M. FETHULLAH GÜLEN

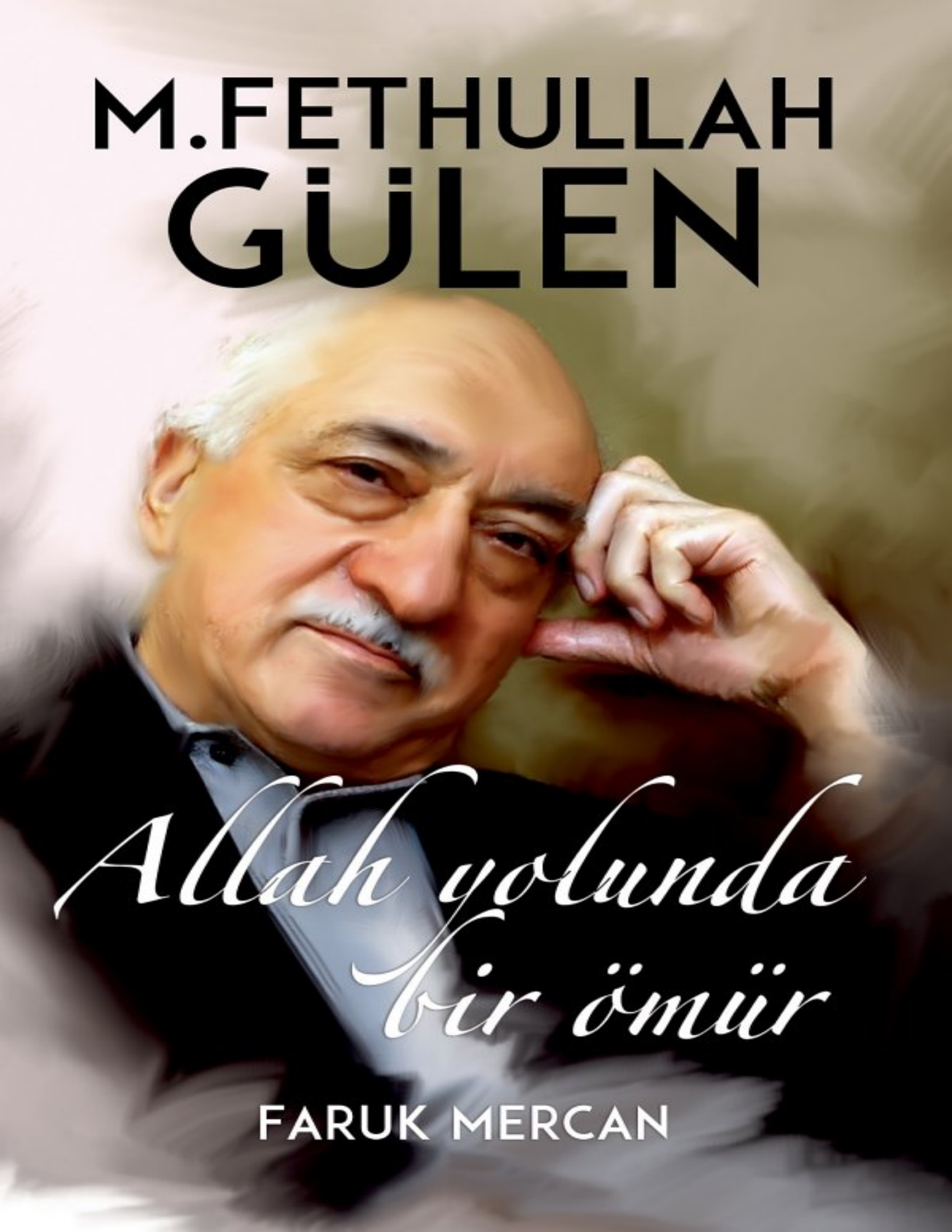

Allah yolunda bir ömür

FARUK MERCAN

M. FETHULLAH GÜLEN

Allah yolunda bir ömür

FARUK MERCAN

Copyright © Süreyya Yayınları, **2019**
.Bu eserin tüm yayın hakları ***Süreyya yayınlarına*** *aittir*
Eserde yer alan metin ve resimlerin, ***Süreyya yayınlarının*** *önceden*
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
.sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır
ISBN
978-1-68236-808-4
epub ISBN
968-1-68206-526-6

Şubat 2019

Süreyya Yayınları
http//www.sureyyayayinlari.com

Giriş

Çağımızın yaşayan en büyük İslâm âlimlerinden biri olan Fethullah Gülen, hem ülkesi Türkiye'nin tarihinde çok önemli roller oynamış hem de İslâm âleminde ve dünyada büyük etkiler yapmış bir lider...

Milyonlarca takipçisi olan Fethullah Gülen'in hayatını yazmak kolay bir proje değildi. 2015 yılı Mart ayında Washington'daki bir programa katıldıktan sonra Türkiye'ye dönmeden önce, Pensilvanya'da ziyaret ettiğimde Gülen, 80 yıllık hayatını konu alan bu kitap projesi için "Değer mi ki..." dedi.

Bu, onun hayat felsefesiydi.

2015 yılı Nisan ayında Gülen'e uluslararası barış ödülü veren ABD'nin Atlanta şehrindeki Martin Luther King Merkezi'nin Başkanı Prof. Lawrence Carter'ın, Pensilvanya'da görüştüğü Gülen'e dair izlenimi şöyleydi:

"Dünyada bu kadar okul açılmış, bir tanesinde ismi yok. Yaşadığı mekânda bir tane resmi yok..."

Gülen'in şiirlerinden oluşan kitabın ismi Kırık Mızrap...

1979'da yayınlanmaya başlanan ve Gülen'in başyazılarını yazdığı derginin ismi Sızıntı...

Hayatının ilk yıllarını anlattığı kitabın ismi Küçük Dünyam...

Hazırladığı bir dua kitabının ismi Kırık Dilekçe...

On beş yıldan beri her hafta sohbetlerinin yayınlandığı web sitesinin adı Herkül, sitede yayınlanan sohbetlerden oluşan 15 kitaplık serinin ismi Kırık Testi...

"Benim ismim Kıtmir, imzam Hiçbir şey" diyor Gülen... Kıtmir, Kur'ân-ı

Kerim'in Kehf sûresinde serüvenleri anlatılan gençlerin kapısında bekleyen köpek... Kıtmir'in bir diğer anlamı, hurma çekirdeğinin içindeki ince zar...

Öğrencileri ve onu takip eden milyonlarca insan ise kendisini bu kadar yok sayan Fethullah Gülen'e "Hocaefendi" diyor. Anadolu'da din adamlarına ve öğretmenlere "Hoca" denilmesi yaygın bir gelenektir. Hocaefendi de büyük âlimler için kullanılan bir ifadedir. Ancak "Hocaefendi" ifadesi Türkiye'de âdeta Fethullah Gülen'in birinci ismi haline geldi. Fethullah Gülen'i takip edenler de etmeyenler de, onu sevenler de sevmeyenler de onu "Hocaefendi" olarak biliyor.

80 yıllık hayatındaki bu tevazu ve sadeliğe rağmen, ülkesindeki iktidarı ele geçirmiş bazı siyasetçiler onu şiddet yanlısı, hatta terör örgütü kurmakla suçladılar.

Bu kitabın yazımına 2014 yılı bahar aylarında başladığımda Türkiye Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, Türkiye'de devletin bütün gücünü kullanarak, Gülen'i yok etme plânını uygulamaya devam ediyordu. Erdoğan, 2013'te Gülen'e açıktan savaş ilan etmişti. Gülen'den ilham alan ve dünyanın 175 ülkesinde 2 binden fazla okul, üniversite ve hastane açan Hizmet hareketine "terör örgütü" diyordu.

İslâm üzerine araştırma ve kitaplarıyla tanınan Georgetown Üniversitesi öğretim üyesi Prof. John Esposito, 2014 yılının Kasım ayında Pensilvanya'da görüştüğü Gülen'e şu soruyu yöneltti:

"Size çok ciddi bir saldırı var. Tamamen yok etme üzerine plânlar yapılıyor. Nasıl bir kurtuluş bekliyorsunuz?"

Gülen, Prof. Esposito'ya şu cevabı verdi:

"Allah'ın bitirmediğini kimse bitiremez."

2016 yılı Temmuz ayında Fethullah Gülen'i Pensilvanya'da ziyaret ediyordum. Orta Asya Cumhuriyetleri, Afganistan ve Pakistan'dan yeni dönmüştüm. Gülen'in öğrencilerinin bu ülkelerdeki faaliyetlerini, açtıkları okulları ve üniversiteleri yerinde görmüş, bu kitap için görüşmeler yapmıştım.

Pensilvanya'da Gülen'in yaşadığı hayata şahitlik yaparak fırsat buldukça kendisine sorular yöneltiyordum. Öğrencilerine verdiği derslere, misafirleriyle yaptığı görüşmelere katıldım. Konuşmalarından, sohbetlerinden notlar aldım.

Ramazan ayı yeni bitmişti. 15 Temmuz 2016 gecesi, Türkiye'de bir askeri darbe teşebbüsü yaşandı. Erdoğan, o gece daha ilk dakikalarda Fethullah Gülen'i darbe emrini vermekle suçladı.

16 Temmuz sabahından itibaren dünyanın önde gelen yayın organları Fethullah Gülen'le röportajlar yapmaya geldiler. Gülen, hemen hemen bütün medya kuruluşlarına şunları söyledi:

"Darbeyi lanetliyorum. Bütün darbelere karşı oldum. Uluslararası bir komisyon kurulsun, bu darbeyi araştırsın."

Gülen, Le Monde ve The New York Times gazetelerinde yayınlanan makalelerinde bu ifadelerini tekrarladı.1

Darbenin sabahında, "Bu Allah'ın bize bir lütfu oldu." diyen Erdoğan, beş gün sonra sivil darbesini yaptı. 20 Temmuz 2016 günü Türkiye'de olağanüstü hal rejimi ilan ederek gözaltı süresini 30 güne çıkardı. Kendisine kararname çıkarma yetkisi vererek bu kararnamelerle istediği kişileri devletten ihraç etme, istediği devlet kurumu ve sivil kurumu kapatma yetkisine sahip oldu. Gözaltına alınanların avukatları yoktu, işkence serbest hâle getirildi. 400 binden fazla insan işkenceli sorgulardan geçirildi. Mahkemelere emir vererek 75 bine yakın Gülen takipçisini tutuklatan Erdoğan 170 bin devlet görevlisini Gülenci diye devletten ihraç etti. Tutuklanan insanlar için cezaevlerinde yer yoktu. Onlara yer açmak için 38 bin adi suçlu serbest bırakıldı.

Gülen'in takipçilerinin Türkiye'de açtığı 2 bin 500 okul ve öğrenci yurdunu, 17 üniversiteyi, 35 hastaneyi ve bin 125 derneği kapattı. Ayrıca, dünyanın 175 ülkesindeki okulların kapatılması için de seferber oldu. Gülen taraftarı olmakla suçladığı işadamlarına ait 900'den fazla şirkete Erdoğan'ın emriyle el konuldu. Yüzlerce işadamı tutuklandı. El konulan

şirketlerin değeri milyarlarca dolardı. Beş altın fabrikası, iki televizyonu, iki gazetesi ve enerji şirketleri olan bir işadamının el konulan malvarlığı 10 milyar dolar civarındaydı.

Erdoğan bununla yetinmedi. Gülen taraftarı olmakla suçladığı gazetecilerin, yazarların, sanatçıların, öğretmenlerin, doktorların, sıradan vatandaşların mallarına, mülklerine ve evlerine de el koydu.

Siyaset bilimci ve tarihçi Edward Luttwak, 15 Temmuz 2016 günü yaşanan darbe girişiminden iki hafta sonra, Foreign Policy dergisinde yayınlanan makalesinde, Erdoğan'ın Gülen'i yok etmek için yürüttüğü savaşı şöyle tanımladı:

"Eğitim seviyesi düşük Erdoğan'ın başını çektiği radikal siyasal İslâm'ın; dünyada binden fazla okul, onlarca üniversite, öğrenci yurtları ve eğitim enstitüleri açmış Fethullah Gülen'in iyi eğitim görmüş takipçilerine karşı savaşı..."[2]

Bu, siyasal İslâm'ın, eğitimli ve entelektüel İslâm'ı yok etme savaşıydı. Türkiye'de yaşanan olayın tam adı buydu. Popülist söylemleriyle kitlelerin oy desteğini alan Erdoğan, Türkiye'yi darmadağın etti. Milli Eğitim'den, üniversitelerden ve yargı organlarından binlerce akademisyen, hâkim, savcı ve öğretmen atıldı, bunların çoğu tutuklandı. Milli Eğitim'den ihraç edilen öğretmen sayısı 43 bin, üniversitelerden ihraç edilen profesör ve doçent sayısı dört binden fazlaydı. Yargıdan ihraç edilen hâkim ve savcı sayısı 4 bin 500'dü, çoğu tutuklandı. Bunların ikisi Anayasa Mahkemesi üyesi, 131'i Yargıtay üyesi, beşi HSYK üyesi, 43'ü Danıştay üyesiydi. Ayrıca 15 Askeri Yargıtay üyesi ve 474 askeri hâkim ihraç edildi. Binlerce doktorun ihracı ve tutuklanması ile hastanelerde hastalara bakacak doktor sıkıntısı baş gösterdi.

Luttwak'ın ifade ettiği gibi, devletten tasfiye edilen iyi eğitimli kadroların yerini az ve eksik eğitimli ya da bu görevler için hiç eğitimi olmayan Erdoğan'ın militanları aldı. Bu, Erdoğan'ın Türkiye'ye verdiği bir başka büyük zarardı.

Erdoğan, rejimi yeniden yapılandırmak için Ayetullah Humeyni'nin İran devriminden sonra uyguladığı programı aynen taklit etti. Türkiye'nin ordusu ve Emniyet Teşkilatı'nı darmadağın ederek, Humeyni'nin "Devrim Muhafızları" projesinin benzerini uyguladı. Emniyet Teşkilatı'ndan 2013-2017 döneminde görevden alınan, ihraç edilen ve tutuklanan polis sayısı 100 bin civarındaydı. NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanı Orgeneral Curtis Scaparrotti, NATO'daki Türk subaylarının çoğunun ihracı ile ittifakın güç kaybına uğradığını açıklamak zorunda kaldı. NATO görevlisi 965 Türk subayından 700'ü ihraç edildi. Erdoğan toplamda 15 binden fazla ordu mensubunu ihraç etti. Bunların yerini Erdoğan'ın on binlerce radikal militanı aldı.

Türkiye'deki bu cadı avı ve tutuklama furyasına kadınlar da dâhil edildi. Tutuklanan devlet görevlileri ve sivil vatandaşların eşleri, kızları ve yakınları sabahın erken saatlerinde polis baskınlarıyla kelepçelenerek gözaltına alındılar. Tutuklanan 10 binin üzerindeki kadın arasında doğumu yaklaşmış hamileler ve yeni doğum yapmış olanlar da vardı. Beş çocuğu ile cezaevindeki kocasını ziyarete giden bir kadın, o sırada gözaltına alınınca beş çocuğu ortada kaldı. Hastanede doğum yapan kadınlar bile doğum yaptıkları gecenin sabahında baskın yapan polis tarafından kucaklarında bebekleriyle gözaltına alındılar. 700'den fazla bebek ve küçük çocuk, anneleriyle birlikte hapse girdi. 86 yaşındaki hasta insanlar hapsedildi.

Erdoğan, "vatan hainlerinin eşleri ve kızları" diye 17 bin kadını toplama kamplarına alan Stalin'in izinden gidiyordu. *The New York Times* gazetesinin 16 Eylül 2016 tarihli haberinde ifade edildiği gibi, Türkiye'de âdeta Stalin ve Mao'nun yaptıkları yapılıyordu. "Temizlik" baklava satıcılarına, pazarda çalışan kadınlara kadar uzandı.[3]

Gülen, Türkiye'de yaşanan bu manzaralar karşısında çok üzüntülüydü. Gülen'in 20 Ocak 2016 tarihindeki sözlerini şöyle not almışım:

"Canavarca davranıyorlar. Canavar böyle davranmaz. Doğumdan çıkan kadını gözaltına alıyorlar. Kadınlara kelepçe takıyorlar."

Bu kitap için görüşmeler yapmak üzere 2015 yılı Aralık ayında gittiğim Rusya'da, Moskova Devlet Üniversitesi Felsefe Bölüm Başkanı Prof. Abdüsselam Guseynov ile üniversitedeki odasında konuşuyorduk. Aynı zamanda Rusya Bilimler Akademisi ve Dünya Felsefe Kongresi üyesi olan Prof. Abdüssalem Guseynov şöyle dedi:

"Fethullah Gülen'in başına gelenlere şaşırmıyorum. Tarihte de hep böyle oldu. Gandi ve Martin Luther King hayatlarını barışa adadılar. Ancak, Gandi ve King'e düşmanlık yapanlar, onları şiddetle suçladılar, onlara terörist dediler ve ikisini de öldürdüler."

2015'in sonbahar aylarında, önce Gülen'in takipçilerinin Afrika kıtasında açtıkları okulları ve faaliyetlerini görmek üzere Güney Afrika, Kenya ve Tanzanya'ya gittim. Ardından, Balkan ülkeleri Bosna, Arnavutluk ve Kosova'da üniversiteleri, okulları ziyaret ettim. Bu ülkelerde yazarlar, akademisyenler, siyasetçiler ve öğrencilerle görüşmeler yaptım. Bosna'dan Rusya'ya geçtim.

2016'nın kış aylarında bu sefer Orta Asya'ya gittim. Çin sınırındaki Kırgızistan ve Kazakistan'da Gülen'in takipçilerinin açtıkları üniversiteleri, okulları gezdim, görüşmeler yaptım. Kazakistan'dan Tacikistan'a, oradan da dünyanın en sancılı coğrafyalarından Afganistan'a geçtim. Afganistan'da 20 gün boyunca başkent Kabil, bir zamanlar Taliban'ın merkezi olan Kandahar, Herat, Mezar-ı Şerif, Şibirgan, Penşir dâhil ülkenin her tarafını dolaştım, Afganistan'ın her tarafına yayılmış okulları ziyaret ettim. Afgan siyasetçiler ve yazarlarla görüşmeler yaptım. Afganistan'dan sonraki durağım Pakistan'dı. İki hafta boyunca İslâmabad, Lahor, Karaçi ve Peşaver'de okulları gördüm, Pakistanlı işadamları, üniversite öğretim üyeleri ve gazetecilerle görüştüm.

Daha önce, Almanya, Fas, Gürcistan, Yeni Zelanda, Avustralya, Etiyopya, ABD, Nijerya, Irak gibi dünyanın birçok ülkesindeki Hizmet okullarını ve Hizmet kurumlarını görmüştüm. Bu ülkelerde, Hizmet kurumlarının organize ettiği çeşitli faaliyetlere, toplantılara, okulların

mezuniyet törenleri ve olimpiyat gecelerine katıldım.

Bütün bu ülkelerde Fethullah Gülen'in takipçilerinin faaliyetlerini bizzat gördüm, bu ülkelerin ileri gelen siyasetçileri, akademisyenleri, yazarları ve gazetecileriyle görüşmeler yaptım.

Ve bu kitabın yazımı boyunca, Gülen'i defalarca ziyaret etme imkânı buldum. Çok derin üzüntülerine de, moralinin iyi olduğu günlere de şahitlik ettim. Bir konuşmasında, eski Mısır firavunlarının günümüz diktatörlerinden daha insancıl ve demokrat olduklarını ifade eden Gülen, Erdoğan'ın kendisini ve sevenlerini bitirmek için bütün devlet imkânlarını kullanarak yürüttüğü savaşa çok fazla önem atfetmiyordu.

Gülen kendisi ve Hizmet hareketine gönül vermiş insanların Allah tarafından bir sınava tâbi tutulduklarını ifade ediyordu. Tarih boyunca inananlar hep böyle zorlu imtihanlardan geçmişti.

2016 yılının Ramazan ayında, günün yaklaşık 10-12 saatini namaz, dua ve öğrencileriyle Kur'ân dersleri yaparak geçirdi. Yıllardır yaptığı gibi her akşam, akşam namazı öncesinde talebeleri ve misafirleriyle oturup 40 dakika süren sessiz toplu dua okumalarını yaptı.

Gülen, ders halkasındaki 24 ilâhiyat öğrencisine klasik İslâm eserleri dersi veriyordu. Ders halkasında sadece Türkiye'den değil; Mısır, Hindistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan'dan öğrenciler vardı.

1966'dan itibaren öğrenci yetiştirmeye başlayan Gülen, ilâhiyat öğrencilerine topluca klasik İslâm eserleri dersleri vermeye 1985 yılında başlamıştı. Şimdi 80 yaşına dayanmıştı, iki defa kalp ameliyatı geçirmişti, şeker hastalığı ve yüksek tansiyonu vardı ama bu dersleri sürdürüyordu. Bu şaşırtıcı değildi, çünkü İslâm tarihinin büyük âlimleri son nefeslerine kadar öğrencilerine ders vermeyi sürdürdüler.

Gülen, 29 Haziran 2015 günü, ders halkasındaki Hindistanlı öğrencisine sorular sormaya başladı ve sözü Gandi'ye getirip şöyle dedi:

"Gandi'nin hayatını hapishanede okumuştum. Çok demokrat ve insancıl bir insan. Gandi ve Doktor Muhammed İkbal gibi insanlar nadirattan,

ender gelen insanlar. Hiç değişmemişler. Gandi, bir dava adamı ve hiç değişmemiş. Çocuğu öldürülen Budist'e, 'Al bir Müslüman çocuğunu, yetiştir.' demiş. Günümüzde Gandi gibi, Dr. İkbal gibi fakirane yaşayan, tavırlarını değiştirmeyen dava adamlarına ihtiyaç var."

Gülen için Pakistanlı Müslüman şair İkbal ve Gandi'nin ortak özellikleri sade, mütevazi birer hayat yaşamaları ve kendilerini milletlerine adamış olmalarıydı.

Güney Afrika'da Gülen'in öğrencilerinin kurduğu Turquoise Harmony Derneği'nin her yıl düzenlediği geleneksel akşam yemeklerinin birinde, 30 Ekim 2015 akşamı, Gandi'nin torunu Ela Gandi ile aynı masada yan yana oturduk. Program, Durban şehrindeydi. 16 yıl Güney Afrika'da yaşayan dedesi Mahatma Gandi, burada trenden atılmış, burada hapis yatmış, ilk insan hakları mücadelesini burada vermişti.[4]

Gandi, Hindistan'a döndükten dört yıl sonra, Güney Afrikalılar onu bir daha çağırdılar. Ama Hindistan'ın Gandi'ye ihtiyacı vardı. "Ben gelemem, size oğlumu gönderiyorum." dedi. "Güney Afrika'da doğdum. Dedem öldüğünde 8 yaşındaydım." diyen Ela Gandi'ye Fethullah Gülen'i sorduğumda şöyle cevap verdi:

"Bugün dünyada konuşan insan çok ama konuştuklarını hayata geçiren insan sayısı çok az. Fethullah Gülen ve Hizmet hareketinde beni etkileyen şey, söylediklerini yapan insanlar olmaları..."

Gülen'in öğrencileri Güney Afrika'daki okulları 1999'da açtılar. Buraya gelen işadamlarından biri Gülen'in yakın arkadaşıydı. Açacağı eğitim kompleksi için Nelson Mandela ile görüştüğünde Mandela kendisinden şu ricada bulundu:

"İnsanımızın hastaneye de çok ihtiyacı var. Bir de hastane açın."

Güney Afrika'nın başkenti Johannesburg'da, bu eğitim kompleksinin yanında açılan hastane gelen hastalara bedava hizmet veriyordu.

ABD'nin eski Etiyopya Büyükelçisi David Shinn'in, Afrika kıtasındaki okulların hikâyesini anlatan *Afrika'daki Hizmet* (Hizmet in Africa)

kitabındaki bilgilere göre, 2015 yılı itibariyle 49 Afrika ülkesindeki 125 okulda 40 bin öğrenci eğitim görüyordu. Pensilvanya'da bulunduğum sırada, 2016 yılı ocak ayında Büyükelçi Shinn, Gülen'i ziyarete geldi. İyi bir Afrika ve Çin uzmanı olan Büyükelçi Shinn'in sorularına cevap veren Gülen, görüşmenin sonunda "Vaktinizi aldık" diyen Shinn'e şu cevabı verdi: *"Estağfurullah, vaktimiz sizinle değerlendi."*

Pakistan'da görüştüğüm Muhammed İkbal'in torunu Mian Iqbal Salahuddin, Gülen'e bir mektup yazdı, mektupla birlikte dedesinin el yazısıyla yazdığı bir şiirini Gülen'e götürmemi istedi. Mektubu ve şiiri Pensilvanya'da Gülen'e ilettim. Büyük bir düşünür ve şair olan Muhammed İkbal, Pakistan'ın manevi kurucusu kabul ediliyor.

Gülen'in aynı anda hem Gandi'nin hem de İkbal'in torunlarını cezbetmesi şaşırtıcı değil... Bu satırları kaleme alırken, Fethullah Gülen'in öğrencilerinin, yani Hizmet hareketi mensuplarının dünyada olmadığı ülke bir elin parmaklarını geçmiyordu. 175 ülkede 2 binden fazla okul, hastane, üniversite, kültür merkezi ve diyalog merkezi...

Kafkaslar ve Asya ülkelerindeki Hizmet okullarında Müslüman, Hindu, Şaman, Budist, Musevi, Hıristiyan çocukları; Balkan ülkelerinde Sırp, Hırvat ve Boşnak çocukları; Irak'ta Şii, Sünni, Türkmen, Kürt çocukları yan yana okuyor. Filipinler'de Mindanao adasındaki Hizmet okulunda yarısı Müslüman, yarısı Hıristiyan bin öğrenci yan yana okuyor. Burası yirmi yıldır Filipin askeri güçleri ile Moro ayrılıkçı hareketlerinin savaştığı bir bölgeydi. Avrupa'da, Afrika'da, Orta Asya'da, kısacası dünyanın her coğrafyasından her dinden ve her ırktan çocukların yan yana aynı sıralarda okuduğu mekânlar bu okullar...

Gülen'in takipçileri Myanmar, Endonezya, Pakistan, Peru, Haiti ve Şili'deki depremlerde, kasırgalarda mağdur insanların yardımına koştular, yüzlerce doktorla Afrika kıtasında binlerce Afrikalıyı ücretsiz sağlık taramasından geçirdiler, tedavi ettiler, ameliyatlarını yaptılar. Yardım gönüllüleri ve işadamları dünyanın dört bir tarafında yardıma muhtaç

insanlara yiyecek, yazlık ve kışlık elbise götürdüler. Özellikle Afrika kıtasında susuz kalmış insanlara yüzlerce su kuyusu açtılar. 2015 Kasımında Kenya'da bulunduğum sırada Belçika'dan gelen bir doktorlar heyeti Kenya'nın Malindi şehrinde ücretsiz sağlık taraması yapıyordu. Heyette Belçikalı, Faslı ve Türk doktorlar vardı.[5]

Fethullah Gülen, dünyaya yayılmış bu okullara, üniversitelere, kültür merkezlerine *"sulh (barış) adacıkları"* diyor. 2015 yılında sadece Irak'ın Kürt ve Arap coğrafyasındaki 32 okulda okuyan öğrenci sayısı 14 bin 500'dü. Bu kurumlar, 1994 yılından itibaren açılmaya başlandı ve Irak'ta savaşın hüküm sürdüğü zamanlarda bile ülkeyi hiç terk etmediler. Hatta IŞİD, Irak'ın Musul şehrine saldırıp Kürt bölgesine doğru ilerlerken, Türkiye'ye tatile gelmiş olan 850 öğretmen tatillerini yarıda kesip Irak'a döndüler.

2016 yılı Nisan ayında gittiğim Afganistan'da, 20'den fazla okulda her etnik gruptan 8 bin civarındaki Afgan öğrenci eğitim görüyordu. 1990'lı yıllarda herkes Afganistan'dan kaçarken, okullar açık kaldı. Taliban rejiminin bir süre kapalı tuttuğu bu okullardan şimdiye kadar 6 bin Afganistanlı genç mezun oldu. Bu öğrencilerin binden fazlası kız çocuğuydu. Taliban'ın okumalarını yasakladığı Afgan kız çocukları, bu okullardan mezun olarak doktor, hukukçu ve mühendis oluyorlardı.

İç savaş ve karışıklıkların yaşandığı Gürcistan, Bosna, Arnavutluk, Filipinler gibi ülkelerde de aynı şey yaşandı. Gülen'in öğrencilerinin bu ülkelerde en zor şartlarda nasıl dayandıklarına ve hizmetlerine devam ettiklerine dair çok çarpıcı hikâyeleri bu kitabın sayfalarında bulacaksınız.

Dünyadaki büyük savaşların hikâyesini yazan İngiliz tarihçi Niall Ferguson, sadece İkinci Dünya Savaşında 57 milyon insanın hayatını kaybettiğini belirtiyor. Gülen, 20. ve 21. yüzyılda, onlarca savaşın meydana geldiği yorgun ve yaşlı dünyamıza yeni bir nesil armağan etmek istiyor.

İlk vaazını 14 yaşında iken memleketi Erzurum'da verdi. 20 yaşında iken Türkiye'nin Batı ucunda, Yunanistan ve Bulgaristan sınırındaki Edirne'ye geldi. Sonra Ege denizinin kıyısındaki İzmir'e ve imparatorluklara başkentlik

yapmış Doğu ile Batı'nın buluşma noktası İstanbul'a... 1999 yılında ise İstanbul'dan Pensilvanya'ya göç etti.

Gülen, Pensilvanya hayatına *"gönüllü sürgün"* adını verdi ve inzivaya çekildi. Ama olaylar onu rahat bırakmadı. Türkiye'de aleyhine dava açıldı, Amerika'da oturum hakkı elde etmesine güçlükler çıkarıldı. 2000-2008 arasında, eş zamanlı olarak, Amerika ve Türkiye'de 8 yıl büyük bir hukuk mücadelesi verdi. Bir konuşmasında, bu zaman dilimini *"ızdırap dönemi"* olarak nitelendirdi. Sonraki yıllarda bu sefer Türkiye'nin siyasal İslâmcıları tarafından hedef alındı.

Gülen'in verdiği bu büyük hukuk mücadelesini, Teksas Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi ve sivil haklar aktivisti Prof. James Harrington, *Fethullah Gülen'in Hukuk Serüveni* (Wrestling With Free Speech, Religious Freedom and Democracy in Turkey: The Political Trials and Times of Fethullah Gülen) kitabında anlattı. Prof. Harrington'un kitabı, Gülen'in maruz kaldığı hukuksuzlukları çok çarpıcı bilgilerle ortaya koyan etkileyici bir eser niteliğindedir.

İnziva hayatı boyunca öğrencileri ve misafirlerine zaman ayıran, okuyan ve yazan Gülen, devlet yetkilileri ile görüşmekten hep kaçındı. Ama bilim adamları, din adamları, akademisyenler ve entelektüellerden gelen görüşme tekliflerini çoğunlukla kabul etti.

2016 yılı Mayıs ayında Chicago'da görüştüğüm Chicago Üniversitesi öğretim Üyesi Prof. Martin Marty'ye, Gülen ile yaptığı görüşmeyi sorduğumda şöyle dedi:

> "Gülen'in cömert bir ruhu var. Kendisini başkalarının istifadesine hazır tutuyor. İnsanlar iyiliği ve güzelliği reddedemez. İnsanlar bir iddiayı reddedebilir ama nezaketi kimse reddedemez."[6]

Bu kitap, 80 yaşında hâlâ kendisini insanlığın istifadesine hazır tutan Fethullah Gülen'in, tarihi İpek Yolu üzerindeki bir köyde başlayan ve Pensilvanya'nın Saylorsburg kasabasına uzanan hayat hikâyesini anlatıyor.

Oxford Üniversitesi'nin 2015 yılında yayınladığı *One Islam, Many Muslim Worlds* kitabının yazarı Profesör Raymond William Baker şöyle

diyor:

"20. yüzyıl sonları, İslâm dünyası için çok kötü bir çöküş dönemi oldu ve bu bozgun 21. yüzyılın başında da devam ediyor. İslâm dünyasının makul sesleri, bu çağı 1400 yıllık İslâm tarihinin en kötü dönemi olarak nitelendirmektedir."[7]

Fethullah Gülen işte bu makul seslerden biridir ve hayatını, İslâm dünyasının bu çöküş dönemini bir rönesans çağına dönüştürmeye adadı. Binlerce öğrencisi ve takipçisi şimdi dünyanın yedi kıtasında onu takip ediyor.

İngiliz profesör Simon Robinson, 2007 yılı Kasım ayında ziyaret ettiği Fethullah Gülen için "*Türk Einstein'i*" ifadesini kullanmıştı.

Gülen'in Pensilvanya'da yaşadığı mekân, ömrünün son 22 yılını Amerika'da geçiren Albert Einstein'in Princeton'daki evine 1,5 saat mesafede. Einstein'in bugün müze olan iki katlı mütevazi evi gibi, Gülen de Pensilvanya'nın Saylorsburg kasabasında küçük ve sade bir mekânda kalıyor.

1932 yılı Aralık ayında Almanya'yı terk eden Einstein, Hitler'in iktidara gelmesinden sonra bir daha Almanya'ya dönemedi. Hitler'in adamları Einstein'in evini bastılar. Einstein'in evinde komünistlere ait silahları arıyorlardı. Silah bulamadılar, kaçakçılıkta kullanılır diye Einstein'in küçük botuna el koydular. Einstein'in Hitler'e cevabı şöyleydi:

"Komünistlerin silahlarını bulmak için bastıkları evimde sadece ekmek bıçağı buldular ve el koydular."

Nazi rejiminin bir dergisi, Almanya'nın düşmanları listesinde Einstein'in ismini de yayınlıyor, suçlarını sıralıyor ve şu notu düşüyordu: "Henüz idam edilmedi."

New York'taki Alman konsolosu, yakın dostu Einstein'i şöyle uyarıyordu:

"Eğer Almanya'ya dönersen, seni saçlarından tutup sokaklarda, yerlerde süründürürler."[8]

Einstein, Nazilerin iktidara gelmesinden önce Almanya'yı terk etmiş olmasa muhtemelen hapislere atılacak, belki de öldürülecekti. Nazi rejimi,

Einstein'in akrabalarını tutukladı.

1933'te Amerika'ya gelen Einstein 20 yıl öğretim üyeliği yaptığı Princeton Üniversitesi'ne yürüme mesafesindeki evinde 18 Nisan 1955 günü 76 yaşında öldü. O dünya bilim tarihine ismini altın harflerle yazdırıp Nobel fizik ödülü alırken, Hitler geride insanlık tarihinin en büyük enkazlarından birini bırakarak Berlin'de bir sığınakta intihar etti.

Hitler'den 70 yıl sonra Türkiye'de siyasal İslâmcıların kurduğu rejim pek de farklı değildi. İslâm toplum tarihi üzerine çalışmaları ile tanınan Columbia Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Richard Bulliet, "Türkiye'de yaşananlara Nazi Almanya'sı dışında bir örnek bulmak çok zor... Hitler'in Yahudi karşıtlığının hiç olmasa bir mantığı vardı. Erdoğan'ın Fethullah Gülen'e, Hizmet hareketine düşmanlığı ise ideolojisiz bir kişisel kine dayanıyor." diyor.

Hitler rejiminin Einstein'e yaptıklarının çok daha fazlasını Erdoğan rejimi Fethullah Gülen'e yaptı. Türkiye'de Gülen'in yaşadığı bütün mekânlara baskınlar yapıldı. Gülen'in binlerce takipçisi ile birlikte Gülen'in kardeşleri, yeğenleri, kadın-erkek ayırımı yapılmaksızın, neredeyse bütün akrabaları tutuklandı. 2018 itibariyle Gülen soyadını taşıyan 100'den fazla insan Erdoğan'ın emriyle tutuklanmıştı.

Erdoğan rejiminin kontrolündeki gazeteler, 2013'ten itibaren hemen her gün Gülen'in vatana ihanet eden bir terör örgütünün lideri olduğuna dair manşetler attılar. Nazi rejiminin Einstein'e yaptığı gibi, Gülen'in "suç listelerini" yayınlayarak, Türkiye'ye getirilip idam edilmesini istediler. Erdoğan rejiminin mahkemelerinde Gülen aleyhine 100'den fazla dava açıldı, Gülen'e istenen hapis cezaları toplamda 10 bin yılı aşıyordu. Hitler'in, Einstein'a Amerika'da suikast yapmak veya onu kaçırmak gibi bir plân yaptığı bilinmiyor ama Erdoğan, Gülen'e Amerika'da suikast yapmak ve onu kaçırmak için plânlar yaptı. Gülen'i kaçırma plânının detaylarını Eski CIA Başkanı James Woolsey, Mart 2017'de *Wall Street Journal* gazetesine açıkladı. Gülen'in ABD'den kaçırılması karşılığında Erdoğan General Mike

Flynn'e 15 milyon dolar ödeyecekti.[9]

Gülen'in, 1970'li yıllarda konuşma ve vaazlarında en çok ismini zikrettiği bilim adamlarından biri Einstein'dir. Gülen, Einstein'in, fizik dehası ile birlikte Allah'a inanan bir bilim adamı olması ve mütevazi kişiliği üzerinde duruyordu.

Albert Einstein'in 675 sayfalık biyografisini yazan Walter Isaacson'un etkileyici bir şekilde anlattığı gibi Einstein, Allah inancı çok kuvvetli bir bilim adamıydı. Einstein, Hitler rejimine karşı sesini yükseltti ve her zaman demokrasiden, insan haklarından yana tavır aldı. Gülen'in bugün Erdoğan rejimine ve bu rejimin desteklediği radikal gruplara karşı demokrasi ve insan haklarını destekleyen duruşu gibi...

Einstein, 1948'de kurulan İsrail'in ilk cumhurbaşkanı olma teklifini kabul etmedi. Gülen de Einstein gibi hep siyasetten uzak durdu. Ve Gülen de Einstein gibi, İslâmcı Nazilerin işgalindeki ülkesine dönemiyor.

Gülen'in hayat hikâyesi, aynı zamanda modern Türkiye'nin de bir tarihidir. Ve Türkiye'nin bundan sonraki istikameti ile Gülen'in hikâyesinin sonu birbirleriyle çok yakından ilişkilidir.

Bu hikâyenin final sahnesi, Gülen'in 19 yıldır uzak kaldığı ülkesi Türkiye'nin geleceğini belirleyecek ve büyük ölçüde İslâm dünyasının gidişatını etkileyecektir.

---

[1] Gülen'in *New York Times* gazetesindeki makalesi 25 Temmuz 2016 günü, *Le Monde* gazetesindeki makalesi 10 Ağustos 2016 günü yayınlandı.

[2] "Erdogan's Purge is a Secterian War", *Foreign Policy,* 3 Ağustos 2016. Bu makalesinde Luttwak, Batılı yayın organlarının çoğunda yer aldığı gibi, "Gülen ve Erdoğan eskiden müttefikti" diyor. Bu yanılsamaya, kitabın yedinci bölümünde değineceğim. "Gülen'in eğitimli takipçileri devlet kadrolarında yer alırken kendilerini modern görüntüleriyle gizlediler." diyen Luttwak'ın, bu duruma bir çeşit takiyye (aldatma) demesi doğru değil, çünkü Sünni İslâm anlayışında takiyyeye yer bulunmuyor. Ama Türkiye'de devlet hayatında her dönemde yaşanan fişlemelere karşı devlet görevlilerinin kendilerini korumak için refleksler geliştirdikleri doğrudur. Nitekim Erdoğan rejimi, 2010 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en büyük fişlemelerini yaptı.

[3] "Turkey's Vast Purg Evokes Parallel To Joe Maccarthy, Stalin And The Culturel Revulution", *New York Times*, 16 Eylül 2016. 2015 yılı Nisan ayında Kazakistan'a gittiğimde, Stalin'in kadınları hapsettiği Astana yakınlarındaki toplama kampını ziyaret ettim. Şimdi müze hâline getirilen kampta kurbanların hikâyeleri, resimleri ve eşyaları sergileniyor.

[4] Mohandas K. Gandhi, *Autobiography: The Story of My Experiments with Truth,* Beacon Press, 1957, s. 111-112.

[5] Hizmet mensupları 2004'te Güney Doğu Asya'daki tsunami ve Bangladeş'teki sel felaketi, 2008'de Myanmar'daki (Burma)

kasırga, 2005'te Pakistan ve Peru'daki depremlerde muhtaçlara yardım götürdüler. Bugün Nijerya, Etiyopya gibi Afrika ülkelerinde Gülen'in takipçilerinin açtığı hastaneler bulunmaktadır. Gönüllü doktorlar, Afrika ülkelerinde binlerce katarakt hastasına ücretsiz ameliyat gerçekleştirdi. Pakistan'da 2005'te yaşanan deprem felaketinden sonra Gülen'in çağrısıyla Türkiye'de başlatılan yardım kampanyasıyla toplanan milyonlarca dolar, Pakistan'da Devlet Başkanı Pervez Müşerref'e teslim edildi. 2004'te Endonezya'da meydana gelen ve yüz binlerce insanın ölümüne yol açan depremden sonra, 2008'de Burma'yı vuran kasırga ve Çin'i vuran deprem felaketlerinden sonra aynı yardım kampanyaları yapıldı. Bu yardımlar normal zamanlarda da sürdü. Mesela Hizmet'in Avrupa'daki yardım derneği "Time to Help"; Tanzanya gibi Afrika ülkelerine yazlık elbise, Kırgızistan, Romanya, Arnavutluk, Kosova gibi ülkelere kışlık elbise götürdü. 260 bin kişiye beşer parça elbise yardımı ulaştı. Kimse Yok Mu ve Helping Hands dernekleri de her yıl milyonlarca dolarlık yardımları dünyanın birçok yerindeki muhtaçlara ulaştırdı. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te Kimse Yok Mu derneğinin açtığı yetimhane ve yatılı okulu ziyaret etme fırsatım oldu.

6 Prof. Martin Marty, California Üniversitesi'nin 2015 yılında yayınladığı *Hizmet Means Service: Perspectives on An Alternative Path within Islam* kitabının editörlüğünü yaptı. Kitap farklı bilim adamlarının Fethullah Gülen ve Hizmet hareketi üzerine yazdıkları 12 bölümden oluşuyor.

7 Raymond William Baker, *One Islam, Many Muslim Worlds,* s. 1.

8 Walter Isaacson, *Einstein, His Life and Universe,* s. 405, 422, 447.

9 *Wall Street Journal* gazetesinin 24 Mart 2017 ve 11 Kasım 2017 tarihli haberleri.

Birinci Bölüm
1938-1958
SAVAŞ VE YOKLUK YILLARI: BİR ÜLKENİN MAHRUMİYETİ

“Babam bana dinimi, diyanetimi öğretti. İnhiraf etmemem için çok dikkat etti. İlk Arapça hocalığımı yaptı, beni hafızlığa başlattı. Yatsı namazından sonra benimle Kur’ân ezberlerdi. Babamın bana kızdığını hiç hatırlamıyorum.”

(1998 yılındaki bir konuşmasından)

Fethullah Gülen, 1938 yılında, Türkiye’nin doğu bölgesinde, Rusya ve İran sınırına yakın Erzurum’da, tarihi İpek Yolu üzerindeki 60 haneli Korucuk köyünde dünyaya geldi. Doğduğu şehir, Soğuk Savaş boyunca NATO ile Varşova paktları arasında bir ön cepheydi.

Gülen’in babası Ramiz Gülen, köyün imamıydı. Köydeki geniş bahçesinde arıcılık da yapıyor, kovanlardan kazanlarla bal elde ediyordu. Gülen dünyaya gelince kovanlardaki baldan bütün köye dağıttı. Dedesi de doğan torunu şerefine bütün köye bir yemek ziyafeti verdi.[10]

Ramiz Gülen, oğluna “Muhammed Fethullah” ismini verdi. Muhammed, Hazret-i Peygamber’in ismiydi. Fethullah ise, Ramiz Gülen’in büyük saygı duyduğu bir din âlimi olan Sırrı Efendi’nin oğlunun ismiydi.

Babası, Gülen’i doğduğu yıl nüfusa kaydettirmek için ilçeye gitti. Ancak tek parti iktidarının hüküm sürdüğü o yıllarda nüfus memuru “Ben Muhammed Fethullah ismini kaydetmem.” deyince, nüfus kaydını yaptırmadan köyüne geri döndü. Bir süre sonra Ramiz Gülen köyün ihtiyar heyetine seçildi. Köy muhtarı işlerin çoğunu ona devretmişti.

Ramiz Gülen, köy karakolunun başçavuşu ile birlikte bir daha nüfus idaresine gitti. Bu sefer iki oğlunu kaydettirecekti. Sıbgatullah, Fethullah Gülen’den 2,5 yıl sonra dünyaya gelmişti. Karakol komutanının ikazı ile nüfus memuru kayıt işlemini yaptı ama her iki ismi de yanlış ve eksik kaydetti. Nüfus memuru Gülen’in birinci ismi olan Muhammed’i kaydetmedi, ikinci ismini bir harf eksik “Fetullah” olarak yazdı. Ve küçük kardeşinin ikiziymiş gibi Gülen’in doğum tarihini 1942 olarak yazdı. Kardeşini de Sıbgatullah ismi yerine Seyfullah olarak kaydetti. Tek parti rejiminde nüfus memurları keyfi hareket ediyordu ve onları sorgulama

imkânı yoktu.[11]

Köy, şehre 20 kilometre mesafedeydi ve İpek Yolu köyü ikiye bölüyordu. Bu ticaret yolunu kullanan tüccarların gecelemek için kaldığı hanların bulunduğu köy, tren yoluna yakındı ve merkezi konumu sebebiyle köyde bir jandarma karakolu da kurulmuştu.

Gülen, dedelerinin Anadolu'ya Orta Asya'dan gelen ilk Oğuz boylarından olduklarını belirtiyor. Anadolu'ya geldiklerinde Anadolu'nun doğusunda, Van gölü kenarındaki Ahlat şehrine yerleşiyorlar ve 19. yüzyılın başında Erzurum'a göç ediyorlar. Bu göç esnasında Ahlat'taki geniş arazilerini satıp, bu arazi parasıyla iyi süt veren inekler alırlar.[12]

Gülen'in gözünü açtığı 1930ilar Türkiye'si, İkinci Dünya Savaşı öncesinde, yokluk ve kıtlıkla mücadele eden bir ülkeydi. Gülen'in hem annesi hem de babasının aileleri, Birinci Dünya Savaşı'nda Rusların Erzurum'u işgali sebebiyle Türkiye'nin ortasındaki şehirlere göç etmişlerdi. Ruslar çekilince, yeniden köylerine döndüler. Annesi, Birinci Dünya Savaşı'nı, Türkiye'nin milli kurtuluş savaşı dönemini, o yokluk yıllarını sık sık hatırlatırdı.[13]

Gülen'in annesi ve babası 1934 yılında evlendiler. Annesi, bir subayın ailesinden gelen evlilik teklifini, oğulları namaz kılmadığı için kabul etmedi. Ramiz Gülen'i tercih etmesinin sebebi dindar olmasıydı. Gülen, annesi 25, babası 33 yaşındayken ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi.

Gülen'in babası Ramiz Bey, 15 milyondan fazla insanin öldüğü Birinci Dünya Savaşı sebebiyle okuyamamıştı. Köyünde çiftçilik yapıyordu. İkinci Dünya Savaşı başladığında Gülen'in babası 34 yaşındaydı, aldığı üç yıllık medrese eğitiminden sonra köyün camisinde imamlığa başladı. Bu kararı vermesinde en büyük destekçisi, eşi Refia Gülen'di.

Fethullah Gülen'in babası ve annesi; devletin dine çok açık bir tavır aldığı 1930'lu yıllar Türkiye'sinde, dinlerine son derece bağlı insanlardı. Osmanlı devletinin enkazı üzerinde kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadroları, İslâm'ın ilerlemeye engel olduğunu ve Türkiye'nin geri kaldığını iddia ederek, bu sebeple Türk milletinin topluca Hristiyanlığa geçmesini

bile Parlamento'da konuştular. Cumhuriyet'in dine karşı tavrı bu kadar sertti. 18 Temmuz 1923 günü, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Anayasa'daki "Devletin dini İslâm'dır" ibaresinin kaldırılması görüşülürken yapılan bu konuşmaları, o yıllarda Parlamento'da olan ve daha sonra 1946-48 tarihleri arasında Parlamento Başkanlığı yapan Kazım Karabekir, anılarında anlatıyor.[14]

Gülen, babasını şöyle anlatıyor:

"Babam bana dinimi, diyanetimi öğretti. İlk Arapça hocalığımı yaptı. Hafızlığımı yaptırdı ve inhiraf etmemem için çok dikkat etti. Beni 12-13 yaşlarında hafızlığa başlattı. Ergenliğe girinceye kadar köylüler babama, 'Sesi çok güzel, hafızlık yaptır.' dediler... Akıllı adam, benim yaşımda bir kız vardı, ben geri kalmayayım diye onu da başlattı... Kur'ân ezberlerken bazen anneme, sonra babama okurdum. Bazen babamla beraber ezberliyorduk. Babam, yatsı namazından sonra benimle bir sayfa ezberlerdi. Beni teşvik için oturur, o günkü dersi benimle birlikte ezberlerdi. Onun bu davranışından ayrı bir enerji alır, ezberimi ondan evvel yapmaya çalışırdım. Bir keresinde, yatsıdan sonra benim ezberimi henüz yapmadığımı görünce, oturdu benimle dört sayfa kadar ezberledi. O dönem herhalde günde dört sayfayla gidiyordum. Bazen günde 8 sayfa ezberlerdim. Bana kızdığını hiç hatırlamıyorum. Birgün çok beğendiğim bir kitabı okuması için babama verdim. Bir iki hafta sonra bana ezbere söylediği parçalardan kitabı okuduğunu öğrendim. Hafızası kuvvetliydi..."[15]

"Dedem Gece 100 Rekât Namaz Kılardı. Dedemle Namaz Kılar, Yorulunca Yatardım."

Babası, hayvanlarını bir tarladan diğerine geçirirken ağızlarını kapatacak kadar başkalarının haklarına riayet eden bir insandı. Tarlada çalışırken, yolda yürürken beyitler söyleyen, eve gelir gelmez eline bir kitap alıp okuyan bir edebiyat meraklısıydı. Gülen, bugün hafızasında olan binlerce şiir ve beyitin çoğunu babasının bu okumaları sırasında duyup ezberlediğini belirtiyor.

Babası, Türkiye'de Latin alfabesine geçilmesinden sonra, okuma yazmayı kendi çabaları ile öğrendi. Arapça ve Farsça da öğrenmişti:

"Babamda ilme karşı bir heyecan vardı. Otuz yaşından sonra Arapça ve

Farsça öğrendi. Birçok şeyi ezberlemişti. Boş vakitlerinde hemen kitaba koşardı. Yemek hazır oluncaya kadar boş durmaz hemen kitaba sarılırdı. Ben *Kaside-i Bürde*'den ezberlediğim şeyleri ondan duyarak ezberlemiştim. Babamda sağlam bir hafıza, âlimlere ciddi bir saygı vardı."

John Carroll Üniversitesi'nden Prof. Zeki Sarıtoprak, 2004 yılında Gülen ile yaptığı röportajda, binin üzerinde beyiti ezbere bildiğini öğrenince, bunları ezberlemenin çok zaman alıp almadığını sorar. Gülen, *"Bunları yetiştiğim kültürel çevreden ve etrafımdaki insanlardan öğrendim."* cevabını verir.[16]

Gülen'in çocukluğu, dindar bir şehir olan Erzurum'da geçti. Cumhuriyet'in dine karşı sert tutumuna rağmen Erzurum, Osmanlı'dan kalma medrese ve tekkelerin gizlice varlığını sürdürdüğü bir şehirdi. Evleri dönemin din âlimlerinin çok sık uğradığı bir yerdi:

"Tekrar dünyaya gelsem, aynı ailede dedemin evinde olmak isterim. Evet, fakir bir aile, iki-üç öküze sahip bir aileydi, ben yine de orayı tercih ederdim... Bizim evde herkesin birbirine saygısı vardı. O saygı bize de intikal etti. Ben kardeşlerime hiçbir zaman isimleriyle hitap etmedim. Bize, hana büyük ve kâmil insanlar sık sık gelirdi ve bunların bizim üzerimizde tesiri olurdu. Han odasına oturmaya gelenler yatsı namazını da orada kılarlardı. Suların doldurulduğu şeye kurun derlerdi. Orada asılı olan tabloda şu ifadeyi yazmışlardı: Ey misafir kıl namazın, kıble bu canibdedir; işte ibrik, işte leğen, işte peşkir iptedir..."

Gülen doğduğunda köye yemek ziyafeti veren dedesi, her gece 100 rekât namaz kılacak kadar dindardı. Gülen, bazen dedesi ile birlikte namaz kılar, yorulunca kenara çekilir yatar, dedesi devam ederdi. Gülen'in babası da elinden tutar onu camiye yatsı ve sabah namazlarına götürürdü. Gülen, babasına eşlik ettiğinde, yaşı çok küçük olduğundan, çoğu defa sabah namazlarında camide dalıp uyuyakaldığını belirtiyor.

Türkiye'nin tanınmış edebiyatçılarından Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir* ismini verdiği kitabında, Gülen'in doğduğu Erzurum'u şöyle anlatır:

"Kış mevsimi, çaylar eşliğinde uzun sohbet devridir. Şehir içine döner bu mevsimde. O sebeple hemen her Erzurumlu biraz nüktecidir. Her şeyde olduğu gibi, her nesilden birkaç kişi bu genel mazhariyetin üstüne çıkar. Bunlar konuşma sanatının şöhret kurmuş ustalarıdır."

14 yaşından itibaren vaaz kürsüsüne çıkan Fethullah Gülen, işte bu konuşma sanatının şöhret kurmuş ustalarından biri oldu. Vaazlarındaki hitabet gücü, edebiyatla yakın ilişkisini gösteriyordu.

Gülen'in dünyaya geldiği 1938'de Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının üzerinden 15 yıl geçmişti. Türkiye'nin nüfusu 16.9 milyondu. O yıl Türkiye'nin bütçesi sadece 250 milyon liraydı, ki bu rakam 195 milyon dolara tekabül ediyordu. 1923'te Cumhuriyet kurulduğunda Türkiye'nin nüfusu 12,5 milyondu ve fert başına milli gelir 45 dolardı.

1938'de Türkiye'de sadece iki üniversite vardı. Biri başkentteki Ankara Üniversitesi, diğeri İstanbul'daki İstanbul Üniversitesi. Bütün şehirlerde lise yoktu. Ve bütün ülkede birkaç fabrika vardı. Anadolu'nun köylerinde telefon yoktu. İki iplik fabrikası, bir şişe cam ve bir kâğıt fabrikasına sahip olan Türkiye, Sovyetlerin desteği olmadan fabrika projelerini hayata geçiremiyordu.

Gülen'in çocukluğu İkinci Dünya Savaşı yıllarına denk geldi. Türkiye savaşa katılmadı ama savaşın bütün olumsuz şartlarından etkilendi. Bütün Avrupa'yı tehdit eden Hitler, Türkiye için de bir tehditti. Türkiye savaşa katılmayarak savaşın doğrudan yıkıcı sonuçlarından korunmaya çalıştı:

"Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na girseydi, Almanlar yenildiğinden dolayı biz de yenilmiş olacaktık ve 1990'a kadar Sovyetlerin vesayetinde kalacaktık."[17]

Türkiye'de ekmek karneye bağlanmıştı. Annenin öğretmen, babanın subay olduğu bir aile bile çocuklarına elbise alabilecek durumda değildi. Öğretmen anne, Ordu'nun her yıl subay babaya verdiği kaputu boya kazanında kaynatarak çocuğuna palto yapıyordu.

"1940'lı yıllarda insanlar sahipsizdi. Ekmeğin 300 gram verildiği dönemler. Vergi toplamada ise hiç kusur edilmezdi. Buğdaya mühür

vururlardı. Millet onların gazabından çok korkardı. Önce kendileri alacaklarını alırlardı. Biz o gün bir tepki veremiyorduk. Bunlar o zaman ahval-i adiyedendi... İlk plak çıktığı zaman Akif dedem gramofon getirmişti. Köylüler, 'Ula Akif, bu nedir?' demişler, 'İçinde cin mi var?' demişler. Sonra 'Bir de İstanbul'da öyle vasıtalar var ki at-öküz olmadan gidiyor.' demiş. 'Ya öyle şeyler söyle ki inanalım!' demişler..."

Gülen'in Annesi, Jandarma Görmesin Diye Köyün Ahırında Kızlara Kur'ân Öğretiyor

O günün şartlarında Gülen'in annesi onu geceleyin kaldırıp Kur'ân-ı Kerim öğretiyordu. Çünkü camilerde veya evlerde Kur'ân eğitimi yapılamıyordu. Hatta bazı camilerde gizlice Kur'ân öğreten hocalar, polis ve jandarmanın baskınına uğruyordu. Gülen, annesinden aldığı dersle dört yaşında Kur'ân-ı Kerim öğrenmeye başladı.

O yılların Türkiye'sinde insanlar Kur'ân-ı Kerim'i toprağın altına saklıyorlardı. Kur'ân-ı Kerim toprakta saklanırken hasar görmemesi için deri parçaları ile sarılıyordu. Çocuklara Kur'ân Türkiye'nin her yöresinde gizli öğretiliyordu.

Gülen'in annesi, köyde evlerine bitişik ahırın yanındaki odada çocuklara Kur'ân öğretiyordu. Köyde jandarma karakolu olduğundan Kur'ân öğrenmeye gelen çocuklar Kur'ân-ı Kerim'lerini elbiselerinin altına saklayarak eve dönüyorlardı. Odadan ahıra gizli bir kapı açılmıştı. Jandarmanın baskın yapacağı haberi gelirse çocuklar bu kapıdan ahıra çıkarılıyor ve oradan evlerine gönderiliyordu. Jandarma bu şekilde birkaç kez baskın yaptı. Annesi, köyün kızlarına İslâm'ın temel bilgilerini ve namaz kılmayı da öğretiyordu. Gülen, *"Annemin bu Kur'ân öğretme aşkı, ibadetlerindeki kusursuzluğu ve hayatında çektiği ızdıraplar benim üzerimde derin etkiler bıraktı. Namaza dört yaşında başladığımı hatırlıyorum."* diyor.

Anadolu'da, dinin yasaklandığı bu dönemle ilgili yüzlerce hikâye anlatılır. Gülen şöyle diyor:

"Türkiye'de bir dönemde mabetler depo haline getirildi. Namaz gizli kılındı... Müslümanlık komünizmde olduğu gibi yasaklanmıştı. Bazı mabetleri kapatmışlardı. Kurşunlu Camii hapishane olmuştu... Cuma namazı camide olsun diye kapalı caminin damında kıldıklarını hatırlıyorum. Kur'ân kursuna bir ahırın deliğinden girilerek Kur'ân öğreniliyordu. Ben de öyle bir delikten girerek Kur'ân öğrendim... Annem dört yaşında bana Kur'ân'ı hatim yaptırdı. Biz Kur'ân okurken, öküz ayakta kalınca delik kapanırdı. O delikten girerek Kur'ân okurduk. Oranın jandarma dipçiği ile basıldığını gördüm... Korucuk'ta karakol vardı, millet korkardı. Köyde yabancı biri varsa, ezan Arapça okunmazdı. Türkçe, 'Tanrı uludur, kalk namaza…' denirdi. Meseleyi Kur'ân'a getirip dayamışlardı. Kur'ân-ı Kerim'i de çevirip namazı öyle kıldıracaklardı."

İbadetleri Türkçeleştirme çerçevesinde orijinal ezan yasaklanmış, mü'minleri camiye namaza davet eden çağrı Türkçe yapılıyordu. Bir adım daha atılarak, Kur'ân'dan sûreler ve dualarla kılınan namazın da Türkçe kılınması çalışması yapılıyordu. Ancak Cumhuriyet rejiminin Türkçe Kur'ân ve Türkçe ibadet projesine dönemin din âlimleri destek vermeyince bu proje rafa kaldırıldı. Devletin dine açık tavır aldığı bu dönemde, aralarında Türkiye'nin milli marşının yazarı Mehmet Akif Ersoy'un da bulunduğu birçok dindar yazar, şair ve âlim Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldılar. Mehmet Akif Ersoy, 1925'ten 1936 tarihine kadar Mısır'da yaşadı. Yazdığı Kur'ân-ı Kerim mealinin Türkçe ibadet projelerinde kullanılabileceği endişesiyle, yayınlanmasına izin vermeyen Ersoy, 1936 yılında Türkiye'ye dönebildi ve o yıl vefat etti.[18]

"Dokuz Yaşında Yoğurtla Kahvaltı Yapar, Hayvanlarımızı Gütmeye Giderdim"

Gülen ilkokula 1946 yılında başladı. Köylü fakirdi. İnsanlar sabah yoğurtla kahvaltı yapıyor, sabun bulamayınca çamaşırlarını kille yıkıyorlardı.

Gülen, "*Dokuz yaşlarındaydım, sabah yoğurtla kahvaltı yapıyor, akşama kadar hayvanlarımızı güdüyordum. İneklerimizi, koyunlarımızı gütme görevi bana düşüyordu. Keçilerimiz çobana verilene kadar ben güttüm.*" diyor.[19]

Köylüler okula giden çocuklarına önlük alamayacak kadar fakirdi. Annesi ve babası karşı çıkmasına rağmen, 1948'de Türkiye'nin mahrumiyet bölgesi doğu ucundaki Korucuk köyüne öğretmenlik yapmaya gelen Belma hanım şehir merkezinden boya getirtip okulun bahçesinde köylülerin yardımıyla kazanlarda kaynattı. Beyaz bezlerden yapılan entariler, bu kazanlara konulup boyandı. Böylece bu bezlerden önlükler yapıldı. Patiskadan da erkek öğrencilere önlük yakası, kız çocuklara kurdele yapıldı. O yılların Türkiye'sinde patiska bile metre ile veriliyordu.

Çocuk bezi yoktu. Eski elbiselerden bez yapılıyordu. Bebek beşiğe konulan bir toprağın üzerinde yatırılıyordu. Bebek biraz büyüyünce bu sefer muşamba ile altı bağlanıyordu. Eski elbiseler atılmaz, yamanıp tekrar giyilirdi. Yün yastık, gelinlerin çeyizlerine konulan bir lükstü. İnsanlar ottan yastıklarda yatıyordu. İmamlara devlet maaş vermiyordu, onların aylık gelirini köylüler sağlıyordu.

Bu olumsuz şartlara rağmen, Gülen'in doğduğu köyde sosyal hayat canlıydı. Köylülerin bir araya gelip kitap okuduğu, geçmişin kahramanlık hikâyelerini, destanlarını dinlediği, Hazret-i Muhammed ve sahabenin hayatlarını okuyup dinledikleri üç kahvehane vardı. Burası, Anadolu edebiyatı ve müziğinin bir türü olan âşıkların canlı performanslarının icra edildiği bir köydü. Gülen anlatıyor:

"Enver amcamın sesi çok güzeldi. Han odalarında kıta aralarında makamıyla Siret-i Nebi okurdu... O han odalarında Kerem ile Aslı, Yunus Emre Divanı, Ahmediye okunurdu... Dedemin hanına gelen giden çok olurdu. Misafirler gidince orada kuru kahveyi kaşıklardım. Herhalde kahve tiryakiliğim oradan geliyor."

Bunlar Türkiye'de geleneksel halk edebiyatının önde gelen hikâyeleriydi.

Gülen, üçüncü sınıfı bitirmeden okuldan ayrıldı, çünkü babası 1948'de Alvar köyünde imamlık görevi üstlendi. Gülen daha sonra, dışarıdan derslerini bitirerek, 6 Mayıs 1958'de Erzurum'da ilkokul diplomasını aldı.

Gülen, babasının kız kardeşlerini okutmamasını bugün üzüntüyle anıyor.

O dönemin Türkiye'sinde devletin dine karşı sert tavrından dolayı, özellikle ülkenin orta ve doğu bölgelerinde kız çocukları dinlerini kaybedecekleri korkusuyla çoğunlukla okula gönderilmiyordu:

"Babam çok zeki bir insandı, kararlı ve dimdikti. Ablamı okuldan aldı, hep gönül koydum. O dönemde çocukları şuraya gönderelim, okusunlar diyen yoktu. Görmedim, duymadım."[20]

Türkiye Çok Partili Hayata Geçiyor

1950'de nihayet Türkiye, 27 yıl süren tek parti rejiminden kurtuldu. Gülen 12 yaşındaydı. Demokrat Parti iktidara geldi. 27 yıl boyunca tek başına iktidarda kalan Cumhuriyet Halk Partisi'nin keyfi yönetim dönemi sona erdi. Türkiye'nin siyasi tarihinde bu çok önemli bir dönemeç noktasıydı.

Yeni iktidar bir ay içinde, ezanın yeniden orijinal şekliyle okunmasına izin verdi. Ramazan ayıydı. Gülen'in doğduğu şehir Erzurum'da halk ezanın yeniden orijinal haliyle okunduğunu duyduğunda kurbanlar keserek sevinçlerini ifade etti.1950'de hâlâ Türkiye çok fakir bir ülkeydi. Yalnızca 13 köyde elektrik vardı.[21]

Gülen, dönemin tasavvuf büyüklerinden biri olan Şeyh Muhammed Lütfi Efendi'nin (1868-1956) ilim ve irfan yüklü sohbetlerinden, manevi atmosferinden olabildiğince istifade etti. Gülen'in babası 1948'de evini Şeyh'in köyü olan Alvar'a taşımış ve köyün camisinde imamlık yapmaya başlamıştı. Şeyh, evlerini sık sık ziyaret ediyordu:

"Babam Alvar'da yedi sene kaldı. 1948'in sonundan 1956'lara kadar... Efe Hazretleri babama evladım derdi."

Gülen'in anne ve babasının Şeyh'e büyük saygıları vardı. Gülen'in kardeşlerinden Salih Gülen, *"Ben altı yaşlarında iken Alvarlı Efe'ye bizim evden yemek götürürdüm."* diyor. Bölge insanı Şeyh'e olan saygılarından dolayı ona "Alvarlı Efe" diyorlardı.[22]

Gülen'in ders aldığı hocalar, dünya nimetlerini bir kenara bırakmış, ahiret endeksli bir hayat yaşayan insanlardı. İlk mürşidi Alvarlı Efe,

müftülüğü kabul etmemiş, maaşsız bir köy hocalığını tercih etmişti. Köy ve çevre halkını irşad görevini müftülüğe tercih etmişti.

Babası, Gülen'in ilk hocası, Alvarlı Efe de ilk mürşididir. Gülen onu şöyle anlatıyor:

"Alvarlı Efe,1939 yılına kadar köyünde imamlık yapmıştı. Sonra ağır prostat hastalığından dolayı Erzurum'a taşınmıştı. Ama köye gelip 5-10 gün kalıyordu. Köyde görüyordum, Erzurum'da da talebeliğim sırasında tekkesine gider gelirdim…O güzel insanlar içinde Alvarlı Efe bir farklıydı. Çok ciddiydi. Görüldüğünde Allah'ı hatırlatan bir insandı. Alvarlı'da hiç hafıza durgunluğu yoktu. Seksen yaşında olmasına rağmen çok enfes söylerdi:

Vefa umarken candan,

Doldu gözüm hicrandan,

Kaldım yaya dermandan,

Hizlanla mı bitsin bu...

Tasavvufta bir edebiyat geleneği var. Alvar İmamı şiire hâkimdi. Naatlar, münacatlar, gazeller... Belli ölçüde tekkede bir bilgi verilir, sevdirilirdi. Daha derin tahlilleri olurdu. Mecazi aşk seviyesinde söylenmiş naatlar var."[23]

Şeyh'in şiirleri bugün Türkçede birer edebiyat şaheseridir. Arapça ve Farsça şiirlerini, Osmanlı Divan Edebiyatının zor bir sanatı olan aruz vezniyle söyleyecek kadar edebiyatta ileriydi. Günlük konuşma ve sohbetlerinde, konuşmasının akışı içinde ağzından sürekli şiir mısraları ve beyitler dökülen Gülen, Alvarlı Efe'nin sözlerini, şiirlerini, beyitlerini çok sık ifade ediyor.

Bunların bazıları şöyle:

Allah bizi insan eyleye...

***

Herkes yahşi ben yaman, herkes buğday ben saman...

****

Bela-yı ekber odur ki, özünü gaflete salmış...

****

Gidin görün kabristanı, nice emvat yatar (ölüm hakkında)...

****

Bu dert meyhanesinde kimi gördün şaduman olmuş...

****

Sen Mevlâyı seven de Mevlâ seni sevmez mi?
Rızasına iven de Hak rızasını vermez mi?
Sen Hakk'ın kapısında canlar feda eylesen,
Emrince hizmet etsen, Allah ecrin vermez mi?
Sular gibi çağlasan, Eyyub gibi ağlasan.
Ciğergahı dağlasan, ahvalini sormaz mı?
Derde dermandır bu dert, dertliyi sever Samed,
Derde dermandır Ehad, fazlı seni bulmaz mı?

****

Ne ilmim var ne amalim,
Ne hayr u taate kaldı mecalim,
Garik-i isyanım, çoktur vebalim,
Acep ruz-i mahşerde ne ola halim...

****

Âşık der inci tenden
İncinme incitenden
Kemalde noksan imiş
İncinen incitenden...

Gülen, *"Ne güzel demiş Alvar İmamı, Allah bizi insan eyleye derken... Hayatımızda o kadar iniş-çıkışlar, düşmeler-kalkmalar var ki..."* diyor.

Alvarlı Efe, ahiret hayatı ile dünya hayatını kıyasladığında dünyaya, "dert

meyhanesi" diyordu.[24]

Babasıyla birlikte Gülen'in bir diğer hocası, ona Kur'ân-ı Kerim'i öğreten annesidir. Gülen, Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyip hafız olma sürecinde annesinin kendisine nasıl yardım ettiğini anlatırken şu örneği veriyor:

"Hafızlığımda annem kolladı. Beni teşvik etmek için bal, kaymak verirdi."[25]

Kur'ân-ı Kerim'i ezberlerken, ablasından da destek alıyordu:

"Ben şiddetten, ekşi surattan hoşlanmam. Küçüklüğümde hafızlığa bazen çalışmadığımda, ablam benim fıtratımı bildiğinden beni kilere çeker, ekmeğin arasına bal, biraz da kaymak koyardı. Ben de o gün sekiz sayfa ezberlerdim. Çocukken hafızam çok güçlüydü. Ablam bu yaptığını anneme, babama çaktırmazdı. Herkese aynı davranamazsınız. Bazen ciddi durursunuz tesir eder, bazısına da güler yüz tesir eder."[26]

1951'de hafızlığını tamamlayan Gülen, köyün bağlı olduğu Hasankale ilçesindeki hocadan kıraat dersi almak için her gün 6-7 kilometre yürüyordu. Çünkü burada kalacak yeri yoktu.

"Alvarlı Efe Hazretleri beni kıraat okumaya sevketmişti. Babam, Rahman sûresini bayram günü camide bayram namazı öncesi okumamı istemişti. Namazdan sonra Alvarlı Efe Hazretlerinin elini öpmeye gidince, babama, 'Bunu kıraat dersi almaya gönder.' demişti. Hasankale'de Hacı Sıtkı Efendi'ye gittik. Hacı Sıtkı Efendi benim kıraat hocam. Hasankale'nin en zenginlerindendi. 6-7 kilometre Hasankale'ye sabah gidiyordum, akşam geliyordum. Mağazasında ders okutuyordu. Sıtkı Efendi'nin, evinden getirdiği yemeği ben, o ve oğlu yiyorduk... O zaman kıraatla meşgul olmak yasaktı. Bir buçuk saat yolu her gün yayan gider gelirdim. Bizim zamanımızda öyleydi. İlim tahsil etmek çok zordu. 12-13 yaşlarındaydım. Hafızlıktan sonra gitmiştim. Hatta geceye kaldığım da olurdu. Babamın fener alacak imkânı yoktu. Sonradan bir fener aldık. Ben bir keresinde Hasankale'den aldığım pili Alvar'a gelene kadar bitirdim. Derslere 7-8 ay devam ettim. Bir defasında da dereyi geçmeye çalışırken merkebe bindim... Bizde o sıkışık hayat içerisinde bir şikâyet duygusu olmazdı. Tabi rahat bir dünyayı bilmiyorduk, görmemiştik. Sonraları da hep maddi sıkıntı çektim...

Yine Alvarlı Efe'nin ifadesi ile Arapça okutalım diye Sadi Efendi'nin yanına gönderdiler. Sadi Efendi, Alvarlı Efe'nin torunu..."[27]

Gülen'in çiftçilik yapan dayısı Kur'ân-ı Kerim kıraatında üstaddı. O da aynı hocadan kıraat dersi almıştı.

Gülen ilk kez vaaz kürsüsüne, Alvarlı Efe'nin köyünde, 14 yaşında çıktı. 1952 yılının Ramazan ayıydı. Köyün ileri gelenlerinden biri, Gülen'i kavradığı gibi babasının vaaz verdiği kürsüye çıkardı. O sırada camide olan babası ile göz göze geldi ve utandı. Ama ilk kez çıktığı vaaz kürsüsünde, Türkiye'nin toplumsal yapısı ile ilgili oldukça dikkat çekici bir ders verdi. Köyün ileri gelenlerinden biri camiye geç gelince, cemaati yara yara ön saflara geçmeye çalıştı. Kürsüdeki Gülen, tarihten bir örnek vererek bu davranışın doğru olmadığını ifade etti. Camiye geç gelen kişi, insanları rahatsız etmemeli, boş bulduğu ilk yere oturmalıydı. Gülen'in bu şekilde uyardığı köyün ileri gelen şahsiyeti vaazdan sonra evlerini ziyaret etti ve onu bu uyarısından dolayı tebrik etti.

3 Ocak 1952 günü Hasankale'de bir deprem meydana geldi. O zaman 14 yaşında olan Gülen, bu depremi şöyle anlatıyor:

"1952 yılında yaşanan depremde, Yunus peygamberin kavminin tövbesinden mülhem, köyün etrafını dolaşarak *Sübhanellahi ve'l-hemdu lillahi vela ilâhe illallahu vallahu ekber, vela havle vela kuvvete illa billahi'l-aliyyi'l-azim* duasını okuduk. Karın üzerindeydik, ben karın üzerinde bata, çıka dolaştım. Depremde koyun ağılının bir tarafı da göbek attı ve yıkıldı. Karda yattık."

Mahrumiyet İçinde Medrese Öğrenciliği

1952 sonlarında Gülen Erzurum'da medrese eğitimine başladı. Akranlarına göre hızlı ilerliyordu:

"İlk hocamla *Maksud* okuduk. *Dürretü'l-vâizin*'i de o zaman okudum. *Telhis*'in metninden günde bazen 15 sayfa ezberleyebiliyordum. Biraz ağırdan alınca hocam, uçakla gidecekken neden kağnı arabasıyla gidiyorsun

dedi. *İzhar*'ı altı ayda bitirdim. Sonra hoca *Kafiye* okumana gerek yok dedi. Normalde iki sene beklemek gerekiyor. Beni *İzhar*'dan sonra *Cami*'ye başlattı."

Medrese, caminin bitişiğinde küçük odalardan ibaretti, bulundukları medresede on civarında öğrenciydiler. Patates, günlük yemekleriydi. Yerlerde hasır, hasırın üzerinde yatakları vardı.

Gülen 1953'te bu medreseden ayrıldı. İki medrese daha değiştirdi. O günleri anlatırken, "*Elimde sandığım yolun ortasında donup kaldım, gidecek bir yerim yoktu.*" diyor.

Bir arkadaşı ile birlikte kullanılmayan bir camideki bir bölümü duvar örerek oda haline getirdiler. Bir de soba buldular, böylece kalacak yer problemini hallettiler.

Gülen'e, medreseler yasaklanmışken, doğduğu şehirde bu medreselerin nasıl varlıklarını sürdürdüklerini sordum. Şu cevabı verdi:

"O zaman Erzurum'da 500 kadar talebe okuyordu. Erzurum'da çok âlim yetişmiş. İstanbul'a gidenler yetişmiş, geri gelmiş. Bu medrese geleneği hiç bozulmamış. Bulabildikleri bir han odasını medrese yapmışlar. Her bir hocanın ayrı bir ders halkası vardı."

Medrese, günümüzdeki okullar ile karşılaştırıldığında küçük mekânlardı. Mesela İstanbul'daki bir medresede ortalama 19 oda bulunurdu. Bir oda müderrisin, iki oda müderris yardımcılarının, 15 oda ise öğrencilerindi. Medreselerdeki öğrenci sayısı ortalama 15-20 kişiydi.

1950'li yıllarda medrese öğrenciliği demek aynı zamanda çileli bir hayat demekti. Kışın ısınma şartlarının çok zor olduğu Erzurum'da buz gibi soğuk suyla banyo yapan Gülen, soğuk taşın üzerine koyduğu ayaklarının donmaması için bir ayağı taştayken, diğerini kaldırmak suretiyle banyo yapıyordu. Çünkü şehrin hamamlarına gidip yıkanacak imkânları yoktu. Fakir öğrenciler ancak zengin insanların verdiği fişlerle hamama gidebiliyordu. Fiş olmadığı zaman, Erzurum şehrinin soğuğunda buz gibi suyla yıkanmaktan başka çare yoktu.

Parası olmadığı için ekmek alamayıp aç kaldığı günler oldu:

"Fırıncıdan borca ekmek alırdım. Babam para yollarsa öderdim. Param olmayınca, fırıncı beni görmesin diye, bir ay bu fırının önünden geçmediğimi hatırlarım. Talebeliğimde hep müstağni yaşadım."

Yemeklerini yattıkları küçük odada gaz ocağında yapıp yiyorlardı. Bazen ders gördüğü kitapları dahi alamıyordu:

"Yeterli param olmadığı için çok defa ders kitabı alamazdım. Çoğu zaman ders halkasının ortasına oturmaya çalışır, sıra bana gelinceye kadar yanımdaki arkadaşın kitabından kendi yerimi ezberlemeye çalışırdım."

O dönemde medreselerde kaldıkları yerleri, ders çalışma ve barınma ortamlarını, maruz kaldıkları imkânsızlıkları 2011 yılındaki bir konuşmasında Gülen şöyle anlatıyor:

"Yapılan şeyleri takdirle beraber, bugünden bakınca diyorum ki; iaşe ve ibate, yeme ve barınma adına daha onurlu bir sistem geliştirilebilirdi. Talebenin haysiyetini de koruyan bir çizgiye çekilip öyle bir düzenleme yapılabilirdi... 1950'li yılların sonuna kadar imamlar, hademe-i hayrat (hayır hizmetkârı) diye adlandırılan bir kategorideydi. Aldıkları maaş, emsali devlet memurlarından 3-4 kat düşüktü. Şimdi beyler, paşalar gibi yaşıyoruz."[28]

Gülen sıradışı bir medrese öğrencisiydi:

"Talebeliğimde medrese talebeleri yapmazdı ama ben barfiks yapardım. Bir sofi (sufi) halim vardı, gece gezer, türbelerde yasin okurdum. 1-1,5 saat sürerdi, gece yarısı herkes yattıktan sonra o büyük zatların türbelerini dolaşırdım... Bir de ağaçlara tırmanırdım. Çok hareketliydim. Gençlik değerlendirilmeli, niye her gece yüz rekât namaz kılmadım?"[29]

Gülen, İslâmî kitaplar dışında, romanlar okuyordu.

"Erzurum'da *Hamlet*'i halkevinde oynatmışlardı, ben de seyretmiştim. O zaman çok tesirinde kalmıştım. *Hamlet* bana buğulu bir dünya gibi gelmişti. Belki de bu eserin etkileyiciliğini gördükten sonra medresedeyken batı klasiklerini okumaya başladım. Hoca görüp de rahatsız olmasın diye ben kitabın arasına koyar öyle okurdum."

Çok iyi kitap okuma alışkanlığında babasının etkisi vardı. Evlerinde her zaman küçük bir kütüphane mevcuttu. Mesela Sadi Şirazi'nin *Gülistan*

kitabını, babasının kütüphanesinden alıp okudu:

"Normal standartların dışında kitaplara bakma merakım vardı. Hem kitap okuma, hem hafızlıkla da meşgul olma..."[30]

Gülen çok erken yaşlarda Osmanlıca öğrendiğinden babasının kütüphanesindeki bütün Osmanlıca kitapları okudu. Babasını anlatırken, *"Hem maddi, hem manevi babam (hocam)"* diyen Gülen şöyle devam ediyor:

"İlim ehli insanlara koşardı. Namazda hassastı. Boş vakitlerinde hep kitap okurdu. Bazen de *Marifetname* gibi kitapları evde sesli okurdu."

Gülen, babasının üç şeyin hayranlığını ruhuna işlediğini ifade ediyor: *"Sahabe, Osmanlı ve şiir sevgisi."*

Babasının kendilerine aşıladığı Peygamber ve sahabe sevgisi için şöyle diyor:

"Babam anlatmıştı, insan perşembe günü bin defa Kureyş sûresini okursa, Peygamber Efendimiz'i rüyasında görür. Ben başka bir kaynakta görmedim. Göremezsen sonraki hafta tekrar oku demişti. Ben çok küçükken denedim. Zorla okudum. Sonra minnacık ellerimle, ellerimi kıbleye çevirerek, 'Allahım ne olur göster!' dedim. Bin tane salat ü selam okuyan Hazret-i Ömer'i görür derdi... Babam sahabe deyince delirirdi. Ben daha küçükken babamın kütüphanesinden Osmanlıca hattı ile sahabenin hayatını okurdum."[31]

Ramiz Gülen'in bir diğer özelliği çok nüktedan olmasıydı. Ramiz Gülen'e bir gün köylüler, "Hocam, şehirlerden önce niye dağlara kar yağar?" sorusunu yöneltince, "Kar zenginlere tedbirinizi alın, kışa hazırlanın geliyorum diye haber salıyor." cevabını verir. Köylüler, "Peki kar fakirlere bir şey demiyor mu?" sözleri üzerine cevabı şöyle olur: "Fakirlere de diyor ki, sizinle vicahi (yüz yüze) görüşürüz."

Ramiz Gülen'in, 1974'te ölümüne yakın anlattığı nüktelerden biri de şöyledir:

"Gazneli Mahmut döneminde bir eşkiya çetesi ortaya çıkar. Gazneli Mahmut, tebdil-i kıyafetle haydutların arasına girer. Bir gün büyük bir soygun için plân yapılır ve herkes kendi hünerlerini anlatır. Eşkıyalardan

biri 'Düz bir kale duvarına bir anda çıkarım.' der. Bir diğeri, 'İçeride ne varsa kokusunu alırım.' derken, üçüncüsü her kapıyı açarım der. Sıra Gazneli Mahmut'a gelince, 'Benim maharetim, hünerim sakaldadır; suçlu celladın elinde bile olsa bir kez sakalımla oynadığım zaman onu kurtarırım.' der. Soygun yapılır, Gazneli Mahmut bunları toplatır. Bir süre sonra çete huzurundadır. Haklarında verilecek hükmü beklemeye başlarlar. 'Dün gece hepiniz kendi hünerlerinizi gösterdiniz. Bunlar çok ustacaydı. Şimdi sıra bana geldi der.' ve merhametini sergilemek için sakalını oynatır. Böylece onlar kendi tavırlarını ortaya koyarken Sultan kendine yakışanı yapmış bütün suçluları affedip onlara ıslah yollarını açmıştır."

Gülen; annesi, babası, ders aldığı hocalarıyla birlikte, dini değerlerine çok bağlı olan dedelerinden ve büyük annelerinden de çok etkilendiğini ifade ediyor:

"Molla Ahmet dedem (annesinin babası) 100 yaşında vefat etti. Üç günde Kur'ân-ı Kerim'i hatmederdi. Çay içmez, çok yemez. Çünkü ben evlerinde de kaldım. Büyük annem Munise hanım, 'Ben bu oğlumun bir vaaz ettiğini görsem!' derdi hep. Fakat vaaz ettiğimi göremeden vefat etti... Annemin Mustafa amcası, Osmanlı döneminde Halep'te kadıymış. 7-8 yaşında idim. 70-80 yaşında dedemin hanına gelmişti. Nur yüzlü bir insandı."[32]

Gülen, annesinin verdiği yedi dedesinin ismini, kibrit kutusunun arkasına yazıp ezberlediğini ifade ediyor.

1956: İlk Mürşidi Alvarlı Efe Vefat Ediyor

Gülen'in ilk mürşidi Alvarlı Efe, 1956 yılında vefat etti. O gün Gülen, Erzurum'da babasıyla birlikte teyzesinin evinde misafirdi. Teyzesinin ailesi fakirdi. Gece babası ile sırt sırta verip aynı yastıkta uyumuşlardı. Sabah, Alvarlı Efe'nin vefat haberi duyuldu:

"Alvarlı Efe vefat etti dediler. Koşa koşa Kurşunlu camiye gittim, baktım ağlıyorlar. 1956 yılıydı."

***

"Alvarlı Efe'nin torunu Nakip benimle aynı yaştaydı. Onun için

arkadaştık... Beni sinemaya ilk defa o götürmüştü. Onun parası yoktu. Herhalde bende ikimize yetecek kadar 100 kuruş vardı... Akranlarımla değil, genelde büyüklerle oturup kalkardım. Onlar tarihi hadiselerden, harplerden bahsederdi. Benim de hoşuma giderdi."

Medrese öğrenimi görenler, özellikle Ramazan aylarında çevre illeri de dolaşıp, vaaz veriyorlardı. Gülen, babasının da teşvikiyle 1957'de Orta Anadolu bölgesindeki bazı illere gitti, oraların ileri gelen âlimlerini ziyaret etti. Bazı il müftüleri, yaşının küçük olması sebebiyle camilerde vaaz vermesine sıcak bakmadı, bazıları izin verdi. Sivas ilinde geceyi Selçuklu döneminden kalma Ulucami'de geçirdi. Camide, dönemin âlimlerinden Darendeli Hulusi Efendi ve İhramcızade İsmail Efendi ile tanıştı, ellerini öptü. Tokat ilinde tanıştığı bir tahrir kâtibi, mutlaka *Safahat*'ı okumasını tavsiye etti. *Safahat*, Türkiye'nin milli marşının yazarı Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinden oluşan kitabıydı. Gülen bu ziyaret turunda genellikle geceleri camilerde yattı.[33]

Gülen, 16 Temmuz 2015 tarihli görüşmemizde, Tokat ilindeki tahrir kâtibinden 1957 yılında öğrendiği bir beyit okudu. Beyit şöyle diyordu:

"Cahil ile etme ülfet, aklının miktarı yok,

Sırtı çullu, kendi merkep, boynunun yuları yok..."

Gülen, 1956-57'de bir tekke şeyhinden tasavvuf dersleri aldı. Ayrıca, 1956-58 arasında, dönemin önde gelen âlimlerinden olan Osman Bektaş'tan Arapça ve temel İslâmî ilimler dersleri aldı.

1957 yılı, bir başka açıdan Gülen için bir dönüm noktasıdır. Cumhuriyet Türkiye'sinde 1925 yılından itibaren 35 yıl sürgün ve hapis hayatına maruz bırakılan büyük İslâm âlimi Bediüzzaman Said Nursi'nin (1876-1960) öğrencilerinden biri Erzurum'a gelir. İnkâra karşı iman hakikatlerini anlatan 6 bin sayfadan oluşan 13 kitaplık bir külliyat yazan Bediüzzaman'ın bu öğrencisi sade yamalı elbisesi, eskimiş yırtık pantolonu, hal ve hareketleriyle Gülen üzerinde çok derin izler bırakır.

Gülen, Bediüzzaman'a gönül vermiş insanları tanıdığında onlarda âdeta

sahabileri gördüğünü, dini samimi ve candan yaşayan bu insanların hayallerini süslemeye başladığını ifade ediyor. O günlerde sohbetlerini unutamadığı Bediüzzaman'ın Muzaffer Aslan ismindeki bu talebesi için, *"Dünya nedir, çoluk çocuk nedir bilmedi. Çok samimi, çok açık kalpli biriydi."* diyor.

Gülen'in, o tarihten itibaren siyasetle arasına derin mesafe koymasında, Bediüzzaman'ın talebelerini ve eserlerini tanımasının büyük tesiri vardır.

Bediüzzaman'ın hayatı ve yaşadıkları modern Türkiye Cumhuriyeti'nde din-devlet ilişkilerine dair çok zengin verilerle doludur. Osmanlı'nın son döneminin büyük âlimlerinden olan Bediüzzaman, Cumhuriyet'in kurucuları tarafından 1922'de İstanbul'dan Ankara'ya davet edilir. 1922 Temmuz başında Ankara'ya gelen Bediüzzaman, Parlamento'yu ziyaret eder ve genç Cumhuriyet'in dini dışlayan yeni çizgisini bizzat görür. Meclis'e gelişi, resmî karşılama şeklinde olur. Meclis'te milletvekillerini irşad amacıyla 19 Ocak 1923 tarihinde namaz ile ilgili on maddelik bir beyanname yazar.

Kendisine yapılan Doğu bölgesi vaizliği ve yüksek maaş tekliflerini kabul etmeyen, sekiz ay kaldığı Ankara'yı terk eden Bediüzzaman, Türkiye'nin Doğu bölgesindeki Van ilinde inzivaya çekilir. Ancak rahat bırakılmaz. 1925 yılının kış mevsiminde gözaltına alınarak jandarma eşliğinde uzun ve meşakkatli bir yolculuktan sonra Türkiye'nin Batı bölgesindeki Burdur'a, ardından da Isparta'nın Barla nahiyesine getirilip burada mecburi ikamete tâbi tutulur.

Bediüzzaman, bugün bütün İslâm dünyasında bir şaheser olarak kabul edilen ve 6 bin sayfadan oluşan *Risale-i Nur Külliyatı*'nı bu sürgün hayatı sırasında yazmaya başlar. 1935 yılından itibaren tutuklanarak hapishaneye de konulan Bediüzzaman'ın hapis ve sürgün hayatı, vefat ettiği 1960 yılına kadar sürer. Yaşadığı çile dolu hayatı anlatırken, *"80 yıllık ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında geçti, dünya zevki namına bir şey bilmiyorum."* demektedir. Türkiye'de sürgün ve hapis hayatı 35 yıl

sürmüştür. Bir de Birinci Dünya Savaşı sırasında Doğu Cephesi'nde Ruslara karşı savaşırken esir düşmesi üzerine Rusya'da 1916-18 tarihleri arasında geçirdiği esareti vardır.[34]

Bediüzzaman, 1925 yılında jandarma eşliğinde sürgüne götürülürken, yolculuk sırasında bir gece Gülen'in köyündeki handa kalır. Bu sırada Gülen'in babası Ramiz Gülen 19 yaşındadır ve Bediüzzaman'ı görür. Kış gününde, Bediüzzaman'ın ayağındaki ayakkabı (çarık) deliktir. Köyün ileri gelenlerinden biri ona bir lastik ayakkabı getirir. Ramazan ayıdır. Akşam iftar için getirilen yemeğin az bir bölümünü yer, gerisini de sahurda yeriz diyerek bırakır.[35]

Bediüzzaman, hayatı, duruşu ve eserleri ile Gülen'i en fazla etkileyen İslâm âlimlerinin başında gelir. Bediüzzaman'ın eserlerinden her birini belki 50 defa okuduğunu ifade eden Gülen bir konuşmasında, *"Risalelerde bazı yerleri yüz defa okumuşumdur. 17 yaşlarında tanıştım ve o günden beri okuyorum."* diyor.

Bediüzzaman'ın eserleri, 1960'lı yıllardan beri Gülen ve öğrencilerinin başucu kitapları olmuştur. Bediüzzaman ve öğrencilerinin Türkiye'nin en zor bir döneminde yaşadıkları çok zor hapishane ve sürgün şartlarına rağmen, dine hizmet yolunda geri adım atmamaları Gülen ve öğrencilerine her zaman ilham vermiştir.

Bediüzzaman'ın bazı derslerini yazma hikâyeleri baş döndürücüdür. Hapishane hücresinde talebelerine sözlü olarak anlattığı pasajlar, sigara paketi ve kibrit kutusu gibi bulunabilen kâğıt parçalarına yazılıyor ve gizlice dışarı çıkarılıyordu. Bazı Risaleleri Bediüzzaman hapishanede kendisi bizzat yazdı. Gizlice dışarı çıkarılan bu kâğıtlar, daha sonra yazı yazmayı bilenler tarafından elle yüzlerce nüsha olarak yazılıp çoğaltılıyor, Anadolu'nun her tarafına dağıtılıyordu.[36]

83 yaşında vefat ettiği âna kadar devlet tarafından takip edilen Bediüzzaman, 1960 yılı Mart ayında Türkiye'nin güneydoğusundaki bir şehir olan Urfa'da vefat etti ve buraya defnedildi. Ancak, vefatından iki ay

sonra Türkiye'de yaşanan askeri darbeden sonra darbeciler, Bediüzzaman'ın kabrini bir gece yarısı açarak naaşını Türkiye'nin batısında bilinmeyen bir yere taşıdılar. O tarihten beri de mezarının yeri bilinmiyor. Bediüzzaman, Cumhuriyet Türkiye'sinde silinmez izler bıraktı. Askeri rejimin onu unutturma çabası sonuç vermedi, boş mezarı bile her yıl binlerce insan tarafından ziyaret edildi. Mücadele ile geçen hayatı ve geride bıraktığı eserleri, Cumhuriyet Türkiye'sinde hiç kimseye nasip olmayacak şekilde bir ilgiye ulaştı. Ve 20. yüzyılda İslâm'ın aydınlık yüzünü temsil eden Bediüzzaman, bugün bütün Müslümanlara ilham vermeye devam ediyor.[37]

Gülen ve öğrencileri Bediüzzaman'ın yapıcı, mücadeleci ve yorulmak bilmez hizmet anlayışından hep ilham aldılar.

Gülen, 2014 yılı Kasım ayında, Prof. John Esposito'nun "Said Nursi'den beyin yapıcımız diye bahsediyorsunuz. Sizin dünyanızdaki yeri nedir?" sorusuna şu cevabı veriyor:

"Tekke ve zaviye geleneğinden gelen mürşitlerden medrese hocalarına, felsefeci ve sosyologlardan edebiyatçılara kadar geniş bir yelpazede herkesten istifade etmeye çalıştım. Hatta çok küçük yaşlarda dünya klasiklerini ve meşhur filozofların eserlerini okuyup istifadeye gayret ettim. Bu açıdan da tek bir kaynaktan beslenmiş sayılmam. Eğitimimde Kur'ân ve Sünnet'in kıyas götürmeyecek bir yeri vardır. Bunlarla beraber, Kur'ân'ı, hadisi, İslâmî ilimleri ve fünun-u müspeteyi Hazret-i Bediüzzaman'ın perspektifinden okuyunca önümde bambaşka ufukların açıldığını söyleyebilirim. O ifadeyi (beyin yapıcımız) de bu mânâda kullanıyorum. Bediüzzaman Hazretleri'nin başta insani evrensel değerlere saygısı beni çok cezbetti. Tek başına inandığı davasında dimdik durması bile hayran olmama yetip artmıştı. Bu zatı gerçek derinliği ile henüz insanlık tanıyamamıştır. Oysa üzerinde titizlikle durulup düşünülmesi, araştırılıp insanlığa tanıtılması gerekli olan bir simadır. Okuma yönünden tembel olan Türk milletine okumayı sevdirmiş, bütün dünya dillerine çevrilen eserleriyle de çağın en çok okunan insanlarından biridir. O, İslâm âleminin

inanç, moral ve vicdani enginliğini hem de en katıksız ve müessir şekilde ortaya koyan çağın bir numaralı insanıdır. İnsanlığın hayati konularında bütün insanlığı kucaklayışı beni kendine hayran bırakmıştır. Bu zat çağdaşlarının çok önünde ileri görüşlü, dengeli, plân ve projeler üretebilen sağlam bir kafa yapısına sahip bir aydındır. Zamanın eskitemediği ve eskitemeyeceği simalardan biri olarak tarihe mal olmuştur. Zamanının karanlık günlerinde; düşünen, çareler arayan, teşhis ve tespitlerde bulunan, sonra da bu rahatsızlıklara reçeteler sunan bir hekimdi."

Gülen, 2010'da İtalyan *OASIS* dergisine verdiği röportajda, Bediuzzaman'in kendisini nasıl etkilediğini anlatırken şöyle diyor:

"Bediuzzaman'ın yaşadığı hayat ve düşünceleri beni derinden etkiledi. İçinde bulunduğu çağı anlayabilmiş, İslâm âleminin ve insanlığın yaşadığı acıları derinden hissetmiş ve kendisini davasına adamış farklı bir şahsiyet. Onun bu mükemmel yolunu ve yaşadığı çağı algılama, yorumlama tarzını takdir ediyorum."[38]

1958: Ailenin Köyden Şehre Taşınması ve Gülen'in Doğudan Batıya İlk Yolculuğu

Ramiz Gülen, oğullarının birer sanat sahibi olmaları için 1958'de köyden Erzurum şehir merkezine taşındı. Gülen'in annesine, subay olan dayısından şehirdeki bir ev miras kalmıştı. Aile bu eve yerleşti ama bu arada baba Ramiz Gülen çeşitli köylerde imamlık yapmaya devam etti. Gülen'in beş erkek kardeşi Erzurum'da matbaa işine girdiler. Eski sayılabilecek ve ayakla çalışan matbaaları, kartvizit, fatura gibi şeyler basıyordu. Gülen kardeşlerden biri, matbaacıdaki maaşı 70 lira iken bir başka matbaacıdan aylık 370 liraya iş teklifi aldı ve kabul etti. Bunu öğrenen babası, "Sana bir sanat öğreten adamı dünya malına nasıl satarsın?" diyerek onu bu kararından vazgeçirdi. Böylece eski işverenine geri döndü ve maaşına biraz zam yapıldı.

Gülenler altısı erkek, ikisi kız sekiz kardeşti. Üç kardeşleri de küçük yaşlarda vefat etmişlerdi. İki erkek kardeşi Fakirullah ve Nizameddin vefat

ettiklerinde iki yaşlarındaydılar. Ölen ablasının ismi ise Fazilet'ti. Kardeşine Fakirullah ismini, İslâm âlimlerinden İsmail Fakirullah'tan mülhem o koymuştu:

"Fakirullah çok güzel bir çocuktu. Camiden geliyordum, Fakirullah'ın üzerine kapanıp ağladım. Alvar'da bir sahabe mezarlığı vardı, oraya gömüldü. Bugün bile hatırlayınca hüzünleniyorum. Ama onun Cennet'te bize verileceğini düşünerek teselli oluyorum."

Gülen'in kardeşleri hayatları boyunca hep işçi olarak yaşadılar. Bu, Gülen'in de arzusuydu. Kardeşlerinin de kendisi gibi fakirane bir hayat yaşamaları için Allah'a dua etmişti. Çünkü onların malla, mülkle bir sınav yaşamalarını ve bu sınavı kaybetmelerini istemiyordu. Gülen hayatı boyunca, aile fertlerinin Hizmet hareketinin içinde ayrıcalıklı muamele görmemeleri ve Hizmet'in maddi imkânlarından yararlanmamaları konularında çok hassas oldu.

Gülen, 1958'de Türkiye'nin doğu ucundaki Erzurum'dan Türkiye'nin batı ucundaki Edirne'ye geldi. 20 yaşındaydı. Yunanistan ve Bulgaristan sınırında bulunan Edirne'de annesinin bir akrabası imamlık yapıyordu.

Edirne, Osmanlı devletine 80 yıl başkentlik yapmış bir şehirdi. Osmanlı döneminin meşhur seyyahı Evliya Çelebi'nin "Bir gülistan şehridir. Gül bahçeleriyle çevrilidir, meyvesinin tadına doyum olmaz." sözleriyle anlattığı bu şehirdeki Osmanlı Sarayı'nda bir zamanlar üç bin bahçıvan görev yapıyordu. Sultan II. Selim'e kadar Osmanlı padişahlarının yazlık sarayları buradaydı. İslâm dünyasında en büyük camilerden biri olan Selimiye'ye ev sahipliği yapan şehir, sefere giden Osmanlı ordusunun birinci konaklama yeriydi. O yüzden çok savaş görmüştü ve Osmanlı döneminden beri memurların pek tercih etmediği bir şehirdi. Cumhuriyet döneminde de Türkiye'nin komşularıyla yaşadığı her gerginlikte ve savaş dönemlerinde, askeri sevkiyat yapılan yerlerin başında geliyordu. Bu sebeple Soğuk Savaş yılları boyunca şehir, diğer memurlarla birlikte hocaların da terk ettiği bir yerdi.

Ama Gülen'in bu şehirde geçirdiği yıllar, hayatının sonraki dönemleri için âdeta bir kuluçka gibi oldu. Bu şehir, Gülen'in gençlikten yetişkinliğe adım attığı, geleceğin büyük projelerini kafasında kurguladığı bir mekân oldu.

Edirne'ye gittiğinde babasının günlerce uyuyamadığını daha sonra annesinden öğrenecekti.

---

10 *"Babam arıcılık yapıyordu. Geniş bir bahçemiz vardı. Kazanlarla bal olurdu. İlk erkek evladı olmam hasebiyle bütün köye bal dağıtmış. Kardeşim Sıbgatullah da arıcılık yapardı. Ben de askerde arıcılık kursu gördüm." (14 Temmuz 2015 ve 4 Ocak 2016 tarihli görüşme notları)*

11 Gülen daha sonra imam olabilmek için mahkeme kararıyla doğumunu 1941 yaptı. Türkiye'de o yıllarda bir gelenek, doğan çocukların doğum tarihlerini evdeki Kur'ân-ı Kerim'in arkasındaki bir sayfaya yazmak, sonra nüfusa kaydetmekti. Benzer bir durum Türkiye'nin 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in başına geldi. Evren, 17 Temmuz 1917 tarihinde doğmasına rağmen, nüfusa 1 Ocak 1918 olarak kaydedildi. Evren'in babası da hocaydı ve doğum tarihini Kur'ân-ı Kerim'in arka sayfasına yazmıştı.

12 Gülen, dedelerinin ilk yerleşim yeri olan Ahlat'a gittiğini ve oradaki mezarlığı ziyaret ettiğini söyledi *(28 Aralık 2015, 18 Aralık 2017 tarihli görüşme notları)*.

13 Gülen'in annesinin dizlerindeki ağrı 1. Dünya savaşı sırasındaki göçten kalmıştı. *"1877-78'deki Osmanlı Rus savaşında annemin dedesi Kurt İsmail kale komutanı, sonra Osmanlı döneminde, Senato gibi bir kuruma aza olmuş." (11 Haziran 2016 tarihli görüşme notları).*

14 Kazım Karabekir, *Günlükler (1906-1948),* 2/867.

15 1998 ve 4 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

16 Martin Marty (ed.), *Hizmet Means Service,* s. 64.

17 18 Ocak 2016, 21 Mayıs 2016, 9-10-20 Haziran 2016 ve 6 Temmuz 2016. tarihli görüşme notlarından. Gülen, 6 Şubat 2018 tarihli görüşmemizde, *"Korucuk, kurucuktan geliyor. Çok kuru, ovanın ortasında bir köy. Suyu yok, bir çeşme vardı, yüz metre kuyudan su çıkardılar."* dedi.

18 Cumhuriyetin ilk zamanları göçen İslâm âlimleri: Şeyh Ramazan, Mustafa Sabri, Mehmet Akif, Ali Ulvi Kurucu'nun amcası Hacı Veyiszade... Gülen, *The Atlantic Monthly* dergisine 2014 yılında verdiği röportajda, *"Türkiye dâhil dünyanın birçok yerinde Müslümanlar 1950'li yıllara kadar tam bir din özgürlüğüne sahip değillerdi. İbadetler gizli yapılıyordu. Ben altı yaşlarında bir ilkokul öğrencisi iken, öğle tatili arasında öğlen namazını kıldığım için okul müdürü tarafından cezalandırılıp bodruma kilitlendiğimi hatırlıyorum."* diyor. Türkiye'nin eski siyasetçilerinden Orhan Oğuz, *80 Yıl, Cumhuriyet'e Yaşıt Bir Hayat* ismini taşıyan anılarında, çocukluğunda Kur'ân öğrenmek için camiye gittiklerini, polisin camiyi basması üzerine bu öğrenimi yarıda bıraktıklarını belirtiyor.

19 4 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

20 14 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları

21 1980 yılına gelindiğinde Türkiye'de elektriği olan köy sayısı 28 bine ulaştı.

22 Gülen, "'Efe' büyükler için saygı ifadesi. Ağabeylere de 'dadaş' denirdi bizde. Ben köye gidince, saçlarıma aklar düşünce, bana da 'Efe' derlerdi. Babama da derlerdi." diyor. 27 Haziran 2007 tarihli görüşme notları

23 6, 9, 10 Ocak 2016 tarihli görüşme notları

24 Gülen, tarikat ve tasavvuf büyüklerinin dualarının yer aldığı üç ciltlik *Mecmuatü'l-ahzab*'dan seçmeler yaparak ve Peygamber Efendimiz'in, enbiya-i izamın, sahabe-i kiramın ve Mevlâna Celaleddin Rumî gibi maneviyat büyüklerinin dualarını da ilave ederek *el-Kulubu'd-Dâria* kitabını hazırladı. Çevresindeki insanlara tasavvuf büyüklerinin isimlerini veren Gülen, öğrencisi Abdullah Aymaz'ın torununa Muhammed Bahaeddin Nakşibend'in ismini verdi.

[25] 17-18 Haziran tarihli görüşme notları

[26] 20 Aralık 2007 tarihli konuşması

[27] 2 Haziran 2016, 4 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları. Gülen, *"Enver Amcam beni hocaya götürdüğünde 'Eti senin, kemiği benim dedi."* diyor. Anadolu'da öğrenci hocaya teslim edilirken kullanılan bu ifade, onun ilim öğrenmesi için hocaya teslim edildiğine dair bir kararlılık ifadesidir.

[28] 2011 yılı Mart ayındaki bir konuşması

[29] 19 Ocak 2016 tarihli konuşması

[30] 4 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları

[31] 1 Ekim 2005 ve 20 Mayıs 2009 tarihli konuşmalarından. Kureyş sûresi, Kur'ân-ı Kerim'in 106. sûresidir ve dört âyettir. Sûre şöyle: *"Kureyş'e imkân sağlandığı için kışın ve yazın yolculuk etme imkânı sağlandığı için hiç olmazsa bunun için Kâbe'nin Rabbi'ne kulluk etsinler. Ki, kendilerini açlıktan doyurdu ve onları korkudan emin kıldı." Salat ü selam ise şöyle bir duadır: "Salat ve selam senin üzerine olsun ey Allah'ın Resûlü..."*

[32] 11 Ocak 2016 tarihli görüşme notları

[33] 18-19 Ocak 2016, 27 Aralık 2015 tarihli görüşme notları

[34] Şükran Vahide, *Islam in Modern Turkey, An Intellectual Biography of Bediüzzaman Said Nursi,* s. 123-127.

[35] Bediüzzaman'ın kafilesinde çocuklar ve kadınlar da var. Hatta gece çocuk doğuyor. Sabah kafile devam ediyor.

[36] Şükran Vahide, *Islam in Modern Turkey, An Intellectual Biography of Bediüzzaman Said Nursi,* s. 217. Denizli hapishanesinde "Meyve Risalesi", Afyon hapishanesinde *el-Huccetü'z-Zehra* bizzat Bediüzzaman tarafından yazılmıştır.

[37] Raymond William Baker, *One Islam, Many Muslim Worlds,* s. 53-54. Bediüzzaman'ın daha sonra Isparta mezarlığına nakledildiği anlaşılıyor ve oradan talebeleri tarafından Sav köyüne nakledildiği biliniyor. Orası da bilinir hâle gelince belli sayıda talebesinin bilgisi dâhilinde oradan başka bir yere nakliyor. Çünkü Bediüzzaman'ın bilinmeme isteği vardır.

[38] İtalyan *OASIS* dergisinin 2010 Aralık sayısı

İkinci Bölüm
1958-1980
DOĞUDAN BATIYA YOLCULUK: TÜRKİYE'NİN VAİZİ GÜLEN

“Hayatımda iki şeyden dolayı kendimi affetmiyorum. Babam vefat ederken yanında olamadım. Annem vefat etti, yanında değildim... Ölürsem, beni annemin ayaklarının dibine gömün. Çünkü annemin ayaklarını öpemedim. Değerdi buna...”

(1998 ve 2016 yılındaki konuşmalarından)

Fethullah Gülen, oldukça dindar bir ailede ve muhafazakâr bir şehir olan Erzurum'da gözlerini dünyaya açmıştı. 20 yaşında geldiği Batı ucundaki yeni şehir Edirne, o yılların Türkiye'sine göre oldukça liberal bir yerdi ve burada laik bir hayat tarzı hâkimdi.

Çok enteresan bir şekilde, Gülen'in bu şehirden sonra gideceği yer, Türkiye'nin en liberal ve laik şehri kabul edilen Ege denizi kıyısındaki İzmir olacaktı.

Gülen yıllar sonra 2016'da, *“Ben İzmirliyim, vefat ettiğimde beni İzmir'e, annemin ayaklarının dibine gömün.”* diyecekti. 1993'te vefat eden annesi, İzmir'e defnedilmişti.[39]

Gülen, 1958'de geldiği Edirne'de önce küçük bir caminin geçici imamlığını yaptı. O yıllarda Edirne'ye gelen Kur'ân'ı ezberlemiş ve medrese eğitimi almış yeni hocalar, köylere gönderiliyordu. Ramazan aylarında camilerde namaz kıldırıp hatim okuyorlardı. Gülen, il müftüsü tarafından sınava tabi tutuldu. Müftü, önündeki Arapça bir fıkıh kitabının rastgele bir sayfasını açtı. Gülen, kusursuz bir şekilde okumaya başladı. Okumasından etkilenen müftü, onu şehir merkezinde tuttu, bir yazıyla Edirne'deki küçük bir camide görevlendirdi Ramazan'da namaz kıldıracak, vaaz verecekti.

Gülen bir çıkmaz sokakta 50 lira kirayla ev bulmuştu. 1959'da başkent Ankara'ya gidip vaizlik sınavına girdi. Sınavda kendisine sorulan soru, Nûr sûresinin 55. âyetiydi:

“Vaizlik imtihanında Nur sûresinin 55. âyetinin mânâsı soruldu.Hazret-i Davud ve Hazret-i Süleyman'a verilen hâkimiyet gibi sebeplere riayet edersek, Allah bugün de mü'minleri hâkim kılar çerçevesinde bir şeyler yazmıştım. Bir diğer soru Kant hakkındaydı.”

Bu sınavı kazanınca Diyanet İşleri Başkanlığı'na bir dilekçeyle başvurup Edirne Müftülüğü görevine talip oldu. Ama yaşı ne vaizliğe ne de müftülüğe uygundu. Çünkü nüfus kaydına göre 1942 doğumlu olduğundan, devlet memuriyeti için gerekli olan 18 yaşını doldurmamıştı.

İlin başsavcısının yardımıyla Gülen'in nüfusta "1942" olan doğum tarihi mahkeme kararı ile "1941" yapıldı. Böylece yaşı bir yıl büyütülen Gülen, Osmanlı Sultanı İkinci Murat tarafından yapılmış olan Üç Şerefeli Cami'nin ikinci imamı olarak 1959'da göreve başladı.

Eve gidiş gelişlerinde, evlerin önünde ve kapılarında oturmayı âdet edinen kadınların, kızların bakışları arasında camiye gidip gelmek zorunda kalması üzerine üç ay kaldığı bu evden ayrılıp caminin penceresine yerleşti. Gülen, şöyle diyor:

"Edirne'de ilk olarak Akmescit'e (küçük cami) imam oldum. Oranın imamı yoktu. İmtihanlara kadar geçici olarak orada kaldım. İmtihanda 95 aldım, bir diğer arkadaş 80 aldı. O askerliğini yapmış, ben yapmamıştım. Kura çekeceğiz dediler. Kurada bana Üç Şerefeli Cami'nin imamlığı çıktı. Sonra 50 liraya bir ev tuttum. 2-3 ay orada kaldım. Kilimin üzerinde yatıyordum. Kışa kadar böyle idare etmiştim. Akabinde cami penceresine taşındım. Ve üç sene kadar orada kaldım. Gençtim, boyumun 1,78 olduğu dönemde 68 kilo kadardım. Kadid gibiydim, yememe içmeme çok dikkat ederdim. Fakat camiye gidip gelirken beni rahatsız eden şeyler olurdu. Karanlık bastırıncaya kadar beklerdim. Çok zor oluyordu, ben de pencereye taşındım. Allahım bizi dünyada ve ahirette rezil rüsvay etme diye çok dua etmişimdir."

***

"Erzurum'dan Edirne'ye gelmemde bir hayır varmış. Eğer Erzurum'dan İzmir'e gitseydim bayağı zorlanırdım. Edirne bir geçiş olmuştu. Bizim aile terbiyemiz, kardeşler arası münasebetlerimiz ve saygılı ifadelerimiz olunca Edirne'de bile bayağı zorlanmıştım. Edirne'de insanların saygı anlayışları farklıydı. Biz kendi evimizde kendi biraderimize bile 'Efendi' diyorduk. Ama orada adımız 'Hişt, imam'dı, Hişt, hafız'dı. 'Sen hangi caminin müftüsüsün?' diyecek kadar bir cehalet vardı. Bunlar rencide eden şeylerdi. Dolayısıyla orada biz yontulmuş olduk. Benim his dünyamda, belirlediğim dünyadan çok uzaktı... Caminin tam karşısında park gibi bir yer vardı. Orada sürekli müzik çalar eğlenirlerdi. Bir de müzik hoparlörünü camiye çevirirlerdi. Ben gündüzleri gider değiştirirdim. Onlar

anlayınca tekrar çevirirlerdi. O havayla İzmir'e geldim. Şimdi o güzergâha bakınca çok önemliymiş ve Allah'ın takdirinde bir hayır varmış diyorum. Ne isabet olmuş diyorum. Kaderin cilvesi olarak oralara sevk edilmişiz. Netice itibariyle mahz-ı hayr olmuş."

***

"Bulunduğum her yeri sevdim, alıştım. Dindar bir aileden geliyorum. Edirne beni yumuşattı ve İzmir'e hazırladı. Toplumsal ahlâk açısından, küçük kusurlar karşısında bile hassasım. Edirne'de üç sene kaldım, askerden sonra bir sene daha kaldım... Edirne'yi çok sevdim, O kadar sevmiştim ki, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde okuyan bir arkadaşa yazdığım mektupta, 'Bu şehri Anadolu'dan ayıran boğaza ne kadar çok kızıyorum.' demiştim."[40]

Bu yıllarda, dindarları takip eden istihbarat teşkilatı, Gülen'in yanına gelen öğrencilerden birini devşirmişti. Yirmi yıl sonra bu öğrenci çektiği vicdan azabına dayanamadı ve gelip ağlayarak Gülen'e her şeyi anlattı. Ancak Gülen, namazını kılan ve derslerini aksatmayan bu öğrencisini hiçbir zaman deşifre etmedi. Gülen bu öğrencisinin evliliğine yardım etti, evine gitti. "*Sana gönlüm kırık değil, hakkımı helal ettim.*" dedi.

Maaşı 200 liraydı. 30 lira kesintiden sonra eline geçen para 170 liraydı:

"İmama verdikleri para ekmek, peynir parasına ancak yetiyordu ve bu 1959'a kadar böyle devam etti. Ben imamlığa başlayıncaya kadar imamlar 100 lira maaş alırdı. İmamlığa başlamamdan bir ay önce değişti. 200 liraya çıkardılar. İmamları hademe-i hayrat kabul ediyorlardı. Ama imamlar hademe-i hayrat olma adına çok samimi idiler. Edirne'de de imamlar öyleydi."

Gülen, bu camide verdiği vaazların konusunu önceden caminin girişindeki panoya yazıyordu. Böylece camiye gelenler neyi dinleyeceklerini önceden bilme şansına sahip oluyordu. Bu yeni genç hoca yaşantısıyla da sıra dışıydı. Caminin, eni iki metre, boyu 1,5 metre olan bir penceresine yerleşmiş, geceleri orada yatıyordu.

Gülen hem Edirne halkı hem de Edirne'yi yöneten kamu görevlileriyle yakın diyalog içine girdi. Edirne'deki üst düzey devlet görevlileriyle, hâkimler ve savcılarla, şehrin ileri gelenleriyle aynı meclisi paylaşıyor,

kahvehaneye gidip insanlarla sohbet ediyordu. Yanına lise öğrencileri gelip gidiyor, bu öğrencilerin her türlü ihtiyacıyla ilgileniyordu.

Edirneli bir usta, hiç olmasa taşın üstüne yatmasın diye bir gün taşın üstüne tahta döşeyip, iki kapaklı bir kitaplık yaptı. Havanın bazen sıfırın altında eksi 15-20 derece olduğu Edirne soğuğunda Gülen, caminin penceresinde bir kilime, yorgana sarılıp yatıyordu. Üstelik caminin elektriğini kullanmamak için akşamları çalışmalarını mum ışığında yapıyordu. Kitapları dışındaki bütün eşyası iki battaniye, iki tabak, bir yemek kaşığı, bir çay bardağı ve elbiselerinden ibaretti.

"Cami Penceresindeki O Hayatımı Özlüyorum"

Gülen, 4 Temmuz 2016 günü, Pensilvanya'daki görüşmemizde *"Cami penceresindeki o hayatımı özlüyorum. 2,5 sene o cami penceresinde kaldım."* dedi.

O yıllarda, maaşıyla fazladan aldığı kitap ve gazeteleri uygun gördüğü insanlara vererek okumalarını sağlıyor, neredeyse yeni çıkan her kitabı bir şekilde temin edip okuyordu. Ayrıca dönemin günlük gazetelerini de takip ediyordu:

"Edirne'ye gidince kitap kurdu olmuştum. Ne çıkarsa okuyordum. Edirne hayatında çok kitap okudum. Üç Şerefeli'de kalırken genelde kitap okurdum. Bazen de yakında olan iki kahve vardı, oraya gider, insanlarla beraber otururdum. Edirne'de demokratların ve halk partililerin kahvehaneleri ayrıydı. İkisine de giderdim. Bir de kültür lokali vardı. Orada Amerika'nın tanıtım filmleri vardı. Birçok yeri orada görmüştüm. Sonra Amerika'ya geldiğimde, sanki oralara daha önce gitmiş gibi hissettim. 1960'lı yıllarda Edirne gibi bir yerde kendi tahşidatlarını yapmaları enteresandı."

***

"Çok gazete okurdum, Edirne'de de çok gazete okurdum. Mesela ben *Cumhuriyet* de alır okurdum, *Hürriyet* de alır okurdum, *Tercüman*'ı da tercih ederdim. Arada bir çıkan *Hür Adam* gazetesini de alır okurdum. 1960'ta kapandı."[41]

Edirne'de, ancak bastonla yürüyebilen çok yaşlı bir kadın vardı. Bu yaşlı kadın, zaman zaman Gülen'e yemek götürüyordu. Gülen, yıllar sonra, 2007

yılı Kasım ayında Pensilvanya'daki görüşmemizde bu yaşlı kadını şöyle andı:

"Tam 2,5 sene caminin penceresinde kaldım. Hiç üşüdüğümü hatırlamıyorum. Erzurum'a denk bir soğuğu var Edirne'nin. İçeride soba yoktu. Önce üzerime bir kilim aldım, sonra yorgan. Soğuk havalarda bir kilim vardı. Tabii hayat... Büyüklerimiz hep öyle yaşamış. İçeride mangal yakamazsın. 2-3 sefer dışarıda mangal yaktık. Bastona dayanarak bana kömür getiren Hayriye Hanım'ı dualarımda hep yad ederim... Edirne'de kalırken çok az, bir öğün ancak yerdim. 68 kiloydum. Riyazet yapardım sürekli. Kahvaltıda bir yarım simit ve çay yeterdi. Öğlen yemeğinin etsiz olmasına dikkat ederdim."

Erzurum'daki öğrencilik yıllarından itibaren sabahları spor hareketleri yapmayı ihmal etmeyen Gülen'in bu alışkanlığı, ona dayanıklı bir beden kazandırmıştı. Erzurum'da ayağını taşa yapıştıran buz gibi soğuk suyla banyo yapmaya, Edirne'de kışın sabahları camiye gidince buz gibi suyla abdest almaya dayanabiliyordu. Başka türlü, bu şekilde yaşamasına imkân yoktu.

Gülen Edirne'deyken babasından gelen mektupta şu satırları okuyordu:

"Benim için Yakub'un evlatları gibi oldunuz."

Ramiz Gülen mektubunda, Kur'ân-ı Kerim'de hikâyesi anlatılan Hazret-i Yakub'un çektiği evlat hasretini hatırlatıyordu.

27 Mayıs 1960 askeri darbesi olduğu sırada Gülen Edirne'deydi. İhtilalin havası Türkiye genelinde hissediliyordu. Bazı müftüler, ihtilalcilere yakın görünüp sürgünden kurtulmak için sakal ve bıyıklarını kesiyorlardı. Baskı havasının sürdüğü o günlerde Gülen de dikkatliydi. Okuduğu kitabı ve gazeteyi gömleğinin içinde taşıyordu.

İhtilalden sonra Edirne'ye vali olarak atanan emekli albay görev yaptığı dört yıl boyunca Edirne'de dindar insanlara hiçbir rahatsızlık vermedi. Vali, Gülen hakkında bir araştırma yapmış ve olumlu kanaatlere sahip olmuştu. Gülen henüz 22 yaşındaydı ve bu valinin ihtilal ortamından kaynaklanan ihbarlara yüz vermeyip, dindar insanlara sıkıntı vermemesini takdirle izledi. Oysa ondan sonra atanan sivil vali ile ciddi sorunlar yaşayacaktı.

Gülen, 1961 sonlarında askere gitti. 10 Kasım 1961 günü başkent Ankara'da bir Muhabere Okulu'nda başladığı askerliğinde, alayın 30-40 kişilik mescidinde cuma günleri namaz kıldırıp hutbe okuyordu. 14 Mayıs 1962 günü Kurban Bayramının birinci günüydü, sabah Alay'ın mescidinde komutanlara ve askerlere bayram namazı kıldırdı.

Gülen, Muhabere Okulu'nda askerken 22 Şubat 1962 günü Ankara'da yeni bir darbe girişimi yaşandı. Kara Harp Okulu Komutanı, 27 Mayıs İhtilali'nden sonra etkili bir konum elde edemeyince kendi ihtilalini yapmak teşebbüsünde bulundu. Gülen'in asker olduğu muhabere alayı, albay yanlısı bir birlikti. Darbeciler, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Genelkurmay Karargâhı'nın önünü kontrol altına almıştı. Bu darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlandı. Yapılan pazarlık sonucunda yargılanmamak kaydıyla teslim olan darbeci albay, Ordu'dan ihraç edildi.[42]

Gece nöbetleri bazen sekiz saate kadar çıktığından, bazı namazlarını karın üzerinde kılmak zorunda kalıyordu. Başkent Ankara'da sekiz ay kaldıktan sonra, askerliğinin geri kalan kısmı için Suriye sınırındaki İskenderun'a gitti. 1962 yazında geldiği bu şehirde askerlik görevini yaparken şehrin Merkez Camii'nde vaazlar verdi. Kürsüye, askeri kıyafetin üzerine giydiği cüppeyle çıkıyordu. Şehir halkı ona "Asker Hoca" diyordu:

"Komutanım elimden tutup beni camiye götürdü, vaaz etmemi sağladı."[43]

***

"İskenderun'da asker iken her cuma vaaz ederdim. Bayram gecesi vaaz etmiştim. Rahmetli peder İskenderun'a ziyarete gelmişti. Tam bayram arefesi olunca birisi şikâyet etmiş. Misafir kaldığı evde bunlar herhalde büyük bir program yaparlar diye o gece basmışlar evi. Babam dâhil hepsini içeri almışlar. Orada babamı da tevkif etmişler. Hâkim, 'Kur'ân'da 'nur' var mı?' diye sordu, babam,'Nur kelimesi geçiyor, Nûr sûresi de var.' demişti. (Hâkim, Nur kelimesi ile Risale-i Nur Kulliyatı'nı kastediyordu). Kulağımda tın tın babamın sesi. Hâkim insaflı biriymiş, bir iki güne saldılar."

Gülen, askerliği sürerken 1962 yılı sonbaharında hastalandı. Askerliğinden önce zaten çok az gıda alan Gülen, askerlik günlerinde askerin karavanasından yemek yememişti. Telsizci yapıldığından, "Diğer

askerler düzeyinde askerlik yapmıyorum. Bana helal olmaz." gerekçesiyle askeriyenin yemeğini İskenderun'da da yemiyordu. Hatta bu yüzden giydiği asker elbisesini de bir askeri öğrenciden satın almıştı. Günlük yiyeceği sadece zeytin, ekmek ve bazen küçük ispirto ocağının üzerinde haşladığı patatesti. Bu yemeğini yediği mekân telsiz arabasının içiydi. Vücudu çok zayıflamış, artık dayanma noktasını aşmıştı. Hastalık başladığında doktor önce önemli bir şey olmadığını söyledi. Ancak birkaç gün sonra vücudu sapsarı oldu.

"60 kilolara kadar düşmüştüm. Bazen yumurta kaynatırdım. Bazen ekmek peynir yerdim. Askeriyede çıkan yemeği yemezdim. Halsiz düşünce askeri doktora gittim, sonra iyice halsizleştim. Hepatit oldum. Hastaneye yatırdılar. Hastanede baktılar, herhalde ölecek diye bari memleketinde ölsün diye hava değişimine gönderdiler. Hava değişimine gittiğimde o halime bakıp annem çok hislendi. O zamanlar yaralar oldu. Hazmı zor bir şey yiyemiyordum. Bir ilaç sürüyordum. O da çok yakıyordu. Etrafımda fır dönüyordum..."

Uzun süre hastanede yatan Gülen'e üç ay hava değişimi izni verildi. Böylece Erzurum'a geldi. Bu, 1958'de gurbete gitmesinden sonra annesinin ve babasının evine ilk gelişiydi. Aradan tam dört yıl geçmişti. Kapıyı annesi açtı, boynuna sarıldı.

İznini bir ay uzatıp dört ay Erzurum'da kalan Gülen, iyileşince vaazlar verdi. İzni bitince yeniden İskenderun'a döndü.

İskenderun'daki komutanları ondan hoşnuttu. Tümende görevli askeri doktor denizci binbaşı, çok sıkıntılı bir anında kendisine hem sahip çıktı hem de âdeta zorla 20 lira para verdi. Gülen, komutanın verdiği bu parayı ısrarla almak istemeyince Binbaşı, "Ben senin komutanınım, emrediyorum bu parayı alacaksın." dedi.

Ne var ki komutan emriyle alsa da bu para hiç Gülen'in aklından çıkmadı. Yıllar sonra 1986'da bir arkadaşına, *"Askerdeki komutanım binbaşıyı nasıl bulabiliriz? Askerde bana bir para vermişti. Hocalığıma*

saygıdan dolayı o parayı verdi. Kendisine iade etmem lazım." dedi. Gülen'in arkadaşı, göz doktoru bu binbaşıya ulaştı. İstanbul'da muayenehanesi vardı. Ziyaret ettiği binbaşıya bir hediye götüren Gülen, kendisine o günün zor şartlarında o iyiliği yapan bu komutanıyla helalleşti. Bir keresinde telsiz arabasından düşünce gözlerini hastanede açtığında komutanı yanı başında ağlıyordu. Aynı komutanı, Gülen'e "Seni anlamıyorlar, Hallac-ı Mansur gibi linç edecekler." diyordu. Neredeyse 50 yıl sonra siyasal İslâmcıların Gülen'i linç etme girişimleri, bu uzak görüşlü komutanı haklı çıkardı.[44]

Medrese öğrenciliğinden itibaren müstağni bir hayat yaşayan Gülen, üzerinde bir hak veya borç kalmasına karşı çok hassastı. Erzurum'daki öğrencilik yıllarında Kayserili bir minare ustasından borç para almış, henüz bu borcunu ödemeden usta Erzurum'dan ayrılmıştı. Yıllarca aradıktan sonra ustayı bulan Gülen, borcunu ödeyerek ve hediye vererek onunla helalleşti. Babası da öyle hassastı. Vefatından önce, bir baygınlık anında gözlerini açtığında, çocuklarına tarlada ceketini unutan kişinin bulunarak elbisesinin verilmesini istedi.

Gülen'in komutanı, verdiği vaazları kaçırmıyordu. Hatta Gülen'e, "Çok hızlı konuşuyorsun, yetişemiyorum" diyordu. Gülen, "*Eskiden çok hızlı konuşurdum. Evde sadece annem anlardı. Kendimi frenleye frenleye konuşma tarzımı değiştirdim.*" diyor.

Tümende Bölük Komutanı yüzbaşı da, Gülen'in vaazlarını dinlemiş ve ondan etkilenmişti. "Ben vaazlarını çok dinledim. Şimdi seni evine gönderiyorum. Tezkeren arkadan gelecek." diyerek onu 34 gün erken terhis ettirdi. Böylece Gülen 1963 yılının Mart ayında askerliğini tamamlayarak memleketi Erzurum'a gitti. 40 yılı aşkın bir zaman sonra, Gülen albaylıktan emekli olmuş bu eski komutanıyla telefonda konuştu. Gülen ABD'de, 80 yaşındaki Albay İstanbul'daydı. Gülen telefonda ona yine "Komutanım" diye hitap ediyordu.

Yıllar sonra şöyle diyecekti:

"'Başkaları 24 ay askerlik yapar, sen nasıl 20 ay yaparsın?' diye çok

düşündüm, rüyalarıma girdi."

Gülen'in askerlik yıllarından bir diğer anısı şöyle:

"Askerde düzelttiğim yataklar çok düzgün olduğundan dolayı bana dediler ki, bütün bu koğuşun yataklarının dışa bakan yerlerini senin düzeltmen lazım. Başıma iş açtım yani orada. Bazen çok kirli de olabiliyor o yataklar. Kendi evimizde de çocukken, 5-6 yaşında çoğu zaman aynı şeyi yapardım. Dağınıklığı biraz ruh dağınıklığına veririm."[45]

Evlilik Tekliflerini Neden Geri Çevirdi: İslâm Tarihinde Evlenmemiş Âlimler

Askerliğini tamamlayıp 1963'te Erzurum'a gelince o sırada evlenmesi için annesi ve amcasından ciddi baskı gören Gülen, kesin olarak hayır cevabını verdi.

Annesi, "Ben hayatta iken senin başını da bağlayalım. Evlenmezsen çok üzülürüm, sana küserim, ağlarım, hasta olurum." diyor ve yanlarından ayrılmasını istemiyordu.

Amcası, "Bak oğlum, sana bir teklif de 30'una geldiğinde yapılır. O zaman da kabul etmezsen, artık bir daha da bu iş olmaz." dedi. Yıllar sonra amcasının bu öngörüsü doğru çıkacak ve Gülen'e, 1968'de İzmir'de bir evlilik teklifi yapılacaktı.

Gülen o yılları şöyle anlatıyor:

"Babam beni dizinin dibinde oturtmayı çok arzu etti. Onun kadar saygı duyduğum annem de... Her ayrılışımda ayaklarına kadar eğilircesine elini öptüm. Hizmet dedim, bildiğimi yaptım. Hiçbir şey demedim, rencide etmedim. Gitme, hizmet etme demediler ama burada kal, âlem ölürse sen de öl, âlem çile çekerse sen de çek dediler. Mesela bir gün yemek yemedim. Oturdum, gırtlağımda düğümlendi kaldı, İki gün yemedim. Üçüncü gün bu defa annem doldu. Abe evladım, yapma böyle, gideceksen git, hizmet et dedi..."

Gülen, İzmir ve Edirne yıllarında yapılan evlilik tekliflerini de hep geri çevirdi.

"İlim ve dava uğruna evlenmeyen İslâm âlimleri hakkında cilt cilt kitaplar yazılmıştır." diyen Gülen şöyle devam ediyor: "Ama imkânım olsa evlilik çağına gelmiş herkesi evlendirir, yuva kurmalarına yardım ederim."

2015 yılı Mart ayında, Washington'daki bir program dönüşü, Gülen'i Pensilvanya'da ziyaret ettim. O sırada, ders halkasındaki öğrencileriyle yaklaşık beş yıldır sürdürdüğü karşılaştırmalı tefsir dersinin sonlarına gelinmişti. Farklı yüzyıllarda, farklı coğrafyalarda, farklı milletlerden âlimlerin yazdığı 30'dan fazla Kur'ân tefsirini Gülen karşılaştırmalı olarak öğrencilerine okutuyordu. Yüzlerce ciltlik bu ders maratonu haricinde, eş zamanlı olarak öğrencilerine İslâm hukuku (fıkıh) okutan Gülen'in ders halkasındaki öğrencilerine verdiği bir ödev daha vardı: Din, felsefe, tarih, edebiyat, sanat alanlarında bir kitabın özetini çıkarmak.

Benim Pensilvanya'da bulunduğum sırada özeti çıkarılan ve sunumu yapılan kitabın ismi *el-Ulemau'l-Uzzâb*'tı. Suriyeli âlim Şeyh Abdülfettah Ebu Gudde tarafından yazılan kitap İslâm tarihi boyunca evlenmeyerek dine hizmet eden 35 âlimin hayatlarını konu alıyordu. Kitapta hayatlarını dine vakfeden bu âlimlerin nasıl bir hayat yaşadıkları, yazdıkları sayısız kitaplar ve yetiştirdikleri öğrencilerden bahsediliyordu. Bu kitabın yaklaşık 20 sayfalık özetini, Gülen'in bir öğrencisi sunuyordu. Gülen de zaman zaman yorumlar yapıyordu. Şöyle diyordu Gülen:

> "Evlilik konusunda tabii ve esas olan, Resûl-i Ekrem Efendimiz'in sünnetine uymak ve evlenmektir. Bir Müslüman yuva kurmalı, çocuk sahibi olmalı; Peygamber sevgisiyle dolu bir neslin yetişmesini, devamını ve çoğalmasını temin etmelidir... Çünkü tabiat içinde yaratılan, tabiat ananın beşiği ile sallanan, tabiat annenin memelerinden süt emen bir insanın tabiata aykırı bir yol takip etmesi mümkün değildir... Emevi halifesi Ömer Bin Abdülaziz'in (Sekizinci Emevi halifesi 682-720) yaptığı uygulamayı göz önünde bulundurarak, meseleyi daha da ileri götürüp diyorum ki gençlerimizin ellerinden tutulmalı ve kendilerine, evlilik hususunda yapılabilecek her türlü yardım yapılmalıdır. Kaynaklarda Ömer Bin Abdülaziz'in gençleri

> evlendirme mevzuunda şöyle bir uygulamasından bahsedilir: Devlet yetkilileri Halife Ömer Bin Abdülaziz'e gelip bütçede fazlalık olduğunu, devlet kasasında çok fazla para bulunduğunu haber verirler. O, önce ne kadar fakir fukara varsa onlara o paranın dağıtılması emrini verir. Bütün fakir fukaraya para dağıtılır, öyle ki zekât verilebilecek ölçüde fakir kimse kalmaz; ancak yine de hazine dolup taşmaktadır. Bunun akabinde, mevcut imkânların, evlilik çağına giren gençlerin evlendirilmelerine yardımcı olunması için kullanılmasını emreder."

Gülen, objektif olan bu olmakla birlikte evlenmeyip dünyayı elinin tersiyle iten, şahsî haz ve lezzetleri adına hiçbir düşüncesi olmayan insanların alkışlanmayı hak ettiğini ifade ediyor:

> "Sahabe ve tâbiinden böyle insanlar olduğu gibi, İslâm tarihi boyunca, İmam Nevevi'den Bediüzzaman'a kadar Allah davasına omuz vermiş daha pek çok uzzâb söz konusudur. İmam Nevevî, uzzâb. Nevevi kendini ilme adamış. Tuvalete gitmekten utanan ve ona göre yemesinde içmesinde çok dikkatli olan birisi... Günde ölmeyecek kadar bir iki lokma bir şey aldığını söylüyor... Çok yemenin uykusunu getireceğini, oysaki yazılıp çizilecek çok şey olduğunu söylüyor ve dine hizmeti bunun önünde görüyor. Fakat hemen ifade edelim ki, onun bu ifadeleri çok âli mülâhazalar olsa da sübjektif bir içtihat olduğundan herkesin mutlaka uygulaması ve uyması gereken mülâhazalar değildir. Ancak o ve onun gibi büyük zatların hâlis niyetlerine bakıldığında onları o noktada mazur görmek gerekir. Ayrıca onlar zaten bu hâllerini kimseye telkin etmemiş ve başkalarına, mutlaka siz de böyle yaşamalısınız dememişlerdir. Çağımızda, İmam Nevevi ile aynı çizgiyi paylaşan Bediüzzaman'a geldiğimizde de benzer mülâhazalara rastlarız. Bediüzzaman, içtiği çorbanın pirincini karıncaya veriyor. Kendisine, izdivacı düşünmedin mi diye sorduklarında, böyle bir sünneti terk ettiğinden dolayı duyduğu üzüntüyü ifade etmekle birlikte, hususi bir mahfilde, âlem-i İslâm'ın derdini düşünmenin, kendisini o meseleyi düşünmeden alıkoyduğunu söyler... Tâbiin'in büyüklerinden İbni Ebi Necih, Bişr-i Hafi, İbni Cerir, Taberi,

Zemahşeri, İbni Teymiye uzzâb âlimlerden... Kadın, erkek dünya kadar varlar..."

Gülen, 21 Mayıs 2016 günü salonda bulunan bir misafirine, "İlk torununuz mu?" dedi ve şöyle devam etti:

"Burada çok dede var. Benim bir şeyim olmadı. Hiç düşünmedim, hiç aklıma gelmedi. Uzzâb olarak tesellimiz tek değiliz, çok var. *Ulema-i uzzâb* kitabında hepsi var. Uzzâb peygamberler olarak Hazret-i İsa ve Hazret-i Yahya'yı biliyoruz."

"Ya Rabbi, İnsanları Rahatsız Etmeyecek ve Beni Rahat Bırakmayacak Bir Hastalığı Benden Eksik Etme..."

Gülen, iki yıl süren askerliğini bitirdikten sonra, askere giderken trenin kapısına kadar kendisini uğurlayan ve her ay kendisine 50 lira harçlık gönderen Edirne müftüsü Yaşar Tunagür'ü ziyaret etmek için 1963'te İzmir'e gitti. Tunagür, Edirne müftülüğünden İzmir vaizliğine tayin edilmişti. Yaklaşık 100 kadar öğrencinin barındığı bir yurt da vaizlik yaptığı caminin bünyesindeydi. Tunagür, İzmir'den ayrılacaktı. Kendi yerine Gülen'in gelmesini istiyordu. Gülen hem vaizlik yapacak hem de öğrenci yurdundaki bu öğrencilerle ilgilenecekti. Gülen anlatıyor:

"İzmir'de hocayı ziyaret ederim, bir de Konya'ya uğrar Mevlâna Hazretlerini ziyaret ederim demiştim. Trenle yolculuk yapmış Konya'ya uğramış, sonra İzmir'e uğramıştım, evlerinde misafir kalmıştım. Hoca, geceyi çok uykuyla geçirmeme gibi bir âdetim olduğunu biliyor. Yanındakilere beni usulünce anlattı. Gecede üç saat uyur, çocukların başında durur, askerden de yeni geliyor. Burada da çok faydalı olur dedi. Benim gönlümde yoktu hiç... Tekrar Erzurum'a dönme, annemin babamın duasını alma, onların ellerini arkamda hissetme ve sonra dönüp Edirne'ye gitme gibi bir hülyam vardı."[46]

Askerliğinden sonra 1964 yazına kadar yaklaşık bir sene Erzurum'da kalan Gülen, yeniden Edirne'ye döndü. Yeni görevi küçük bir caminin (Darulhadis) imamlığıydı. 4 Temmuz 1964 günü bu küçük camide göreve başladı. Bu caminin hocası yaşlı ve hasta olduğundan Gülen bu göreve

verilmişti. Müftülük, maaşın yarısını evinde oturan yaşlı hocaya, yarısını Gülen'e veriyordu. Ancak Gülen kendisine verilen parayı da zaman zaman evdeki yaşlı hocaya gönderiyordu.

1964 yılı sonunda Edirne'ye yeni bir müftü geldi. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'ni yeni bitirmiş olan bu genç müftü 25 yaşlarındaydı ve Gülen'den 5 yaş küçüktü. Okuldan mezun olur olmaz müftü yardımcısı olarak tayin edildiği Türkiye'nin Doğu bölgesindeki Diyarbakır şehrinde matbaacılık yapan Gülen'in kardeşi ve bazı dostlarıyla tanışmıştı. Edirne'ye, Gülen hakkında yeterli bilgi sahibi olarak geliyordu. Sonraki yıllarda Türkiye'nin en saygın ilâhiyat profesörlerinden biri olacak olan ve Gülen ile arkadaşlığını 50 yıl boyunca hiç kesmeyen Suat Yıldırım, o günleri şöyle anlatıyor:

"Gülen, bir oda ile müştemilattan ibaret bir evde kalıyordu. Beni misafir etmek istedi. Orası müsait olmadığından davetini kabul etmem mümkün olmadı. İlk fırsatta daha geniş bir ev kiralayıp beraber kalmayı temenni ettik. Kısa zamanda iki odası, bir holü olan ahşap, eski bir eve yerleşip, her birimiz bir odasında kalmaya başladık. Bana bir ağabey gibi davranıyordu. Bununla beraber, Müftü olmam itibariyle, kendisinden beş yaş küçük olmama rağmen, ayrıca saygı göstermekten asla geri kalmıyordu. Hemen bütün hizmetlerde bana fırsat bırakmayacak tarzda önce kendisi davranırdı: Sobayı yakmak, yemek hazırlamak, bulaşık yıkamak, evi temizlemekte hep önce davranırdı. O zaman fazla bir sağlık arızası yoktu. Yalnız alerjik bir durumu olduğundan çok fazla kaşınır, kanama sebebiyle sık çamaşır değiştirmek zorunda kalırdı. Başkaları için geçerli olduğunu düşünmese de kendi nefsi için geçerli olmak üzere şöyle dediğini hatırlıyorum: *'Nefsime güvenemediğimden, ilk gençliğimden beri Rabbime çevremdekileri rahatsız etmeksizin beni rahat bırakmayacak bir sıkıntıyı benden eksik etme diye dua ettim. Bu alerjik sıkıntımı, bu kabilden kabul ediyorum.'* Değişik bir şahsiyeti olduğu her halinden belli idi. Dini takva dairesinde, yiyecek içeceğine son derece dikkatli, çok temiz ve tertipli, evine olduğu gibi giyimine de dikkat

eden bir kişi idi. Sadece, altı ay kadar aynı evde kaldığımız halde bir kere bile pijamalı görmediğimi söylersem, onun kişiliği ve güzel alışkanlıkları hakkında yeterli bir fikir vereceğimi sanırım. Dini ilimlerdeki seviyesi, ayrıca genel kültürü, özellikle Hazret-i Peygamber'in siyer-i seniyyesine ve O'nun ashabının hayatına dair geniş vukufu, İslâm ve özellikle Osmanlı tarihini iyi bilmesi, Kur'ânî tefekkürdeki derinliği ile dikkatimi çekmişti. Ben Fakülte'den yeni mezun olan tecrübesiz bir genç idim. Bazı kitapları bana okutmasını, en azından beraber müzakere etmemizi teklif ettim. Fakat tevazu göstererek bunu asla kabule yanaşmadı, kendisinden öğrenmeye ihtiyacımın olmadığını söyledi. Aslında bu tevazuu sebebiyle, elde edeceğim büyük faydadan mahrum kaldığım bir gerçektir."

Müftünün ifade ettiği gibi, Gülen birgün talebeleriyle sohbetinde o yılları anlatırken, *"Allahım bana, beni meşgul edecek ama etrafımdakileri rahatsız etmeyecek rahatsızlıklar ver diye dua ederdim."* dedi.

Sıhhat ve afiyet esastır ama âlimler sıhhat ve gençliği aynı zamanda bir gaflet sebebi olarak görmüşlerdir. Gülen'i bu duayı yapmaya sevkeden düşünce buydu.

Gülen'in imamlık yaptığı camide bir de Kur'ân Kursu vardı. Orada görevli bir başka hoca daha vardı, ancak birlikte çalışılacak bir fıtrata sahip değildi. Gülen, hayatının sonraki dönemlerinde uygulayacağı ve talebelerine şiddetle tavsiye edeceği prensibi uyguladı. Gülen'e göre dine ve millete hizmet eden insanlar arasında çekişme doğru değildi. Hizmet eden biri varsa ona rakip olmanın mânâsı yoktur. Onun yaptığından daha iyisini yapma imkânı olsa bile, rekabeti terk etmek ve başka bir hizmet alanı bulmak gerekir. Zira birbirleriyle lüzumsuz rekabet edenler müspet hareketi muhafaza edemezler. Böylece Gülen, Kur'ân Kursu'ndaki hizmeti öteki hocaya bırakıp kendisi başka hizmet sahası bulmaya yöneldi. Ama oradaki fakir öğrenciler için Kurban bayramında deri topladı ve Kur'ân Kursu'na verdi. Türkiye'de Kurban bayramlarında yüzbinlerce hayvan kesilir ve bu hayvanların derileri çoğunlukla hayır kurumlarına bağışlanır. Bu derilerin

satılması ile hayır kurumları hatırı sayılır bir gelir elde ederler ve bu gelir çoğunlukla öğrenci bursları için kullanılır.

Gülen, fahri vaizlik yetkisi olduğundan düzenli vaaz ediyordu. Prof. Suat Yıldırım, o günleri şöyle anlatıyor:

"Edirne'nin şiddetli kışında her sabah bahçedeki çeşmede abdest alıp camiye gitmesine imrensem de zaman zaman cemaate katılamayıp namazı evde kılıyordum. Gülen, cuma vaazlarını da bu camide yapıyordu. Bu cami hem küçük hem de şehrin biraz kenarında yer alan bir cami idi. Oysa Edirne'de merkezî yerde Eski Cami, Üç Şerefeli, Selimiye gibi daha birçok büyük cami vardı. Vaiz olarak da onun haricinde yalnız bir vaiz bulunuyordu. Yani şehrin merkezindeki büyük camilerden birinde vaaz etmesi mümkün iken, o Darulhadis'i tercih ediyordu. Bunun sebebi şuydu: Vaazın bir ders olarak kabul edilmesi kanaatini taşıyordu. Dinlemeye gelen cemaatin de böyle bilerek gelen şuurlu dinleyiciler olmasını arzu ediyordu. Merkezi camilere dersin başından sonuna kadar peş peşe girenler eksik olmaz, bu da ders havasını olumsuz etkiler. Ayrıca merkezi camilere işi gücü olan, hemen namaz kılıp ayrılmak isteyen esnaf, işçi, yolcu gibi kimseler gelir. Bu insanlara sıkıntı vermemek gerekir. Bu hassasiyeti ta kırk yıl önce gösterdiği gibi daha sonra da gösterdiğini biliyorum. Diğer taraftan, aslında küçük bir cami olan, Darülhadis camiinin müezzin mahfili kısmını bir camekân ile ayırıp küçük bir oda çıkarmıştı. Elektrik sobasıyla soğuk havanın bir derece kırıldığı bu ortamda, namaz dışında çokça oturur, Kur'ân öğrenmek isteyen veya dini bilgiler edinmek isteyen ve sayıları o zamanki Edirne'de çok az olan insanlarla meşgul olurdu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde okuyan bir öğrenci, iki lise öğrencisi olmak üzere bu öğrencilerin sayısı 10 civarındaydı. Bir de cami cemaatinden bazıları katılıyordu. Öğrencilere verdiği önem o zamandan beri gönlünde yerleşmiş bir görev haline gelmişti. O zaman 400 lira olan maaşının yarısını verip muhtaç bir öğrenciye elbise alma kabilinden fedakârlıklar yaptığına vâkıf olmuşumdur. Onların her biri ile nasıl sabırla,

şefkatle ilgilenip, sadece vaaz ve nasihat eden bir hoca olarak değil, kendileriyle, meseleleriyle hemhal olan bir arkadaş olarak onlarla ilgilendiğini görmüşümdür."

Ne var ki, camide öğrencilere ders vermek gibi bu kadar masum bir faaliyetin önünde, 1960'lı yılların Türkiye'sinde her zaman engeller vardı. Caminin mülkiyetine sahip Vakıflar İdaresi, caminin orijinal şekline zarar verdiği iddiasıyla o camekânlı bölmeyi kaldırtmak istedi. Ancak müftü Suat Yıldırım, bu talebi ağırdan aldı ve uygulamadı. Bu teşebbüsün sebebi, Gülen'in bu öğrencilerle ilgilenmesini engellemekti. Gülen o dönemi şöyle anlatıyor:

"Edirne'de iki, üç, dört talebe olunca kendimizi mal bulmuş mağribi zannediyorduk. O yokluğun ne demek olduğunu siz bilemezsiniz. Caminin maksûresinde ders yapıyoruz. Gizli, çok tehlikeli çünkü. Herkes dersi (*Risale-i Nur*'dan) bir kâğıda yazıp getiriyor. Kitabın arasına koyuyor. Polis gelirse kitabı göstereceğiz. Hiçbir akşam kaçırmazlardı. 5-6 kişi gelirlerdi polisler... Bunlar acısıyla tatlısıyla bir geçmiş..."[47]

Gülen ve öğrencilerinin bu şekilde okudukları kitaplar, Bediüzzaman'ın Risaleleriydi:

"O dönem istihbarat çok sıkı takip ederdi. *Risale* taşınamıyordu. Her gün okuyacağımız yeri bir arkadaşa yazdırırdım. Aynı zamanda *Tecrid-i Sarih* de okurduk. O kitabın arasına sıkıştırdığımız risale sayfalarını çıkarır okurduk. Ben bu dersler sebebiyle bir iki defa Emniyet'e götürüldüm. Dersler çok zor şartlarda oluyordu."

Vali, "İman Kuvvettir" ve "Dönüş Allah'adır" Sözlerine İtiraz Ediyor

Türkiye'de Ramazan aylarında, camiler ışıklandırılır ve camilere adına mahya denilen ışıklı yazılar asılır. 1964 yılında Edirne valisi, camilere asılacak yazılara itiraz etti ve bunu Emniyet kanalıyla müftüye bildirdi. Valinin itiraz ettiği cümleler şunlardı: "İman kuvvettir", "Dönüş Allah'adır" ve "Oruca saygı!" Müftü, Emniyet Müdürü'ne "Bunlarda ne mahzur var

acaba?" deyince Müdür, "Bence de bir mahzur yok ama vali bey böyle istedi." cevabını verdi. Bunun üzerine müftü, valiyle görüşmeye karar verdi:

"Vali hışımla, 'Sizden istediğim üç şey olmuştu, onları da yapmadınız.' dedi. 'Bir ay kadar önce, göreve başlarken ilk ziyaretimde, sabah namazında hoparlörle ezan okutmayın, Selimiye gibi turistler tarafından çok gezilen birkaç caminin görevlilerine üniforma şeklinde özel bir kıyafet düşünün, bir de Selimiye camii bahçesini düzenletip turistlerin oturmaları için banklar yerleştirin.' demişti. Ben, henüz durumu bilmediğimi, konuları inceleyip gereğini yapacağımı söylemiş, peşin bir görüş bildirmemiştim. Kükreyerek hesap isteyince, Edirne'nin yalnız bir camiinde hoparlör ile ezan okunduğunu, bunun da bir il için normal olduğunu söyledim. Razı olmayıp mutlaka durdurmamı istedi. Müftü olarak benim müezzine bu emri veremeyeceğimi ifade edip ama üst amir olarak siz bir yazı ile bunu isterseniz ben de bunu ilgili görevlilere iletirim dedim. Amirin şifahi emri de emirdir ve icra edilir dedi. Sonra yazılı emir vermeyince, isteğini icra etmemiştim. Sonra mahzurlu gördüğü cümlelere geçtik. Ben kanuni mevzuatta bunlarda sakınca görmediğimi söyleyince, nasıl yok dedi. Sen insanların tepelerinin üstüne yerleştirip günlerce okuttuğun o cümle ile demek istiyorsun ki: 'Ey insanlar! Ne yaparsanız yapın, sonunda gideceğiniz ve hesap vereceğiniz bir yer var.' Bu laikliğe aykırıdır. 'İman kuvvettir.' diyorsun. Mefhum-i muhalifi ile bu imansızlık zaaftır demektir, bu da laikliğe aykırıdır. 'Oruca saygı' demek, vicdanlara baskıdır. Bu da laikliğe aykırıdır dedi. Bu konulardaki tartışmamız bir buçuk saat sürdü. Önem verdiği diğer bütün daire müdürlerini bile birçok defa saatlerce bekletip ancak ondan sonra görüşmeye alan vali bey, hiç önem vermediği Müftülüğe bu kadar zaman harcamıştı. Bunları akşama eve dönüp Gülen'e anlatınca, geçmiş olsun, yerinde sözler söylemişsiniz, Allah razı olsun diyerek memnuniyetini izhar etmişti."

Ramazan bayramı yaklaşmıştı. Gülen ve müftü Yıldırım, bayram tebrik kartı bastırmak istediler. Kartın bir tarafına bir hadisi, öteki tarafına tebrik

cümlesi ile adresi yazıp matbaaya verdiler. Matbaanın bildirdiği vakitte kartları almaya giden Gülen, basılan kartların Emniyet görevlisi tarafından alındığını öğrendi. Kartın üzerindeki hadis, sahabeden Habbab İbni Eret'in anlattığı şu olaydı:

"Mekke müşriklerinden çektiğimiz baskılar arttığı, zor tahammül edeceğimiz bir duruma geldiği sırada Kâbe'ye doğru ilerlediğimde, orada Resûlüllah Efendimiz'in, Kâbe'nin gölgesinde oturduğunu gördüm, yanına vardım: 'Ya Resûlallah! Bizim için Allah'a dua etmeyecek misin, O'ndan beklediğimiz yardımı istemeyecek misin?' dedim. Cevaben şöyle buyurdu: *'Sizden önceki ümmetlerde mü'min kişi tutulup meydana getirilir, orada açılan çukura konulup testere ile biçilir veya demir tırmıklarla etleri kemiklerinden sıyrılırdı da yapılan bu kabil işkenceler onları yine de dinlerinden döndürmezdi. Allah'a yemin ederim ki Allah bu dini tamama erdirecektir, fakat siz acele ediyorsunuz.'"*

İlk Gözaltı Olayları

Bu tebrik kartı, Gülen'in gözaltına alınıp Emniyet'e götürülmesine sebebiyet verdi. Gülen olayı şöyle anlatıyor:

"Hiç unutmam, Edirne'de de Darulhadis camiinde, böyle mübarek gecelerde arkadaşlarla oraya gelen insanlarla kalkar sarmaş dolaş olurduk. O gece bir sarhoş taharri komiseri de oradaymış... Neden sonra bir gün, bir tebrik bastırmıştım, ondan dolayı Emniyet'e götürdüler. Tebrikte de bir şey yok. Habbab İbni Eret'in Efendimiz'den naklettiği hadis-i şerif var. Bayram tebriğinde yazmış, arkadaşlara tesellide bulunmak istiyorum. Ve Türkiye'de böyle bir şey var mı, diye mahkeme mevzuu oldu, ondan dolayı arama çıkardılar. Derdest edip götürdüler. O sarhoş komiser bana diyor ki, 'O gece camide böyle ağlayıp sızlıyordunuz. O ne böyle?' diyor. 'Allah'a yakın durma' diyoruz. 'Böyle bir tebrik yazıyorsun, bu nedir?' diyor."[48]

Gülen, bir bayram vaazında, İslâm dinini yeni nesillere öğretmenin lüzumundan bahseder. Sözü İmam-Hatip liselerinin önemine getirir. O zaman Edirne'de bu okul olmadığından, *"İnşaallah yakında böyle bir okul sizin gayretlerinizle tamamlanır, önünde bayrağımızın dalgalandığını*

görürüz." şeklinde cümleler kullanır. Biri, Gülen'in şeriat bayrağı dalgalandırmak istediğini iddia ederek şikâyette bulunur. Bunun üzerine Gülen'in il müftüsü ile beraber kaldığı evine baskın yapılır. Bir akşamüstü yapılan baskınla Gülen'in bazı kitaplarını götürürler. Polisler kendi odasını aradıktan sonra, müftünün kaldığı odaya girmek isteyince, *"O oda Müftü Efendiye aittir, lütfen oraya girmeyiniz."* der, polisler de bu odaya girmez.

Karşısına çıkarıldığı savcı, camide vaazlarını dinleyen biri olduğundan onu serbest bıraktı. Savcı dava açmaya gerek görmeyip takipsizlik kararı verir ama Gülen'in *"Gençliğimin alımlı çalımlı döneminin geçtiği yer."* diye tanımladığı bu şehirde kalmasının tadı kaçmıştır. Müftü, 6 ay kadar Edirne'de kalıp, tecil mümkün olmaması sebebiyle askere ayrılınca, yalnız kalan Gülen'i de komşu vilayet olan Kırklareli'ne gitmeye mecbur bırakırlar.

1965 yılında, vaiz ve müftü olabilmek için İlâhiyat Fakültesi ya da Yüksek İslâm Enstitüsü mezunu olma şartı getirildi. Ancak Gülen'in durumunda olanlar, kazanılmış bir hak olarak vaizlik belgesi aldı. Böylece Gülen, 31 Temmuz 1965'te, Edirne'ye komşu Kırklareli vaizi olarak tayin edildi.

Edirne'den ayrılmasında sivil valinin tutumu da etkili oldu. Vali, bir gün hocaları toplayıp, Gülen'in gözlerinin içine bakarak, *"İçinizde hainler var, onları ezeceksiniz."* demişti. Zaten vali bir süreliğine Gülen'in vaizlik belgesini de elinden almıştı.

Gülen ile vali ayrı dünyaların insanlarıydı. Gülen'i, valinin gözünde "hain" yapan şey, onun aktif bir hoca olmasıydı.

Gülen Edirne döneminde yaşadığı bir diğer gözaltı olayını şöyle anlatıyor:

"Bir seçim akşamı, bir komplo hazırlamışlar. Sözde ben orada kahvede otururken birine seçim yasakları girdikten sonra bir şey anlatmışım. Hiç âdetim değil, hiç yapacağım şey değil. Ta eskiden bu yana siyasete karşı hep mesafeli durdum. Orada da birisi gammazlamış, camiye gelenlerden biri... Ben caminin penceresine geldim, orada kalıyorum. Birden bire polisler

camiyi bastılar. Beni derdest etti götürdüler...”

Hatta bir polis memuru karakolda Gülen’i merdiven boşluğuna atma teşebbüsünde bulunur. O itişme sırasında Gülen’in kaşı yarılır:

“‘Alçak’ diyor. ‘Benim alçak olup olmamam mahkemede belli olur, değilsem alçağın teki sensin.’ diyorum. Bir yumruk vuruyor bana orada, yani sözümü esirgemeyen, fütursuz. Kafalarına koymuşlar, beni tahrik edecekler, ben bir laf edeceğim, o da bir tane vuracak, merdivenin boşluğuna gideceğim tam orda. Tam tahrik ettiği esnada ben de sözümü yapıştırdığım an, o elini kaldırmıştı ki birden bire Emniyet Amiri Resul Bey belirdi orada. Ara sıra camiye geliyor. O ‘dur’ dedi, filmlerde olduğu gibi saniyelik iş yani. Birden durdu adam. Sonra bana ‘Ne arıyorsun burada?’ dedi. ‘Valla uydurma bir kısım şeylerle derdest edip beni buraya getirdiler.’ dedim... Resul Bey beni merdiven boşluğuna atmalarına mani oldu. Birkaç defa arkamda namaz kılmıştı. Samimi biriydi.”[49]

Gülen, 1965-66 döneminde Kırklareli’nde vaazlar verdi. Sosyal demokrat eğilimlerin ağır bastığı bu şehrin insanı kolay kolay vaaz dinlemek için camiye gelmiyordu. Ama namaz kılmadıkları halde onu dinlemek üzere abdestsiz olarak camiye gelenler vardı:

“‘Bir mesele anlatacağım.’ dedim, önceden ilan ettim. Abdestsiz insanlar geldiler, arka tarafta oturdular, ayakkabılarını sadece çıkardılar, dinlediler. İnsanlara o rahatlığı tanımak, aynı zamanda bir de kendi dünyalarından bazı şeylerin konuşulmasını sağlamak önemli...”[50]

Gülen bu vaazlarında Müslümanların ilim tarihi ve hilkat konularını anlattı.

Dönemin bazı tanınmış şair ve yazarları, Gülen’in de içinde bulunduğu bir ekibin organizesi ile İstanbul’dan bu şehre gelip konferanslar verdiler. Bu konferanslar, Türkiye’nin içinde bulunduğu fakirlik ve geri kalmışlığı nasıl aşabileceğini anlatan şu başlıkları taşıyorlardı: “Halimiz, Yolumuz, Çaremiz”, “Türkiye Neden Geri Kalmıştır?”

O yıllarda genellikle her türlü dini faaliyet bazı çevrelerce “gericilik” olarak algılanıyordu. Şehirdeki yerel bir gazete, Gülen’in 29 Ekim 1965 tarihli cuma vaazını “Devrimlere Saldırı” başlığıyla haberleştirdi. Böylece Gülen hakkında soruşturma açıldı, ancak takipsizlik kararı verildi. Devrimlere saldırıyla, Cumhuriyet rejiminin getirdiği yenilikler

kastediliyordu.

Bu şehirde de Gülen'i evlendirmek için çeşitli teklifler oldu. "Burada evlen, buraya yerleş." deniliyordu ama Gülen *"Benim evleneceğim hanım, üç yüz sene evvel öldü."* cevabını verdi. Gülen bu sözleriyle aslında ince bir tarih felsefesi yapıyordu. Çünkü Türkiye'nin dünyada hak ettiği yerde olmayışının gerisinde 300 yıllık bir süreç olduğunu düşünüyordu. Osmanlı'nın gerilemeye başladığı 1600'lü yıllar bu çöküş sürecinin başlangıcıydı. Elbette Osmanlı devletinden sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla önemli bir aşama kaydedilmişti ama Türkiye güçlü bir ülke olmaktan henüz çok uzaktı. Yeniden büyük devlet olmak kolay değildi. Türkiye yeniden büyük devlet olacaksa bu ancak bir insan ömrüne sığmayacak bir zaman diliminde birkaç neslin gayretiyle mümkün olacaktı.

Ege Kıyısındaki İzmir'e Mecburi Göç

Sekiz ay burada kalan Gülen, devlet görevlilerinin davranışlarını kendisine yönelik baskı olarak görüp 1966 yılı Şubat ayında 20 günlük izne ayrıldı. Bu şehirden de ayrılmanın zamanının geldiğini düşünerek Ankara'ya gitti. Yaşar Tunagür, İzmir vaizliğinden ayrıldıktan sonra, 1965'te Diyanet İşleri Başkanvekili olmuştu. Gülen, Ankara'da Tunagür'ü ziyaret etti. Tunagür, İzmir'de bıraktığı vaizlik görevini hâlâ Gülen'in sürdürmesini istiyordu. Ama Gülen, *"İzmir beni yutar. Mümkünse Doğu'da küçük bir ile tayin edin."* diye itiraz etti:

"Yaşar Tunagür hoca, İzmir'den ayrılırken söz verdim İzmirlilere, size bir adam göndereceğim dedim. Aklımdaki sendin, bir dilekçe yaz getir dedi. Hocam ben İzmir gibi dev bir şehre gidemem, boğar beni orası dedim. Ben saf bir Anadolu çocuğuyum, bana küçük bir yer takdir edin, beni Samandağı'na gönderin dedim. Hatay'da askerlik yaptığım için Samandağı'nı duymuştum. 'Oraya verin.' dedim. 'Ben İzmir'e söz verdim.' dedi."[51]

Samandağı, Gülen'in askerlik yaptığı İskenderun gibi Suriye sınırındaydı ve küçük bir ilçeydi. Ne var ki Diyanet Başkanvekili, İzmir'e atanma dilekçesini hazırlatıp biraz da zorlamayla Gülen'e imzalattı. Sonra da,

Gülen'in İzmir vaizi olarak atanmasını öngören 11 Mart 1966 tarihli yazıyı dönemin Diyanet İşleri Başkanı'na imzalattı. Böylece 28 yaşındaki Gülen, İzmir vaizi ve İzmir'in göbeğine konuşlanmış olan Kestanepazarı Camii Yurdu'nun müdürü olarak İzmir'e geldi.[52]

1966 baharında İzmir'e gelen Gülen, camide her cuma günü vaaz verdi. İzmir'de de aktifti. Yurdun Kur'ân öğrenimi gören 150-200 civarındaki öğrencisiyle ilgilenmek görevinin yanı sıra hafta sonları Ege bölgesinin değişik şehirlerinde vaaza gidiyordu. Ama 28 yaşında ve gençti:

"Cami kürsüsünde, sizi tanımayan insanların içinde çıkıyorsunuz, daha adam boyunuza posunuza bakıyor, ayakkabılarını alıp gidiyor, onu da gördüm. Ama Yaşar hocanın başta referans olması önemliydi. Hoca takdirkâr ifadelerle ifade etmiş. Hizmet eder, bu yurtta idarecilik yapar, bir de bölgede gezer demiş. Bütün bunlar çok önemli referanslar, benim orada rahat hareket etmeme vesile oldu. Kestanepazarı çok halisane niyetlerle kurulmuş bir müesseseydi... Ben oraya geldiğimde daha çok genç olduğumdan dolayı, gözlerinde küçük görmüş olabilirler, bunu açıktan açığa ifade etmediler, fakat kulağıma geldiği kadarıyla, belki bir iki insan, 'Hoca göndere göndere böyle bir çocuk mu gönderdi!' diyenler olmuştu ama bu çok yaygın değildi. Açık olarak ben herhangi bir saygısızlık görmedim."[53]

Gülen, İzmir'e gelince altı ay, geceleri müdür odasındaki koltukta uyudu. Daha sonra caminin önündeki bahçede kendisi için yapılan dört metrekarelik tahta bir kulübeye yerleşti. İki bölümden oluşan kulübenin arka kısmında yatağı ve küçük kitaplığı vardı. Akşamları yatarken ayağını tam olarak uzatacak bir alanı yoktu. İçeride ne tuvalet ne de lavabo vardı. Ön taraftaki bölümse gelen misafirleri için çay demlediği küçücük bir mekândı. Kışın alabildiğine soğuk, yazın alabildiğine sıcak bu Tahta Kulübe'nin duvarına astığı levhada, Hazret-i Ali'ye isnat edilen şu söz yazılıydı:

"Sabır, sabırdan daha ötesine/acısına sabredeceğimi bileceği âna kadar dişimi sıkıp sabredeceğim."

Gülen anlatıyor:

"Tahta Kulübe, Kestanepazarı idarecilerinin bana bir cemilesi olmuştu. Çünkü ben oraya gelirken

ne bir ev tutmayı düşündüm, ne bir yuvam olsun mülâhazasına kapıldım. Yanımda belki bir kilimim vardı. Çünkü ayrıldığım yerde de kaldığım evi eşyalarıyla bırakmıştım. Bir kısım kitaplarımı alıp gelmiştim sadece. Bir iki çantadan ibaretti. Onları müdür odasına koydum. Orada biraz arkaya yaslanan koltuk vardı. Birkaç ay sadece onun üstünde oturdum. Ona ihtiyaç da vardı. Çok uyumuyordum, belki sadece Erzurumluların tabiriyle bir mürgüleme oluyordu. Kalkıp yine yatakhaneleri dolaşıyordum. Sonra o yazın izine gittim geldim, talebe alınma mevsiminde, mülakatlar esnasında, baktılar ki ben yine o müdür odasında o kışı da öyle geçireceğim, bir yere gitme niyetinde değilim. 24 saat orda kalmak istiyorum. Ancak öyle olursa kontrol altına alınabilir mülâhazam vardı. Onlar orada işte bir tahta kulübe yaptılar. Aşağı yukarı 2,10 metre boyunda dikdörtgen bir kulübeydi, bazen ayaklarımı uzatınca, elimi de başıma koyunca her iki duvara da ulaşırdım... Bu yaştayım, bundan sonra bir camide mütemadi imamlık yapmada zorlanırım. Fakat emniyet ve güven olsa, bir de bana o fırsat verilse hâlâ gider o Üç Şerefeli Cami'de imamlık yapar, o pencerede de yatarım. Hiç unutamadım. Öyle nostalji ötesinde ruhuma oturmuş bir hali var. Âdeta benim nazarımda kutsal o, ikincisi de o Tahta Kulübe'yi hiç unutmadım. Hatıralarım olan yerlerin hiç birisinin korunmasını arzu etmedim fakat (ağlamaklı) orayı yıkmasalar dedim. Bana göre çok önemli hizmetler verdi. Çok insan girdi çıktı, insanlar orada misafir oldular, onlara yedireceğim yemeğim yoktu, belki bir peynir ekmek ama herkese bir çay ikram ediyordum. Orayı o kadar sevmiştim ki, hep düşünürdüm ki hayatımın mebdei benim Üç Şerefeli'yle başladı, sonu da keşke burada olsa, bu caminin avlusunda, bir yer bulup da beni oraya gömebilirler mi, talebeler başımda bağırıp çağırırken seslerini duyayım... Şu anda da gözümün önüne geliyor. Orda hep talebelerin cıvıltılarını dinledim. Tıpkı güvercinler gibi hep kendimi onların içinde buldum. Oradan camiye açıldım, camiden çıkınca terli gömleğimi gelip orda değiştirdim. Birine vaaz ettirdimse de onu o Tahta Kulübe'ye aldım. Orda gömleğini değiştirttim. 5-6 sene o Tahta Kulübe'de kaldım."[54]

Gülen'in Tahta Kulübe'de 5-6 yıl süren bu günlerinde, tuttuğu bazı notlar, yıllar sonra *Ölçü veya Yoldaki Işıklar* olarak kitap haline getirildi. Bu notlarda Gülen, başlıklar halinde cumhuriyet, demokrasi, siyaset, düşünce özgürlüğü, insan hakları, edebiyat, sanat, bilim ve tabiat gibi konularda düşüncelerini ifade ediyor. 140 başlıktan oluşan bu notlara bakıldığında iki konu özellikle dikkat çekiyor. Bu görüşler 1960'lı yılların Türkiye'sinde bir vaizden beklenmeyecek düzeyde ileriydi. Diğer önemli nokta, Gülen'in bu

düşüncelerinde, günümüze kadar herhangi bir değişiklik olmaması... Bu notlardan bazı bölümler şöyle:

Bilim

Müspet ilimlerin ilhada götüreceğinden korkarak, onlardan uzak kalmak bir çocukluk; onları bütün bütün dine, imana zıt görerek, ilimleri inkâra vesile saymak da bir peşin hükümlülük ve cehalettir. Asrımızın başında ilmi ilahlaştırarak her şeyi ona kurban eden bir kısım sığ görüşlü materyalistlere karşı, çağın dünya çapındaki ilim adamı (Albert Einstein), "Dinsiz ilim kör, ilimsiz din de topaldır." diyerek, bir asrı saran korkunç hezeyanı, en latif şekilde taşlıyordu. Bilmem ki, günümüzün hem kör hem de topallarını görseydi, ne diyecekti! İlim, önemli bir hidayet rehberidir. Hele bir de vahye dayanıp vahiyle beslenirse, bu takdirde o, arz u semayı aşacak buutlara ulaşır ve ayrı bir kıymet alır.

Sanat

Sanat; terakkinin, ruhu ve duyguları inkişaf ettiren yolların en önemlilerindendir. Bu yolu kullanma fırsatını kaçıran bahtsız istidatlar, bütün bir hayat boyu, tıpkı mefluç insanlar gibi, bir yanları hep ölü olarak yaşarlar. Sanat, gizli hazineleri keşfedip açan sihirli bir anahtar gibidir. Onunla açılan kapıların arkasında fikirler suret urbası giyer; hayaller de âdeta cisimleşir. İnsanları denizlerin sonsuzluk ve derinliklerinde, semaların yükseklik ve maviliklerinde dolaştırıp seyahat ettiren bir düşünce üveyki varsa o da sanattır. Sanat sayesinde insan, yerlerin ve göklerin enginliklerine yelken açar, zaman ve mekân üstü duyuşlara ve sezişlere ulaşır. Sanat olmasaydı, insanın müdahale ve ihtırâ dünyasında hâlihazırdaki mevcut güzelliklerin hiçbirini göremeyecektik. İnsanoğlunun iç derinliklerini tasvir eden en birinci levha sanattır. Gerçek ilim, sanatla kendini gösterir. Sanat adına ortaya herhangi bir eser koyamamış birinin, öyle çok fazla şey bileceği de söylenemez. İnsan melekelerinin canlılığı, sanat ruhuyla çok alâkalıdır. Sanatsız bir insan, ölü olmasa da, diri de sayılmaz. Sanata kapalı bütün ruhlar, varlıkları-yoklukları birbirine denk; kendilerine, ailelerine, milletlerine yararlı olmayan, hatta zararlı olabilen bir kısım kuru kalabalıklardan ibarettirler.

Edebiyat

Edebiyat, bir milletin ruhi yapısı, düşünce dünyası ve irfan hayatının beliğ bir lisanıdır... Edebiyat olmasaydı, ne hikmet o debdebeli yerini alabilir, ne felsefe gelip bu günlere ulaşabilir, ne de hitabet kendinden bekleneni verebilirdi. Ne var ki, hikmet, felsefe, hitabet de kendi sahalarıyla alâkalı kendi zenginliklerini, bitmeyen bir sermaye olarak edebiyatın önüne sermiş ve ona ölümsüzlük

kazandırmışlardır. Edipler ve şairler, iç ve dış dünyalarda (enfüs ve âfâk) görüp hissettikleri güzellikleri seslendiren birer neyzene benzerler. İnsanlar, onlar vasıtasıyla bu çok elemanlı korodan yükselen seslerin mânâ ve mahiyetini kavrar; yoksa duygular yoluyla gelip onların ruhlarını saran alevlerden habersiz kimselerin neyi de, neyden yükselen feryadı da anlamalarına imkân yoktur. Yeryüzünde ayrı ayrı medeniyet ve kültürlerin bulunması gibi, ayrı ayrı edebiyat türlerinin bulunması da tabiîdir. Ne var ki o, ruhundaki edep, güzellik sevgisi ve tabiat kitabına ait çizgi ve nağmelerle, çok yüzlülüğü içinde, yine de tek bir bütün ve tabiî âlemşümuldür. Her sanatkâr gibi edebiyatçı da kâinat gerçeğindeki renk, şekil ve çizgilerde hep kendine ait bir şeyler aramaktadır.

Şiir

Şiir, hâlihazırı aydınlatan bir şûle, ilerilere ışıklar salan bir projektör ve öteler kaynaklı bir aşk ve heyecan bestesidir. Gerçek şiirin ikliminde gözler aydınlığa erer, uzaklar yakın olur ve ruhlar sönmeyen bir azim ve şevke ulaşır. Şiirler de, tıpkı yakarışlar gibi, insanın iç dünyasındaki iniş-çıkışları, şevk-hüzün hâllerini dile getirir ve ferdin yüce hakikatle konsantre olması ölçüsünde de, lâhûtî soluklar hâline gelirler. Aslında her münacat bir şiir, her şiir de bir münacattır. Elverir ki şiir, sonsuza doğru kanat açmasını bilsin. Şiir, bir yürek hoplaması, bir ruh heyecanı ve bir gözyaşıdır; gözyaşları da, aslında kelimelere baş kaldırmış saf şiir demektir. Şiir, şairlere ait bir kısım solmayan çiçekler ve bu çiçeklerin çevreye saldıkları kokular demektir. Toprağı temiz, suyu duru, tohumu da belli olunca, artık bu çiçeklerin renk ve kokusuna doyulmaz! Her sanat dalı gibi şiir de, netice itibarıyla nâmütenâhiyle sarmaş-dolaş değilse kısır ve sönüktür. Sonsuz güzelliklere meftun insan ruhu, sonsuza tutkun insan gönlü, ebedden ve ebedîlikten başka bir şeyle tatmin olmayan insan vicdanı, sanatkâra hep öteleri kurcalamayı fısıldamaktadır... Şiir, heyecan ve ızdırapları, ümit ve inkisarlarıyla içinde çimlenip geliştiği toplumun solukları; şair de, yerinde bu toplumun nefes borusu ve akciğeri, yerinde de dili-dudağıdır.

Tabiat

Tabiat, Kudreti Sonsuz'un eliyle işlenmiş bir dantela, Yaratıcı Güç'ün elinde bir kanun ve O'nun hikmetlerini terennüm eden bir kitaptır... Tabiatın mahiyeti apaçık bilindiği hâlde, onu olduğundan farklı göstererek, nesillere yaratıcı bir güç gibi takdim etmek, ilimlere karşı bir muaraza ve her biri başlı başına harika birer sanat eseri olan şu dünya sergilerindeki bütün antika eserleri de tahkir sayılır.

Din

Devlet ve milletler için emniyet ve asayişin temini hususunda, dinin gücü ölçüsünde ikinci bir güç göstermek mümkün değildir. Zira din, vicdanlarda en müessir bir kuvvet olduğu gibi, fertlerin hareket ve davranışlarını zapturapt altına almada da en hâkim bir unsurdur. Bu itibarladır ki, idareciler, dinî hayatı milletin hayatı bilerek, onu mâşerî vicdanda (kamu vicdanı) hep diri tutmaya çalışmalıdırlar. İnsanoğlu, var olduğu günden bu yana gerçek huzuru dinin sıcak atmosferinde bulmuş ve ancak din sayesinde mutlu olabilmiştir... Zira, ahlâk ve faziletin kaynağı vicdandır. Vicdana hükmedecek yegâne unsur da, Allah'la irtibattan ibaret olan dindir... Din, insanları kendi hür iradeleriyle hayırlara sevk eden ilâhî prensipler mecmuasıdır. İnsanın maddi-mânevi terakkisini, dolayısıyla da dünyevi ve uhrevi bütün saadetlerini hazırlayacak esasları dinin prensipleri içinde bulmak her zaman mümkündür. Din ile gerçek ilim, bir hakikatin iki yüzü gibidirler. Din, insanı doğru yollarda gezdirir ve mesut edecek neticelere ulaştırır. Gayesi ve hedefi belli olan ilim ise, bir meşale gibi, bu yollarda ve kendi alanı içinde onun önünü aydınlatır. Bütün güzel çiçekler, dinin bağ ve bahçelerinde yetişmiştir... Din Allah adına bütün yarattıklarına derin bir alâka ve sevgi duymanın adıdır.

Cumhuriyet

Cumhuriyet, halkın seçme ve meşveret hakkı olan idare demektir ve onu kusursuz olarak ilk talim eden kitap da Kur'ân-ı Kerim'dir. Cumhurî idareyi Kur'ân'a zıt göstermek, maksatlı değilse, tamamen bir bilgisizlik eseri; cumhuriyete taraftar olup da, onun kaynağını görmezlikten gelmek ise, inattan başka bir şey değildir. Peygamber, krallık iddiasında bulunmadığı gibi, O'nun gözde ve güzide halifeleri de kendilerine melik ve sultan dedirtmediler. Krallık, İslâm ruhundan uzaklaşmakla ortaya çıktı ve uzaklaşma ölçüsünde de zulüm ve istibdat vasıtası oldu. Hakiki hürriyet ve adalet anlayışına dayanan cumhuriyet, yüksek ve emniyetli bir idare şekli olmasının yanında, fevkalâde nazik bir sistemdir... Hakiki cumhuriyet, yükselmiş ruhların idare şekli ve insan şerefine de en uygun olanıdır. Cumhuriyet, hürriyetin anası veya mürebbisi mesabesindedir. Hürriyet âşıkı nesilleri o besler, o büyütür... Cumhuriyet, bir fazilet ve ahlâk hürriyeti hükümetidir. Cumhuriyet, insanı yükselten değerlerle insanın yükselmesine zemin hazırlar; sonra da onu, yüksek ahlâkı ve uyanık vicdanıyla başbaşa bırakır... Dinî duygu ve dinî düşüncenin korunup kollanması, cumhuriyetin gereği ve onun lâzımıdır. Bu itibarla da, böyle bir idarede insanları dinî duygu ve dinî düşüncelerinden ötürü tahkir etmek, onlara tecavüz edip onları karalamak, dolayısıyla cumhuriyeti tahkir ve cumhuriyete tecavüz demektir. Cumhuriyet, onu tam duyup hisseden, düşünüp kavrayan insanlara muhtaçtır. Onun meclisi, hikmet adamları ve düşünürler meclisi gibi vakur, icraatı da, kılı kırk yaran mahkemeler gibi

hakperest ve adaletli olmalıdır.

Hak ve Adalet

Adalet, en güçlü (görünen) mekanize birliklerden daha güçlüdür. Hak, tepene inen bir kılıç da olsa, boynunu ona uzatmaktan çekinme! Adalet, her yerde geçerli olan bir sermayedir. Adalet, Allah'a yakın olma yollarındandır ama nedense insanların çoğu ondan uzak kalmayı tercih etmektedir. İslâm'ın surları hak, kapısı adalet, içi de saadettir. Adaletin hükümfermâ olduğu harabeler saraylardan daha değerli, zulmün hayhuyuna boğulmuş saraylar, harabelerden daha perişandır... Hakla çarpışan, er-geç yenik düşer. Başkalarını ezerken, seni ezebilecek bir gücün bulunduğunu da kat'iyen hatırdan çıkarma!

Düşünce hürriyeti

Sizin gibi düşünmeyip farklı bir dünya görüşüne sahip bulundukları halde çok samimi ve faydalı kimselerin de olabilecekleri mülâhazasıyla, size ters gelen her düşüncenin karşısına acele edip çıkılmamalı ve düşünce sahipleri kaçırılmamalıdır. Hatta, onların mütalâa ve fikirlerinden istifade yolları araştırılarak, kendileriyle mutlaka diyaloğa girilmelidir. Kimden gelirse gelsin insan, kendi sistemine, kendi düşüncesine, kendi dünyasına menfaati dokunacak bilgi ve mülâhazalardan faydalanmayı bilmeli ve hele tecrübe sahiplerinin tecrübelerinden yararlanmayı asla ihmal etmemelidir.

Hükümet

Siyaset, halkı ve Hakk'ı hoşnut etme çizgisinde bir sevk ü idare sanatıdır. Hükümetler, halkı güç ve iktidarlarıyla şerlerden, adaletleriyle de zulümlerden korudukları ölçüde siyasette başarılı sayılır ve istikbal vaadedici olurlar... İyi bir idareci ve siyasi için şu hususlar çok önemlidir: Hak düşüncesi, hukukun üstünlüğü, vazife şuuru, kaba ve ağır işlerde sorumluluk anlayışı, ince ve nazik işlerde de maharet ve ehliyet. Hükümet, adalet ve asayiş demektir. Bunların bulunmadığı bir yerde hükümetin varlığından söz edilemez. Hükümet bir değirmene benzetilecek olursa çıkardığı un nizam, huzur ve emniyettir... Şimdiye kadar ne zalim memurların istibdadıyla ne de kitlelerin iğfaliyle hiç kimse pâyidar olamamıştır... Memurlar, muamelelerinde kanunlar çerçevesinde, fakat vicdanlarının yumuşatıcılığına göre yumuşak olmalıdırlar. Böylece hem kendi itibarlarını, hem kanunların itibarını hem de devletin itibarını korumuş olurlar. Kanunlar her zaman, her yerde ve herkes için geçerli; onların tatbikçileri de hem cesur hem de âdil olmalıdırlar ki, kitleler, bir yandan onlar karşısında korku duyarken, diğer yandan da, bütün bütün güven ve emniyetlerini yitirmesinler. Bir devlet, inançlı, zeki, kuvvetli ve dinamik fertlerle temsil edildiği ölçüde güçlü ve istikrarlı, dolayısıyla da

talihli sayılır... Bir millet için devlet işlerinin ilmi, irfanı, mahareti olmayan kimselere teslimi ölçüsünde ikinci bir felâket tasavvur edilemez. İrfan ve asaletten mahrum, devlet işlerinden de anlamayan nasipsizler, şayet yanlışlıkla birer vazife başına getirilmişlerse, hükümetin gücünü kullanmaktan, onun iktidarını istismar etmekten, her yerde kendi çıkarlarını aramaktan ve despot birer kral gibi hüküm sürmekten geri kalmayacaklardır.

Siyaset

Siyaseti sadece parti, propaganda, seçim ve iktidar mücadelesi şeklinde anlayanlar hata ediyorlar. Siyaset, bugünü yarınla, yarını da öbür günle bir arada düşünmek ve halkın hoşnutluğunu Hakk'ın rızasıyla beraber mütalâa etmek gibi geniş perspektifli bir idare sanatıdır. Kuvvetin hâkimiyeti gelip geçicidir; bâki olan, hak ve adaletin hâkimiyetidir. Onun içindir ki, en büyük siyaset, hak ve adalet taraftarlığında aranmalıdır. Günümüzde insanların büyük bir bölümü, günlük politika oyunlarını, kitlelerin aldatılıp iğfal edilmesini, iktidar ve menfaat mücadelelerini ve bu uğurda bütün gayrimeşruların meşru gösterilmesini siyaset telâkki edenlere karşı, kalbî hayatları, düşünce istikametleri ve Hak'la münasebetleri adına her siyasi hareketten uzak kalmayı zaruri görmektedirler. Heyhât; nerede adalet ve hak düşüncesiyle bütünleşen siyaset; nerede çoğu yalan ve tezvirden ibaret olan sokak şarlatanlıkları..

Gülen, bu notları için 2004 yılında şöyle diyor:

"Ben uzun zaman onları not tuttum, kendime göre değerlendirdim, rötuşladım. Felsefenin bencesi demekti. Fakat hem çok genç yaştaydım, bir insanın o türlü şeyleri ifade etmesi yakışıksız düşer diye böyle bir şey demedim. Onlar benim Kitap anlayışımdan, Sünnet anlayışımdan, selef-i salihin anlayışımdan, terbiye telakkimden, felsefeye bakışımdan, tasavvufa bakışımdan, aile yapısına bakışımdan meydana gelen şeylerdi."[55]

1968: Tabiatın Ortasında Öğrenci Kampları

Gülen 1968'de Fransa'da başlayıp bütün Avrupa'yı saran ve Türkiye'ye sıçrayan öğrenci hareketleriyle üniversitelerin işgal edildiği, Türkiye'de devrimci hareketlerin yayıldığı o dönemde hem öğrenci yurdunun yöneticisiydi hem de lise ve üniversiteli gençler için kamplar düzenlemekle meşguldü. 1968'de İzmir'de öğrencileri için yaz kamplarına başladı. İlk kampta üç çadır kurulmuştu. Bu kampa katılan öğrenci sayısı 70-80

civarındaydı. Gülen kamp gerekçesini, "*Yazın üç ay köylerine dağılan öğrencilerin, tabiatın ortasında ruhen ve bedenen kendilerini geliştirmelerini sağlamak, yaz aylarında boşluğa uğrayan eğitim sürecini kesintisiz sürdürmek.*" olarak açıklıyordu.

Kestanepazarı yönetimini imkânları olmasına rağmen, Gülen'in kamp düşüncesini bir macera gibi gördüler ve destek vermediler. 27 Mayıs 1960 İhtilali olunca, askeri yönetim vatandaşlara bono vermiş, karşılığında para almıştı. Devlet, bu bonoları getiren vatandaşa parasını sonra ödeyecekti. Gülen Ankara'ya gitti. Tanıdığı insanlardan ne kadar bonoları varsa topladı. 3-4 bin liralık bonoyla döndü. Aldığı maaş 400-450 lira kadardı. 450 lira maaşın olduğu bir dönemde, 3-4 bin lira bono oldukça iyi bir rakamdı. Bu parayı Kestanepazarı'na yatırdı, "*Size bono, bunları mevsimi gelince bozdurursunuz, bana dört bin lira verin, çadır yaptıracağım.*" dedi. Böylece iki tane büyük çadır yaptırdı, bir tane de kendi kalabileceği, misafir geldiğinde de misafir edebileceği bir çadır yaptırdı. Yatakları Kestanepazarı'ndan alıp götürdü, bir de çadırların altına sermek için hasır temin etti. Geriye öğrencinin yemeği kalıyordu. Onu da Gülen'in mesajını algılamış İzmir'deki birkaç esnaf üstlenecekti.[56]

"İlk kamplar için uygun bir yer bulmak için dağlarda yaya olarak çok dolaşmıştım. Çadırlarımızı kendimiz kurmuştuk. İlk kamplarda hasırları rule yapıp içine ışık koyardık... Hasır ve döşekler vardı. Çadır dikmeyi bile bilmiyorduk, İkide bir 'Hocam, çadır yine uçtu!' diyorlardı."

İzmir çevresinde izcilerin, Kızılay'ın, öğretmenlerin de kamp faaliyetleri oluyordu. Ancak Gülen, kitap okuma ve kişisel gelişim ağırlıklı yeni bir kamp tarzı geliştirdi. Bu kamplar, her yıl daha yüksek oranda öğrencinin katılımıyla, İzmir'in çevresindeki değişik yerlerde 1980 yılına kadar sürdü. Haziran ayından başlayarak Eylül ayına kadar iki-üç ay süren bu kamplarda sadece kitap okunmuyor, gençlerin zihinsel, bedensel ve ruhsal gelişimlerini hedefleyen çeşitli sporlar yapmaları da sağlanıyordu. Gülen, Hazret-i Peygamber'in sahabileri birbirlerine kardeş yapmasından ilham alarak,

kampta öğrencileri birbirlerine kardeş yaptı:

"O ilk dönemdeki kamplarda talebeleri birbiriyle kardeş yapmıştık, o kardeşliğin gerektirdiği şeyler de telkin ediliyordu. İsar ruhu (kardeşini kendine tercih etme), isar hasleti, onun yaşanması talebeler arasında arzu edilen şey oydu. Yani temelde bir mükemmel insan, mükemmel nesil yetiştirme mevzuunda gerekli olan her şeye başvuruluyordu. Basit kültür-fizik hareketleri yaparlardı. Gece beklenmedik bir anda 'kalk alarmı' verirdim. Kalkarlardı, bir yürüyüş olurdu. Çünkü o günlerde talebeler arasında bir sağ-sol çatışmaları da başlamıştı. Bu kampa da baskın yapabilirler, talebenin tetikte olması lazım geldiğine inanırdım. Çadırlarda bir yangın çıkarabilirler diye bir korkum vardı. Hatta bir gece üç defa ormanda yangın çıkardılar, üçünde de gittik söndürdük. Yakalayamadık adamı... Ormanı yakma, biz orada oturduğumuzdan dolayı bize mal edebilirlerdi. Bir de bizi ihbar edip buranın aranmasını sağlama düşünceleri olabilirdi. Ama ormanı yakma gibi bir cinayete girecek kadar canavarlaşmış ruhlar vardı. Teyakkuzda olmalarını sağlamak için böyle hep sık sık alarm verirdim, kalkarlardı, yürüyüş derdim. Çok ağır gelirdi gece uykudan kalkma, yürüme anlamsız gibi bir şey. Bir nasihat çekerdim, sonra çadırlara dönerlerdi... Çadırları rüzgâr attığı gibi gelir beni kaldırırlar, gider çadır kurarsın ama bir de üç çadıra birden ateş verilirse ne yaparsınız? Nitekim sonraki bir kampta, bir gün ormanın içinde bir konuşma var, yabancı bir ses geliyor, biraz daha derinlere daldım. Hatta arkadan birisi de lüksü tutarak arkadan geldi. Baktım orada bir adam oturuyor. Beni görünce kalktı, kaçmaya durdu. Endişelendim, anarşinin hâkim olduğu dönemde kötülük yapacak. Zannediyorum 200 talebe vardı. 5-6 çadır vardı. Talebenin sürekli tetikte olması, teyakkuzda olması önemliydi. Bir saldırıya uğrarlarsa, en azından ne yapacaklarını bilmeleri lazımdı... Hayat çok basitçeydi. Yataklar yerde, hasırların üzerinde seriliydi. Namaz hasırlar üzerinde kılınıyordu. Yemek yerken sofralar yere seriliyordu."[57]

Türkiye'de kamp yapmak devletin iznine tabi değildi ama dindarların bu faaliyetleri her zaman baskı ve takibe maruz kalıyordu. Gülen, yaz dönemine denk gelip sonbahara da sarkan bu kamplarda çadır kuruyor, elinde kazma, kürekle su kuyusu açıyor, tuvalet ve fosseptik çukuru kazıyordu. Öğrenciler, Gülen çukur kazarken, "Hocam şuraya da bir kazma vurun." diyorlardı. Şartlar zordu. Bazen çadırları yerinden sökecek kadar yağmur yağıyordu. Bir defasında şiddetli yağmur altında çadırları yerlerinde tutmak neredeyse imkânsızdı. Gülen o an içinde bulunduğu

derin sıkıntıyı atlatmak için tabiatın ortasında yüksek sesle ezan okuyup Allah'a dua etti. Başka da bir çaresi yoktu. Yağmur durunca, en büyük sevinci, o şiddetli yağmurun çadırları yerlerinden sökmemiş olmasıydı.

İlk kampta aşçı yoktu. Yemek yapma işini Gülen üstlenmişti. Yemeklere ilave olarak, yaptığı muhallebi ve peynir tatlısını sıraya giren öğrencilere kepçe kepçe dağıtıyordu:

"Çok çeşitli yemek yapmıyordum ama bir çeşit, iki çeşit, bazen bir yemeğin yanında, diyelim patatesin yanında sütlaç yapıyoruz... Talebeye ders takrir ederken bazen gidip ocağın altına odun atıp geliyordum. İlkokulu bitirmiş oraya gelmiş talebeler kaç yaşında olursa olsun, elini sıcaktan soğuğa sokmamış, hiç yemek yapmamış, hiç kap kacak yıkamamış, hiçbir şey bilmiyor. Her şeyi yapmak size düşüyor. Fakat ben onları yaparken kendi kendime diyordum ki, 'Ben bu işin hadimi isem bu işi yapmam lazım. Hela çukuru kazılacaksa kazmam lazım, bunların suya ihtiyacı varsa o kuyuya benim inmem lazım. Jeneratör tamir edilecekse benim tamir etmem lazım.' İlk sene jeneratör yoktu, gemici fenerleriyle aydınlatma yapılıyordu çadırlarda. Onları da tatlı hatıralar olarak hiç unutamıyorum... Sonra bu şeyleri diğer arkadaşlarımız hep yaptılar. O zaman, bunların hiçbiri yere düşmemiş, alınmış ve benimsenmiş dedim... Bu İslâmî bir esastı: *Seyyidü'l-kavmi hâdimuhum.* Bir toplumun, bir cemaatin başında isen, sen onun hizmetçisisin. Abisi değilsin, beyi, paşası değilsin, müdürü değilsin, hizmetçisisin; kavmin efendisi konumunda olan bir insan onlara hizmet eder... Arkadaşlara hep, 'Müdür olduğunuz yerde müdür gibi davranmayın… masanızı kendiniz silin, temizliğinizi kendiniz yapın. İnsanlara örnek olma mevzuunda biraz hassas olun.' diye hep telkinde bulundum."[58]

Kampta ikinci yıl, aydınlatma için motorlu bir jeneratör vardı. Çok eski ve kömür yakan bu jeneratör sık sık arızalanınca tamir görevi yine Gülen'e düşüyordu. 5 Temmuz 2015 günü Pensilvanya'da ziyaretçileri ile sohbetinde o günleri şöyle andı:

"Kamplarda kalbi ve ruhi hayata yönelme oldu. İlk sene Buca'da kamp yaptık. İki ay kitap okunurdu. Günde 200 sayfa okuyan vardı. 100 sayfa ahval-i adiyedendi. Hadis dersi veriyordum. Hasırı rule yapıp deniz feneriyle kitap okuma zevki… Şartlar ağırdı, kuyudan su çektim. Jeneratör arızalanırdı. Jeneratör tamir etmeyi öğrendim. İlk sene yemekleri kendim pişirdim. İlk sene 80 öğrenci vardı. İkinci sene 150 oldu. Üçüncü sene

200'ü aştı..."

O zamana kadar Türkiye'de bu şekilde bir ormanda, bir su kenarında, bir dağ başında çadır kurup kitap okuma ve ibadet yapma kampları bilinmiyordu. İzmir yazın sıcaktı, öğrenciler dağılıp köylerine gidiyordu. Gülen, kamplara *"Kırda Çadır"* ismini vermişti:

"Kur'ân alıyordum radyodan, Kur'ân dinlettiriyordum, belli ölçüde iyi okumasını öğrensinler diye. Yani bir mü'minin yapması gerekli olan her şeyin yapılması için gereken titizlik gösteriliyordu. Orada insanlar tamamen ibadete kilitlenmişlerdi. Okuma, düşünme ibadet etme, evrad ü ezkar. Çok geceleri duygulanırdım. Geceleri kalktığımda teheccüd namazı kılanlar olurdu. Bu sonraki kamplarda da devam etti. Bir ağacın altında otururdum. Arının vızıltısı gibi böyle, sağda solda o yükselen seslerle, kendimden geçerdim gece yarısı, oradaki o zevk ü şevk, o kitap okuma iştiyakı, unutamayacağım şeyler arasındadır... Ben o zevkleri unutamam."[59]

1968 yılında hacca giden Türk hacılara rehberlik yapmak üzere seçilen üç kişiden biri Gülen'di. *"O kadar sahip çıkmıştım ki o talebelere, giderken böyle evlatlarımın hepsini işte burada bırakıp gidiyorum… o da bir hüzün, bir hicran oldu benim için. Ve nitekim o imkânlarla elimden geldiği kadar onların hepsine bir şey almaya çalıştım. En azından mutlaka herkese bir gümüş yüzük getirdim."* diyor. Gülen hacda iken, Mescid-i Nebevi'de temizlik yapan ferraşelerin birinden süpürgesini istedi. Bir süre temizlik yaptı.

Gülen, öğrencilerine düşkündü. Bazı öğrencileri yurtta da, kamplarda da zapt etmek kolay değildi. 450-500 lira olan maaşının bir kısmını ihtiyacı olan öğrencilere dağıtmak üzere öğrenci başkanına veriyordu. O yıllarda çoğu köylerden gelmiş olan öğrencilerin en büyük lüksü iki bisküvi arasına sıkıştırılmış lokumdu.

1970 sonlarında maaşı bin lira civarındaydı. Sadece vaizlik maaşını alan Gülen, ders başına 10 lira olan ek ücreti ve 17,5 lira olan gece-gündüz nöbeti parasını almıyordu. Oysa günde on saat derse giriyordu ve haftanın çoğu günleri nöbet tutuyor gibi ayaktaydı. Yörenin hocalarından biri şöyle diyordu:

"Fethullah hocadan Allah razı olsun. Bize ücretsiz ders vermeyi öğretti."

Bu şekilde maaşının çok az bir bölümünü kullanan Gülen'in günlük yemeği çok sadeydi. Yurdun yemeklerini yemediğinden dışarıdan peynir, mandalina gibi yiyecekler alıyordu. Bunları, yurttan parasını ödeyip aldığı ekmekle yiyordu. Çoğu günleri soğan ekmek yiyerek geçiriyordu. Hatta bazen öğrenciler rahatsız olmasın diye sınıfa girdiğinde, *"Biz soğanı çok severiz, ağzım soğan kokuyor mu?"* diyerek onların tepkisini ölçüyor, ardından da bir soğan fıkrası anlatarak öğrencilerini güldürüyordu. Gülen'in yurdun yemeğini yemediğini bilen İzmir esnafından Mustafa Birlik, ona evinden öğle yemeği gönderiyordu:

"Kestanepazarı'nın yemeğini yemediğim için Mustafa Birlik, oğlu Abdullah ile her gün öğlende bir öğün yemek gönderiyorlardı. Karşılıksız olmasın diye onlara çok küçük bir şey veriyordum. Hemen her gün sefer taslarına bir çorba koydular, bana gönderdiler... 2-3 sene bana böyle yemek geldi."[60]

Öğrencilerin yediği etlerin nasıl kesildiğini görmek için mezbahaneye giden Gülen, dini hassasiyetlere ve hijyen kurallarına yeterince riayet edilmediğini gördü. Yurt idaresine durumu anlatıp, *"Koyunları ben keseyim, yemekhaneye teslim edeyim. Öğrenciler temiz et yesinler."* teklifinde bulundu.

Onu gece yarısı yurdun tuvaletlerini temizlerken, günün bir saatinde yurdun önünü yıkarken, Kurban bayramlarında herkesin uyuduğu saatlerde kalkıp onlarca kurbanın kesildiği yurdun bahçesini temizlerken görmek mümkündü. Öyle bir durumda yanına gelip o işi yapmak isteyenlere işi kesinlikle devretmiyor, başladığı işi kendisi bitiriyordu. Daha Erzurum'da öğrenci olduğu 1950'li yıllarda elinde hortum medresenin tuvaletlerini temizliyordu.

Gülen, yurdun yemeğini yemediği gibi, kullandığı abdest ve banyo suyunun parasını bile hesaplayıp ödüyordu. O yıllarda Ankara'dan gelip yanında birkaç ay kalan bir arkadaşına da yurtta yemek yedirmedi ve onun da kullandığı suyun parasını hesaplayıp ödedi. Gülen yurdun terlik ve havlu gibi malzemelerini de kesinlikle kullanmıyordu.

1969: Siyasal İslâm'la İlk Karşılaşma

Gülen İzmir'de bu faaliyetlerle meşgulken, Türkiye'nin ilk siyasal İslâmcı partisi siyaset sahnesinde yerini aldı. Bu partinin kurucusu, eğitiminin bir bölümünü Almanya'da yapmış olan mühendis kökenli Prof. Necmettin Erbakan'dı. Partisine "Milli Nizam" adını vermişti.

1969'da İzmir'e gidip kampta Gülen'i ziyaret eden Erbakan, kamptaki gençleri görünce, "Ülkeye hizmetin en etkili yolu siyasettir." dedi. Erbakan randevusuz gelmişti. O yılların Türkiye'sinde "masonlarla" ve "Siyonizm'le" mücadele ettiğini belirten, bu sebeple bütün dindar insanların kendi arkasında yer alması gerektiğine inanan Erbakan, Gülen'i yeni kurduğu partiye davet etti. Ama Gülen'i ikna etmesi mümkün değildi. Gülen kararını vermişti. Siyaset ona göre değildi. Türkiye'nin istikbalini, manevi değerlerden uzak yetişen ve büyüdüklerinde sağ-sol kamplarına ayrıştırılan gençlere sahip çıkılmasında görüyordu. Gülen'e göre, bu da ancak siyaset üstü bir yaklaşımla ve toplumun bütün kesimlerine ulaşmak suretiyle mümkün olabilirdi.

Gülen, Erbakan'a yönelik bu tavrını öteki siyasi parti liderlerine de aynı şekilde gösterdi. Adalet Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi liderlerinin görüşme taleplerine o günün şartlarında sıcak bakmadı.

Gülen, 1966'dan 1971 askeri müdahalesine kadar bu beş yıl boyunca yurtta müdür, camide vaiz, kampta yönetici, kahvehanede konuşmacıydı. Daha İzmir'e geldiği ilk yıl olan 1966'nın sonbaharında verdiği konferansın dinleyicileri arasında üniversite öğretim üyeleri ve yargı mensupları vardı. Henüz genç yaşlarda olmasına rağmen saçlarının büyük bir kısmına beyazlar düşmüş Gülen, bu konferansında Kur'ân-ı Kerim'in bilim ve teknolojiye bakan mucizevi yönlerini anlattı. Allah'ın her bir peygambere, bilim ve teknikte ulaşılabilecek zirve noktaları gösteren mucizeler verdiğini vurguladı. Bu, Bediuzzaman'ın *Risale-i Nur*'da, "Yirminci Söz"de üzerinde durduğu bir hususdu.

Gülen, 1960'lı yıllarda cumartesi ve pazar günleri, öğrencilerine üç saat

Tehzib-i Ahlâk (Güzel Ahlak) dersi veriyordu. Bazen dersi öğrencilerine yaptırır, kendisi arkaya geçer, onlara soru sorardı. Gülen şöyle diyor:

"Talebelerin zaman zaman bazı ahvalleriyle beni ağlattıkları çok oldu. Uyumadığım gecelerin sayısını zaten Allah bilir. Manevi bir boşluk vardı denebilir. Bu bakımdan Tehzib-i Ahlâk dersini icat etmede yarar gördüm. Tehzib-i Ahlâk dersi, camide konuştuğunuz şeyleri belki biraz da talebe havası içinde özel mahiyette onlara anlatıyorsunuz. Öyle bir ders eskiden de mekteplerde veriliyordu ama orası için ilkti. Talebenin bütünü bir sınıfta toplanıyordu, orada Tehzib-i Ahlâk dersi yapıyorduk. Ben onların içinde zamanla hıçkıra hıçkıra ağlayan talebelere şahit oldum. Bunlar onlara bir şey anlatma adına hep bir çırpınışın ifadesiydi."[61]

2016'daki görüşmelerimizde Gülen, bu yıllarını zaman zaman özlemle şöyle andı:

"Kestanepazarı'nda her gün on saat derse giriyordum, idari işlerle meşgul oluyordum, akşam mütalaa oluyordu. Hiç yorulduğumu hatırlamıyorum... Hep aklıma geliyor. Kestanepazarı tamamen benim mesuliyetime verilmişti, acaba tam yapabildim mi? 5 kuruş maaş almadım. Yemeklerini ağzıma almadım. 6 saat, 10 saat derse girdim, gece talebe ile uğraşıyordum. Ne kadar özlüyorum o kulübeyi bilemezsiniz."[62]

O dönemde Gülen'le birlikte olan yakın arkadaşlarının anlattığına göre, İzmir ve çevresinde Gülen'in gidip kahvehanesinde konuşma yapmadığı semt neredeyse kalmadı. Gülen için İzmir'de ilk kahvehane konuşmalarını 1968'de Aydınlar Cemiyeti organize etti. İlk kahvehane konuşması bir ilçedeki caminin bitişiğindeki kıraathanede oldu. Gülen'in o konuşması üzerine, kıraathanede oyun kâğıtlarının yerini kütüphane aldı. Kıraathane sahibi oyun kâğıtlarını yakarak imha etti. Bir kahvehane toplantısı, Mimarlık Fakültesi'nin yanındaki üniversite kıraathanesinde oldu. Gülen'in, çoğu üniversite öğrencisi olan dinleyicilerle bu sohbeti dört saat sürdü. Öyle ki, cadde tıkandı, belediye otobüsleri geçemedi. Bu toplantılar için İzmir Emniyeti Birinci Şube'den (Siyasi Şube) izin alınıyordu. Bu kahvehane sohbetleri o kadar sıklaştı ki, sonunda Siyasi Şube, genel bir izin verdi. İzin yazısında, salı ve cumartesi günleri, mahalli karakollara önceden haber vermek suretiyle kahve sohbeti yapılabileceği yazıyordu:

"Çocukluğumdan beri kahvelere karşı ciddi rahatsızlığım vardı. Kendim de gider orada bazı şeyler dinlerdim. Hikâye anlatırlardı. Ama rahatsızlığım vardı. Oralar nazarımda hep tembelhane idi. Acaba buraları kıraathane, adı da oydu kahvelerin, nasıl kıraathane haline getiririz, nasıl düşünen insanların, bazı şeyler dinleyen insanların yeri haline getiririz... Camide sohbet ediliyor. Camiye gelmeyen, o tembelhanelerde oturan insanlar var, acaba bunlara bazı meseleleri nasıl anlatırız. Hususiyle o dönemde din, diyanet inkâr ediliyordu. Belli bir ölçüde inkâr-ı ulûhiyet meselesi vardı. Marksizm, Leninizm, Maoizm böyle telakki ediliyordu. Ve gençlerde yaygındı. Biz de kahvelerde o dönemde Rabbimizi anlatalım, dinimizi anlatalım. Bu daha sonra yapılacak şeylere ilham kaynağı oldu. Bunları sinema salonlarında niye yapmayalım? Sinema salonlarında aslında eskiden beri hep konferanslar verilirdi. Çok erken dönemlerde hatırlıyorum... Sinemalarda da anlatılabilir, tiyatrolarda da anlatılabilir mülâhazam çok eski dönemlerde olmuştu. Rabbimizi sinema sahnesinde anlatma fırsatı verirlerse, biz çıkar orda da 'Allah deyin ve kurtulun!' deriz. Kahveler ve camiler bu işin sadece isteyerek sizin ayağınıza gelen insanlara bir şeyler anlatma zeminleri ise, bir de duyurarak bu meseleyi ilan ederek ve aynı zamanda abdest ihtiyacı olmayan, ayakkabı çıkarma ihtiyacı olmayan, farklı mekânlarda insanların biraz rahat gelip rahat oturacakları, belki sigara da içebilecekleri bir zeminde anlatma..."[63]

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin 12 Mart 1971'de bir muhtıra yayınlayarak siyasete müdahale etmesinin üzerinden henüz 20 gün geçmişti. Fethullah Gülen, edebiyat öğretmeni bir arkadaşının 2 Nisan 1971 tarihinde yapılacak düğünü için İstanbul'daydı.

Gündüz Bediüzzaman'ın bir öğrencisinin cenaze törenine katılan Gülen, akşam düğüne gitti. İstanbul'daki düğüne gelenlerden biri de Gülen'in Ankara'daki Tıp Fakültesi'nden bir asistan arkadaşıydı. Asker devreye girip muhtıra vermiş olmasına rağmen Türkiye hâlâ kaynıyordu. O gece İstanbul Fatih'te Gülen ve arkadaşı karmaşık duygular içindeydiler. Gidip yatacak yerleri yoktu. Sabahın ilk ışıklarına kadar ikisinin de gözüne uyku girmedi. Ya Fatih Sultan Mehmet'in yaptırdığı ve içinde türbesinin de olduğu caminin çevresinde dolaştılar ya da bir bankın üzerine oturdular ve sabaha kadar Türkiye'nin geleceği hakkında konuştular.

Ordunun muhtırasından sonra hükümet istifa etmiş ve tarafsız bir

teknokrat hükümeti kurulmuştu. Yeni başbakan anarşik olaylarla sokakları ve üniversiteleri teslim alıp Türkiye'yi muhtıranın eşiğine getiren sağ ve sol gruplar için "Kafalarına balyoz gibi ineceğiz." diyordu. Yeni hükümetin görevi terörü bitirmekti.

Çatışma ve kamplaşmalar sadece üniversitelere değil, toplumun her alanına sıçramıştı. Genelkurmay Başkanı, Başbakanla yaptığı bir görüşmede "Ordu elden gidiyor" diyordu. Ülkede bir devrim düzeni kurmak isteyen sol gruplar, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne el atmıştı. Genelkurmay Başkanı, bu devrimci subayların yapacağı bir ihtilalin ne anlama geleceğini şöyle anlatıyordu:

"Türkiye yapısı itibariyle ne Bulgaristan, ne Çekoslovakya, ne de Macaristan'dır. Türkiye'ye hâkim olacak komünist idare, tamamen Sovyetler Birliği'nin hâkimiyeti altında olacak ve son Türk devleti de böylece yok olup gidecektir."[64]

12 Haziran 1968 günü İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nü işgal eden devrimci öğrenciler şöyle bağırıyorlardı:

"Amerikan uşakları,

Severler paraları.

Biz hesap sormaya geldik,

Devrim yapmaya geldik..."

Rektöre parmağını uzatan öğrencilerin lideri, "Devrim istiyoruz. Üniversitede reform ve söz hakkı istiyoruz." diyordu.[65]

Banka soygunları, insanların kaçırılması, evlerin bombalanması, fabrikalarda işçi grevleri günlük olaylar haline gelmişti. 17-20 yaşlarındaki gençler düşman iki kampa ayrılmıştı. Ülkede mezhep çatışması çıkarmak için Suriye sınırındaki İskenderun gibi yerlerde camilere bomba konuluyordu. Ankara'da üniversite rektörleri ve profesörlerin evlerine dinamit atılıyordu.

Muhtıradan üç ay önce, 1970'in Aralık ayında bir milyon işçi greve giderken, bir ay sonra Ankara'daki Orta Doğu Teknik Üniversitesi süresiz

kapatıldı. Aynı günlerde Ankara'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne sis bombaları atarak giren polise öğrenciler tabanca, tüfek ve dinamitle karşılık verdi. Bir ay sonra, İstanbul Üniversitesi ders yapamaz hâle geldi, öğrenime ara verildi. Ankara'daki üniversitenin kapatılmasının ertesi günü öğrenci yurdu âdeta savaş alanına döndü. 15 öğrenci yaralanırken, 191 öğrenci gözaltına alındı. Öğrenciler, Ankara-İstanbul yolunu trafiğe kapatırken, bir grup Dev-Genç mensubu Ziraat Fakültesi'ni bastı. Muhtıradan sadece 6 gün önce, 2 bin 500 jandarma ve bin polis güvenliği sağlamak için Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne girdi.

Silahlı Kuvvetler'in muhtırasından sonra balyoz, sadece anarşik olaylara karıştığı düşünülen gençlerin ve devrimci subayların kafasına inmedi. Sağdan olsun, soldan olsun toplumda öne çıkmış insanlar da birer birer balyozun hedefi oldular.

Gülen henüz tutuklanmamıştı. Önce sol kökenli gazeteciler, yazarlar, fakülte dekanları ve öğretim üyeleri tutuklandılar. Ankara'da tutuklanan bir kişi daha vardı: Gülen'in İzmir'e tayinini yapan Diyanet İşleri Başkanvekili Yaşar Tunagür. Gülen, 2 Nisan 1971 gecesi İstanbul Fatih'te sabaha kadar süren konuşmalarında asistan arkadaşına şunları söyledi:

"Servet sahiplerini harekete geçirebilsek, bunlar okullar açsa, buralarda okuyacak çocuklar iyi yetişip anarşiye yem olmasalar. Türkiye böyle rahatlar."

33 yaşındaki Gülen, aslında İzmir'de altı yıldır fiilen öğrencilerle uğraşıyordu. 1966 başından 1970 yılına kadar 5 yıl boyunca, İzmir'in göbeğinde yer alan ve o günlerin Türkiye'sinde tek sayılabilecek Kestanepazarı Öğrenci Yurdu'nun müdürlüğünü yapmış, ardından da İzmir'in Güzelyalı semtinde yeni bir öğrenci yurdunun açılmasına öncülük etmişti.

Gülen'e göre, bir hizmet yapılacaksa bu bütün toplum kesimlerini kapsamalıydı. Türkiye'yi getirip askerin muhtırasına toslatan toplumsal sorunların kaynağı toplumun bütün katmanlarında aranmalıydı. O yüzden,

yalnızca camide vaaz vermekle, yurttaki 200 öğrenciyle ilgilenmekle yetinmiyordu. Muhtıradan 20 gün sonra, İstanbul'da, *"Bu ülkenin servet sahipleri okullar açıp gençlere sahip çıkarlarsa Türkiye rahatlar."* sözlerini kullanmasının işte böyle bir perde arkası vardı.

1971: Askeri Yönetim Gülen'i Tutukluyor, Tutukluların Saçları ve Bıyıkları Kesiliyor

Ülke bir kere anarşiye sürüklenince ne kurşun adres soruyordu ne de balyoz... Nitekim Gülen, İstanbul'dan İzmir'e dönmesinden bir ay sonra 3 Mayıs 1971 günü gözaltına alındı. 21 gün gözaltında kalıp, binbaşı rütbesindeki bir askeri savcı tarafından ifadesi alındıktan sonra Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'ne sevk edilip tutuklandı. Sıkıyönetim mahkemeleri iki askeri hâkim ve hâkim olmayan bir askerden oluşuyordu.

Tıpkı Ankara ve İstanbul'daki tutuklamalar gibi, İzmir'de Gülen ve arkadaşlarının tutuklanması da özünde hukuki değil, siyasiydi. Balyoz, önüne geleni eziyordu. Gazeteci ve yazarları tutuklatan olgu, onların sosyal demokrat kimlikleri; Gülen'i tutuklatan olgu, onun dindar kimliğiydi. Hiçbirinin anarşik olaylarla doğrudan bir ilgisi söz konusu değildi.

Tutuklanan sol tandanslı üniversite hocaları ve bazı aydınlara, kendisi de profesör olan yeni Başbakan, "Bu insanlar fikir suçlusu, bunların tutuklanmasını dünyaya anlatamayız." sözleriyle sahip çıktı. Ama bu aydınları ve profesörleri tutuklayan bazı sıkıyönetim görevlileri yine de direniyordu. Onlara göre bu kişiler fikir suçlusu değildi, bunların devlete karşı "gizli eylemleri" vardı. Başbakanın itirazları üzerine bu aydınların ve hocaların bir bölümü serbest bırakıldı.

Tutuklandıktan sonra İzmir'de Askeri Tutukevi'ne konulan Gülen'in gördüğü manzara şuydu: İçeride hem solcu gençler, hem sağcı gençler hem de sokak eylemleriyle hiçbir ilgisi olmayan kendisi gibi dindarlar vardı. Ortak buluşma mekânı cezaevi olmuştu. Bu, anarşinin Türkiye'ye çıkardığı faturaydı.

Gülen ilk gece askeri cezaevindeki nezarethanede yanındaki hoca arkadaşına fıkralar anlatarak onu rahatlatmaya çalıştı.

Karşılaştıkları muamele ağırdı. Gülen, *"Saçlarımızı da, bıyıklarımızı da kestiler, bir kaşlarımızı bıraktılar."* diyor.

Cezaevinin dört duvarı arasında geçirdiği bu altı ay, Gülen'e gençliğin sol yelpazesini tanıma fırsatı verdi. Gülen, dine uzak yaşantıları olmasına rağmen, bu gençlerdeki idealizmi ve toplum için bir şeyler yapma çabasını gördü:

"Hapiste kaldığım süre içerisinde hem ülkücüler (milliyetçiler) arasından hem de sol kesimden çiçeği burnunda tığ gibi delikanlı arkadaşlarım oldu. Nice vatanperver, mert, dürüst Anadolu çocuğu vardı ki 'Avrupa'nın emperyalizmini kabul etmiyoruz.' diyorlardı ama buna karşı komünizmi seçmişlerdi. Onlarla bir kader birliğimiz oldu, çok candan dostlarımız oldu. Oturup konuştuğum zaman hepsinin görüşülüp konuşulabilecek insanlar olduklarını gördüm. Çok samimiydiler, Türkiye sevdalısıydılar. Fakat bu temiz vatan evladı, bölüklere ayrılarak senelerce vuruşturulmuştu. Aynı silah ve kurşunla birbirini öldüren her iki taraftan, (hem milliyetçiler hem de solcular arasından) bu insanların çoğunu o kadar samimi, o kadar saf ve duru buldum ki gönül verdikleri davada başka beklentileri yoktu."[66]

Bu yüzden Gülen cezaevinden çıktıktan sonraki yıllarda sağ-sol kavgalarına bulaşan gençleri ayırt etmeksizin, sokağa dökülmenin bir şey kazandırmayacağına dair konuşmalar yaptı. Gülen'e göre gençlik bütün kanatlarıyla bir sorunlar yumağının içindeydi.

Gülen'in konulduğu askeri cezaevi, bir askeri kışlanın içindeki eski bir askeri hastaneydi. Dört koğuşun birinde Gülen ve aynı davadan yargılanan 53 kişi, ilk günlerde 40 kadar solcuyla birlikte kalıyordu. İkinci ve üçüncü koğuşlarda 200 kadar Dev-Genç (Devrimci Gençlik Örgütü) mensubu, dördüncü koğuşta ise kadın tutuklular kalıyordu. Dev-Genç mensupları bir süre sonra Ankara'ya nakledilince, Gülen'le aynı koğuşta kalan solcular, boşalan bu koğuşlara alındılar.

Gülen'le aynı koğuşta kalan solcu gençlerden biri, devrimci grupların liderlerinden biriydi. Gülen bu gençle 1,5 ay aynı cezaevinde kaldı. Bir

olayda, onun yerine kardeşini öldürmüşlerdi. Kardeşini bu şekilde kaybetmiş olmanın acısını da yüreğinde taşıyan bu öğrenci, iyi bir solcuydu. Sorgusunda çok ağır bir işkenceden geçmişti. Ayaklarının altını usturayla kesip tuzda yürütmelerinden dolayı ayak topuğundaki kemikleri görünüyordu. Ama yine de konuşturmayı başaramamışlardı:

"Orada gördüğüm öyle manzaralar oldu ki... Nedim isminde sol kesimden biri vardı. Öyle dövmüş ve öyle işkence yapmışlardı ki, ayağının altından kemik çıkarmışlardı. O tığ gibi delikanlı, o haliyle yürürken benim içimden bir şey kopuyor ve kalbime kan damlıyordu."[67]

Gülen yıllar sonra, 1 Aralık 2007 günü ABD'de aralarında benim de bulunduğum konuklarıyla sohbet ederken, bu öğrencinin yaşadıklarını bir davaya bağlanmış olmanın çarpıcı bir örneği olarak andı.

O yıllarda her siyasi görüşten genç işkenceden geçti. Yine İzmir'de tutuklanan milliyetçi bir genç, gözaltında iken Gülen'in bir arkadaşına "Öyle dövüldüm ki topuğumun kemiği çıktı." diyordu. Gülen'in bir arkadaşı da bir aya yakın hücre hapsine tabi tutuldu. Fiziki işkence, tabanlarının derisinin soyulmasına kadar vardı. O dönemde tutuklanan gençler, gözaltında maruz kaldıkları ağır sorgulardan dolayı, daha da bilenmiş olarak dışarı çıkıyordu. Örneğin İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'nde 20 Şubat 1974 günü yapılan duruşmada bir ilkokul öğretmeni, "Ben milli demokratik devrim görüşünü bilmezdim. Bu görüşü Kontrgerilla denilen yerde işkence altında öğrendim." diyordu.

Cezaevinde şartlar zordu. Akşamları saat 18.00'den sabah saat 06.00'ya kadar koğuşun kapıları kilitleniyor ve bir daha açılmıyordu. İçeride tuvalet yoktu. Bu 12 saat boyunca, özellikle belirli hastalıkları olan insanlar için tuvalete gidememek büyük bir ızdırap kaynağıydı. Gülen tedbirliydi. Böyle bir sıkıntıyla karşılaşmamak için belli bir saatten sonra hiçbir şey yemiyordu:

"Bizi hapse koyduklarında akşam altıda kilitliyorlar. Sabah altıda çıkarıyorlardı. Akşam idrarınız gelse sabretmeniz gerekiyor. 6 ay banyo için götürdüklerini hatırlamıyorum. Bir dönem insanlara ciddi işkenceler

yapılmış...”

Normalde tutuklular için haftada bir banyo imkânı vardı. Ama bu her zaman uygulanmıyordu. Gülen herkesin topluca yıkandığı bu banyo saatine gitmiyordu. Yatak çarşaflarıyla etrafını kapattığı bir yerde banyosunu yalnız yapıyordu. 2016 yılı Temmuz ayında, bu zor hapishane günlerini anlatırken, bir de gıda zehirlenmesi yaşadığını söyledi: *“12 Mart’ta hapiste yumurtadan zehirlendim.”*[68]

Hapishane’nin Zor Şartlarında Yazdığı Yazı: Gözyaşları

5 Temmuz 2015 günü Pensilvanya’da, 40 yıldır yanında olan doktoru Kudret Ünal’a dönerek, o günleri şöyle anlattı:

“Bunlar ızdırap içinde ızdıraptır. Doktor bey siz o zaman yoktunuz. Hapishane hücre gibi bir yer. Ne banyo, ne tuvalet... Üç saat sonra açılıyor, işkence... Arayıp soran yok. Buranın yarısı (ikamet ettiği salon) gibi bir yerde 20 insan. Ne getirirlerse onu yiyeceksin. Gündüz yarım saat bahçeye çıkarırlar, hava alırsın. 6-7 ay tek rahmetli peder ziyarete geldi. Cezaevinden çıkınca başımı sokacak bir yer yoktu. Tamamen dışarıda kaldım. Bir vasıtaya binip Erzurum’a gittim. Arkadaşlarımızdan biri ‘Gel, bizde kal.’ demedi. Gönül koymadım. Geçmişte sahip çıkmalarına saygı duydum. Korkuyorlardı. İşin arkasında asker vardı. Gerçi asker şimdiki tiranlar gibi ceberrut değildi... Size bir mülâhaza ufku açabilirse diye anlattım.”

Gülen, sonraki yıllarda binlerce takipçisini ağlatacak “Gözyaşları” ismini taşıyan yazıyı bu hapishane günlerinde yazdı. 2015 yılı haziran ayındaki görüşmemizde, *“Gözyaşları yazısını 1971’de hapishanede yazdım. Benim için özel. Kaç sene olmuş? 44 sene geçmiş.”* dedi.[69]

Bu yazıda şöyle diyordu:

“Hak rahmetinin insan gözünde damla damla olmasıdır gözyaşları... Hangi saadet bundan daha tatlı, hangi haz bundan daha içten olabilir?.. Ermişin nazarında gözyaşları, cennet pınarlarından daha değerlidir. Zira o

damlalar, tamu'yu söndürecek bir iksir sayılır Rahmeti Sonsuz'un katında... Gözyaşları ruh inceliğinin şahitleridir. İnce insan, yüzünü gözyaşları ile yıkayan insandır. İçi sızlamayanlar, kirpiği ıslanmayanlar, kem talih hoyratlardır... İşte o en büyük devlet adamı Ömer, Peygamber hâlesinde en büyük devlet adamı, bir kalbi kırığın yanında, bir yerdeki yüz karşısında çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlar ve etrafını da ağlatırdı... Uzun senelerden beri ne kadar hasretiz gözyaşlarına!.. Onu, bu memleketin taşına, toprağına, evine, mabedine sormalı. Sormalı şu dağlara, taşlara ve üzerinde uçuşan kuşlara... Ve bütün bir maziye sormalı, bağrına kaç damla gözyaşı düştüğünü. Sonra mabetlerdeki sütunlara, geniş kubbelere ve çevredeki cidarlara da sormalı, ne zamandan beri hıçkırığa hasret olduklarını. Seccadelere de sormalı, kaç defa gözyaşlarıyla ıslandıklarını. Bu kadar içten uzaklaşılan, bu kadar gönüle yâd kalınan ikinci bir devir gösterilebilir mi? Şimdi sizler, ey bütün bir tarih boyunca ağlamayı unutmuşlar! Gamsızlar, dertsizler ve ağlanacak hâllerine gülenler! Gelin; şu çıkmazın başında durup asırlık gamsızlığımıza bir son vererek beraber ağlayalım! Cehaletimize ağlayalım! Kaybettiğimiz şeylerden habersizliğimize ağlayalım! Kusurdan bir heykel hâline gelmiş mahiyetimize, duygularımızın dumura uğrayışına ve hoyratlaşan gönlümüze ağlayalım!.. Allahım! Sen'den diliyor ve dileniyoruz: Gözlerimize yaş ver ve bizi ağlat! Merhamet etmen için Sen'den uzak kalış hasretini duyamayışımıza ağlat! Gönlün şâk şâk oluşuna, ağyâr ateşine yanışına, öyle ağlat ki, sineler kebap olsun; ondan bir bir feryat çıksın, meleği ve feleği velveleye versin. Beni de ağlat; gece kadar karanlık ruhuma şefkat et de ağlat! Gidip boynumda zincir ile ol Ravzâ-i Pâk'a, o denlü ağlayayım ben ki, görenler hep beni dîvâne sansın. Ola ki, düşen damlalardan bir tanesi aşkına düşmüş olur; işte o, benim için ummanlara bedeldir. Pişdarım ve Yüce Rehberimden kaçayım. Sonra bir âlî divan kurulsun. Ben zülüfleri dağınık, hıçkırıkları gırtlağında düğümlenmiş, yüzü karaların uğramadığı o divana çağrılayım, *Lâ tüâhiznâ* kalkanıyla huzura varayım. Kirlerime göz yumup, 'Bu da bizdendi.' desinler; dilenciye bir

mülk bağışlasınlar! Çöl yolcusunu sevindirip bir bulut ve bir meltemle imdadıma yetişsinler!"

Gülen hayatı boyunca ağlayan bir insan oldu. Bütün peygamberlerin gözleri yaşlıydı. Bütün Allah dostları ağladılar. Hazret-i Âdem ağladı, Hazret-i Nuh ağladı, Hazret-i İsa ağladı, Hazret-i Davud ağladı, Hazret-i İbrahim ağladı. Hazret-i Muhammed ağladı ve *"Ağlamayan gözden sana sığınırım."* diye Allah'a dua etti.

Hapishanede bu "Gözyaşları" yazısını yazmasından 31 yıl sonra, başyazılarını yazdığı edebiyat ve sanat dergisi *Yağmur*'da, 2002 yılı ekim ayında yayınlanan "Bence Tam Ağlama Mevsimi" başlıklı yazıda şöyle diyordu:

"Allah için ağlama, O'na karşı olan aşkın iniltileridir. İçinde hararet olanın gözünde de yaş olur. Hüzün ve gözyaşı, enbiyanın en önemli vasfıdır; Âdem nebi ömür boyu sızlandı durdu. Nuh peygamberin ağlamaları ise âdeta bir feryad u figân tufanıydı. İnsanlığın İftihar Tablosu, hep duygularının şiirini gözyaşlarıyla solukladı. Bu itibarla da O'na bir hüzün ve ağlama Peygamberi demek yanlış olmasa gerek... O hep hüzün ve tefekkürle oturur kalkar ve çok defa düşünür sonra da ağlardı... Hüzün ve ağlama, hak dostlarının her zamanki hâli ve gece-gündüz inleyip durma da Hakk'a ulaşmanın en kestirme yoludur. Kur'ân sık sık ciğeri kebap, gözleri giryan insanlara dikkat çeker ve her zaman onların örnek alınmasını salıklar: O rabbaniler, kitaplarında geleceği vaat edilen Peygamber'i dinlediklerinde ağlayarak çeneleri üzere yere kapanır ve içlerinde her an artıp duran bir huşû yaşarlar. Allah, Meryem sûresinde değişik nebileri özel hususiyet ve fâikiyetleriyle bir bir tebcil, takdir ve tahsin ettikten sonra: Bunların hemen hepsi, *'Kendilerine Rahmân'ın âyetleri okununca hıçkırıklarla secdeye kapanırlar.'* diyerek konuyu âh u efgân etme fasl-ı müşterekiyle noktalar. Kitab-ı Mübin: *'Onlar, Peygamber'e inen Kur'ân'ı dinlediklerinde ondan anlayıp zevk ettikleri haktan ötürü sen onların gözlerinin yaşlarla dolup taştığını görürsün.'* şeklinde ferman ederek,

gözyaşlarının nezd-i ulûhiyetteki önemini ihtar eder… Kur'ân onlarca âyetle ve farklı üsluplarla hep aynı gerçeği hatırlatır. İbni Mesud'a, kendisine bir miktar Kur'ân okumasını emretmişti, o da Nisâ sûresinden bir kısım âyetler okuyup da nihayet, *'Her ümmetten bir şahit (peygamber), Seni de bunların üzerine şahit getirdiğimiz zaman bakalım nasıl olacak!'* mealindeki fermana geldiğinde eliyle işaret edip kesmesini söyledi. İbni Mesud diyor ki, 'Dönüp baktığımda gözleri şakır şakır yaş döküyordu.'"

Gülen ve arkadaşları, bir tuğgeneral başkanlığındaki İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde yargılandılar. Üç kişilik mahkeme heyetinin diğer iki üyesi albaydı.

Mahkemedeki genel hava Gülen ve arkadaşlarının beraat edeceği şeklindeydi. Mahkemenin üç üyesinden biri olan albay ile askeri savcı binbaşı arasında çıkan kavga Gülen'in tahliyesini uzattı. Sosyal demokrat kişiliğiyle bilinen askeri savcı hakkında, solcu gençleri koruyup sağcıları tutuklattığı biçiminde söylentiler vardı. Hâkim albay ise, savcının tam tersine milliyetçi görüşleriyle tanınıyordu. Duruşmalar sırasında zaman zaman gergin anlar yaşayan ikili arasındaki bu sürtüşme, şikâyete ve bir duruşma sonrasında yumruklaşmaya dönüştü. Bu olay savcı ve hâkimin görevden alınmalarına yol açtı. Mahkemeye yeni bir askeri savcı ve yeni bir hâkim üye gönderildi.

Gülen'in ifadesini alan ve tutuklanmasını sağlayan askeri savcıydı. Muhtıradan iki ay sonra gözaltına alınıp tutuklanması biraz da bu askeri savcının özel çabasıyla oldu.

31 Mart 1971 günü İzmir Karşıyaka'da bir evde sohbet yaparken gözaltına alınıp tutuklanan ve çoğu öğrenci olan 25 kişiden 13'ü Buca'daki cezaevine konulmuştu. Cezaevine gelip bunların ifadelerini alan aynı askeri savcıydı.

Askeri savcı, çoğu Gülen'in yöneticilik yaptığı yurtta bir süre kalmış olan bu öğrencilere "Sizin bir şeyden haberiniz yok. Bu işleri organize eden kişi Fethullah Gülen'dir deyin, serbest kalırsınız." diyordu. Bazı öğrenciler,

savcının istediği biçimde ifade verdiler. Savcı, Gülen aleyhine ifade vermeyi reddeden bir öğrenciye "Bıyıklarını cımbızla yolacağım." diyordu. Kendi elde ettiği bilgilere göre bir ifade metnini zabıt kâtibine yazdıran savcı, öğrenciye dönerek bu metni imzalamasını istedi. Öğrenci, bu ifadeyi imzalamayı reddedince sinirlenen savcı, bu metni yırtıp onu koğuşuna geri gönderdi. Savcı, 1965'te Edirne'deki gözaltı olayı sırasında Gülen'in avukatlığını yapmış olan kişiyi sorgularken de aynı şeyi yaptı. Avukatı Gülen aleyhinde ifade vermeye zorlayan savcı, bunu reddeden avukatı tutuklanması talebiyle mahkemeye çıkardı. Mahkemece tutuklanan avukat, Gülen'in tutuklanmasından bir ay kadar sonra onunla aynı cezaevinde, aynı koğuştaydı. Gülen, cezaevinde ziyaretine gelen babasıyla tel örgüler arkasında görüşebildi.

Savcı, Gülen'i Ege bölgesindeki faaliyetlerin organizatörü olarak gösterip tutuklatmıştı. Bu iddiasını destekleyecek delillere ve tanık ifadelerine ihtiyacı vardı. Oysa elinde akşamları yapılan ve Gülen'in de katıldığı sohbet programlarıyla ilgili bazı takip raporları dışında kayda değer bir şey yoktu. Dava dosyasını her geçen gün genişleterek, başka davalardan yargılanan bazı kişileri de dâhil ederek sanık sayısını 54'e kadar çıkaran savcı, 33 sayfalık iddianamesinde Gülen ve arkadaşlarına dini kitaplar okumak dışında somut bir suçlama getiremedi.

Savcı şu satırlarda, Gülen ve arkadaşlarının dindarlıklarını, hayat tarzını kendi mantığına göre suçmuş gibi gösterirken açıkça din düşmanlığı yapıyordu:

"Aklın ve ilmin parlak ışığı, karanlık köşelerde hain emellerini dokuyan kimselerin üzerine çevrildi... Bu aynı zamanda çağ ve medeniyet davasıdır... Bir grup meydana çıkar ve insanlığın akıl yoluyla eriştiği modern şartları hiçe sayarak, cemiyete 13 asır öncesinin kaidelerini uygulamak iddiasında bulunur ve bu fikrini de hürriyete dayarsa, bu tutum hakkın kötüye kullanılmasından başka anlam taşımaz... Bir toplumu modern çağın akıl atmosferinden kurtarıp küflü düşüncelerin mahzenine sürükleme hakkı kimseye tanınamaz... İslâm dinini anlayan, onun kutsal anlamını vicdanında duyan insan, kul ile Allah arasında bir çeşit simsarlığa kalkışamaz... Bu adamlar, tahsilsiz

ve saf insanların kafalarına ve ruhlarına nüfuz ederek, onları âdeta hipnotize ederek karanlık emellerine alet etmekten menfaat sağlamaktadırlar. İnsanları robot haline getirmeyi, onların ruhlarını esir etmeyi amaç edinen ve Türk milletini asırların gerisine indirmek gibi sapık bir fikri temsil edenler, renkleri ister yeşil, isterse kırmızı olsun, hürriyet şemsiyesinin altına sığınmak hakkına sahip olamazlar... Hurafeleri, batıl itikatları rehber bilen cahil ve mutaassıplar, her devirde sapık bir ruh taşıyan sözde liderlerin arkasına takılan zavallılardır... Hurafelere saplanmak ve ileri düşüncelerin gerisinde kalmak yalnız Türkiye'ye özgü değildir. İleri ülkelerde de bu çeşit düşünce sahiplerine rastlamak mümkündür. Ne var ki Türkiye'nin kaybedecek zamanı kalmamıştır."[70]

Mahkemedeki duruşmalar sırasında da ilginç bazı gelişmeler yaşanıyordu. Savcıya göre bu dava "dinin istismarı" davasıydı. Savcı bir duruşmada, bazı savunmalarda Bediüzzaman Said Nursi'nin ismi kullanılırken, "Çağın Harikası" anlamına gelen "Bediüzzaman" unvanıyla anılmasını eleştirdi. Ona göre "Bediüzzaman", dini anlamlar da içeren bir unvandı ve mahkeme salonunda sık sık kullanılarak dini propaganda yapılıyordu. Avukatlar, savcıya ilginç bir karşılık verdiler. Avukatların, "Savcının adı olan Nurettin, dinin nuru anlamına geliyor. Onun ismi bu salonda söylenince dini propaganda mı yapılmış olacak?" sözlerine savcı herhangi bir karşılık veremedi.

Savcının Gülen aleyhine ifade vermeleri için çağırdığı bazı tanıklar, doğru konuşmadıkları anlaşılınca mahkeme heyeti tarafından sert bir muameleyle salondan çıkarıldılar. Bu tanıklardan bir kısmının dindar olarak bilinen insanlardan olması Gülen'i üzüyordu. Örneğin tanıklardan biri şöyle diyordu:

"Gülen bir öğrenciyi imtihan ediyordu. Öğrenciye 'Atatürk'ü seviyor musun?' diye sordu. Çocuk 'Sevmiyorum' cevabını verince Gülen 'Niçin sevmiyorsun?' dedi. Çocuk, 'O memleketimize dinsizliği getirdi.' diye cevap verince Gülen, sırtını okşadığı çocuğa 'Haydi oğlum, sen imtihanı kazandın.' diyerek imtihan odasından çıkardı."

Savcının 33 sayfalık iddianameye aldığı bu tanığın anlattıkları baştan sona hayal mahsulüydü. Ne böyle bir öğrenci vardı ne de böyle bir diyalog

yaşanmıştı. Bir diğer tanık, "Bunlar Cumhuriyet düşmanı. Eve sandalye bile almazlar. Eski medrese usulü hasır sererler. Terlik yerine takunya kullanırlar. Osmanlı özentileri var." diyordu. Oysa sohbet yapılan evi basıp 25 kişiyi gözaltına alan polis yetkilileri bu evin memur ve öğrenci imkânlarıyla döşenemeyecek kadar lüks olduğunu söylüyorlardı. Bu tanık da mahkeme başkanı tarafından salondan çıkarıldı.

Gülen'i oldukça üzen bu kişilere rağmen yine savcı tarafından Gülen aleyhine ifade verir beklentisiyle mahkemeye çağrılan bir tanık, bambaşka şeyler söyledi. Bu kişi, Gülen'in yöneticilik yaptığı yurdun idare meclisi üyesi olan emekli albaydı. Gülen ile idare meclisi arasında o dönemde bir tatsızlık meydana gelmiş ve öğrenciler Gülen'den yana tavır almıştı. Savcı bunu bildiğinden, emekli albayın Gülen aleyhinde tanıklık yapacağını hesaplayıp onu mahkemeye çağırmıştı. Ancak emekli albay, mahkeme salonundaki tanık kürsüsünde Gülen lehine bir konuşma yaptı. Bu emekli albay, mahkeme başkanı tuğgeneralin komutanlığını yapmıştı. Tuğgeneral, eski komutanına bir saygı ifadesi olarak bir sandalye getirtip oturarak ifade vermesini sağladı. Albay konuşmasında şunları söyledi:

"Gülen'in kamplarla ilgili bir yanlışı yok. İzmir'e geldiği günden beri hep kürsünün dibinde oturup vaazlarını dinledim. Allah'tan dilerim, çıksın ben yine gider oraya oturur, onu dinlerim."

Savcının, kamptaki iki sarıklı kişi kimdi sorusuna Albay, "Biri imam, diğeri müezzindi." cevabını verdi. Gülen bugün bile bu emekli albayı anlatırken gözleri doluyor:

"Şahit olarak geldi, kampları sordular. 'Ben gittim, normal mekteplerde okutulan kitaplar okutuluyordu. Namaz şöyle kılınıyordu.' dedi. Savcı bana iki sarıklı adamı sorduğu zaman 'Biri imamdı, biri de müezzindi.' demiştim. Ona da iki sarıklı adamı sordular, 'Biri imam, biri de müezzindi.' dedi. Sonra 'Sen tanıyor musun bunu?' dediler. 'Geldiği günden itibaren tanıyorum, kürsünün dibine oturdum. Allah nasip etse bir daha kürsüye çıksa bir daha oturup dinlerim.' dedi yiğitçe... Alkışlanacak bir hadiseydi. Yiğitçe bazı şeyleri söyleme çok önemliydi. Orada çok korkaklıklar yaşandı."[71]

Gülen lehine tanıklık yapan bir diğer kişi Kestanepazarı Öğrenci Yurdu'nu idare eden derneğin yöneticisi Ali Rıza Güven'di. Bu yönetici ifadesinde, "Fethullah Gülen, maaş almadı, öğrencinin yemeğini yemedi. Sabunlarına bile el sürmedi. Yazın öğrenciler köylerine dağılacağına kampta zamanlarını değerlendirmelerini sağlıyordu." dedi.

Bu tesiste yıllarca kalmış bir öğrenci olan Abdullah Aymaz da mahkeme önünde şöyle diyordu: "Modern çağın bir ferdi olarak, memleketimde hurafelerden arınmış dini kültürü yayma gayreti içinde yetişmeye çalıştım."

Gülen, Cezaevinden Çıkıyor: "Yalnızlığı Bir Zehir Gibi Yudumladığım Günlerdi..."

Son bir ayını İzmir Şirinyer'deki cezaevinde geçiren Gülen, 9 Kasım 1971'de tahliye oldu. Bu cezaevi, beyaz badanalı bir binaydı. O yüzden Gülen, serbest kalınca zaman zaman önünden geçtiği bu binaya *"Beyaz Köşk"* adını vermişti.

Devam eden yargılama sonucunda mahkeme 20 Eylül 1972'de Gülen'e, düşünce suçunu öngören Türk Ceza Kanunu'nun 163. maddesinden dolayı üç yıl hapis cezası verdi. O yıllarda Türkiye'de sürgün cezası da vardı. Gülen'e, Karadeniz kıyısında kale gibi eski bir hapishanesi ile meşhur Sinop iline bir yıl sürgün cezası da verildi. Ancak Askeri Yargıtay, Gülen'e verilen cezayı fazla bularak 24 Ekim 1973'te bu kararı bozdu. Yargılama bu şekilde sürüp dava henüz sonuçlanmamışken, dönemin koalisyon hükümeti Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bir af kanunu sevk etti. 18 Mayıs 1974'te Meclis'in kabul ettiği bu affın kapsamına Gülen davası da girdi. Böylece dava düşmüş oldu.

"O gün o mahkemelerde savcılık yapan askeri savcıyla sonra bir iftar sofrasında beraber bulunduk, hatta o gün benim arkamda teravih kıldı. Babası da hafızmış. 'Bir babamın arkasında böyle zevkle teravih kılmıştım.' demişti. Bu kadar yumuşaklığı görünce, 'Neydi o gün yaptığınız?' diye sorunca, 'Ne yapalım, bir sürü soldan Maocu Leninci topladık, denge olsun diye sizden de birkaç insan alma mecburiyetinde kaldık!' demişti... Bence bunlar hukukun mantığıyla telif edilemez. Bunlar

haksızlıktır ve bunlar ayıptır. Tarihe ayıp olarak geçecektir. Dünyanın neresinde kitap okuduklarından dolayı insanlar içeriye alınıyor. Fakat Türkiye'ye ait bir garabetti o gün..."[72]

Gülen, cezaevinden çıktığında, askeri muhtıranın da çare olmadığı Türkiye'deki buhran dönemi sürüyordu. Gülen, elinde çantasıyla cezaevinden çıkınca kendisini karşılayan kimse olmadığı gibi, gidecek yeri de yoktu. Kendi deyimiyle *"yalnızlığı bir zehir gibi yudumladığı günler"* geçirdi. *"İkinci memleketim gibi bağlanmıştım."* dediği İzmir'de kalıp görev yapma şartları bulamayınca otobüse binip Erzurum'a gitti.

Yıllar sonra, cezaevinde 16 ay kalıp çıkan bir arkadaşını teselli ederken; 1971 yılında cezaevinden çıkışını şöyle anlattı:

"İzmir'in Fethullah hocasıydım ama cezaevinden çıkınca karşılayan kimse yoktu, anneme gittim. Ama sonra dönüp tekrar aynı arkadaşlarla Hizmet'e devam ettim."[73]

Çünkü Gülen'e yönelik darbe sadece muhtıradan gelmiyordu. Bazı dindarlar bu fırsattan yararlanıp Gülen'i yalnızlaştırma çabasına girmişlerdi. Gülen'in söylediği yeni şeyler ve toplumun önüne koyduğu yeni hizmet alanları, bu kişilerden tepki görüyordu. Gülen, bu hareketleri anlatırken, *"Ağlatan meselelerin olmadığı gün yok gibiydi. Bir hafakan basar, gecenin ikisinde, üçünde dışarı çıkar saatlerce yürürdüm."* diyor. Gülen, bir süre Erzurum'da kaldıktan sonra İzmir'e döndü.

Gülen'in ceazevine girmeden önce görev yaptığı Kestanepazarı'ndaki öğrenci yurdu, sadece Kur'ân kursuna giden öğrenciler, İmam-Hatip liselerinde okuyanlar ve ilâhiyat fakültelerine giden öğrencilere hizmet veriyordu. Gülen, diğer okullarda okuyan gençlere de bu hizmetin verilmesi gerektiğini gördü ve bunun arayışlarına başladı.

Gülen, sıkıyönetimin zor şartlarına rağmen, olumlu bir sonuç doğuracak taleplere hayır demiyordu. Tahliye olmasının üzerinden henüz 1,5 ay gibi bir zaman geçmişti. 1971 yılının Aralık ayıydı. Ege bölgesinin bir ilinden birkaç kişi, Gülen'in şehirlerine gelerek şehrin ileri gelenlerine bir konuşma yapmasını, şehirde fakir öğrencilere sahip çıkılacak bir zemin oluşmasını istiyordu. Gülen cezaevinden yeni çıkmıştı. Takip sürüyordu. Ama bu ısrarlı

talep üzerine bu şehre gitti. Gülen o akşam 1,5 saat konuştu. O konuşması, sonraki zaman diliminde burada açılacak ilk öğrenci yurdu için bir kıvılcım oldu. Gece saat 24.00'ten itibaren sokağa çıkma yasağı olduğundan, İzmir'e dönen Gülen'in saat 24.00 olmadan kaldığı eve ulaşması gerekiyordu. O gün Gülen'i arabasıyla Aydın'a götüren kişi Ege Üniversitesi Makine Mühendisliği öğrencisi 20 yaşındaki bir gençti. Gülen'i İzmir'e geri getirdiğinde gece yarısı sokağa çıkma yasağının başlamasına 15 dakika vardı.

O günlerin olağanüstü şartlarında İzmir'de vaizlik yapma imkânı bulamayacağı anlaşılan Gülen, İzmir dışından bir yere atanması gündeme gelince, alternatifler içinde yine Türkiye'nin batısındaki illerden olan, İzmir'e yakın Balıkesir'in Edremit ilçesini seçti ve 23 Şubat 1972'de bu küçük ilçenin vaizliğine tayin edildi. Ama İzmir ile irtibatını hiç kesmedi. Çünkü başlattığı hizmetlerin merkezi İzmir'di.

Üç yıla yakın bu küçük ilçede vaaz veren Gülen, daha buraya gelişinin ilk günlerinde düğün salonunda soru-cevap şeklinde sohbetlere başladı. Bu sohbetler ilgi görünce, biri gündüz diğeri akşam olmak üzere haftada iki defa sohbet programı yaptı. Gülen, burada bir şey daha yaptı: İzmir'deki kampların çok daha kapsamlı ve verimli örneklerine öncülük etti.

Gülen henüz İstanbul'daki büyük servet sahiplerini harekete geçirebilecek durumda değildi ama yıllardır İzmir'de verdiği vaazları hiç kaçırmayan hatırı sayılır bir esnaf grubu vardı. Gülen, Ege bölgesinin bu insanlarını, sonraki yıllarda kolejlere dönüşecek olan öğrenci yurtları açmaya teşvik etti. İlk öğrenci yurdunun temeli 1972'de İzmir'de atıldı. 1976 yılında faaliyete geçen 200 öğrenci kapasiteli İzmir Bozyaka'daki bu yurt, tam on yıl sonra ilk koleje dönüşecekti.

Gülen'in "*Eğitim kurumları açın*" çağrısına cevap veren İzmir'deki ilk esnaf grubu, toplumun orta direğini temsil eden insanlardı. Bunlar zücaciyeci, mobilyacı, toptancı, baharatçı, ayakkabıcı ve zeytinyağı ticareti yapan nispeten küçük esnaflardı. Gülen'in mesajlarına kulak veren bu

insanların maddi imkânları sınırlıydı:

"Onlarla çok içli dışlıydım. Haftada bir-iki defa dükkânlarını gezer, beş dakika oturur, işlerini, işlerinin durumunu sorar, alâkadar olurdum. Dolayısıyla yeni bir yurt açma, içine talebe koyma, fakir talebelere bakma gibi meselelerde çok zorlanmadım. Hemen sahip çıktılar, bir an evvel olsun dediler. Bu talebelere bir ev tutalım, görelim gözetelim, mülâhazasına destek oldular. Güzelyalı'da kiralanan bina otuz-otuzbeş talebe kapasitesinde bir yerdi, bu arkadaşların ilk teşebbüsleri oldu... Talebelere burs veriyor, bakıyor, yatacak yer ayarlıyorlar. Yurda uzak olursa oralarda ev tutuyorlar, evin içinde kalacak talebelerin iaşelerini temin ediyor, oraları tefriş ediyorlar. Topluma nasıl hizmet edilir, nasıl sivil kuruluş olunur, nasıl insanlara bakılır, nasıl yurt dışına doktora yapmak için talebe gönderilir, nasıl üniversitede okutulur, nasıl üniversiteli talebeye bakılır, bütün bunları öğreniyorlardı."[74]

1972'de öğrenci yurdunun temelinin atıldığı bu arsa İzmirli bir hayırsever aileye aitti. Nefi-Zehra Akyazılı'nın ayrıca İzmir Karşıyaka'da bir apartmanı ve bazı daireleri vardı. Oturdukları apartmandaki bir daireyi Gülen'in öğrencilerinin kiralamasına vesile olmuşlardı. Çocukları yoktu. Bu gençlerin yetişme tarzından ve ahlâki yapılarından etkilenen bu hayırsever çift, malvarlığının tamamını öğrenci yetiştirilmesinde kullanılmak üzere kurulan vakfa verdi. Yurt binası yapılacağı zaman, tam sınırdaki arsa da İzmirli bir başka hayırseverin bağışladığı arsayla genişletildi.

O günlerde bu hayırsever çiftin yaptığı bu bağış çok önemli bir olaydı. Bu olay Gülen'i öylesine etkiledi ki, hâlâ onları her anışında gözyaşlarına hâkim olamıyor:

"Mezar taşlarına bir şey yazmamı istemişlerdi. Manzum ikişer satırlık bir şey yazdım. Benim için önemli bir aileydi onlar. Tamamen adanmış gibi davranıyorlardı. Kendileri adına hiçbir şey düşünmüyorlardı."[75]

O yıllarda dindar insanların kendi teşebbüsleriyle böyle yurtlar açması Türkiye'de bir yenilikti. Ama Gülen'in düşünceleri ne kadar büyükse, imkânlar o kadar kıttı. Bu yüzden onun ilham verdiği projelerde yükün altına girenler için fedakârlığın herhangi bir sınırı yoktu.

"Yurdun temeli atılırken, temeline kazma sallayanlardan birisi olma şerefini de Allah bana bahşetti. Amele gibi çalışma imkânını da bahşetti. Allah'a hamd olsun. Yurdun temeli atılırken 30 bin

lira vardı. İki sene gibi kısa bir zamanda o yurt yapıldı, aşağı yukarı iki milyona yakın paraya mal olmuştu... Çok evvel bir himmet (yardım) toplantısı yapmıştım. Nasıl yaparız, nasıl ederiz diye, iki kilimle ancak kaplanmış, orta büyüklükte bir salonda, ne kadar hatır sayan arkadaş varsa onlar çağrılmıştı. Ben onlara böyle toptan bir himmet teklifinde bulundum. Zannediyorum orada 300 küsur bin lira taahhütte bulunulmuştu. Oysaki o gün orada topladığımız insanlar orta ve ortanın altındaki tüccarlardı. Büyük tüccar değillerdi. O da beni çok ümitlendirdi. 'Bu arkadaşlarla Allah'ın izniyle, fizana kadar gidilebilir.' dedim. O ümit, o inanma çok önemli bir faktördür. Arkasından 12 Mart 1971 muhtırası gelince, bu mesele bir süre aksadı. Herkes bir tarafa savrulmuştu. Dolayısıyla o himmeti yeniden bir araya getirme çok zordu. Ama Allah o insanları koşturdu, onlar da böyle bir şeyin olacağına inanmışlardı. Hem kendileri çalıştılar, hem biz çalıştık, kazma çaldık, manivela kullandık. O bina o kadar çabuk zamanda yapıldı, hemen hizmete açıldı ve sonra okulların anasından biri oldu... Türkiye'ye her şey oradan götürüldü, oradan taşındı denebilir. Bir cuma günü öğleden sonra olunca herkes hazırlığını yapar, cumartesi sabah erkenden oraya gelirler, değişik yerlere giderlerdi. Hiç başka maksatları yok, sadece hizmet etme duygu ve düşüncesini anlatalım."[76]

Hizmette Önde, Ücrette Geride Felsefesi

1973 yılında yeni öğrenci yurdunun bahçe tanzimi yapılıyordu ve fidan dikilecekti. Gülen, elinde kürekle dikilen ağaçlara toprak atıyordu. Biraz sonra, bir kamyonetle gübre getirildi. Kuru gübre olmadığı için taze gübre getirilmişti. Ayağında çizmeyle arabanın üstüne çıkıp kürekle fidanların köklerine gübre atan ilk kişi yine Gülen oldu. Yurdun yapımına destek veren İzmir esnafı da oradaydı ve onlar da bu manzaraya tanıklık ettiler. Onlar, arabanın üstüne çıkıp zorla küreği elinden alana kadar Gülen çalışmaya devam etti.

"Çok defa, beton attığımız zaman makineye biniyor tıraşlama yapıyordum. Çok defa hortumu alıyordum, çizmeleri ayağıma takıyordum, pencereleri yıkıyordum, o geniş mermerli bahçeyi yıkamaya çalışıyordum. Arkadaşlardan birisi başka bir yerde Kur'ân Kursu öğretmeniymiş. İşin biraz onun omzuna kalması sebebiyle durumu bana biraz şikâyet etmeye gelmiş ve oradan ayrılma niyetindeymiş. O parmaklıklardan bakmış, çizmeler ayağımda, elimde hortum, camları yıkıyorum. Yahu hoca bu haliyle bize ders veriyor, ne şikâyet edeceğim, demek bana da bu düşüyor demiş, bana

bir şey söylemeden dönmüş gitmiş."[77]

1974 yazında kamp yapılacaktı. Öğrencilerin kalacağı yer, bir bahçenin içinde eskiden tavuk kümesi olarak kullanılan iki büyük barakadan oluşuyordu. O iki tavuk kümesi uzun süre kullanılmamıştı. İki kümesin her birinde belki on santim kalınlığında tavuk pisliği vardı. O yaz sıcağında çizmeleri ayağına çekip ağır koku yayan o barakalara ilk giren Gülen oldu. Cumartesi, pazar günleri barakaların temizliği bitti, badana ve kireçle temizlendi. Orada kamp yapan öğrenciler, bu temizlikle tavuk kümesinden insanın kalabileceği mekânlara dönüşen işte bu iki barakada kaldılar.

Bütün bunlar, Gülen'in her işte en önde olmayı öngören ve *"hizmette önde, ücrette geride"* diye formüle ettiği hayat tarzıydı:

"Bir yerde kazma vurmak icap ettiyse, bazı yerlerde beraber vurdum, kürek kullanmak icap ettiyse onlara iştirak ettim. Hepimizin işiydi. Efendimiz, ümmetine teklif buyurduğu işlerde hep onlarla beraber olurdu. Hep o işin içinde olurdu. Yani Mescid-i Nebevi yapılırken beraber O da sırtında kerpiç taşırdı... Onlarla beraberdi. Bu bir taraftan insanlardan bir insan olmanın gereği, bir diğer taraftan da arkadan gelen insanlara örnek oluyor ve ders veriyordu. Ve aynı zamanda bir disiplin olarak vaz ettiği bir hususun gereklerini yerine getiriyordu. *Seyyidü'l-kavmi hâdimuhum* (Bir kavmin efendisi, onlara hizmet edendir)."[78]

1972 yılında temeli atılan yurt, 1976 yılında faaliyete başladı. O günün rakamlarıyla yaklaşık 2 milyon liraya mal olmuştu. İzmir'de ilk defa güneş enerjisiyle ısıtılan bina bu yurt oldu. Daha sonra bu uygulama Ege'nin her tarafına yayıldı. O zaman, "Acaba güneş enerjisiyle ısıtılan suyla abdest alınır mı?" sorusunu bile ortaya atan dindarlar vardı. Ama Gülen'in bu yaklaşımını örnek alan Ege bölgesindeki bütün yurtlar güneş enerjisi sistemi koydurdu.

1977-78 yıllarına gelindiğinde Türkiye çapında inşaatı süren yurt sayısı 80'i aşmıştı. Halk, yıllar sonra dünyanın dört bucağına yayılacak okullar zincirini kuran bu vakıf ve derneklere bağış yapmakta gerçekten de sınır tanımadı.

Gülen, İzmir'de yanında yetişen öğrencilerle ve vaazlarını dinleyen Ege

esnafıyla işte bu dinamiği harekete geçirdi. Gülen'in düşünce tarzının Türkiye'de nasıl bir dönüşüme yol açtığının çok çarpıcı bir örneği 1978 ilkbaharında İstanbul'da yaşandı.

İşadamı Ali Katırcıoğlu o yıllarda İstanbul'da muhteşem Boğaz manzarasına sahip bir yerdeki arsasında bir cami ve altında da cenazelerin yıkanıp kefenleneceği bir yer yaptırmak istiyordu. Ancak, Gülen'in öğrencilerinden İsmail Büyükçelebi ile tanışması, plânını tamamen değiştirmesine yol açtı. Gülen'in öğrencisi, şu sözlerle cenaze yıkama yeri yerine öğrenci yurdu yapmaya işadamını ikna etti: "Ağabey bu kadar vatan evladı yurtsuz, yuvasız okuma kavgası verirken, milletin ölüsüyle uğraşmak doğru mudur? Cenaze her yerde yıkanır, fakat öğrenci her yerde okuyup barınamaz!"

İnşa edilen bu yurtta, bugüne kadar yüzlerce öğrenci barındı. Yine aynı işadamı tarafından bu caminin bitişiğinde yaptırılan bir diğer büyük tesiste İslâmî bilimler alanında araştırmalar ve yayınlar yapan birkaç kuruluş faaliyet gösterdi. Bu binada faaliyet gösteren Akademik Araştırmalar Vakfı'nın, dünyanın bütün dilleriyle yayınlar yapabilen ve bütün dünyadan bilim adamlarına açık bir araştırma merkezi olması bekleniyordu. Ama Erdoğan'ın 2016'da el koyduğu kurumlardan biri oldu.

Bu işadamı, yaklaşık 40 yıl sonra Hizmet için Güney Afrika'ya gitti ve Nelson Mandela ile görüşerek, yanında hastanesi de olan büyük bir eğitim kompleksi kurdu.

1974: Babası Ramiz Gülen Vefat Ediyor

Gülen'in babası Ramiz Gülen, 20 Eylül 1974 günü vefat etti. Ölümünden önce, hasta yatağında gözlerini açıp başucundaki kızından takma dişlerinin takılmasını istedi. Dişleri takıldı. Tarlada bir işçinin unuttuğu ceketini hatırlattı ve bu işçinin bulunmasını istedi. Oğluna, "Yeleğimin cebinde paradan, o işçiye de verin." dedi.

Babası vefat ettiğinde Gülen babasının başucunda değildi. Yıllar sonra,

10 Şubat 2004 günü şöyle diyecekti:

"Hayatımda iki şeyden dolayı kendimi affetmiyorum. Babam vefat ederken yanında olamadım. Annem vefat etti, yanında değildim..."[79]

Gülen vefatından bir süre önce, Erzurum'a gidip babasını ziyaret etti. Babasıyla bu son buluşmasını şöyle anlatıyor:

"Edremit'ten Manisa'ya tayin edilmiştim. Babam kanserdi. Zeytin götürdüm, çekirdeği ile yemesi iyi olur dediler. Ama Onkolog, 'Metastas yapmış, hiçbir ilacın faydası yok!' dedi... Bir hafta bekledim. Perşembeye kadar beklesen olmaz mı, dedi. Sonra 'Oğlum git, burada bekleyen iki göz, orada binlerce göz.' dedi. Pasif sigara içmeden, kahvehanelerde oturmasından oldu. Çok hassas yaşardı. Ta Osmanlı döneminden Osmanlıca bir risale sigaraya 'haram' diyor. Yaptığı tahribata bakınca haram dememek elde değil. Babam sadece dine, imana hizmet değil, çevresindeki insanlara da o düzeyde müessir olmuştu. İlim ehli insanlara koşardı."[80]

1974'te Ege bölgesindeki Manisa'ya tayin olan Gülen, 28 Eylül 1976'da İzmir'in üniversite merkezi olan Bornova bölgesindeki caminin vaizi oldu. Böylece üniversite öğrencilerinin Gülen'in vaaz ve sohbetlerini dinlemeye gelmeleri kolay oluyordu. Üniversiteli gençler yaygın olarak Gülen'in vaazlarıyla tanıştılar. Bu vaazlar aynı zamanda, Gülen'in mesajlarının toplum tabanına daha hızlı yayıldığı bir dönem oldu.

Cezaevine girene kadar Tahta Kulübe'de kalan Gülen, cezaevinden çıktıktan sonra, 1970'li yıllar boyunca İzmir'de ya öğrencileriyle aynı evi paylaştı ya da onların kaldığı binadaki çatı katına yerleşti. 4-5 yılını, öğrencilerinin kaldığı üç katlı bir binanın çatı katındaki iki odalı evde geçirdi. Geniş odaya kitaplarını koydu. Diğer odada ise gelen misafirlerini ağırlıyordu. O yıllarda annesi ve kardeşi Mesih Gülen de İzmir'de ikamet ediyorlardı.

Gülen'in hiçbir zaman kendisine ait bir evi olmadı. 1980 ve 90'lı yıllar boyunca, Pensilvanya'ya gittiği 1999 yılına kadar, İzmir ve İstanbul'da iki öğrenci yurdunun üst katlarındaki misafirhanelerde kaldı.

1970'li yıllarda Gülen'den ilham alan üniversite öğrencileri, asistanlar ve öğretim üyeleri, Ege bölgesinin zeki ama imkânları olmayan öğrencileri için

ilk defa üniversite hazırlık kursları başlattılar. Gülen'in, ihtiyaç sahibi lise öğrencilerine üniversiteye hazırlık kursu verilmesi çağrısına ilk cevap verenler onlar oldu. 1976'dan itibaren başlayan bu kurslar ücretsizdi ve ders verenlerin hiçbiri o zaman bu hizmetin karşılığı olarak bir ücret almıyordu.

Gülen cezaevine girmeden önce, oğlunu üniversitede anarşiye kaptıran bir arkadaşı, Tahta Kulübe'sinde Gülen'i ziyarete gelir. Gülen henüz cezaevine girmemiştir. Acılı baba, oğlunu nasıl kaybettiğini Gülen'e şöyle anlatır:

"O çocuk bana kaç defa mektup yazdı, yurtta kalırken, baba namaz kılıyorum alay ediyorlar, baba dinimi yaşıyorum alay ediyorlar, baba beni buradan al, beni dinsiz yapacaklar. Almadım, alamadım. Kendi kendine ayakta durur dedim. O çocuk gitti işte. Anarşiye balıklamasına saplandı, bari bu ikincisine sahip çıkın..."

Gülen bu olayı hiç unutmadığını ifade ediyor ve bu gibi gençler için üniversite hazırlık kursu ve barınma imkânları için nasıl harekete geçtiklerini şöyle anlatıyor:

"İnanan talebelerin hırpalandığı, dövüldüğü, yurtlardan kovulduğu bir dönemde, onlara bakmazsanız, onlar da sefalete yuvarlanıyorlardı. Şimdilerde olduğu gibi okulların önünde, yurtların önünde, devletin yurtlarının önünde uyuşturucu satılıyordu, Talebeler çok erken yaşta uyuşturucuya, tinere alışıyorlar ve başa çıkılamıyor. Kanun, nizam, o mevzudaki müeyyideler, hapis, anne, babanın arzusuyla başa çıkılamıyor. O bakımdan o çocuklara yurtlarda bakma meselesi çok önemliydi... Örnek teşkil edecekti. Bir yerde iyi bir örnek sergilenirse o başka yerlerde açılmasına referans olacaktı. Halkı bunlara alıştırmak lazımdı, yeniden isar ruhuna, infak ruhuna alıştırmak lazımdı. Ve Allah'ın izniyle oldu da. Bir iki yerde açılan yurtları gören kimseler biz de yapabiliriz, bize de gelseniz dediler. Kayseri'de bir himmet olsa oraya da gidiyor, Erzurum'da himmet olsa, Ankara'da olsa gidiyordum. O zaman beş on tane insan var orada. Onlar ihlasa, samimiyete takva düşüncesine, bağlanmış şeylerdi. Dolayısıyla, 70 bin tane firavun zuhur etse, toprak sürekli firavun, nemrut bitirse, üzerlerine gelseler, Allah'ın izniyle Cenab-ı Hak, onları siyanet ve himaye edecektir. Onlara dokundukları an, Allah da onlara dokunacaktır. Çünkü o Anadolu insanının cehdinin ve gayretinin eseridir. Millete hizmetinin eseridir..."[81]

Gülen'i ziyaret edip "Bari ikinci oğluma sahip çıkın!" diyen arkadaşı, daha sonra o anarşik ortamda bir cinayete kurban gitti.

Bu üniversiteliler, kurs verdikleri liseli öğrencilere sahip çıkmak için tıpkı esnaflar gibi olağanüstü fedakârlıklar gösterdiler. Onları, çizmelerini giymiş bir yurdun inşaatında işçi gibi çalışırken, inşaata kum ve tuğla taşırken, başına bir kese kâğıdı geçirip boyama yaparken, bahçede yurdun öğrencileri için koyun keserken görmek mümkündü. Bir yurdun inşaatına gelen bir esnaf, "Burada çalışan işçiler ne kadar kaliteli. Biri doktor, biri teknik öğretmen, biri ilâhiyatçı." diyordu. Gülen bir gün, iki doktor kardeşin, paçalarını sıvayarak öğrenciler için kurban kestiklerini, pisliklerin içinde bağırsak düğümlediklerini gördü ve o manzarayı gözyaşları içinde izledi. Öğrencilere ders veren bir öğretmen yatağını öğrenciye vermişti. Kendisi battaniyesine sarılıp koridorda yatıyordu. Gülen onu görünce gözyaşlarını tutamadı.

Bu manzaralar esnafın bu eğitim kurumlarına sahip çıkma azmini âdeta kamçılıyordu. Camiden çıkarken açılan yardım torbalarına 25 lira atan bir esnaf, neredeyse malvarlığının tamamını eğitim kurumlarına bağışlama noktasına geliyordu. Çünkü inşa ettiği eğitim kurumundan ne tür insanların yetiştiğini bizzat görüyordu. 1960'lı yıllarda Gülen'i tanıyan bir esnaf, hayatında nasıl bir dönüşüm yaşadığını şöyle anlatıyor:

"Dükkânın kapısına gelen kişiye o günün parasıyla 5 lira veya 50 kuruş vermeyi hayır sanıyorduk. Hâlbuki Gülen, *'Şu yurtta iki yüz kişi varsa bunu bin kişiye çıkarırsanız memlekete, millete hayırlı bin insan yetiştirmiş olursunuz.'* diyordu. Bunu yapmanın büyük sevabından bahsediyordu."

2007 yılı Ağustos ayında İzmir'e gittiğimde 8 Ağustos 2007 akşamı, Gülen'in yıllarca vaaz verdiği ve cuma akşamları sorulu-cevaplı konuşmalar yaptığı camiye uğradım. O akşam saatlerinde camide bulunan 71 yaşındaki Makedonya göçmeni bir kişi, Gülen'in 1980 yılı Eylül ayına kadar bu camide verdiği vaazları ve akşam konuşmalarını dinlemişti. Bu bilgileri veren yaşlı İzmirli, Makedonya Üsküp'te doğduğunu, ailesinin 1958'de

Türkiye'ye geldiğini söyledi. Öğreniminin ilk dönemlerini oradaki okullarda geçirmiş, dine olan ihtiyacı orada görmüştü.

1976: Camide Üniversiteli Gençlerin Soruları

Fethullah Gülen, o yılların Türkiye'sinde daha önce hiç yapılmamış bir şeyi başlattı. Kendisini ziyaret eden üniversite öğrencilerinin sorularına cevap veren, bazen öğrencilerin kaldığı evlere ziyaretler yaparak bu sohbetleri yapan Gülen, bir süre sonra, bunu camide yapmaya karar verdi. Akşamları yatsı namazından sonra vaaz kürsüsüne çıkıyor ve camideki insanların sorularına cevap veriyordu.

"Daha geniş dairede bu meseleyi camide yapınca bazı kimseler merak ettikleri sorularına cevap bulmak için camiye gelecekler. Azıcık içlerinde o his varsa abdest alırlar, ayrıca bir de namaz kılarlar. Camide dinlemede bir temkin, teyakkuz, terbiyeli oturma vardır. Bazen bin insan, kemal-i temkinle, konsantrasyon içinde sizi dinliyor... Bir insan kendi problemini ortaya koyunca, onu candan alâka ile dinler."[82]

Camide gençlerin sorularına cevap vermek için akşam saatlerini seçmesinin sebebi, insanların işlerinin az olduğu bir vakit olmasıydı. Soruları cevaplamadan önce yaptığı konuşmada, üstün bir tevazu örneği sergileyerek şunları söyledi:

"Akşamları camide tertip ettiğimiz sorulu cevaplı sohbetlerde niyetimiz itikat ve amelle ilgili sorulara bilebildiğimiz kadarıyla cevap vermektir. Ben İmam Gazzâlî'den istenen şeyi asla veremem. Aslında böyle bir vazife bana yüklenmiş de değildir. Çapım ve bilgi ufkum ölçüsünde istenecekler benden istenmelidir. Niyetimiz sorulara cevap vermek ama ben bu işi ancak bu kadar yapabiliyorum. İnşallah daha maharetli biri gelir, bu meseleleri size daha detaylı anlatır. Ancak şu anda bana düşen budur. Zaten elimden başkası da gelmez... Burada bir sorunun cevabı verildikten sonra hâlâ kafalarda tereddüt kalmışsa, daha sonraki zamanlarda, kalan tereddütler tekrar dile getirilerek sorulsa daha iyi olur. Bunun için beklemeye de gerek yok. Cevabın ardından anlaşılmayan yerler tekrar sorulabilir. Aslında

kendini aşamamış bir insanın fetva makamında bulunması ve kendisine tevcih edilen her soruya cevap vermesi çok tehlikeli bir husustur. Keşke insan kendini aşabilmiş olsa da sorulan her sorudan birkaç tanesine bilmiyorum diyebilse ve sonra bilmiyorum diyebildiğinden ötürü memnun olarak tevazu gösterebilse... Bizim gibiler de, sanki cemaatin sorduğu her soruya cevap verme mecburiyeti var gibi düşünüyor. Normalda bir nadanlığın, cehaletin, haddini bilmezliğin ifadesi olan bu durum gerçekten düşündürücüdür. Ama neylersin biz de yaralı bir toplum içinde neşet etmiş bulunuyoruz... Ömer İbni Abdülaziz, içine gelen ufak bir biliyorum esintisinden dolayı, cevabi olarak yazdığı mektubu yırtıp ayaklarının altına atıverir. Hicret Şehri Medine'nin İmamı diye anılan İmam Malik, kendisine sorulan 40 sorudan 36 tanesine bilmiyorum diye cevap verir. İşte bu, nefsini aşmasını bilen insanların tavrıdır. Selefimiz hep böyle düşünmüş, böyle yaşamıştır. Bu şekilde yaşamayan da onların halefi sayılmaz... Bizim dönemimizde mirasyedilerin elinde her şey maalesef berbat oldu. Her şeyle beraber makam-ı fetva da heder olup gitti. Çünkü bizler iç dünyamızı ihmal ederek nefsaniyetimize uyduk. İnşallah ileride toplumun karşısına her şeyi biliyorum havasıyla çıkmayacak insanlar gelir ve bu fetret faslını kapatmış olur. Ben hasbi olarak bu işe kendini veren nesillerin geleceğine çok ümitliyim. İnşallah dünyaya beş paralık kıymet vermeyecek, kendisine gülündüğü zaman sevinecek, kınandığı zaman mesrur olacak, kusurları söylendiğinde koynundaki akrep kendisine haber verilmiş gibi sevinecek seviyede kendini aşmış insanların çıkacağı konusunda ümidim tamdır. Hem de şairimizin dediği gibi, kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın..."

Gülen herhangi bir dini kitap okunarak cevabı rahatlıkla bulunacak basit soruların sorulmamasını isterken bile inceydi:

"Ben bu soruları küçümsemem, hepsine cevap vermek isterim. Ne var ki herkesin rahatlıkla yapacağı bir işi burada ifade etmek, herkesin vaktini almak olacaktır. Ama yine de kimsenin hatırı kırılmasın diye bütün sorulara cevap vermek isterim. Cevapları rahat bulunabilecek soruların

sorulmamasını istememden de inşallah kimse rencide olmaz. Bu geçirilen zaman dilimi hayırlı bir iştir ve ibadet hükmündedir. İnsan bir hayrı elde etmek için beklediği ve o hayrın yolunda olduğu müddetçe, hayır işliyor, sevap kazanıyor gibi olur. Dinimiz mescidin yolunda atılan adımları dahi ibadet saymıştır."

Gülen'in o yıllarda aralarında üniversiteli gençlerin de bulunduğu dinleyicilerin sorularına verdiği cevapların 131 tanesi; yıllar sonra *Asrın Getirdiği Tereddütler* ismiyle dört cilt halinde kitap olarak yayınlandı. Gülen, toplumun her kesiminden insanların geldiği camideki bu konuşmalarında hayatın her alanına dair her türden soruya cevap veriyordu. Bu konuşmalara İzmir dışından da çok dinleyici geliyordu. Caminin üstündeki boş arazi gelen arabalarla doluyordu. Gülen'in o konuşmalarda cevapladığı soruların bir bölümü şöyleydi:

"Allah'ın özü ve nitelikleri nelerdir? Allah bilinebilir ve tarif edilebilir mi? Bazı kimseler niçin 'Biz Allah'ı görmüyoruz' diyorlar? Allah her şeyi yarattı, onu kim yarattı? Allah kâinatı yaratmaya neden lüzum gördü ve neden daha önce yaratmadı da sonradan yarattı? Bütün peygamberler Arap yarımadasında ortaya çıktığına göre, peygamber gönderilmeyen diğer kıtalarda yaşayanları inanç ve amel açısından sorumlu tutmak nasıl hak ve adalet olur? Kutuplarda bazen altı ay gece, altı ay gündüz olur. Burada beş vakit farz olan namaz nasıl kılınacak? Allah çok insanlara araba, apartman, mülk, itibar, arkadaş, şan şöhret vermiş. Bazı insanlara da fakirlik, dert, musibet, elem, keder vermiş. Sonraki insanlar çok mu kötü, yoksa Allah öbürlerini çok mu seviyor? Allah niçin kullarını bir yaratmadı da kimisini kör, kimisini topal olarak yarattı? Bir doğal afette ölenlerin hepsinin eceli birden mi gelmiştir? Azrail bir tane olduğu halde, bir anda vefat eden bir sürü insanın canını nasıl alıyor? İnsanın ne zaman ve nasıl öleceği önceden belirlendiğine göre, onu öldürenin suçu nedir? Kur'ân Peygamberimizin beyanı olamaz mı, değilse nasıl ispat edilir? Dünyaya gelen peygamberlerin hepsi erkek midir, niçin? Allah'ın bizim ibadetlerimize ihtiyacı olmadığını

göre, biz ibadetlerimizi neden kendi keyif ve isteğimize göre yapmıyoruz? İslâm emperyalist sistemler gibi, fetih adı altında değişik yerleri işgal ve istila etmiş sonra da sömürmüştür diyorlar. Ne diyorsunuz? Rızkın Allah'ın garantisi altında olduğu söyleniyor. Hâlbuki bazı ülkelerde günde 50-60 insanın açlıktan öldüğünü biliyoruz. Açıklar mısınız? Hızır'la görüşülebilir mi? Cin nedir, nasıl çağrılır, tedavide ve kayıp bulmakta kullanılabilir mi? Cincilik yapan hocaların İslâm'da yeri nedir? Cincilikle uğraşan bilim adamları var mıdır? İslâmiyet akıl ve mantığa uygundur deniyor. Hâlbuki İslâmiyet naslara dayanmaktadır ve dolayısıyla teslimiyet gerektirmektedir. İzah eder misiniz? İslâmiyet bütün meseleleri halletmeye kafi midir? Allah hem bir hem de her yerde, izahı nedir? İslâmiyet'in kısa zamanda yayılmasının ve bin üçyüz sene boyunca mağlup edilemeyişinin sebeplerini anlatır mısınız, bugünkü mağlubiyet ve hezimetimizin sebebi nedir? Osmanlı'nın yıkılışında medrese ve tekkenin etkisi var mıdır? Batı'nın üzerimizde oynadığı ekonomik ve sosyal oyunlar bütün çıplaklığı ve çirkinliğiyle ortadadır. Gündemi onlar hazırlamakta ve İslâm âlemine de sadece bu gündemi yerine getirme görevi düşmektedir. Bu durumdan kurtulabilmemizin çare ve yöntemi nedir?"

Gülen'in *Asrın Getirdiği Tereddütler* adını taşıyan bu kitabı İngilizce, Almanca, Arapça ve Rusçaya da çevrildi.

Gülen'in sadece cuma vaazları değil, bu konuşmaları da büyük ilgi görüyordu. Gülen'in İzmir vaazlarını belediye başkanları, bölgedeki bazı rütbeli askerler de dinlemeye geliyordu. Dönemin siyasi parti liderleri Gülen'le temas kurmak için girişimlerde bulunuyordu. Daha o yıllarda siyasetçiler, Gülen'in halk üzerindeki etkisinin boyutlarını keşfetmişti. Örneğin, İzmir'e gelmiş olan Ankara Üniversitesi yüzme takımının sporcuları Gülen'i ziyaret ettikten sonra Ankara'ya dönüyordu. O gün Gülen'e çeşitli sorular soran sporcular, yanından ayrılırken ona üniversitenin flamasını hediye ettiler.

Halkın Gülen'in sözlerinden derinden etkilenmesi, büyük ölçüde

Gülen'in olaylara sıradışı yaklaşımından kaynaklanıyordu. 1960'lı yıllarda bir yolculuk sırasında sabah namazını kılmak için yol üzerindeki bir köye uğrayan Gülen'in yanında İzmir'deki ilk öğrencilerinden biri olan yazar Abdullah Aymaz vardı. Gülen ve Aymaz, köyün camisinde birkaç köylüyle birlikte sabah namazı kıldılar. Caminin dışına çıktıklarında kuşlar cıvıl cıvıl ötüşüyordu. O sırada köylülerden biri Gülen'e yaklaşıp, "Bu kuşlar ne diyor?" sorusunu yöneltti. Muhtemelen Gülen'den "Kuşlar çıkardıkları bu sesle Allah'ı zikrediyorlar." gibi bir cevap bekliyordu. Gülen'in cevabı ilginçti: *"Kuşlar, 'Yazıklar olsun şu köye, sabah namazına sadece dört kişi geliyor!' diyorlar."*

Abdullah Aymaz, Gülen'in İzmir'e gelişinin ilk günlerinde verdiği ilk vaazların birinde, "insan" konusunu nasıl ele aldığını ise şöyle anlatıyor:

"Dedi ki insandan bahsedeceğiz. Öyle bir insan ki o bir saray gibidir. Bir saray düşünün, taşlarının bir kısmı Yemen'den, bir kısmı Hindistan'dan, diğer kısımları dünyanın dört bir tarafından getirilmiş olsun. İnsanın da ruhu ruhlar âleminden, hafizası Levh-i Mahfuz'dan, hayal duygusu misal âleminden bir numunedir. Örnek insandan bahsederken Hazret-i Muhammed Aleyhisselamın arkadaşları olan sahabilerden bahsedeceğiz. Sahabiler ki, Kur'ân'ın canlı tefsirleri..."

1967 yılının ramazan ayında Gülen, Kadir gecesi sebebiyle bir sohbet programındaydı. Bir kişi Gülen'e, "Hangi tarikattansınız?" sorusunu yöneltti. Gülen şu cevabı verdi: *"Ben balarısı tarikatındanım. Bütün çiçeklerden bal almak isterim."*

1970'li yıllarda halk arasında konuşulan bir konu, 1981 yılında Türkiye ve dünya tarihi açısından olağanüstü bir olay gerçekleşeceği söylentisiydi. Kimileri bazı dini kaynaklardan referanslar da bularak, 1981 yılında dünya tarihini bile değiştirecek büyük bir olay meydana geleceğini söylüyordu. 1977 yılında Gülen'e "1981 yılında ne olacak?" sorusu soruldu. Gülen, keramet beklentisi içinde olanları yine hayal kırıklığına uğrattı, onları Türkiye'nin gerçekleriyle yüzleşmeye davet etti. 1981'in mucizesini

bekleyenlere şu cevabı verdi: *"1981 yılında 81 öğrenci yurdumuz olacak!"* Ona göre en önemli olay, "Altın Nesil" adını verdiği kuşağın yetişmesi için gençlere sahip çıkılmasıydı. Aynı soruya bir başka konuşmasında, *"1981'de 81 bitecek, 82 olacak"* cevabını verdi. Nitekim 1981 yılına gelindiğinde Türkiye genelinde var olan bu türden öğrenci yurtlarının sayısı 100 civarındaydı. Gülen, kuş sesi ve 1981 hikâyesinde olduğu gibi zihinlerden kolay kolay silinmeyecek cevaplarla kimseyi incitmeden toplumun dikkatini dinin özüne ve Türkiye gerçeklerine çeviriyordu.

"Hep Hasırın Üstünde Yattım, Halının Üzerinde Ölmek İstemiyorum"

Gülen'i o yıllarda en çok rahatsız eden konulardan biri, toplumdaki "hoca" imajıydı. Cami hocalarını inciten, onları toplumun gözünde küçük düşüren pek çok fıkra üretilmişti. Cami hocalarına bakışın hangi düzeye indiğini gösteren bu fıkra olaylarından birini bizzat yaşayanlardan biri de Gülen'in bir öğrencisiydi. Karadeniz bölgesindeki bir küçük ilçede hocaydı. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'ni kazanınca, buradan ayrılmadan önce kendisi için bir yemek düzenlendi. Yemekte, camiye yeni tayin edilen hoca da vardı. Yemek sırasında bir öğretmen şöyle bir hoca fıkrası anlattı: "Bir gün bir adamın bahçesine bir manda ile bir hoca girmiş. Çocuk, 'Baba bahçemize bir manda ile bir hoca girdi, ne yapayım?' diye sormuş. Babası, 'Hocayı bahçeden çıkar, manda devam etsin!' cevabını vermiş."

Bu fıkra o gün yemek sofrasında buz gibi bir hava estirdi. Gülen'in öğrencisi hoca ve yeni tayin edilen hoca sofradan kalktılar. Yemeği organize edenlerin bütün çabalarına rağmen bir daha sofraya oturmadılar. Yaşanan manzara karşısında fıkrayı anlatan öğretmen de çok üzgündü ama testi bir kere kırılmıştı. O gün bu olayı yaşayan Gülen'in öğrencisi yine de hocalıktan vazgeçmedi. Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi'nde öğrencilik yaptığı beş sene boyunca, fakültenin yakınındaki bir camide imamlık yaptı.

Gülen'e göre, toplumdaki bu hoca imajının düzelmesi için hocalara da bir görev düşüyordu. Hocalar görevlerini yaparken mümkün olduğu kadar mütevazi yaşamalı ve toplumdan bir şey istememeliydiler. Mademki hocalık peygamber mesleğiydi, o halde hocalar peygamberlerin varisleri olarak din adına topluma bir hizmet sunarken kesinlikle bir karşılık beklentisi içine girmemeliydi. Çünkü peygamberlik mesleğinde ücrete talip olmak söz konusu değildi. Hocalara toplum nezdinde şahsiyet kazandıracak bu olgu için Gülen, "*müstağni yaşamak*" diyordu. Gülen, en başta kendisi bu ilkeye uygun olarak yaşama çabası içindeydi.

Kendisini ziyaret etmek üzere ABD'de bulunduğum günlerde, Gülen 28 Kasım 2007 günü namazını kıldıktan sonra önümüzden geçip odasına doğru giderken, "*Hep hasırın üzerinde yattım. Odamda halı istemiyorum. Çünkü halının üzerinde ölmek istemiyorum.*" dedi. Bir gün odasına girdiğimde yere boydan boya serili olan hasırı gördüm.

Gülen bu sade hayat tarzını şöyle açıklıyor:

> "O basit hayat, altınızda hasır, döşeksiz yerde yatma... Müslümanlık budur, bunun dışındaki Müslümanlık değildir demek istemiyorum. Hayat böyle basitçe de götürülebilir, herkesin gelip gittiği bir yerde görünsün, bilinsin, aslında bu böyle de olabilir. Dolayısıyla, çok şeylere alışmayız, tiryakiliklerimiz olmaz. Bir öğün yemek yemekle de olabilir. İki defa çay içmekle de olabilir. Basit yerde yatmakla da olabilir. O güne kadar hayatım, Edirne'de cami penceresinde geçmişse, Edirne'den Kırklareli'ne gittiğim zaman yine bir caminin yanındaki meşrute gibi bir yerde, basit boş bir yerde, ben yine onun üzerinde, idame-i hayat etmeye çalışıyordum. Bir yerinde sade basit bir kilim vardı. Daha faik bir hayat bilmediğimden dolayı, fakir bir aileden geldim ben, hayatım fakirane geçtiği için o fakirane işler öyle gidiyordu. Fakat takip ettiğim çizgi itibariyle bana normal geliyordu. Dolayısıyla Kestanepazarı'nda da bir *Tahta Kulübe*'de kaldım. Kaç defa aklımdan geçmiştir, vefat ettiğim zaman öldüğümde beni keşke Kestanepazarı'nın avlusuna gömseler. Ben o talebelerin çığlıklarından hoşlanırım. Ve bu mülâhazam hep tazeliğini korudu zihnimde: Kestanepazarı'nın avlusuna gömülme. Daha sonra Bozyaka olunca bu defa benim için gömülecek ideal yer orası oldu. Çünkü mezarımda, o çocukların başımın ucunda cıvıl cıvıl seslerini duymak isterim."[83]

Gülen'in ABD'ye gelmesinden bir yıl sonra 2000'de odasında kullanmaya

başladığı ve içinde yüz adet çöp poşeti olan paket 2007 itibariyle hâlâ bitmemişti. Örneğin bir gömleğin ambalaj naylonlarını atmıyor, bunları da çöp torbası olarak değerlendiriyordu. Tek bir insanın bile banyoda günde onlarcasını tükettiği kâğıt mendilleri de Gülen, bir defa kullanmakla atmıyordu. Ellerini ve ayaklarını sildiği mendilleri ayırıyor ve tekrar değerlendiriyordu. Odasında banyoda abdest alırken de musluğun suyunu çok az açıyordu:

> "Bir dolarlık çöp poşeti almıştım, hâlâ bitirmedim, nasıl? Gömleğin ve benzeri şeylerin ambalajını kullandım. İsraf etmedim. İsraf haramdır çünkü... Kâğıt havluların her bir parçasını kullandıktan sonra hemen atmıyorum. Kullandığım o parçayı ikinci defa lavaboları ve parkeleri silmede dayanıklılığına bağlı olarak üçüncüsünde başka bir yerde kullanıyorum, sonra çöpe atıyorum. Siz böyle davranırsanız, Allah da bittim dediğiniz anda gaybi hazinesinden lütuflarını, ihsanlarını sizin üzerinize yağdırır... Bir kâğıt parçası için böyle davranırım ama birisinin ihtiyacı varmış, bin doları gözüm kapalı veririm. Hiç umurumda değil... Unutmayın, israf israftır, bunu etrafınızdaki herkese telkin edin... Müslüman hesaplı yaşayan insan demektir. Ne var ki günümüzde Müslümanlarda çok israf alışkanlığı var ve Müslümanlar İslâm'ın her şeyine aynı hassasiyetle inanmıyorlar. Oysa din, abdest uzuvlarını bile üç defa yıkayın diyor. Fazlası israftır. Şakır şakır musluğu açmak, akıtmak da haramdır. Din, bir nehirden, bir çaydan abdest alırken bile israf etmeyin diyor, çünkü bu ahlâkı deler. İsrafı tek kategoride ele almak doğru değil ama günümüzde Müslümanlar, ihtiyaçlarından büyük evlerde kalıyorlar, ihtiyaçları olmadığı halde birden fazla arabaya sahipler. Allah iktisat ahlâkı lütfetsin."

Gömleklerin ambalajında yer alan kartonları bile atmayıp kâğıt olarak kullanan Gülen'in bu kartonların üzerine yazdığı bir *Sızıntı* dergisi başyazısı gördüm. Gülen, gömleğin yakası deforme olmasın diye yaka altına konulan küçük karton kâğıtları bile atmayıp değerlendirmişti. Bu küçük kartonların üzerine; *Sızıntı* dergisinde yayımlanan tabiat resimlerinin üzerinde yer alan

ve okurları düşünmeye sevk eden özlü sözler ve dörtlükler yazıyordu.

Gülen, daha 21 yaşındayken, 1959-61 arasında Edirne'de 2,5 yıl boyunca caminin penceresinde kalmasıyla, İzmir'de dört metrekarelik bir Tahta Kulübe'de yıllarını geçirmesiyle âdeta, toplumda yerleşmiş olan "karnı büyük hoca" imajına meydan okudu. Örneğin Edirne'de görev yaparken, evlere yapılan yemek davetlerini kabul etmiyordu. O dönemdeki Edirne müftüsünün anlattığına göre Gülen, çoğu defa aldığı maaşın yarısını muhtaç öğrencilere dağıtıyordu. Caminin penceresine elektrik kablosu çekilip pencereye bir lamba konulması söylenince elektrik parasını Vakıflar ödüyor gerekçesiyle bunu kabul etmedi. Cami penceresindeki günlerini mum ışığında geçirdi. Yıllar sonra o günleri anlatırken, *"Cami penceresinde yataksız ve yorgansız yatmak, benim için ucuz ve pratik bir hayattı."* diyecekti.

1978-79 yıllarıydı. Ramazan, yaz aylarına denk gelmişti. Gülen, Marmara bölgesinde, İstanbul'a komşu İzmit şehrinde inşa edilecek yurdun temel atma törenine davetliydi. Törene katılan Gülen, gelen vatandaşlarla uzun bir sohbetin ardından, iki saat mesafedeki Bursa'ya geçti. İftar vakti gelince Gülen, yemek yemeyeceğini söyledi. Çünkü iftardan sonra vaaz verecekti ve vaazlarından önce yemek yemiyordu. Yıllardan beri, örneğin cuma günleri camide vaaz verecekse o günün sabahından itibaren bir şey yemiyordu. Sadece bir gün öncesinin akşamı çok hafif bir şeyler alıyordu.

O gün Bursa'da uzun bir vaaz veren Gülen, vaazın ardından, o sıralarda yurt olan ve sonraki yıllarda okula dönüşecek eğitim tesisi için yapılan yardım (himmet) toplantısına da katıldıktan sonra teravih namazı kıldı. Herkes dağılmıştı, ancak Gülen henüz bir şey yememişti. Caminin mahfiline geçilince önüne bir yemek getirildi. Gülen yine, *"Ben yemeyeceğim, siz buyurun."* dedi. Öğrencilerinden biri, "Yaz günü oruç tuttunuz, bu kadar yoruldunuz." ısrarları da fayda etmedi. Gülen hiçbir şey yemiyordu. Bu talebesi en sonunda, "Hocam, buradaki yemek içerisinde öğrencinin yiyeceğinden hiçbir şey yok. Ben burada ne varsa hepsini kendi

paramla hazırlattım." deyince Gülen, *"Ha, öyle mi? Peki o zaman."* deyip iftarını açtı.

O akşam İstanbul'a dönüyorlardı. Boğaz köprüsüne geldiklerinde arabadaki herkes köprü parasını vermek için cüzdanına sarıldı. Gülen, *"Benim bir köprü parası kadar param var. Köprü parasını ben vereceğim."* dedi.

Gülen yaşantısıyla bu hoca modelini ortaya koyarken, topluma da önemli bir uyarı yapıyordu: *"Hocalar yaptıkları iş itibariyle peygamberlerin varisleri olduklarına göre onlarla alay etmek büyük günahtır!"* Çünkü halk arasında, "Dağda bir mendil sallamışlar, ne var burada demişler, hoca koşup gitmiş." gibi deyişler, hocaların karnının ne kadar geniş olduğuna dair hikâyeler anlatılıyor, zaman zaman hocalar bile bunlara gülüyordu.

Gülen'in anlayışında müstağni bir hayat yaşamak yalnızca yemek, içmek gibi konulardan ibaret değildi. 1970 yılında Gülen, İzmir'de Kestanepazarı Öğrenci Yurdu'nun yöneticisiyken öğrencilerine üçüncü defa kamp yaptırıyordu. Kamptaki öğrenci sayısı 275'e kadar çıkmıştı. Öğrenciler toplu faaliyetler sırasında bazen ayakkabı ve terliklerini çıkardıkları zaman Gülen, *"İzinsiz birbirinizin terliğine bile basmayacaksınız."* diyordu.

"Bir insan, hakkı olmayan bir yerde başkasına ait seccade üzerinde izinsiz namaz bile kılamaz. Yurtlarda halının tüyü yıpransa hesabını veririm." diyen Gülen, seccadesini halıya serdikten sonra namaz kılıyordu. Çünkü yurda ait her şey sadece öğrencinin hakkıydı.

O yıllarda Gülen, bir öğrencisi ve bir esnafla birlikte bir köye gittiler. Ardından yaya olarak köyün üst tarafındaki çaya kadar çıktılar. Çayın kenarında oturup yemek yediler, namaz kıldılar. Dönüşte bir noktada derenin kenarında yürünecek yol olmadığından iki tarlanın içinden geçmek zorundaydılar. Bir tarladan diğerine geçmeden Gülen ayakkabılarını çıkardı. Ayakkabılarını silkeleyerek toprağını temizledikten sonra öteki tarlaya geçti. Esnaf ve öğrencisi şaşkınlıkla birbirlerine bakıyorlardı. Gülen, *"Niye hayretle bakıyorsunuz, bu tarlanın toprağı benim ayakkabımla diğer*

tarlaya geçse Allah bunu sormayacak mı sanıyorsunuz? Allah bir arpanın dörtte birinden bile hesap soracak." dedi. Gülen bir başka gün, kamp yeri aranırken, bir tarladan diğerine geçerken çamur bulaşan ayakkabısını temizlemeden öteki tarlaya geçmiyor ve "*Sahiplerinden izin almadan bu tarlalara girdik. Bari topraklarını yanımızda taşımayalım.*" diyordu.

"Kur'ân ve Bilim" ve "Sosyal Adalet" Konferansları

Gülen, 1976 ve 1977'de İzmir'den başlamak üzere Türkiye'nin değişik yerlerinde konferanslar verdi. Önce İzmir'de başlayan bu konferanslar, Anadolu'dan gelen davetlerle bütün Türkiye'ye yayıldı. Gülen'in o yıllarda verdiği konferanslarda dört konu başlığı vardı: *Altın Nesil, Kur'ân ve Bilim, Evrim Teorisi* ve *Sosyal Adalet.*

Altın Nesil, İslâm Peygamberi Hazret-i Muhammed'in arkadaşları olan sahabilerin temsil ettiği yüksek ahlâki değerleri ve onların fedakârlığa dayanan hayat tarzlarını örnek alacak gençlerdi. Bunlar, günümüzün sahabileri gibi bir yaşantıyla, İslâm'ın evrensel değerlerini yeniden insanlığın gündemine taşıyacaklardı. Altın Nesil, "*aklı modern bilimlerle aydınlık, kalbi imanla dupduru, ahlâk abidesi, kendisi için değil başkaları için yaşayacak*" kuşaktı. Gülen'e göre bu bir ütopya değil, kesinlikle hayata geçirilebilecek bir olguydu. Evet, 1970'lerin dünyasında böyle bir neslin yetişmesi, tıpkı kayaların üzerinde palmiye ağacının yetişmesi kadar zordu ama imkânsız değildi. Yeter ki bu zorlu mücadelenin farkında olunsun, Allah bu nesli insanlığa armağan edecekti:

"Altın Nesil, bir ideal nesil olarak öteden beri, gaye-i hayalimde vardı... Biz niyet ediyorduk. Acaba böyle bir nesil oluşur mu? Biz niyet etmenin ve elimizden geldiğince belli bir cehd sergilemenin sevabını Allah'tan alırız. Altın nesil dediğinizde, daha ziyade benim zihnimde kristalleşen sahabe efendilerimizdi. Sahabi düşüncesi benim nazarımda tam prototip insan, Kur'ân'ın mucizevi cemaati... Ve hayatımda daima şu mülâhazaya inandım: Bir fizik kuralı olarak, belli şeyleri nasıl bir güçle insanlar yapmışlarsa, ondan sonra yapılacak o işler aynı gücü ister... Sahabe-i kiram efendilerimizin haline bakılınca, dünyanın daha sonraki dönemde problemlerini halledebilecek insanlar içinde de

Hazret-i Ebu Bekirler, Ömerler, Osmanlar, Aliler gibi insanların çıkmasına ihtiyaç vardır. Yine o kıvamda insanlara ihtiyaç vardır. 14 asır öncesine nazarları çevirmedeki temel maksat, prototip bir topluluk göstermektir. Sahabe ahlâkının uyanması için vaazlarda sahabeyi anlattım. Yıllar ve yıllar hep genç nesiller arasında, selef-i salihin ölçüsünde geleceği kucaklayacak insanlar arayıp durdum. İslâm coğrafyasının problemi, iman problemi. Sahabiler İslâm'a sahip çıktıkları zaman hiçbir şeyleri yoktu. Fakirdiler. Çok bilgileri de yoktu... Altın Nesil'i seçerken o mülâhaza ile seçtim. Efendimiz ve onun saf ashabı. Ve bir altın nesil beklentisi içindeyseniz, örnekleri sahabeden, tabiinden bir toplum olacak. Ve bir gün geldi Allah onu lütfetti, halis arkadaşlarımızın, halisane gayretleri sayesinde... Bu defa da bana örnekleri kendinden bir hareket demek düştü. Artık 14 asır bir helezonda yükselerek çok nurani fevkalâde, belki nerdeyse aşkın diyebileceğiniz bir cemaate ulaşarak onlardan avuç avuç örnekler alıp, önünüzdeki muhataplara sunmaya ihtiyaç yoktu. Çünkü bu cemaatin örnekleri artık kendinden çıkıyordu. Evliya Çelebi gibi 'Ya seyahat!' deyip yollara döküldüler. Ve dünyanın dört bir yanına gittiler. Tarih onları takdirle yâd edecektir."[84]

Gülen bu konferansları hemen hemen Türkiye'nin bütün bölgelerinde verdi. Örneğin 1976'nın Mayıs ayında Erzurum'da bir sinema salonunda verdiği Altın Nesil konferansına binlerce insan katıldı. Sinema bir hanın içindeydi. Hanın içi dolmuştu. İçeride ne kadar insan varsa, o kadarı da dışarıdaydı.

Gülen'in o yıllarda verdiği bu konferanslardan bazılarının kasetleri bugün hâlâ mevcut. Örneğin dinleyicileri ağlatan Çorum'daki konferans, 30 Kasım 1977 tarihini taşıyor. Gülen hiçbir zaman camide verdiği vaazların ve bu konferansların banda kaydedilmesini kendisi istemedi, müdahil de olmadı. Konuşma esnasında suni sayacağı şeylerle konsantrasyonunun bozulmasını istemiyordu. Bu yüzden Gülen'in kaydedilen vaazlarında kaset değiştirme anına denk gelen birkaç cümle hep eksik kaldı. Vaazlar, birkaç kiloluk makaralı bu teyplere kaydediliyor, kasetler halk arasında elden ele dolaşıyordu.

Bu konferanslar, Anadolu esnafının eğitim kurumlarına yardım yapmasını hızlandıran bir faktör oldu. Örneğin gülleri ile meşhur Isparta'daki konferanstan sonra, buranın ileri gelen zenginlerinden bir

işadamı, 10 dönümlük gül bahçesini, üzerine öğrenci yurdu yapılması için bağışladı. Bu tesis Isparta'da üniversitenin yanında lise olarak hizmet verdi.

Gülen, İzmir'de 8 Aralık 1976 günü verdiği ve dinleyicileri arasında üniversite öğretim üyelerinin de bulunduğu "Kur'ân ve Modern Bilim" konferansı öncesinde bazı üniversite hocaları Gülen'in arkadaşlarına "Küçük bir salon tutun." tavsiyesinde bulundular. Çünkü konferansa yoğun ilgi olmayabilirdi. Sonuç onlar için şaşırtıcıydı. Köylerden traktörlerine binip Gülen'i dinlemeye gelenler vardı. Konferansın yapıldığı salonda insanlar dışarıya taşmıştı. Çünkü Gülen'in on yıla yakın bir süredir yüzlerce öğrencisi ve vaazlarına gelen binlerce insan vardı, dolayısıyla böyle bir dinleyici potansiyeline sahipti.

Gülen aynı yıllarda, "Sosyal Adalet" konferansları da verdi. O yıllarda sosyal adalet de Türkiye'nin gündemindeydi ve aynı zamanda siyasi bir tartışma konusuydu. Hatta bazı çevreler İslâm ile sosyalizmi bağdaştırmak için "İslâm sosyalizmi" kavramını ortaya atmışlardı:

"Adalet dediğimiz şey İslâm devletinde de İslâm toplumunda da çok önemli bir faktördür... İslâm'da içtimaî adalet mülâhazası bana çok önemli geldi. Hususiyle o dönemde sosyalistler ve aynı zamanda marksistler, sosyal adaletten bahsedip duruyorlardı. İslâm komünizmi gibi şeyler bile yazdılar. Hatta bize yakın olan insanlardan oldukça kafası işleyen, düşünen bir insan, Müslümanlık liberalizm, kapitalizm gibi sistemlerden daha çok komünizme yakındır diye hep iddia ederdi. Bunlar belli bir dönemde İslâm dünyasının da kaderine hâkim gibi görünen komünizmin tesiri ile söylenmiş sözlerdi. Ve sosyal adaleti gerçekleştirme adına proletarya diktatörlüğü falan deniyordu. Denebilir ki, sağlam bir ekonomik sistemin adilane işlemesi öyle bir içtimai yapıya bağlıdır. İçtimai adaleti gerçekleştirmediğiniz bir yerde, sağlam bir ekonomiyi de oturtamazsınız."[85]

Gülen, Darwin'in evrim teorisini, İzmir ve Ankara'da "Yaratılış ve Darwinizm" başlığıyla konferans konusu yaptı. Ankara'daki Darwinizm konferansı 1976'da Arı Sineması'nda gerçekleşti. İçerisi dolduğu gibi dışarıda bekleyen dinleyicilere Gülen'in sesi hoparlörden verildi.

Darwin'in ölümünden sonra evrimin inkârcılığın ideolojisi haline getirildiğini ifade eden Gülen, evrime dayanak yapılan "Güçlüler ayakta

kalır, zayıflar silinir gider." teziyle sömürgeciliğin, ırk ayrımının, kuvvetlinin zayıfı ezmesinin âdeta meşrulaştırılmaya çalışıldığını vurguladı. Nitekim komünizmin kurucusu Karl Marks, tarih görüşünü bu temele oturtmuştu. Komünistlerin evrim teorisinin en sıkı taraftarları olması bu yüzdendi. İnkârcılığın temel dayanaklarından biri olduğu için evrime sarılınmakta ve evrim bir ideoloji olarak kutsanmaktaydı. Oysa yerde de gökte de ekolojik denge içinde yüzyıllardır zayıf varlıklar ve güçlü varlıklar hep yan yana yaşadı. Çünkü Yüce Yaratıcı her bir canlı türünü, varlığını sürdürmesi için gerekli olan cihazlarla donanmış olarak yarattı ve her türün dünyadaki hayat dengesinde ayrı bir yeri vardı.

Konferansının başında, aslında bir biyokimyacı, bir genetikçi, bir paleontolog (fosilbilimci) ve bir ilâhiyatçıdan oluşan bir çalışma grubunun müştereken yapması gereken böyle bir sunumu kendisinin tek başına yapmak zorunda kaldığını vurgulayan Gülen "Bilim, inanç üzerinde yürümez." düşüncesine cevap verdi ve şu soruları sordu:

"Allah'ı kabul edip bundan sonra çalışmalara devam etmenin bilime kaybettireceği şey nedir? Allah'ın varlığını ortaya koyan bunca şey varken; varlığın kökenini tabiat ve tesadüfle izah etmenin bilime kazandıracağı şey nedir?"[86]

Gülen, konferansında, *Esrarlı Kâinat* kitabını 1930'da yazan İngiliz bilim adamı James Jeans'ın sözlerini hatırlatıyordu.

Albert Einstein gibi, fiziğin insanı Kâinatın Yüce Yaratıcısı'na götürdüğünü ifade eden James Jeans, *Esrarlı Kâinat* kitabının girişinde şu muazzam tasviri yapar:

"Gezegenimizden biraz büyük birkaç yıldız biliyoruz, fakat yıldızların çoğu öyle büyük ki, yüzbinlerce dünya gezegenini içine alır ve hâlâ boş alanları kalır. Ve kâinattaki yıldızların sayısı belki de dünyamızdaki kum tanelerinin sayısı kadardır. Dünyamızın kâinatta işgal ettiği küçücük yer de bir kum tanesi kadardır. Bu yıldızlar kâinatta seyahat halindedirler ve her biri bir okyanustaki tek bir gemi gibi, diğerinden milyonlarca mil uzakta bu seyahatlerini yapar, birbirlerinin yörüngelerine girmezler. Gezegenler

sisteminin tesadüfen (kazara) oluşması için milyonlarca yıldızın, milyonlarca yıl uzayda gezinmesi ve bunların bir bölümünün özel bir tesadüfle bir araya gelmesi gerekir. Ve biz biliyoruz ki, bildiğimiz hayat, ancak bunların içinde dünya gezegeninde mümkündür."

Bu esrarlı kâinatta, hayatın sadece dünya gezegeninin sahip olduğu sıcaklık ve iklim zonunda var olması bir tesadüf olabilir mi? Yoksa dünya gezegeni, Kâinatın Büyük Mimarı tarafından insan hayatının başlaması için özel olarak mı dizayn edildi? Dünyayı oluşturan atomların ve fizik şartların tesadüfen bir araya geldiğini düşünelim, peki canlı hücre tesadüfen oluşabilir mi? Dünya, özel kanunlara göre işleyen bir sistemle dizayn edilmiş ve atomlar kesin ve belirlenmiş elektronlara sahip... Magnetik alan ve radyoaktivitede olduğu gibi, dünya gezegeni ancak kesin ve belirli kanunlar manzumesi ile idare edilebilir. Bunların hepsi tesadüf mü? Bildiğimiz hayat, ancak uygun ışık ve ısı şartlarında mümkün olabilir ve dünya güneşten tam olarak doğru radyasyonu aldığı için insanlık var. Bu tesadüf mu?

James Jeans'ın 1930 yılında İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde verdiği dersin genişletilmiş hali olan *Esrarlı Kâinat* kitabını okuyan bir insan, bu kâinatın bir yaratıcısı olduğu kanaatiyle 190 sayfalık kitabın sayfalarını tamamlıyor.[87]

Gülen o yıllarda bu konuları konferans konusu yapmasını, 2004 yılında şöyle anlatıyor:

"Edirne'deyken benim için bayağı problem bir mevzuydu. Gençliğe nasıl anlatırız o meseleyi.. O günlerde Kırklareli'nde vaizken bir kısım ilmi meseleleri anlatacağım diye hatta bir anons da yaptım. Ve bazı kimseler belki ilk defa camiye öyle geldiler. Hatta orda o gün komünizmin böyle bayraktarlarından meşhur insanlar vardı. Ayakkabılarıyla geldiler, onlara yer hazırladılar. Caminin arka tarafında maksurelerde oturup dinlediler. O türlü şeyler benim için bir dertti ızdıraptı. Bunun mutlaka gençliğe anlatılması lazımdı. Ciddi araştırarak yaptım... İzmir'e geldiğimde komünizm çok revaçtaydı. Gençler böyle ateşe giden kelebekler gibi kendilerini salıyorlardı. Ve komünizmin dayanaklarından bir tanesi de hilkat mevzuuydu. Hilkat yok deniyordu. Ne yaparım, ne ederim diye

caminin kürsüsünde anlatmaya başladım... Benim işim değildi. Ve şu mülâhazalarımı da her zaman söylemişimdir. Günün birinde ben bu konferansın şöyle arz edilmesini isterim demişimdir. Bir antropolog olsun, bir biyolog olsun, bir fizikçi olsun, bir kimyacı olsun, bir biyo kimyacı olsun, bir de İlâhiyatçı olsun, ansiklopedik bilgiye sahip bir ilâhiyatçı olsun. Onlar çıksınlar anlatsınlar."[88]

Gülen, o günlerin ulaşım şartlarında kış mevsimi olması sebebiyle yedi sekiz saatlik bir kara yolculuğundan sonra başkent Ankara'dan konferans vereceği Malatya'ya ancak gecenin saat 23.00'ünde ulaştı. Normalde Ankara'dan uçakla gelecekti, ancak uçak seferi iptal olmuştu. Buna rağmen bulabildikleri bir otomobille Ankara'dan yola çıktı. Bu araba da yolda arızalandı. Böylece üç saatlik bir gecikmeyle şehre ulaşabildi. Manzara, Gülen'i duygulandıracak seviyedeydi. Saatler 23.00'ü göstermesine rağmen yolun sağında ve solunda sıralanmış gençler onu bekliyordu. İnsanlar konferansın verileceği salonu terk etmemişti. O akşam konferansını veren Gülen, geceyi yolda geçirip Türkiye'nin orta bölgesinde yer alan Konya'ya ulaştı.

Gülen, Türkiye'nin geleceğini manevi değerlerle de donanmış bir gençliğin yetişmesinde görüyordu. Anadolu'nun dört bir tarafında sinema salonlarında ve belediye düğün saraylarında halka hitap etmesinin sebebi buydu. Yıllar sonra, 1993'te yaptığı bir röportajda, "*Galiba gitmediğim sadece üç vilayet kaldı.*" demesinin sebebi buydu. Demek ki Türkiye'nin 67 ilinden 64'üne gitmişti. Buna bir de ilçeleri dâhil ettiğimizde Gülen'in bütün Türkiye'nin her tarafını dolaştığı görülüyor.

1977: Almanya'daki Türklerle Buluşma

1970'li yıllarda Avrupa'da yaşayan Türkler, Fethullah Gülen'in gelip kendilerine vaaz vermesi için istekte bulunmuşlardı. Bunun üzerine Gülen, 1977'de Almanya'ya gitti.

Gülen, 9 Aralık 1977'de Berlin'de İslâm Peygamberi Hazret-i Muhammed'i konu alan bir konferans verdi. Konuşmasında "*Hazret-i Peygamber'in en önemli özelliği doğru sözlü olmasıdır.*" dedi. Onun bu

özelliğini düşmanları da itiraf etmişti. Devlet kuran bir peygamber olmasına rağmen çağdaşları devlet başkanları gibi saraylarda değil, mütevazı evinde hasır üzerinde yaşamıştı. Üç gün sonra, 12 Aralık 1977'de Münih'te verdiği konferansın başlığı ise şöyleydi: "Kurtarıcı Neslin Vasıfları." Gülen, Hamburg, Frankfurt, Hannover gibi şehirlerde de konferanslar verdi.

Gülen, Almanya'da beklemediği bir tabloyla karşılaştı. Türkler arasında keskin gruplaşmalar meydana gelmişti. Camiler bile ayrılmıştı. "Mevlâna" ismini taşıyan camiye gidenler, "Fatih Sultan Mehmet" ismini taşıyan camiye gitmiyordu. Bu gruplar, Gülen'in kendi mekânlarında konuşmalar yapmasını, öteki gruplara gitmemesini istiyordu. Bu, Gülen'in tarzı değildi. Hatta bu yüzden Köln'deki konferans programını iptal etti. Çünkü konferans tarihinden bir gün önce program yapılırken, Gülen'in önünde iki ayrı gruba mensup kişiler kavgaya tutuştu. Gülen bu şartlarda yapacağı bir konuşmanın yararlı olacağına inanmıyordu. Normalde Almanya dışındaki Avrupa ülkelerine de gitmeyi düşünüyordu. Ama bu tablo onu rahatsız edince üç hafta süren seyahat programını bitirip Türkiye'ye döndü.

Gülen anlatıyor:

"Bir grup bir camide benim için bir program hazırlamışsa diğerleri gelmiyorlardı oraya. Bir üniversite amfisini kiralamışlar, orada konferans vereceğim, diğerleri boykot yapıp gelmiyordu. Bunu camide de gördüm. Konferans salonunda da gördüm. Böyle değişik yerlere gittik ve hepsinde de hemen hemen devam edegeldi. En son Köln'e gitmiştik. Yanımda iki grup birbiriyle kavga ettiler. Çok moralim bozuldu. Zaten o güne kadar da böyle yaralıydım. Yaram derin deyip hep öyle dolaşıyordum. Bir de yanımda kavga olunca, ben gidiyorum dedim. Hemen kalktım arabaya bindim. Birkaç saatte Münih'e geldik. O gece Münih'te kaldık ve ertesi gün döndük. Benim için o gidişin şu faydası oldu. Oradaki genel dağınıklığı gördüm. Aman buraya dikkat etmek lazım dedim."[89]

Almanya'daki Türkler kendisine yeni model bir Mercedes hediye etmek istediklerinde bunu şiddetle reddeden Gülen, kendi deyimiyle bu Avrupa gezisinde bir toplu iğne bile hediye kabul etmeden Türkiye'ye döndü.

1970'li yıllar, Türkiye'de siyasi çalkantıların dorukta olduğu bir zaman dilimiydi. Bazı arkadaşlarına göre Gülen, Türkiye çapındaki konferanslarını

bir süre daha sürdürebilirdi. Ancak, o günkü Türkiye şartlarına göre konferanslarda oldukça kalabalık insanların toplanması, şahsına ilgi gösterilmesinden hoşlanmayan Gülen'e bu konferansları bitirme kararını aldırdı.

O yıllarda Gülen için Erzurum sadece doğduğu yer değil, zaman zaman sıkıntılardan bunaldığında gidip sığındığı bir sığınaktı. Erzurum'a böyle bir gidişinde, iki öğrenci kendisini ziyaret ederek yazdıkları bir kitaba önsöz yazmasını istediler. Sonraki yıllarda biri profesör, diğeri doktor olacak bu iki öğrenci, İslâm dünyasında tartışması hâlâ süren Ramazanın başladığını gösteren Ay'ın hareketlerini konu alan bir kitap yazmışlardı. Ay'ın hareketlerinin bilimsel anlamda tespiti için Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi NASA'ya ve Almanya'daki Goethe Enstitüsü'ne de başvurup bilgi alan iki öğrenci, kitaplarını tamamlayınca "önsöz" yazması için Gülen'e başvurdular. Gülen'in yazdığı beş sayfalık önsözdeki felsefi bilgileri ve "David Hume" gibi filozof isimlerini gören iki öğrenci, onun felsefeye olan bu ilgisinin sebebini merak ettiler.

18. yüzyılda yaşamış İskoçyalı bir filozof, ekonomist ve tarihçi olan David Hume, Batı felsefesinin en önemli isimlerinden biri olarak görülüyor.

Acaba Gülen bu felsefe kitaplarını ne zaman okumuştu? Gülen onlara şu cevabı verdi:

"Bir dönemde felsefeyi, özellikle Batı felsefesini okudum. Cemil Sena'nın yazdığı dört ciltlik felsefe kitabını baştan sona okudum."

Cemil Sena'nın kitabı, *Büyük Filozoflar Ansiklopedisi* adını taşıyor. Öğrencileri, Gülen'in, İzmir'de maddi sıkıntıya düşüp çuvallar dolusu kitabını satmaya karar verdiğinde, *Felsefe Tarihi* ve *Felsefe Ansiklopedisi*'ni satmadığı kitaplar arasında bıraktığını belirtiyor.[90]

Gülen, beş sayfalık bu önsözde yalnızca Ramazan hilali meselesine değinmedi. Önsözden bir bölüm şöyleydi:

"Asrımız bir ızdıraplar asrıdır. Hiç şüphe yok ki bu ızdırapların en büyüğü de Müslüman'ın içinde yaşadığı asrı ve getirdiklerini bilemeyişidir..."

Son olarak ABD'de yaşadığı evde de yine geniş bir kütüphane kuran Gülen, 1990'lı yıllarda İtalyan gazeteci Michele Zanzucchi'ye verdiği röportajda, Doğu'dan ve Batı'dan hangi yazarları okuduğunu şöyle anlatıyor:

"Doğu klasiklerinin yanı sıra, hemen hemen önemli bütün Batı klasiklerini de okudum. Mevlâna, Sadi, Hafız, Molla Cami, Firdevsi, Enveri gibi Doğu klasiklerinin üstatlarını tanımaya çalıştığım gibi, Shakespeare'i, Balzac'ı, Voltaire'i, Rousseau'yu, Kant'ı, Zola'yı, Goethe'yi, Camus'yu, Sartre'ı da öyle tanımaya gayret ettim. Bunlardan başka, Bertrand Russell'ı, Puşkin'i, Tolstoy'u ve daha başkalarını da okudum."

Gülen, *"Shakespeare, Romeo ve Jüliet'te üslubunun sihriyle âdeta mazinin hortlaklarını konuşturur ve sizi bilmediğiniz esrarlı âlemlerde gezdirir. Roma devrini ve o döneme ait hayat tarzını bilmeden Shakespeare'in ifade gücünü tahlil etmek bir garabet olur."* diyor.

Gülen'in ilgi alanına giren diğer bazı Batılı isimler şöyle: Bacon, Pascal, Hegel, Dante, Durkheim, Edison, Bergson, Einstein, Feyerabend, Comte, James Jeans, Eddington, Descartes.

Balzac'ın *Vadideki Zambak* kitabını hatırlatan Gülen'in 1960'lı yıllarda altını çizerek okuduğu kitaplardan biri de Takiyüddin Mengüşoğlu'nun yazdığı *Kant ve Schiller'e Göre İnsan Problemi*'ydi.

Gülen daha 1950'li yılların başında medreselerde öğrenim gören 15 yaşındaki bir öğrenciyken, ders kitaplarının arasına roman koyup okuyacak kadar kitap tutkunuydu. 1970'li yıllarda İzmir'deki kütüphanesinde Karl Marks'ın *Das Capital*'ini görmek mümkündü.

Gülen aynı zamanda çok iyi bir roman okuruydu. Roman okumaya medrese yıllarında başlamıştı. Türk edebiyatında, ilk psikolojik roman denemesi olarak kabul edilen *Eylül* romanı bunlardan biriydi. Öğrencilerine, *"Eylül romanının kahramanlarını biliyor musunuz?"* diyordu.

1900'de İstanbul'da geçen bir hikâye olan *Eylül*'ün kahramanları Süreyya ve eşi Suad'dı. Yazar, kitabın bir yerinde, Suad ile eşinin yaşadıkları

psikolojik gerilimi anlatırken, "Suç, beş senelik hayatın yıprattığı kalplerde, insan kalbinin eskimeye olan kabiliyetindeydi." diyordu. Onların evliliğine gıptayla bakan üçüncü kahraman ise "Goethe'nin dediği gibi layık olan kazanır, kazanamayan layık değildir... Ah insanlar, şu insan kalbi, yüz bin anlamlı bir bilmece!" diyordu.

Gülen, bulunduğu her yerde kütüphanesinde mutlaka *Meydan Larousse* gibi büyük bir ansiklopedi bulunduruyor. ABD'deki görüşmemizde, bir sabah seyrettiği bir televizyon belgeselinde Mevlâna Halid Bağdadi'nin hayatı anlatılıyordu. Onunla ilgili konuşurken, tam emin olmadığı bir konuda ansiklopediye bakılmasını istedi. Gülen'in kütüphanesinde ansiklopedi dışında, Osmanlıca, Arapça, Farsça, Türkçe lügatler de var. Gülen, bir dönem *Meydan Larousse* ve *İslâm Ansiklopedisi* ile baştan sona yoğun bir şekilde meşgul olduğunu belirtiyor.

Gülen'in öğrencilerine verdiği klasik İslâm eserleri derslerinde dikkatimi çeken olgulardan biri, ders boyunca Gülen'in yanında bulundurduğu ikişer ciltlik iki ayrı sözlüktü. Ders boyunca Gülen zaman zaman sözlüklere bakıyor ve bazen baktığı kelimenin anlamlarını yüksek sesle okuyordu. Dil ve kelime bilgisi üzerinde önemle duran Gülen, Arapçası çok iyi olmasına rağmen ve Farsça bilmesine rağmen öğrencilerini sözlük kullanmaya teşvik için yapıyordu bunu...[91]

Gittiği her yerde bir kütüphane kuran Gülen, öğrencileri ve arkadaşlarına kitap isimleri söyleyerek okuyup okumadıklarını soruyor, eğer okumamışlarsa bu kitabı onlara hediye ediyordu:

"Kitap merakım vardı. İmkânlarım yoktu. İmam olduğum dönemde de aldığım maaş ancak yetiyordu. Kitap almada biraz zorlanıyordum, başkalarından alıp bakıyordum. Elime geçen para ve maaşımdan artırdığımla mutlaka devamlı kitap alırdım. 12 Mart 1971 Muhtırasında içeriye aldılar, maaş vermediler, sonra yeniden memuriyete dönünceye kadar 6-7 ay geçti. O 6-7 ayın maaşını birden verdiler. Alır almaz koli koli kitap aldım. Hayranlık duyduğum fakat elimi uzatamadığım, alamadığım ne kadar kitap varsa aldım. Kendi kedime bu hapis yatmaya da değdi dedim. Çünkü hapis yatmasaydım nasıl para biriktirecektim, nasıl bu kitapları alacaktım. Bazen de, bazı kütüphaneler,

basım evleri, kitap basınca bana da bir takım gönderdiler."[92]

1960'lı yıllarda Gülen, İzmir kütüphanesinde üst katta çürümeye terk edilen yüzlerce elyazması kitap olduğunu öğrendi. Bu kitapların tutulduğu yere girdiğinde iki büyük salonu dolduracak kadar kitabın çürümeye terk edildiğini gördü. Kitaplar arasında Elmalılı Hamdi Yazır'ın elyazması Kur'ân tefsiri de vardı. Gülen bu kitaplardan önemli gördüklerini kurtarıp Kestanepazarı Kütüphanesi'ne koydu.

Gülen'in favori yazarlarından biri, Cumhuriyet Türkiye'sinin 1928'de Fransa'nın başkenti Paris'e gönderdiği öğrencilerden olan Nurettin Topçu'ydu. Topçu, Paris'teki Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe doktorası yapan ilk Türk öğrenci unvanına sahipti ve Gülen, *İsyan Ahlâkı* başta olmak üzere kitaplarını beğeniyor ve etrafındakilere okutuyordu. Gülen, *"Camus, Sartre gibi Batılı filozofları okuma duygusunu bende Nurettin Topçu ve onun eseri İsyan Ahlâkı uyandırdı."* diyor.

Topçu'nun bir diğer kitabı *Yarınki Türkiye* ismini taşıyordu. 1961 yılı Mayıs ayında yayınlanan kitapta şöyle diyordu:

"Yarınki Türkiye'nin kurucuları, yaşama zevkini bırakıp yaşatma aşkına gönül verecek, sabırlı ve azimli, lakin gösterişsiz ve nümayişsiz çalışan ruh cephesinin maden işçileri olacaklardır. Bu ruh amelesinin ilk ve esaslı işi insan yetiştirmektir. Hünerleri hep fedakârlık olan bu hizmet ehli gençler, hizmetlerinin mükâfatını da hizmet ettikleri insanlardan beklemeyecekler, sonsuzluğa sundukları eserin sesinin akislerini (yankılarını) yine sonsuzluktan dinleyeceklerdir."

Topçu bu satırları yazdığında tarih 14 Mayıs 1961'di.[93]

1960'lı yıllardan itibaren İzmir ve İstanbul'da binlerce kitaptan oluşan üç-dört kütüphane kuran Gülen, yıllar sonra, 25 Ağustos 2004 tarihinde Harvard Üniversitesi profesörü Nelson Kiang'a gönderdiği mektupta şöyle diyordu:

"Her gün üç, dört kitap okuduğunuzu öğrenmem benim için bir sevinç vesilesi oldu. Zira ben de senelerdir arkadaşlarıma aynı şeyi tavsiye

ediyorum. Her gün birkaç kitabın sırlarına ortak olduğum gibi, dostlarımı da kitapların sihirli dünyasına taşımaya çalışıyorum."

Boston'daki Harvard ve MIT üniversitelerinde ders veren Profesör Nelson Kiang, 2005 yılında Gülen'i Pensilvanya'da ziyaret etti, birlikte öğle yemeği yedi.

Çin asıllı Amerikalı profesör Kiang, Orta Asya'daki Türk okullarını gezip yerinde gören yabancılardan biriydi ve aynı okulların Çin'de de açılmasını arzuluyordu.

Victor Hugo, Alexis Carrel, Albert Camus

Gülen, 1998 yılı Nisan ayında Fransız *Le Monde* gazetesi muhabiri Nicole Pope'a verdiği röportajda şöyle diyor:

"Victor Hugo'ya çok ciddi saygı duyarım. Beğendiğim yanları vardır. Aslında bana ters gelen başkaldırı edebiyatının ustaları diyebileceğimiz Camus'ya, Sartre'a da saygı duyarım. Aynı şekilde Tolstoy'a, Dostoyevski'ye saygım vardır."

Gülen, 1999 yılında Kanadalı yazar Fred Reed'e verdiği röportajda ise şöyle diyor:

"Alexis Carrel, *İnsan Denen Meçhul* adlı kitabında insanın fizyolojik ve anatomik yapısına odaklanır. Bu kitap ilk basıldığı yıllarda çok popülerdi, çünkü Carrel o kitapta insan anatomisinin gizemli boyutlarını bir araya getiriyordu. Ve onun iddiaları, Allah'ın varlığı için delillerin bir araya getirilmesi olarak da düşünülebilir... Benim inancım diyor ki, insan tüm varoluşun bir modeli olarak en iyi biçimde yaratılmıştır. İnsan yaratılışın özü olarak düşünülür... Aslında, Camus, Sartre ve varoluşçu yaklaşım içindeki başka bazıları mevcut sistemlere karşı geldikleri zaman bile, öncelikli noktaları, insan iradesini veya ruhunu dinlemek, böylece onu daha iyi tanımaktı. Onlar, insanı, sistemin aksesuarları olarak gördüler, dolayısıyla onların iradeleri ve ruhları bu yapıya karşı koydu. Bu, insan gururu ve onuruna karşı bir ayaklanmaydı. Ama yine de hatalı bir şekilde,

yaklaşımlarını Yaratıcı'nın ve insan ruhunun inkârı üzerine kurdular. Meselelere ateist bir perspektiften yaklaştılar... Ben insan türünün birçok probleminin altında yatan nedenlerin insanın tam mânâsıyla bilinmemesinden kaynaklandığını düşünüyorum."

Gülen, Alexis Carrel'in *İnsan Denen Meçhul* kitabı 1950'li yıllarda Türkçeye çevrildiğinde, Türkiye'deki bazı laiklerin Carrel'e, "gerici, yobaz" dediklerini hatırlatıyor. Çünkü kitabı okuyanlarda Allah inancı uyanıyordu ve o dönemin Türkiye'sinde inkâra karşı oldukça etkili oldu.

"Botanik âlemine, zooloji âlemine, tıp dairesine girdiğiniz zaman, anatomiye, fizyolojiye girdiğiniz zaman, Alexis Carrel, *İnsan Denen Meçhul*'de insanların gözünü ne kadar açmıştır... Fen ilimlerini de doğru okuyarak, orada da irfana ulaşmak lazım. İnsan anatomisi, fizyolojisi başdöndürücüdür... 1950'li yıllarda *İnsan Denen Meçhul* tercüme edildi. İnkârın beline öyle bir darbe vurdu ki... Meseleleri öyle bir noktada bırakıyor ki Allah demeyince mesele izah edilmiyor. Ve bizdeki bir kısım insanlar, ilhada kilitlenmiş bazı insanlar Alexis Carrel'e gerici, yobaz dediler..."[94]

1912'de Nobel tıp ödülü alan Fransız cerrah ve bilim adamı Alexis Carrel'in *İnsan Denen Meçhul* kitabı, 1935 yılında yayınlandı. "İnsanın anatomisi kadar mahiyeti de çok kompleks bir yapıdır. İnsanın konuşma kabiliyeti olmasaydı medeniyet ortaya çıkmazdı." diyen Alexis Carrel şu muazzam tespitleri yapıyor:

"Evren ile kıyaslandığında insan çok küçük bir varlıktır, 4 binden fazla insan üst üste binerse ancak Everest'in yüksekliğine erişebilir. Ama insan beyni, aklı, düşünebilme kabiliyeti ve zekası sayesinde fizik dünyayı yönetiyor. Bütün çağlarda büyük filozoflar bütün hayatlarını insanın bu esrarını çözmeye adadılar. Yeryüzündeki her bir insanın huyu ve karakteri, görünümü farklıdır."

İnsan beyninin kompleks yapısı, ana rahminde beynin ve gözlerin oluşum safhalarına değinen Alexis Carrel, şöyle devam ediyor:

"İnsan vücudundaki hücreler arılar gibi; matematik, kimya ve biyoloji biliyor gibi çalışıyorlar. İnsan vücudu 16 silindirli bir makina gibi çalışıyor. Milyarlarca beyaz ve kırmızı hücreden oluşan kan, insan bedeninde her organa uygun besin taşıyor, organları temizleme görevini yapıyor ve gerekli

yerde organları tamir ediyor. İnsanın her bir organı ayrı bir âlemdir, mesela bir böbrek devre dışı kalınca diğer böbrek iki kat kapasite ile çalışmaya başlıyor."[95]

Gülen, Jean Paul Sartre, Albert Camus gibi "varoluşçuluk" akımının temsilcisi yazarların kitaplarını 1960'lı yıllarda İzmir'deyken okudu. Gülen'e göre, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkılmış Fransa'sında ortaya çıkan bir akım olan varoluşçu yazarların kitapları, Türkiye'de bir dönem boşluğa düşen gençliğin kafasının bulanmasında etkili olmuştu. Bunu, "*Varoluşçuluğu sıksanız, içinden inançsızlık damlayacaktır.*" sözleriyle anlatıyordu. Sartre'da da, Marcus'de de, Camus'da da aynı boşluk vardı. Ümitsizlik ve bedbinlik, yüzyılımızda en görkemli ifadesini varoluşçularda bulmuştu. Onlar için hayat anlamsız bir süreç, varlık anlamsız bir boşluk, intihar bir değer, ölüm tek ve kaçınılmaz gerçekti. Çünkü birey, korkunç savaşların enkazı altında kalmıştı.

O yüzden vaazlarında Allah'ın varlığını anlatırken, bu konuları da sık sık işliyordu. Gülen bu yazarların bazı görüşlerine yönelik eleştirilerini, 1979 yılı Şubat ayında yayın hayatına başlayan *Sızıntı* dergisine yazdığı başyazılarda da sürdürdü. Örneğin bazı yazılarına Sartre'dan pasajlar alarak, bunlara cevap verdi. Çünkü dini tamamen sosyal hayattan dışlayan bu felsefenin aydınlar üzerinde büyük etkisi olmuştu.

Gülen, bu akımla eşzamanlı olarak Batı dünyasında yaşanan manevi değerlere dönüşe de işaret ediyordu. "*Batı'da dine dönüş, Rusya'da komünizmin çözülmesinden önce başladı.*" diyen Gülen, buna Amerikalı psikiyatr Henry C. Link'in İkinci Dünya Savaşı'ndan önce 1936'da yazdığı *Dine Dönüş* kitabını örnek gösteriyordu. Link, bu kitabında insanlara kiliseye gitmelerini, maneviyatla ilgilenmelerini tavsiye ediyordu.

Henry Link, kitabının girişinde "Dine Dönüşüm" başlığıyla kendi hikâyesini çok çarpıcı bir şekilde anlatıyor. Link, üniversiteye gitmeden önce dindar olduğunu, ancak üniversite ile birlikte 20 yıl boyunca dinden uzak kaldığını ifade ediyor. Psikiyatr olarak, 15 yıl boyunca 4 bin hastayla ilgilendiğini ifade eden Link, şöyle devam ediyor:

"Yıllar önce beni dinden uzaklaştıran bilim, yıllar sonra bu sefer dine dönüşümün yolu oldu. Din zayıfların sığınağı değil; insanın hayatını güçlendiren ve anlamlandıran bir olgudur."[96]

Ne var ki, Batı dünyasında genel olarak manevi değerlere dönüş yaşanırken, Türkiye'de aydınlar varoluşçuluğun etkisinde kaldı. Dini dışlayan bu akım özellikle aydınlar ve üniversite gençliği üzerinde etkili olmuştu. Jean Paul Sartre'ın kitaplarını okuyan gençler, "Allah'ı kim yarattı?" sorusunu ortaya atıyorlardı.

Örneğin Cezayir doğumlu "varoluşçu" Fransız yazar Albert Camus'nun 1947'de yayımlanan *Veba* adlı romanındaki anlatımlar, dinin gerekliliğinin sorgulanmasına yol açıyordu. Cezayir'deki bir veba salgınını konu alan romanın iki kahramanı, vebaya karşı savaş açan dürüst Doktor Bernard ile Rahip Paneloux'tu. Rahip bir vaazında, İncil'de anlatılan Mısır'daki vebayı hatırlatıp şöyle diyordu:

"Allah, Firavun gibi kibirlilere veba felaketiyle diz çöktürdü. Şimdi biz felaketin içindeyiz ve bunu hak ettik. Allah'ın ışığından mahrum bir halde vebanın cehenneminde uzun süre kalacağız."

Rahibin mesajı şuydu: "Çıkış yolu, Allah'a yönelmektir. Onun bağışlamasıyla bu felaket bitecektir." Ancak, bir süre sonra rahip ve doktor, vebaya yakalanan bir çocuğun acılar içinde gerçekleşen ölümüne birlikte tanıklık ediyorlar ve bu olayın etkisiyle rahip de doktorun çizgisine geliyordu. En sonunda rahip de vebadan ölüyordu.

Gülen, 1970'li yıllarda, camide gençlerin sorularına cevap verirken, çocukların ve günahsız insanların doğal afetlerde ve savaşlarda ölmesinin İslâm dini açısından ne anlama geldiği sorularına muhatap oldu ve cevaplar verdi.

Gülen'e göre, dünyanın karşı karşıya olduğu asıl veba, inanca saldırıydı. Evet, inançsızlık veba gibi bir tehlikeli hastalıktı ve insanlığın karşı karşıya bulunduğu problemlerin başında geliyordu. 20. yüzyılda, Türkiye'de aydınların sürüklendikleri şey inançsızlık buhranıydı. Gülen, *"O dönemde aydınlar arasında bir kriz yaşanmış. Benim gençliğime kadar geldi bu."*

diyordu. Bu kriz, inançsızlıktı.

Dini ve inancı dışlayan bu akımların Türkiye'yi nasıl etkilediğinin çarpıcı bir örneği İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde ortaya çıkmıştı. 1949 yılında Fransa'nın başkenti Paris'te okuyan ve çoğu doktora yapan Türk öğrencilerin komünist fikirlere kapıldığı haberi o yıllarda Türkiye'de kaygılara yol açmıştı. Daha sonra büyükelçi, siyasetçi, gazeteci ve işadamı olarak Türkiye'de önemli noktalara gelecek olan bu öğrencileri korumak, önemli bir mesele haline gelmişti. O dönemde Türkiye'nin Paris Büyükelçisinin girişimiyle "Paris Türk Öğrenci Cemiyeti" kurularak, Türk öğrenciler korumaya alınmıştı. O yılların Fransa'sında, komünistler oldukça güçlüydü.

Türkiye'nin tanınmış işadamlarından Vehbi Koç, Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği 12 Aralık 1962 tarihli mektubunda, "Moskova bütün kuvvetiyle bu memlekette dâhili bir kargaşalık çıkararak rejimini yurdumuza sokmaya çalışıyor." diyordu. Gülen'in 1960'lı yılların başında Komünizmle Mücadele Derneği'nin Erzurum'da şube açması için çaba harcamasının sebebi buydu. Bu bir siyasi faaliyet değil, Gülen'in "asıl veba" dediği inançsızlığa karşı gençleri korumaktı. 1950-60 arasında İstanbul'da faaliyet gösteren Komünizmle Mücadele Derneği, 1963'te tekrar canlanmış, 1965 yılına gelindiğinde Türkiye genelinde 110 şubeye ulaşmıştı.

Gülen'in, doğu ile batının kavşak noktasındaki Türkiye'nin en büyük şehri İstanbul'da vaaz vermeye başlaması 1976 yılına rastlar. Gülen, İstanbul'da ilk vaazını 1976'da Osmanlı döneminden kalma bir dergâh olarak bilinen küçük bir camide verdi. İstanbul'daki ikinci vaazı, 26 Ağustos 1977 tarihinde, Osmanlı padişahlarının ikametgâh olarak kullandığı Topkapı Sarayı'na yakın tarihi büyük bir camide oldu. Vaazın konusu şuydu: *"Müslüman'ın öncelikle kendi benliğine çekidüzen vermesi."* Üçüncü vaazı, 9 Eylül 1977'de, Osmanlı Padişahı I. Ahmet tarafından 1609-1617 arasında yedi yılda yaptırılan ve duvarlarındaki göz kamaştırıcı mavi çiniler sebebiyle bütün dünyada "Blue Mosque" olarak bilinen Sultanahmet

Camii'ndeydi. O gün dönemin başbakanı Süleyman Demirel ve Dışişleri Bakanı da camideydi.

Gülen, İstanbul'a Sultanahmet Camii vaazına gelirken, İzmir'de oturdukları semtin adı ile anılan "Eşrefpaşalılar" isimli bir grup da İstanbul'a geldi. Bunlar, geçmişlerinde esrar içiciliği, kumar gibi alışkanlıklar bulunan kişilerdi. Ama 1970'li yılların başında Gülen'i tanıdıktan sonra esrarı ve kumarı terk ederek yepyeni bir hayata başlamışlardı.

Onları en çok etkileyen ve bir daha da Gülen'in yanından ayrılmamalarını sağlayan şey, Gülen'in onları benimsemesiydi. Bir gün alkollü olarak yanına getirdikleri bir arkadaşları içeri girince Gülen, onu karşılarken ayağa kalkmıştı. Gülen'in, İzmir'deki bazı okullara tatlı satışı yapan bir arkadaşlarını kastederek, *"O benim arkadaşım."* demesi onları büyülemişti. Bir başka gün çeşitli misafirleriyle yemeğe oturan Gülen, onları kendi sofrasına davet edip, *"Buyrun burada sizin için yer var."* diyordu.

Bu grubun Gülen'le tanışmasının hayli ilginç bir hikâyesi vardı. 1973 yılında bir tütün mağazasının sokağındaki bir kahvehanede toplanıyorlardı. Bu kahvehanenin özelliği bütün esrarkeşlerin buraya gelmesiydi. Kahvehanenin hemen karşısı da tarlaydı. Orası da onların mekânıydı. Eşrefpaşalı dendiğinde akla gelen şey, o mekânlarda insanlara bıçak çeken, esrar içen, adam vuran, her gün kafa çeken insanlardı.

İşte polisin gözünde esrarkeşlerin mekânı olan bu kahvehaneye Gülen'in iki öğrencisi gelip onlara konuşmalar yaptılar. Sonraki dönemde Gülen de bu kahvehaneye uğradı. Tam da polisin baskın yaptığı bir gün Gülen'in bir öğrencisi oradaydı. Polisler ona, "Bu adamları biliyoruz. Bunlar esrarkeş. Sen parlak bir delikanlısın, senin burada ne işin var? Çık dışarı!" dediklerinde gruptakiler, "O bizim hocamız." dediler. Polis memurları şaşırmıştı.

Polisin "Ne hocası?" sorusuna şu cevabı verdiler: "Yahu bize Allah'ı, Peygamber'i anlatıyor. Biz de namaz kılıyoruz." Daha da şaşıran polisler "Kaldırın ellerinizi!" deyince, çoğunun cebinden esrar yerine namaz takkesi

çıktı. Polis, birine "Sen de mi namaz kılıyorsun. Sabah namazı kaç rekâttır, söyle bir daha bu kahveyi basmayacağız." deyince cevabı yine hazırdı: "Ben kaç rekât olduğunu bilmem. Biradere (hocaya) uyarım. O secdeye gider, uyarım, o selam verdi mi ben de selam veririm. Namaz bitmiş olur." Polisler, kumar da oynanan bu kahvehanedeki değişimi görünce ve bu insanların kötü alışkanlıkları terk ettiklerine tanık olunca artık bu kahvehane baskınlarına son verdiler. Sadece zaman zaman çay içmeye geliyorlardı.

İşte bu grup, kahvehanedeki esrar gecelerini bırakınca, haftanın belirli günlerinde kendi aralarında dini sohbetlere başladı. 1975 yılıydı. Türkiye'de hâlâ Türk Ceza Kanunu'nun 163. maddesi yürürlükteydi ve bu şekilde evlerde toplanıp dini eserler okumak, baskın için yeterli bir gerekçeydi. Bir gece bu grup toplam 27 kişi olarak evde sohbet yaparken baskına uğradılar. Seyyar araba ile kum taşıyan bir arkadaşlarının evindeydiler. Polislerce elleri bağlanıp dışarı çıkarılırken, dışarıda bekleyen gazeteciler tarafından resimleri çekildi. Haberler abartılıydı. İçeride "sarıkla ayin" yaparken yakalandıkları söyleniyordu. Oysa ayin veya zikir yapmaları söz konusu değildi. Kaldı ki zikir yapmak da suç veya günah değildi.

Gülen onların bu şekilde yakalandığını görünce hemen Emniyet'e gitti. Özellikle kumcu arkadaşları için üzülmüştü, çünkü içeride olduğu sürece kum arabası çalışamayacak, ailesi mağdur olacaktı. Onlar Gülen'i koridorda görünce moralleri iyice yerine geldi. Sorgu memuru dini kitap isimleri sayıp "Bunları okudunuz mu?" deyince biri, "Her eseri okuyorum, sen de bir kitap yaz, seni de okuyayım!" diyordu. Onlar dört beş gün içeride kalırken, Gülen evlerine para ve yiyecek yardımı yapılmasını sağladı.

12 Eylül 1980 darbesi döneminde bu grup yine dini sohbetler yaptıkları için gözaltındayken, Gülen de aranmasına rağmen, riski göze alarak İzmir Emniyeti'nin önüne kadar gidip pastaneden onlara yiyecek gönderdi.

Dışarı çıktıklarında "Bu hoca gariban, parası alınmaz." deyip Gülen'e parasını iade etmeye gittiler. Gülen, *"Biz arkadaşız. Para ihtiyaçtan dolayı verilmez. Verdiğimizi geri almayız."* dedi. Gülen, bu insanları anlatırken

şöyle diyor:

"Birkaç tanesi bir vesileyle camiye gelmiş, vaaz dinlemiş ve bir daha da halkadan ayrılmamıştı. Zaman zaman ziyaretime gelirlerdi, ayrı yerleri vardı onların. Gidip yanlarına oturur ve onlarla özel bir lisanla konuşurdum."

İşte bu şekilde Gülen'i tanıyan ve ondan etkilenen grubun 9 Eylül 1977'de İstanbul'da Sultanahmet Camii'nde olmalarının sebebi, kendi yöntemleriyle Gülen'i korumaktı. 1970'li yılların o dalgalı dönemlerinde Gülen'e bir zarar gelmemesi için kendilerine göre bir koruma yöntemi geliştirmişlerdi. İki kişi, vaazlar sırasında dışarıda caminin etrafında dolaşıyor, arabaları kontrol ediyorlardı. Gülen, *"Korunmaya ihtiyacım yok."* dese de onlar bundan vazgeçmedi. Bir diğeri de vaazlar öncesinde kürsüyü, kürsüdeki minderi kontrol ediyordu ve hemen kürsünün altında oturarak muhtemel bir olaya karşılık Gülen'e en yakın noktada duruyordu.

2007 yılı Kasım ayında Gülen'le görüşmek üzere ABD'ye gittiğimde bu gruptan bir kişi Gülen'in yanındaydı. Mesleği tatlıcılıktı. Gülen'in yanına gitmek için İstanbul'daki ABD Başkonsolosluğu'ndan vize alması kolay olmamıştı. Vize başvurusu birkaç kez reddedilince, sonuncu başvurusunda, vize görüşmesi yaptığı konsolosluk görevlisinin, "Neden bu kadar ısrar ediyorsun?" sorusuna şu cevabı vermişti: "Çünkü onu seviyorum. Sevenleri ayırmayın. Bunun vebali vardır." Bu duygusal konuşma karşısında ona vize verdi.[97]

Gülen'in öğrencilerinden Ahmet Talu da benzer bir vize olayı yaşadı. Talu, Gülen'i ziyaret etmek için ABD Konsolosluğu'na dokuz yıl içinde sekiz defa başvurdu ve sekizi de reddedildi. Talu, 2008 yılı Şubat ayında dokuzuncu defa vize başvurusunda bulununca konsolosluk görevlisinin, "Başvurunuz sekiz defa reddedilmiş, niye hâlâ ısrar ediyorsunuz?" sorusuna şu cevabı verdi: "O benim otuz yıllık hocam. Son bir defa kendisini görmek, helalleşmek istiyorum." Vizeyi aldıktan sonra 17 Şubat 2008 günü ABD'ye giden Talu, Gülen'le görüştükten iki gün sonra 19 Şubat 2008 günü ABD'de

kalp krizinden vefat etti ve cenazesi Türkiye'ye gönderildi.

Kendine göre yöntemlerle Gülen için koruma tedbiri geliştiren bir kişi daha vardı: 70 yaşlarında ak saçlı ve sakallı bir zat olan Halim Baba. Evini ve fırınını öğrenci yurtları açan vakfa bağışlayan, geçimini seyyar arabayla bir liralık eşyalar satarak sağlayan bu kişi, 1970'li yıllarda Gülen ne zaman bir yere gitse, arabanın ön koltuğuna geçip oturuyordu. Oysa Gülen de otomobilde hep ön koltuğu tercih ediyordu.

Hatta Gülen gözaltına alındığında, polis arabasında şoförün hemen yanına oturunca, polis şefi, "Hocam, oraya oturmayacaksınız, sizin yeriniz arkası." deyince arka koltuğa geçmişti.

Ama İzmirli bu yaşlı adam, neredeyse ön koltuğu ele geçirmişti. Gülen ne zaman ön koltuğa geçmeye niyetlense, onu orada otururken buluyordu. Bir gün dayanamayıp, *"Bu öne oturma merakı da neden?"* diye sordu. Halim Baba'nın cevabı şöyle oldu:

"Hocam, kötü niyetli insanlar var, sana zarar vermelerinden korkuyorum, şu sakalımla, kılık kıyafetimle öne oturuyorum ki beni Hoca zannetsinler de, vuracaklarsa beni vursunlar."

12 Eylül 1980 darbesinden bir yıl kadar önce, 1979'da Türkiye'nin önemli işadamlarından birinin, İstanbul'da Boğaz'ın üzerindeki evinde bir yemek daveti vardı. Yemekte, sonraki yıllarda Türkiye'nin Başbakanı ve Cumhurbaşkanı olacak olan dönemin Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal, eski bir Milli Eğitim Bakanı, üniversite öğretim üyeleri ve işadamları vardı. Yemeğin baş davetlisi Gülen'di. Denizin kenarında yenilen yemekten sonra içeri geçildiğinde Özal, Gülen'e, "Hocam eğitim faaliyetlerinizi biraz anlatsanız." dedi. Gülen, Türkiye'nin düzlüğe çıkması için bireysel olarak herkese düşen görevlerden söz etti. Türkiye sathına yayılmakta olan öğrenci yurtlarıyla birlikte okullar açılması gerektiğini anlattı. O akşam Gülen'i dinleyenlerden bazıları, "Bunun için gerekli olan para nasıl bulunacak?" sorusunu ortaya attılar. Gülen, *"O işin en kolay tarafı. Önemli olan samimiyet. Bakın İzmirli işadamları gelip İstanbul'da yurt açıyor."* diye cevap

verdi.

1970'li yıllarda Türkiye'de gazyağı ve tüp kuyrukları vardı. 1977'ye gelindiğinde Türkiye büyük bir ekonomik darboğazdaydı. Ancak ilaç, petrol ve gübre gibi çok zaruri ihtiyaçlar için döviz vardı. Ödeme güçlüğü çeken Türkiye, 1978'de Uluslararası Para Fonu'yla (IMF) ilk anlaşmasını yaptı. Bir doların fiyatı 19 liradan 25 liraya çıktı. Bir yıl sonra IMF'yle ikinci anlaşma yapıldı ve bir dolar 47 liraya yükseldi.

Yemekten sonra Özal ile Gülen bir saat kadar baş başa görüştüler. O akşam Özal'la yaptığı görüşmeyi sorduğumda Gülen, *"Özal daha o zaman işin temelini, büyüklüğünü, inkişaf edeceğini görmüştü."* cevabını verdi.

12 Eylül öncesinde Türkiye'de kamplaşmalar öylesine vahim boyutlara ulaşmıştı ki Gülen 1979'da İzmir'de camide cuma günü vaaz verirken, sol gruplardan birinin mensupları "Yaşasın Lenin, yaşasın komünizm" diye bağırarak caminin önünden geçtiler. Ellerinde orak çekiçli kırmızı bayraklarla geçen grubun amacı camidekileri tahrik etmekti. Cuma günü olduğu için caminin çevresi kalabalıktı. Özel olarak cuma gününün seçildiği anlaşılan bu gösteride, dışarıdan gelen "Yaşasın Dev-Sol, yaşasın Marksizm" sloganlarıyla içerideki cami cemaatinin psikolojisi bozulabilirdi. Gülen, o günleri anlatırken, *"Cami avlusunda bile komünist gençler tarafından tehdit ediliyorduk. Cami avlusunda cemaatin gözünün içine baka baka 'ya ya ya, şa şa şa, komünizm çok yaşa' diye bağırılıyordu."* sözlerini kullanıyor.

Dikkat çekici bir nokta, Gülen'in o dönemde kendisini sağcı, solcu ya da dindar olarak tanımlayan bütün gençlere aynı dilden yaklaşmasıydı. Örneğin, kendilerini komünist olarak adlandıran gençler cami avlusuna girip bu sloganları attıklarında camideki dindar gençlerin harekete geçip onlara cevap vermesini doğru bir tarz olarak görmüyordu. Gülen'e göre sokaklara, duvarlara yazı yazmak veya karşı grupların yazdığı sloganları silip yeni sloganlar yazmak da faydasızdı. Gülen'in sağdan ve soldan bütün gençlere çağrısı şuydu: *"Askerin 1971 muhtırasından ders alın. Ülkeyi kurtarmayı bırakın, okulunuzu bitirmeye bakın."*

Bir gün bir arkadaşı Gülen'e, "Hocam ne zaman kürsüde vaaz ederken ve minberde hutbe okurken size baksam, sizi alnınızdan bir kurşun yemiş ve kanlar içinde boylu boyunca yatarken görüyorum" demişti. Gülen'in bu arkadaşına cevabı şöyleydi: *"Ben hep o tehlikeyi bilerek ve onu bekleyerek hutbe için minbere çıkıyorum."* Gülen, bir gün kürsüde vaaz ederken şöyle demişti:

"Şayet bir gün beni kürsüde öldürürlerse, cesedimi bir kenara atın ve başınız önde asayişin, emniyetin temsilcileri olarak evlerinizin yolunu tutun. Eğer öyle bir anda kalkıp bana saldıranlara karşılık verirseniz size hakkımı helal etmem. Allah'ın huzurunda iki elim yakanızda sizinle hesaplaşırım."

Bir gün sol gruplardan birine mensup gençler, Gülen'in bir öğrencisinin kafasını yarmışlardı. Bu öğrenci Gülen'e gelerek, "Hocam beni bu hâle getirdiler ama kimseye el kaldırmadım." dedi. Gülen, bu öğrencisini teselli ederek, *"Size yakışanı yapmışsınız."* cevabını verdi. Gülen, *"Size biri bıçakla saldırıyorsa, kollarınızı açın, ona sarılın. Onun yaka cebine gül kondurmak için okunuzun ucuna gül takın."* diyordu. Bu sol gruptaki öğrenciler, dövdükleri öğrencinin rakip sağcı bir gruba mensup olduğunu zannetmişlerdi. Kısa bir süre sonra onun Gülen'in öğrencisi olduğunu öğrendiklerinde, bir demet çiçekle Gülen'i ziyaret edip özür dilediler.

2016 yılı Mayıs ayındaki bir görüşmemizde Gülen, o günleri anarken şöyle dedi:

"1977'de iki asistan arkadaşımızın dişlerini kırdılar. 'Her gün iki arkadaşınızın dişlerini kırsalar yine sokağa dökülmeyeceksiniz.' dedim."[98]

O dönemde şehirlerde kurtarılmış bölgeler vardı. Örneğin İzmir'deki üniversite solcu gençlerin kontrolündeydi, milliyetçiler (ülkücüler) derslere giremiyordu. Erzurum'daki üniversite ise sağcıların kontrolündeydi. Bazı yerlerde öğretim üyeleri bile okullara giremiyordu. Sağ ve sol gruplar da kendi aralarında birlik değildi. Örneğin Maocular bir grup, Leninciler bir başka gruptu. Bir grup diğerine "Rusçu", "sosyal faşist" suçlaması yapıyordu.

Her genç, Gülen'in kafası yarılan bu öğrencisi kadar şanslı değildi. Her gün, 20-30 kişi ölüyordu. Ölen her üniversiteli gençle birlikte bir eve de ateş düşüyordu. Anneler ve babalar çaresizdi. İstanbul'daki olaylarda öldürülen iki öğrenciden birinin babası, "Arkadaşımızın cenazesini biz gömeceğiz." diyen bir grup öğrenciye, "Hayır, oğlumun ölümüne siz sebep oldunuz, cenazeyi size vermem." diyordu. Bunun üzerine yeniden olaylar çıkıyordu.[99]

1977'de yurt çapında yayılan Yüksek İslâm Enstitüleri boykotu, Gülen'in İzmir'de güçlü bir şekilde verdiği *"Boykot yanlıştır."* mesajıyla kırıldı. Gülen vaazlarında, boykotların doğru olmadığını belirterek öğrencilere, *"Sınıfınıza girip dersinizi yapın."* çağrısı yaptı. Boykotçular, "Yüksek İslâm Enstitüleri, akademi olsun." talebinde bulunuyordu.

Türkiye çapında sayıları on kadar olan enstitülerin bir sene boykot edilmesi demek, bir sene mezun verememesi demekti. Boykot hem enstitülerin kapatılmasına zemin hazırlayacaktı hem de vaiz ve din dersi öğretmeni ihtiyacı olan toplum için önemli bir kayıp olacaktı.

Türkiye çapına yayılmış olan bu boykot, İzmir Yüksek İslâm Enstitüsü'nde sona erdirilirken, o gün enstitünün çevresini saran sivil halk da boykotu kırıp derslerine girmek isteyen öğrencilere yardımcı oldu. Gülen de o gün, okulun yakınına kadar gelerek boykotun kırılmasına kişisel olarak destek verdi. Boykotçular, derslere girmek isteyen arkadaşlarına, bir İslâm Enstitüsü öğrencisine yakışmayacak düzeyde hakaretler ederken, derslerine girmek isteyen öğrenciler seslerini çıkarmadılar. Gülen'in, *"Sizi öldürseler bile, tokatla dahi karşılık vermeyin!"* tavsiyesine uyan bu öğrenciler için önemli olan okulun açılmasıydı.

1977'deki bu boykot, 1969'dan itibaren yaşanan üç-dört boykot girişiminin belki de en güçlüsüydü. Gülen'e göre, sokakta yürüyüş yapmak, slogan atmak, boykot yapmak Türkiye'nin hiçbir sorununa çözüm getirmeyecek ve dindar insanların günlük hayatlarına herhangi bir kolaylık sağlamayacaktı. Üstelik Türkiye çapında İslâm Enstitüleri boykotu sürdüğü

sırada Türkiye Büyük Millet Meclisi tatildeydi. O şartlarda ülkenin çok daha acil konularını bile görüşüp karara bağlamakta güçlük çeken Meclis'in İslâm Enstitülerini akademiye dönüştürecek kanunu çıkarması çok zordu.

Sonraki yıllarda bu okullar, akademilerden çok daha iyi bir statüye sahip olan İlâhiyat fakültelerine dönüştüler. Gülen'e göre boykotçular başarılı olsaydı, bu sonucun elde edilmesi mümkün değildi.

Camideki insanların dışarıda slogan atmakta olan sol gruplarla çatışmasını, İslâm Enstitüsü öğrencilerinin boykotçular ve boykot karşıtları olarak kavgaya tutuşmasını bu güçlü mesajlarıyla önleyen Gülen'in, tehditle esnafı kepenk kapatmaya zorlayan örgütlere karşı tavrıysa başkaydı. Gülen vaazlarında esnafa, *"Bir avuç çapulcuya teslim olamazsınız. Gidin, dükkânlarınızı açın. Gelip öldürürlerse şehit olursunuz."* diyordu. Çünkü bu olayda, silahlı grupların toplum üzerinde zorla baskı kurması söz konusuydu. Esnafın korkuyla teslim alınması demek, Türkiye'nin teröre teslim olması demekti.

Gülen'e göre millet, içte anarşi ve huzursuzluk çıkaran mütecavizlerin karşısına *"tunçtan bir abide gibi"* dikilmeli ve ölümü pahasına da olsa her türlü tecavüze set çekmeye çalışmalıydı. Çünkü *"kobralaşmış"* ve insanlık sıfatını başka yerlerde bırakmış bir anarşiste en küçük bir taviz vermek, yarın ardı arkası gelmeyen taleplere kapı açmak olacaktı. Mesela, anarşistler, "Bugün dükkânlar kapanacak, kepenkler çekilecek." diye ültimatom göndermişlerse, esnaf o gün bir başka mazeretinden dolayı dükkânını kapatacak dahi olsa, her türlü mazereti bir tarafa atacak ve gidip dükkânında oturacaktı. Diğer taraftan, bir anarşist elinde silah kapısına dikilse ve anarşi hesabına ondan "bir arpa tanesi" dahi istese, o arpa tanesini vermeyecekti. Çünkü teröristin ilk talebi yerine getirildiğinde, aynı şahıs bir başka zaman yine kapısını çalacak ve onu ömür boyu utancından yere baktıracak taleplerde bulunacaktı. İşte o zaman, kapısı anarşist tarafından ilk çalındığında ne pahasına olursa olsun diretip ölümü tercih etmediğine bin pişman olacaktı.

Gülen, o günleri şöyle anlatıyor:

"O baskının, tedhişin, terörün psikolojik yanı daha büyüktü. Ekonomi sarsılıyordu, işadamı, işçi sarsılıyordu, insanlar korkutuluyordu, susturuluyordu, evlerine kapanıyorlardı. Bazen dükkân açmıyorlardı. Sokakta gemi azıya alan bu insanlar ne yaparlarsa yapsınlar, Türkiye'de devlet vardır, gelir bir gün haddini bildirir dedim. Orada bana devletçi bile dediler, devleti kutsayan bazılarının yanında beni de mütalaa ettiler. Kutsama halim olmadı ama her zaman ifade ettiğim gibi en kötü devleti bile devletsizlikten iyi gördüm. Hiçbir şey yapamayan en aciz devletleri devletsizlikten iyi olarak alkışladım. Çünkü o zaman anarşizme kapı açılmış olur. Başa çıkamazsınız. Hiçbir müspet hareketi tutturamazsınız. Esnaf azıcık böyle kendini ortaya koyunca, onlar geriye adım attılar. Açılan dükkânlara gidemediler. Dükkânını açmış içinde oturan adama kepengini kapa diyemediler. Bugünkü gibi hatırlıyorum biz camiden dağılıyorduk. Onlar da kalabalık bir grup caminin önünden geçiyor ve yobazlar kahrolsun diye bağırıyorlardı. Fakat cemaat temkinli davrandı, hadiseye sebebiyet verilmedi. Bir cuma çıkışına rastlattırdılar, o camiye ben cuma günleri gidiyordum."[100]

1970'li yılların sonu, Türkiye'de anarşik olayların zirve yaptığı bir dönemdi. Gülen, yurtta kalan öğrencilerin saldırıya uğramaları ihtimaline karşılık da tedbirler aldırıyordu:

"Yangın çıkarırlar, molotof kokteyli atarlar, bu çocuklar burada ne yaparız endişesini hiçbir zaman kafamdan atamıyordum. Bir yangın olduğu zaman ne olur, hemen uyanın dendiği zaman alarma uymaya çocukları alıştırmıştık... Alarm verildiği zaman, kalkmasını öğrensinler, merdivenlerden hızlı inmesini öğrensinler... O çocuklar orada bize emanetti. Alarm verirdim, hatta bahçede suni yangın çıkarıyordum, çocuklar iniyordu, gece yarısı söndürüyordu. Onlara yangın söndürmeyi öğretirdik. Şimdi otomatik söndürücüler var. Türkiye'de daha onlar yoktu."[101]

Gülen'in Yıllarca Hayalini Kurduğu Derginin Kapağındaki İlk Resim: Ağlayan Çocuk

1979'un Şubat ayında yayımlanmaya başlanan *Sızıntı* dergisinin başyazılarını Gülen yazıyordu. İlk sayının kapağında ağlayan gözü yaşlı bir çocuk vardı. İlk başyazının başlığı şöyleydi: "Bu Ağlamayı Dindirmek İçin Yavru". Derginin kapağındaki ağlayan çocuk resminin altına Gülen, "İstiklal Marşı"nın şairi Mehmet Akif Ersoy'un şu dizelerini koymuştu:

"Merhametin yok diyelim nefsine

Merhamet etmez misin evladına."

İlk sayısı 6.000 olarak çıkan, 2000'li yıllara gelindiğinde 830.000 aylık tiraja erişen *Sızıntı*'daki bu ilk başyazısında Gülen, gençliğin içinde bulunduğu inanç buhranına işaret ederek, "ağlayan çocuk"la sembolleştirdiği gençlere şöyle sesleniyordu:

"Senin için bu yola atıldık. Acılarına ortak olmak, ızdıraplarını dindirmek, gönlünü abad etmek için... Bize gönül koyma, vaktinde imdadına yetişemedik (...) Buruk boynun ve mahzun bakışların karşısında kaç defa kaddim büküldü, gözlerim doldu. Her feryadıma senin türkünden bir nağme katıp destanını dile getirmek istediysem de, iniltin içimi yaktı; derdin gözümde büyüdü, içim burkuldu. Hem de sana el uzatmaya utanıyordum... Zira sana, gözümün önünde kıydılar... Beynini söndürürken, kalbini kursağına yedirirken görmüştüm olup bitenleri ve uzatamamıştım günahkar elimi eline... Sızlanışına rağmen uzatamamıştım... Kader'in Faust'un kaderi ama Mefisto'n kim?.. Kim reva gördü bunları sana?.. Yolların ayrımındasın yavrucuk!.. Şimdi bana müsaade et de şu badirede Bahadır'ın olayım. Mızrabımı senin için vurup, feryadımı ruhuna duyurayım. Bu fırtına ve bu yangında gerektiği an imdadına koşamadığım için de kaldırım taşı gibi şu mücrim (günahkar) başımı ayaklarının altına koyayım. Ve bütün mücrimler adına senden özür dileyeyim: Bir keyif uğruna varlığına sebebiyet verenleri, etine kemiğine bağlanıp gönlünü unutanları, bir geçici dem için ebediyetine kıyanları, ruhuna hoyratlık aşılayıp sefaletini hazırlayanları affeyle yavrucuk!.."

Gülen, "Faust" ve "Mefisto" ile Alman yazar Goethe'nin *Faust* kitabında anlatılan insanın şeytanla mücadelesine vurgu yapıyordu. Faust insanı, Mefisto ise şeytanı temsil ediyordu.

Gülen, yıllar sonra bu başyazı için şöyle diyor:

"*Sızıntı*'nın ilk yazısında nesil için âh u efgan var. Faust'ün Mefisto'ya yenik düşmesi anlatılmaktadır. Nesle kıyılması söz konusudur."[102]

Bu *Sızıntı* başyazıları daha sonra kitaplaştırılınca Gülen'in dokuz kitaptan oluşan bu seriye verdiği isim de anlamlıydı: *Çağ ve Nesil*.

2016 yılındaki bir konuşmamızda Gülen, "*Sızıntı dergisi hayalimizdi. Değerlerinin yetimliğini yaşayan bir millet vardı. İhtilal döneminde bile, (ihtilal dönemi olduğu için tedbiren) başına battaniye geçiren (saklanarak, gizlenerek mânâsına) 10 kişi dergiyi çıkarmaya devam etti.*" dedi. Gülen'in üzüntüyle karşıladığı olaylardan biri, din karşıtı çevrelerin, *Sızıntı* dergisinin ilk kapağında yayınlanan ağlayan çocuk resmine, "Lenin'in çocukluk resmi" demeleriydi.[103]

İslâmî değerler ile bilimin verilerinin birbirleriyle çatışmadığını, tam tersine birbirlerini tamamladığını yeni nesillere aktarmayı hedef edinen dergiye *Sızıntı* adının seçilmesinin özel bir anlamı vardı. *Sızıntı* kelimesi "reşha"dan geliyordu. *Sızıntı*, Allah'ın varlığını gösteren gerçeklerin okyanusundan gelen sızıntılar olacaktı. Eğer İslâm güneşse *Sızıntı* bu güneşin ışınlarını olduğu gibi yansıtma görevini üstlenmişti. Böyle bir durumda *Sızıntı* sadece bir yansıtıcıydı, varlığı bile söz konusu edilmemeliydi.

Nasıl ki güneşe dönük su kabarcıkları güneşin ışıklarını yansıtıyorsa ve bu kabarcıkların güneşle ilgisi kesilince yansıma da bitiyorsa, *Sızıntı* da aynen böyleydi. *Sızıntı*'nın yapacağı şey, İslâmî değerleri bilimsel verilerin desteğiyle sunmaktan ibaretti. Böylece *Sızıntı*, bilim ve felsefeden kaynaklanan inkârcılığa karşı iman ve maneviyatın simgesi olacak, insanlara Allah'ın varlığını duyuracak, onlara Allah'ı sevdirecekti.

Gülen derginin çıkış hikâyesini şöyle anlatıyor:

"Bir gün on-onbeş arkadaş oturduk. Sanki bir mecmua çıkarma vakti gelmişti artık. Orada arkadaşlara aramızda bir para toplayalım dedim. Bir matbaa makinesi alalım. Meselenin tekniğini de bilmiyoruz. Mecmua nasıl çıkarılır onu da bilmiyoruz. Aramızda bir şey toplayalım dedik. Ne verebilirsiniz yani. Ben bin beş yüz-iki bin lira maaş alıyorum. Versem versem ancak onun yarısını verebilirim. Başkaları da kendi imkânlarına göre o kadar verdiler. Orada 5-10 bin lira para taahhüdü oldu. Ankara'da eski bir makine varmış. Ofset basıyormuş, iptidai bir ofset, 18 bin liraya veriyorlarmış

onu salıkladılar bize ama biz on sekiz bin lira toparlayamadık. (İzmir esnafı) cana minnet dediler. Yarısından çoğunu onlar karşıladılar. Öyle bir makine aldık ama o makinenin kurulması için bir adam da lazımdı. Abdullah Usta diye birisi varmış. Onu getirmek gerekti, İzmir'de bir evin altında depo gibi bir yer kiralandı. Ve *Sızıntı*'yı çıkarmaya karar verdik. Altı bine yakındı ilk sayıda. Evet dedik başladık Allah'ın inayetiyle. O esnada isim ararken, tevazu, mahviyet, hacalet, kendini sıfırlama mülâhazalarının remzi olan reşhadan mülhem bir isim olarak Sızıntı aklıma geldi. Yani zühre de değil, kamer de değil, kendi mevcudiyeti olmayan fakat birinin mevcudiyetinin çok parlak bir aynası olan, Zat-ı Ulûhiyet'e bakan, bir Hakikatü'l Nefsi'l Emriye'nin unvanıydı Sızıntı. Reşha Arapçası. Bu sızıntı ciddi cirmi olmayan, ele avuca gelir bir cismi olmayan fakat güneşe çehresini çevirdiği zaman güneşi hemen bağrında aksettiren öyle bir sızıntıydı, öyle bir reşhaydı, o fakirliğe, o ihtiyaca, talip olma, gerçekten de sonra Allah'ın inayetiyle lütfuyla, tesirini gösterdi. Belki ikinci sayıda hemen 9-10 bin oldu. 20 bin oldu, 30 bin oldu. Sonra Türkiye'de en çok basan gazetelerden daha çok basıldı. Türkiye gibi ülkelerde de ilktir. Amerika gibi nüfusu kalabalık yerlerde, milyonluk mecmualar vardır. Aktüeldir, içinde magazin ihtiva etmektedir. Onlarda o kadar adet tiraj olabilir. Fakat o alanda böyle bir dergi için o tiraj ilktir. Bu da sadece Cenab-ı Hak'tandır, Allah'ın lütfudur."[104]

Gülen'in, İslâm Tasavvufunun ağır konularını ele aldığı yazıları *Sızıntı* dergisinin orta sayfalarında yayınlanıyordu. Derginin her sayısındaki iki orta sayfa bu konulara ayrılıyordu. Bu yazılar daha sonra dört cilt halinde *Kalbin Zümrüt Tepeleri* ismiyle kitap olarak yayınlandı. Ve "Sufizm" diye üniversitelerde ders kitabı olarak okutuldu.

Gülen, İmam-Hatip okulları ve İlâhiyat fakültelerini bitirince vaiz ve hoca olarak topluma hizmet edecek öğrencilerin, İslâm'ın bütün alanlarında bilgi sahibi olmaları ve İslâm'ın bütün dallarını kavramalarını sağlamak amacıyla, Kestanepazarı Camii ve öğrenci yurdunda görev yaptığı dönemden itibaren yeni bir sistem geliştirdi. Gülen'e göre, medreselerde işleyen sistem de, İmam-Hatip okulları ve İlâhiyat fakültelerinde işleyen sistem de yetersizdi ve öğrenciler, İslâm'ın temel klasik eserlerini kavrayacak seviyede yetişmiyorlardı. Bir öğrenci medresede 20 yıl dirsek çürütmesine rağmen, dilin inceliklerine vakıf olacak şekilde Arapçayı öğrenemiyordu. Arapça konuşulmuyor, yetersiz pratikle ve dil tam öğrenilmeden eğitim

devam ediyordu. Hâlbuki, İslâmî bilimleri öğrenecek öğrenciler, öncelikle Arapçayı çok iyi öğrenmeli, konuşmalı ve fıkıh, hadis, tefsir, tasavvuf, akaid gibi İslâm'ın temel dallarında çağlar boyu yazılmış yüzlerce ciltlik temel İslâm klasiklerini okuyup kavrayacak hâle gelmeliydiler:

"Müslümanlığa ait bütün ilimleri bilsinler gibi bir mülâhazamız vardı. Kamplarda da bu kısmen gerçekleşiyordu... Değişik uzmanlar getirerek genel felsefemi orada gerçekleştirmeyi düşünüyordum. Yani bir ilâhiyatçı hemen bütün ilim dallarında ansiklopedik bilgiye sahip olmalı. İlâhiyat branşlarında da söz söyleyecek kadar, fetva verecek kadar o mevzuda salahiyetli olmalı, donanımlı olmalı gibi bir mülâhazam vardı. Bir tabibe gider kendisiyle alâkalı şey sorarlar, fakat halkımızın geleneğinde her problemini din adamına götürme gibi bir alışkanlık vardır. Ve din adamı da onlara doğru cevap vermek mecburiyetindedir. Din adına yalan yanlış şeyler söylenemez. Bu mülâhazaları da gerçekleştirmeyi de düşünüyordum."[105]

Gülen, 1970'li yıllardan itibaren temel İslâm klasiklerini bazı ilâhiyat öğrencilerine okutmaya başladı, 1985 yılından itibaren de İlâhiyat fakültelerinden mezun olmuş bazı öğrencileri topluca yanına alıp onlara bu dersleri vermeye başladı. Her bir öğrencinin Gülen'in ders halkasında kalma süresi birkaç yılı buluyordu.

Bugün 80 yaşına gelmiş olmasına rağmen hâlâ bu derslere devam eden Gülen, dinin özünü öğrenmenin önemini anlatırken, *"Milletimizin şansızlığı dil bilmeme, okumama ve düşünmeme... Kur'ân, Sünnet ve tabakat kitapları bir ülfete kurban gitmiştir ve bunların yeniden dirilişine ihtiyaç vardır."* diyor.

1979 yılı Haziran ayında Gülen'i İzmir'de ziyaret eden dönemin Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal, ihtilalden bir hafta önce, 5 Eylül 1980 cuma günü Gülen'in son vaazında camideki dinleyiciler arasındaydı.

Türkiye'de tırmanan anarşi ülkeyi bir ihtilale doğru götürüyordu. Gülen, 5 Eylül günü son vaazına çıktı. Bu son vaazın konusu ahlâktı. Gülen, insan fıtratının negatif tarafları olan kibir ve ucub üzerinde durdu. Bunların yerini tevazu ve mahviyet almalıydı. Vaazdan sonra Gülen ve Özal camide görüştüler. Özal, "Türkiye'nin durumunu iyi görmüyorum. Türkiye çok

kötüye gidiyor." dedi. Gülen ise, Ege bölgesinde filizlendikten sonra bütün Türkiye'ye yayılmakta olan eğitim kurumlarının gelecek kuşakları yeni bir anarşi dalgasından kurtaracağını düşünüyordu. Özal'a, *"Türkiye'de şu anda anarşi var, kargaşa var ama yine de gelişmelerin genel olarak iyi olacağı kanaatindeyim."* karşılığını verdi:

"Manzara kötüydü, her taraf kan seylaplarıyla inliyordu. Kahveler taranıyordu, sokaklarda insanlar öldürülüyordu, döven dövene, vuran vurana, kıran kırana gidiyordu. Ben biraz kendi zaviyemizden bakıyorum, her gün bir yerde bir tane yurt açılıyor, insanlar uyanıyorlar. Arkadaşlarımız Türkiye'yi tarıyorlar, işte o günkü ufkumuz, o günkü görüşümüz itibariyle ben bunları büyük hadiseler olarak yorumluyorum. Özal'a, 'Ben çok iyi görüyorum, inşallah Türkiye ileri doğru gidiyor.' dedim."[106]

Nitekim Gülen, 10 Ağustos 1980 tarihinde verdiği Bursa vaazında şöyle demişti:

"Aziz Müslüman, muhteşem şafak çoktan açmıştır. O şafağın horozları çoktan ötmeye başlamıştır. Filizler çoktan çıkmıştır. Burcu burcu Hazret-i Muhammed kokusu bir baştan bir başa Anadolu'yu çoktan almıştır. Ben ve emsallerim belki bunu görmeyeceğiz, fakat içinizde binlerce insan göklerin nura gark olduğunu görecek."

Gülen, İzmir haricinde, 1979 yılında Bursa, Isparta, Edirne, Erzurum, Adapazarı, Salihli, Soma, Menemen'de; 1980'de Uşak, Denizli, Ankara, Afyon, Yozgat, Kayseri, Bursa, İstanbul, Gediz gibi yerlerde vaazlar verdi. Gülen'e göre bu şekilde ayak sesleri duyulan bu yeni nesillere aşılanması gereken en önemli şey Peygamber sevgisiydi. O gençlik, Hazret-i Muhammed'in işaret ettiği doğrultuda kendini feda edercesine bir hayat sürmeliydi: *"İçinizde birlik meydana getirmek için cesetlerinize Hazret-i Muhammed'i can yapacaksınız."*

Bağnazlığın ortadan kalktığı, kardeşlik ruhunun egemen olduğu, tıpkı cennetteki gibi bütün insanların aynı iklimi paylaştığı bir Türkiye ancak böyle ortaya çıkabilirdi. Ve Gülen, kendisini dinleyenlere ağlayarak şu çağrıyı yapmıştı: *"Eğer ben o günleri göremezsem bu camilerin kubbeleri*

altında toplandığınız zaman bu sesimi kulaklarınızda canlandırın."

İhtilalden kısa bir süre önce disk kaymasından yatağa düşen Gülen, üç hafta kadar yatağa bağlı kaldı. Ayağını bile kımıldatamıyordu. Gülen'e göre 12 Eylül, insanın kulak zarını yırtarcasına "geliyorum" diyordu. İhtilalden bir gün önce, 20 günlük rapor alan Gülen, ihtilalin o gece olabileceğini düşündü, çünkü ihtilalcilerin önceki hareketlerde olduğu gibi cuma akşamını seçmeleri kuvvetle muhtemeldi. İhtilalle birlikte, Gülen'in hayatındaki en zor dönemlerden biri başlıyordu.

---

39 11 Ocak 2016 tarihli görüşmeden: *"Arkadaşlara söyledim. Ölürsem, validemin ayaklarının dibine gömün. Çünkü annemin ayaklarını öpemedim. Değerdi buna... Bana Kur'ân'ı dört yaşında öğreten o oldu."*

40 14 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları

41 31 Temmuz 2008 tarihli konuşması.

42 Talat Aydemir ismindeki bu albay ihraç edildikten sonra bir darbe teşebbüsünde daha bulundu ve bu sefer idam edildi.

43 9 Aralık 2016 tarihli görüşme notları

44 Hallac-ı Mansur bir tasavvuf büyüğüdür. Abbasiler döneminde, Bağdat'ta zındıklıkla suçlanıp 922'de idam edildi.

45 22 Temmuz 2008 tarihli röportaj metni

46 19 Mayıs 2014, 28 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

47 14 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları

48 10 Mayıs 2004 tarihli röportaj metni.

49 19 Mayıs 2004 tarihli röportaj metni.

50 Eylül-Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

51 19 Mayıs 2004, 30 Aralık 2015 tarihli görüşme notları. Gülen 16 Temmuz 2015 ve 2 Haziran 2016 tarihli görüşmelerimizde, *"Yaşar hoca buraya birkaç defa geldi. O kadar güzel Kur'ân okurdu ki, kıraati çok düzgündü. Ana binada bize iki sefer namaz kaldırdı. Ğâşiye sûresini okudu. Tınısı hâlâ kulaklarımdadır."* dedi.

52 Türkiye'nin meşhur seyyahı Evliya Çelebi'ye göre, Gülen'in vaaz verdiği İzmir'deki Kestanepazarı Camii 1663 yılında yapıldı. Caminin bitişiğindeki yurt, 1945 yılında caminin avlusundaki odalarda, 10 kadar öğrenciyle faaliyete başladı. Günden güne artan öğrencilerin sayısı 1960'lı yıllarda 150'ye kadar ulaştı. 1940'lı yıllarda Kur'ân kursları açılmasını sağlayan faktörlerden biri, cenaze yıkayacak hoca bulunmasında bile sıkıntı yaşanmasıydı.

53 19 Mayıs 2004 tarihli röportaj metni.

54 19 Mayıs 2004 tarihli röportaj metni.

55 Eylül-Aralık 2004 tarihli röportaj metinlerinden. 30 yıl sonra DGM savcısı, Gülen aleyhine yazdığı 80 sayfalık iddianamede, *Ölçü veya Yoldaki Işıklar* kitabındaki düşüncelerini de suçlama konusu yaptı.

56 22 Temmuz 2008 tarihli röportaj metni.

57 10 Mayıs 2004 tarihli röportaj metni.

58 10 Mayıs 2004 tarihli röportaj metni.

59 10 Mayıs 2004 tarihli röportaj metni ve 29 Aralık 2015 tarihli görüşme notları.

60 24 Haziran 2016 tarihli görüşme notları ve 22 Temmuz 2008 tarihli röportaj metni.

61 19 Mayıs 2004 tarihli röportaj metni.

62 20 Ocak 2016, 12-13 Haziran 2016, 4 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

63 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

64 Dönemin Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, devrimci fikirlerin ordu içinde bu kadar yayılmasını anlatırken, "Bunun sebebi subayların daha çok sol içerikli kitaplar okumasıydı." diyor. Çeşitli davalarda sanık olarak yargılanan yüzlerce devrimci subay ordudan ihraç edildi.

65 Ankara ve İstanbul üniversitelerinden sonra, 1944'te İstanbul Teknik Üniversitesi kuruldu. Gülen'in memleketi Erzurum'daki Atatürk Üniversitesi 1954'te, İzmir'deki Ege Üniversitesi 1955'te kuruldu. Ankara'daki Orta Doğu Teknik Üniversitesi 1959'da, İstanbul'daki Boğaziçi Üniversitesi 9 Eylül 1971'de kuruldu.

66 3 Temmuz 2002 ve 28 Mayıs 2008, 2 Ağustos 2010 tarihli konuşmaları.

67 Ağustos 2010 tarihli konuşması.

68 6 Temmuz 2016 tarihli röportaj metni.

69 24-26 Haziran 2015 tarihli görüşme notları.

70 19 Ağustos 1971 tarihli 33 sayfalık iddianame.

71 19 Mayıs 2004, 5 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

72 Eylül-Aralık 2004 röportaj metinleri.

73 Gülen'in Nevzat Türk isimli bu arkadaşı ile Pensilvanya'da tanıştım. Avustralya'da ikamet ediyordu ve 2016 yılı ocak ayında Gülen'i ziyarete gelmişti. Nevzat Türk, 6 Kasım 1982 günü cezaevinden tahliye oldu ve Gülen ile bu konuşması 7-8 Kasım 1982 tarihinde İstanbul'da yaşandı.

74 Eylül 2004 tarihli röportaj metni.

75 Eylül 2004 tarihli röportaj metni.

76 Eylül-Mayıs 2004 tarihli röportaj metinleri.

77 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

78 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

79 Şemsinur Özdemir, *Hocaanne ve Ailesi,* s. 270.

80 29 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

81 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

82 Aralık-Eylül 2004 tarihli röportaj metinleri.

83 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

84 Aralık 2004 tarihli röportaj metni. Çok narin bir ağaç olan palmiye, toprağını sevmeyince ve suyunu da olması gereken şekliyle bulamayınca zor yetişir.

85 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

86 Darwin'in hayatı ve evrim teorisinin etkileri hakkında birbirinden farklı iki kitap şöyle: Western California Üniversitesi Biyoloji profesörü James Costa'nın 2017 yılında yayınlanan *Darwin's Backyard: How Small Experiments Led to A Big Theory* (W. W Norton Company, 464 sayfa) isimli kitap ve Northwest States College öğretim üyesi Jerry Bergman'in 2014 yılında yayınlanan *The Darwin Effect, The Influence on Nazism, Eugenics, Communism, Capitalism and Sexism* (Master Books, 358 sayfa) isimli kitapları.

87 James Jeans, *The Mysterious Universe,* s. 1-20.

88 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

89 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

90 26 Haziran 2016 tarihli görüşme notları: *"Kestanepazarı'nda son dönemde ciddi maddi sıkıntım oldu. Bazı kitaplarımı sattım. Sergi yapıp kitap satanlara sattım."*

91 *el-Müncid, Lisanü'l-Arab* sözlükleri, biri 2 cilt, diğeri 5 cilt olmak üzere iki ayrı Türkçe sözlük seti ve Türk Dil Kurumu'nun tarama sözlüğü Gülen'in derslerde kullandığı sözlüklerdi.

92 Eylül 2004 tarihli röportaj metni.

93 Nurettin Topçu, *Yarınki Türkiye,* (Dergah Yayınları). Gülen gibi Erzurumlu olan Topçu'nun doktora tezi, *İsyan Ahlâkı* başlığını

taşıyordu. Gülen, *"Topçu'nun isyan ahlâkı, iradenin davasıdır. Varoluşçulardaki gibi her şeye başkaldırma değildir."* diyor. 1934'te Türkiye'ye dönen Topçu, Galatasaray Lisesi ve Robert Kolej'de felsefe dersleri verdi, Hareket dergisini çıkardı. Denizli'de öğretmenlik yaptığı yıllarda burada Bediüzzaman'la tanışan Topçu, 1940'lı yılların sonunda Türkiye'de imam hatip okullarının açılması için çaba gösterdi.

94 17 Temmuz 2008, 8 Ocak 2016, 19 Ocak 2016 tarihli konuşmaları.

95 Alexis Carrel, *The Man Unknown,* s. 82, 102, 108, 101, 111, 118, 119, 126, 127, 128, 129.

96 Henry C. Link, *The Return to Religion,* s. 7-13.

97 2016 yılında Erdoğan'ın emriyle tutuklanan binlerce Gülen takipçisinden biri de Özcan ismindeki bu vatandaştı.

98 26 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

99 4 Aralık 1975 tarihli *Günaydın* gazetesinin haberi.

100 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

101 Mayıs-Eylül-Aralık 2004 tarihli röportaj metinleri.

102 Eylül 2004 tarihli röportaj metni.

103 13-19 Ocak 2016, 8 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

104 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

105 Eylül 2004 tarihli röportaj metni. Gülen'in 1960'lı ve 70'li yıllarda öğrencilerine okuttuğu bazı İslâm klasikleri şöyle: *Tacü'l-usul, Fethü'l-Kadir, Buhari-i Şerif,* Ebu Davud'un *Sünen*'i, *Hidaye, Mirkatü'l-usul, Hilyetü'l-evliya, Sıfatü's-Safve,* İmam Nevevi'nin kitapları.

106 31 Temmuz 2008 tarihli röportaj metni

Üçüncü Bölüm
1980-1989
SOĞUK SAVAŞ'IN SON EVRESİ: GÜLEN'İN ZOR YILLARI

“1980’den sonra beş, altı sene çok şiddetli olmuştur. Bazen bir yerde bir saat kalma imkânı bile elde edemedim. Hep dolaştım durdum. Emin bir şekilde içinde oturup dua edecek bir ev bile bulamıyorduk. 1982 yılında çok sıkıntı çektim ve herhalde öleceğim diye düşündüm.”

(2000 yılındaki konuşmalarından)

Türkiye’de uzun bir terör ve anarşi devresinden sonra askerler, 12 Eylül 1980 günü sivil iktidarı devirip yönetime el koydular. İhtilalciler sadece siyasetçileri tutuklamakla yetinmediler, sivil toplumun önde gelen hemen bütün isimleri için yakalama ve tutuklama kararları çıkardılar.

Gülen ihtilalin ilk günlerinde hemen teslim olmak istemedi. Gülen’i hemen teslim olmaktan alıkoyan sebep, kendisine yönelik somut bir suçlama olmayışıydı. Somut bir suçunuz yoksa ne zaman cezaevinden çıkacağınızın bir garantisi yoktu. Adil bir yargılamaya imkân bulunmadığı o şartlarda Gülen’in teslim olması demek, birkaç yıl cezaevinde kalması sonucunu doğurabilirdi.

Ülke olağanüstü hal rejimi altındaydı. Sivil mahkemelerin yerini sıkıyönetim askeri mahkemeleri almıştı. Bu mahkemelerin sağlıklı işleyeceğinin hiçbir garantisi yoktu.

Nitekim Türkiye’deki milliyetçi partinin başkanı ve güçlü bir siyasi lider olan Türkeş bile teslim olduktan sonra beş yıl cezaevinden çıkamayacaktı. Üstelik askeri savcının “devleti ele geçirmek”le suçladığı bu siyasi lider ve arkadaşları, yıllar süren davanın sonunda beraat edeceklerdi. Bu savcı, 1971’de Gülen ve arkadaşları aleyhinde 33 sayfalık iddianameyi hazırlayan savcıydı.

İhtilalle birlikte toplumun bütün idealist kesimlerinin hapishanelerde yıllarca çile çekeceği bir dönem başlıyordu. Türkiye’de ihtilal demek, Gülen gibi toplumda öne çıkmış insanlar için ya aranmak ya da cezaevine konulmak demekti. Gülen, 12 Eylül sabahı, ihtilalin lideri Genelkurmay Başkanı’nın radyo konuşmasını dinlediğinde, ihtilalin sol fraksiyonlarla birlikte sağcıları ve dindarları da hedef aldığını gördü.

Oysa 12 Eylül öncesi yaşanan olaylarda dindar insanların, terörü yöntem olarak kullanan sol fraksiyonlarla kıyaslandıklarında hiçbir kabahatleri yoktu. Gülen, bunu kurt ve kuzu hikâyesiyle şöyle anlatıyordu:

"Kurt, kuzuya 'Suyu bulandırdın!' demiş. Kuzu, 'Ne zaman?' diye sormuş. Kurt 'Altı ay önce.' demiş. Kuzu, 'Ama ben üç ay önce doğdum!' deyince kurt şu karşılığı vermiş: 'Olsun, hepsi aynı sene içinde değil mi?'"

Gülen, tıpkı 12 Mart muhtırasında olduğu gibi, 12 Eylül sonrasında da, sırf toplumda "denge" olması açısından sağ ve solun çeşitli gruplarıyla birlikte dindar insanların da cezaevine konulacağını öngörüyordu. Dindar insanların da hedef olacaklarına dair bazı emareler ihtilalden önce ortaya çıkmıştı. İhtilalden önce ilan edilmiş sıkıyönetim organlarında yer alan bir görevli Gülen'e, "Siz komünistlerden daha kötü ve zararlısınız." demişti.

"Bilimden ve Kur'ân'ın Emirlerinden Uzak Olmanın Cezasını Beş Asırdır Çekiyoruz"

Gülen, ihtilale sayılı günler kala, İzmir'deki bir vaazında, Allah'ın yeryüzüne yerleştirdiği fizik kanunları anlamına gelen "Şeriat-ı Fıtriye" deyimini kullandığı için şeriat propagandası yaptığı iddiasıyla sıkıyönetim savcılığınca soruşturmaya tâbi tutulmuştu.

İhtilalden önce savcı tarafından soruşturma konusu yapılan ve Gülen hakkında takipsizlik kararı verilen olayın özü şöyleydi:

Gülen vaazında, Allah'ın kâinatın işleyişi ve hayatın devamlılığı için koyduğu fizik kurallarının bütünü için kullanılan tabiat kanunlarının İslâmî literatürdeki karşılığı olan "Şeriat-ı Fitriye"den, yani "Fıtri Kanunlar"dan bahsetmişti. Gülen, Müslümanlar için nasıl ki Kur'ân'daki hükümler olan "Şeriat-ı Kelamiye"ye uymak gerekliyse, Allah'ın tabiata yerleştirdiği "Şeriat-ı Fitriye"ye de uymak gerektiğini anlatmıştı. Çünkü Yüce Yaratıcı, kâinatı Kur'ân aracılığıyla açıkladığı bir düzen ve ahenk içinde kurmuştu. Ve kâinat da tıpkı Kur'ân gibi okunması ve irdelenmesi gereken bir kitaptı. İnsan bu kitapları okuyup insanlığa yükselmek için yani Yaratıcı'nın dünyayı ve

insanı yaratmaktaki amacını kavramak için bu dünyaya gönderilmişti.

Gülen'e göre toplum olarak geri kalmamızın sebebi bu gerçeklerden habersiz oluşumuzdu. Takva sahibi olmak, sanıldığı gibi sadece maneviyatı güçlü bir hayat yaşamak değildi. Çalışkan bireylerden oluşan bir toplum olarak ileri ülkelerden biri haline gelme çabası içinde olmak da takvanın bir gereğiydi. Türkiye'nin ekonomik kalkınması ve Anadolu insanının eğitim seviyesinin yükseltilmesi için yapılan her faaliyet ibadetti ve takvanın bir parçasıydı. "Vatan ve millet için neler yapabilirim?" deyip bunların yollarını araştırmak din uğruna şehit olmaktan bile daha önemliydi. Müslümanlar, dünyadaki ekonomik hayatı belirleyen milletler arasında yoksa ve bu durumun değişmesi için hiçbir gayret göstermiyorlarsa, sürekli günah işliyorlar demekti. Millet olarak beş asırdan beri cezası korkunç bir şekilde çekilen şey, işte takvanın bu boyutundan habersiz oluştu. Yani fiziğin, kimyanın, tıbbın, astrofiziğin, matematiğin kanunlarını hayata geçiremeyişti. Bunlar hayata geçirileceğine, suç Müslümanlıkta görülüp bir de kutsal değerleri bir kenara atmakla işe başlanmıştı.

Ama Gülen'in bu ifadeleri, "şeriat istiyor, din devleti kurmak istiyor" biçiminde ihbar konusu yapılmıştı. İzmir'deki bir yerel gazete de bu olayı, "Fethullah Hoca, üniversite hocalarının da bulunduğu camide şeriat propagandası yaptı." diye haber yapınca durum savcılığa intikal etmiş, soruşturma neticesinde savcılık takipsizlik kararı vermişti.[107]

Ama bu olay takipsizlik kararıyla sonuçlanmış olsa bile bazı ihtilalcilerin gözünde Gülen, ilk gözaltına alınması gereken kişilerden biriydi.

İhtilalden sonra göreve gelen İzmir'in yeni sıkıyönetim komutanı, Gülen karşıtı görüşleriyle tanınan bir gazeteciyle aynı binada oturuyordu ve Gülen hakkında olumsuz fikirlere sahipti. İhtilal gecesi, Gülen'in kaldığı yere baskın yaptırdı, ancak Gülen'i bulamadı. O gece yarısı evde Gülen'in bütün kitaplarını raflardan indirip baktıklarında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun çıkardığı *Bilim ve Teknik* dergisinin sayılarıyla da karşılaştılar. Bu dergiler baskın ekibindeki bir görevlinin kafasındaki

Fethullah Gülen imajıyla örtüşmüyordu. Ağzından kendiliğinden şu cümle döküldü: "Oh be ne hocaymış!"

Gülen ihtilal gecesi ve sabahını şöyle anlatıyor:

"12 Eylül olduğunda ben o gece (İzmir) Çeşme'de kalıyordum. Akşam gün batımı sırasında bir iki samimi dostum geldiler, haber verdiler. Ben de validenin yanına gittim. Ne olur ne olmaz, son gece de olabilir validenin yanında bu günü geçireyim dedim. Ve gece orada uyumadık. Hadiseler cereyan etmeye başlayınca, biz de radyoda onları dinlemeye durduk. Hem konuşuyorlardı hem yapacaklarını yapıyorlardı. Sabaha kadar orada durduk. Sabah kuşluktu, bir Çeşme'ye (o sırada kaldığı ev) uğrayalım dedim. Ben oraya geldiğimde dediler ki buraya baskın yaptılar. Oradan yurda gittim, dediler buraya baskın yaptılar. Sonra yine validenin evine de baskın yapmışlar. Sonra Ortaköy'e gittik, orada yeni natamam bir bina vardı, pencerelerinde cam yoktu, biraz da serin mevsimdi. Çuval astık, kilim astık, karanlıkta orada, ışık da yakmadık. Elimdeki küçük fenerle evradımı okuyordum. Yanımdaki arkadaş da okuyordu. Biz orada üç gün kapalı kaldık. Üç günden sonra kalmak doğru değil, çıkalım dedim. Üç günümüz orada öyle sıkıntılı geçti. Isparta'ya gittik. Üç gün de orada kaldık. Orada da ışık yakmadık..."[108]

Gülen ihtilal sabahı bulunamayınca, İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı, hakkında arama emri çıkardı. Gülen'in ismi duvar ilanlarıyla bütün Türkiye'de aranan kişilerin arasına konuldu. Başta otobüs terminalleri olmak üzere, günlük hayatın yoğun olduğu mekânlara asılan ve üzerinde yirmi-otuz kişilik aranan grupların resimlerinin bulunduğu duvar afişlerinde Gülen'in de resmi vardı.

Gülen İzmir'den ayrılıp Türkiye'nin Akdeniz bölgesinde gülleriyle tanınan Isparta şehrine gelince, ne yapacağına orada karar verdi. Isparta küçük bir yerdi. Burada fazla kalmak istemedi. Isparta'dan sonra, Akdeniz kıyısındaki Antalya'ya gelen Gülen, arkadaşları İstanbul'a giderek kalacağı bir yer hazırlayınca İstanbul'a geçti.

Gülen, *Sızıntı* dergisinin Ekim 1980 sayısı için yazdığı başyazıyı, Isparta'da kaldığı günlerde bulabildiği çimento kâğıtlarına yazdı. Kaldığı evde ışıkları yakmıyordu. Aydınlatmayı el feneri ya da mumla yapıyordu.

Gülen'in İstanbul'a gelince kaldığı ev, Türkiye'nin tanınmış ve dindar

işadamlarından birine aitti. İlk gece orada kaldılar, ertesi gün aynı işadamının Boğaz'ın üzerindeki bir başka evine geçtiler.

Gülen, İstanbul'daki bu ikinci gecesini kanepenin üzerinde oturarak geçirdi, hiç uyumadı. Hatta o gece, yaşadığı yoğun iç sıkıntıdan dolayı teslim olmayı bile düşündü. Ertesi gün bu sefer sahilde sabaha kadar yürüyüş yaptı. Üç gün bu evde kaldılar. Sonra İzmir'e gitmeye karar verdiler.

İhtilalin üzerinden 18 gün geçmişti. 30 Eylül 1980 günüydü. Gülen, iki öğrencisi ile birlikte İzmir'e gitmek üzere İstanbul'dan ayrıldı. Geceyi, İstanbul'a yakın Bursa şehrinde geçireceklerdi.

1981: Sitem Dolu Başyazı: "Nerdesin?"

Gülen'in Bursa'da misafir olduğu evde, kendisi gibi hoca olan İzmir'den bir arkadaşı vardı. Türkiye sıkıyönetim altındaydı. Askerler ve polis Gülen'in kaldığı mahallede bir arama yapıyordu.

Aramayı yapan jandarma timinin komutanı yüzbaşıydı. Sıkıyönetim sebebiyle askerin emrinde çalışan Bursa Siyasi Şube polisi Gülen'le birlikte evdekilerin kimlik tespitini yaptı. Evdeki kitaplıkta bulunan dini kitaplar ve ansiklopediler, o günlerde gözaltına alınıp sorgulanmak için yeterli bir sebepti. Ayrıca Siyasi Şube müdürü Gülen'i tanımıştı. Çünkü Gülen, ihtilal öncesinde Bursa'da konferans ve vaaz vermişti.

Emniyet Müdürü, "İlâhiyat fakültesinden bilirkişi çağırıp bu kitapların tespitini yapalım." diyordu. Gülen, *"Bilirkişi çağırmanıza gerek yok. Ben size baştan sona tek tek kitapların ne olduğunu söyleyeyim."* deyip kitapları anlatmaya başladı. Kitapların hepsini sayan Gülen, namaz vakti olduğunu hatırlatıp namaz kılması gerektiğini söyleyince müdür, "Kazaya kalsın, sonra kılarsınız." cevabını verdi. Emniyet Müdürü, yüzbaşıya, "Bunları Emniyet'e götürelim. Haklarındaki kayıtlara bakalım." dedi.

Dışarıda Gülen'i Bursa'ya getiren otomobil de arandı. Yüzbaşı, rahatsızlığı olan Gülen'in otomobilin içinde oturmasına izin verdi. O sırada yüzbaşı da

arabaya bindi. Arabanın ön tarafında Gülen'in o günlerde, *Sızıntı* dergisi için yeni yazdığı üç sayfalık "Merhamet" başlıklı yazısı vardı. Gülen'in raflardaki kitapları teker teker saymasından etkilenen yüzbaşı, Gülen'in yazdığı bu yazıyı alıp baştan sona okudu.

"Merhamet varlığın ilk mayasıdır." cümlesiyle başlayan yazıda Gülen, Allah'ın kâinattaki bütün varlıkların arasına yerleştirdiği merhamet kanunlarını çarpıcı örneklerle anlattıktan sonra, sözü Türkiye'de insanların ihtilal öncesinde nasıl acımasızca düşman kamplara ayrıldığına getiriyordu:

"Heyhat! Kendimize merhamet etmediğimiz gibi neslimizi de alabildiğine bir umursamazlık ve merhametsizlik hissiyle mahvettik..."

Gülen, *"Şu bin bir boğucu olayın ve artık içinde durulmaz hâle gelen sosyal atmosferin gerçek failleri bizleriz."* diyordu.

Yazıyı bitiren yüzbaşı, Gülen'e dönerek, "Bu yazıyı bir oturuşta yazmışsınız." dedi. Siyasi Şube müdürünün Gülen ve arkadaşı için ısrarla "Gözaltına alalım. İzmir'e soralım." teklifine yüzbaşı, "Gerek yok. Başımızda yeterince terör belası var. Görev yaptıkları camiler belliyse, hocaları bırakalım, gitsinler." dedi. Gülen'in de, diğer hoca arkadaşının da görev yaptıkları yerler belliydi. Yüzbaşı Gülen'e, "Hocam güle güle gidin." dedi. Böylece Gülen ve arkadaşı gözaltına alınmadı.

İzmir'e gelen, birkaç gün İzmir'de kalan Gülen, Ankara'ya geçti. Yakın arkadaşlarıyla Ankara'da görüşen Gülen, *"Hizmetler durmasın. Hizmetler durursa, Allah'a hesabını veremeyiz."* dedi.

İhtilalin o ilk günlerinde Gülen'i daha ziyade İzmir Sıkıyönetimi arıyordu. Gülen tayinini İzmir dışına yapmakla bu problemin hallolabileceğini düşünüyordu.

Ankara'da dönemin Diyanet İşleri Başkanı ile görüşerek tayinini Çanakkale'ye yaptırdı. Böylece ihtilalden 1,5 ay sonra 25 Kasım 1980'de Marmara bölgesinde, Marmara denizinin kenarındaki Çanakkale merkez vaizliğine atandı ama hakkındaki bu arama kararı sebebiyle göreve başlayamadı. Gülen, birkaç defa rapor alıp Çanakkale'de görevini erteledi.

İhtilal, toplumu sarsmıştı. Yer yer yüreklerin korkuyla dolması doğaldı. Yalnızlık ve bazı dostlarının onu aylarca arayamaması Gülen'i yaralamıştı. Gülen sürekli sabit bir yerde kalmıyor, Türkiye'yi dolaşıyordu. 1981 başlarında Isparta'da kendisiyle görüşmeye gelen birkaç arkadaşıyla bir araya gelen Gülen, o günlerde *Sızıntı* dergisinin Mart 1981 sayısı için yazdığı "Nerdesin?" başlıklı başyazıyı onlara okudu.

Gülen bu yalnızlığını yazıya dökerken bile, "Nerdesin?" seslenişini kendi geçici yalnızlığı yerine ülkenin içinde bulunduğu karanlık günlere son vereceklerini umduğu gelecek kuşaklara bir seslenişe çevirdi:

"Bizler bu uçsuz bucaksız beyabanda, gördüğümüz her kervana, Yusuf'un gömleğini sorar gibi seni sorduk ve sonra da güzel bir sabır çekerek yeni doğuşlar beklemeye koyulduk. Sessizliğin ve kimsesizliğin içimizi yalnızlıkla doldurduğu bu insiz, cinsiz âlemde kaç defa sinekleri kartal; elsiz, ayaksız kötürümleri İskender diye alkışladık. Arkasından koşup durmadığımız kafile kalmadı. Ama sen, hiçbirinde yoktun. Karşılaştığımız minarekametliler, parmak kadar düşünceye, bir mum tutuşturacak kadar iradeye sahip değillerdi... Onlarda, kahramanımızın çarpıcı nazarları, kahramanımızın ızdırap ve acıları, kahramanımızın coşkunluk ve tebessümleri göze çarpmıyordu.. Zaman bizim için hep muharrem, zemin Kerbela oldu. Sinemiz, Hüseyin'in âh u efganıyla inliyor. Gözlerimiz kararan ufuklarda, hilal arar gibi yolunu gözlerken, her yüzde seni arıyor, her çığlıkta senin muştunu duymak istiyoruz. Sana hasret, sana susuz ve sana tutkunuz (...) Sen nesin! Sofi misin? Derviş misin? Yoksa yerde gezen bir melek misin? Ve ey Şirpençe! Nerdesin?... Yıllar yılı, hayallerinle avunduk. Bu ümit, bu azimle sonsuzlara kadar, her şafakta seni arayacak ve her kervandan seni soracağız. İnan, ne bizim yalnızlık ve inkisarımız, ne de düşmanlarımızın habire kudurup durması, senin yolunun delileri olmadan bizi vazgeçiremeyecektir! Bu uğurda, belki bin defa aldanacak, bin defa ateş böceklerine koşmalar dizecek ama bir Mevlâna anlayışı içinde, senin yolundaki yalanlara dahi gönlümüzü çıkarıp

armağan etmeden geri kalmayacağız. Ey tatlı rüyaların sevimli kahramanı! Riyanın, şöhretin, mansıbın (makamın) aydın ümitlerimize zift sürmek istediği şu kara günlerde, ağzının diriltici iksirine muhtaç gönülleri daha fazla bekletme!"

Gülen'e göre Türkiye'nin sorunu, gençlerin "inançsızlık" boşluğuna düşmüş olmasıydı. Nitekim ihtilalden birkaç ay önce 25 Mayıs 1980 günü Denizli'de verdiği vaazda şunları söylemişti:

"Kendi evlatlarınızın okuduğu okullarda siz var mısınız? Okullarınızda okuyan talebelerinizin kafasında sizin dünyanız, bu milletin dünyası, bu milletin mazisi var mı? Senin neslinin kalbinde cami aşkı ve neşesi var mı? Değilse şayet, öyle korkunç bir vebal altındasınız ki, hayatınızın sonuna kadar Kâbe'nin etrafında dönüp dursanız sorumluluktan kurtulamazsınız."

Gülen'in 12 Eylül öncesindeki en büyük endişesi, Türkiye'nin komünist bir ihtilale maruz kalmasıydı. Gülen, ihtilalci sol grupların sivillere askeri elbise giydirmek suretiyle onlara askeri eğitim yaptırıp kendi aralarında birlikler, tümenler kurma projelerini duymuştu. Onu en çok rahatsız eden sloganlardan biri şuydu: "Komünizme selam dur, askeri arkadan vur!" Gülen, o dönemde bazı sol örgüt mensuplarının büyük bir inançla devrim peşinde koşmalarını anlatırken, *"Onların bu samimiyeti beni korkutuyor, sonuç bile alabilirler."* diyordu.

Genelkurmay Başkanı Kenan Evren'le birlikte 12 Eylül 1980 İhtilali'ni yapan beş komutandan biri olan dönemin Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya şöyle diyordu:

"İhtilalden sonra memleketin durumunu daha iyi anladık. Komünistler, 1981 yılı Nisan ayının ilk cuma gününde ihtilal yapacaklarmış. Bütün teçhizatlarını hazırlamışlar. Birçok subay elbisesi almışlar. O gün insanlar cuma namazı kılmak için camilere girdiklerinde birçok camiyi bombalayacaklarmış. Devlet adamlarından yüz kişiyi tespit etmişler. Adreslerine ve telefon numaralarına varıncaya kadar her şeylerini öğrenmişler. İhtilal günü hepsine suikast düzenleyip öldüreceklermiş.

Kimin kimi nerede, nasıl vuracağı ince ince hesaplanmış. Mesele bu kadar tehlikeliymiş. Bunların hepsini ihtilalden sonra ele geçirdik."

Değerler Anarşisinin Yaşandığı Perişan Vatan

12 Eylül'ün Türkiye'ye faturası ağırdı. İhtilalden sonra gözaltına alınan insan sayısı 650 bindi. Mahkemelerde açılan 210 bin davada 230 bin kişi yargılandı. Bunlardan 7 bini idam talebiyle yargılandı ve mahkemeler 517 idam cezası verdi. Bu cezaların 49'u infaz edildi. Sıkıyönetim kanunları çerçevesinde 3 bin öğretmen, 120 üniversite öğretim üyesi ve 47 hâkim görevlerinden uzaklaştırıldı. Türkiye'yi ihtilale getiren anarşi ortamında, sağdan ve soldan binlerce genç hayatını kaybetmişti. İhtilalden sonra, bu sefer binlerce gözaltı ve işkencelerle yeni bir kayıp nesil ortaya çıktı.

Binlerce gencin hayatını kaybettiği 12 Eylül öncesinde toplumdaki kamplaşmaların hangi boyutlara ulaştığının çok çarpıcı bir örneği Emniyet Teşkilatı'nda ortaya çıkmıştı. 45 bin kişilik polis teşkilatının 25 bini Pol-Derli, 15 bini Pol-Birliydi. Polis Birliği (Pol-Bir) sağcıların, Polis Derneği (Pol-Der) solcu polislerin derneğiydi. Geri kalan 5 bin polis etkisizdi. 1979 yılı yazında İstanbul'da üniversite meydanında Pol-Birli ve Pol-Derli polisler yumruklaşıyordu. Çünkü Pol-Derliler ülkücülerin kontrolündeki meydana kendi afişlerini asmak istemişlerdi.

Gülen'e göre, "*Hele bir yıkalım, sonra oturur ne yapacağımızı düşünürüz.*" mantığı Türkiye'nin anarşiye sürüklenmesinin temel sebeplerinden biriydi. Sağdan ve soldan binlerce gencin ölümüne yol açan şey buydu. Osmanlı'da da böyle olmuş, "*Hele bir padişahı tahttan indirelim, yerine yenisini buluruz.*" anlayışı koskoca Osmanlı'yı yıkmıştı

Geri kalmış ülkelerin psikolojisi olan bu mantık yüzünden Türkiye'de kimse kimseye tahammül edemiyordu.

İhtilalden bir yıl önce, 1979'da yakın arkadaşı İlâhiyat profesörü İbrahim Canan'ın yazdığı *Sulh Çizgisi* isimli kitaba önsöz yazan Gülen, Türkiye'de bir "değerler anarşisi" bulunduğunu, dini dışlayan bir hayat felsefesiyle

Türkiye'nin, *"bin bir curcunanın sürdüğü perişan bir vatan"* haline geldiğini vurguladı. Sosyoloji ve antropoloji uzmanları *"Tarihin hiçbir devrinde, yeryüzünün hiçbir noktasında şimdiye kadar dinsiz bir topluma rastlanmamıştır."* gerçeğini tespit etmişken, Türkiye'de bazı aydınlar hâlâ din denilince "gericilik ve irtica" düşüncesine kapılıyordu. Bu, Türkiye'deki aydınların büyük çelişkisiydi. Böylece kendi değerlerinden kopuk bir nesil ortaya çıktı. Bu yüzden toplum, manevi açıdan oldukça fakir, fikir yapısıyla olabildiğine sığ, lider ve aydınları itibariyle sahipsiz ve acınacak haldeydi.

İhtilalden sonra devlet, okullara mecburi din dersleri koyarak gençliği içine sürüklendiği inanç boşluğundan kurtarmaya çalıştı. Din derslerinin mecburi hâle getirilmesi konusu ihtilalin lideri Kenan Evren başkanlığındaki Milli Güvenlik Konseyi'nde konuşulurken Evren, "Anneler, babalar bize başvurdu. Çocuklarımız bir tek dua bilmiyor, ölsek arkamızdan dua etmesini bilmiyorlar, din cahililer dediler. Okullara mecburi din dersi koymamız gerekiyor." diyordu. Sadece bir komutanın itiraz ettiği mecburi din dersi böylece Anayasa'ya girdi. İhtilalden önce din dersleri seçmeliydi. Lise son sınıfa gelince bir sınıfta din dersini seçen öğrenci sayısı iki veya üç oluyor, bazen bir öğrenci kalıyordu. O yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı, lisedeki öğrencilerin ibadetlerini rahatlıkla yapabilmeleri için okul müdürlerine bir genelge gönderdi. Dönemin Milli Eğitim Bakanı, 13 Aralık 1977 tarihini taşıyan bu genelgeyi anlatırken, "O dönemde öğrenciler âdeta birbirlerini yiyordu. Bunun önüne geçmek istedik. Gençlerin kafasına Allah korkusunu koyalım dedik." sözlerini kullanıyor.[109]

Sıkıyönetimin, Çanakkale'deki görevine başlamayan Gülen'e sağlık raporu veren doktorları sorgulaması ve bazı doktorların Gülen'in yerini söylemeleri için işkenceye maruz kalması, Gülen için yeni bir sıkıntı meydana getirdi. Bütün bu gelişmelerden sonra Gülen, 20 Mart 1981 günü devlet memurluğundan istifa etti.

İhtilalle ülkenin yönetimini eline alan Milli Güvenlik Konseyi'nin lideri Genelkurmay Başkanı'nın bacanağı Gülen'i tanıyordu. İzmir'de vaazlarını

dinlemişti. İhtilalin hemen ardından ihtilal liderine Gülen'den bahsetmiş, ona Gülen'in vaaz kasetlerini götürmüştü. Ancak ihtilal lideri, Gülen hakkında ona olumlu veya olumsuz herhangi bir tepki vermemişti.

İhtilalciler, Gülen'i yakından tanıyan Başbakanlık Müsteşarı Turgut Özal'ı Başbakan Yardımcılığı görevine getirmişlerdi. Çünkü Özal, bir süre Dünya Bankası'nda da çalışmış olan çok iyi bir ekonomistti. Türkiye'nin batmış ekonomisini düzeltmek isteyen ihtilalcilerin Özal gibi bir adama ihtiyaçları vardı.

İhtilalden bir süre sonra, 1981'de Gülen'in arkadaşlarından biri, Turgut Özal'la Ankara'da evinde görüştü. Bazı sıkıyönetim görevlilerinin Gülen üzerinde aşırı düzeyde tazyikleri vardı. Gülen'i yakından tanıyan Özal'ın komutanlara Gülen için kefil olmasını ve bu tazyiklerin sona ermesini istedi. Özal, "Ben askerlerle görüşürüm." dedi. Özal'a göre de bazı ihtilalciler Gülen'i yeterince tanımadıklarından, onu rejim düşmanı sağcı unsurlar arasında görüyorlardı. O süreçte yakından tanıdığı bazı komutanları Gülen hakkındaki bu algılarında yumuşatmaya çalışan Özal, 1983'te seçimleri kazanıp Başbakan olunca bir Milli Güvenlik Kurulu toplantısında Cumhurbaşkanı Kenan Evren'e Gülen için şöyle diyecekti:

"Ben kendisini çoktandır tanırım. Hakkında söylenen şeylerin hiçbiri varid değildir."

Gülen Ankara'ya gelince matbaa ve gazete sahibi bir arkadaşının evinde kaldı. Bunun üzerine arkadaşı gözaltına alınıp sorgulandı. Sorgusunda şöyle dedi: *"O benim çok eski arkadaşım. Evime gelip kalmasından daha doğal ne olabilir?"* Gülen, arkadaşının bu şekilde rahatsız edildiğini öğrenince bir daha evine gitmedi.

Cami Yapmak Da Güzel Ama Okul Açın, Her Yerde Namaz Kılınır Ama Her Yerde Eğitim Yapılamaz

1982, Gülen'in 1971'de hayalini kurduğu okulların açılması fırsatının doğduğu yıl oldu. Devlet Başkanı Kenan Evren başkanlığındaki Milli

Güvenlik Konseyi, özel dershane sahiplerine çağrı yaparak, *"Dershanelere ne gerek var, eğitim işi yapmak istiyorsanız okul açın."* diyordu. Evren, İngilizce eğitim verecek özel okullar istiyordu.

Gülen, Türkiye sathına yayılmış olan ve bazıları dershane olarak da faaliyet gösteren öğrenci yurtlarının koleje dönüşmesi için bu tesisleri yönetenleri teşvik etti. O günün şartlarında bu hiç de kolay değildi. Zaten kıt imkânlara sahip bu yurtlar nasıl koleje dönüşecekti? En önemlisi öğretmen ihtiyaçları nasıl karşılanacaktı? Gülen'in bu çağrısı, İzmir'deki ilk günlerinden itibaren yanında olan bir avuç esnaf ve yöneticilik yaptığı İzmir'deki yurttan yetişen öğretmenlerde yankısını buldu. Yine de kolej projesinin benimsenmesi o kadar kolay olmadı. Gülen, 1999 yılı Ocak ayındaki bir röportajında, *"Özel okullar açıldı. Zor kabul edildi. Vaazlarda gözyaşı döken arkadaşlarımın bu konuda geçirdiği tereddütlerden dolayı gönül koyduğum oldu. Hafif küser gibi oldum."* diyor.

Çünkü yurtlara ve kolejlere kadar Anadolu insanı için hayır yapmak demek, daha çok cami ve İmam Hatip okulu binası yapmak demekti. Gülen ise şöyle diyordu:

> "Cami yapmak da güzeldir ama yurt ve okul açarsanız daha iyi olur. Her yerde namaz kılınır ama her yerde eğitim verilemez."[110]

Yurtların okula dönüşmesinin bir faydası daha olacaktı. İhtilal şartlarında bazı sıkıyönetim görevlileri yurtların üzerinde alabildiğine baskı uyguluyordu. Olağan hukuk kuralları geçerli olmadığından yurtlar kapatıldığı takdirde yapılacak hiçbir şey olmayacaktı. Ama yine de bir öğrenci yurdunun okula dönüşmesi demek böyle bir tesisin ihtiyaçlarını karşılayan esnaf ve işadamları için devasa yeni bir mali külfet, yöneticiler ve öğretmenler için sonu gelmez yeni fedakârlıklar yapılması demekti. Gülen ümitliydi. İzmir'de ziyaret ettiği yurtta, koridorda bir köşede battaniyesine sarılıp kıvrılmış vaziyette yatan kişinin bir öğretmen olduğunu öğrenince gözyaşlarını tutamayarak, *"Bu fedakârlık, bu kurumları bir yerlere götürür."* demişti.

"1982 Yılında Çok Sıkıntı Çektim ve Herhalde Öleceğim Diye Düşündüm"

İlk olarak 1982'de İzmir'deki öğrenci yurdu, koleje dönüştü ve 28 öğrenciyle 10 Kasım 1982 günü eğitime başladı. Aynı yıl İstanbul'daki kolej ve Bursa'daki kolej açıldı. Ertesi yıl bunları başkent Ankara'daki kolej izledi.

İhtilal şartlarında aranmak Gülen'e sıkıntı veriyordu. Özellikle 1982'ye kadar geçen iki yıl içinde tam bir tecritteydi. Hiçbir arkadaşı doğru dürüst kendisine ulaşamıyordu. Bazı geceler yatacak yer bile bulamıyordu. 1982'de İstanbul'da kış mevsimi çok şiddetli geçiyordu. Gülen bir ara İstanbul'da kaldığı evde yalnızdı. Evde kalorifer sistemi arızalanmıştı. Kalorifer dairesine inip, gece geç saatlere kadar arızayı gidermek için çalıştı. O gece soğuk, yorgunluk ve açlık onu hasta etti. Günlerce hasta yattı. Gülen sonraki günlerde, "*Zannediyorum şeker hastalığım o gece kaptığım hastalıkla ortaya çıktı.*" diyecekti. Gülen, tek başına kaldığı o günlerde, hastalıktan yatakta yatmadığı zamanlarda evden yalnız çıkıp saatlerce dışarıda yürüyüş yapıyordu. Geceleri yaptığı bu yürüyüşler, sıkıntılara karşı biraz rahatlamak için yapabileceği tek şeydi.

Yıllar sonra, 19 Mayıs 2000 günü ABD'deki bir sohbetinde, "*1982 yılında çok sıkıntı çektim ve herhalde öleceğim diye düşündüm.*" diyecekti. Çünkü kendi deyimiyle o günlerde tıpkı hayatı acılarla ve yıllar süren bir kovalamacayla geçen Victor Hugo'nun *Sefiller* romanındaki "Jean Valjean" gibi aranıyordu. Kendisini *Sefiller* romanındaki Jean Valjean'la özdeşleştirmesi boşuna değildi:

"1980 sonrası bir tecrit dönemidir. Beş, altı senesi çok şiddetli olmuştur. Bazen bir yerde bir saat kalma imkânını bile elde edemedim. Hep dolaştım durdum. Ayakkabılarımın altına lastik yapmıştım ki yürürken ses çıkarmasın."

Gülen, 10 Haziran 2008 günü ABD'de yaptığımız görüşmede ise şöyle diyordu:

"Emin bir şekilde içinde oturup dua edecek bir ev bile bulamıyorduk."

Gülen, *"Daha sonra 55 yaşında (1993 yılında) ölümümü beklemeye durdum. Ama bu beklentim ölüm olarak değil de vaazları bırakma şeklinde tecelli etti."* diyor.

Ama o günün en zor şartlarına rağmen Hizmet durmadı. Nitekim Gülen, *"Hizmet'in en hızlı ve katlanarak büyüdüğü dönem, 1980-90 arasıdır."* diyor.

Gülen arabadaki yolculuklarını bile değerlendiriyordu. Arabada kendisine refakat eden öğrencilerine ders okutuyordu:

"Arabada bir yerden bir yere giderken kitaplar ellerinde, ben onlara ders takrir ediyordum. Bir yerde iki gün misafir kalsak ben orada ders takrir etmeye çalışıyordum. Bazen bir ya da iki talebe ile ders yapardık."[111]

Aynı dönemde, yine bu yolculuklarda kendisine refakat eden iki öğrencisine Arapça gramer öğretti. Gülen yine bu dönemde, saklanmasının birinci yılında, hafızlığını güçlendirmek için 4 ayda Kur'ân-ı Kerim'i yeniden ezberledi.[112]

Annesinin Evine Yapılan Baskın ve Kardeşlerine 23 Gün İşkence

12 Şubat 1983 günü Gülen'in annesinin İzmir'deki evine baskın yapıldı. Normalde Gülen o saatte annesinin evinde olacaktı. Ama giydiği yün çorabının delik olduğunu fark edince, yarım saat kadar çorabının söküğünü dikmişti. Böylece baskından on dakika sonra evin önüne ulaştı. Baskını anlayınca, içeri girmeyip geri döndü. Baskını yapan görevliler annesine, "Allah aşkına söyle, oğlun nerede?" dediler. Ancak, annesi de o an onun nerede olduğunu bilmiyordu. Üstelik annesi Refia Hanım, Gülen'in birkaç yıldır yaşadığı bu sıkıntılar sebebiyle hayli zayıflamıştı. O günlerde Gülen'in bir arkadaşı, eşiyle birlikte Refia Gülen'i ziyarete gittiğinde, "Çok zayıflamışsınız." dediklerinde Refia Gülen şu cevabı verdi: "Bunlar senin evladının başına gelseydi, sen de öyle olurdun."

Gülen bulunamayınca, iki kardeşi 2 Mart 1983 günü gözaltına alındı. Kardeşleri Salih ve Mesih Gülen'le birlikte İzmir'de gözaltına alınan kişi sayısı 20'yi aştı. Bu insanlarla birlikte 45 kitap ve 439 vaaz kasetine de el

konuldu. Gözaltına alınan Gülen'in iki kardeşine 23 gün boyunca hücrede işkence yapıldı. Kardeşi Salih Gülen, bu sorguyu şöyle anlatıyor:

"Ne sordularsa, duymadım, bilmiyorum, görmedim cevabı veriyordum. Sonra kum torbaları ile böbreklerime vuruyor, öldüresiye dövüyorlardı. 'İsterseniz beni öldürün, bıçağınız varsa getirin beni lime lime doğrayın, bu üç kelimeden fazla bilmiyorum.' diyordum. Bunun üzerine işkenceye son verdiler."

Tam 45 yıl sonra, 2016'da bu sefer Gülen'in en küçük kardeşi Kutbettin Gülen, Türkiye'nin siyasal İslâmcıları tarafından gözaltına alınıp günlerce işkenceye tabi tutuldu ve tutuklandı. Gülen ve kardeşlerinin kaderiydi bu...

1983 yazında Gülen'in İstanbul'da kaldığı yer de basıldı. Gülen, duvar arasında dizleri karnına dayalı vaziyette tam dört saat oturdu. Ekip bir ihbar üzerine İzmir'den gelmiş ve üç gün boyunca Gülen'in kaldığı mekânın karşısındaki hastanenin balkonundan gözetleme yapmıştı. Gülen oradaydı ama baskın yaptıklarında bir türlü bulamadılar. Baskın ekibinden biri, "Ya buradan göğe çıktı ya da yerin altına girdi!" diyordu. Gülen, iki duvar arasında geçirdiği o dört saatin vücudunda yol açtığı ağrıları uzun süre atamadı. Bu ekip İzmir'den gelmişti ama İzmir valisinin haberi yoktu. İzmir'deki sıkıyönetim görevlileri, 1983'te hâlâ ihtilalin kurallarını uyguluyordu.

Gülen bu süreçte hiç yurtdışına çıkmadı, hep Türkiye'deydi, ancak sürekli yer değiştiriyordu. Daha çok İstanbul'da kalan, zaman zaman askerlik görevini yapan arkadaşları ve öğrencilerine ziyaretler yapan Gülen, Türkiye çapında açılmakta olan okullara elinden gelen manevi desteği vermeye çalıştı. Aranmasına rağmen bu ziyaretlerini kesinlikle ihmal etmiyordu. Bu yüzden bazen girdiği askeri kışlalarda tanınma riski de yaşıyordu, çünkü duvara resmi asılan arananlar arasındaydı. Kendi deyimiyle birkaç defa kendisini tanıyanların yanından âdeta "teğet" geçti.

Bu süreçte Anadolu'yu dolaşan Gülen'in gittiği yerlerden biri de dedelerinin memleketi olan Ahlat'tı.

Bu yıllarda hiç vaaz vermedi, ancak 1985 yılı Ekim ayından itibaren yanına aldığı belirli sayıdaki İlâhiyat öğrencisine klasik İslâm eserlerini topluca okuttu. Gülen 1985'te İzmir'de on öğrenciyle başladığı bu dersleri İstanbul ve İzmir'de sürdürdü. O tarihten beri onlarca ilâhiyatçı tefsir, hadis, fıkıh, tasavvuf, kelam gibi alanlarda İslâm geleneğinin baş klasikleri kabul edilen ve yüzlerce ciltten oluşan bu kitapları Gülen'le birlikte, "arz ve takrir" (öğrencinin hocaya anlatması, hocanın öğrenciye anlatması şeklinde müzakere) denilen bir sistemle okudu.

Ders halkası 1985 yılı Ekim ayında 10 kişi ile başladı. İlk ders, bel hastalığının nüksettiği ve hastalığın kendisini yatağa düşürdüğü bir çarşamba gününe denk geldi. Talebelerine ilk defa şunları söyleyerek derse başladı:

"İlimde şüpheci olun ama Septiklerin anladığı mânâda bir şüphecilik değil. Karşılaştığınız her görüşü Kur'ân ve hadîs süzgecinden geçirin. Mutabakat varsa, alın. Yoksa, temkinli davranın."[113]

Her dönemde dinin yoruma açık yanlarını o dönemin âlimleri yaşadıkları dönemin şartları ve kültür seviyesine göre yorumlamıştır. Gülen, bu dönemin şartları ve kültürüne dikkat çekerek, eski dönemlerde örf ve âdet haline gelip fıkıh kitaplarına giren meselelerin günümüze göre farklı olacağını ifade ediyor. Zamanın yorumunun ortaya konulması, çağın ilim ve idrak anlayışına göre yeni orijinal yorumların getirilmesi gerektiğini söylüyor. Gülen, tefsir, hadis, fıkıh, belağat sahasındaki kitaplar ile birlikte tasavvufa dair bir kitabı da hemen hemen her ders grubuna okutuyor. Gülen, "Tasavvuf" un İslâm'ın kalp ve ruh hayatı olduğunu ifade ederek *Kalbin Zümrüt Tepeleri* isimli dört ciltlik kitabında bu hayat seviyesine ulaşmanın ve yaşamanın yol haritasını ortaya koyuyor.

Gülen 16 ciltten oluşan ve şu ana kadar yapılmış en büyük hadis derleme kitabı kabul edilen *Kenzü'l-ummâl*'in 10 cildini bir Ramazan ayında geriye kalan 6 cildini de 6 ayda talebeleri ile birlikte okudu. Bu kitapta 46 binden fazla hadis bulunuyor. Gülen, talebelerine hadis dersi verirken nasıl hazırlandığını şöyle anlatıyor:

"O gün hadis dersini takrir etmek için daha çok çalışıyordum. Belli bir dönemde alfabetik bir şekilde bir deftere yazıyordum ve kafamda kalıyordu. Hatta bir dönemde de kitabın sayfasının arasına yazıyordum. Senette geçen insanları araya yazıyordum. Hadisleri takrir ederken hemen onları söyleyebiliyordum. Bir farklılık da böyle ricale yönelmeydi. O dönemde bizim İlâhiyatlarda ricalle alâkalı bir şeyler okutulmadığı gibi İslâm dünyasında da o gelenek çoktan terk edilmişti. Oysa İbni Hacer'in ifade ettiği gibi, ricalin senedi, hadisin namusu gibidir. Bir taraftan rical mevzuunda arkadaşlar bir birikime sahip olsunlar, diğer taraftan da evliyanın asfiyanın mukarrebinin güzel hayatlarından örnek alırlar mülâhazası vardı. Bu örnek insanlar taklit edilir gibi bir mülâhazam vardı."[114]

Gülen arandığı bu dönemde İstanbul'da zaman zaman Beylerbeyi Camii'nin karşısındaki bir binanın çatı katında kalıyordu. Bir gün öğrencilerinden birine, *"Kayıtlarına bir bakın, Beylerbeyi Camii'ni bir kadın mı yaptırmış?"* dedi. Tarihçesine bakıldığında camiyi Osmanlı Padişahı I. Abdülhamit'in, annesi Rabia Sultan için 1778'de yaptırdığı görüldü. Gülen, minarelerin inceliğinden caminin bir kadın adına yaptırıldığını anlamıştı.

Altı yıl süren bu kovalamaca, 1986 yılının 12 Ocak günü Akdeniz bölgesinde bulunan Burdur ilinde sonlandı. Gülen o gün Burdur'a bir öğrencisini ziyarete gitmişti.

Şehre 15 kilometre gibi bir mesafe kala, ekiplerin "Trafik kazası var." diyerek arabaları durdurduklarını gördüler. Gülen, arabada ön koltukta oturuyordu. Görevli kimlik kontrolü yaptı. Gülen'in üzerinde nüfus cüzdanı yoktu ama görevli Gülen'i tanıdı. Gülen, arabanın arka koltuğuna alındı. Timi idare eden kişinin telsizden yaptığı "Operasyon tamam." anonsunu Gülen de duydu. Silahlı kişilerden biri Gülen'in yanına oturdu ve "Kıpırdarsan karnını kurşunla doldururum." dedi. Görevli silahın namlusunu Gülen'in yan tarafına iyice bastırdı. Bu harekete oldukça üzülen Gülen için arabadan indirildikten sonra kollarından tutulup Merkez Karakolu'na götürülmesi de kırıcıydı. Daha yatsı namazını kılmamıştı.

Gülen'i alanlar, 12 Eylül'ün üzerinden altı yıl geçmesine rağmen hâlâ ihtilal kurallarını uygulayan sıkıyönetim istihbaratçılarıydı. Emniyet

Müdürlüğü binasındaki Merkez Karakolu'nda sorguculardan biri Gülen'e, "Konuşursanız gidersiniz. Yoksa günlerce burada kalırsınız." dedi. Gülen, *"Siz emniyetten, asayişten bahsediyorsunuz. Eğer sizin bininiz kadar bu milletin asayişine hizmet etmemişsem kendimi buradan aşağı atarım."* cevabını verdi. Görevli Gülen'in bu sözlerini onaylayıp, "Çok doğru, hizmet etmişsinizdir. sonra teslim olmayınca komünistlerle aynı kefeye konuldunuz." dedi.[115]

Bir başka görevli Gülen'in yanı başında ileri geri konuşuyordu. Sözleri kırıcıydı. Gülen, *"Burada aynı şartları paylaşmıyoruz. Sen burada hâkim durumundasın. Ben oturmuşum, gelmiş tepemde konuşuyorsun."* dedi. Gülen karakolun içinde demir parmaklıklı bir hücredeydi. Hava soğuktu ve ayakları üşüyordu.

Başbakan Turgut Özal, Gülen'in arkadaşlarının girişimleriyle o gece saat 02.30'da haberdar oldu. Partisinin bir milletvekili, telefonla "Fethullah Hoca Burdur'da gözaltına alınmış." deyince Başbakan Özal, "Haberim oldu. İçişleri Bakanlığı Müsteşarı söyledi." dedi. Başbakan, Adalet Bakanı'nı da arayarak bilgi almıştı.

Gülen'in sıkıyönetim zamanından kalma bir arama kaydı sebebiyle gözaltına alındığını öğrenen Özal, "Memlekette hâlâ sıkıyönetim mi var? Bir suçu varsa mahkemeye gönderilsin, yoksa serbest bırakılsın." demişti. Türkiye'de henüz bazı illerde sıkıyönetim olsa da Özal, sivil hukuk şartlarının artık bütünüyle ülkeye egemen olmasını istiyordu. Üstelik Gülen, Özal'ın yirmi yıldır yakından tanıdığı bir insandı.

Özal'ın annesi Hafize Özal, Gülen için "O Hak aşığı bir insandır. Bizim Yusuf'la aynı yaşlarda... Onun gözyaşında bereket vardır. Bizim Turgut ve Korkut da onu çok severler." demişti.[116]

O gece Gülen'in avukatı da İstanbul'dan yola çıktı. Gecenin sabahında Gülen sorguya alındı. Sorgucu, "Sen Türkiye'ye şeriat getirme, Cumhuriyet'i yıkma ve dini esaslar üzerine devlet kurma kararı içinde bulunan bir cemiyetin başındasın." dedi. Gülen, *"Ben senelerce cami kürsülerinde Allah'ı*

ve Peygamber'i anlattım. Fırsat olursa yine anlatırım." dedi.

Başbakan Turgut Özal'ın olaya müdahale etmesiyle Gülen hücreden çıkarılmıştı ve bir odada sorgulanıyordu. Sorulardan biri, "Niye teslim olmadın?" şeklindeydi. Gülen, "*Kaldığım yerden ayrıldım, siz gelmişsiniz. Annemin evine geldiğimde siz gitmişsiniz. Allah beni sizinle karşılaştırmadı. Ben de kendi irademle gelip teslim olmak istemedim.*" dedi.

Avukat adliyeye gittiğinde karşılaştığı manzara şaşırtıcıydı. Gülen hakkında bir tutuklama kararı yoktu. Adliye binasından çıkan avukat, doğruca Gülen'in tutulduğu Emniyet binasına gitti. Emniyet Müdürü'ne, Gülen'le görüşmek istediğini söyledi. Emniyet Müdürü'nün cevabı "Hayır" oldu.

Emniyet Müdürü, "Sıkıyönetim aldı, biz karışmıyoruz." diyordu. Olağan hukuk şartlarında bir insan ancak savcının emriyle Emniyet tarafından sorguya alınabilirdi. İhtilalin üzerinden altı yıl geçmiş, Türkiye demokrasiye geçeli üç yıl olmuştu. Ancak hâlâ, ihtilalin ilk günlerindeki gibi, Sıkıyönetim istihbaratçıları altı yıl önceki bir arama kararına dayanarak bir insanı sorguya alıyordu.

Altı Yıllık Kovalamacanın Bitişi: "O Günkü İnşirahımı Anlayamazsınız..."

Türkiye'de ihtilal ve sıkıyönetim demek, istihbaratçıların kendi kurallarına göre insanları gözaltına alması demekti. 12 Mart 1971'den sonra böyle olmuştu. 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra böyle olmuştu. O sorgularda hukuk değil, "istihbarat raporu" denilen şeyler geçerliydi. 1971 askeri muhtırasından sonra göreve getirilen Başbakan Nihat Erim, gözaltına alınan üniversite hocalarının hemen serbest bırakılmasını istediğinde istihbaratçılar, "Bu hocaların devlete karşı gizli eylemleri var." diyordu. Ama mahkemede hepsi serbest kalıyordu. Sıkıyönetim bu istihbaratçılara, başbakana bile kafa tutma gücünü veriyordu. Başbakan Turgut Özal, siyasetçilerle askerlerin birlikte toplandığı Milli Güvenlik Kurulu

toplantısında Fethullah Gülen'e kefil oluyordu, ancak bazı sıkıyönetim istihbaratçılarının gözünde Gülen hâlâ suçluydu.[117]

Avukatın Gülen'le görüşebilmesi için bir vekâletnameye ihtiyacı vardı. Gülen, Emniyet'te olduğundan, ancak noterin Emniyet'e gelmesiyle avukat vekâletnamesi düzenlenebilirdi. Noter, Emniyet'e geldi. Emniyet Müdürü, avukatın bu talebine hemen evet demiyordu. Avukat, "Şu anda gözaltında bulundurduğunuz Fethullah Gülen bana vekâlet vermek istiyor. Noterin giremeyeceği yer yoktur." deyince Emniyet Müdürü kabul etmek zorunda kaldı. Noter, Gülen'in yanına indi. Ama Gülen'in nüfus cüzdanı İzmir'de kalmıştı. Noter, "Nüfus cüzdanı olmadan vekâletname olmaz." dedi. Bu durumda ancak iki kişinin şahitliğinde vekâletname düzenlenebilirdi. O gün vekâletname için şahitlik yapan kişiler Başbakan'ın partisinin il başkanı ve il Sağlık Müdürü olan bir doktor oldu.

Avukat bu vekâletnameyi Emniyet Müdürü'ne verip, "Ben şu andan itibaren Fethullah Gülen'in avukatıyım. Görüşme talep ediyorum." dedi. Emniyet Müdürü'nün izniyle alt kata Gülen'in yanına inen avukat, Gülen'i bir odada yalnız bir şekilde sandalyede otururken buldu. İlk işi Gülen'i rahatlatmak oldu. "Hakkınızda ne bir yakalama emri ne de tutuklama emri var. Bütün illerdeki Emniyet Müdürlükleri'ne sormuşlar. Sadece İzmir Emniyeti 'arıyoruz' demiş. Bizi İzmir'e gönderecekler." dedi.

O gün ikindiye doğru Gülen'in ifadesinin alınması işlemine son verilip İzmir'e gönderilmesi kararının alınmasında Başbakan Turgut Özal'ın devreye girmesinin etkisi vardı. Sonraki yıllarda Gülen'in, *"Turgut Bey'in o iyiliğini, o günkü centilmenliğini unutamam."* sözleriyle Özal'ı minnetle anmasının sebebi buydu. Özal'ın devreye girdiği haberi ulaştıktan sonra, sorgu memurlarının da tavrı değişmişti. Memurlar, o zamana kadar, Gülen'i derinden üzecek şekilde hakaretler savurmuşlardı. "Komünistlerden daha kötüsün.", "Seni konuşturmasını biliriz.", "Aslında seni alırken öldürecektik ama etraf kalabalıktı." gibi sözler Gülen'in işittiği hakaret cümlelerinden bazılarıydı. Özal devreye girmiş, Gülen için bu nahoş sorgu sona ermişti.

Emniyet Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı ve İl Emniyetleri arasında yaşanan telefon trafiği üzerine, sıkıyönetim kayıtları sebebiyle Gülen'in altı yıldır arandığını söyleyen İzmir Emniyeti de "Fethullah Gülen'i aramıyoruz." diyordu. Görüşmemiz sırasında Gülen bu noktayı anlatırken, *"Gelip nezarethaneden çıkarıp bir odaya aldıklarında, 'Bu gece telefon hatları birbirine karıştı.' dediler."* ifadesini kullandı.

Gülen'in gözaltına alınmasının sebebi İzmir'deki bu eski sıkıyönetim kaydıydı. Dolayısıyla prosedür gereği İzmir'e gönderilmesi ve oradan serbest bırakılması gerekiyordu. Gülen ve beraberindeki polis ekibi o günün gece yarısı İzmir'e ulaştılar. Gülen'e refakat eden komiser, Gülen'in İzmir Emniyeti'ne götürülmeden önce İzmir'de oturan annesinin evine gidip annesiyle görüşmesine ve nüfus cüzdanını almasına izin verdi. Gülen'i İzmir Emniyeti'nde nöbetçi müdür karşıladı. Ardından İzmir Emniyet Müdürü, evinden Emniyet'e geldi. Gülen'i Emniyet'in beşinci katındaki Siyasi Şube'ye çıkardılar. İzmir Emniyet Müdürü, "Ben kabul etmiyorum, biz böyle bir adamı aramıyoruz." diyordu. Çünkü Sıkıyönetim Komutanlığı'nca ya da sivil savcılar tarafından Gülen hakkında açılmış herhangi bir soruşturma ve suç evrakı yoktu. Sadece eski bir arama kaydı vardı.

Bir süre sonra Gülen'e, "Sıkıyönetim istihbaratçılar olaydan çekildi. Sizi yakalandığınız yere geri göndereceğiz." dediler.

İzmir'deki görevliler, sanki Gülen hiç İzmir'e getirilmemiş gibi geri götürülüp serbest bırakma işleminin oradan yapılmasını istiyorlardı. Gülen'in geri gönderilmesine Avukat, "Olmaz, oraya gönderemezsiniz, madem gönderecektiniz, bizi buraya niye getirdiniz? Ya bizi mahkemeye sevk edin ya da serbest bırakın." sözleriyle itiraz etti. Yakalandığı şehrin Emniyeti de Gülen'in kendilerine geri getirilmesini istemiyordu. Bu şehrin Emniyet Müdürü, İzmir Emniyeti'ne "Sizin sıkıyönetiminiz arıyordu. Onun için yakalandı. Ne diye şimdi kabul etmiyorsunuz?" diyordu. Avukat ise "İşlemi yapın, suçsuzsa serbest bırakın." diyerek ısrar ediyordu. O sırada orta yol bulundu. Gülen geri götürülüp oradan serbest bırakılmış gibi

tutanak tutuldu. Gülen artık serbestti. 12 Eylül İhtilali ve sıkıyönetim Gülen için işte o gün bitti.

Emniyet'ten çıkan Gülen, avukatı ve beraberindeki birkaç kişiyle İstanbul'a doğru yola çıktı. Avukat, "Hocam çok acıktık, yemekler sizden." dedi. Yoldaki bir benzinlikte indiler. Gülen herkese yemek ısmarladı. Gülen, o gün hissettiklerini, yıllar sonra TRT televizyonunda anlatırken, "*O gün o yolda İstanbul'a doğru geliyoruz taksiyle, inşirahımın (gönül rahatlığımın) sınırını anlayamazsınız!*" diyecekti.

Görünüşte Gülen hakkında İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bir arama kaydı vardı ama bu kaydın tamamıyla geçersiz olduğu 13 Ocak 1986 gecesi İzmir'de ortaya çıktı. O dönemde sıkıyönetim komutanları bir kişi hakkında bu şekilde arama kararı çıkartmak, üç ay sorgusuz içeride tutmak gibi geniş yetkilere sahipti. İzmir'deki komutan bu yetkiye dayanarak Gülen hakkında arama kaydı çıkarmıştı ve bu kayıt düşürülmesi gerekirken; 1986'ya kadar gelmişti.

Gülen'in serbest kalmasından bir hafta sonra, 20 Ocak 1986 günü Ankara'ya gelen Gülen'in bir arkadaşı, Başbakanlık'taki makamında Özal'la görüştü ve Gülen'in teşekkür mesajını iletti. Özal da, "Hocaefendi'ye söyle, bana dua etsin." dedi.

Gülen artık tamamıyla serbestti. İzmir'e geliş gidişleri sürdü. 1986'dan itibaren İstanbul'a devamlı gelmeye başladı. 6 Nisan 1986'da İstanbul'un Boğaz'a bakan Çamlıca tepesinin dibindeki camide vaaz verdi. Bu, ihtilalden sonraki ilk vaazıydı.

Gülen şöyle diyordu:

"Zaman durmadan deveran ediyor. Zaman müstakim bir hat gibi dümdüz bir şekilde ilerlemiyor. Bugün birilerine bayram, yarın başkalarına. Bugün derenin dibinde emekleyip duranlar, yarın zirvelerde gezmeye aday..."

Gülen, Hazret-i Muhammed'in sahabiler için "arkadaşlarım", kıyamet öncesi son zaman diliminde gelecek ve dine hizmet edecek insanlar için ise

"kardeşlerim" dediğini hatırlattı. "Kardeşlerim" övgüsüne layık görülen bu kişiler, "i'la-yi kelimetullah" yapan günümüzün "hizmet erleri"ydi.

Peki Gülen, bunca sıkıntıyı göze alarak neden teslim olmamıştı? Bunu şöyle anlatıyor:

"Hazret-i İbrahim, Babil'den ayrılıyor. Hazret-i Musa Mısır'dan ayrılıyor, Eyke'ye gidiyor, on sene orda kalıyor. Kendi yurdunun, yuvasının, akrabalarının, kavminin on sene uzağında kalma, dile kolay... Ve yine bunun gibi Seyyidina Hazret-i Mesih Romalılardan saklanıyordu. Efendimiz büyük mukavemetin insanı, büyük dayanmanın insanı, her türlü şeyi göğüsleyecek insan olmasına rağmen hicret ediyor. Allah yolunu açıyor, kolaylaştırıyor, mağaraya gidiyor. Ben hata ettim, size sormadan hicret ettim deyip, gelip teslim olmuyor. Hep bunlarla müteselli oldum. O kaçma, zillet meselesidir; saklanma, bir zillet meselesidir. Uygun değil belki ama sana dininden dolayı düşmanlık yaparlarsa, diyanetinden dolayı yakın takibe alıyorlarsa onların işlerini kolaylaştırmamak senin için bir vecibe olsa gerek..."[118]

Suudi Polisi Hac'da Gülen'i Gözaltına Alıyor

Gülen, 6 Haziran 1986 tarihinde kutsal topraklara üçüncü yolculuğuna çıktı. Bu üçüncü haccında Medine'de Mescid-i Nebevi olarak bilinen Hazret-i Peygamber'in kabrinin bulunduğu camideki namazdan sonra bazı hacılar etrafını sardı. O yıllarda hacda bazı insanlar, gelen hacılara çeşitli konuşmalar yapıyordu. Bu konuşmalar bazen siyasi içerikli de olabiliyordu. Bazıları Gülen'e "Siz de konuşma yapın." dediler. Gülen, Hazret-i Peygamber'i kastederek *"Söz Sultanı'nın makamındayız. Onun yanında konuşmaktan haya ederim."* dedi.

Avrupa'dan hacca gelmiş olan bazı Türk işçiler Medine'de Gülen'i görünce yanına gelip kendisiyle kucaklaştılar. Suudi polisi sırf birkaç kişi ona bu şekilde ilgi gösterdi diye Gülen'i alıp karakola götürdü. Gülen, İzmir'deki öğrenciliği sırasında vaazlarını dinlemiş ve o sırada Medine'de görev yapan Ürdün asıllı bir doktorun araya girmesi ve kefil olmasıyla serbest kalabildi. Gülen serbest bırakılırken bir de kâğıt imzalamak zorunda kaldı. Kâğıda göre Gülen bir daha aynı hareketi yapmayacaktı. Bir daha yapmayacaksın

denilen şey, birkaç Türk hacıyla kucaklaşmasıydı. Bunun cezası haccı tamamlayamadan sınırdışı edilmekti.

Birkaç hacı görüştü diye karakola gidip hesap veren Gülen, o gün Türkiye'deki açık rejimin dindar insanlar için ne kadar kıymetli olduğunu gördü. Evet, Türkiye'deki demokratik düzenin bazı eksikleri vardı, çoğu defa dindar insanları fikir suçlusu olarak hapishanelere çeken Ceza Kanunu'nun 163. maddesi yürürlükteydi ama birbiriyle kucaklaştı diye üç insanın karakola götürülmesi söz konusu değildi.

Gülen artık aranmıyordu ve sorunsuz bir şekilde hacca da gelmişti. Ancak onun bu şekilde kısa sürede serbest kalmasından rahatsız olanlar vardı.

Batı illerinde büyük ölçüde sıkıyönetim kalkmış olmasına rağmen, Doğu illerinde sıkıyönetim devam ediyordu. Türk Ceza Kanunu'nun 163'üncü maddesi yürürlükteydi ve 1986 yılı, Türkiye'de dini "irtica" olarak gösteren tartışmaların yeniden alevlendiği bir dönemdi. Dindarlara yapılan irtica suçlamasının özü şuydu: "Devletin laik yapısını ortadan kaldırmak, ülkeyi Cumhuriyet'ten öncesine geri götürmek, bilim ve özgür düşünceyi reddederek toplumu orta çağ karanlığına götürmek..."

Gazetelerin birinci sayfalarına Gülen'in videoya kaydedilmiş vaaz kasetinden çekilmiş bir resmi yansıdı. Bazı gazetelerde resmin altında, "İşte Fethullah Hoca" yazısı vardı. Bunun üzerine savcılık soruşturmasına Gülen de dâhil edildi. Gülen, henüz hacdaydı ve tam olarak ne ile suçlandığını bilmiyordu. Hakkında bir arama emri olup olmadığı tam olarak belli değildi. Olayın içyüzünü tam olarak öğrenmeden, Türkiye'ye döner dönmez uçağın kapısında gözaltına alınmak gibi bir muamele yaşamak istemiyordu. Kendisiyle birlikte hacca gelmiş olan iki öğrencisini önden uçakla Türkiye'ye gönderdi. Türkiye'ye inen uçağın kapısında iki sivil memur, uçaktaki yolcular bitinceye kadar herkesin kimliğini tek tek kontrol ettiler. Eğer Gülen de Türkiye'ye gelse, aynı uçakla gelecekti. Muhtemelen kimlik kontrolü onun için yapılıyordu.

Hac Dönüşü Halep'te 11 Gün ve Mayın Tarlalarını Geçerek Türkiye'ye Giriş...

Bir komployla karşı karşıya olduğunu düşünen Gülen, Türkiye'ye karayoluyla giriş yapmaya, arama kaydının içyüzünü öğrendikten sonra kendiliğinden savcıya gidip ifade vermeye karar verdi. 1986 yılı Eylül ayıydı. Gülen ilk önce Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinden uçakla Ürdün'ün başkenti Amman'a, oradan Suriye'nin başkenti Şam'a geçti. Şam'dan Türkiye sınırındaki Halep'e gidecek, oradan da Türkiye'ye giriş yapacaktı. Yanında bir arkadaşı vardı. Halep'te bu şekilde sınır geçişleri sağlayabilen kişiler vardı. Gülen 11 gün Halep'te kaldı. Halep'te gördükleri ve yaşadıkları Suriye'deki otoriter rejimin insanlar üzerinde nasıl baskı kurduğunu gösteriyordu. Gülen, Halep'te otelde kaldığı 11 gün boyunca, bir an önce Türkiye'ye giriş yapmak için dua etti. Zaten 15 günlük vizesi vardı.

Kendisini sınırdan geçirecek kişi refakatinde Kilis'e on kilometre mesafedeki Suriye köyünde misafir oldukları evin duvarında, Kürt kökenli sinema sanatçısı Yılmaz Güney ve Iraklı Kürt lider Mustafa Barzani'nin resimleri asılıydı. Evin sahibi Gülen'in hacdan geldiğini öğrenince, gelinini ve çocuklarını başka bir yere götürüp Gülen ve arkadaşını misafir etti. Gülen ve arkadaşı Hayati Yavuz, bu köyden ayrıldıktan sonra Türkiye'ye doğru yol alırken ilk önce bir dağ tırmanışı yaptılar. Sonra kumlu bir alanda yürüdüler. Ayak izleri belli olmasın diye ayakkabılarını çıkardılar. Suriye istihbarat örgütü Muhaberat elemanları tarafından görülmek, sonu gelmez sorgular ve cezaevine atılmak gibi bir felaketle sonuçlanabilirdi.[119]

Gülen, kumlu bölgeden sonra dikenli bir tarlada bir kilometrelik mesafeyi çorapla geçmek zorunda kaldı. Sınır bölgesi olduğundan mayınlara basma tehlikesi de vardı. Sonraki günlerde bu yürüyüşünü anlatırken, *"Ayaklarımdan dizlerime kadar yüzlerce diken battı."* diyecekti. Ayakları iltihaplanmıştı. "20 dakika yaya yürüyeceksiniz, ondan sonra Türkiye'desiniz." denilen bu yürüyüş, altı saat süren ıstıraplı bir geceye dönüşmüştü.

Gülen, *"Saatlerce ayaklarımdaki dikenleri temizledim."* diye anlattığı bu yolculuğu tamamlayıp Türkiye sınırından içeri girdi:

"Halep'te 11 gün kadar kaldık. Suhuletli yolu bekledik. Yani meşru bir yöntem ve aynı zamanda meşru bir yolla geçelim, mayınlı tarlalardan geçmeyelim dedik. Sonra dağdan geçmeye karar verdik. Bir rehber bulduk. Dağda yer yer mayınlar patlıyordu, yer yer askerler vuruyorlardı insanları... Ama gözümde Türkiye öyle bir tütüyordu ki, başımda bomba patlatsalar duracak gibi değildim. Bir köyde bir evde kaldık, ertesi gün başka bir eve geldik, ondan sonra da o hududu geçtik. Hatta Halep'te otelde kalırken Dostoyevski'nin bir romanını okumuştum."[120]

Türkiye'ye girince, bir süre sınır ilindeki bir köyde dinlenen Gülen, başkent Ankara'ya, oradan da İzmir'e geldi.

Gülen, İzmir'de bir sabah saat 07.30'da İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne gitti. Henüz savcılar yerlerine gelmemişti. Bir saat kadar bekleyen Gülen, yerine gelen DGM Başsavcısının odasına girerek, *"Ben aradığınız Fethullah Hocayım. Beni arıyormuşsunuz. İfade vermeye geldim."* dedi. Başsavcı, beklenmedik bir anda Gülen'i bu şekilde karşısında görünce şaşırdı. Askeri savcılardan birini arayarak, "Fethullah Hoca geldi." dedi. Ardından da Gülen'e, "Savcı Bey'in odasına gidin, ifadenizi alsın." dedi.

İfadeyi alan yüzbaşı rütbesindeki askeri savcının, Gülen'e sorularından biri şöyleydi: "12 Eylül'den sonra niçin teslim olmadınız?" Gülen, *"Önce teslim olmak istemedim, sonra giderim dedim. Ama daha sonra güvenim sarsıldı. Teslim olmadım."* cevabını verdi. Askeri savcı, sorgu sırasında ilginç bir şey daha yaptı. "Size özel bir şey soracağım." dedi. Daktilonun başında Gülen'in ifadesini yazan kâtibe kıza, "Burasını yazma!" uyarısı yaptıktan sonra Gülen'e dönerek, "Atatürk için ne düşünüyorsunuz?" dedi. Gülen, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk hakkındaki düşüncelerini anlattı, *"Askeri bir dehaydı."* dedi. Cevap savcıyı memnun etmişti. Daktilonun başındaki görevli kıza dönerek, "Bu kısmı da yaz!" dedi. Böylece savcının Atatürk sorusu ve Gülen'in cevabı da ifadeye geçti. İfadenin bitiminde savcı, Gülen'e "Gidebilirsiniz. Fakat İzmir'den ayrılmayın. Sizi yine çağırmak icap edebilir." dedi.

Gerçekten de askeri savcı bir süre sonra Gülen'i yeniden çağırdı. Gülen'in pasaportunda Suriye'ye gittiği belliydi. Savcı, Gülen'in Suriye'ye neden gittiğini ve neden Suriye üzerinden geldiğini merak ediyordu. "Bu Baasçıların memleketinde ne var?" dedi. Gülen, hac dönüşü karayolunu tercih ettiği için Suriye üzerinden gelmek zorunda kaldığını anlattıktan sonra, *"Bu ülkeler acayip şekilde idare ediliyor. Benim için bu geçiş çok faydalı oldu. Türkiye'nin cennet bir vatan olduğunu bir daha öğrendim."* dedi.

Savcı, Gülen hakkında takipsizlik kararı vermeden önce Sıkıyönetim Komutanlığı ve İzmir Emniyet Müdürlüğü'ne birer yazı yazdı. İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı, Gülen hakkında sıkıyönetim tarafından verilmiş bir soruşturma emri bulunmadığını, hakkında suç delili niteliğinde herhangi bir tutanak ve belge düzenlenmediğini bildirdi. İzmir Emniyet Müdürlüğü de savcıya aynı cevabı verdi. Ayrıca İzmir Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın Gülen hakkında 15 Nisan 1983 tarihli bir takipsizlik kararı vardı.

Bunun üzerine askeri savcı, Gülen hakkında takipsizlik kararı verdi. Takipsizlik kararında şöyle deniliyordu:

"Sonuç olarak, uzun müddet sürdürülen soruşturmaya rağmen, Fethullah Gülen'in Bornova'da görev yaptığı süre içinde ve daha sonraki dönemde laikliğe aykırı ve şeriat düzeni kurulması yönünde çalışmalar yaptığına dair delil elde edilememiştir."

"Ölmek İçin Hangi Günü Bekliyorsunuz?"

1986 ve 1987 yılları Türkiye'de, irtica tartışmalarının yoğun olarak yaşandığı bir dönem oldu. 1986'da Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in bir üniversitenin mezuniyet töreninde yaptığı bir konuşmayla türban problemi baş gösterdi. Bu üniversitede, ilk üçe giren öğrencilerden biri türbanlıydı.

Birkaç yıldır PKK terörüyle mücadele eden Türkiye, bir taraftan da inanan-inanmayan, laik-antilaik gibi bir kutuplaşmaya doğru adım adım

ilerliyordu.

Bu yıllarda terör Türkiye'yi zorluyordu. 12 Eylül öncesinde halka *"Gidin, dükkânlarınızı açın ve malınızı korurken şehit olun; paniğe kapılıp üç beş çapulcuya teslim olmayın."* diyen Gülen, aynı yaklaşımı PKK terörünün başladığı Güneydoğu'ya tayin edilen birkaç öğretmen kendisini ziyaret ettiğinde sergiledi. Öğretmenler, Güneydoğu'da göreve gitmenin tehlikelerinden bahsettiler. Can güvenliği yoktu. Gülen, *"Milletimiz adına ölmek için başka hangi günü bekliyorsunuz? Siz gidin, ölürseniz gelir, cenaze namazınızı kılarım."* cevabını verdi. O yıllarda kamu görevlilerinin Güneydoğu'ya gitmelerinde ciddi sorunlar vardı. Doktorlar ve öğretmenler tayin edildikleri bölge illerine gitmiyordu.

Gülen, yaşadığı bütün o zor şartlara rağmen Türkiye'nin geleceğinden oldukça ümitliydi:

"Belki alıştığım bir yerden uzaklaşıyordum, alıştığım arkadaşlardan uzaklaşıyordum, bilmediğim mekânlarda yatıp kalkıyordum, bazen arabaların içinde hususiyle, ızdıraplı yolculuklar oluyordu ama bunlarda teselli olduğum bir şey vardı; gittiğimiz her yerde o dırahşan çehrelerle arkadaşlarımızla karşılaşıyorduk. Hizmet adına onlar istikbal vaat ediyorlardı."[121]

Bir diğer konuşmasında, neden ümitli olduğunu şöyle açıklıyordu:

"Neden ümitvarım: Her ne kadar ben ve benim emsalim kendimizi mahvolmuş bir nesil olarak görsek de gelecek nesil için bir köprü durumundayız... Bizden evvelki nesillerin kupkuru ve kapkaranlık bir dünyaları vardı. Hâlbuki şimdi az da olsa aydın bir dünyamız var ve bizi inşallah aydınlık bir istikbal beklemektedir... Biz ne ilk defa inen ve devrilen kimseleriz ne de ilk defa bir çukurdan çıkma mecburiyetinde olan kimseleriz. Evet, bizden evvel nice milletler hep aynı inişleri düşüşleri yaşamış ve Allah'ın lütfuyla değişik şekilde çıkışlar yapmışlardır... İşte benim ümidimin kaynağı bu iniş ve çıkışların devamındaki temel espiridir... Bir zamanlar lisede okuyan bir talebeyi camide namaz kılarken görmek, içimize Tur'dan esen bir beşaret ve müjde gibi geliyordu. Şimdi ise her şey çok farklı..."

Gülen, 1989 yılında yeniden vaaz kürsülerine döndü ve bu vaazları bizim kuşağımızın onunla tanışmasını sağladı.

---

107 Hem "din" hem de "şeriat" yol anlamına geliyor. Şeriat-ı Fıtriye için Şeriat-ı Tekviniye, yani Tekvini Kanunlar deyimi de kullanılıyor. Şeriat kelimesinin Kur'ân'da geçtiği tek yer Câsiye sûresidir.

108 Eylül 2004 tarihli röportaj metninden. Gülen'in annesi, ihtilal kelimesinin anlamını bilmediğinden, "Seferberlik olmuş, asker kapıda." diyordu. Gülen arandığı dönem boyunca annesiyle irtibat kurmayı, görüşmeyi ihmal etmedi.

109 2 Haziran 2007 tarihli *Zaman* gazetesinin haberi.

110 Resmi rakamlara göre, Türkiye'de 80 binden fazla cami var, bu rakama minaresi olmayan ve mescit denilen binlerce namaz kılınan mekânlar dâhil değildir. Türkiye'nin laikleri, cami sayısını o dönemde laik düzene tehdit olarak algılıyordu. Laik kanadın temsilcisi *Cumhuriyet* gazetesi başyazarı Nadir Nadi ise, 1 Ağustos 1970 tarihli yazısında, "Göstermelik demokrasiye geçeli yurdumuzda fabrika bacasından kat kat fazla minare yükselmiştir." diyordu. Nadi, cami fazlalığını bir "irtica" işareti olarak ele alıyordu.

111 Eylül 2004 tarihli röportaj metni ve 14 Ocak 2018 tarihli görüşme notlarından.

112 Eylül 2004 tarihli röportaj metninden. Gülen hemen her talebe grubuna hem Arapçanın gramer yapısı ile ilgili hem de belagati ile ilgili kitaplar okuttu. Gülen, *"Kur'ân'ı doğru anlamak için Arapçanın sağlam bir dilbilgisine, belagat kurallarına, tefsir, hadis ve fıkıh usulü gibi ilim dallarına vakıf olmak gerekir. Arapça, İslâm dininin orijinal mesajının dilidir."* diyor. Belagat, Arapçanın inceliklerini, muhtevayı ifadede kullanılan argümanların hususiyetlerini çok zengince ifade eden bir ilim dalıdır. Üç ciltlik Tekellüm kitabı bizzat Gülen tarafından hazırlanmış pratik Arapça konuşmaya yöneliktir. Gülen bu kitabı bizzat talebelerine açıklayarak okuttu.

113 Gülen'in bu ders halkasına katılan ilk öğrencilerinden Ahmet Kurucan'ın 2 Haziran 1995 tarihli ifadeleri.

114 Eylül 2004 tarihli röportaj metni.

115 10 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

116 1927 doğumlu olan Başbakan Özal'ın iki kardeşinden Yusuf Özal 1940, Korkut Özal 1929 doğumluydu.

117 Türkiye'de ihtilallerden sonra ilan edilen sıkıyönetim rejiminde, sıkıyönetim komutanları tek yetkili haline geliyor. Vali ve emniyet müdürünün yetkileri komutana geçiyor. Sıkıyönetim komutanı bazı savcılık yetkilerine da sahip oluyor.

118 31 Temmuz 2008 tarihli röportaj metni.

119 Gülen ile bu zorlu yolculuğu yapan Hayati Yavuz ile 2016 yılı Mart ayında Kazakistan'ın Almatı şehrinde tanıştım. Yavuz, açılan okullara destek vermek için 1992'de buraya göç etmiş ve iş kurmuştu. Ağır kanser hastasıydı. Yatağının başucunda, Pensilvanya'da Gülen'i ziyareti sırasında çekilmiş bir resmi vardı. Suriye sınırından Türkiye'ye giriş yaptıkları o zorlu yürüyüşü anlatırken duygulandı, Gülen'e karşı özlem doluydu. Hayati Yavuz, bu görüşmemizden üç ay sonra 6 Temmuz 2016 günü vefat etti, Almatı'ya yakın Kaskelen'e defnedildi.

120 22 Temmuz 2008 tarihli röportaj metni.

121 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

Dördüncü Bölüm
1989-1992
SOĞUK SAVAŞ'IN SONU VE VAAZLARA DÖNÜŞ: İSTANBUL, ROMA, PARİS, LONDRA, …WASHINGTON, SIDNEY

"Avrupa'ya entegre olun, burada çocuklarınızı okutun, üniversiteye gitsinler. Türkiye'ye dönme hayalleri kurmak yerine burada yerleşmenin yollarına bakın, bulunduğunuz ülkelerin vatandaşı olun."

(1990'da Almanya ve Hollanda'da Türklere yaptığı konuşmalardan)

Fethullah Gülen, 1980 ihtilali sebebiyle dokuz yıl ara verdiği vaazlarına 13 Ocak 1989 günü İstanbul'daki tarihi Valide Sultan Camii'nde yeniden başladı. 16 Mart 1990 tarihine kadar tam 62 hafta süren bu cuma vaazlarının 53'ünde Gülen, Hazret-i Muhammed'in hayatın değişik alanlarındaki örnek şahsiyetini, topluma nasıl rehberlik yaptığını anlattı.

Aynı dönemde Gülen pazar günleri İstanbul'daki büyük camilerde, İzmir, Ankara ve Erzurum'da 43 ayrı vaaz verdi. Bu vaazlar 1991 yılı Haziran ayına kadar sürdü.

1989'da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi 2. sınıf öğrencisiydim. Gülen'in vaazları, muhafazakâr ve dindar üniversite gençliğini cezbediyordu.

Gülen'i ilk kez o yıl İstanbul'da Hazret-i Muhammed'in hayatından kesitler anlattığı vaazda gördüm. 1708'de dönemin Osmanlı padişahının annesi tarafından yaptırılan 300 yıllık cami tıklım tıklım doluydu, dışarıda insanlar vardı.

Gülen, o gün kürsüye doğru yürürken ayağa kalkanlar oldu. O anda durdu ve eliyle birkaç defa ayağa kalkanların oturmalarını istedi. Onlar oturana kadar yerinde durmaya devam etti. Ne zaman ki, ayağa kalkanlar yerlerine oturdular, kürsüye doğru yürümeye devam etti. Cemaat içinde, kürsüye doğru yürümesini sağlayacak kadar bir geçiş açılmıştı.

Daha sonra Fethullah Gülen'in vaaz ettiği, namaz kıldığı ve sohbet ettiği ortamlarda birçok defa bulundum. İçeri her gelişinde ayağa kalkanlara hep aynı şeyi söyledi. Elini kaldırdı, ayaktakilerin oturmalarını istedi. Ne zaman ki ayakta tek bir kişi kalmadığını görünce, kalabalığa hitap edeceği koltuğa doğru yürüdü. Bu hassasiyetinin kaynağını, Hz. Peygamber'in şu sözüyle aktarıyordu:

"Acemlerin büyüklerine ayağa kalktıkları gibi bana ayağa kalkmayın..."[122]

Gülen, çoğu defa Hazret-i Peygamber'in bu sözünün ardından, Hz. Peygamber'in damadı, İslâm'da bilginin ve hikmetin kapısı olarak bilinen Hazret-i Ali'nin şu sözünü aktardı:

"İnsanların içinde insanlardan bir insan ol..."[123]

"Sonsuz Nur" ve "Yeni İnsan"ın İnşası

Gülen'in, 1989 yılı başından itibaren cuma günleri verdiği ve Hazret-i Muhammed'in hayatını anlattığı 53 hafta süren bu vaazları daha sonra kitap haline getirildiğinde kitaba verdiği isim şöyleydi: *İnsanlığın İftihar Tablosu: Sonsuz Nur*.

2017 itibariyle 36 dile çevrilen ve Hazret-i Muhammed'in hayatından bölümlerin Gülen'in dilinden bir anlatımı olan *Sonsuz Nur*'un girişinde Gülen, Hazret-i Muhammed'i şöyle anlatıyordu:

"Zaman yaşlanıyor, dünya ihtiyarlıyor, bazı düşünceler köhneleşiyor ve değerden düşüyor. Fakat inananların sinelerinde Hazret-i Muhammed, her gün daha da açan bir tomurcuk gibi, daima yenilenip tazeleniyor... O dersini Alim ve Habir olan Allah'tan aldı. Onun içindir ki, O'na ait marifet zamanın geçmesiyle eskimedi ve her geçen gün tazelendi, dünya durduğu müddetçe de tazelenmeye devam edecektir... Ancak acaba Gönüller Sultanı'nı istenen ölçüde bilebildik mi, kıymeti ölçüsünde anlatabildik mi? Hayır... O'nun getirdiği mesaj bir huzur kaynağıdır ve tarih buna en büyük şahittir. İnsanlığa yeniden bu huzuru tattırmanın yegâne çaresi, insanımıza O'nu ve O'nun getirdiği nuru tanıtabilmektir..."

1989 yılında Fethullah Gülen, 51 yaşındaydı. Cumhuriyet Türkiye'sinin siyasi tarihindeki üçüncü askeri darbe olan 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra, vaazlarına 9 yıl ara vermişti.

Dokuz yıl aradan sonra, vaazlarına yeniden başladığında, sadece Türkiye'nin en büyük şehri olan İstanbul'un tarihi camilerinde değil, başkent Ankara'dan doğduğu şehir Erzurum'a kadar Gülen, camilerde

yüzbinlerce insana seslenmeye başladı. Vaaz vereceği cami erken saatte doluyor, kalabalıklar cami avlusundan dışarı taşıyordu.

Bu vaazların çoğunun takipçileri benim de aralarında bulunduğum üniversite öğrencileriydi. 20 Ocak 1991 günü, Mimar Sinan'ın İstanbul'daki muhteşem eseri Süleymaniye camisinde dinlediğim vaazın konusu kıyamet günüydü. Gülen, Kur'ân-ı Kerim'in 64. sûresi olan Teğâbün sûresindeki 9. âyet etrafında tam iki saat vaaz verdi. Bu âyet şöyle diyor:

"Gün gelir, Allah hepinizi en büyük toplantı günü olan mahşerde bir araya getirir. İşte o gün aldanma günüdür."

Mahşer sahnesini anlatan vaaza eşlik edercesine dışarıda yağmurlu ve soğuk bir hava vardı. Cami çok erken saatlerde dolduğu için ben de dışarıda caminin avlusunda vaazı dinleyen cemaat arasındaydım.

Başkent Ankara'nın sembolü olan ve aynı anda on binlerce insanın namaz kıldığı Kocatepe camiinde 11 Mart 1990 günü Gülen'i dinleyen üniversite öğrencilerinden biriydim. Caminin içinde ve dışında mahşeri bir kalabalık vardı.

Gülen vaazlarında çoğu zaman hıçkırıklarla ağlıyor, camideki binlerce insan ona eşlik ediyordu. Bu ağlamalar, ihmal edilen yıllar ve İslâm'ın ruhundan uzak kalınan zamanlar için dökülen gözyaşlarıydı. 1991 yılı Haziran ayına kadar üç yıl boyunca süren vaazların ortak noktası yeni insan modeliydi. Gülen yeni bir insan tipi inşa etmek istiyordu. Bu yeni insan tipine, Allah'ın insana verdiği akıl ve iradenin hakkını veren kişi anlamında "irade insanı" diyordu. İrade insanı, fiziğin ve metafiziğin birleşik noktasında, bu âlemlerin gereklerini yerine getirebilecek donanımda insandır. Fen bilimleri, İslâmî bilimler ve metafiziğe, yani maneviyata açık yetkin insan...

Gülen'in 16 Haziran 1991 günü vaazları noktalamasının temel sebeplerinden biri İstanbul'da vaaz verdiği camilerde, vaaz kürsüsüne bomba konulması suretiyle yapılmak istenen suikast girişimleriydi. Güvenlik birimleri, Gülen'in cuma günleri vaaz verdiği Valide Sultan

Camii'nin kürsüsüne bomba konulacağını tespit etmişti. Aynı suikast hazırlığı, Gülen'in belirli aralıklarla vaaz verdiği Süleymaniye Camii için de yapılmıştı. Gülen'in en büyük endişesi bu suikast plânlarının uygulanması halinde camiye gelen masum insanların göreceği zarardı.

16 Haziran 1991 tarihli son vaazın konusu 'Dünyada ahiret için yaşamak'tı.

Gülen bu vaazlara nasıl hazırlandığını ve vaazlar öncesindeki ruh halini şöyle anlatıyor:

"Bazen 24 saat, bazen iki gün vaaz öncesi telefonlara çıkmazdım. Ta ki zihnime bir şey gelmesin, menfi hadiseler beni anlatacağım şeylerde etkilemesin, yanlış yönlendirmesin... Camiye gidinceye kadar arabada gözlerimi kapatırdım; gözüme bir şey ilişmesin. Camiye vardığımda mutlaka *tahiyyetü'l mescid* namazı kılardım... Kürsünün önüne geldiğimde ise 'Allahım, Senin rızan için konuşturacaksan konuştur. Eğer Seni konuşmayacak, Seni anlatmayacak, Sana tercüman olamayacaksam, dilime gem vur!' derdim. Bir vaaza hazırlanırken bir konu bütünlüğü içerisinde yapmaya çalışırdım. Vaazdan önce not alıp onları kafamda tutardım. Öyle olunca daha sonra bir kitap haline getirilebiliyor… Sabit bir yerde vaaz ederken bir konuyu mebdeinden müntehaya kadar götürüyordum. *Varlığın Metafizik Boyutu, Sonsuz Nur* gibi. Gezdiğim yerlerde ise oraya göre, konuya göre oluyordu. 1980'e doğru gelirken, tasavvufi ve felsefi ahlâk mevzuuna başlamıştım. İmam Rabbani (1564-1624), Muhyiddin İbni Arabi (1165-1240) ufku açısından bir ahlâk tahlili yapmayı düşünüyordum."[124]

1990: Avrupa'ya Entegre Olun, Avrupa Ülkelerini Vatan Edinin, Çocuklarınızı Okutun

Fethullah Gülen, 24 Kasım 1990 tarihinde, Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki Türklerin daveti üzerine İstanbul'dan Hollanda'ya gitti. Vaaz kasetleri 1970'li yıllardan beri Avrupa'daki Türkler arasında yaygın olarak dinlenen Gülen'in ilk durağı olan başkent Amsterdam, okyanusun kenarında ve su seviyesinin altında bir şehirdi. Etrafı setle çevriliydi. Zaten Hollanda'nın "Netherlands" olan adı "çukur ülke" demekti. Gülen okyanusun kenarında, gördüğü manzara için, "*Okyanus ile semanın iç içe*

geçtiğini, ufukta bitiştiğini gördüm. Hayatımda hiç böyle bir manzara görmemiştim." dedi. Gülen, buradan bir öğrenci yurdunun bulunduğu Rotterdam'a giderken yolda gördüğü manzaralar dikkatini çekti. Şehir ve kasabaları kastederek, "*Hiç boş yer bırakmamışlar. Çok güzel dizayn yapmışlar.*" dedi.

Bu gezisinde Gülen'i en çok sevindiren şeylerden biri, Anadolu insanının Avrupa ülkelerinde işçi rolünün ötesinde bir toplumsal konum elde etmiş olmasıydı. Öyle ki Hollanda polisi, Amsterdam ve Rotterdam'da yeni bir mahallede cami ve yurt açma teşebbüsünde bulunan Türkler için Hollandalıların kapılarına "Bu insanlardan size zarar gelmez." şeklinde kâğıtlar bırakmıştı.

1985'e kadar Hollanda'da ön plândaki Türkler daha ziyade, iltica eden, eğitim seviyeleri düşük insanlardan oluşuyordu. Türk öğrenci yurdunu yöneten hepsi üniversite mezunu olan kurucuları, ilk defa Türk cami ve cemiyetlerini bir araya getirerek resmi kuruluşlarla muhatap oldular. Hatta televizyonda belli bir saat yayın imkânı bile elde etmişlerdi. Türklerin bu şekilde düzgün bir imajla Hollanda devletiyle muhatap seviyeye gelmiş olması Gülen'i sevindirdi.

Gülen Hollanda'dayken bir gün yeni bir çift ayakkabı almak istedi. Oradaki Türk öğrenciler, uygun bir mağaza için Gülen'i epey dolaştırdılar. Gülen, "*Anladım ki çarşıya çıkacak zamanınız bile olmamış ki, bir ayakkabı mağazasının yerini bile bilmiyorsunuz.*" dedi. Bu Gülen'in, manevi değerlere önem veren ve Hollanda'daki Türklerin çocukları iyi yetişsin diye çaba gösteren bu gençlere zarif bir övgüsüydü.

Gülen, Hollanda'daki Türklere, "*Burada kalın, vatandaş olun, çocuklarınızın geleceğinden endişe etmeyin. Milletimiz sizin çocuklarınıza sahip çıkar.*" dedi. Onun bu sözlerinin özel bir anlamı vardı. Çünkü 1960'lı yıllardan beri Almanya ve Hollanda'ya gelen Türk işçiler, kömür ocaklarında, gemilerde ve cam fabrikalarında ağır işlerde çalışmış, çok para kazanıp bir an önce Türkiye'ye dönmenin hesabını yapmışlardı. O günlerde

bu ülkelere gelen bazı Türk hocalar da, "Buraları ecnebi (yabancı) memleketi, bir an evvel Türkiye'ye dönün. Uçağın kuyruğunda bile olsa cenazenizi Türkiye'ye getirin." diyordu. Aileler dönüyor, dönmek istemeyen çocuklar kalıyordu. Nasıl olsa "yabancı memleket" diye düşünen Türkler, bu ülkelerin vatandaşı olmak için özel bir çaba sarf etmiyordu. Gülen'in 1990'da Avrupa'daki Türklere verdiği mesaj açıktı:

"Yaşadığınız ülkelerin verdiği vatandaşlık haklarından yararlanın, seçme ve seçilme hakkı elde edin."

Gülen'in verdiği bir diğer mesaj şuydu: "*Çocuklarınızı üniversiteye gönderin.*" Çünkü Türk işçilerin çocuklarının yüzde 90'ı sanat okullarına gidiyordu. İşçinin çocuğu işçi olur mantığı hâlâ egemendi. Sanat okuluna giden çocuk iş bulur düşüncesi hâkimdi. Böylece diplomasız işçi babanın sanat okulu diplomalı işçi oğluyla bu süreç devam ediyordu. O yüzden örneğin 1980'li yılların başına kadar Alman üniversitelerinde okuyan Türk öğrenci sayısı yok denecek kadar azdı.[125]

Gülen'in Türklere verdiği bir diğer mesaj, doğru insan olmaları, Müslümanlığın öngördüğü dürüstlük kurallarını hayatlarına yansıtmalarıydı. Çünkü 1962'den itibaren Avrupa'ya olan Türk işçi akınında, 300 kişilik yurtlarda, tek odalı bekâr evlerinde kalan, eğitim seviyesi hayli düşük bu insanların bir kısmı çeşitli suçlara karışıyordu. Zaman zaman çeşitli suistimaller oluyordu. Örneğin, "çocuk parasını" istismar ederek, sahte evlilik yöntemiyle üzerine dört beş çocuk yazdıran insanlar çıkmıştı. Fabrikalardaki kocaman mescitlerin bazıları, namaz kılmadıkları halde buralara gidip uyuyan ve işlerini aksatan bazı işçiler yüzünden kapatılıyordu. Malulen emekli olup yüzde 80-90 maaş bağlanarak Türkiye'ye gönderilen insanların bazılarının sağlam oldukları açığa çıkıyordu. Bazı Türk işçiler de Alman kadınlarla evlenince Türkiye'deki aileler yıkılıyordu. Oysa bir Müslüman, her yerde Müslüman gibi yaşamak zorundaydı ve dinin özü doğru insan olmaktı.

Almanya ve Hollanda'da bu temasları yapan Gülen, Danimarka, Fransa

ve İtalya'ya geçti. Danimarka'daki Türklerin sosyal hayattaki canlılıklarından memnun kalan, Fransa'da yaşayan Türklerin davetlerine katılıp sohbetler yapan Gülen, Paris'teki Louvre Müzesi'ni ve tarihi Notre Dame Katedrali'ni gezdi. Paris ile Strasbourg arasındaki seferlerine yeni başlamış olan hızlı trende 11 Aralık 1990 günü yolculuk yaptı.

Gülen, kendisini misafir eden Türklerin ısrarı üzerine onları kırmayarak Paris'te Eiffel Kulesi'ne de çıktı. Normalde gittiği her ülkede, "*Buraya turistik gezi yapmaya gelmedim. Beni bir yere götüreceğiniz zaman bir hizmet düşüncesiyle olsun.*" diyordu. Ama zaman elverişli olduğu takdirde tarihi yerlere götürülüyordu.

Gülen, 13 Aralık 1990 günü Paris'ten Roma'ya geldi. Ertesi gün cumaydı. Gülen, cuma namazını Roma Camii'nde kıldı. Roma Mescidi de denilen bu yapı, aslında bütün İslâm ülkelerinin yardımıyla yapılmasına rağmen, Suudi Kralı'nın camisiymiş gibi algılanıyordu.

Turgut Özal, Roma'yı ziyaret edince Türkiye'nin de camiye katkıda bulunmasını sağladı. Normalde cami sadece cuma günleri ibadete açıktı ama Türkiye'den getirilen çinilerle yapılan kısım diğer zamanlarda da ibadete açıktı.

"Bağnazca Düşünceler, Müslümanlığın Çehresini Karartıyor"

Gülen, kendisine eşlik eden birkaç arkadaşıyla birlikte ikindi namazına kadar Roma Mescidi'nin içinde oturdu. O sırada orada caminin içinde yeni Müslüman olmuş bir İtalyan ile bir Pakistanlının bir hadis konusu üzerine kavga edercesine tartıştıklarını gördü. Bu manzara karşısında üzülen Gülen yanındaki arkadaşlarına, "*Bağnazca düşünceler Müslümanlığa gölge oluyor, Müslümanlığın çehresini karartıyor.*" dedi.

Tarihi yerlerini gezdiği Roma'da, Vatikan'ın en büyük kilisesi olan San Pietro Kilisesi gibi devasa taş yapıları gezen, bir namazını San Pietro Kilisesi'nin önünde kılan Gülen, Roma İmparatorluğu döneminde gladyatör gösterilerinin yapıldığı arena olan Colosseum'u, Roma'nın en güzel meydanı

olarak bilinen Venedik Meydanı'nı gördü. Bir gün Roma'da kalan, ertesi gün İngiltere'nin başkenti Londra'ya geçen Gülen, burada iki gün kaldı. Hem buradaki Türk toplumunun düzenlediği programlara katıldı hem de British Museum ve Science Museum gibi müzeleri gezdi. Gülen, tekrar Amsterdam'a geçti ve 19 Aralık 1990 günü İstanbul'a döndü.

1992 yılı Nisan ayında uzun bir gezi programı için ABD'ye giden Gülen, bir süredir bazı yetenekli üniversite mezunu Türk gençlerinin bu ülkede öğrenim görüp, oradaki bilgi ve teknolojiyi Türkiye'ye transfer edecek şekilde yetişmeleri konusunu düşünüyordu. Fransız gazeteci Nicole Pope'a verdiği röportajda, "*Batı Rönesans'ı gerçekleştirirken biz uyukluyorduk, bilim ve teknoloji inkılabını yaparken ise uyuyorduk.*" diyen Gülen'e göre, Türkiye'nin teknoloji alanında yeni bir uykuya tahammülü yoktu.

"*Teknoloji ve sanayi devriminin, Rönesans'ın dışında kalmakla hayatın da dışına itilmiş olduk... Hayatla ilgili oyunları ancak hayatın içinde kalabilenler oynayabilir.*" diyen Gülen'in 1990'lı yılların başındaki bir öngörüsü, geleceğin dünyasında sosyal bilimlerin ön plâna çıkacağı şeklindeydi. Dolayısıyla başarılı Türk öğrenciler, bu alanı da ihmal etmemeliydi.

1992'deki ABD ziyaretinde Gülen, ağırlıklı olarak çeşitli eyaletlerdeki Türk öğrencilerin davetlerine katıldı. Ohio eyaletinin Colombus şehrinde 100 kadar Türk öğrenci, bir akşam Gülen'le bir araya gelip kendisiyle sohbet ettiler.

Gülen aynı eyaletin Cleveland şehrinde Türk öğrencilerle görüşürken, Amerikalı kız arkadaşından ayrılmış bir Türk gencinin bunalıma girdiğini ve bileğini kesmeye kalkışarak intihar teşebbüsünde bulunduğunu öğrendi. Gülen kendisiyle tanıştırılan bu Türk öğrenciye özel ilgi gösterdi ve ona dua etti. Gülen sonraki aylarda birkaç kez bu gencin durumunu sorarak bilgi aldı. Bu Türk öğrencinin tekrar sağlığına kavuştuğu haberini alana kadar bu ilgisini sürdürdü.

Kanada'ya geçen Gülen, bir gün Kanada'da kaldı. Burada hem Türklerle

görüştü hem de Niagara Şelalesi'ni gördü. O gün namazlarından birini Niagara Şelalesi'nin yanında kılan Gülen, tekrar ABD'ye döndü. Gülen, ABD'de 25 civarındaki eyalete yaptığı seyahatlerde çoğunlukla karayolunu tercih etti.

Güney eyaletlerinden biri olan Teksas'ın Lubbock şehrinde de bazı Türk öğrenciler vardı. Gülen bu öğrencilerle görüştükten sonra şehrin küçük havaalanına geldiğinde ayakkabısını boyattı. Boyacıya beş dolar olan ücretini verdikten sonra, yanındaki arkadaşına dönüp gülerek, *"Ayakkabının kendisi beş dolar etmez."* dedi.

Gülen, tıpkı babası Ramiz Gülen gibi nükte yapmayı seviyordu. Kendisini New Jersey eyaletinden New York'a götürürken yolu şaşıran Türk şoförün 19 yıldır o bölgede yaşadığını öğrenince, *"19 yıl sonra bile yolu karıştırmak herhalde şehrin azametinden olsa gerek."* demişti. Gülen bir gün, *"Eskiden olsa geceleri üç saat yürürdüm. Yaşlanınca artık yürüyemiyorum."* deyince yanındaki bir arkadaşı, "Size yürüyüş bandı alalım." dedi. Gülen şu cevabı verdi: *"Olmaz. Yürürken benim mesafe almam lazım."*

Bu sırada Teksas'ın Houston şehrinde hastanede yatmakta olan Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ı ziyaret eden Gülen, burada bulunan Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi NASA'yı da gördükten sonra Houston'dan Nevada ve Colorado eyaletleri istikametinde yaptığı uçak yolculuğunda, Colorado dağlarının zirvelerini gördü. Dağlar, Gülen'in sohbetlerinde, şiirlerinde ve edebiyat yazılarında çok önemli bir semboldü. Gülen için dağ demek, "zirve" demekti: *"Tehlikeli de olsa, başımı da döndürse zirveleri seviyorum."* Gülen, Nevada çölünün üzerinde uçarken, güçlü bir ekonomiye sahip bir ülkenin, çölleri bile nasıl imar edebildiğini gördü.

Bütün seyahatlerinde, özellikle namazlarını zamanında ve cemaatle kılmaya aşırı düzeyde hassasiyet gösterdiği bilinen Gülen, Nevada eyaletindeki Reno şehrinin havaalanına indiğinde ikindi namazı vaktinin dolmasına az bir zaman kalmıştı. O gün San Francisco yolunda Gülen'e eşlik

eden arkadaşları, "Namazım kaçabilir" endişesine kapılan Gülen'in durmadan terlediğine tanıklık ettiler. Bir başka eyalete giderken, ileride trafik tıkanır, namazı kılamayız diyerek bir köprü altında arabadan inip namazını kılmıştı. Gülen, yıllar sonra 2002 yılında kalp krizi geçirip hastaneye kaldırıldığında, doktorlar kendisine uyku ilacı verirken bile, *"Ne olur dozunu öyle ayarlayın ki, namaz vakitlerinde uyanıp namaz kılayım, daha sonra tekrar uyuyayım."* diyecekti

Gülen, ABD'deki Türk öğrencilerle görüşmelerinde de, "İbadet dinin özüdür." mesajını verdi. Bazı Türklerin, "Amerika Müslüman bir ülke değil, dolayısıyla burada cuma namazı farz değil." düşüncesiyle hareket ettiğini öğrenen Gülen bu düşünceye karşı çıktı. *"Bu düşünce şeklen doğru olsa bile ve burada cumaya gitmek farz olmasa bile, cumaya gitmemeye alışmak iyi bir şey değildir."* dedi.

Eyaletler arası bu uzun araba yolculuklarında dikkat çeken bir diğer olay, Gülen'in arabayı durdurup lavabosunu kullandığı benzin istasyonlarında mutlaka küçük de olsa bir alışveriş yapmasıydı. Bunu, *"Çünkü bu tesisin lavabosundan bedava yararlandık. Bizim de buraya küçük bir katkımız olsun."* ifadesiyle açıklıyordu.

Los Angeles'ta Yazdığı Başyazı: Hak Rızası İçin Çatlayıncaya Kadar Koşan Hizmet Erleri

Gülen San Francisco kentindeyken, 1970'li yıllardan beri tanıdığı bir arkadaşını telefonla aradı. Arkadaşı İstanbul'daydı. Gülen, *"Batının en son noktasına geldik. Artık karşımızda deniz var. Güneye, Los Angeles'e iniyoruz."* dedi. San Francisco'ya gelirken çevre yolu boyunca bitki örtüsünü ve yeşilin tonlarını hayranlıkla izleyen Gülen, San Francisco Körfezi boyunca uzanan 1,7 mil uzunluğundaki köprüden geçerken şehir ışıklar altındaydı.

Buradan Los Angeles kentine geçen Gülen, kendisini misafir eden Türk öğrencilerle kaldığı evde *Sonsuz Nur* kitabının tashihleri üzerinde çalıştı. Burası Hispanikler veya Latinolar denilen İspanyol asıllı Amerikalıların

yoğun olarak yaşadığı bir bölgeydi. Komşu binada sürekli yüksek sesle Meksika şarkıları çalıyordu. O günlerde zorunlu olarak uzun süre Meksika şarkısı dinleyen ve bunu birkaç konuşmasında kendisini misafir eden öğrencilere latife olarak anlatan Gülen'in kaldığı evin duvarında Büyük Kanyon'u gösteren bir tablo vardı. Gülen, "*Tablonun üzerine bir şey yazın da millet gelip geçerken okuyup istifade etsin.*" dedi. Gülen yıllardır, bu gibi muhteşem tabiat varlıklarının insanlarda Allah'ın büyüklüğü duygusunu uyandırması için bu resimlerin üzerine bazı düşündürücü sözler yazdırıp tablolaştırıyordu. Nitekim *Sızıntı* dergisinin her sayısı, bu türden tabiat harikası resimler ve bu resimlerin üzerinde Allah'ın varlığı hakkında insanı derinden düşündüren sözlerle doluydu:

"Bazen insanın bir resmin altına iyi oturtacağı bir mülâhazanın, bir makale kadar şey ifade ettiğine kaniyim. Çoğu insanlar uzun boylu şeyler okumazlar. Bir resim, sayfalarca yazıyla ifade edilemeyecek şeyleri ifade edebilir."[126]

ABD'nin bu bölgesindeyken doğal güzelliğiyle meşhur Tahoe gölünü de gören Gülen, *Sızıntı* dergisine "Düşlerdeki Türkiye" başlıklı yazısını Los Angeles'tan gönderdi. Gülen, henüz bir aydan biraz fazla bir süredir ayrı kaldığı Türkiye hasretini anlattığı bu yazıya "*Gözlerimi yummuş Türkiye'yi düşlüyorum.*" cümlesiyle başlıyordu. Türkiye'nin, hep güzellikler içinde salınan nazlı bir ülke olarak tasvir edildiği yazıdan bir bölüm şöyleydi:

"Bazen Türkiye'yi dinlerken, her şey o kadar neşe olup çağlar ki; insan, ruhunu saran bu uğultuların tedaileri ile, asırlar öncesini ve asırlar sonrasını aynı anda duyabilir ve bir sürü kaderi levhalar arasında lezzetten heyecana, aşktan fedakârlığa, faziletten diğergamlığa (adanmışlığa) kadar nelere nelere sahip olur."

Gülen bu yazısında, yıllardır Türkiye'deki eğitim faaliyetlerini omuzlayan ve hayatını bu işe adamış olan "hizmet erlerine" de sesleniyordu. Türkiye'deki her hizmet eri, süvarisini bulmuş bir küheylan gibi, gece gündüz demeden koşuyor ve çatlayacağı ana kadar yorgunluğunu hissetmiyordu. Çatlayınca da, bunu Hak rızasının bedeli olarak bilip Allah'a

yönelerek, *"Bana Seni gerek Seni"* diyordu. Onlar, ruhlarının tavanları delinircesine bir coşkunlukla hizmet ediyorlardı. Onlara bakınca, insan kendisini peygamberlerin haber verdiği "kutsiler" arasında sanıyordu. Onlar, doymak bilmeyen bir arzuyla bir ömür boyu göç edip duruyorlardı. Ruh dünyaları öylesine derindi ki, bu yürekten tavırları karşısında en katı vicdanlar bile civanmertliklerini (yiğitliklerini) itiraf ediyorlardı.[127]

Gülen Los Angeles'ta iken Türkiye'den aldığı en güzel haber, öğrencilerinin çıkardığı *Zaman* gazetesinin günlük tirajının 180 bine erişmesiydi. Gülen, Türkiye'nin böyle bir gazeteye ihtiyacı olduğunu düşünüyordu. 2000'li yıllara gelindiğinde *Zaman*, bir milyona yakın tirajı ile Türkiye'nin en çok satan gazetesi olacaktı.

Avustralya Yolundaki Sürprizler

Gülen, Los Angeles'tan kalkan uçakla 1 Mayıs 1992 günü Yeni Zelanda'ya, oradan Avustralya'nın Melbourne şehrine geldi. Güney yarımkürenin bu devasa ülkesinde hatırı sayılır düzeyde bir Türk topluluğu yaşıyordu. Gülen, bu uzun yolculukta, *Sonsuz Nur* kitabı üzerinde çalışmayı sürdürdü.

Avustralya uçağında zaman zaman kalkıp namaz kıldı, kendisine refakat edenlerle sohbet eden Gülen, Avustralya'da kaldığı on gün boyunca, "dünyanın dibi" (down under) ifadesiyle anlatılan bu kıtadaki Türk toplumuyla bir araya geldi. Melbourne'da davet edildiği bir yurdun temel atma törenine katılan Gülen, buradaki bir camide ve Sidney'de vaaz verdi. Avustralya yolculuğunda Gülen'i en çok etkileyen manzaralardan biri, okyanus üzerinde güneşin batışını seyretmek oldu. Zaten şair ruhlu bir insan olan Gülen, *"Güneş âdeta bir balçığın, çamurun içine batması gibi okyanusa gömülmüştü. O manzarayı görmem bile, bu uzun yolculuğa değdi."* diyordu. Gülen'in bu sözlerinde, Kehf sûresinin 86. âyetinin tefsirine işaret vardı.

Gülen Melbourne'de, takipçilerinin tabiatın ortasında düzenledikleri bir

kitap okuma programına da iki gün katıldı. Bir gölün kenarında, Avustralya'nın Rozella ve Kukubora kuşlarının cıvıltıları eşliğinde yapılan bu kitap okuma programı, Gülen'e 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'de yaptığı kampları hatırlattı, *"Beni tekrar o günlere götürdünüz."* dedi.[128]

2015 ve 2016 yılındaki görüşmelerimizde Gülen, Avustralya seyahatini anlatırken, bu kampta geçirdiği zamana değindi ve *"İhsan yazısını bu kampta yazdım."* dedi.[129]

İhsan, insandaki iyilik ruhudur. Kur'ân'da Hazret-i Yusuf'un ihsan ehlinden olduğu söylenir. İhsan şuuru, Kur'ân-ı Kerim'de kıssası (hikâyesi) anlatılan Hazret-i Yusuf gibi iyi düşünmek, iyi işler yapmak ve her an Allah'ın huzurundaymış gibi bir hayat yaşamaktır. Hazret-i Yusuf, bu güzel hasletleri sebebiyle, kendisini kuyuya atan kardeşleri ile yüzyüze gelince onlara kıyamadı ve *"Sizi şeytan aldattı."* dedi. Gülen, Hazret-i Yusuf'un bu hareketi için, *"Bu çok babayiğitçe bir tavırdır."* diyor.[130]

Amerika'dan Avustralya'ya gidişlerinde saat farkı sebebiyle bir günü havada mecburen atlamışlardı. Avustralya'dan Los Angeles'a dönüşlerinde ise bu sefer neredeyse bir gün kazançlıydılar. Gülen 11 Mayıs günü öğlen namazını Avustralya'nın Sidney şehrinde kılmıştı. Los Angeles'a gelince epeyce bir süre dinlendikten sonra, öğle namazı vakti yeni geldi. Böylece öğle namazını bir daha kıldı.

48 günlük bu ABD ve Avustralya gezisinden sonra Gülen, 19 Mayıs 1992 günü New York'tan Belçika'nın başkenti Brüksel'e geçti.

Gülen'i otomobiliyle Brüksel'den Paris'e getiren Hilmi Çalışkan, Paris'e 1977'de 28 yaşındayken gelmişti. Terziydi. Fransa'ya iş bulmak ve çalışmak için gelmişti. Yıllar içinde ekonomik durumu düzelmiş, ev almıştı. Ama Türkiye'ye dönmek istiyordu. Gülen'e şöyle dedi: "Beş çocuğum var, burada yetişmelerini istemiyorum. Fransa vatandaşı olmak bize dinden çıkmak gibi geliyor."

Gülen'in ona cevabı şöyle oldu:

"Kesinlikle dönmeyin. Mümkünse vatandaşlık alın. Keşke mezar yerlerinizi de alsanız. Yarın,

burada çocuklarınıza yabancısınız denildiğinde anne ve babalarının mezarlarını tapu gibi gösterirler."[131]

Hilmi Çalışkan, Gülen'in bu tavsiyesi üzerine Türkiye'ye dönmekten vazgeçti.

Fransa'dan İngiltere'ye geçen Gülen, oradan Türkiye'ye döndü.

Mevlâna Gibi Batı Diyarına Yolculuk

Gülen İzmir'e geldiğinde ilk günün ilk akşam yemeğinde arkadaşlarına anlattığı ilk hikâye, uçakta yanına gelen Türk Hava Yolları hostesinin istediği iki kitaptı. Hostes, Amerikalı arkadaşına vermek üzere iki kitap ihtiyacı olduğunu söylemişti. Bunlardan birincisi İslâm ile Batı medeniyetini karşılaştırmalı olarak ele alan İngilizce bir kitaptı. İkincisi, İngilizce bir Kur'ân-ı Kerim mealiydi.

Gülen'in bu olayı anlattığı yemekte bulunan kişilerden biri İngilizce bilen yazar Ali Ünal'dı. Ünal o gün, *The Cross Roads* kitabını yazmaya başladı. İslâm ile Batı uygarlıklarını karşılaştıran bu kitap 1995 tarihinde yayımlandı. Kur'ân-ı Kerim meali de Türkçe ve İngilizce olarak Ali Ünal tarafından hazırlandı.

Zaman gazetesi yazarı olan Ali Ünal, Erdoğan rejimi tarafından 2016'da tutuklanan gazetecilerden biri oldu. Tutuklanan Ali Ünal'ın hasta kızının bakımı için evinde muhafaza ettiği parasına da el konuldu.

Gülen'in Soğuk Savaş'ın bitimi ile birlikte rotasının Roma, Paris, Londra, Washington ve Sidney olması dikkate değerdir.

Neden Kahire, Şam, Bağdat, Mekke, Medine değil de Roma, Paris, Londra, Washington ve Sidney?

Gülen'e seçim meydanlarında saldıran siyasal İslâmcı Tayyip Erdoğan, onu dindar insanların gözünde küçük düşürmek için şöyle diyordu:

"Neden Mekke'de, Medine'de inzivaya çekilmedin de Pensilvanya'da inzivaya çekildin?"

Gülen'in hayatına bakıldığında rotasının hep Doğudan Batıya olduğu görülecektir. Tıpkı 800 sene önce, İslâm dünyasının bir başka büyük çalkantı (Moğol istilası) yaşadığı dönemde Asya'dan Anadolu'ya gelen Mevlâna gibi... Mevlâna, Horasan'dan Anadolu ve Mezopotamya'ya gelerek, hem İslâm dünyasında hem de Batı dünyasında "Rumî" unvanını böyle aldı.

Nasıl ki bugünün siyasal İslâmcıları Gülen'e "CIA ajanı, MOSSAD ajanı, Hristiyanlarla işbirliği yapan casus, gizli kardinal" dediyse, 800 sene önce bugünkü İslâmcılar ile aynı mantığı taşıyanlar da Mevlâna'ya "Moğol ajanı" diyorlardı.

Gülen, Mevlâna'nın uğradığı hakaretleri ve bu hakaretlere karşı duruşunu, 13 Şubat 2016 günü şöyle anlatıyor:

"Mevlâna Celaleddin Rumî Hazretleri döneminde bazıları ağızlarına ne gelirse söylemekte ve Hazret-i Mevlâna'ya hakaret etmektedirler. Bir gün bir tanesi, 'Sen Hristiyanlara bile kucak açıyorsun, Yahudilerle bir araya geliyorsun; günah işleyenlere dahi gel diyorsun, sarhoşa el uzatıyorsun, böyle yapmakla İslâm'ın onurunu iki paralık ediyor, dinin izzetine dokunuyorsun.' cümlelerinden oluşan ve daha bir düzine hakaretle dolu bir mektup gönderir. Mevlâna, mektubu açıp okur, tebessümle kâğıdın arka tarafını çevirir ve tek cümle yazıp geri gönderir. Hazret-i Mevlâna o tek cümlede 'Sen de gel, sana da bağrımı açıyorum!' der.

Bir başka defa; Hazret-i Mevlâna ve müritleri hararetle ve aşkla sema ederken, bir sarhoş da gelip sema'a katılır; fakat ayakta dengesini koruyamayıp sık sık Mevlâna'ya çarpar. Bu duruma şahit olan talebeler, sarhoşu oradan uzaklaştırmak isterler; fakat sarhoş bir türlü gitmeye yanaşmaz, ne yaparlarsa yapsınlar direnir. Sonunda müritler, sarhoşu kaba kuvvetle halkadan ayırmaya yeltenirler. Hazret-i Mevlâna bunu görünce dostlarına dönüp, a kuzum, şarabı o içmiş ama sarhoşluğu siz yapıyorsunuz der. Onlar, Efendim, bu tersâdır (Hıristiyandır) deyince; Hazret, bir mânâsı da korkudan sarhoşa dönen, Allah haşyetiyle tir tir titreyen demek olan

tersâ kelimesini tekrar ederek, o tersâ da, siz niye tersâ değilsiniz cevabını verir."

Gülen ile Mevlâna'nın hayatlarına bakıldığında şaşırtıcı bir benzerlik daha var: Mevlâna, Moğol ordularının İslâm dünyasını istilasına ve o dönemde İslâm medeniyetinin başkenti olan Bağdat'ı yakıp yıkmalarına şahitlik yaptı.

Gülen ise, siyasal İslâmcılar ve onların desteklediği radikal örgütlerin günümüzde Türkiye ve İslâm dünyasını istilasına şahitlik yaptı. Mevlâna Moğol istilasının acılarını yaşadı. Gülen ise bugün siyasal İslâmcıların ve onların himayesinde İslâm adına terör estiren radikal örgütlerin baskılarına maruz kaldı.

Sorulması gereken soru şu galiba: Gülen, Pensilvanya'da bulduğu dini özgürlükleri ve bu özgürlükleri yaşama imkânlarını İslâm coğrafyasının herhangi bir şehrinde bulabilir miydi?

Mevlâna gibi, Gülen de siyasetçilerin ayağına gitmeyi, "Saray âlimi" olmayı reddetti. Mevlâna siyasetten uzak dururken, "Hayvanlar ot yiyerek, insanlar güç ve şöhretle büyürler." diyordu.[132]

Gülen aynı şeyi söyledi:

> "Kendisini tamamen siyasete veren hakiki mü'min olamaz. Hakiki mü'min de siyasi olamaz."[133]

1992 yılından itibaren Gülen'in hayatında çok zorlu bir dönem daha başlıyordu. Gülen bir yandan bütün gücüyle iç savaş şartlarına sürüklenen Türkiye'yi bu badireden kurtarmaya çalışırken, öncülük ettiği okullar ve hizmetler 1992 yılında Türkiye sınırlarını aştı.

---

122 Ebû Dâvûd, *edeb* 152; İbn Mâce, *dua* 2.

123 Gülen, bir defasında da salona girince insanların ayağa kalkması üzerine, *"Kim bir yere girildiğinde ayağa kalkılmasından hoşlanırsa cehennemde yerini hazırlasın."* hadisini okudu. Ebû Dâvûd, *edeb* 165.

124 24 Aralık 2011, 30 Aralık 2015 ve Aralık 2004 tarihli röportaj metinleri.

125 2008 yılına gelindiğinde bir milyon Türk, Alman nüfus cüzdanı taşıyordu. Alman üniversitelerine giden Türk öğrenci sayısı 40 binin üzerindeydi. 70 bin civarındaki Türk işadamının yıllık cirosu 80 milyar Euro civarındaydı ve bu işyerlerinde 350 bin kişi çalışıyordu. Almanya'daki bu Türk işçileri, özellikle ilk 10 yıl boyunca inanılmaz bir tempoyla âdeta yemeyerek, içmeyerek paralarını Türkiye'ye aktardılar. Bu parayla köylerine fabrika kuranlar oldu. Ne var ki köyde fabrikanın yaşama imkânı yoktu.

126 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

127 Gülen, Los Angeles kentindeyken burada sıra dışı bir ayaklanma oldu. Bir zenci kamyon şoförünü döven beyaz polisler suçsuz bulunup serbest bırakılınca, zenciler ayaklandı. Birkaç gün süren olaylarda zenciler, işyerlerinin camlarını kırdılar. Yağmalardan sadece beyaz Amerikalılar değil, Koreliler ve Çinliler de nasiplerini aldı. Onların da dükkânlarına saldırılar oldu. Altı gün süren olaylarda 55 kişi öldü, 2 bin kişi yaralandı. 11 bin kişi tutuklandı.

128 7 Ağustos 2017 günü Gülen'i Pensilvanya'da ziyaret ettiğimde, Gülen'i 1992'de Avustralya'ya davet eden Orhan Çiçek de ziyaretine gelmişti. Çiçek, 35 yıldır Avustralya'da yaşıyordu.

129 29 Haziran 2015, 8 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

130 Avustralya'da bazı üniversitelerde kurulan Gülen kürsüsünde tasavvuf dersi ihsan adı ile okutuluyor.

131 Hilmi Çalışkan ile 14 Ocak 2018 günü yapılan görüşmeden.

132 Brad Gooch, *Rumi's Secret, The Life of te Sufi Poet of Love,* s. 305.

133 24 Aralık 2015 tarihinde aralarında üç kadının da bulunduğu 14 sosyal bilimci ile görüşmesinin notları.

Beşinci Bölüm
1992-1999
TÜRKİYE'Yİ İÇ SAVAŞTAN KURTARMA VE DÜNYAYA AÇILMA EVRESİ

"Dünyada artık demokrasiden dönüş söz konusu değildir. Bu demokrasi süreci içinde dindar insanlar da dinleri, diyanetleri adına demokratik hak ve hürriyetlere sahip olacaklar. Böylece daha engin hizmet etme imkânı bulacaklardır."

(1994 yılında gazeteci-yazarlara hitaben yaptığı konuşmadan)

1960 yılından itibaren on yılda bir askeri darbe yaşayan Türkiye, 1990'lı yıllarda aynı sancıları yeniden yaşamaya başladı. Ayrılıkçı ve sol terör yeniden hortlamış, toplumun önde gelen gazetecileri ve düşünce adamlarına suikastlar yapılmaya başlanmıştı.

Daha önceki üç askeri darbeyi yaşamış ve bu darbelerde bizzat mağdur olmuş bir kişi olarak Fethullah Gülen yine endişeliydi. Türkiye yeniden bir askeri darbe sarmalına doğru sürüklenebilirdi.

Bu durumda Türkiye'nin yeniden belini doğrultması yine yıllar alacaktı. Oysa 1987'de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na başvurmuş Türkiye'nin Avrupa Birliği yolculuğu başlamıştı. Bu devam etmeliydi. Böylece Türkiye demokrasi standartlarını hızla yükseltebilirdi.

Ne var ki, Türkiye'de Cumhuriyet'in kuruluşundan beri süregelen, farklı hayat tarzlarına dayalı muazzam kamplaşmalar devam ediyordu. Ülkede âdeta her hayat tarzının ayrı bir kampı vardı: Alevi-Sünni, Laik-dindar, Türk-Kürt, inanan-inanmayan, Müslümanlar-Müslüman olmayanlar…

1992: Orta Asya Cumhuriyetleri ve Balkan Ülkelerinde Okullar Açılıyor

Türkiye'nin bu ağır sıkıntıları yaşadığı 1990'lı yıllar, aynı zamanda Gülen'den ilham alan faaliyetlerin Türkiye dışına yayılmaya başladığı dönem oldu.

Rusya'da Mihail Gorbaçov'un öncülük ettiği çözülme başlamıştı ama henüz bütün Türk Cumhuriyetleri, Sovyetlerin bir parçasıydı ve bu cumhuriyetlerin Türkiye'yle bir irtibatları yoktu. Yeniden bu kardeş milletlerle ilişki kurulması Gülen için âdeta yılların bir özlemiydi.

1979'da İzmir'deki bir vaazında Orta Asya'da Sovyet rejimi altındaki bu insanlar için, "*mağdur ve mazlum milletler*" deyimini kullanan Gülen, en fazla bu halkların dini yaşantılarını merak ediyordu. Gülen, İstanbul'daki vaazlarında Türk insanına Orta Asya'yı işaret etti. Vaaz kürsüsünden Türkiye'ye şöyle diyordu:

"Gidin ve bu kardeşlerinize yardım edin."

Gülen vaazlarında bu çağrıyı yaptığında Türk Cumhuriyetleri henüz bağımsızlıklarına kavuşmuş değildi. Ankara, İstanbul ve İzmir'den on kişilik bir işadamı grubu, kara yoluyla 1990 yılı Ocak ayında Gürcistan'ın başkenti Batum'a ulaştılar ve oradan Azerbaycan'ın başkenti Bakü'ye kadar gittiler. O sırada Azeriler ile Ermeniler arasında savaş hali vardı. Onların 18 Ocak günü Türkiye'ye dönmelerinden iki gün sonra Rus tankları Bakü'ye girdi. O gün onlarca Azeri hayatını kaybetti, yüzlerce kişi yaralandı.

Bakü'den dönen grubun gözlemlerini dinleyen Gülen, 28 Ocak 1990 günü İzmir'de Şadırvan Camii'nde iğneyle çıktığı vaazında Azerbaycan'daki durumu anlatırken kürsüde baygınlık geçirdi. Bu manzara insanlar üzerinde inanılmaz bir etki bıraktı. Elinde imkânı olan herkes için Orta Asya, ibadet coşkusuyla hizmet götürülmesi gereken bir yerdi. Peki, Türk insanı bağımsızlıklarına yeni kavuşmuş bu kardeş ülkelerin mahrumiyet içindeki halklarına nasıl bir yardım götürebilirdi?

Bu sefer 37 kişilik bir grup Özbekistan'a kadar gitmek üzere 28 Mayıs 1990 günü yola çıktı. Üç ton civarındaki kolilerde kitaplar, çocuklar için çeşitli hediyeler vardı. Sovyet rejiminin yeni çökmeye başladığı bu ülkelere giden Hizmet kafilesi aslında büyük bir risk alıyordu. İşin ucunda Sovyet İstihbarat Örgütü KGB tarafından yakalanıp Sibirya'ya götürülme tehlikesi bile vardı. İşte bu tehlikeli yolculuk, bir süre sonra meyvesini verecekti.

1992'den itibaren, Rusya Federasyonu ve bağımsızlıklarına kavuşan Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan'da okullar açılmaya başlandı. Gülen, bu süreci şöyle anlatıyor:

"Denebilir ki Hizmet'in en hızlı, hendesî katlanarak inkişafı 1980-1990 döneminde oldu. Sonra

artık Türkiye'ye sığmama kertesine gelmişti. Tam o esnada Allah o imparatorluğu (Sovyetler Birliği) yıktı, madem Türkiye'ye sığmıyorsunuz, Türkiye size dar geliyor, gelin buraya dedi. Tam öğretmeniyle, finansmanlarıyla hazırlanmış bir Türkiye vardı. Ve insanlar oraya göçmeye başladılar. O inkişaf, o samimiyet, o vefa, o civanmertlik devam ediyor."[134]

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra bağımsızlıklarına kavuşan Orta Asya Türk Cumhuriyetleri, her alanda yardıma muhtaç durumdaydılar. Bu boşluğu, Gülen'in takipçilerinin açtığı okullar doldurdu. Orta Asya'dan hemen sonra, Gülen'in takipçileri Balkan ülkelerinde okullar açtılar.

Gülen'i yakından tanıyan ve eğitim vizyonunu takdir eden Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 1993 yılı Şubat ayında Balkan ülkelerine, bir ay sonra da beş Orta Asya Türk Cumhuriyeti'ne (Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Özbekistan) toplu bir geziye çıktı. Bu ülkelerin devlet başkanlarıyla birlikte okulları ziyaret eden Özal, "Ben Türkiye'nin Cumhurbaşkanı olarak bu okulları destekliyorum. Çocuklarınızı en iyi şekilde yetiştirecekler." dedi.

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi, Balkanlar'daki okullarda da Müslüman, Katolik ve Ortodoks öğrenciler aynı sıralarda okuyordu. Gerek Balkanlar'da, gerekse Orta Asya'da açılan okulların yöneticileri, bu okullara Hıristiyan öğrenci alıp almamakta kararsız kalınca Gülen'in fikirlerine başvurdular. Gülen, öğrenci ayırımı yapılmaması tavsiyesinde bulundu. Bu yüzden Arnavutluk'taki Katolik mezhebine mensup Hıristiyan Arnavutların çocukları da okullarda okuma imkânı elde ettiler. Üstelik bu öğrencilerin din derslerine Katolik din adamları giriyordu.

Cumhurbaşkanı Özal, Balkanlar'dan döndükten 1,5 ay sonra 4 Nisan 1993 günü bu sefer bağımsızlıklarını yeni kazanmış beş Orta Asya Türk Cumhuriyeti'ne gitti.

Gülen, Özal'ın bu gezisini şöyle anlatıyor:

"Çok samimiydi. Asya'ya ölümü öncesi son seyahatiydi, 'Ben tamamen bu okullar için gidiyorum.' dedi. Gittiği o ülkelerde devlet başkanlarına, 'Bu okullar çocuklarınızı iyi yetiştirecek.' dedi. Ben ona ağladığım kadar babama ağlamadım.."[135]

Cumhurbaşkanı Özal bu seyahatten döndükten iki gün sonra vefat etti.

1993 yılına gelindiğinde Türkiye dışındaki okullarının sayısı 71 iken, aynı yılın sonbaharında 1993-94 öğretim yılında 106'ya yükseldi. Ve her biri Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinden mezun 500 civarında genç, bu okullarda öğretmen ve belletmen olarak görev yapmaya gönüllü olarak talip oldu. 1995 yılı Eylül ayında Rusya'nın başkenti Moskova'da bir kolej açıldı.

Annesinin Vefatı: "İşte Şimdi Yetim Kaldım!"

Gülen'in annesi Refia Gülen, 28 Haziran 1993 günü vefat etti. Annesinin vefatı üzerine şöyle dedi:

"İşte şimdi dünyam başıma yıkıldı, ben yetim kaldım."

Gülen, 26 Nisan 1995 günü annesini şöyle anlatıyor:

"Erzurum'un içinde günde iki defa, hem öğle vaazına giderken hem de ikindi vaazına giderken annemin elini öptüm, yüzüme gözüme sürdüm, ayrıldım. Bugün de olsaydı, o zambak gibi mübarek ellerini yüzüme gözüme sürerdim. Bir yere, sohbete konuşmaya giderken benim için bir güç kaynağı idi. Şimdi gelirken de mezarının başına gittim. 'Ana, yine gidiyorum ama çok garibim.' dedim."

Annesinin vefatı üzerine Erzurum'daki bir hoca arkadaşı Gülen'e şöyle diyor: *"Bir dua kaynağını daha kaybettin."*

Gülen değişik zaman dilimlerinde annesine yönelik derin duygularını şöyle anlatıyor:

"Keşke hep başında dursaydım. Başına bir yastık koysaydım. Yanında yatsaydım, yanında olsaydım. Çok rahatsızım, vicdan azabı çekiyorum... Hayatımda bir iki şeyden dolayı kendimi affetmiyorum. Ailemden sadece hizmet için ayrıldım. Ne maaş, ne izdivaç, ne çoluk çocuğum, ne malım için. Hizmet dedim. Annem, babam buna belli ölçüde inanmışlardı... Babam vefat ederken yanında olamadım. İçimde bir ukdedir. Kendimi hiç affetmiyorum. Geldim, bir hafta kaldım, konferanslar bitti, hemen gidecektim vefat etti. Annem vefat etti, telefon ettiler. Kendimi hiç affetmiyorum. O affeder mi, affetmez mi? Ablam bir iki defa, 'Anneler büyük olur, şefkatli olurlar.' dedi ama ben kendimi affedemiyorum. Kaldı ki nefsim adına değildi. Ben annemden hiç acı bir şey

görmedim. Alsaydım anne babamı, ömür boyu omzumda gezdirseydim, zannediyorum yine haklarını ödeyemezdim. Burada öyle kaç defadır aklıma geliyor. Annem yaşasaydı şimdi 91 yaşında olacaktı. 80 yaşında vefat etti, elden ayaktan düşmüştü zaten. Fakat öyle de olsa kaç defa bu binadan çıkarken hep diyorum, 'Keşke hayatta olsaydı!' Ben sırtıma alsaydım, merdivenlerden çıkarsaydım, yatakta yatırsaydım, elini öpseydim, o da bana deseydi ki, 'Oğlum, Allah seni cennette firdevste sevindirsin.' Babamı da öyle yapsaydım diyorum. Bunlar içimdeki ukdeler... Rahatsızlıkları döneminde, annem ve babam için kendi gönlümce değil, onların gönlünce davranabildim mi diye çok düşünüyorum. Onların hakkı verilmeye çalışılmalı... Elimden gelseydi, bütün anneler için Firdevsi gibi bir destan yazmak isterdim.[136]

***

"Annem gözü yaşlı biriydi, çok çabuk ağlardı. Ölüm yatağında iken bu türküyü kendine göre bir makamla validem vefatından az önceleri mırıldanırdı:

Acip bir karuban hane bu dünya,

Gelen gider konan göçer bu ilden;

Vefası yok sefası yok fani hülya,

Gelen gider, konan göçer bu ilden…

Okula yakın olsun ve talebeler dua okusun diye annemi İzmir'e gömdük…"[137]

2015 ve 2016 yılı Ramazan aylarında Gülen'in yanında bulunduğum sırada, annesinin vefatının ölüm yıldönümleri Ramazan'a denk geldi. Gülen, her iki Ramazan'da da annesi için ve annesi vefat etmiş misafirleri için hatim yaptırdı. Bir öğrencisinin sırayla dağıttığı yarımşar Kur'ân cüzünü, Gülen ve misafirleri birlikte okudular. 15 Mayıs 2016 günü, yine şunu söyledi:

"Valide vefat etti. Başında bulunamadım."

1993: Gülen İç Savaş Uyarısı Yapıyor

1993 yılı itibariyle Türkiye, etnik ve mezhep temelli toplumsal çatışmaların etkisindeydi. Hem etnik hem de aşırı sol kaynaklı terör olayları her gün artarak devam ediyordu. Cumhuriyet'in kurulmasından itibaren

varlığını sürdüren Kürt meselesi çözülemediği gibi, teröre dönüşmüştü. Kürtlerin haklarını savunduğunu iddia eden PKK'nın 1984'ten beri yaptığı terör saldırıları 1993 itibariyle zirveye çıkmıştı. PKK özellikle askerlere ve polislere saldırıyordu. Türkiye'nin her bölgesinde her gün şehit cenazeleri kaldırılıyordu.

Diğer taraftan Osmanlı devletinden Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalan Alevi meselesi vardı. Gülen'e göre aslında Türkiye, bazı güçler tarafından yönetilen bir süreç yaşıyordu. Bu, Türkiye'yi ayrıştırma süreciydi. Bu ayrışma, Türkiye'yi 1980 öncesinin kanlı olaylarına götürebilirdi. Millet, âdeta kocaman bir uçurumun karşı kenarlarında durup birbirlerine hınçla bakan cephelere ayrılmıştı.

1993 yılı Temmuz ayında, Türkiye'de Alevi nüfusun yoğun yaşadığı Orta Anadolu şehirlerinden Sivas'ta, Alevi vatandaşların program yaptığı bir otele saldırı oldu. Programa yazarlar ve sanatçılar katılmıştı. Binlerce insanın camiye geldiği bir cuma namazından sonra, insanları kışkırtarak geniş bir kalabalık halinde otelin önüne getiren saldırganlar, oteli ateşe verdiler. 35 kişi dumandan boğularak öldü. Bu olay, Türkiye'nin tarihinde Alevi-Sünni çatışmasını hedefleyen en büyük provokasyonlardan biriydi. 1995 yılında bu sefer İstanbul'da Alevilerin yoğun yaşadığı semtlerde, kahvehanelere kitlesel ayaklanmayı teşvik amaçlı silahlı saldırılar yapıldı. İnsanlar sokağa döküldü, çıkan olaylar ve çatışmalarda çok sayıda insan öldü, yüzlercesi yaralandı. Eş zamanlı olarak, Türkiye'de laik kimlikleriyle tanınan bazı yazarlar, gazeteciler ve sanatçılara suikastlar yapılmaya başlandı.

Gülen'e göre, bu süreci tersine çevirmek için toplum teyakkuza geçirilmeliydi. Türkiye; hem birlikte yaşamanın tarihi referanslarına sahipti hem de Müslümanlık da bunu gerektiriyordu. Bu yüzden Gülen, âdeta görüşme seferberliği başlattı. Medya mensuplarıyla, kanaat önderleriyle, dinî cemaatlerin önde gelen isimleriyle ve siyaset adamlarıyla görüşerek bu düşüncelerini ifade etti.

Türkiye'nin içeride yaşadığı bu olumsuz şartlara karşılık, 1994 yılına gelindiğinde dünyanın 32 değişik ülkesinde açılan okul sayısı 146'ya yükselmişti. Irak coğrafyasından Sibirya'ya kadar okullar yayılmaya başlamıştı ve okul açılan ülke sayısı giderek artıyordu.

Örneğin Türkiye'ye 10 bin kilometre uzaklıktaki Sibirya bölgesinde bulunan ve Türkiye'nin birkaç katı toprağa sahip Yakutistan'daki kolej 1993 yılı Şubat ayında açıldı. Toprakları Türkiye'nin iki katı olmasına rağmen, 2,5 milyon nüfusu olan Cengiz Han'ın ülkesi Moğolistan'da okullar 1994 yılında açıldı.[138]

Gülen, 1994 yılında ziyaretine gelen işadamlarına Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nde işyerleri kurmaları, oralarda açılan okullara sahip çıkmaları çağrısında bulundu. Ama eş zamanlı olarak içeride Türkiye'nin sancıları da artıyordu.

1994: Demokrasiden Geriye Dönülemez, Dindarlara Demokrasinin Onda Biri Verilmedi

Gülen, öncelikle Türkiye'de birbirlerine düşman gözüyle bakan farklı hayat tarzlarının buluşmaları gerektiğine inanıyordu. Bunun için bir platform lazımdı. Gülen'in bu düşüncesi, 1994 yılında somut bir projeye dönüştü. O yıl aralarında Gülen'in öğrencilerinin de bulunduğu gazeteciler ve yazarlar, "Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı"nı kurdular. Gülen, vakfın onursal başkanıydı.

Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı ilk toplantısını 1994 yılı Haziran ayında İstanbul'da yaptı. 29 Haziran 1994 akşamı verilen bu yemekte kürsüye davet edilen Gülen, o günlerde büyük yankı yapan *"Demokrasiden geriye dönülemez."* konuşmasını yaptı.

1994 yılı, Türkiye ve İslâm dünyası için çok kritik bir dönemdi. Siyasal İslâmcı partiler seçimlerden ciddi oy oranlarıyla çıkıyordu. Türkiye'de siyasal İslâmcı Refah Partisi, belediye seçimlerinde diğer merkez partileri zorlayarak yüzde 19 oy almış, Ankara ve İstanbul belediyelerini kazanmıştı.

Türkiye'de Ordu başta olmak üzere laik toplum kesimi, "Türkiye, Cezayir mi olacak?" korkusu yaşamaya başladı. Cezayir'de FİS'in seçimleri kazanması, diğer siyasal İslâmcılara de heyecan vermişti.

Türk Silahlı Kuvvetleri'nin başındaki komutanlar, "Türkiye'nin Cezayirleşmesine izin vermeyeceğiz." mesajları yayıyordu. Dönemin Genelkurmay Başkanı, "Cezayir'dekine benzer bir kalkışma olursa, sonuçları çok daha ağır olur." diyordu. 1995'te genel seçimler vardı ve Erbakan'ın partisi bu sonuçlara göre iktidar oluyordu. TSK ve laik toplum kesimi, Erbakan'ın partisinin iktidara gelmesi halinde, demokrasiyi araç olarak kullanacağını ve siyasal İslâmcı gizli ajandalarını uygulayacaklarını düşünüyordu.

1994 itibariyle Türkiye'de çok ciddi askeri darbe tehlikesi baş göstermeye başladı. Fethullah Gülen, 29 Haziran 1994 günü, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın kuruluş gecesinde verilen yemekte demokrasi konuşması yaptı. Şeriat devleti kurulacak korkusunun dile getirildiği Cumhuriyet Türkiye'sinde ilk defa onun düzeyindeki bir İslâm âlimi ve sivil toplum lideri, *"Demokrasiden geriye dönüş yoktur."* diyordu:

"Türkiye'de artık geriye dönüşü mümkün olmayan bir vetireye (sürece) girilmiştir. Demokrasi sürecine girilmiştir… Artık dünyada demokrasiden dönüş söz konusu değildir. Bu demokrasi süreci içinde aynı zamanda dindar insanlar da dinleri, diyanetleri adına demokratik hak ve hürriyetlere sahip olacaklar. Böylece daha engin hizmet etme imkânı bulacaklardır... Şimdiye kadar bazı insanlar (dindar insanlar) demokrasinin öşrüyle (onda biriyle) yaşamışlardır. Değişik yönleriyle toplumu felakete götürebilecek iç içe krizler yaşanıyor. Medyada cereyan eden laik-antilaik, demokratik-antidemokratik tartışmalarıyla toplum kamplara bölünmek isteniyor… Krizin derinleştiği bir dönemde, mutedil insanların bir araya geldiği bu vakıfla, havanın yumuşatılacağına inanıyorum."

Gülen, *"Dindarlar demokrasinin öşrüne bile layık görülmüyorlar."* sözleriyle, Türkiye'de dindar insanların demokrasinin nimetlerinden

yararlanması için bazı çevrelerce çıkarılan engelleri kastediyordu. Öşür, malın onda biri anlamına geliyordu. Gülen, dindar insanların, onda birlik bir demokrasiye bile razı olduklarını ilan ediyordu. Bu, bugüne kadar dindarları demokrasinin nimetlerinden mahrum edenlere bir sitemdi. Dindarların demokratik hak ve özgürlük talepleri; ilk kez bu kadar kuvvetli bir şekilde Gülen tarafından Türkiye gündemine taşındı.

Fethullah Gülen, medyaya açık bu tür yemekli toplantılarda ön plâna çıkmayı kişiliğiyle ve hayat tarzıyla bağdaştırmıyordu. *Sızıntı* dergisine 1979'dan itibaren yazdığı başyazılarda hiç imza kullanmayan, kitaplarında da hep müstear isimler tercih eden Gülen için bu toplantılar yeni bir durumdu. Ama Türkiye'nin ona ihtiyacı vardı. Gülen'in 1994'ten itibaren daha sık medyaya açık toplantılarda yer almasının sebebi buydu. Bu toplantıların çoğuna yoğun ısrarlar üzerine katılıyordu.1995'ten itibaren ağırlıklı olarak İstanbul'da ikamet eden Gülen'i sadece medya dünyasından 90'ın üzerinde gazeteci ve yazar ziyaret etti. Gülen gazetecilere, sanatçılara ve işadamlarına ziyaretler yaptı, İstanbul'da büyük gazetelere gidip hem sahipleri hem de yönetici ve yazarları ile buluştu.

Türkiye'nin büyük gazetelerinin yöneticileri uzunca bir süredir Gülen ile röportajlar yapmak için uğraşıyorlardı. Gülen, medyada görünmekten hoşlanmıyordu. Ancak, gazetecilerin ısrarlı çabaları ve Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar sebebiyle, 1995 yılı Ocak ayında Türkiye'nin iki büyük gazetesine röportajlar verdi.

Gülen'in her iki röportajdaki en güçlü mesajı yine demokrasiydi. Röportajı yapan iki gazeteciden biri *Hürriyet* gazetesinin yayın yönetmeniydi. Laik çizgideki yayın yönetmeninin birkaç saatlik röportaj sırasında Gülen'e, "Hocam, biz bugüne kadar sizi yanlış tanımışız." dedi. Gülen, bilinen üslubuyla cevap verdi:

"Bir kusur varsa bize ait. Biz kendimizi size doğru anlatamamışız."[139]

Gülen, laik çizgideki *Milliyet* gazetesini 18 Ekim 1995 günü ziyaret etti. Bu görüşmeye katılan yazarlardan Taha Akyol; ertesi gün yazdığı yazıda;

Gülen'in yurt dışındaki okullarla ilgili soruya verdiği cevabı şöyle aktarıyor:

"Türkiye, çevresini dostluk teminatı altına almalıdır. Bu okullardan mezun olanlar, yarın Türkiye'nin dostu olarak, ülkelerinde önemli görevlere gelirler inşallah… Tanzimattan beri (1839) yabancılar bizde okul açıyorlar. Dünya çapında eğitim kalitesine sahip özel okullar açıp kendi ülkemizin eğitimini cazip hâle getirmek tek çaredir. Kaba düşmanlık çözüm değil..."

Türkiye'nin, çevresi dostluk teminatı haline gelmiş bir ülke olması; öncelikle içeride farklı toplum kesimleri arasındaki kavga ve çatışmaların bitmesine bağlıydı. İçeride kavgalı bir ülkenin; çevresinde dostlar görmesi mümkün değildi. Gülen, yazarlara *"Ülke meselelerinde birleşmeli; Türkiye'nin bugünü ve yarınını düşünmeliyiz."* dedi. Görüşmeye katılan bir yazar, o günlerde yaşanan "inanan-inanmayan" kamplaşmasını sorduğunda Gülen, şu cevabı verdi:

"Allah'ın insana atfettiği bir değer var. Ayırımcılık buna aykırıdır. İnsan, kendisinin savcısı ama başkalarının avukatı olmalı. Aksi, bağnazlıktır, gururdur, hastalıktır. Allah inancında birleşmeyen insanların bile bir araya geldiklerinde konuşacakları şeyler vardır. Bunları konuşmalıyız."

Sözü, siyasetteki kavgalara getiren Gülen, bir hadis-i şeriften mülhem şöyle devam ediyor:

"Sevdiğini severken ölçülü sev. Olabilir ki, bir gün sevmediğin bir halini görüp mahcup olursun. Kızdığın insana kızarken de dengeli ol, bir gün sevdiğin insan haline gelebilir."

3 Temmuz 1995 akşamı konuk olduğu TRT'deki programda, hoşgörüye dayalı birlikte yaşamanın Müslümanlığın bir gereği olduğunu ifade etti:

"Bu ülkede huzur ve emniyetin ancak hoşgörüye dayalı olarak gerçekleşeceğine inanıyorum. Bütün bunları Kitab'ımızla (Kur'ân-ı Kerim) telif ediyorum. Sünnet'le (Peygamber Efendimiz'in hayatı) telif ediyorum... Benim Kur'ân ve Sünnet'ten anladığım şey, dokuz asırdan beri milletimizin İslâm'ı yorumlamasından anladığım şey budur. Bu ülkede olan herkesle 'ala külli hal' (her şart altında) eğer bir diyalog noktası varsa, onu mutlaka

değerlendirerek, onlarla anlaşma ve herkese hoşgörüyle muamele etme, aramızda bunca faslı müşterek varken, birbirimize karşı böyle farklılıkların kurbanı olmayalım. Allah bir, kitap bir, din bir, ülke bir ve şimdilerde mağduriyet bir, mazlumiyet bir..."

"Döğüşe Döğüşe Değil, Konuşa Konuşa..."

Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın hoşgörü ve toplumsal uzlaşma faaliyetleri devam etti. Gülen; vakfın 11 Şubat 1995 akşamı İstanbul'da verdiği iftar yemeğine katıldı. Gülen, iftar yemeğinde yaptığı konuşmada, *"Vuruşarak değil, konuşarak birleşelim."* dedi:

"Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın, Türkiye'de yıllardan beri; kristal avize gibi parçaları raflara taşınmış toplumumuzun değişik kesimlerini bir araya getirme, yok olmuş diyaloğu yeniden tesis etme, yeniden bir müsamaha havası estirme maksadına matuf bir gaye-i hayali gerçekleştirmesini Cenab-ı Hak'tan niyaz ediyorum. Gerçekten, toplumumuz şu anda değişik kesimleriyle kaynaşma, uzlaşma ve her hususta mutabakata varmaya her zamankinden daha ziyade muhtaçtır. Bunu gerçekleştirebilirsek, çok önemli bir meseleyi halletmiş olacağız... Kimse kimseye inancından dolayı ithamda bulunmayacak, kimse kimseye dininden ya da dinsizliğinden dolayı kınamada bulunmayacak... Böyle bir zamanda ve böyle bir durumda, değil içimizde bir kısım kimselerle geçinmemek, bir büyüğün ifade ettiği gibi (Bediüzzaman), Hristiyanların ruhani liderleriyle de aramızda medar-ı münakaşa (tartışma) konusu bir kısım mevzuları unutmak suretiyle onlarla diyalog yollarını araştırmak mecburiyetindeyiz. Vahşi insanlar, bu tabirden dolayı beni bağışlayın, vuruşa vuruşa, döğüşe döğüşe bir şeyi gerçekleştirirler. Efendi ve aydın ruhlar düşüne düşüne, konuşa konuşa bu hedefi gerçekleştireceklerine inanırlar. Vahşet dönemini çok gerilerde bıraktığımız kanaatini taşıyorum. Medeniyette, galebe ve hakikatleri kabul ettirme ikna ile olacaktır."

Gülen; iftar yemeğinden sonra yazarlarla yaptığı sohbette; dönemin

siyasetçilerini uzlaşmaya çağırdı ve *"Türkiye bugün bu türlü fedakârlıklar bekliyor."* dedi.

Vakıf; 4 Ocak 1996 akşamı İstanbul Çırağan Sarayı'nda Gülen'in de katılımıyla hoşgörü ödülleri verdi. Vakfın 27 Ocak 1996 günü İstanbul'da, 2 Şubat 1996'da Ankara'da verdiği iftar yemeklerine katılan Gülen bu programlarda yaptığı konuşmalarda; Türkiye'de hoşgörüye pusu kurmak ve toplum kesimleri arasındaki köprüleri yıkmak isteyen odaklara dikkat çekti:

"Bir endişem var. Marjinal bir kesim, toplumun huzurunu bozmaya devam edecektir. Bundan sonra hoşgörüye pusu kuracaklar, köprüleri yıkmaya çalışacaklar. Ve anlaşılıyor ki, biz bundan sonra da çok daha ağır şeylerle imtihan olacağız. Milletimiz birbirine katlanmak suretiyle bu ağır imtihana karşı koyacak. Biz bu imtihanda dişimizi sıkacağız… Dövene elsiz, sövene dilsiz olacak ve gönül koymadan her şeyi sevgiyle, şefkatle kucaklayarak, yarınlara birbirimizi severek yürüyeceğiz…"

Gülen; 16 Ağustos 1996 günü İstanbul'da gazeteci, yazar ve akademisyenlerle bir sohbet toplantısı yaptı. Şu satırlar; bu toplantıda sorulan sorulara verdiği cevaplardan:

"Uzlaşma, anlaşma, bir araya gelme, biraz birbirimizi kendi düşünceleri ve konumları ile kabul etmeye vabestedir. Herkes kendi konumunu en gerçek, en doğru sayarsa, uzlaşma süreci yaşanırken kazanma kuşağında yeniden kaybetmeye girmiş oluruz. Herkes bizim eve gelsin, bizim anlayışta birleşsin, bizim gibi düşünsün diyorsak, herkesten itaat bekliyoruz demektir. Herkes kendi düşünce tarzını terk etsin istiyoruz demektir. Böyle bir düşünce de demokrasi ile katiyen telif edilemez."

Aynı sohbetten bir alıntı daha yapalım:

"Allah Resûlü buyuruyor ki: *'Allah'a karşı takva dairesi içinde ol, saygılı davran ve Allah için yapacağın işlerin en küçüğünü bile küçük görme, hakir görme!'* Ve sayar bunları… Der ki: *'İnsanlara eziyet verebilecek bir şeyi, yolda bir çirkinliği, ayağın takılacağı bir şeyi bertaraf etmek bir sevaptır, bununla cennete gidebilirsiniz.'* Sözlerini devam ettirir. Eskiden kuyulardan,

sarnıçlardan su çekiliyordu. *'Kovayı salıp kuyuya doldurup bir başkasının kovasına boşaltmak sadakadır.'* diyor. *'Hiç bir şey yapamıyorsan yüzüne gül.'* diyor. Buyuruyor ki: *'Hanımının ağzına lokmayı koyma sadakadır.'* Sadakanın İslâm'da esprisi şudur: Sadaka Allah'a karşı bir sadakat nişanesidir ve aynı zamanda birine de bahşişte bulunma demektir. Çünkü sadaka, sıddık, sadakat da aynı kökten gelir. Şimdi eğer din bu meseleyi böyle ele alıyorsa, böyle yaklaşıyorsa bunlara, iyiliğin, güzelliğin hiçbirisini hafife almamak lazım, küçük görmemek lazım."

1 Ekim 1996 günü, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın üçüncü kuruluş yıldönümü sebebiyle, İstanbul'da düzenlenen geceye katılan Gülen'in burada yaptığı konuşmaya bakalım şimdi:

"Bir, iki asır var ki; birbirimizle sürtüştük. Birbirimizi kendi içimizde kabullenemedik ve neticede kendi birliğimizi, kendi cennetimizi kaybettik. Ve bugüne kadar kaybettiklerimizi elde etmemiz, birbirimizi kabul etmekte yatmaktadır. İnsanımızın bugün en çok ihtiyaç duyduğu şey budur. Üç yıldan beri gördük ki, kime doğru adım attıysak, o koşa koşa geliyor. Hoşgörülü insanlar olarak, toplumumuzun bütün kesimleriyle birbirini kucaklayacağı, medya ve aydınımızın buna rehberlik edeceği günleri; idarecilerimizin de üsluplarını bir defa daha gözden geçirerek hoşgörüyü esas alacaklarını bekliyoruz."

"Camide Birbirimize Düşeceksek, Camiye Girmeden Avluda Barışmaya Bakalım"

Gülen, 1995 yılı Haziran ayında bir grup yazarla görüşmesinde, *"Teşebbüslerim sağ-sol, Alevi-Sünni kardeşliği içindir."* diyordu. Aynı yılın Ağustos ayında yayınlanan bir röportajında, Türkiye'nin önündeki Alevi-Sünni çatışması tehlikesinin nasıl aşılabileceğini şöyle formüle ediyordu:

"En azından taraflardan birindeki vuruşma düşüncesini kırarsak, karşı taraf sallayacağı yumruğu boşa sallamış olur."

Gülen İzmir'de Alevi-Sünni birlikteliğinin sembolü olacak şekilde yan

yana bir cemevi ve bir cami yapılması projesini ortaya attı. Geçmişinde yüzyıllarca cami, havra ve kiliseyi yan yana yaşatmış olan Türk toplumu, cami ile cemevini yan yana getirmekten mi aciz olacaktı? 20'ye yakın ırkı, 20'ye yakın dini ve mezhebi bir arada 600 sene yaşatan Türkiye değil miydi? [140]

Gülen, 1995 yılı Mart ayında bir grup yazarla görüşmesinde şöyle diyordu:

"Türkiye'de meydana gelen dalgalar birbirlerini kırıyor. Birbirini tamamlamıyor. Birleşerek güçlenmesi gereken bu dalgalar birbirine çarparak sıfırlanıyor."

Gülen'e göre, toplum bütün katmanlarıyla birbirine yakınlaştığı, aradaki duvarlar yıkıldığı takdirde hem bu kutuplaşmalar sona erecek hem de yeni kitlesel olaylarla iç savaş organize etmek isteyenlerin başarı şansı olmayacaktı.

Gülen, "*Camide birbirimize düşeceksek, camiye girmeden avluda barışmanın çaresine bakalım.*" diyor ve şöyle devam ediyordu:

"Eğer caminin içinde yaka paça olma ihtimali varsa, o takdirde caminin sofasında hatta abdest alınan yerde durup anlaşmak daha uygundur. Cami münakaşaya badi oluyorsa, insanlar hayatlarını hep avluda geçirmeli ve camiye girmeyi mutabakata bağlamalıdırlar."

Gülen; 1997'de New York'ta bir gazetecinin "*Hoşgörü sizin yönteminiz olarak işe yaradı mı? Kültürel çatışmanın olduğu Türkiye'de nasıl barış sağlanır?*" sorusuna şu cevabı veriyor:

"Diyorum ki, toplum hoşgörüye sahip çıkmalı. Hiçbir şeye karşı cihat ilan edilmese de mümkünse hoşgörü için cihat ilan edilmeli. İnsanlara karşı değil, kötü duygulara, kötü tutkulara karşı yumuşak bir mücadeleyle insanları iyiye, güzele inandırmalı. Ümitsiz değilim. Fakat çok çetin bir işe teşebbüs ettik diye korkuyorum. Bu konuda bedel ne olursa olsun, ödenmeye değer. Günümüzün yeni bir insan tipine ihtiyacı var. Dünü aşkın olması gerektiği gibi, bugünü de aşkın bir insan tipi..."

Gülen'in onursal başkanı olduğu vakıf, Türkiye'yi çatışma ortamından kurtarmak için *"ulusal uzlaşma"* ödülleri verdi. Bu törenlerin birinde dönemin Türkiye Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, ödülünü Gülen'in elinden aldı.

Gülen, 1999 yılı Ocak ayında şöyle diyordu:

"Milletimiz paramparçadır. Bu kristallerin bir araya getirilip yeniden bir gerdanlık haline sokulması gerektiğine ve bunun zaruri olduğuna inanıyorum. Hiç kimse bunlara karşı çıkamaz… Bana çok yakın dostlarım bile senelerden beri faşist-komünist mücadelesi, dinci-dinsiz mücadelesi var, bunu sen mi önleyeceksin demiştir. Şimdi böyle konuşmaktansa bir mum yak, eline bir meşale alıp vahdete doğru yürü. Niçin bu parçalanmışlığı sen mi gidereceksin diyorsun? Ben bunu bir sorumluluk olarak görüyorum. Allah'a karşı vazifemi yaptığıma inanıyorum."[141]

Gülen'e göre, hoşgörü iklimi ve birlikte yaşamanın toplumun her kesimine sirayet etmesi için öncelikle o toplumdaki fertlerin kendilerini diğerlerinden üstün görme anlayışından vazgeçmeleri gerekiyor.

İlâhiyat Profesörü: İlk Kez Bir Sinemacı İle Aynı Yemek Masasına Oturuyorum

Gülen, Türkiye'nin geçirmekte olduğu bu kritik süreci aşabilmesi için öncelikle aydınlara görev düştüğü inancındaydı. Bunun ilk şartı da hangi görüşe mensup olursa olsun Türkiye'de aydınların ortak bir masa etrafında buluşup konuşabilmesiydi. Ülkeyi yıllarca anarşiye ve ekonomik çöküntülere sevk eden sağcı-solcu çatışmasından sonra, şimdiki Türk-Kürt, Alevi-Sünni, laik-dindar kamplaşmaları ancak böyle aşılabilirdi. Her solcuyu totaliter ve komünizm özlemcisi; her milliyetçiyi ırkçı, şovenist, faşist ve Nazi yanlısı; her dindarı mürteci ve yobaz diye suçlamanın ülkeye kazandıracağı bir şey yoktu.

Gülen, 1994'ten itibaren gazete yöneticileriyle, aydınlarla ve sanatçılarla yaptığı görüşmelerde buna işaret etti. 3 Şubat 1998 akşamı İstanbul'da sanatçı ve yazarlarla birlikte katıldığı bayramlaşma töreninde şunları söyledi:

“Bölgemizde dünyevî bir cennet inşa edebilmemiz için fikir mimarlarımıza ve düşünce işçilerimize (aydınlara) çok büyük görevler düşüyor.”

Abant Platformu denilen toplantılar, Türkiye’nin işte bu aydın buluşmaları ihtiyacına cevap veren bir olguydu. Bolu’da Abant Gölü’nün kenarındaki tesislerde yapıldığı için bu adı alan Abant toplantılarının ilki 1998 yılı Temmuz ayında “Din ve Laiklik” başlığıyla yapıldı. 2016 yılına kadar “Din, Devlet, Toplum”, “Demokratik Hukuk Devleti”, “Çoğulculuk ve Toplumsal Uzlaşma” gibi başlıklarla düzenlenen bu toplantıların dördü Brüksel, Paris, Washington ve Kahire’de yapıldı. 30 Ocak 2016 günü yapılan 34. toplantının başlığı şöyleydi: “Türkiye’nin Demokrasi Sorunu”.

Bu buluşmaların ne anlama geldiğini en iyi biçimde gösteren örnek, felsefe ve ilâhiyat profesörü Mehmet Aydın’ın şu anlatımıydı:

“Ben sinema seyretmenin dinen caiz olup olmadığını tartışan bir kültürden geliyorum. Ama burada sinema sanatçısı bir arkadaşımızla aynı heyet içinde çalışıyorum. Gelişme ve değişim dediğimiz bu değilse nedir?”

Abant toplantılarında Türkiye’nin tarihinde belki de ilk kez, ilâhiyatçılar, sosyalistler, laikler, ateistler, milliyetçiler aynı masanın etrafında bir araya geldiler.

Bu süreçte Gülen ile görüşen isimlerden biri de Türkiye’nin devrimci şarkıcılarından Cem Karaca’ydı. Amerikalıların İstanbul’da açtığı Robert Kolej’den mezun olan Karaca, 12 Eylül 1980 ihtilalinden sonra uzun süre mülteci olarak Avrupa’da yaşamış ve Türkiye’ye gelememişti. Karaca, 1994 yılında İstanbul’da tanıştığı ve “O bir Evren öğretmeni” dediği Gülen’i şöyle anlatıyor:

“Beni de yargıladılar, dolayısıyla aynı dertten muzdaribiz. Onun önünde ancak saygıyla eğilirim, ya da Fransızların deyimiyle şapkamı çıkarırım. 300’ün üstünde okul, 7 üniversite (1994 itibariyle), buna şapka çıkarmayan adama budala derim.

Ayinesi iştir kişinin lafa bakılmaz

Okunur kişinin rütbe-i aklı eserinden...

Bir insan Allah'ın ve Peygamber'in adını andığında ağlayabiliyorsa bu ne kadar muhteşem bir şeydir biliyor musunuz? Sayın Fethullah Gülen'in söylediklerinde öyle nezih, öyle süzülmüş, öyle rafine güzellikler buluyorum ki. Bakar mısınız soyadı Gülen, yani ağlatan değil, ağlayan da değil. İnsanların da gülmesini istiyor... Benim için insanlarla tanışırken geçerli bazı kriterler vardır. Bunlardan en önemli iki tanesi şu: Bir, elimi nasıl tutuyor, elimi nasıl sıkıyor? İki, gözüme nasıl bakıyor? Bu çok önemlidir. Sayın Fethullah Gülen'in elini uzatışı, artı göz göze geldiğimizde gözünde ışık gördüm. Baktım ki karşımda yüksek voltta bir ışık var."

Gülen'le görüşmek için ABD'de bulunduğum bir sırada Ankara'da, 110 ülkeden 550 öğrencinin katılımıyla olimpiyatlar yapılıyordu. Kenyalı öğrenci Samuel Olero, Cem Karaca'nın "Allah Yar" şarkısını okuyordu. Gülen, "*Cem Karaca da son günlerinde hep böyle Allah Allah diyordu. Öyle de vefat etti.*" dedi.

O dönemde Türkiye'nin en büyük problemlerinden biri siyasi istikrardı. Siyaset zemini giderek sertleşiyordu. Gülen'e göre, Türkiye'deki istikrarsızlığın en büyük göstergesi, bir ömrün yarısına dört Anayasa sığdırmış olmamızdı. O yüzden Gülen, siyasi parti liderlerine, ülkenin geleceği ve selameti için güçlerini birleştirmeleri çağrısı yaptı.

Gülen uzlaştırıcı kişiliği ile kamuoyu önüne çıktığı bu toplantılarda herkesin olması gerektiğini arzu ediyordu. Ve bu toplantılarda her etnik görüşten, her mezhepten, her partiden insanlar olurdu.

Bu dönemde görüştüğü yazarların, sanatçıların ve gazetecilerin Gülen'e en çok sorduğu konulardan biri, dünyanın her tarafına yayılan okulların arkasındaki itici güçtü.

Gülen bu okulların gerisindeki itici güç olarak Allah rızası peşinde koşmayı ve fedakârlık unsurunu gösterdi. O okullara maddi yardım yapan işadamları ve esnaf fedakârlık yapıyordu; oralarda az bir ücretle öğretmenlik yapan öğretmenler fedakârlık yapıyordu. Gittikleri

mahrumiyet bölgelerinde aylarca maaş almamaları, üç aile aynı evi paylaşmaları ayrı birer fedakârlıktı. Yurtdışındaki ilk okul Azerbaycan'ın başkenti Bakü'deki Guba bölgesinde açıldığında tahta kulübeler dershane olarak kullanılmıştı. Kışın öğretmenler ve öğrenciler üst üste ikişer palto giymek zorundaydı. Bunun adı, fedakârlıktı ve ancak Allah rızası için yapılabilirdi.

Örneğin Türkmenistan'da bağımsızlığın ilk yıllarında kıtlık vardı. Ekmek, tıpkı 1940'lı yıllar Türkiye'sinde olduğu gibi karneye bağlanmıştı. Kırgızistan'da görev yapan öğretmenler, ana yiyecekleri olan patatesi kızartmak için yağ bile bulamıyorlardı.

En iyi üniversiteleri bitirdikten sonra yüksek maaşlı iş tekliflerini geri çevirip aylık 400 dolar maaşla Orta Asya'ya öğretmen olarak koşmak bir fedakârlığa bağlıydı. Sadece Allah rızası için aç durarak hizmet etmeye, bir şey almadan vermeye bağlıydı. Gittiği zaman geride âdeta dul bir eş; kimsesiz çocuklar bırakmaya bağlıydı.

Bir insan, sadece Allah'a güvenerek adını bile bilmediği bir ülkeye gidip üç ayda orada okul açıyorsa bu sonuçlar Allah'tandı. Bu olağanüstü başarıdaki sır, samimiyetle Allah'a yönelen adanmışlara ve onları destekleyen bu millete Allah'ın bir lütfuydu. Bir hizmet uğruna dünyanın dört bir tarafına göç eden bu muhacirlerin yaptıkları bu iş, yarınki tarihin destanlaştıracağı şeylerdi. Bu, adanmışların destanıydı.

Gülen aynı dönemde işadamlarını da yurtdışına açılmaya teşvik etti. Daha 1988 yılı Mart ayında, "*Türkiye'nin sınır kapılarından dünyanın dört bir yanına ihracat konvoyları akıp gitmelidir.*" diyordu. Birçok işadamı Gülen'in bu çağrısına cevap verdi ve Orta Asya ülkelerinde kolejlerin açılmasıyla eşzamanlı olarak bu ülkelerde yatırımlar yaptı. Daha sonra bu yatırımlar Afrika kıtasına da yöneldi.

Gülen, gazetecilerle, sanatçılarla ve aydınlarla bu görüşmeleri yaptığı dönemde, siyasi yelpazenin hem sağından hem solundan liderlerle de görüştü. Gülen'in sosyal demokrat politikacı Bülent Ecevit'le ilk görüşmesi,

1995 yılı Mart ayında Ecevit'in Ankara'daki evinde gerçekleşti. O gün salondaki masanın üzerinde Fethullah Gülen'in *Ölüm Ötesi Hayat* kitabı vardı. Ecevit, Gülen'in bu kitabını bazı sayfaların altını çizerek okumuştu. Ecevit'in kitaplığında Gülen'in birkaç kitabı daha vardı.

Ecevit ile Gülen, 1997'de ikinci kez görüştüler. Bu görüşmeleri de tıpkı birincisi gibi, ikisinin de ortak ilgi alanı olan şiir, sanat, tasavvuf ve felsefe üzerine yoğunlaştı. Üçüncü görüşmeyi yaptıkları 4 Şubat 1998 tarihinde Ecevit artık başbakan yardımcısıydı. 24 Aralık 1995 seçimlerinde Ecevit'in partisi, yüzde 14,7 oyla 75 milletvekili çıkarmış ve Ecevit koalisyon hükümetinde başbakan yardımcısı olmuştu.

Ecevit, tıpkı Cumhurbaşkanı Turgut Özal gibi Gülen'e inanmıştı. Tıpkı Turgut Özal gibi, Bülent Ecevit de Gülen'e olan desteğini her şart altında sürdürdü.

12 Eylül 1980 öncesinde üç defa başbakanlık yapan Bülent Ecevit, 20 yıl aradan sonra, 11 Ocak 1999'da dördüncü kez başbakan oldu. Ecevit, "Her dindarı potansiyel mürteci gibi görmekle laiklik korunamaz." diyerek Gülen'in toplumsal uzlaşma projesine destek veriyordu.

Ecevit'in gözünde, Gülen'in ilham verdiği yurtdışındaki okullar çok büyük bir projeydi. 2000 yılı Ocak ayında İsviçre'nin Davos kentinde yapılan Dünya Ekonomik Forumu toplantısının ilk gününde başbakan olarak yabancılara Türkiye'yi anlatırken; o tarihte 34 ülkede açılmış olan kolejleri ve 39 ayrı ülkedeki Türk şirketleri için "küresel dünyadaki Türkiye işaretleri" deyimini kullandı.

Başbakan Ecevit, aynı yılın Şubat ayında Romanya ve Arnavutluk'a gittiğinde, Arnavutluk Cumhurbaşkanı Recep Meydani'nin 1996'da Hizmet kolejinde fizik öğretmenliği yaptığını öğrendi. Cumhurbaşkanı ve bakanların çocukları bu okullarda okuyordu. Ecevit Romanya'da şöyle diyordu:

"Bu okulların varlığından kıvanç duyuyorum. Bunu her vesileyle belirtmeyi bir borç biliyorum."

Aynı yılın Mart ayında Hindistan'a gittiğinde Yeni Delhi Havaalanı'nda

burada açılmış okulun Sih, Budist, Hindu ve Müslüman öğrencileri tarafından karşılanan Ecevit, 6 Haziran 2006'da Norveç'in başkenti Oslo'daki Nobel Enstitüsü'nde "21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye" başlıklı konferansında yine Gülen'in takipçilerinin açtıkları okulların bulunduğu ülkeleri sayarak bu okulları övdü.

Ecevit'in genç yaşlarda Hintli şair Tagore'un şiiriyle ilgilenmiş olmasını önemli bulan Gülen şöyle diyor:

"Hindistan çok derin bir ülke. Üzerinde durmak lazım. Çocukluğumda onların müziğini dinlerken sanki Ganj nehrinin sesi gibi gelirdi. 4 bin, 5 bin senelik bir şey... Ecevit'in şiirlerini çevirdiği Tagore çok derin ve engin bir şair. Hatta Muhammed İkbal'den de derin olduğu söylenebilir."

Ecevit, siyaset hayatının başından beri dine sıcak bir politikacıydı. Ecevit'e göre Türkiye Cumhuriyeti, İslâm ile laikliğin birbiriyle bağdaştığını kanıtlamıştı ve bu aynı zamanda İslâm'a da güç kazandırmıştı. Öte yandan din, tıpkı bilim gibi temel bir ihtiyaçtı:

"Bilimsiz bir topluluk ilerleyemez. Ama bilimin hiçbir zaman yanıt veremeyeceği sorular vardır. Bunu Paul Gauguin bir resminde çok güzel özetler: 'Nereden Geliyoruz? Kimiz? Nereye Gidiyoruz?' Bilim, bu soruların yanıtlarını hiçbir zaman veremeyecektir. Din, inanç yoluyla o cevaplarını bulmaya çalışmakta veya o konularda insanları tatmin etmeye çalışmaktadır. Dinsiz bir toplum yoktur."

1998: Vatikan' da Papa İle Görüşme

1998'de İtalya'da "Vatikan muhabiri" olarak görev yapan tek Müslüman gazeteci, Gülen'in takipçilerinin Türkiye'de çıkardıkları *Zaman* gazetesinin muhabiriydi. Bu dönemde Avusturyalı gazeteci Heinz Gstrein de Vatikan'daydı. Gstrein, Vatikan'da güçlü ilişkilere sahipti ve 35 yıllık gazeteciydi. Avusturya Haber Ajansı ve Vatikan Radyosu Atina temsilciliğiyle birlikte 30'a yakın basın kuruluşu için haber üretiyordu. Uluslararası bir gazeteciydi. Moskova, Kahire, Kıbrıs, Tunus, Arnavutluk,

Roma gibi yerlerde görev yapmış, Afganistan'da iki ay Afgan mücahitleriyle birlikte yaşamış, 1979-80 yılları arasında İstanbul'da gazetecilik yapmıştı.

1997 yılı Şubat ayında İstanbul'a gelen Gstrein, Gülen'le bir röportaj yaptı. Gülen'den dinlediği sözlerden etkilenen Avusturyalı gazeteciye göre, Batı dünyasının Gülen'den haberdar olmaması büyük bir eksiklikti. Gstrein, "Batı'da insanlar her Müslüman'ı ikinci Humeyni ya da Hizbullah'ın militanı sanıyorlar. Batı'nın Gülen'i tanıması lazım." dedi. Gstrein'e göre, Gülen'in görüşlerinin Batı dünyasında çarpıcı bir şekilde yankılanmasının yollarından biri onun Vatikan'da Papa 2. John Paul ile bir araya gelmesiydi. 1997 yılı Mart ayından itibaren Gülen ve Papa'nın Vatikan'da buluşması için temaslar başladı.

Gülen'in Papa'yla bir araya gelmesi için çaba harcayan kişilerden biri de İstanbul'da Gülen'i yakından tanıma şansı elde eden Vatikan'ın İstanbul Temsilcisi Georges Marovitch'ti. Marovitch, Allah'ın güzel isimlerini konu edinen dua kitabı *Cevşen*'i devamlı cebinde taşıyor ve tanıştığı herkese hediye ediyordu.

Bu arada Gülen, 1997'nin Haziran ayında ABD'ye gitmiş, üç ay kalıp kalp tedavisi olduktan sonra Türkiye'ye dönmüştü ve Vatikan'dan henüz davet gelmemişti. Gülen'in ABD'de bir araya geldiği bir kişi de Vatikan buluşmasının gerçekleşmesinde etkili oldu. Bu kişi ABD Katoliklerinin lideri Kardinal John O'Connor'dı. New York'ta 19 Eylül 1997'de Gülen'le görüşen O'Connor da Gülen'in görüşlerinden etkilenmişti ve Papa-Gülen görüşmesi için o da devreye girmişti.

Kardinalliği öncesinde din adamı olarak Amerikan ordusunda görev yapan ve tuğamiral rütbesine ulaşan, 6. Filo'yla birlikte defalarca Türkiye'ye gelen O'Connor, Gülen'e, "Demokrasiyi nasıl buluyorsunuz?" sorusunu yöneltti. Gülen, *"Öyle bir demokrasi istiyorum ki öldüğüm zaman kabirde de, berzah hayatında da, ahirette de bana yardımcı olsun. Dünyanın yanı başında, benim kabir sonrası hayatımla ilgili problemlerimi de çözsün."* cevabını verdi. Berzah hayatı, insanların öldükten sonra mahşer günü

toplanmalarına kadar geçen zaman dilimiydi.

O'Connor'ın bu sözlere tepkisi şöyle oldu:

"Siz Batı için lazımsınız."

Bir süre sonra Vatikan'dan Gülen'e davet geldi. Papa-Gülen görüşmesi, 9 Şubat 1998 günü yapılacaktı. Davet mektubunu Vatikan'ın Ankara Büyükelçisi Pier Luigi Celata ve Georges Marovitch İstanbul'da Gülen'e ilettiler.

Böylece Vatikan'a gitmeye karar veren ve Roma Havaalanı'na indiğinde Türkiye'nin Vatikan Büyükelçisi tarafından karşılanan Gülen, kendisi için rezervasyon yapılan Vatikan'daki Columbus Oteli'ne yerleşti ve röportaja gelen gazetecilerle görüştü.

1995'te bir gazeteci Gülen'e, "Papa ile konuşsanız, ona ne söylerdiniz?" sorusunu yöneltince Gülen, şu cevabı vermişti:

"Dünyada bir küreselleşme yaşanıyor. İster kötülük, ister iyilik adına bir yerde zuhur edebilecek bir şey hemen dünyanın değişik yerlerine muhabere (haberleşme) ve muvasala (ulaşım) vasıtalarıyla yayılmasına mukabil bence daha müsamahalı olmalı. Dinler arası diyalog biraz daha geliştirilmeli... İslâm ilk zuhur ettiği an Hristiyanlık, İslâm'ın çağrısına icabet edeceğine antikiteye sığınmış, Roma putperestliğini, Helenizmi imdada çağırmıştır. Bence Müslümanlıktan yararlanabilirdi. Müslümanlığa ait bir kısım dinamikleri alıp hayatına hayat katabilirdi. Böyle bir fırsat fevt etmiştir (kaçmıştır). Bu fırsatın bir kere daha fevt edilmemesini söyleyebilirdim."[142]

Ve 9 Şubat 1998 günü Papa'yla bir araya geldiğinde şöyle diyordu:

"İnsanlık, çelişen görüşler ortaya koydukları gerekçesiyle, zaman zaman bilim adına dini, din adına da bilimi inkâr etmiştir. Bilginin tamamı Allah'a aittir ve din Allah'tandır. O halde bu ikisi nasıl çelişebilir? Bizler, sözde medeniyetler çatışmasının (inanç savaşının) gerçekleşmesini görmek isteyen yolunu şaşırmış, şüpheci kimselere karşı dalgakıranlar gibi, bariyerler gibi karşı durabiliriz..."

Gülen'in bu sözleri, medeniyetler çatışması tezinin sahibi Profesör Samuel Huntington'un, şu cümlelerine cevap mahiyetindeydi:

"Batı ve İslâm medeniyetleri arasındaki fay kırıkları boyunca cereyan eden mücadele bin üçyüz senedir devam edegelmektedir... Avrasya'da medeniyetler arasındaki büyük tarihi fay kırıkları bir kere daha alevlenmiştir. Bu, Afrika'nın ucundan Orta Asya'ya kadar uzanan hilal biçimindeki İslâm ülkeleri bloğunun sınırları boyunca bilhassa doğrudur... Kısacası İslâm kanlı sınırlara sahiptir... Şayet olursa bundan sonraki dünya savaşı, medeniyetler arası bir savaş olacaktır."[143]

Vatikan'da Gülen'in dikkatini çeken şey; koridorların İstanbul'daki Dolmabahçe sarayını andırması ve duvarlardaki Michelangelo'nun sanat eseri resimleriydi.

Papa 2. John Paul, Gülen'le görüşmesinden sonra, 2001 yılı Haziran ayında Suriye'ye gittiğinde 6 Haziran 2001 günü başkent Şam'daki Emevi Camii'ni ziyaret ederek, tarihte bir camiyi ziyaret eden ilk Papa unvanını aldı.

Papa 2. John Paul, Soğuk Savaş dönemi boyunca Gülen'in Türkiye'de oynadığı rolün bir benzerini ülkesi Polonya'da yerine getirmişti. 950 sayfalık biyografisini *(Witness to Hope)* yazan George Weigel, Papa'nın 1948 yılında komünist rejim altındaki Polonya'da 28 yaşında genç bir rahip iken, at arabasıyla köylerdeki okullara gidip çocuklara ateizme karşı dini anlattığını yazıyor. 1950'de, bu sefer üniversite öğrencilerine ulaşıyor, onları öğrenci yurtlarında ziyaret ederek perşembe akşamları Allah'ın varlığı ve insan ruhunun karakteri konularında konferanslar veriyor. Bu konferanslar, gizlice daktilo ile çoğaltılarak yine gizlice dağıtılıyordu. Bu konferanslarla birlikte hem öğrencilerden ders grubu oluşturuyor hem de diyaloğa açık yapısıyla genç öğretim üyeleri, bilim adamları ve entelektüellerle ilişki kuruyordu.

Komünist rejim o dönemde Polonya'da aileleri parçalamak için her şeyi yapıyordu. Çalışma saatleri eşlerin birbirleri ve çocuklarıyla az vakit geçirmesini sağlayacak şekilde düzenlenmişti. Evler küçük yapılıyordu, böylece çocuklar rejimin kontrolündeki çocuk merkezlerine veriliyordu. Okullar, çocukların ailelerinden koparılmasını sağlayacak şekilde belli yerlerde toplanmıştı. Kürtajın bir doğum kontrol yöntemi olduğuna dair

kanun çıkarılmıştı. Genç rahip bununla da mücadele etmek için kilisede evliliğe hazırlık programları adı altında gençlerle buluşuyor, evlilik törenlerini yapıyor ve ailenin önemini anlatıyordu.

1967'de kardinal olan ve 1978'de Papalık görevine gelen 2. John Paul, komünizmin çökmesinde çok önemli roller oynadı. 13 Mayıs 1981 günü suikasta uğradı.[144]

2017 yılı şubat ayındaki bir görüşmemizde Gülen, Papa ile yaptığı görüşme dâhil diyalog arayışlarını şöyle tanımladı:

"İsterseniz inançlar diyaloğu deyin, isterseniz kültürler diyaloğu deyin, isterseniz anlayışlar diyaloğu deyin, bunun esası kavgasız bir dünya demektir."[145]

"Diyalog sürecinden ne kazanç elde edildi?" sorusuna cevabı ise şöyleydi:

"İnsanların birbirlerini kazanmalarından daha büyük kazanç ne olabilir. Diyalog nedir: insanların renk, dil, din, ırk ve kültür farklılıklarını bir kenara bırakarak insan ortak paydasında bir araya gelmesidir... Globalleşen dünyada herkes kendi panayırını açacak. Temerrüde gerek yok, vereceğimiz şeyler var, alacağımız şeyler var. Elinizdeki değerlere saygı duyulmasını istiyorsanız, başkalarının değerlerine saygılı olmalısınız. Diyalog, biz sizin ülkenize geldik, sizin belki bizden alacağınız şeyler vardır, bizim de sizden alacağımız şeyler vardır demektir."

***

"Biz vermeyi vazife bildiğimiz gibi, sizin vereceklerinizi de tamamiyet adına çok önemli görüyoruz. Eğer gördüğünüz bir eksiğimiz ve yanlışımız varsa, onları lütfen ifade edin, biz de oturup müzakeresini yapalım... Sahip olduğumuz güzellikleri dünyanın farklı yerlerinde başkalarına aktarırken, onlardan da bazı güzellikler almış, böylece zenginliğimize zenginlik katmış olacağız."[146]

***

"Diyalog dediğimiz şey herkesi kendi konumunda kabullenip onlarla beraber müşterek bir kısım değerler üzerinde müdavele-i efkarda bulunmaktır. Konuşacaksanız, onlardan istifade edeceksiniz. Beni dinleyin, benden istifade edin, alacağınız şeyleri alın mülâhazası kabaca, hoyratça bir yaklaşımdır. Sizden istifade edelim, düşüncelerinizden istifade edelim mülâhazası, sizin de bir düşünceniz varsa, o düşüncelerden istifade etme kapısını aralar. Birine saygı gösterirseniz, size saygı gösterirler, birine bir adım atarsanız, size doğru iki adım atarlar... Allah insanı kerim yaratmıştır,

insana karşı saygılı olmak lazım... Bir adım giderseniz iki adım gelirler, saygı duyarsanız saygılı olurlar. Onları utandırmazsanız şayet, sizi utanma durumunda bırakmazlar. Bu ilahî ahlâktır. Allah ahlâkıdır. Kitabımız öyle emrediyor, Sünnetimiz öyle emrediyor. Bu mevzuda garazsız ivazsız, karşı tarafın düşüncesine saygılı olmayı Bediüzzaman ifade ederken, çok enfes bir şey de söylüyor. Münazarada kendi sözünün doğru çıkmasından memnun oluyorsa, o insafsız bir insandır diyor. Münazaranın adabına dair kitaplar yazılmış. Bunlar insanca davranışların ifadesidir. Bunlar insanlarda insanlık duygularını tetikler, harekete geçirir. İşte genel ahlâkımız bu..."[147]

"Başbakan Olarak Sizden Rica Ediyorum, Lütfen Tedaviniz İçin ABD'ye Gidin..."

ABD'nin Minnesota eyaleti Rochester kentinde bulunan uluslararası üne sahip bir tıp merkezi olan Mayo Clinic'te çalışan Profesör Sait Tarhan, 1998 sonbaharında Türkiye'ye geldi. Profesör Sait Tarhan, çok küçük yaşta annesiyle birlikte Rusya'daki komünist rejimden kaçarak Türkiye'ye gelmişti. Onlarla birlikte babası da kaçmıştı, ancak sınırda son anda baba yakalanmış, küçük Sait annesiyle sınırı geçmişti. Türkiye'ye gelince İzmir'deki tanıdıklarının yanına yerleştiler. Babası ise Sibirya'daki çalışma kamplarına götürüldü. Sait Tarhan liseyi İzmir'de bitirdi, ardından İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde okudu. Burayı bitirdikten sonra aldığı bir bursla ABD'ye gitti.

Yıllar sonra, tanınmış bir doktor olarak, Gülen'in takipçilerinin açtığı bir hastanenin davetlisi olarak üç Amerikalıyla birlikte Türkiye'ye gelen Tarhan, Mayo Clinic ile bu hastanenin işbirliği için gerekli görüşmeleri yaptıktan sonra İstanbul'da Gülen'i ziyaret etti. Prof. Tarhan'a, biri kadın üç Amerikalı da eşlik ediyordu. Gülen'in iki defa kalp anjiyosu olduğunu öğrenen Profesör Tarhan, "Mayo Clinic'e gelin, sizi bir de biz kontrolden geçirelim." dedi. Teklife "*Nasipse olur.*" karşılığını veren Gülen, konuklarına İngilizce yayımlanmış kitaplarından hediye etti.

Türkiye'de önde gelen bazı gazetecilerin ABD'deki tedavileriyle de ilgilenen Profesör Tarhan, ABD'ye dönünce Gülen'e bir davet mektubu

gönderdi. Gülen'in doktorları da onun Mayo Clinic'te kontrolden geçmesini istiyordu. Çünkü Gülen, 1995'te İstanbul'da, 1997'de ise ABD'nin Ohio eyaletinde bulunan Cleveland Clinic'te tedavi olmuş ve kalp damarlarının tıkalı olduğu anlaşılmıştı. Doktorlar, kalp krizi riskinin ortadan kalkması için Gülen'in kesin bir tedaviden geçmesi gerektiğine inanıyordu.

Gerek İstanbul'daki, gerekse ABD'deki doktorlar anjiyodan sonra Gülen'e, "Baypas ameliyatı olmanız gerekir." demişlerdi. Ancak Gülen kabul etmemişti. Gülen'in bu itirazı 1999 itibariyle de sürüyordu. Üstelik Gülen, tedavi amacıyla yeniden ABD'ye gitmek istemiyordu. "*Benim gibi biri için bu kadar masrafa değmez.*" diyordu. Ancak Gülen'in doktorları, "Müsaade edin, bazı şeylere hekim olarak biz karar verelim." diyerek direniyorlardı. Gülen'in ağzından "Evet" kararı çıkmasa da yumuşadığını fark eden doktorlar, Mayo Clinic'ten randevu aldılar. Gülen'in, "*Ben buraya (ABD'ye) kendi irademle ve isteyerek gelmedim. Sağlığımı düşünen doktorların benden habersiz aldıkları bir randevu üzerine geldim.*" sözleriyle kastettiği şey buydu.

Buna göre 22 Şubat 1999'a randevu ayarlandı. Ama ABD'den arayan Profesör Tarhan, "Burada havalar çok soğuk, randevuyu biraz erteleyelim." dedi. O mevsimde Minnesota'da hava sıcaklığı eksi 40 dereceye kadar düşüyordu. Gülen de havaların soğuk olması sebebiyle böyle bir ertelemeyi istiyordu. Yeni randevu tarihi 22 Mart 1999'du. Mart ayına gelindiğinde ilginç bir gelişme yaşandı. Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi Savcısının Gülen hakkında soruşturma açtığına dair bazı haberler İstanbul'a ulaşmaya başladı. Gülen bu şartlarda ABD'ye gitmeyi doğru bulmuyordu. Eğer savcı böyle bir soruşturma açmışsa, ABD'ye gitmesi ifade vermekten kaçınmak biçiminde algılanabilirdi. O günlerde Gülen'in yakın bir arkadaşı Başbakan Bülent Ecevit'e bu durumu iletti. Gülen'e telefon açan Ecevit, "Sağlığınız çok önemli. Böyle bir soruşturma olsa bile, lütfen tedavinizi aksatmayın ve ABD'ye gidin." dedi. Gülen'in ABD'ye gitmesinde Ecevit'ten gelen bu telefon en etkili sebeplerden biri oldu.

Gülen ABD'ye gitmeye ikna olmuştu ama hâlâ ameliyata razı olmuş değildi. Mayo Clinic'e gidiş amacı genel bir sağlık kontrolünden geçmekti. İki doktor, iki gün önce 19 Mart 1999 günü İstanbul'dan ABD'ye gittiler. Hem Gülen'in gelişi öncesinde ön hazırlıkları yapacaklar hem de 21 Mart günü Chicago Havaalanı'na inecek olan Gülen'i karşılayacaklardı. Bu doktorlardan biri aynı zamanda ABD vatandaşıydı ve Türkiye'ye kalp cerrahisini getiren ilk kişiydi. 1950'li yıllardan beri ABD'deydi. Gülen'in takipçilerinin açtığı İzmir'deki hastane ile anlaşma çerçevesinde Türkiye'ye geliyordu.

Bu seyahat, Gülen'in 20 yıl sürecek Pensilvanya hayatının başlangıcıydı.

---

134 Eylül 2004 tarihli röportaj metni.

135 Aralık 2004, Temmuz 2008 tarihli röportaj metinleri.

136 14 Eylül 1998, 5 Kasım 1998, 10 Şubat 2004 tarihli röportaj metinleri.

137 23 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

138 1998'den itibaren Moğolistan'daki okullardan mezun Moğol öğrenciler, Türkiye'deki en iyi üniversitelerde okuyordu. Moğolistan, Türk tarihinde "Ötüken" diye anılıyor. Tarihteki ilk Türk devleti olan Göktürkler burada kuruldu ve Türk adı ilk kez buradaki Orhun Kitabeleri'nde kullanıldı.

139 *Hürriyet* ve *Sabah* gazeteleri, Gülen röportajını aynı gün, 23 Ocak 1995'te yayımlamaya başladılar. Gülen ile röportaj yapan gazetecilerden biri olan dönemin *Hürriyet* gazetesinin Genel Yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök, Gülen'e "Sizi bize Özal tavsiye etti." dedi. Gülen ile 31 Temmuz 2008 tarihli görüşmenin notları.

140 Aleviler de Kürtler gibi Türkiye'de bazı haklar talep ediyorlar. Bunların en önemlileri şöyle: Cemevlerine devletin camiler gibi ibadethane statüsü vermesi, cemevleri'nde görev yapan ve dede ismi verilen kişilere devletin tıpkı imamlara verdiği gibi maaş vermesi, okullarda okutulan Din Kültürü Ahlak bilgisi derslerindeki Alevilik karşıtı bilgilerin ayıklanması. Ancak tıpkı Kürt meselesi gibi, Alevi meselesi de bugüne kadar hep çözümsüz kaldı.

141 14 Ocak 1999, *Aktüel* dergisi.

142 28 Ocak 1995 günü *Sabah* gazetesinde yayınlanan röportaj.

143 Samuel Huntington, "The Clash of Civilizations?", *Foreign Affairs,* 1993 yaz sayısı; Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order,* Simon&Schuster, 1996.

144 George Weigel, *Witness to Hope,* s. 92-95. Bediüzzaman, 1940'lı yıllarda görev başındaki Papa 12. Pius'a bir mektup yazmış ve Vatikan'a Osmanlıca el yazısıyla yazılan kitaplarını göndermişti. Papa'nın temsilcisi Bediüzzaman'a gönderdiği cevabi mektupta, "Kitaplarınızı aldık, kütüphaneye koyduk." diyordu. Bediüzzaman'a göre, bu yüzyılda gerçek Müslümanlar ile gerçek Hıristiyanlar, inançsızlık aşılayan akımlara karşı birlikte durmalıydı. Yine Bediüzzaman, 1950'li yıllarda İstanbul'da Fener Rum Patriği Atenagoras'la görüşmüştü.

145 17 Şubat 2017 tarihli görüşme notları.

146 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 219-220.

147 Temmuz 2008 ve 12 Ağustos 2004 tarihli röportaj metinleri.

Altıncı Bölüm
1999-2010
DOĞUDAN BATIYA YENİ YOLCULUK: PENNSYLVANIA ABD VE TÜRKİYE'DE 8 YIL BÜYÜK HUKUK MÜCADELESİ

“Sadece bir amacım var: Allah’ın rızasını temin etmek, Allah’ı diğer insanlara tanıtmak ve sevdirmek... Bütün duam, bütün ızdırabım, insanların Allah’ı bulması, O’na inanması yolundadır. Ben dünyevi hiçbir şeye talip değilim.”

(2001 yılındaki ifadelerinden)

21 Mart 1999 günü İstanbul’dan ABD’nin Chicago kentine giden Türk Hava Yolları uçağının yolcularından biri Fethullah Gülen’di. Uçağın iki pilotu Gülen’i kokpite davet ettiler.

Gülen o gün Chicago Havaalanı’nda iki Türk doktor ve Mayo Clinic yöneticileri tarafından karşılandı ve Türk doktorlardan birinin göl kıyısındaki evinde misafir edildi.

Hastaneye getirilen Gülen’in Mayo Clinic’teki kontrol ve tetkikleri beş gün sürdü. Karar “ameliyat”tı. Gülen’i evinde ağırlayan kalp cerrahı profesör, “Sevenlerinizi yetim bırakamazsınız.” diyerek ameliyata evet demesi için ısrar etti. O sırada duygulanıp gözlerinden iki damla yaş akan Profesör, son olarak Gülen’e şunu söyledi: “Bir de diğer Türk doktor görüşünü açıklasın.” Ancak Gülen, ameliyat olmamakta kararlıydı.

Bütün bu işlemlerin ardından Gülen onuruna bir yemek verildi. Mayo Clinic yöneticilerinin Gülen’e bir sürprizi vardı. İstanbul’da ziyaret ettiklerinde Gülen’in kendilerine hediye ettiği İngilizce kitapları okumuşlardı. Yemekte konuşma yapan Amerikalı şöyle dedi:

“Okuduğum kitaplardan Fethullah Gülen’in öğretisinin sadece Türkiye ve İslâm dünyası için değil, bütün insanlık için bir ihtiyaç olduğunu gördüm.”

Kalp ameliyatı olmak istemeyen Gülen, Türkiye’ye dönme düşüncesindeydi. Gülen’in kalp damarına en azından stent takılmasını isteyen doktorlar Gülen’e, “Ya burada (ABD’de) stent konulsun ya da Türkiye’de takalım. Kalp krizi olursa bir daha stent fayda etmez. Çünkü kalp adaleniz sağlam, hasta olan damarlarınız.” diyorlardı.

Stent, kalp damarlarının tıkalı kısımlarına yerleştirilen küçük tellerden ağ

şeklinde örülmüş çelik bir kafesti. Kalp damarında bir iskele görevi görüyor, damarda daralma eğilimi olan bölgenin kalıcı olarak açılmasını sağlıyordu. Böylece kanın akışında daralmadan meydana gelen yavaşlama ortadan kalkıyor, sıklıkla yaşanan göğüs ağrıları yok oluyordu.

Haziran ayına gelindiğinde Gülen, ABD'deki üçüncü ayına giriyordu. 18 Haziran 1999 tarihinden itibaren, Türkiye'de gazete ve televizyonlarda Gülen aleyhine bir kampanya başladı. Bu kampanyayı, Gülen aleyhindeki soruşturmayı açmış olan yargı içindeki Gülen karşıtları ve Ordu içindeki aşırı laik unsunlar yönlendiriyordu. Gülen, Türkiye'de iç barışın tesisi yönündeki gayretleri ve herkes için daha fazla demokrasi talepleriyle çatışma yanlılarının hedefi haline gelmişti.

Bu yayınlar üzerine, Gülen'in Türkiye'ye dönmesi fikrinden vazgeçildi, bu tedavi programı ertelendi. Doktorlara göre böyle bir atmosferde Gülen'in Türkiye'ye dönmesi sağlığı açısından kesin bir riskti. Gülen'in kalbine net sonuç verecek bir tedavi henüz uygulanmış değildi. Nitekim tansiyonu 22'ye çıkan Gülen'in sağlığından endişe eden doktorlar, tansiyonu ilaçla düşürme savaşı vermiş, yüksek tansiyon ilaçlarla bile uzun süre inmemişti.

Gülen'in ABD'nin Pensilvanya eyaletindeki gurbet günleri 1999'da işte böyle başladı. Kaldığı yer, 1992 yılında öğrencilerinin kurduğu bir vakıf adına 250 bin dolara alınan 150 dönümlük bir çiftliğin içindeki üç katlı bir evdi. Burası, içinde küçük kulübeciklerin de olduğu bir kamp alanıydı, yaz aylarında kitap okuma kampları yapılıyordu.

Gülen'in Amerika Birleşik Devletleri'ne gelmesinden 1,5 yıl sonra Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi savcısının talebi üzerine Ankara'daki mahkeme, 11 Ağustos 2000 günü Gülen hakkında gıyabi tutuklama kararı aldı. Ancak Gülen'in avukatlarının itirazı üzerine İstanbul'daki mahkeme bu tutuklama kararını 28 Ağustos 2000 günü kaldırdı.

İki gün sonra, 30 Ağustos 2000 günü Türkiye'nin Genelkurmay Başkanı, Gülen aleyhine bir demeç verdi ve tutuklama kararını kaldıran hâkimleri Gülenci olmakla suçladı. Ertesi gün Devlet Güvenlik Mahkemesi savcısı,

Gülen hakkındaki 80 sayfalık iddianameyi tamamladığını açıkladı. Hâlbuki aynı savcı 1994 ve 1995 yıllarında Gülen ile ilgili iki takipsizlik kararı vermiş ve dava açmaya gerek görmemişti.

Hazırladığı iddianameyi mahkemeye sunmadan önce medyaya dağıtan savcıya göre Gülen, devletin laik yapısını değiştirerek şeriata dayalı bir devlet kurmak aracıyla bir organizasyon kurmuştu. 80 sayfalık iddianame hem Gülen'i mahkûm ettirmeyi hem de Hizmet hareketini bastırarak faaliyetlerini engellemeyi plânlıyordu. Savcı, Hizmet faaliyetlerinin şeriata dayalı bir İslâm Cumhuriyeti hedeflediğini iddia ediyordu. İddianamedeki şu satırların, 1971'deki iddianameden bir farkı yoktu. Savcı yine din düşmanlığı yapıyor, yine Gülen'in dindarlığı sorgulanıyordu:

"Fethullah Gülen grubunun amacı, şiirlerinde ve kitaplarında açıklandığı gibi, bir kere daha gül devrini ve gül devrini yaşatacak devleti oluşturmaktır. Gül devri, Hazret-i Muhammed'in yaşadığı devirdir. Gül devri laik cumhuriyetle bağdaşmaz, ancak hilafet devleti kurulmasıyla gerçekleşebilir... Fethullah Gülen laik, demokratik, sosyal hukuk devletini ortadan kaldırarak şeriat devleti kurmayı hedeflemektedir... Fethullah Gülen'in amacı, devletin tüm sistemlerinde İslâm hükümlerini egemen kılarak teokratik bir İslâm diktatörlüğü kurmaktır."

Savcının talebi üzerine Gülen hakkında gıyabi tutuklama kararı verildiğinde, Bülent Ecevit başbakandı. Ecevit, Yargı'nın ve Ordu'nun içindeki aşırı laiklere karşı açıkça Gülen'den yana tavır aldı ve şöyle dedi: "Sayın Fethullah Gülen hakkında böyle bir karara varılmasına üzüldüm. Bu yargılama sürecinin aklanmayla sona ermesini temenni ederim." Ecevit, Savcının davayı Ordu içindeki bazı generallerin telkin ve baskısı ile açtığını biliyordu.

Ecevit, 12 Eylül 1980 İhtilali'nden sonra, üç defa tutuklanarak altı ay cezaevine konulmuş bir başbakandı. 12 Eylül dönemi boyunca hakkında tam 133 dava açılan ve Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi tarafından iki defa mahkûm edilen Ecevit, ihtilal öncesinde İzmir'de şaibeli bir suikast

girişiminden son anda kurtulmuştu. Olağanüstü şartlar egemen olunca Türkiye'de insanların başına neler gelebileceğini iyi biliyordu. O yüzden Ecevit, Gülen davasını olağan bir dava olarak görmüyordu.

Ecevit sadece görüşlerini açıkladığı için 3 Aralık 1981'de tutuklandı. İki ay cezaevinde kalan Ecevit, 1 Şubat 1982 günü tahliye oldu. 12 Nisan 1982'de yeniden gözaltına alınan Ecevit, askeri mahkeme tutuklanması talebini reddetmesine rağmen, sıkıyönetim komutanının itirazı üzerine tutuklandı. 3 Haziran 1982 günü tahliye oldu. 20 Ağustos 1982 günü yeniden tutuklanan Ecevit, 15 Ekim 1982 günü cezaevinden çıktı. Gülen'e destek vermesinde, bizzat yaşadığı bu haksızlıkların etkisi vardı.

Savcının 80 sayfalık Gülen iddianamesinde, objektif hiçbir delil yoktu. Savcı, Türkiye'de laik, ateist, dindar, sosyal demokrat, liberal aydınların her yıl bir araya gelip Türkiye'nin sorunlarını tartıştığı ve bunu bir bildiriyle kamuoyuna duyurdukları Abant toplantılarını bile Gülen'in aleyhine delil olarak göstermişti. Hâlbuki bu bildiriler Türkiye'nin çoğulcu, laik, demokratik yapısını destekliyor, insanların dini vecibelerini demokratik zeminde özgürce yapabilmelerini savunuyordu. Savcı bu bildirilerde, devletin kontrolündeki Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, dolayısıyla devletin dini hayattaki rolüne değinilmemesini eleştiriyordu. İddianamede Gülen'in ve Hizmet mensuplarının şiddet içeren herhangi bir hareketinden bahsedilmiyordu.

Dinin yaşanması konusunda Gülen daha fazla sivil özgürlük istiyordu. Gücü elinde tutan savcı ve Genelkurmay Başkanı gibi laikler ise devletin izin verdiği ve devletin kontrolünde bir din istiyorlardı. İddianamede Gülen'in yazdığı 20 kitaptan bölümlere yer verilmişti. Hâlbuki bu kitaplardan hiçbiri ile ilgili bir soruşturma yapılmış değildi.

Türkiye'nin laikleri Gülen ve Hizmet hareketini Batı dünyasına İran benzeri, Türkiye'yi batıdan uzaklaştırmak isteyen bir hareket olarak lanse etmek istiyorlardı. Aslında Gülen, bu düşünceye tamamen karşıydı. Gülen ve öğrencileri, cami ve medrese değil, okul ve üniversite açan bir hareketti.

Gülen'in istediği dini özgürlüklerdi. Din özgürlüğü, bir Avrupalı ve Amerikalı için anayasal bir haktı. Fakat Türkiye'nin aşırı laikleri bu hakkı Türkiye'nin dindarlarına vermeyi kendi gelecekleri için bir tehdit olarak algılamaktaydı. Aslında Gülen davasının özü buydu. Savcıya düşen görev buna kılıf uydurmaktı. İddianamede Gülen'in 20 kitabından alıntılar haricinde, 2 bin vaaz kaseti içinde dört tanesinden bölümler seçilmişti. Hiçbir hukuki delil yoktu.

Sadece Bir Amacım Var: Allah'ın Rızasını Kazanmak...

Dava 16 Ekim 2000 tarihinde Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde başladı. Her ne kadar ABD'de olsa da mahkemeye ifade verme kararı alan Gülen, daha ilk duruşmada bu isteğinin mahkeme heyetine iletilmesini istedi. ABD ile Türkiye arasında adli yardım anlaşması olmasına rağmen, ABD bugüne kadar bu tür taleplere olumlu cevap vermemişti. Avukatları 16 Ekim 2000 günkü ilk duruşmada, Gülen'in ABD'deki adresini belirtip ifade vermek istediğini belirttiler. Gülen ifade vermek istemese, dava sürüncemede kalabilirdi. Üstelik Türk hukukunda yargılanan kişinin ifadesi alınmadan aleyhte karar verilemiyordu. Bu durumda hukuki deyimle dava askıda kalıyordu.

Gülen, Amerikan kanunları karşısında sanık değildi. Savcının sorularına cevap vermesi kendi iradesine kalmıştı. Gülen'in ifade verebilmesi için Ankara DGM'nin yazılı bir talebinin ABD'ye ulaşması gerekiyordu. Ankara DGM'nin bu yazılı talebi üzerine, Gülen'in ABD'de ikamet ettiği bölgedeki Amerikalı savcı, Gülen'in ifadesini alıp Ankara'ya gönderecekti. Bu amaçla, 80 sayfalık iddianame İngilizceye çevrilip ABD'li savcıya gönderilecekti. Gülen'in avukatlarının talebi üzerine Ankara DGM bu işlemleri yaptı ve ABD'ye yazıyı gönderdi.

Yazının ABD'ye ulaşmasından sonra Gülen ve avukatları 28 Kasım 2001 günü, New Jersey eyaletindeki Newark Federal Savcılık Bürosu'na geldiler. Gülen'i Federal Savcı Yardımcısı Bruce Repetto karşıladı. Çünkü Gülen'in

ikamet ettiği yere en yakın federal savcılık burasıydı.[148]

Savcı, Gülen'e sorulara karşı sessiz kalma ve cevap vermeme hakkı olduğunu hatırlattı. Bu klasik anlamda bir savcılık ifadesi bile değildi. Savcı, Gülen'le "Interview" yapacaktı. O yüzden Gülen için "şahit" ibaresi kullanılıyordu. Savcılığın toplantı odasında yapılan bu görüşmede Gülen, savcının "Şahsınız adına siyasi bir amacınız oldu mu?" sorusuna şu cevabı verdi:

"Benim sadece bir amacım var: İ'la-yi kelimetullah. Allah'ın rızasını temin etmek ve O'nu diğer insanlara tanıtmak ve sevdirmektir."

Allah'a yakın olmayı seçtiğini, Allah rızasının bütün siyasi pozisyonların önünde geldiğini ifade eden Gülen, aksi bir davranışı dine saygısızlık kabul ettiğini vurguladı. Gülen kitapları, vaazları ve faaliyetlerinin hoşgörü, diyalog ve uzlaşmaya dayandığını, Türkiye'nin modernleşmesinden yana olduğunu, yirminci ve yirmi birinci yüzyılla İslâm'ı birleştirmek istediğini ifade etti. Manevi değerlere karşı kimseler kendisine karşı bir karalama kampanyası yürütüyordu ve bu çevrelerin iddiaları asılsızdı, yalandı. Delil olarak gösterilen kasetlerin uydurma ve montaj olduğunu belirten Gülen, savcıya ayrıca 56 sayfalık yazılı bir savunma verdi.

Ortada garip bir çelişki vardı. Bazı İslâmcılar fikirlerinden dolayı Gülen'i devlete ve hükümete yandaş olmakla, hatta devleti kutsal görmekle suçluyorlardı. Bu İslâmcılar diyalog faaliyetlerinden dolayı kendisine düşmanca bir tutum içindeydiler. Papa görüşmesinden sonra ağır eleştirilere maruz kalan Gülen, Papa'nın gizli bir kardinali olmakla suçlandı. Hatta aldığı tehditler sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti devleti kendisine 1996-99 tarihleri arasında koruma tahsis etmişti. Ama iddianamede bir din devleti kurmaya çalışmakla suçlanıyordu.

Gülen'in Savcı Repetto'ya verdiği cevaplar ve 56 sayfalık yazılı ifadesi Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne ulaştı.

2015 ve 2016'daki görüşmelerimizde Gülen birçok defa Savcı Repetto ile bu görüşmesini andı. Üzerinde durduğu husus, savcının nezaketi ve

hukuka bağlılığıydı.[149]

Dava bitince, Gülen'in bir arkadaşı savcı Repetto'ya Türkiye hatırası olarak küçük bir ipek halı seccade hediye etmek ister. Ancak savcı, "Adalet Bakanlığı'na (Washington) sormam lazım." der. Bir süre sonra da şu cevabı verir: "Washington'a sordum, kabul edemeyeceğim." Gülen bu olayı da Amerika'da savcıların görevlerindeki titizliğin çarpıcı bir örneği olarak anlattı. Gülen, Amerikan yargı sistemi ile birlikte sağlık sistemini de övüyordu.[150]

Gülen'in Pensilvanya'daki ilk iki yılı, tam bir yalnızlık içinde geçti. Gülen bu süre içinde evden sadece üç dört defa çıktı, bu çıkışlarında da hastaneye gitti. Çiftliğin içinde zaman zaman yaban hayvanlarının da uğradığı doğal bir gölet olmasına rağmen Gülen, birkaç yıl o göletin yanına bir defa bile gitmedi. Bu ilk dönemki yalnızlığında ziyaretçi kabul etmemesinin de etkisi vardı. Her zaman yemek sofrasında da kalabalık insanlarla bir arada olmayı seven Gülen'in yanındaki insanların tamamı ancak yedi, sekiz kişiydi. Altı ay boyunca kaldığı evin dışına adım atmadığı oldu. 2001 yılında kendisini ziyaret eden bir ziyaretçisinin "Hocam güneşe hasret kalmışsınız, lütfen birlikte dışarı çıkalım." ısrarı üzerine misafirini kırmadı ve göletin kenarına kadar birlikte yürüdüler. Gülen ilk defa o gün evin 200 metre kadar aşağısında yer alan küçük çayın ve göletin yanına indi.[151]

2001 yılından itibaren Gülen'i rahatlatan tek şey, takipçilerinin Türkiye'de kurmuş olduğu *Samanyolu* televizyonunun ABD'de yayına başlamasıydı. O yılın Ramazan ayına doğru Türkiye'yi televizyondan izleme şansı bulan Gülen, iftardan önce salonda televizyonu açıyor, ekrandaki insan manzaraları, İstanbul görüntüleri, camilere akın eden insanlar karşısında sürekli ağlıyordu. Bu dönem Gülen öylesine duygularının etkisindeydi ki, Türkiye'den nadiren de olsa gelen ziyaretçilerini uğurladıktan sonra, salonda bir saat kadar üzüntüyle oturuyor, odasına geçmesi hayli zaman alıyordu.

Türkiye Yeniden Bir Baskı Dönemine Giriyor

2001 yılı sonları, biraz da "Güneşe hasret kalmışsınız" diyen ziyaretçilerinin ısrarıyla, Gülen'in konuşmalarını ve sesini duymayan insanlar için bir dönüm noktası oldu. Gülen'in yanında bulunan birkaç öğrencisi bir web sitesi açtılar. Bu sitede 2001 Aralık ayından itibaren ilk önce Gülen'in yaptığı günlük sohbetlerin bir bölümü metin olarak yayınlandı. Ancak siteye öylesine bir ilgi yaşandı ki, Gülen'in konuşmaları sesli olarak da yayınlanmaya başlandı.[152]

Bu yayınlar üzerine Pensilvanya'ya yüzlerce mektup yağdı. Gülen başlangıçta sohbetlerin sesli olarak yayınlanmasına karşı çıktı, ancak gelen mektuplar ve mesajlar karşısında bu ısrarından vazgeçti. Dünyanın dört bir tarafından gelen mektuplarda insanlar Gülen'e, "Artık her hafta sizden haber alıyoruz. Artık yanınızdaymışız gibi sizi dinliyoruz." diyorlardı.

Türkiye'de açılan dava, Gülen için en büyük üzüntü kaynaklarından biriydi. Başlangıçtaki eğilimi davayla hiç ilgilenmemekti. Gülen'i derinden yaralayan şey, aslında Türkiye'deki bir zihniyet mücadelesi olarak gördüğü davanın, "Fethullah Gülen Davası"na dönüşmesiydi. Oysa sanık sandalyesinde yargılanan kendisi değil, halkın ezici bir çoğunluğu tarafından hayat tarzı olarak benimsenen değerlerdi. Savcı, aslında kendisi üzerinden bu değerleri yargılıyordu. Gülen'in beklediği itiraz sesi, insanların mahkeme önüne toplanıp gösteri yapması değildi. Bu, onun hayatı boyunca karşı çıktığı bir olguydu. Nitekim Ankara DGM'de iki ayda bir yapılan duruşmalarda, mahkemenin önünde toplanan insan sayısı 50 kişi bile olmuyordu. Gülen, 1990'lı yılların başından itibaren Türkiye'de bir araya getirdiği ve hemen hepsiyle görüştüğü aydınlardan çok kuvvetli bir ses bekliyordu. Fakat Türkiye'de baskı dönemlerinde korku iklimi hâkim olmakta ve aydınlar da kendilerini yeterince ifade edememekteydi. Türkiye, yeniden böyle bir baskı dönemine girmişti.

Örneğin Gülen, 13 Kasım 2001 tarihinde yanında bulunan birkaç kişiyle sohbetinde, çok yalnız kaldığından bahsetti. ABD'de olup arada bir yanına

gelen birkaç dostunun da ayrıldığını söyledi. Ramazan ayıydı. Gülen mevcut hastalıklarına rağmen oruca ara vermediğinden oldukça halsiz düşüyordu. Doktoru, "Oruç tutmanız tehlikeli olabilir. Şeker krizi ve kanın pıhtılaşmasına bağlı damar tıkanıklığı ihtimali var." deyince Gülen şu cevabı veriyordu:

"Doktor bey, oruç tutmazsam o zaman zaten ölürüm."

Gülen için Ramazan ayları çok zorlu geçtiğinden, gündüzlerin Amerika'ya göre 3-4 saat daha kısa sürdüğü dünyanın bazı bölgelerindeki Türkler, hiç olmazsa Ramazan ayında Gülen'i misafir etmek istediler. Böylece orucunu daha rahat tutabilirdi. Ancak Gülen, bütün bu tekliflere şu cevabı verdi:

"Böyle bir şey caiz olsa da oruca hile karıştırmak gibi olur. Şu ahir ömrümde Allah'tan utanıyorum."

Beş yıl sonra, 2016'daki bir görüşmemizde şöyle dedi:

"Bir iki sene evvel bana Avustralya'yı teklif ettiler. Ama istemedim. Malum, doktorlar oruç tutmamamı istiyor. Şeker var, kalp var..."[153]

Gülen, gün boyunca ani şeker düşmesinin yol açacağı hipoglisemi tehlikesine karşı "glucagon" iğnesini masasında bulunduruyordu. Bu tehlikeyi orucunu bozmadan iğnesiz atlatıp iftarını açınca, hem iftarda hem de sahurda ani şeker yükselmesini engellemek için insülin iğnesi kullanıyordu. Üstelik o günlerde sağ omzundan parmaklarına kadar inen ağrıya "nöropati" teşhisi konulmuştu. Kol ağrıları birkaç yıldır vardı ama son aylarda şiddetlenmişti. Ağrıları bazen dayanılmaz boyutlarda oluyordu. Sağ kolunda şiddetli ağrılar vardı. Parmaklarını tam bükemiyor, ellerini kullanırken acı çekiyordu. Sağ elini kullanamaması, yazılarını yazamamasına yol açıyor, yıllardır hep yazı faaliyetiyle uğraşmış bir kişi olarak ona ayrıca sıkıntı veriyordu. Aldığı küçük notları yanındaki bir öğrencisine dikte ettirip iki üç yazısını öyle tamamlayabiliyordu.

Gülen, kalp krizi geçirmesinden dört ay öncesine denk gelen o günlerde; 19 Kasım 2001'de, davada kendisine yöneltilen ithamlar için şöyle diyordu:

"Bütün duam, bütün ızdırabım, insanların Allah'ı bulması, O'na inanması yolundadır. Her gün yana yakıla dua ediyorum: Allahım insanlar Seni tanısın, Sana inansın diye dua ediyorum. O kadar ki bunun için her gün birkaç defa ölüp ölüp dirilmeye razıyım. Bunu anlamayanlar, insanlığın ızdırabını bir defa olsun ruhlarında duymamış olanlar kalkıyor sizin ızdırabınızı, derdinizi, çabanızı başka mecralarda görmek istiyorlar. Devletmiş, hükümetmiş, siyasetmiş... Beni Türkiye'yi ele geçirmeye çalışmakla suçluyorlar. Ben dünyevi hiçbir şeye talip değilim. Dünyanın sultanlığını teklif etseler, gözümü o tarafa çevirip bakmam. Bu türden suçlamalar karşısında ya Rabbi, acaba Sana kullukta, Senin rızan istikametinde bir şeyler yapmaya çalışırken hata mı ettim, ihlasta kusurum mu oldu da hayatımda hiç düşünmediğim, rüyalarıma bile girmemiş ve hülyasını da kurmadığım gayelerle beni suçluyorlar? Marjinal bir grup tarafından kandırılıp Türkiye'nin aydınlık geleceğini karartma hususunda onlarla beraber çalışanlara hayret ediyorum... Ben bu hastalıklı halimle hayatımın son yıllarını yaşadığımı düşünüyorum... Hiç çekinmeden kalkar mahkemeye de çıkar, bütün dünyanın duyacağı şekilde bana yapılan hakaretleri, yapanların yüzlerine vurabilirdim. Ne var ki bugün yapılması gereken bu değildir... Herkesin kavgaya kilitlendiği bir zamanda, nefsimize yapılan ne olursa olsun, katlanmak mecburiyetinde olduğumuz kanaatindeyim... Üzerimizde çiçeklerin bitmesi için gübreliğe razı olmalıyız. Hakkımızda herkesin yaptığı iftiraya, suçlamaya, attığı çamura cevap verecek değiliz. Biz muhabbet fedaileriyiz, husumete vaktimiz yoktur..."

Gülen'e göre, aleyhinde açılan dava ile yaşananlar, ülkenin hayrına olan faaliyetlere karşı ayaklanan marjinal bir kesimin yaptığı bir "kundaklama" girişimiydi. 25 Ağustos 2000 tarihinde *The New York Times* gazetesi muhabiri Douglas Frantz'e verdiği röportajda şöyle diyordu:

"Bunlar, azınlıkta olan, ancak siyasi çevreler üzerinde etkisi büyük bir grubun işi. Politik gücü olan, küçük ama etkili bir grup..."

Bunlar özellikle yargıda, medya dünyasında ve Ordu'nun içinde

hâkimdi. Bu, toplumu birbirine bağlayan değerlere karşı hoyratça ilan edilmiş bir savaştı. Çünkü tam bu savaşın ilan edildiği yıllarda, Türkiye'de müthiş bir rahatlama iklimi meydana gelmişti. Gülen'e göre, bu savaşla kundaklanan şeyler toplumdaki bu yeni manzaralardı. Bu kundaklamayla toplum, tıpkı 1990'ların başında olduğu gibi yeniden parçalandı ve sağa sola saçılmış bir kristal halini aldı.

Devletin bazı organlarında destekçileri olan grupların televizyonlara servis yaptığı ve devlette kadrolaşma olarak lanse edilen konuşmaları, 1990'lı yılların başında yapılan bazı sohbetlerin kayıtlarıydı ve sadece dindar oldukları için devlette kendilerine hayat hakkı tanınmak istenmeyen bazı bürokratlara yönelik tavsiyelerden ibaretti. Yıllardan beri böyle bürokratların çoğu defa devletteki görevlerini kaybettikleri, sicillerinin bozulduğu bir gerçekti.

Gülen'i en çok rahatsız eden konulardan biri; Türkiye'ye döndüğünde İstanbul Atatürk Havalimanı'nda kalabalık bir kitle tarafından karşılanacağı söylentileriydi. Türkiye'ye Humeyni gibi dönecek propagandası yapılıyordu. Bu propagandaya cevabı şöyleydi:

"Türkiye'ye geldiğimde bana yakışır gibi geleceğim... Dönersem kendim gibi, Ramiz Efendi'nin Üç Şerefeli Cami'de imamlık yapan oğlu gibi dönerim... Bütün samimiyetimle ifade edeyim. Köyümde, dedelerimin arsası üzerinde yapılmış bir misafirhane var, gitsem orada kalsam diyorum. Doğduğum, büyüdüğüm köyde bir köylü gibi ölsem... Ben bu ülkenin çocuğuyum. İranlı değilim ki Humeyni olayım, onun iddialarını hiçbir zaman taşımadım ki Türkiye'ye Humeyni gibi döneyim. Hayatımda hiçbir yere öyle gürültülü, patırtılı gidip gelmedim. Ne karakter bakımından, ne mezhep bakımından, ne ülke bakımından Humeyni'yle hiçbir zaman bir alâkam olmadı. Bunu söyleyenler bir gün mahcup olacaklar."

Türkiye'ye gelmeye karar verdiğinde, daha önceki yurtdışı seyahatlerinde olduğu gibi İstanbul'a inince Atatürk Havalimanı'ndan tek başına bir yolcu olarak çıkış yapacaktı. Çünkü "*Tabiatım itibariyle kalabalıklardan*

hoşlanmıyorum." sözünün sahibiydi.[154]

2002: Gülen Kalp Krizi Geçiriyor

Gülen'in, 31 Mart 2002 günü kalp krizi geçirmesinde yaşadığı bütün bu sıkıntıların etkisi vardı. O gün ambülansla hastaneye kaldırıldı. Kriz öncesinde artık merdivenleri de doğru dürüst çıkamıyor, çoğu günler hasta yatağa düşüyordu:

"Öteden beri kalp atışlarımda bir düzensizlik hissediyordum. Ama bu son yaşadığım farklı bir şey. Son günlerde çok sıkılmıştım. Birkaç mesele oldu ki âdeta belimi büktü... Ümmeti Muhammed'in (İslâm âleminin) çektikleri, sineme bir hançer gibi saplanıyor... Dünyanın çeşitli yerlerinde Müslümanlara yapılan eziyet ve işkenceler kalbimin ritmini bozdu... Duadan başka elimizden bir şey gelmemesi ruhumu derinden hırpaladı. Ve zaten büyük oranda damarları tıkalı olan kalp, bu kadar acıya tahammül edemedi... Ayrıca din adına yapıldığı söylenerek içine düşülen yanlışlıklar da belimi büküyor... O gece (kalp kirizi geçirdiği 31 Mart 2002 gecesi) uyuyamadım. Gece boyunca kıvrandım... Hayli zor günler yaşadım. Fakat Allah'a karşı hiç şikâyetçi değilim. Yaşım 64. Allah bu yaşa kadar getirdi. Çok güzel insanlar, çok samimi dostlar tanıdım... Bundan sonra ise artık son günlerimi bu şekilde hasta olarak geçireceğimi kabullendim... Her şeye rağmen Allah'a sonsuz şükrediyorum... Senelerdir çok çeşitli rahatsızlıklar geçirdim. Ama şu son geçirdiğim kalp krizi beni bütün bütün ötelere (ahirete) bağladı. Artık söylediğim cümleleri son sözlerim olarak görüyor ve öyle telaffuz ediyorum. Son anlarımı yaşadığım ve ahirete açılan koridora iyice yaklaştığım hissi var içimde... Gözlerime öbür âlemin şafağı attı."

Gülen, hastalıkların kendisini nasıl yorduğunu anlatırken, *"Beş yaşından beri hiç terk etmediğim namazımı dahi otururak kılıyorum."* diyor ve şöyle devam ediyordu:

"O ilk krizi atlatsam da kalp ve şeker gibi rahatsızlıklarım devam ediyor. Günde birkaç defa kan şekerimi kontrol etmek zorunda kalıyorum. Bazı ekstradan aldıklarım hariç, her gün 25-30 adet ilaç

kullanıyorum. Fakat yatakta olmaktan, hatta uykuyu biraz fazla kaçırmaktan hayatım boyu iğrenmişimdir. Bu sebeple uzun süre yatakta kalmaktan sıkılıyor ve yarım oturarak da olsa bir iki arkadaşın bulunduğu bir mekânda olmayı tercih ediyorum... Bugünkü gibi hayatımın her gününü sıkıntı, acı ve ızdırap yudumlayarak, bir ilacın tesiri bitmeden bir diğerini almak zorunda kalarak geçirsem de ben dünyevi lezzetleri hatta cenneti değil, her şeye rağmen dinime ve milletime hizmeti tercih ederim. Uzun yaşamak değil benim muradım. Her geceyi bu son gecemdir diye bekliyorum. Ama dünyaya bir hizmet diyarı nazarıyla bakıyor ve hayatta kaldığım müddetçe de bu bakışın gereğini yapmaya çalışıyorum..."[155]

2000 yılı başlarında günde birkaç kalp ve tansiyon ilacı kullanan Gülen'e sabah ve akşam iğneyle insülin veriliyordu. Aylar ilerledikçe Gülen'in kullandığı ilaç sayısı da artıyor, yirmiyi aşıyordu. Gülen, yakın zamanda yaptığı bir konuşmada şöyle diyor:

"İşin doğrusu çok fazla sıhhatli yaşadığımı hatırlamıyorum."[156]

Hakkında yayınlanan çeşitli haberler de Gülen'i derinden üzmüştü. Örneğin laik çizgideki *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan bir yazıda Müslümanlığı bile sorgulanıyordu. Yazıda, İran'da ortaya çıkmış Şiiliğin bir kolu olan Bâtınilik akımına mensup olduğu öne sürülüyordu. Gülen, gazetenin yayın kurulu başkanı İlhan Selçuk'a gönderdiği bir mektupla, tepkisini dile getirmişti. Bir başka gazete haberinde, 1943 yılında Denizli Hapishanesi'nde Bediüzzaman'la görüştüğü söyleniyordu. Oysa o tarihte beş yaşındaydı.

Şu sözleri de o günlere ait:

"Bir ömür boyu milletin ihyası adına çalışıp ardından bir cani gibi yargılanmak bana çok ağır geliyor... Vatanımın bir karış toprağını cennetlere değişmem. Yurduma dönsem de artık orada uzun kalabileceğimi zannetmiyorum. Bu durumda olmak da bana çok dokunuyor ve vatanımdan uzaklık âdeta içimi kanatıyor."

Türkiye'deki bu gelişmeler karşısında Gülen yine öylesine bunalmıştı ki, yanındaki birkaç kişiyle oturduğu bir gün kendisine hitaben şu ifadeyi kullandı: "*Sadece sana mı yaptılar?*" Ve tarih boyunca eziyet çekmiş

insanları andı.

Mevlâna kendi döneminde dinden çıkmakla ve Moğol ajanlığıyla suçlanmamış mıydı? Mevlâna ve Şems baskılar yüzünden Konya'yı terk etmemişler miydi? Sokrates ve Galileo zehirle öldürülmemişler miydi? *"Seksen küsur senelik hayatımda dünya zevki adına bir şey bilmiyorum. Ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında geçti."* diyen Bediüzzaman değil miydi? Kendi döneminde kıymeti bilinmeyenlerden biri de Yunus Emre değil miydi? Hep meçhul yaşamış Yunus'un tanınması için neredeyse 20'nci yüzyıl beklenmemiş miydi? Ahmet Yesevi'yi, altmış yaşından sonra ölünceye kadar, ömrünü bir çukurda geçirmeye iten sebep, aleyhinde söylenen şeyler ve insanlardan gördüğü tazyik değil miydi? Bu yol, peygamberlerin yoluydu. Hazret-i Muhammed çok büyük eziyetlere maruz kaldı. Hazret-i İbrahim, Hazret-i İsa, Hazret-i Musa gibi büyük peygamberler eziyetlere maruz kaldılar.

2002 ve 2003 yıllarında klasörler dolusu belge toplayan Gülen'in avukatları, her biri yaklaşık 2,5 saat süren 18 duruşmaya girdiler.

Gülen'in avukatları, Türkiye'nin bilinen en ünlü ceza hukuku otoriteleriyle temas kurup bir savunma stratejisi geliştirdiler ve Gülen'le görüşmek üzere Amerika'ya gittiler. Mahkemede yapacakları savunmaların ana hatları hakkında Gülen'le konuşacaklar, ortak bir tutum belirleyeceklerdi.

Gülen'in, avukatlarından iki isteği vardı. Birincisi mahkeme salonunda savunma yaparken şov olarak algılanabilecek davranışlardan kesinlikle kaçınmalarıydı. Çünkü Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde duruşmalar gergin geçiyordu. Zaman zaman mahkeme heyeti ile avukatlar arasında çok sert tartışmalar yaşanıyordu. Gülen'in avukatlarından ikinci isteği ise şöyle oldu:

"Her ne olursa olsun mahkeme heyetini rencide edecek bir harekette bulunmayın."

İster istemez bazen mahkeme başkanı ile avukatlar arasında tartışmalar

oluyordu. Örneğin bir tanığa avukatlar soru sormak ister, bu talep duruşmanın ileri bir saatine denk gelir, bunu mahkeme başkanı kabul etmezdi. Bu âdeta bir düelloya dönüşüyordu. Avukatlar, Gülen'le görüşmelerinden sonra New York'a kısa bir gezintiye gittiler. Akşam tekrar Gülen'in yanına döndüklerinde Gülen son noktayı koydu: *"Arkadaşlar savcı da mahkeme heyetine dâhildir."* Gülen, onların duruşmalarda savcıyı hırpalayabileceklerini hissetmişti.

Duruşmalar öncesinde ortaya atılan, "Davaya 300 avukat girecek." gibi söylentiler de doğru çıkmadı ve Gülen'i davanın başından sonuna kadar sadece iki avukat temsil etti. Avukatlara göre, savcı daha davayı açarken vahim bir hata yapmıştı. İstanbul DGM, Gülen hakkındaki tutuklama kararını 28 Ağustos 2000 günü kaldırdığı halde savcı, davayı açarken Gülen'i gıyabi tutuklu gibi göstermişti. Avukatlara göre savcının bu tutumu bilinçliydi, çünkü amacı Gülen'i kamuoyunun gözünde firardaymış gibi göstermekti.[157]

Öte yandan savcı, suç tarihi olarak "1989'dan itibaren" kaydını düşmüştü. Bu durumda Gülen'in Türkiye'de bir İslâm devleti kurmayı 1989'dan itibaren plânladığı sonucu çıkıyordu. Hâlbuki bizzat aynı savcının Gülen hakkında 1995 yılında verdiği bir takipsizlik kararı vardı. Gülen'in 8 Ekim 1995 günü Ankara'da bir grup gazeteciyle yaptığı sohbet üzerine soruşturma açıp takipsizlik kararı vererek dosyayı kapatan oydu. Savcı, Gülen'e haber göndererek, "Hocaefendi buraya kadar yorulmasın, ben yanına gidip birkaç satırla ifadesini alayım." demesine rağmen Gülen kendisi gidip ifade vermişti. Savcı, gazeteciler fark etmesin diye 18 Ekim 1995 cumartesi günü Gülen'in ifadesini almış; Gülen ifadesinde şunları söylemişti:

"İktidar talebim yok. İktidar talebi, Allah ile kurmak istediğim yakın ilişkiyi küçümsemek olur... Demokrasi, geriye dönüşü olmayan bir süreçtir... 57 yaşındayım. Bugüne kadar Allah rızası için çalıştım…"

Savcı, 20 Kasım 1995 günü Gülen hakkında takipsizlik kararı vermişti. İşte bu kararın altındaki imza bu savcıya aitti ve şimdi aynı savcı, Gülen'in

“1989 yılından beri” suç işlediğini öne sürüyordu. Bu karar haricinde, İstanbul ve İzmir Devlet Güvenlik Mahkemesi Başsavcılıklarının Gülen hakkında aynı konulara ilişkin birer takipsizlik kararı daha vardı. İzmir’deki karar, 20 Mayıs 1987 tarihini taşıyordu ve Gülen’in bin 150 vaaz bandının incelenmesinde suç unsuruna rastlanmadığı vurgulanıyordu. Gülen, İzmir savcısına verdiği ifadede özetle şunları söylemişti:

“Uzun yıllardır çeşitli yerlerde vaiz olarak görev yapıyorum. Bantlardaki bu konuşmalarımda din, ahlâk, ibadet ve Allah’ın birliği gibi konuları işledim. Dinin siyasete alet edilmesine şiddetle karşıyım.”

İstanbul savcısının takipsizlik kararı ise 25 Haziran 1998 tarihini taşıyordu. Üstelik soruşturulan konu aynıydı. Bu soruşturmalar TCK’nın eski 163’üncü maddesindeki laikliğe aykırı propaganda kapsamında yapılmıştı. Gülen’in faaliyetleri ve eserleri incelendikten sonra 163’üncü maddenin yürürlükte olduğu o tarihte dahi suç teşkil eden bir davranışı söz konusu olmamıştı. Savcının Fethullah Gülen davasını açtığı 2000 yılı Ağustos ayı itibariyle bu tür faaliyetlerin suç teşkil etmesi daha da zordu, çünkü artık düşünce suçunu öngören 163’üncü madde yoktu. Yeni hâliyle bir düşüncenin suç olması için aynı zamanda cebir ve şiddet unsurlarını da içermesi gerekiyordu.

Her şeye rağmen Fethullah Gülen, avukatlarının savcıyla bu türden polemiklere girmesini istemiyordu. Çünkü Gülen, bir suç işlemediğinin mahkeme sonunda ortaya çıkacağına inanıyordu ve çıkması muhtemel haksız bir ceza kararını tarih karşısında değerli bulmuyordu. Türkiye öyle bir ülkeydi ki, cumhurbaşkanları, başbakanlar, yüzlerce aydın cezaevine girmişti. Sağ ve sol yelpazeden nice siyasetçi ve aydın cezaevlerinde yıllarını geçirmişti. Türkiye’nin yakın tarihi bu türden siyasi davalarla doluydu. Örneğin tıpkı Nurettin Topçu gibi 1920’li yıllarda devletin yurtdışına gönderdiği ilk öğrenciler arasında yer alan ve Paris’te Sorbonne Üniversitesi’nde felsefe eğitimi gören Necip Fazıl Kısakürek, 79 yaşındayken hakkında 18 aylık kesinleşmiş hapis cezası vardı. Kısakürek’in artık gözleri

görmüyordu, Profesör Ayhan Songar'ın çabasıyla alınan bir adli tıp raporuyla cezaevine girmesi altı ay ertelenen Kısakürek, o yaşında cezaevine girmekten ancak 1983 yılında ölünce kurtulabildi.

İlk defa 1946'da 42 yaşındayken cezaeviyle tanışan Necip Fazıl Kısakürek, ölümüne kadar sekiz defa cezaevine girdi. 25 Mayıs 1983 tarihinde ölen Kısakürek'in bir ara 100 yılı aşan hapis cezaları af kanunlarıyla düştü. Yargılandığı günlerde avukatına, "Sokrates'in savunmasını okumadan avukat olamazsın." diyen Kısakürek, bir davada mahkeme başkanı savunmasını kısa kesmesini söyleyince şöyle itiraz eder:

"Paris'teyken işitmiştim. Yargılanan bir çoban mahkeme salonunda yarım saat boyunca kaval çalmış. 'Bu benim savunmamdır, dinlemek zorundasınız.' demiş. 'Bu da benim savunmam, dinlemek zorundasınız. Çünkü vereceğiniz karara göre hapse girecek olan benim.'"

Bediüzzaman'ın çektiği çile çok daha büyüktü. Bediüzzaman aynı eserlerinden dolayı defalarca yargılandı, yıllarca ev hapsine tabi tutuldu. Eserleri ancak ölümünden 4 yıl önce 1956'da basılabildi.

Gülen'in avukatları, ilginç bir şey yaptılar. 1964 yılında yayımlanmış olan *Türkiye'de Gerici Akımlar* kitabının yazarı ceza hukuku profesörü Çetin Özek'e başvurdular. Çünkü savcı, iddianamede tam 18 defa Profesör Özek'e ve bu kitabına atıflar yapmıştı.

İstanbul Üniversitesi ceza hukuku profesörü Çetin Özek, hazırladığı 4 Nisan 2001 tarihli 47 sayfalık "Hukuksal Görüş" başlıklı raporunda, kendisinden 18 alıntı yapan savcıya değil, Gülen'in avukatlarına destek verdi. Profesör Çetin Özek, Fethullah Gülen davasına bu raporu neden sunduğunu şöyle anlatıyor:

"Fethullah Gülen'i bir tek kez görmediğim gibi, kendisini tanıyor da değilim. Bu tür bir inceleme yaparak bu hukuksal görüşü hazırlamamın nedeni, her türlü telkin ve tesirden arındırılmış ve kamu vicdanını yaralamayacak, çağdaş ceza hukukunun günümüzde ulaştığı düzeye uygun, objektif bir yargılama sürecine; iddianamede eser ve görüşlerine tam 18 değişik konuda atıfta bulunulan bir yazar ve ceza hukukçusu olarak katkıda bulunabilmektir. Oldukça hacimli dosya ve ekleri üzerinde yaptığım

incelemeler sonucunda bu hukuksal görüşü kaleme aldım."[158]

Savcı, Gülen'in *Fasıldan Fasıla* isimli beş ciltlik kitabı başta olmak üzere çeşitli kitaplarından yaptığı alıntılarla "Gülen, laik Cumhuriyet düzenini yıkmak peşindedir." tezine güç katmak isteğindeydi. Tamamı bin 367 sayfa olan ve *Fasıldan Fasıla* adını taşıyan beş kitaptaki metinler, Gülen'in ABD'ye gidişi öncesinde 1985-1999 yılları arasında yaptığı sohbet konuşmalarından oluşuyor ve öğrencisi Ahmet Kurucan tarafından derlendi.

Ceza hukuku profesörü Çetin Özek'in Fethullah Gülen'in bu kitaplarını okuyarak çıkardığı bazı sonuçlar şöyleydi:

"Gülen, İslâm dinini anlatırken özellikle bilimin ulaştığı ve insanlığa sunduğu bilgilere sahip olmanın gerekliliği üzerinde durarak, okuyucularını dinle ilgili konularda bağnaz ve tutucu yaklaşımlardan uzak kalmaya yönlendirmektedir. Mensubu bulunduğu dinin başkaları tarafından benimsenmesi, kabul ve saygı görmesi için; anlatımlarda (tebliğ) yalnızca meşru yolların kullanılmasını vurgulamaktadır... Bu kitaplarda, insanlığın zaafları olarak adlandırdığı konularda görüşlerini açıklamakta, insanlığın huzurlu ve mutlu bir yaşam sürmesi için öneriler sunmakta, örnek insan ve örnek toplumun vasıflarından bahsetmektedir. Örnek insanın merhamet duyguları taşıması, kendi düşüncesinden farklı düşüncede olan insanlara saygı duyan bir insan olması şeklinde öğütlerde bulunmakta; ayrıca anarşizm ve terörizmi benimsemediğini vurgulamaktadır... Kitapların, bilgi toplumu olmak yolunda gayret edilmesi; terörün İslâm inancı ile bağdaşmadığı, İslâm'da insanlara öğütlenen hedefin cennete gitmek ve Allah'ın rızasını kazanmak olduğu; şiddet kullanarak, kan dökerek mutlu bir dünya kurulamayacağı; insanlığa hizmetin sevgi, hoşgörü ve müsamaha ortamında gerçekleşebileceği; bilimin önemi ve bu tür konularda öğütlerden oluştuğu görülmektedir... Her türlü çatışma ve sertlikten uzak bir tarzda; bilimin sunduğu doğrulara saygılı ve bağlı kalarak; bütün insanlık dünyasına kardeşlik, barış, uzlaşma ve hoşgörü gibi olumlu temalar

konusunda bir araya gelme konusunda dini ve ahlâki görüşler ve öğütler sunmaktadır... Teokrasinin, İslâm dini ile uzlaşmadığı; bilimin dinin anlaşılması için bile mutlak gerekliliği; cihadın birincil anlamının kan ve çatışma değil ruh terbiyesi olduğu; dini inançların zorla yayılmasının dinin özüne aykırı olduğu gibi hususlardaki sürekli tekrarlar ve vurgular; Gülen'in kitaplarının bir bütün olarak değerlendirilmesi halinde varılacak sonuçlardır... Gülen sosyal, tarihsel, kültürel ve dinsel eser, öğüt ve açıklamaları dolayısıyla tanınmış ve geniş kitleler nezdinde saygınlık görmüş bir kişidir. Bu nedenle, özellikle eğitimin yaygınlaştırılması kapsamındaki düşünce ve öğütlerine bazı yurttaşların uygun hareket etmesi suretiyle gerek yurtiçinde, gerek yurtdışında pek çok öğretim kurumu açılmıştır..."

Ceza hukuku profesörüne göre, savcının delil diye gösterdiği şeyler Gülen'in düşünce ve inançlarıydı. Gülen'in dava konusu yapılan konuşma kasetleri bir bütün olarak yansıtılmamıştı:

"Savcı, Gülen'in kitaplarından önyargıya dayalı ustaca alıntılar yaparak suçlamalar yapıyor. Savcının bu mantığıyla kanun metinlerinden dahi suç üretmek mümkündür. Gülen'in kitaplarında herhangi bir suç yoktur."

Savcı, savunmalarını yirmi dört şahitle, Gülen'in avukatları ise yedi şahitle yaptılar. Dava devam ederken, hâkim ve savcıların terfilerini, tayinlerini yapan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, 21 Ekim 2002 günü davanın savcısını görevden aldı. Savcı bir adliye çalışanının kız kardeşi ile bir avukatın bürosundaki cinsel ilişki sırasında görüntülenmişti ve bu davranış savcılık mesleğinin onuru ile bağdaşmayan eylemlerden biriydi. Mahkemeye ulaşan bir diğer görüntüde ise generallerin dava için savcıya baskı uyguladığı, hatta bunlardan birinin savcıya bağırdığı görülüyordu. Bu ikinci görüntü, Gülen'in avukatları tarafından mahkemeye delil olarak sunuldu.

Fethullah Gülen davasının 25 Kasım 2002 tarihli on beşinci duruşmasına yeni bir savcı katıldı. Dava artık sona doğru gelmişti.

Gülen'in Papa İle Görüşmesi Suçmuş Gibi Mahkeme Dosyasına Giriyor

Gülen'in düşmanlarına göre 1998 yılında Vatikan'da Papa ile yaptığı görüşme, Gülen'in İslâm dünyasının lideri olma isteğinden kaynaklanıyordu.

Gülen-Papa görüşmesinin gerçekleşmesini sağlayan isimlerden olan Türkiye'deki Roma Katolik Kilisesi'nin lideri Monsenyör Georges Marovitch, mahkemede tanık olarak ifade verdi. Hâkim, Gülen'in görüşmede hangi sıfatı kullandığını sordu, Marovitch, "Hiçbir sıfat kullanmadı. Gülen sadece din mensupları arasındaki diyaloğu geliştirmek isteyen inançlı bir insan..." cevabını verdi. Marovitch, Gülen'i Roma'da Türkiye Büyükelçisi'nin karşıladığını da ifade etti.

Avukatların mahkemeye sunduğu 146 sayfalık dosyada, Gülen'in Papa ile çekilmiş resimleriyle birlikte Ortodoks Cemaati lideri Patrik Bartholomeos, Musevi cemaat liderleri David Aseo ve Eliyahu Bakhsi Doron'la fotoğrafları vardı.

Gülen'i Türkiye'deki laikçi güçlerin hedefi hâline getiren olaylardan birinin Papa görüşmesi olması rastlantı değildir. O dönemde Gülen'e yönelik bu kampanyanın içyüzünü öğrenmek için Türkiye'ye giden Harvard Üniversitesi Öğretim üyesi Prof. Lenore Martin, İstanbul'da Gülen'in yakın arkadaşlarından yazar Abdullah Aymaz'a şu soruyu yöneltti:

"Gülen'e karşı olanlar neden ona bu kadar düşman?"

Prof. Martin, aynı zamanda bir Türkiye uzmanıydı ve bu sorunun cevabını bilmek istiyordu. Sorunun muhatabı yazar, Prof. Martin'e şu cevabı verdi:

"Gülen'i mahkûm ettirmek isteyenlere göre Gülen'in üç büyük suçu var: Birincisi 1996'da Fener Rum Patriği Bartholomeos'la görüşmesi. 'Gülen Bartholomeos'la görüşünce Lozan Antlaşması'nı çiğnedi.' diyorlar. 'Türkiye Cumhuriyeti'nin Batılı ülkelerce tanınmasını sağlayan Lozan Antlaşması'na göre İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi küçük bir kilise haline dönüşmüşken ve Patrik

Bartholomeos sadece İstanbul'daki Rumların dini lideriyken; Gülen Patrik'le görüşünce 300 milyonluk Ortodoks dünyasının dini lideri haline geldi, yani ekümenik oldu.' diyorlar. Gülen'in ikinci suçu 1998'de Papa'yla görüşmesi. 'Kendini ne zannedip, hangi hakla Papa'yla görüştü, kendisini İslâm dünyasının halifesi olarak mı göstermek istiyor?' diyorlar. Gülen'in üçüncü suçu, Amerika'yı desteklemesiymiş. Gülen'in bir gazeteciye 1997'de New York'ta verdiği röportajda, 'Amerika hâlâ bu dünya gemisinin dümeninde oturan bir milletin adıdır.' demesini buna delil gösteriyorlar."[159]

Bir araştırma kuruluşunun tespitlerine göre, 1990-96 arasında yedi yıl boyunca bütün Türkiye medyasında Gülen aleyhine çıkan haber sayısı sadece 217'iyken; 1997-2000 arasında Gülen aleyhine çıkan haber sayısı 2 bin 903'e çıktı. Örneğin, Gülen'in Papa'yla buluşmasına tam bir hafta kala 1 Şubat 1998 günü, Türk solunun Maocu kanadı olarak bilinen *Aydınlık* dergisinin kapağında şu haber vardı: "Fethullah Gülen'in sekiz aylık ömrü kaldı!" Gülen'in sekiz ay içinde cezaevine gireceğini öne süren dergiye göre bu kararı veren Genelkurmay'dı. Bu haber patlamasında, genellikle 1999 yılına kadar Gülen aleyhine haberlere prim vermeyen büyük gazetelerin de devreye girmiş olması etkiliydi. Bütün bu haberler ve yayınlar, DGM savcısının Gülen aleyhine açacağı davanın ön hazırlığıydı ve kamuoyunu Gülen aleyhinde şartlandırmayı amaçlıyordu.

Gülen'i hedef alan haberler 2000 yılından sonra da sürdü. 2001 yılında 642, 2002'de 468, 2003'te 395, 2004'te 378, 2005'te 568, 2006'da 375, 2007'de Mayıs ayına kadar 299 olmak üzere Gülen aleyhine toplam 3 bin 125 haber yayımlandı.

1999-2000 döneminde ayrıca Gülen aleyhine bir düzine kitap yayımlandı ve bu kitapların ortak özelliği, "Cumhuriyet düşmanı" bir Fethullah Gülen portresi çizmeleriydi. Örneğin 2000 yılı Nisan ayında yayımlanan bu kitaplardan birinin yazarı için kitabın arka kapağında, "Yazar bu kitabıyla Fethullah Gülen'e karşı açılabilecek bir davada dinlenebilecek en güçlü tanık durumundadır." deniliyordu. Bu kitaplardan birine önsöz yazan devrimci yazar İlhan Selçuk, "Fethullah Gülen, dini siyasete alet ettiği hâlde Bülent Ecevit gibi bir yandaş bulabildiği için

tehlikelidir." diyordu.

Biz yeniden Gülen davasının seyrine dönelim. Fethullah Gülen davasında, 3 Mart 2003 tarihli on yedinci duruşma artık karar duruşmasıydı. Gülen'in avukatları 4,5 saat savunma yaptılar. Artık karar bekleniyordu. Ama Gülen'in avukatları 4,5 saatlik savunma yapınca mahkeme, bunları değerlendirmek için kararı bir hafta sonraya bıraktı. Karar duruşması 10 Mart 2003 günü olacaktı. On sekizinci duruşmanın yapılacağı o gün, Gülen davasında artık sona gelinecekti. Gülen'in avukatları duruşmalar boyunca 400 sayfanın üzerinde savunma yaptılar.

"Allah'tan Başka Kimseden Af Dilemem"

Karar duruşmasından bir gün önce, 9 Mart 2003 akşamı avukatı telefonla Gülen'i arayıp, "Yarın çıkacak karar için iki ihtimal var. Ya beraat ya da erteleme." dedi. Gülen, avukatına "*Erteleme ne demek?*" sorusunu yöneltti. Avukat, Gülen'e, "Af gibi bir şey." cevabını verince Gülen'in ağzından çıkan cümle şöyle oldu:

"Ben Allah'tan başka kimseden af dilemem!"

10 Mart 2003 günü, mahkeme kararını açıkladı. Mahkeme, bir yıl önce Meclis'ten geçmiş olan bir af kanununu gerekçe gösterip nihai kararını vermedi ve davayı beş yıl erteledi. Dava beş yıl sonra kendiliğinden düşecekti.[160]

Aslında Gülen davası af kanunu kapsamına girmiyordu. Hemen o gün Gülen'in avukatları karara itiraz ettiler. İki avukat dilekçelerinde, "Fethullah Gülen suçluysa mahkûm edin, suçsuzsa beraat ettirin." dediler.

Davanın ertelenmesi yerine beraat kararı istiyorlardı. Çünkü dosyadaki belgelere göre Gülen'in suçsuzluğu açıktı. Erteleme kararı ile Gülen sürekli bir ceza tehdidi altında kalacaktı. Bu da aleyhinde yapılan medya kampanyaları ve şüphelerin devamını sağlayacaktı. Savcı da karara itiraz etti, o mahkûmiyet kararı istiyordu. Ne var ki mahkeme, Gülen'in avukatlarının "Davayı bir sonuca bağlayın." talebini reddetti.

Gülen, bu erteleme kararının açıklanmasından dört gün sonra şöyle diyordu:

"Suç işlemedim. Bana isnat edilen suçların hiçbirisini ama hiçbirisini işlediğime inanmıyorum. Vatana ve millete, bu milletin, bu vatanın varlığına, birliğine, bütünlüğüne, bugününe ve yarınına hizmet etmeye çalıştım... Önce Allah'ın lütfu ve inayeti, ardından milletimin samimi, fedakâr, hasbi insanlarının insanüstü gayretleriyle gerçekleştirdiği, dünyanın dört bir yanına dağılan ve tarihte eşine az rastlanır cinsten başta eğitim ve öğretim olmak üzere hayatın değişik alanlarındaki faaliyetler meydanda. Ama bunları tek başıma ben yapmadım; zaten ne dün, ne de bugün ancak şeytana yakışır böyle bir iddiada bulunmadım, yarın da bulunmayacağım... Benimle alâkalı bu davanın neticesi kamuoyu vicdanında beraat olarak bekleniyordu... Davanın açılmasıyla yaralanan, yıllardan beri sürüncemede kalmasıyla da yarası derinleşen kamu vicdanı ancak bir beraat kararıyla tatmin olabilir, yarasını iyileştirebilirdi. Evet, artık herkes biliyor ki, asıl işi ben olan, beni suçlu göstermek olan, hakkımda mahkûmiyet kararı çıkması için ellerinden gelen her türlü gayreti gösteren bazı insanlar var. Ama bu insanlar bilmiyorlar ve anlamıyorlar ki bu hizmetlerin varlığı ve devamının benim fani şahsımla bir alâkası yok... Bu açıdan işin aslını isterseniz, karar beraat olmuş veya mahkûmiyet olmuş; mesele Allah rızası olduktan sonra çok da önemli değil. Ama ifade etmeye çalıştığım gibi yaralanan ve mutlaka tamiri gereken bir kamu vicdanı vardır. Mevcut kanunlar muvacehesinde ispatı yapılamamış sözde suç vardır."

2003 yılı Mayıs ayında Gülen odasında fenalaştı. İki doktor yetiştiklerinde salonda koltuğun üzerindeydi. Ama soğuk soğuk terliyordu. Kalbi duruyor, sonra tekrar çalışıyordu. 3,5 saniyede bir nabız vardı. Normalde nabız saniyede iki olmalıydı. Konuşamıyordu, ağzından çıkan kelimeler karışıyordu. Hemen iğne vuruldu. Ayakları kaldırıldı.

O zamana kadar stente itiraz ediyordu. Doktorların genel kanaati, stentin artık geciktirilmemesi istikametindeydi. Bu görüş, doktorların ortak

kanaati olarak kendisine söylendi. Karar kalp ameliyatıydı. Ameliyatı yapacak kardiyolog cerrah, Gülen'in yanına oturarak ona şöyle dedi:

"Durumunuz çok kritik, sizin durumunuzda babam gelse ona da aynı şeyi yaparım. Yine de sizi hür düşüncenizle başbaşa bırakıyorum."[161]

Gülen, doktorların bu kararına uymaya artık daha yakındı.

Bu arada Avrupa Birliği, Türkiye'deki insan hakları mevzuatının iyileştirilmesi için Türkiye'ye baskı yapıyordu. Türkiye Parlamentosu, 10 Temmuz 2003 tarihinde terörün ve terör örgütünün tanımını yeniden yaptı. Artık sadece gerçek terör suçları, yani cebir ve şiddet içeren suçlar terörle mücadele kanunu kapsamında olacaktı. Ancak iki veya daha fazla kişi cebir ve şiddet kullanarak ülkenin laik yapısını değiştirmek isterse örgüt olacaktı. Oysa Gülen için tek kişilik bir örgüt davası açılmıştı. Türkiye Parlamentosu, ceza kanunundaki örgüt tanımını da yeniden yaptı. Buna göre suç örgütü için üç ya da daha fazla kişi gerekiyordu.

Ayrıca Avrupa Birliği'nin baskısı ile Türkiye, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ni kaldırdı ve Gülen'in davası normal Ağır Ceza Mahkemesine sevk edildi.

Gülen'in o günlerde kalp krizi geçirmesine sebep olan üzüntülerini, 2003'ün Ekim ayında *Sızıntı* dergisine yazdığı "Sükûtun Çığlıkları" yazısındaki şu satırlarda görmek mümkün:

"Yıllar var ki komplocuya 'Yeter artık!' demek dilimin ucuna kadar geliyor ve tabiatımın cidarlarını zorluyor; ama kimseye bir şey diyemiyor; Allah'ın görüp bildiğini düşünüyor, olup bitenleri kaderin mutlak adaletine bağlıyor, bir iki yutkunuyor; sonra da 'Buna da eyvallah.' demekle yetiniyorum... Zaman geliyor ki, içimi kanatan bir kısım şeyler karşısında kendime acıyor, bazen de âleme karşı saygılı olayım derken kendime saygısızlık yaptığım hissine kapılıyorum; kapılıyorum ama yine de her zaman bir zıpkın gibi sineme saplanan onca yalan, onca tezvir, onca şeytani plân karşısında dönüp nefsime, 'Dişi olan elbette ki ısıracak, pençesi olan da parçalayacak; hakkı kuvvette görenler mevcut olduğu sürece bunu

değiştirmeye de kimsenin gücü yetmez; öyleyse herkesi hoş gör.' deyip çığlıklarımı içime gömüyor ve duygularımı sükûtun nevhalarıyla dillendiriyorum..."

Gülen, kalp damarlarına stent takılması için 21 Ocak 2004 günü hastaneye yatırıldı. Bypas ameliyatı seviyesinde olmasa bile, kalbin iki damarına stent takılması da riskli bir operasyondu. Gülen, 21 Ocak 2004 günü Pensilvanya'nın Allentown kentindeki Lehigh Valley Üniversitesi Hastanesi'ne gelmeden bir gün önce; yanında kalanlara vasiyetini tekrarladı. Gülen'in kalp damarlarındaki iki önemli darlık balonla açılacak ve o bölgelere stent yerleştirilecekti. Operasyonu Doktor Patrick Kleaveland yapacaktı.

Gülen ve ona eşlik eden iki Türk doktor, 21 Ocak sabahı saat 07.00'de Lehigh Valley Hastanesi'ne geldiklerinde hastane personeli henüz yeni geliyordu. Doktor Kleaveland hastaneye geldiğinde ilk iş olarak Gülen'i muayene etti. Doktor, Gülen'in ayak nabızlarını muayene için çoraplarını kendisi çıkardı ve yine kendisi giydirdi.

Tıbbi müdahale için Gülen'den imza alındıktan sonra, Gülen saat 08. 00'de operasyonun yapılacağı kateter salonuna alındı ve 08.15 gibi işlem başladı. Gülen'e eşlik eden iki Türk doktor, biraz da endişeyle işlemi takip ediyorlardı. Gülen'in kalp damarlarındaki birinci darlık çok kritik bir yerde, "LAD arteri" denilen bölgenin hemen başında ciddi bir darlıktı. Bu darlığı açmak için balon şişirildiğinde iki doktor dua ediyorlardı. Çünkü damar cidarı çatlayabilir veya diğer bazı ciddi komplikasyonlar sebebiyle acil bypas ameliyatı bile gerekebilirdi. İlk darlık, birinci işlemde tam açılmadı, o yüzden balon ikinci kez şişirildi. İkinci müdahalede damarda neredeyse tam bir açılma sağlandı. İkinci darlık biraz daha kolayca ve ilk şişirmede açıldı. Gülen'in kalp damarlarındaki her iki darlık bölgesine stentler başarılı bir şekilde yerleştirilip operasyon bittiğinde saat 09.15'ti.

Gülen, kateter masasından alınmadan hemen önce yanına gelen iki Türk doktora, "*Ben aslında gitmeye hazırlanmıştım.*" dedi. Gülen bu sözlerle,

ameliyat masasına ölüme hazırlıklı olarak yattığını anlatıyordu. Son yıllarda göğsündeki sıkışmalar, hastane kapılarında geçen zamanlar, yoğun bakımlar, ilaçlar, tahliller onu epeyce yormuştu.

İki Türk doktor, Gülen'in "*Gitmeye hazırlanmıştım.*" sözleriyle ölümü kastettiğini ilk etapta algılayamadılar ve "Hocam, biraz daha hastanede kalacağız." dediler. Operasyondan sonra kendisine ayrılan odaya çıkarılan Gülen'e kanı sulandıran ilaç on iki saat süreyle verileceğinden ertesi gün sabaha kadar hastanede kalması gerekiyordu. Gülen, hastane ortamlarında fazla kalmak istemiyordu. Diğer taraftan Gülen, on iki saat süreyle yatağından da kalkamayacaktı. Bu, namazlarını normal şekliyle kılamaması demekti. Bu durum, onu daha da huzursuz etti.

Odada Gülen'e sık sık EKG denilen işlem ve diğer kontroller yapılıyordu. Gülen'in hastaneye yatırıldığından çok az insanın haberi vardı. Onun hastanede olduğunun duyulmasıyla birlikte Amerika'daki Türklerin hastaneye ziyaretçi akını başladı.

Altı aylık bir zaman diliminde, yüzde 5-10 ihtimalle de olsa, stent takılan yerlerde tekrar daralma ihtimali vardı. Gülen 3 ay sonra, kontrol amacıyla "eforlu talyum testi" denilen işleme tabi tutulduğunda stent yerleştirilen damarlarda akımın iyi olduğu ve hemen hemen kalbin tamamının beslenmesinin normal olduğu görüldü. Bu sonuç hem Gülen için hem de doktorlar için rahatlatıcıydı. Diğer hastalıkları sebebiyle yine her gün aldığı onlarca ilaca ve insülin iğnelerine rağmen, en azından kalp sağlığı yönünden endişeler önemli ölçüde ortadan kalkmıştı. 2002 yılı Martında Gülen'e kriz yaşatan kalbindeki ritim bozukluğu 2017'ye kadar bir daha tekrar etmedi. Doktorlar, "Normalde bu hastalarda ritim bozukluğu yılda birkaç defa tekrar eder. Gülen'de 2017'ye kadar tekrar etmedi." diyorlar.

Yılların kalp hastası olan Gülen'in kalbinin yüzde yetmişini besleyen iki ana damarda yüzde seksen ve yüzde doksan oranında tıkanma vardı. Gülen'in kalbindeki üçüncü ana damar ise doğuştan gelişmemişti. Bir kat merdiven çıkmakla, günlük bir kısa sohbet sırasında yaşadığı sıkıntıların

sebebi buydu.

Gülen için hastalıklar, yeni değildi. Gençliğinin ilk yıllarından itibaren, tam on beş yıl sürecek şekilde vücudunda alerjik yaralar çıkmıştı. Ergenlik çağlarında, *"Allahım vücuduma başka insanları rahatsız etmeyecek öyle hastalıklar ver ki, gençlik arzularına zaman bulamayayım."* diye dua etmesiyle başlamıştı bu hastalığı... El, yüz ve ayakları dâhil bütün vücudunda çıkan bu yaralar kabuk bağlıyor, yaraların kabuklarını aldığında bütün vücudunun derisi soyuluyor gibi acı veriyordu. Hem çok fazla acı veren hem de çok kaşıntı yapan bu yaralara merhem sürmesi öylesine yakıcı oluyordu ki odasında yarım saat dört dönüyordu. Bu durum 1970'lere kadar sürdü. Ayrıca 1963 yılında İskenderun'da askerken ciddi bir sarılık geçirmişti. 1980'li yılların başından itibaren de şeker, yüksek tansiyon ve kalp hastalığı başgösterdi. 14 Temmuz 2005'te yanında kalanlara, *"Tepeden tırnağa kadar her yanım sızlıyor. Çok rahatsızım. Acıdan yatamıyorum."* demesinin sebebi işte bütün bu hastalıkların bıraktığı mirastı.

2017 yılı Ocak ayındaki bir görüşmemizde şunları söyledi:

"Hayatım boyunca çok sağlıkla tanışmadım. Tam sağlık nasıl bir şey hatırlamıyorum. Allah'a hamdolsun. Eyyub Aleyhiselam için bir imtihan, bizim için bir istihkak. Müstehak olmasak yapmaz. Bir arkadaşıma saydırdım, otuz küsür hastalığım var ve her gün 40 ilaç alıyorum. Çektiklerimi duymuyorum."[162]

Gülen, *"Yaş ilerledikçe bazı şeyleri yapmada zorlanıyorum, Şöyle dua ediyorum: Ya Rabbi, benim yapmam gereken şeyleri başkalarına yaptıracak hâle gelmeden emanetini al. Ahirete müştakım."* diyordu.[163]

2006: Gülen Oy Birliğiyle Beraat Ediyor

Türkiye'deki Gülen davasındaki gelişmelere paralel olarak, Amerika'daki oturum davasında benzer anormallikler yaşanıyordu. Fethullah Gülen, 30 Nisan 2001 tarihinde, din adamları için gerekli olan I-360 formunu doldurup, ABD Göçmenlik Bürosu'na (USCIS) özel göçmen ve din görevlisi

vizesi başvurusu yapmıştı. Göçmenlik Bürosu, başvuruyu tam 15 ay sonra, 7 Ağustos 2002 tarihinde onaylamıştı. Kurallara göre Göçmenlik Bürosu, onay kararını doksan gün içinde vermesi gerekiyordu

Gülen, 18 Ekim 2002 günü, daimi oturma vizesi olan I-485 başvurusu yaptı. İşlemler normal seyrinde giderken, 2004 tarihinden itibaren bu süreç yavaşlamaya başladı. ABD Hükümeti'nden Gülen ile görüşme talebi geldi ve bu görüşme, 12 Ocak 2006 günü Philadelphia Göçmenlik Bürosu'nda gerçekleşti. Normalde, bu süreçte böyle görüşme talebi olmazdı. (Bu ikinci görüşmeydi. Birinci görüşme 17 Eylül 2003 günü yapılmıştı).

12 Ocak 2006 günü Philadelphia'da gerçekleşen görüşmeye Washington'dan bir görevli de katıldı, oysa böyle bir katılım, bu statüdeki bir vize başvurusu için çok olağandışı bir durumdu. Görüşme ayrıca video kaydına alındı. Görüşmenin yarısı Gülen'in kalıcı oturum yeterliliği dışında sorularla geçti.

Mülakatta sorulan sorular Hizmet hareketinin yapısı, gelir kaynakları, Gülen'den sonra başa kimin geçeceği, harekete ne olacağı ve hareketin mensuplarının toplantılarını kimin düzenlediği gibi şeylerdi. Göçmenlik bürosundaki bazı kişiler Türkiye'deki iddialardan etkilenmiş ve Gülen'in gizli bir ajandası olduğundan şüpheleniyorlardı. Görüşmede avukatı, Gülen'in şiddetten uzak İslâm düşüncesi, farklı din mensupları arasındaki diyalog faaliyetleri, cami ile devleti birbirinden ayıran vizyonunu anlattı.

Gülen'in avukatı, daha sonra bu görüşmenin kayıtlarını talep ettiyse de onları federal yargılamaya kadar alamadı. Ayrıca 2006 yılı Şubat ayında, Philadelphia Göçmenlik Bürosu, Gülen'in avukatlarının uyum statüsü ile ilgili tedarik ettiği belgelere ek belgeler talep etti.

Bir daha Türkiye'deki davaya dönelim. Mahkemenin erteleme kararından üç yıl sonra, 7 Mart 2006'da Gülen'in avukatları, Avrupa Birliği'nin baskısı ile yapılan kanun değişikliklerinden sonra, yeniden yargılama talebinde bulundular. Terörle Mücadele Kanunu'nda Meclis'in 2006'da yaptığı yeni bir değişiklik üzerine Gülen'in avukatları, davanın

kesin sonuca bağlanmak üzere yeniden görülmesini talep ettiler. Bu talebin kabul edilmesi üzerine yargılama kaldığı yerden devam etti.

Türkiye Ekim 2005'te Avrupa Birliği ile müzakere görüşmelerine başladı. Bu süreç, yargı ve insan hakları alanında önemli adımlar atılmasını sağladı. İfade özgürlüğü, dini yaşama özgürlüğü standartları yükseldi. Mesela yeni düzenlemelerden biri, 2006'daki Ceza Muhakemesi Kanunu değişikliğiydi. Buna göre, avukat olmadan alınan ifadeler mahkemede kabul edilmeyecekti. Demokrasi, insan hakları, temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan Avrupa Birliği süreci, Gülen davasını böylece doğrudan etkiledi.

Dilekçeyi alan Ağır Ceza Mahkemesi, Emniyet Teşkilatı'na yazı yazarak, Gülen'in suç teşkil eden herhangi bir eylemi olup olmadığının araştırılmasını istedi. Yetkili merciler Türkiye'nin bütün il ve ilçelerinde yaptıkları araştırmadan sonra, Gülen ve Gülen'le ilişkili kişiler hakkında herhangi bir suç unsuruna rastlanmadığını mahkemeye rapor ettiler.

Aradan geçen üç yıllık zaman diliminde Devlet Güvenlik Mahkemeleri, Ağır Ceza Mahkemelerine dönüştürülmüştü. Üç kişilik mahkeme heyetinden bir kişinin askeri hâkim olduğu DGM'ler 2004 yılında kaldırılmıştı ama askerin mahkemeler üzerindeki etkisi uzun süre devam etti. Hafta sonu Genelkurmay'da seminerler düzenleyip, hâkimleri yönlendiriyorlardı.[164]

Yargılamayı, Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi sürdürdü. 5 Mayıs 2006 günü Ağır Ceza Mahkemesi kararını açıkladı. Mahkemedeki üç hâkimin oybirliğiyle Gülen beraat etti. Hâkimler, 2006 Türkiye'sinde kariyerlerini tehlikeye atarak ama adaletin ve insan haklarının yanında yer alarak, hukukun yolunda yürüyerek bu kararı cesur bir şekilde aldılar. Mahkeme'nin 50 sayfalık kararı, savcının Gülen'e yönelik bütün iddialarını tek tek çürütüyordu. Bu uzun maratonda, sekiz klasörle başlayan Fethullah Gülen davası, beraat kararı çıktığında 28 klasöre ulaşmıştı.

Mahkeme Başkanı Orhan Karadeniz, üyeler Ramazan Aksan ve Kadir

Kayaban'ın oybirliğiyle aldığı beraat kararında, düşünce ve örgütlenme özgürlüğüne vurgu yapıldı. Kararda üzerinde durulan konu şuydu:

"Gülen'in yazılı eserleri ve konuşmalarının hiçbirinde suç yok. Faaliyetleri ifade ve din hürriyeti çerçevesindedir. Düşünce özgürlüğü ve bu düşünceler etrafında örgütlenme özgürlüğü, demokrasinin en temel unsurudur. Gülen'in suç işlediğini ortaya koyamayan bu iddianame geçersizdir."[165]

Mahkeme, savcının Genelkurmay'dan aldığını belirttiği dokümanların ve istihbarat raporlarının hukuki bir değeri olmadığını karara bağladı.

Savcının davada kullandığı bu raporlardan bir tanesi var ki, İslâm Peygamberi Hazret-i Muhammed'e ağır hakaretler içeriyordu. 1998 yılı Mart ayında Ankara'da elden ele dolaşan ve "Fethullah Gülen: Dünü, Bugünü, Hedefi" başlığını taşıyan 18 sayfalık bu raporun son iki sayfasında, Hazret-i Muhammed için, "bin 400 yıl önce yaşamış ve Allah'la konuştuğunu iddia eden bir hikâyeci" deniliyordu. Rapora göre İslâm'ın kutsal kitabı Kur'ân-ı Kerim, Hazret-i Muhammed'in ölümünden sonra yandaşlarınca toplanan ve kutsallık atfedilen bu hikâyelerden ibaretti. Raporun 16 sayfalık kısmında ise Fethullah Gülen ele alınıyordu. Gülen'e de "akıl hastası" gibi ağır hakaretler vardı. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin içinde birilerinin illegal bir şekilde bu doküman ve raporları hazırladığı anlaşılıyordu.[166]

Göçmenlik Bürosunun Çıkardığı Sıkıntılar

Gülen'in Türkiye'deki davada beraat etmesinden 7 gün sonra Amerika'da, 12 Mayıs 2006 cuma günü, göçmen bürosu görevlileri Gülen'in yaşadığı yere haber vermeden geldiler.

Görevliler, Göçmenlik Bürosu'nun Gülen'in 2002'deki I-360 başvurusunu doğru bir şekilde kabul edip etmediğini sorguladılar ve Gülen'in daimi oturma vize başvurusunu geri çekmesini ısrarla tavsiye ettiler. Bu durumda Gülen'e, ABD'yi terk ettiğinde, tekrar ABD'ye dönüşünü engelleyecek hiçbir durum olmayacaktı. Gülen ise bu teklifi kabul etmedi. (Bu olay öncesinde İnterpol Washington, 10 Kasım 2005'te İnterpol Türkiye'den Gülen'in

herhangi bir suç kaydı olup olmadığını sordu. İnterpol Türkiye, 25 Kasım 2005 tarihli cevabında, Gülen'in herhangi bir suç kaydı bulunmadığını ve hiçbir suç faaliyetine katılmadığını bildirdi).

Bir hafta sonra, 19 Mayıs 2006'da Gülen'in avukatı Göçmenlik Bürosu ile iletişime geçerek, Gülen'in çok hasta olan kardeşinin yanında bulunmak için Türkiye'ye gitmesi gerektiğini söyledi. Ertesi hafta, Göçmenlik Bürosu, şartlı seyahat belgesi (Advanced Parole Document) verdi. Belge 15 Temmuz 2006 tarihine kadar geçerli idi ve ABD'ye sadece bir kez giriş hakkı tanıyordu. Sürenin kısalığı ve bir kez girişle kısıtlanması oldukça ilginçti ve pek rastlanmayan bir durumdu. (Gülen'in 27 Ekim 2004 tarihli seyahat belgesi talebine cevap verilmemişti).

Büro sonunda bir seyahat güzergâhı belirtilirse ve en fazla iki ay süreli olursa, seyahat izni vermeyi kabul etti. ABD'ye tek giriş hakkı olacaktı. Bu konuda elinden şimdiye kadar binlerce belge geçmiş olan Gülen'in avukatı, hiç seyahat güzergâhı istendiğine şahit olmamıştı. Genelde, iki üç aydan başlayıp bir yıla kadar süren, ülkeye istediği kadar giriş, çıkış yapabilmeyi sağlayan izin belgesi veriliyordu. Gülen'in avukatı, Haziran ortalarına doğru, Türkiye'de yükselen siyasi tansiyon yüzünden Gülen'in Türkiye seyahatinin ertelendiğini bildirdi. Gülen'in avukatı çok girişli ve gidilen yerde bir yıl kalmaya izin veren yeni bir seyahat belgesi talebinde bulundu. Bu belgeler kalıcı oturma izni olanlara da veriliyordu. Avukat aynı başvuruyu Ağustos'ta da yaptı ama bir sonuç alamadı.

14 Ağustos 2006'da, Gülen'in avukatı bu sefer çalışma izni için büroya başvuruda bulundu. Göçmenlik bürosu, Eylül'de din görevlileri için özel göçmen statüsü olan I-360 vizesini iptal etme niyetine dair bir ihbarname gönderdi.

İptal etme niyeti ihbarnamesi geldikten sonra, bu iptal etme niyetine cevap vermek için Gülen'in avukatı iki itiraz başvurusunda bulunduysa da büro itirazlara hiçbir cevap vermedi, hatta rutin bir şey olan, bu başvuruların alındığına dair makbuz bile göndermedi.

Bu olaydan bir hafta sonra, 11 Kasım 2006 günü, Gülen'in avukatı göçmenlik bürosuna din görevlisi olarak, olağanüstü kabiliyetli kategorisinde olan kimselere oturma ve çalışma izni veren I-140 başvurusunu yaptı. Bu vizenin kabulüyle sürekli kalma hakkının da yolu açılmış oluyordu. Başvurusuna onbeş gün içinde cevap verilmesini garanti altına almak için ödenmesi gereken bin doları da ödedi.

Bu başvurudan üç gün sonra, 14 Kasım 2006 günü Göçmenlik Bürosu USCIS, Gülen'in I-360 vizesini iptal etti.

Ödeme yapılması durumunda Göçmenlik Bürosu, cevabı nadiren geciktirir, geciktirse de aldığı parayı iade eder. Gülen'in I-140 başvurusunda ise ne belirtilen sürede cevap verildi ne de para iade edildi. Aslında göçmenlik bürosundan, I-140 başvurusuna, Mayıs 2007'de federal mahkemeye başvurulana kadar herhangi bir cevap gelmedi. Mahkemeye cevap gelmeden birkaç gün önce, I-140 başvurusuyla ilgili Gülen'den ek belge talebinde bulunuldu.

Bu arada Gülen, 30 Kasım 2006'da, iptal edilen I-360 başvurusu için temyiz ihbarnamesi olan I-290 B formunu teslim etti. Bu form göçmenlik bürosuna, büronun kendi hizmet hatasına dayanan I-360 iptali kararının düzeltilmesi için yapılan başvuru idi. Başvuru üzerine, bu iptal kararı 25 Nisan 2007 günü kaldırıldı.

Gülen'in Avukatı Federal Mahkemede Dava Açıyor

Gülen'in avukatı, 25 Mayıs 2007'de Philadelphia Federal Mahkemesi'nde, Göçmenlik Bürosu aleyhine dava açtı. Gülen'in avukatının açtığı dava, olağanüstü yetenek kategorisinde I-140 başvurusunun kabul edilmemesinin hukuki olmadığı esasına dayanıyordu. Göçmenlik Bürosu, bu statüyü mahkeme kararı üzerine kanunen mecbur kalınca onaylayacaktı. Bu statünün onanması daimi oturma statüsü başvurusu olan I-485 başvurusuna zemin hazırlıyordu. Bu aşamada devreye federal hâkim Steward Dalzell girdi.

13 Ağustos 2007 tarihinde Göçmenlik Bürosu, Gülen'in başvurusuyla ilgili daha fazla delil istedi. Gülen lehine yazılmış 13 mektuba, "Bu kişilerin sizin ve uzmanlık alanınız hakkında nasıl bilgi sahibi oldukları belli değildir." dedi. Dini liderlerle çekilmiş resimlerinin neden ve nasıl çekildiğini sorguladı. Gülen'in sunduğu yayınlarına dair ek belge istedi. Bu arada Gülen'in I-360 vizesi, 21 Ağustos 2007 günü yeniden iptal edildi.

Gülen istenen delilleri, belgeleri ve daha fazla destekleyici dokümanları 4 Ekim 2007 tarihinde göçmenlik bürosuna verdi. Göçmen yasalarına göre bilim, sanat, eğitim veya spor konularında olağanüstü kabiliyetli kategorisindeki kişi, yeteneğini ulusal veya uluslararası arenada duyurmuş ve yeteneği belgelerle kanıtlanmış kişidir. Federal düzenlemeler, alanında zirveye ulaşıp bu alandaki başarıları en yüksek yüzdelik dilimler arasında yer alan insanları bu kategoriye dâhil eder. Mesela bu kişi, Nobel ödülü gibi uluslararası bir ödül almış ya da listede belirtilen on kriterden en az üçünü karşılıyor olmalıdır.

Administrative Appeals Office (AAO), Gülen'in üç kriterden ikisini taşıdığını kabul etti. Gülen, alanında profesyonel yayın yapma veya medya organlarında eğitim alanında yaptığı katkılara geniş yer verilmesi ve eğitim alanında önemli bilimsel katkılarda bulunma özelliklerine haizdi. Ama garip bir şekilde Gülen'in bilimsel makaleler yayınladığını kabul etmedi (19 Kasım 2007).

Administrative Appeals Office (AAO) gözlemcisinin yorumuna göre, Gülen'in esas alanı eğitimdi ve bu alan Gülen'in kriterlere uyduğu tek alandı. Gülen'in avukatı, gözlemcinin yorumunu çok dar kapsamlı buldu. Gülen'in teoloji, siyaset bilimi ve İslâm alanında yayınlanmış makaleleri olduğunu, bu alanlarda çalışan öğrencilere rehberlik yaptığını, gözlemcinin bunları gözardı ettiğini anlattı. Davaya bakan hâkim, Gülen'in haklı olduğuna karar verdi. Hâkim, Gülen'in kriterlere uygun pek çok belge verdiğini belirledi.

Hâkim, Gülen'in çalışmalarının önde gelen üniversitelerde başvurulacak

kaynak listelerinde olduğuna dikkat çekti. Göçmenlik Bürosu da, Administrative Appeals Office de Gülen'in düşünceleri ile ilgili akademik çalışmaların yapıldığını kabul etti. Ama AAO, bilimsel çevrelerin Gülen'in düşüncelerini önemli bulmadığını söylüyordu. Hâkim bunu reddetti. Bu görüşün, sunulan delillerle tamamen çeliştiğini ifade etti. Federal hâkim Dalzell, AAO'nun 'Gülen alanında bilimsel makale yayımlamadı" tezini de kabul etmedi. Böylece Gülen üçüncü kriteri de sağlamış oluyordu.

Federal hâkim, Gülen'in alanında ABD'de çalışmalarına devam edip etmeyeceğine dair de karar vermeliydi. Bu hakkı kazanması için Gülen'in bir istihdam başvurusunda bulunmasına gerek yoktu. İhtiyacı olan şey, alanında çalışmaya istekli olduğuna dair delil sunmaktı. Bu delil, basit herhangi bir beyanat, çalışmalarını ABD'de nasıl yürüteceğine dair bir açıklama olabilirdi. Bunun üzerine Gülen, AAO'ya şöyle bir beyanat verdi:

"Bilimsel çalışmalara; akademik çevredeki kişilerle görüş alış verişinde bulunarak, konferanslara katkıda bulunarak devam etme niyetindeyim. Bu bana, farklı inançların ve dinlerin mensupları arasında diyaloğu ve uyumu geliştirme şansı tanıyacaktır."

AAO bu açıklamayı yeterli bulmadı. Çünkü AAO'ya göre Gülen'in, ABD'ye gelmesindeki birinci sebep eğitim alanındaki bu faaliyetler değildi. Ama hâkim, bu görüşü kanuna aykırı buldu. Bu arada, Gülen'in I-360 vizesinin iptali kararının kaldırılması talebi, 7 Mart 2008'de reddedildi. Ama nihai kararları federal hâkim verecekti.

Sekiz Yıl Süren Davanın Bitişi: Temyiz Mahkemesi Beraat Kararını Onaylıyor

Bir kez daha Türkiye'deki dava sürecine dönelim. Türkiye'deki mahkemenin beraat kararına mahkemenin o tarihteki savcısı itiraz etti ve dosya, Türkiye'deki temyiz mercii olan Yargıtay'a geldi. Son sözü söyleyecek mahkeme, temyiz makamı olan Yargıtay'dı. Bu tür davalara Yargıtay'ın beş üyeden oluşan 9. Ceza Dairesi bakıyordu. Yargıtay Dairesi, 5 Mart 2008

günü kararını verdi. Beş Yargıtay üyesi o gün oybirliğiyle Gülen'in beraat kararını onayladı.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Dairesi'nin oybirliğiyle aldığı Gülen kararına 7 Nisan 2008 günü itiraz etti. Başsavcı, "Beraat kararı yerine dava düşürülsün." görüşünü öne sürdü. Bu, zaten beş yıl önce yargılamanın ilk aşamasında verilen karardı. Dolayısıyla başsavcının bu itirazının dava için pratik bir sonucu yoktu. Sadece itirazı görüşecek Yargıtay Ceza Genel Kurulu, davanın "beraatle" mi yoksa "düşmeyle" mi sonuçlanacağına karar verecekti.

Normalde Yargıtay Başsavcısı'nın beş yüksek hâkimden oluşan bir Yargıtay Dairesi'nin oybirliğiyle aldığı bir beraat kararına itiraz etmesi olağan değildi. Yargıtay Başsavcısı itiraz ederse bu davalar son olarak yüksek mahkemede Ceza Genel Kurulu adı verilen bir heyetin önüne gelir ve bu kurul 20-30 kişilik bir yüksek hâkimler heyeti ile toplanır. Bu heyet 24 Haziran 2008 tarihinde toplandı. Toplantıya katılan 23 yüksek hâkimin 17'si Gülen lehine oy kullandı. Böylece Başsavcının yaptığı itiraz reddedildi ve Gülen'in beraat kararı onaylandı. Türkiye'nin hukuk sisteminde, bu karara karşı gidilebilecek başka bir yer yoktu. Bu, artık kesin ve son karardı. Böylece 2000 yılında başlayan ve tam sekiz yıl süren dava, Gülen'in beraatiyle sonuçlanmış oldu.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun bu kararından yirmi gün önce Gülen'in yanındaydım. Gülen'in İzmir'deki çok yakın arkadaşlarından Mustafa Birlik ve oğlu ziyaretine gelmişlerdi. 4 Haziran 2008 günü, Mustafa Birlik ve oğlu Türkiye'ye dönmek üzere Gülen'le vedalaştılar. Bu yakın arkadaşını gözyaşlarıyla uğurlayan Gülen'in ağzından peş peşe üç defa şu cümle döküldü: *"Nereye gidiyorsunuz?"* Gülen onların nereye gideceklerini çok iyi biliyordu. Bu onun Türkiye özleminin bir ifadesiydi.

Gülen davasının kitabını yazan Prof. James Harrington'un ifadesiyle, 24 Haziran 2008, Gülen için bir zafer günüydü, onu yok etmek isteyenler için ise hüsran...[167]

Foreign Policy ve *Prospect* dergilerinin yaptığı dünyadaki 100 Büyük Entelektüel oylaması aynı haftaya denk geldi. Gülen, takipçilerinin yoğun interaktif katılımıyla birinci oldu.

Bu arada Türkiye, Avrupa Birliği yolunda bir adım daha attı, 2008'in Ocak ayında idam cezasını savaş zamanını da kapsayacak şekilde tamamen kaldırdı. Bu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 13. Protokolünün gereğiydi. Barış zamanında idam cezası 2002 Ağustos ayında kaldırılmıştı.

Federal Hâkimin ABD İç Güvenlik Bakanlığı'na Talimatı: Gülen'in Vizesini Verin

Yeniden Amerika'daki davaya dönelim. Davanın sonucunda Federal Hâkim, Gülen'in kriterleri yakaladığı yönünde karar verdi. Karara göre Gülen, talep ettiği vizeyi almak için her türlü kriteri taşıyordu, AAO'nun başvuruyu reddeden kararı kanuna aykırı ve delilsizdi. Federal Hâkim, 16 Temmuz 2008 günü, İç Güvenlik Bakanlığı'na Gülen'in I-140 başvurusunu kabul etmesi talimatını verdi.

Federal hâkimin bu kararlarına rağmen, hikâye burada bitmedi. Göçmenlik Bürosu, daha önce kabul etmiş olmasına rağmen, din görevlileri için özel göçmen vizesi olan I-360 ve daimi oturum vizesi olan I-485 başvurularını reddetmek istedi. Çünkü Göçmenlik Bürosu ve Gülen'in avukatları, I-360 ve I-140 başvurularını birlikte karara bağlama konusunda anlaşmamışlardı. I-360, bekleme sürecinde kalmıştı. Bunun üzerine Gülen'in avukatları hâkim Dalzell'e başvurup I-360 başvurusu üzerine bir duruşma talep ettiler.

26 Eylül 2008 tarihinde hâkim bir açıklama yayınlayarak her iki tarafa kanuni görüşlerini bildireceğini söyledi. Gülen'e altı yıl boyunca I-360 vizesi verilip, sonra bu vize için uygun şartlara sahip olmadığı gerekçesiyle vizenin iptal edilmesinin hiçbir mantıklı tarafı yoktu.

10 Ekim 2008 tarihinde Göçmenlik Bürosu, sonunda Fethullah Gülen'in daimi oturma vizesi olan I-485 başvurusunu kabul etti.

Bundan sonra Gülen'in avukatları, Yargıya Eşit Erişim Yasası (Equal Access to Justice Act) uyarınca avukat masraflarının ödenmesi girişiminde bulundular. Eğer bir kişi hükümetin gerekli adaleti sağlamadığını gösterip mağduriyetini kanıtlarsa, bu hükümeti zor bir durumda bırakırdı. Eğer bu süreci hükümet başlatmışsa karşı tarafın masraflarını ödeme yolu açılıyordu. Sonuçta hükümet, avukat masraflarını ve Gülen'in iki yıl önce ödediği bin doları geri ödemek zorunda kaldı. Dava her iki tarafın mutabakatıyla, 25 Şubat 2009'da düştü. Gülen'in avukatı, Gülen'den aldığı avukatlık ücretini iade etti. Gülen bu parayı bir yardım kuruluşuna (Washington'daki Rumi Forum) bağışladı.

Bu tarihte İç Güvenlik Bakanlığı'nın Gülen'in vize almasını engelleyici çabası nereden kaynaklanıyordu? Hiç kimse, Gülen'in eş zamanlı olarak Türkiye'de ve ABD'de verdiği bu hukuk mücadelesinin perde arkasını, insan hakları savunucusu Prof. James Harrintgon kadar etkileyici anlatmadı. Teksas Üniversitesi'nde insan hakları dersi veren Prof. Harrington, uzun bir çalışma sonucunda, *Fethullah Gülen'in Hukuk Serüveni* adını verdiği kitabını 2011 yılında yayınladı.

Aynı zamanda Teksas İnsan Hakları Projesi Derneği kurucusu olan Harrington, bu kitabını yazarken Türkiye'ye geldiğinde görüştüğü gazetecilerden biri de bendim. O dönemde, Gülen aleyhine açılan davanın duruşmalarını izleyen gazetecilerden biriydim.[168]

Prof. James Harrington, Gülen'e yapılan ithamlara dair objektif sonuçlara ulaşmak için kitabın yazım sürecinde Pensilvanya'ya gidip Gülen ile görüşmedi. Harrington şöyle diyor:

"Görüşme talebinde bulunmadığım tek kişi, hayatının bir bölümünü konu alan bir kitap hazırlamama rağmen Fethullah Gülen'di. Üniversitede verdiğim derslerime hazırlanırken yaptığım gibi, Gülen davasının tutanaklarına bakmak daha mantıklı göründü. Gülen'in avukatlarıyla görüştüğüm gibi, Türkiye'deki yargı sistemini ve davaları daha iyi anlamak için savcılarla da görüştüm."

Prof. James Harrington, Gülen'in bir din âlimi olarak Amerika'da başvurduğu göçmen statüsünü almak için karşılaştığı bu normal olmayan zorluklara dair şu tespiti yapıyor:

"Bu süreç Türkiye'deki davaya paralel olarak 8 yıl sürdü. Perde arkasındaki politik güçler, federal bir hâkimin müdahalesine kadar bu süreci durdurmaya çalıştılar..."

O dönemde ABD İç Güvenlik Bakanlığı'nın Gülen'e çıkardığı zorlukları sorgulayan Prof. James Harrington, Türk ordusuna Irak ve Afganistan'daki savaşta ihtiyaç duyulan destek, ABD'nin Türkiye'deki askeri üssü olan İncirlik üssünü kullanmakta devam isteği, Orta Doğu'nun stratejik önemi gibi olguları hatırlatıyor. Türk ordusunun ABD'den aldığı büyük mühimmatlar söz konusuydu, ABD'de eğitim görmüş ve burada ilişkiler kurmuş bazı Türk ordu mensupları vardı. Ama Harrington şunu da ekliyor: "Nedenler, hiçbir zaman tam olarak açığa kavuşamayacak..."[169]

Gülen Düşmanlarının Son Hamlesi: Göçmenlik Dosyasındaki Bilgiler Sızıyor

Gülen'in avukatları, 10 Ekim 2008'de ABD'deki oturma iznini aldıklarında bu kararı medya ile paylaşmadılar. Ancak iki gün içinde kararın bütün detayları çoğunlukla Fethullah Gülen aleyhine kampanya yürüten Türkiye'deki *Cumhuriyet* gazetesi başta olmak üzere medyadaydı. Verilen bilgiler ancak Göçmenlik dosyasından öğrenilebilirdi. Gizli hedefleri olan birileri bu bilgiyi sızdırmış olmalıydı.

Prof. Harrington'a göre, Gülen'in düşmanları son bir hamle olarak dosyayı sızdırıp yeni bir oyun oynamak istediler ama başarılı olamadılar. Türkiye'deki dava süreci de artık bitmişti. Böylece Gülen kendisi, ilham verdiği takipçileri ve hukukun üstünlüğü adına bir zafer kazandı:

"Politik yargılamalar insanlık tarihi boyunca olmuştur. Batı geleneğinde ve kültüründe Sokrates, Hazret-i İsa, Galileo, Eingizisyon Mahkemesi, Salem cadıları yargılamaları karşımıza çıkar. Son yılların sıradışı politik yargılamalarından biri, Fethullah Gülen'in 8 yıl süren davasıdır. Bu davada

perde arkasındaki entrikalar oldukça fazladır... Bu dava, Sufi İslâm geleneğinde ılımlı, demokratik bir hareketin yükselişini ve bunu engellemeye çalışan bir yapıyı ilgilendiriyor... Bu dava, Gülen'den ilham alan hareketin yaptıklarını tehdit olarak gören, bu sebeple asılsız iddialar ortaya atan ve medyayı bu amaç için kullanan gizli ve derin bir yapı tarafından yön verilen bir davadır... Gülen davası, pek çok yönüyle gariplikler taşır.. Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'na özgürlükler getiren birinci ek maddesinde, bir yanda devletin dini bir yapılandırması yokken, diğer taraftan kişilerin dini inançlarını özgürce yaşaması vardır. Türkiye, Amerika'nın yaşadığı bu hayat düzenine kavuşmak için bir asırdır mücadele vermektedir... ABD'de insan hakları uğruna verilen mücadele ne kadar çetin olursa olsun sürülme, işinden olma, aşağılayıcı medya kampanyaları, hapis ve inandığımız şey uğruna ölüm gibi şeylerle artık yüzleşmek zorunda değiliz."[170]

Ama bunların hepsi, 2014'ten itibaren dört yıl boyunca Türkiye'de yaşandı. Kitabın yedinci bölümünde, Türkiye'deki bu trajik hikâyeyi okuyacaksınız.

Fethullah Gülen'in Türkiye'deki ve Amerika'daki mahkemelerden olumlu sonuç alması, onu yargılamak isteyenlerin bu isteklerini sonlandırmadı. Olayların seyrinin değişmesinde Avrupa Birliği'nin Türkiye'den istediği kanun değişiklikleri ve anayasa reformunun etkisi büyük oldu.

Prof. James Harrington, "Gülen bu yargılamalar sürecinde örnek bir savunma yaptı." diyor ve şöyle devam ediyor:

"ABD'de 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başlarında sosyal adalet ve sivil özgürlüklerin ilerlemesinde önemli rolü olan avukat Clarence Darrow kanunların hâkim olan güç tarafından şekillendirildiğini ve kendine hizmet edecek biçimde ayarlandığını belirterek, kanun ile adalet arasındaki ayırıma dikkat çekmiştir. Ancak Fethullah Gülen davasında kanun ve adalet işbirliği yaparak daha adil bir toplum ve dünya isteyenlerin lehine davranmıştır... Karar Fethullah Gülen için sadece bir aklanma değildi. Aynı zamanda temsil ettiği hareketin daha da güçlenmesine ve Türkiye'de demokrasi ve insan haklarının çıtasının yükselmesine vesile oldu... Ruhban sınıfını reddeden Fransa'da 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan jakoben laicite akımıyla bağlantısından dolayı laicist ya da laicism kelimeleri kullanılır... Türkiye'nin kurucuları bu akımdan oldukça etkilenmişlerdir ve çoğu Fransız okulları ve üniversitelerinde okumuşlardır. Böylece Türkiye, Fransız laikliğini benimsedi..."[171]

Prof. Harrington, hukuk serüvenini yazdığı Fethullah Gülen'in düşünce

dünyasını ve ilham verdiği hareketi anlatırken, kendisinden yıllar önce Gülen'in kitaplarını okuyarak ulaştığı sonuçları yazan Türkiye'nin ceza hukukçusu Çetin Özek ile hemen hemen aynı değerlendirmeleri yapıyor. İki ayrı coğrafyadan iki ayrı ceza hukukçusunu Gülen hakkında aynı sonuçlara ulaştıran şey, Gülen'in evrensel diliydi. Prof. Harrington şunları ifade ediyor:

"Gülen, vaazlarında sadece ahiretten bahsetmeyip dünya hayatının iyileştirilmesi gibi toplumu ilgilendiren konulara da ağırlık verdi. 1960'lardan itibaren yapılan eğitim faaliyetleri milyonlarca kişinin hayatını etkiledi... Gülen'e göre, İslâm âleminin geri kalmışlığı, onların çağdaş bilimi ihmallerinden kaynaklanmaktadır. Zengin kimseleri herkesin iyiliği için fakirlere yardım etmeye davet eder, teşvik eder. Toplumun ilerlemesi için fertlerin kendilerini düşünmeyi bırakıp başkaları için yaşaması yani diğergam olması gerekir... Vaazlarında, insanların hem Allah'a inanma, hem modern hayatla iç içe olma, hem de topluma karşı sorumluluk gibi değerlere sahip olabileceğini vurgular. Gülen sadece dinden bahsetmeyip, hayata dair meselelere yer verdiği için etkili bir dini liderdir. Dinin yüzde 95'inin kişisel hayatla ilgili olduğuna dikkat çekerek, toplumdaki ilerlemenin kişilerin manevi hayatlarındaki ilerlemeye bağlı olduğunu savunur... Sağlam karakteri, Allah ile arasındaki sıkı irtibatı sayesinde çizdiği dini lider kimliğiyle din mensupları arasında diyaloğun güçlü bir savunucusu oldu. Demokrasiye saygı, güzel ahlâkı ve aksiyoner dini hayatı, çoğu kimse için cazip, ılımlı ve umut vaat edici olmuştur... Gülen Türkiye'deki insanları, yabancılara potansiyel düşman gözüyle bakmayı bırakıp, onları arkadaş olarak görmeye davet eder... Gülen'in öğretisi, bireylerin erdemli bir hayat sürmesi gerekliliği üzerinedir. Bu da toplumdaki diğer kişilere sirayet eder. Gülen içte ve dışta tüm inananları, insanların dünyayı şimdikinden daha iyi bir hâle getirebileceklerine dair bir mefkûre etrafında toplamıştır... Türkiye'nin dışındaki okullar Filipinler, Makedonya, Afganistan, Irak, Bosna, Kenya gibi dini ve etnik çatışmaların yaşandığı ülkelerde etnik gruplar ve farklı dini gruplar arasında uzlaşmacı rol üstlenirler. Afganistan'da, Pakistan'da ve Türkiye'nin güneydoğusunda aileleri tarafından okula gönderilmeyen kız çocuklarının eğitimleri konusunda önemli faaliyetler ortaya konulmaktadır. Hizmet okulları bulundukları ülkelerde fakir öğrencilere sağladıkları onbinlerce bursla, sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini sağladılar... Gülen her zaman radikallerin hedefi oldu. Radikal İslâmcı ve el-Kaide, IŞİD çizgisindeki insanlara göre Gülen, Hristiyan ve Yahudilere karşı çok yumuşaktır, onlara taviz vermektedir ve yeterince Müslüman değildir. Bartholomeos ve Papa ile görüşmelerini eleştirirler.

Ultra milliyetçilere göre Gülen, Türkiye'nin laik düzeni için bir tehdittir ve Humeyni gibi gelmek istemektedir. Hâlbuki defalarca demokrasiden geriye dönüşün mümkün olamayacağını belirtmiştir... Gülen, 11 Eylül olaylarını kınayan *The New York Times* ve *Washington Post* gibi gazetelere taziye mesajı veren ilk dini lider oldu. *The New York Times*, taziyeyi saldırıdan hemen sonra, *Washington Post,* 21 Eylül 2001'de yayımlamıştır...»[172]

Gülen'i Pensilvanya'da ilk kez 2005 yılının kış mevsiminde ziyaret ettim. Dil eğitimi için bulunduğum Massachusetts eyaletindeki Boston şehri Gülen'in ikamet ettiği Pensilvanya'nın Saylorsburg kasabasına beş saat mesafedeydi. 2005'in yaz mevsiminde Gülen'e yaptığım ikinci ziyarette eşim ve o sırada beş yaşında olan büyük kızım da bizimle birlikteydi. Beş yaşındaki kızımın bana sorusunu hiç unutmuyorum:

"Baba, Fethullah Gülen neden Türkiye'ye gidemiyor?"

Sorusu haklıydı. Gülen, Pensilvanya'daki hayatına *"gönüllü sürgün"* diyordu ve ülkesi Türkiye'ye gönül rahatlığı ile dönemiyordu. Aradan yıllar geçti. Gülen Türkiye'yi dönülebilecek güvenli bir ülke olarak görmedi bu yıllar boyunca... Görünüşte Gülen'in muhafazakâr düşüncelerine yakın bir iktidar iş başındaydı. İslâmcı kimliğini her fırsatta vurgulayan Tayyip Erdoğan başbakandı. Ancak olaylar göründüğü gibi değildi ve Gülen'in ne kadar haklı olduğunu 2013 yılından itibaren bütün dünya görecekti.

Gülen ve takipçileri hayatlarının en büyük imtihanını, İran'daki Humeyni rejimine özenerek Türkiye'de İslâmcı bir Nazi rejimi kurmak isteyen siyasal İslâmcılarla yaşayacaklardı.

12 Eylül İhtilali'nden sonra, altı yıl arandığı 1980-86 dönemini, *"hicran dolu yıllar"* sözleriyle değerlendiren Gülen, Amerika'da geçirdiği dönemi, *"acılı yıllarım, ızdırap yıllarım, iradi bir inziva ve hapis hayatı"* olarak nitelendiriyor. Bazı konuşmalarında da *"iradi sürgün"* deyimini kullanıyor.

Bir gün yanındakilere şöyle diyor:

"Eskiden gece yarıları caddelere çıkar ve dolaşırdım. Şimdi ise bundan da mahrumum. Ben şimdi kesret içinde yalnızlığın sarhoşuyum."

Yakın bir arkadaşının babası, Gülen'i ABD'de ziyaret ettiğinde, "Bu kadar

da olmaz. Resmen kendini küçücük bir odaya hapsetmiş." yorumunu yaptı.

Gülen, ABD'de 25 Mayıs 2000 tarihinde yaptığı konuşmada, "*Burada kalmam mukaddermiş. Ben de kadere teslim oldum. Eğer çektiğim bu hicran ve hasretler, bilerek ya da bilmeyerek yaptığım bazı hatalardan arındırma fonksiyonu görüyorsa o da benim için bir nimet.*" diyor.

Gülen'in hayatındaki Pensilvanya hikâyesinin daha ne kadar süreceği bilinmiyor. 2008'deki bir görüşmemizde şöyle demişti:

"Şartlar ne zaman müsait olursa, o zaman kendime göre dönerim."

Türkiye'de şartların neden müsait olmadığı ise şu cümlelerinde ortaya çıktı:

"Türkiye'de bir öfke hali yaşanıyor. Öfke, dengeyi tahrip eden bir şeydir. Denge olmayınca düzen sağlanamaz. O ona öfke kusar, o ona öfke kusar."[173]

Gülen'in "*Kendime göre dönerim.*" dediği şeyse şuydu:

"Nümayiş istemiyorum. Babamın evine giderken bile gece giderdim. Babam, 'Mart ayında gelen leylekler gibi sabah bakıyoruz evdesin.' derdi..."

Şimdi Gülen için Türkiye'ye dönüş şartları 2008'den çok daha ağır... Her şey, yeni bölümde okuyacağınız siyasal İslâmcıların Gülen'i bitirmek için yaptıkları savaşın nasıl sonuçlanacağına bağlı gözüküyor.

---

148 Gülen'in ifadesi, 1 Ocak 1981 tarihinde ABD ile Türkiye arasında imzalanan Cezai ve Sınırdışı konularda karşılıklı yardımlaşma anlaşması uyarınca alındı. Yeminli ifadenin başlığı "Fethullah Gülen's testimony"dir.

149 13 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

150 13 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

151 2003 yılında kendisini ziyaret eden avukatlarına bahçedeki gülü gösterip, *"Buraya geldim geleli şu gülün yanına belki iki sefer gittim, gitmedim."* diyordu. Gülen sonraki dönemde doktorların da ısrarıyla zaman zaman kaldığı evin bahçesine çıkıp, çoğunlukla yarım saat kadar otursa da, kendisine uyguladığı "tecrit" hayatını hep sürdürdü. 2007 yılına kadar, sadece iki sefer göletin yanına kadar indi.

152 Gülen karşıtları, bu web sitesinin ismi olan *Herkül*'ün CIA'nın özel operasyonlarda kullandığı bir uçağın adı olduğunu iddia ettiler. Bir diğer iddiaları, *Herkül*'ün Yunan mitolojisinde tanrılar tanrısı Zeus'un oğlu ve kuvvet tanrısı olduğu için siteye isim olarak seçildiğiydi. Hâlbuki *Herkül* bir takımyıldızının adıdır ve tasavvufta insanın çıkacağı bir yüksek mertebeye isim olarak kullanılmıştır.

153 4 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

154 Ayetullah Humeyni, Ağustos 1964'te İran şahı tarafından sürgün edilince Türkiye'ye geldi. 1965 Kasım ayına kadar Bursa'da bir binbaşıya ait iki katlı evde 15 ay boyunca misafir edildi. Aynı yıl Irak'a geçti, 1978'e kadar 13 yıl Irak'ın Necef şehrinde kaldı. Ancak İran yönetiminin baskıları üzerine Saddam Hüseyin, Irak'ı terk etmesini isteyince Humeyni bu kez Fransa'nın başkenti

Paris'e geçti. Bu tarihler, İran'da şaha karşı toplumsal muhalefetin doruğa çıktığı dönemdi. Tahran gösterilerle kaynıyordu. 16 Ocak 1979'da şah Tahran'ı terk etmek zorunda kaldı. 1 Şubat 1979'da ise Tahran Havaalanı'na Humeyni'nin Paris'ten kalkan uçağı indi.

155 7 Nisan 2002, 13 Mayıs 2002, 27 Mayıs 2002 ve 1 Haziran 2002 günü yaptığı sohbet konuşmaları.

156 10 Eylül 2007 günü Gülen'in Türkiye'den sanatçı konukları vardı. Günde kaç ilaç aldığı soruldu. Gülen, *"22-23 ilaçtan aşağı değil."* dedi. Vitamin ve ağrı kesicilerle birlikte Gülen'in bir günde aldığı ilaç sayısı 23'e kadar çıkıyordu. Gülen'in doktoru, "Yedi, sekiz insana yetecek kadar ilaç veriyoruz. Kalbine stent takılmadan önce bir ara günde 35 ilaca kadar çıkmıştı. Stent takıldıktan sonra 25'e kadar indi." diyordu.

157 Savcı Yüksel, Fethullah Gülen davasının başladığı Ankara 2 No'lu DGM'de ilk duruşmanın yapıldığı 16 Ekim 2000 gününden 21 Ekim 2002 tarihine kadar yapılan 14 duruşma boyunca tam sekiz duruşmada Gülen'in tutuklanmasını istedi. Mahkeme heyeti, Yüksel'in sekiz talebini de reddetti.

158 Profesör Çetin Özek, 15 Temmuz 2008 günü İstanbul'da öldü. İnsan hakları ve düşünce özgürlüğü yanında açıkça yer alan Özek'in cenaze törenine katılmayı kendime bir görev bildim. Cenazesine katıldım ve tabutuna omuz verdim. 74 yaşında ölen Özek'in, *Türkiye'de Laiklik, Devlet ve Din* başlıklı kitapları da bulunuyor. *Türkiye'de Laiklik* kitabı, Özek'in 1961'deki doktora tezidir.

159 Gazeteci Nevval Sevindi'nin yaptığı ve 20-29 Temmuz 1997 tarihleri arasında *Yeni Yüzyıl* gazetesinde yayımlanan röportajında Gülen şöyle diyor: *"Amerika eski Babil gibi. Amerika hâlâ bu dünya gemisinin dümeninde oturan bir milletin adıdır. Fakat her fert gibi her milletin de bir ömrü vardır. Amerika'da sistem demokratiktir, dolayısıyla düşmeye başladığı andan itibaren yirmi beş, otuz senede, kırk senede düşer. Çünkü demokrasilerde çökme bir tüyün yerçekimine karşı gidip yere oturması gibi aheste aheste olur. Eski Sovyetler Birliği gibi despot idarelerde dağılma, bir tüpün patlaması gibi bir anda yaşanır."* diyor. Bu röportaj, Fethullah Gülen ile New York Sohbeti ismiyle kitap olarak da yayımlandı.

160 21 Aralık 2000 tarihli kanun, 23 Nisan 1999'a kadar işlenen suçlar için alınan cezaları erteliyordu.

161 29 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

162 29 Ocak 2017 tarihli görüşme notları.

163 21 Şubat 2012 günü şöyle diyor: *"Şimdi bu kadar bedeni rahatsızlığım ve olan sıkıntılar karşısında, ben daha çok ötelere iştiyak duyuyorum. Ancak hizmet olunca hele biraz daha dur diyorsun. Yoksa bu dünyanın hiç cazibesi yok..."*

164 1973'te kurulan Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde 1999'a kadar üç kişilik mahkeme heyetinde bir askeri hâkim bulunurdu. 1999'da yine Avrupa Birliği'nin baskısı ile DGM heyetlerindeki askeri hâkimler çıkarıldı. 2004 yılında DGM'lerin tamamen kaldırılması da Avrupa Birliği'nin baskılarıyla gerçekleşti.

165 James Harrington, *Wrestling With Free Speech, Religious Freedom and Democracy in Turkey,* s. 117-121.

166 *Sabah* gazetesinin 21-25 Haziran 1999 ve *Yeni Şafak* gazetesinin 25 Haziran 1999 tarihli haberleri.

167 James Harrington, *Wrestling With Free Speech, Religious Freedom and Democracy in Turkey,* s. 148.

168 Yıllar sonra, Türkiye'nin siyasal İslâmcı diktatörü Erdoğan, 2013 yılında Gülen'i yok etmek harekâtını artık açıktan yürütmeye başladığında Prof. Harrington, bir kez daha Türkiye'ye geldi. Bu gelişinde de başkent Ankara'da görev yaptığım televizyon kanalının binasını ziyaret etti, yazacağı rapor hakkında bana da sorular yöneltti.

169 James Harrington, *Wrestling With Free Speech, Religious Freedom and Democracy in Turkey,* s. 140-141.

170 James Harrington, *Wrestling With Free Speech, Religious Freedom and Democracy in Turkey,* s. 1-3, 5, 146.

171 James Harrington, *Wrestling With Free Speech, Religious Freedom and Democracy in Turkey,* s. 3, 5, 146.

172 James Harrington, *Wrestling With Free Speech, Religious Freedom and Democracy in Turkey,* s. 6-17.

173 5 Haziran 2008 tarihli görüşme notları.

Yedinci Bölüm
2010-2018
SİYASAL İSLÂMCILARIN GÜLEN'İ YOK ETME PLÂNI

“Hazret-i Âdem’den İnsanlığın İftihar Tablosu’na kadar hepsi çekmiş. Sokrates çekmiş, insanlığa yararlı olan herkes çekmiş... Mevlâna ne hakaretler görmüş. Vefatından 3-4 asır sonra ancak tanınmış...”

(2017-2018 dönemindeki görüşmelerimizden)

İslâm üzerine araştırma ve kitaplarıyla tanınan Georgetown Üniversitesi öğretim üyesi Profesör John Esposito, 2014 yılı kasım ayında Fethullah Gülen’i ziyaret ettiğinde, Gülen’e yönelttiği sorulardan biri şöyleydi:

“Camiaya çok ciddi bir saldırı var. Tamamen yok etme üzerine plânlar yapılıyor. Nasıl bir kurtuluş bekliyorsunuz?”

Gülen, bu soruya şu cevabı verdi:

“Sonunda söyleyeceğim sözü daha baştan söyleyeyim; Allah’ın bitirmediğini, kimse bitiremez. Göreceksiniz, bütün saltanat ve debdebeleriyle Karun gibi yıkılıp gidecekler. Bir ilâhi kanun vardır, küfür (inkârcılık) devam eder, zulüm devam etmez. Bütün büyük davalar sıkıntılı olmuştur. Bu yol peygamberlerin gittiği yoldur. Altmış yıldır yok etme plânlarıyla geldiler, bu niyetle sallanan her tırpandan sonra Allah’ın izniyle hareket daha da bir şahlanarak gelişmiştir.”

Gülen, Prof. Esposito’ya verdiği cevapta, 2015 ve 2016 yıllarında yaşanacak daha ağır şartları öngörüyor ve şöyle devam ediyor:

“Onlar saldırılarına devam edecekler, dostlar beklenen vefayı göstermeyecek, tahribatları tahribatlar takip edecek, ruhlarda ölüm iniltileri duyulacak... Ama Allah hiçbir zaman baskıcı, zalim ve tiranlara karşı, kapısının sadık kullarını yalnız bırakmamıştır, bırakmayacaktır da... Toplumdaki sinmeler hep geçici olmuştur. Arkasından gerçeğin gür sesi daha bir tiz perdeden duyulmaya başlamıştır, yine öyle olacaktır. Allah’ın değişmez kanunu vardır. Bazı dönemlerde, zalimlere mehil üstüne mehil verir ki, yanlışından dönsün ve tövbe etsin, ebedi hayatını karartmasın. Daha sonra Allah mazlumları tutup kaldırır. Onlara derlenip toparlanma yolları gösterir. Bu yine böyle olacaktır. Bu sarsıntıdan mutlaka alacağımız dersler vardır... Sebep ne olursa olsun bize, kurallarına göre hikmet

dairesinde vazifemizi yapıp ötesini Allah'a bırakmamız düşer. Allah, bu işe gönül vermiş dava erlerinin dökülüp yollarda kalmasına asla meydan vermeyecektir. Kurtuluş ümidimizde işte bu mülâhazalar vardır."

Bu görüşmeden tam iki yıl sonra, Fethullah Gülen'i 23 Kasım 2016 günü ziyaret ettiğimde, Türkiye'deki cadı avı bütün hızıyla sürüyordu. Bir gün önce, 22 Kasım 2016 günü, devletten 16 bin kişi daha ihraç edilmiş, böylece dört ay içinde ihraç edilen devlet görevlisi sayısı 130 bini geçmişti. 100 binden fazla insan Hizmet hareketi mensubu oldukları gerekçesiyle gözaltına alınmış, 40 bini tutuklanmıştı. Hizmet hareketinin Türkiye'deki bütün kurumları ve mülklerine; yüzlerce işadamının şirketleri ve mal varlıklarına el konulmuştu.

Gülen derin bir üzüntü yaşıyordu ama iki yıl önce Prof. Esposito'ya söyledikleriyle aynı tonda şöyle diyordu:

"Bizden öncekiler hep çekmişler. Çektiğimiz sıkıntıların kat, kat fazlasını çekmişler. Fakat o sıkıntılar başak vermiş. Kim bilir bu sıkıntılar da ne başak verecek..."

40 yıldır tanıdığı bir dostu, torunu ile ziyaretine gelmişti. Gülen, odasına geçerken bu dostunun 7 yaşındaki torunu Hilmi'ye, *"Bana dua eder misin?"* dedi. Çocuk, "Ederim" deyince, Gülen, "Peki nasıl dua edeceksin?" dedi ve şöyle dua etmesini istedi:

"Ya Rabbi, bu adam ne istiyorsa, istediğini ver..."

Gülen'in yaşadığı mekâna daha önce yaptığım ziyaretlerde, namaz kılınan mescitte, mescide giden koridorlarda Kur'ân âyetlerinden levhalar görmüştüm. Mescitten, Gülen'in misafirlerini kabul ettiği salona kadar koridorların duvarlarında Mâide sûresinin 54. ve Tevbe sûresi'nin 24. âyetleri, hat sanatının güzel örneklerini yansıtan levhalar asılıydı. Ancak bu sefer mescidin kapısına şu "Allah'a Yakarış" duası asılmıştı:

"Üzüntü, tasa, şikâyet, keder ve kalp kırıklığımızı sana arz ediyoruz. Ey kalbi kırıklara sahip çıkıp onların inkisarlarını gideren! İşte biz de münkesir kalpleriz. Bizim de yanımızda ol. Ey kolu kanadı kırılmış ve yapacak hiçbir

şeyi kalmamış çaresizler niyaz ettiği zaman, onların duasına icabet buyuran ve başlarındaki sıkıntıyı/kötülüğü gideren! İşte bizler de muztarrız, öyle ki yeryüzü bütün genişliğine rağmen başımıza dar geliyor ve vicdanlarımız da bizi sıktıkça sıkıyor. Bizim yakarışlarımıza da icabet buyur ve üzerimizdeki belaları defeyle! Ey çaresizler çaresi, kimsesizler kimsesi Rabbimiz!"

Evet, Türkiye'de yaşanan sıkıntılara paralel olarak, Pensilvanya'da Gülen ve öğrencilerinin yaşadığı sıkıntı da bu kadar büyüktü ve bu sıkıntılarını Allah'a arz etmekten başka ellerinden bir şey gelmiyordu. 14 Temmuz 2017 günü Gülen'i ziyaret ettiğimde, namaz kılınan mescidin kapısında aynı duanın asılı olduğunu gördüm.

Gülen, bu yaşananlardan yaklaşık 30 yıl önce, 1980 yılından önceki bir vaazında, çağlar boyunca inananların nasıl sıkıntılar çektiğini şöyle anlatıyor:

"Mü'minin vazifesi hakkı anlatmaktır. Hazret-i Nuh, o kadar gayret etmesine rağmen gemiye binerken yanından ancak 70-80 insan vardı. Hatta Tevrat ve İncil'de Hazret-i Nuh'un yanında olan sekiz kişiden bahsedilir. Hazret-i İbrahim, Firavun tarafından tehdit edildiğinde eşine, 'Ey Sara biliyorsun ki yeryüzünde senden ve benden başka inanan yok. Eğer biz de mahvolursak Allah'ın adını anan kimse kalmayacaktır!' diyordu. Hazret-i İbrahim'in hayatı incelendiğinde ne büyük sıkıntılar çektiği görülecektir. Hazret-i İbrahim, o zamanlar Şam önlerinde yaşayan ve bir kısım tarihçilerin adına Saduk dedikleri Firavun tarafından eşi ile tehdit edilmiştir. Hazret-i Mesih'in etrafında sağlam inanmış on bir buçuk insan kalmıştı... Beş büyük peygamberden biri olan şanı yüce nebiye (Hazret-i İsa), on iki kişi olan ümmetinden birisi de ihanet etmişti. Hazret-i Musa'nın hayatı bu çeşit imtihanlarla doludur. İrşat etmek için karşısına dikildiği Firavun tarafından ölümle tehdit edilmiştir. Hak yolunda yürüyenler bazen tekme tokat yiyeceklerine, hakaretlere maruz kalacaklarına ve yüzlerine tükürüleceğine hazır olmalıdırlar... Başımızda değirmen taşı çevirseler, bizi makaslarla doğrasalar, külümüzü kavurup savursalar, testere ile bizi ikiye ayırsalar, Allah'tan gelen bu imtihanlara sabretmeliyiz... Talut'un ordusunda Hazret-i Davud'la birlikte 313 inanan insan olduğu rivayet edilmektedir. Dinsiz ordusu ile karşılaşınca şöyle dua ettiler: Ey Rabbimiz başımızdan yağdırır gibi sabrı üzerimizden boşalt, ayaklarımıza sebat ver ve bu kâfir topluluğa karşı bize nusret bahşeyle..."[174]

Simdi, 35 yıl sonra aynı şeyi söylüyordu:

"Bela ve musibetlere dayanma bir çeşit ibadettir. Bela ve musibetler karşısında aktif sabır içinde bulununca; o sıkıntılar, o belalar insana namazın kazandırdığı sevabı kazandırır, hac sevabı, oruç sevabı kazandırır… Alvar İmamı kutup gibi bir insandı. Allah sevdiği ibadını belaya müptela eyler diyor. Her belanın içinde bir nimet vardır. Bir çekmenin sevabını kazanırsınız. Bir de Cenabı-ı Hak'ın o muamelesine rıza göstererek kazanırsınız. Musibetler karşısında Allah'ın takdirine rıza göstermek lazım. Cehenneme bile koysalar acaba bir parça bir yeri söndürebilir miyim demeliyiz. Peygamberler bile çok ağır imtihan olmuşlar. Hazret-i Aişe ifade ediyor. Efendimiz, 'Ya Aişe kavmimden çok çektim, eza gördüm, cefa gördüm, çok çektim.' diyor. Bizim şimdiye kadar çektiklerimiz cehennem azabı bile olsa değer bence... Sıkıntı çekmeyen, tavır ve davranışları kontrol altına alınmak istenmeyen hiçbir hak dostu yoktur. Kabiller hep Kabil olarak kalmış. Habiller de hep Habil olma mağduriyetini, mazlumiyetini yaşamış. Müşteki değilim. Bize de çekmek düştü. Galip' in (Osmanlı dönemi şairi) ifadesi ile kime ne düşerse düşsün, bize ağlamak düştü."[175]

***

"Hazret-i Âdem'den İnsanlığın İftihar Tablosu'na kadar hepsi çekmis. Sokrates çekmiş, insanlığa yararlı olan herkes çekmiş… Eğer bir demir pençe içinde sıkılma bir yönüyle yanlışın neticesi olsaydı, Allah celle celaluhu, Hazret-i Âdem'i başta öyle demir bir pençe ile sıkmazdı, Hazret-i Nuh, 20-30 insanıyla yalnızlığa terk edilmezdi. Hazret-i Musa Mısır'ı terk etmezdi. Hazret-i Zekeriya testereyle ikiye biçilmezdi. Hazret-i Yahya bir yerde öldürülmezdi, Hazret-i Mesih için çarmıhlar gerilmezdi. İnsanlığın İftihar Tablosu, bağrında neşet ettiği Kabe'den, Beytullah'tan uzaklaştırılma mecburiyetinde bırakılmazdı. Burada bu kötü bir şey olsaydı, Allah en sevdiği kullarını bu türlü şeylere maruz bırakmazdı. Demek ki, bu yolun cilvesi bu!.."[176]

Alman *Die Zeit* gazetesi muhabiri Evelyn Finger'in "Erdoğan'a karşı gerçekten intikam duyguları beslemiyor musunuz?" Sorusuna Gülen şu cevabı veriyor:

"Bana gönül vermiş olan insanlara Türkiye'de yapılanlar beni öfkelendiriyor ve üzüyor ama beni şaşırtmıyor. İnsanlık tarihinde imanlılar her zaman takip altında olmuştur. Hz. İsa gibi bir din kurucusundan bunu kabullenmeyi öğrendik."[177]

Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov, 19 Aralık 2016 günü Ankara'da suikaste uğrayınca Tayyip Erdoğan yine ortaya çıkıp Gülen'e

saldırdı ve "Suikastçi onlardan." dedi.

Olaydan üç gün sonra, Fethullah Gülen'i ziyaret ettim. Bir Arap kadın gazeteci, Erdoğan'ın büyükelçi suikastini Gülen'e yıkması üzerine sosyal medya hesabında, "Herhalde Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombasını da Gülen'in attırdığını söyleyecek." demişti. Bunu Gülen'e anlattığımda, "*O zaman yedi yaşındaydım. 1945 yılı...*" dedi ve şöyle devam etti:

"Ankara'daki biri, benim cinlerle irtibata geçip deprem yapacağımı söylüyor."

Gülen'in cinlere deprem yaptıracağını söyleyen kişi Erdoğan'ın partisine mensup Ankara Büyükşehir Belediye Başkanıydı.

Rus Büyükelçi'yi vuran polis memuru, suikastten sonra Suriye'deki cihadçılar gibi Arapça slogan atmış, Nusra Cephesi suikasti üstlenmişti. Ama Erdoğan Büyükelçi'yi öldüren polisin Hizmet hareketine mensup olduğunu iddia ediyordu.

24 Kasım 2015 tarihinde, Suriye sınırında Türkiye'nin hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle Rus uçağını düşüren pilotun da Hizmet mensubu olduğunu iddia eden Erdoğan'ı bizzat, kendi Başbakanı Ahmet Davutoğlu şöyle yalanladı: "Pilot'un Gülen'le ilgisi olmadığı anlaşıldı."[178]

Gülen'in Suriye meselesine bakışı başından beri belliydi ve bunu bütün dünya biliyordu. Gülen, Suriye'de olayların başladığı 2011 yılı Mart ayından itibaren, Türkiye'nin bu meseleye bulaşmaması gerektiğine dair çok açık uyarılar yaptı.

Gülen'e, "Rus medyasında Büyükelçi suikastini Nusra Cephesi'nin üstlendiğini belirten haberler var." dediğimde, Erdoğan'ın Esad'ı devirmek için Suriye'deki muhalifleri nasıl kışkırttığını hatırlattı:

"Orada insanları ümitlendirdiler. Binlercesi öldü, denizlerde boğuldu. Kadınlar, çocuklar... Bunlara (Erdoğan ve ekibine) kaç defa, Türkiye'nin 1946'da demokrasiye geçmesi gibi, Esad'a fırsat verin, buna teşvik edin dedim. Hiç anlamadılar... Allah basiret ihsan eylesin demekten başka bir şey düşünmüyoruz."

Erdoğan, 2013'ten itibaren açıktan Gülen'e saldırmakta hiçbir sınır tanımıyordu. Din adamlarının önünde yaptığı konuşmada Gülen'e, "Sahte peygamber, âlim müsveddesi." dedi. Seçim meydanlarında Gülen'e yönelik yalancı peygamber, sahte veli ifadelerini defalarca kullandı.[179]

80 yıllık ömründe ihtilaller görmüş, hapishanede yatmış, 6 yıl saklanmak zorunda kalmış, en sonunda 1999'da Türkiye'den ayrılmaya mecbur kalmış Gülen'e, hayatının en ağır saldırılarını Türkiye'nin siyasal İslâmcıları yapıyordu. Erdoğan'ın Gülen'e ve takipçilerine yaptığı bu hakaretlerin bazıları şöyle:

"Haşhaşiler, kan emici sülükler, çete, casus, hainler, kirli örgüt, rantçı, söğüşçü, CIA ajanları, MOSSAD ajanları, paralel devlet, paralel yapı, vücuda girmiş ur, virüs, devlet içindeki maşalar, alçaklar, kan emici vampirler, İslâm kisvesine bürünenler, faiz lobisinin taşeronları, İsrail uşakları, Güneydeki ülkenin (İsrail) taşeronları, İslâm'a paralel bir din kuranlar, dış mihrakların içerideki piyonları..."

Bu hakaretleri sıraladıktan sonra şöyle bağırıyordu: "İnlerine gireceğiz, ellerini kıracağız..."

Erdoğan, "Haşhaşi ağır olmuyor mu?" uyarılarına şöyle cevap veriyordu: "Haşhaşinin bunların yanında elleri öpülür, elleri..."[180]

Dünyadan yükselen, "Cadı avı yapılıyor." tepkilerine cevabı yine hazırdı: "Evet, cadı avı ise cadı avı..."

40 yıl boyunca Gülen aleyhine yazılar yazmış, Gülen aleyhine ondan fazla kitap yazmış laik çizgideki *Cumhuriyet* gazetesinin solcu yazarı Hikmet Çetinkaya, gazetedeki köşesinde şunları yazdı:

"Fethullah Gülen hakkında 40 yıldır bu kadar yazı, kitap yazdım. Onunla 170 davam var. Erdoğan'ın yaptığı hakaretlerin hiçbirini yapmadım. Cemaat'e terör örgütü diyemem. Kimse Gülen'in terörist olduğuna beni inandıramaz."

Gülen, darbeler dönemi dâhil, Erdoğan ve adamlarının yaptığı hakaret ve saldırıların hiçbirine maruz kalmadığını şöyle anlatıyor:

"60 yıldır bu ölçüde bir saygısızlığa şahit olmadım. Türkiye'nin başka hiçbir meselesi yokmuş, tek meselesi buymuş gibi milleti Hizmet'ten koparmak için mırıldanıp duruyorlar. Bir karıncayı bile incitmeyenlere terör örgütü demek dünyanın en büyük alçaklığıdır. Tarihte böyle bir alçaklık görülmedi... Safsatalarla dünyanın en nezih insanlarını karalamaya çalışıyorlar. Bu bir psikolojik savaş ve bir seviyesizliğin ifadesidir... Kendimi âlim görmedim. Ama âlim müsveddesi dedi... 27 Mayıs 1960 ihtilalinden beri böyle bir tahkir, tezyif ve tenkil görmedim. Bu derece küstahlık, terbiyesizlik, saygısızlık görmedim. 12 Mart 1971 askeri muhtırasında iddianamelere maruz kaldığımız zaman hiçbir saygısızlık görmedim. Mala dokunulmadı, hücrede kaldığımız zaman bile saygısızlık yapmadılar. Nezarethanenin altında yemekhane vardı. Oraya götürüp getiriyorlardı. Bize dışarıdan yemek geliyordu... O hâkimlerden de hiçbir saygısızlık görmedim. 2000'de dava açıldığında kırmızı bülten düşünmediler. Ben gittim, New Jersey başsavcısına istinabe ile ifade verdim."[181]

Şu sözlerini 26 Aralık 2015 tarihli görüşmemizden not almışım:

"Izdırabımın sınırı yok. Aynı anda annem babam, kardeşlerim ölse böyle olmazdım. Secdeye kapanınca ağlıyorum, secccademi gözyaşlarıyla yıkıyorum... Milyonlarca insan hedef gösterilerek her gün bir yere zalimane, gaddarane baskınlar yapılıyor, müesseselere el konuyor. Eskiden hırsızlığı gizli yapıyorlardı, şimdi açıktan açığa milletin malına el konuyor. Gasp-ı zahir. Stalin yapmış mıydı bilemiyorum. Önce gizliden hırsızlık yapılıyordu. Şimdi açıktan mala, mülke el konuyor."

2004: Erdoğan'ın Gülen'e İlk Tuzağı

Şimdi, adım adım Türkiye'de Erdoğan'ın başını çektiği siyasal İslâmcıların Gülen'i bitirme plânına geçelim. Bu sıkıntılı günlere nasıl gelindi? Türkiye'de iktidarı ele geçiren siyasal İslâmcı Tayyip Erdoğan, ne zaman Gülen ve öğrencilerine savaş ilan etme kararı aldı?

Bir görüşmemizde Gülen'e şu soruyu sordum: *"Erdoğan'ın size düşmanlığı başından beri mi vardı, yoksa sonradan mı oluştu?*

Gülen bu soruma şu cevabı verdi:

"Başından beri vardı, ta 20 sene önce, belediye başkanı iken bunları bitirmek gerekiyor diyormuş."

Erdoğan 2002 yılında iktidara geldi. Parti'yi kurarken, 2001 tarihinde Pensilvanya'ya geldi ve Gülen'le görüştü. Erdoğan'ın en yakın arkadaşı Abdullah Gül'de 2001'de Pensilvanya'ya gelip Gülen'i ziyaret etti. Gülen'in onlara yaptığı tavsiyeler şöyleydi:

"Bileştirici bir siyasetiniz olsun. Halkın tamamını kucaklayın ve merkezi tutan bir anlayışınız olsun. Nefret ettirici değil, sevdirici bir üslubu kullanın. Dışa açık olmanız, yüzünüzü Batıya çevirmeniz ve Müslümanların yaşadığı coğrafyalarla iyi ilişkiler kurmanız önemli... Şeffaf ve hesap verebilir bir devlet anlayışı, insan haklarına sonuna kadar saygılı bir anayasa ve dindarlara haklarını veren bir demokrasiyi hedefleyin."

Ancak Erdoğan, iktidara geldikten sonra, en yakın arkadaşlarını Gülen ile görüşmeye gönderse de, bir daha Gülen'i Pensilvanya'da ziyaret etmedi. İktidara geldikten sonra 2003'te ABD'ye gelince Gülen ile görüşecekti. Ama, "FBI sürekli peşimde." deyip bu görüşme yerine gelmedi.

Erdoğan, iktidarının ikinci yılında, Gülen'i bitirmeye yönelik bir karara imza attı. 2004 yılı ağustos ayında yapılan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısında alınan bu karar, Gülen ve öncülük ettiği hizmetleri devlet için tehlike ilan ediyordu.

Bu tarih, çok dikkat çekicidir. Çünkü Gülen'in, Ankara'daki davası henüz bitmemişti. Bu MGK kararı ve karar doğrultusunda Meclis'in kabul edeceği kanunların mahkemeler üzerinde büyük baskı kuracağı açıktı. Bir başka ifadeyle, Erdoğan iktidarında, Gülen'in mahkûm olması için şartlar oluşturuluyordu.

Bu Milli Güvenlik Kurulu kararından sonra Erdoğan, o güne kadar Türk hukuk sisteminde hiç görülmemiş şekilde, ceza kanununa "silahsız terör örgütü" düzenlemesi getirmek istedi. Bu taslak 2005 yılında medyaya sızınca, iktidara gelmesi için Erdoğan'a oy veren dindar kitle âdeta şok oldu. Gülen süreci üzüntüyle izliyordu.

Türkiye, Soğuk Savaş döneminden kalma düşünce suçlarını, Avrupa Birliği sürecinde, 1991 tarihinde ceza kanunundan çıkarmıştı. Türk Ceza

Kanunu'ndaki bu maddelerden Türkiye'de dindarlar ve sosyalistler yıllarca çok acı çektiler. Türkiye'nin önde gelen bütün dindar ve sosyalist aydınları bu maddelerden dolayı yıllarca hapis yattılar. Gülen de hayatı boyunca hep bu düşünce suçunun mağduru oldu.

Şimdi Erdoğan, "silahsız terör örgütü" diye yeni bir düşünce suçu getiriyordu. Terör demek, şiddet demekti. Dünyada bütün terör örgütleri şiddeti silahla gerçekleştiriyordu. Elbette Erdoğan da bunu biliyordu. Amacı, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde devam eden Gülen davasının mahkûmiyetle sonuçlanmasını sağlamaktı. Çünkü Gülen davası, Türk hukuk tarihinde yine örneği olmayan bir davaydı, tek kişilik bir örgüt davası açılmıştı. Ortada silah ve şiddet yoktu ve davada Gülen'in vaazlarındaki, kitaplarındaki düşünceleri yargılanıyordu.

"*Demokrasiden geriye dönüş mümkün değildir.*" diyen ve bunu Türkiye'de ifade eden ilk İslâm âlimi olan Gülen, demokratik ve laik anayasal düzeni devirmekle suçlanıyordu.

Ben de bir gazeteci olarak 2005'te, Erdoğan Hükümeti'nin Parlamento'dan geçirmek istediği bu düzenlemeye bir anlam veremiyordum. Çalıştığım *Zaman* gazetesi, Türkiye'de sivil hakların ve demokrasinin mücadelesini veren bir yayın organıydı. Gazete, bu tasarıya sert bir şekilde muhalefet ediyordu, hatta Hükümet'i protesto etmek için bir iki kez renkli logosunu siyah yaptı, siyah logoyla çıktı.

Erdoğan'ın o zamanki adalet bakanı Cemil Çiçek, bir gün benimle görüşmek istedi. Ankara'da Bakanın odasına daha girer girmez, gazetenin yayınlarından şikâyet etti ve "Devleti biz mi idare edeceğiz, siz mi? Isparta'dan lokumcu kalkmış gelmiş bana terörle mücadele kanununun hesabını soruyor." dedi.

Isparta, gül lokumları ile meşhur bir şehirdi. *Zaman* gazetesi, okurlarını milletvekillerine karşı uyarı görevlerini yapmaya çağırınca, bu ilden sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri de Ankara'ya gelmiş, Meclis'te milletvekilleriyle görüşmüşlerdi. Erdoğan'ın Adalet Bakanı bunu

hazmedemiyordu. Bakan'a şu cevabı verdim:

"Isparta'dan kalkıp gelen lokumcu, size terör kanunu yapmayı bilmiyorsunuz, bu kanunu biz yapacağız mı diyor? Yoksa yıllarca düşünce suçlarından ülke olarak çok çektik, bu suçları bir daha geri getirmeyin mi diyor?"

Erdoğan'ın adalet bakanı bu soruma cevap veremedi. Bir saatlik görüşmemiz gergin başladı ve gergin bitti. O gün, Erdoğan ve arkadaşlarında güç zehirlenmesinin başladığına bizzat şahit oldum.

Zaman gazetesi, 8 Eylül 2005 tarihinde, "Terörle Mücadele Kanunu taslağında yer alan tedbirler, sıkıyönetim dönemini hatırlatıyor." manşetiyle çıktı. Gerçekten de bu taslak, Türkiye'de darbe yapan askerlerin her darbeden sonra ilan ettikleri sıkıyönetim rejimindeki uygulamaları andırıyordu.

Türkiye'nin her tarafından yükselen protestolar üzerine Erdoğan Hükümeti geri adım attı ve bu taslağı Parlamento'dan geçiremedi. Ama Erdoğan, perde gerisinde her zaman Gülen'e yönelik yeni hamleler için fırsat kolladı ve Gülen de bunu çok iyi biliyordu.

2006: Gülen'den Erdoğan'a Uyarı Mektubu

Gülen, 2 Mayıs 2006 gecesi Pensilvanya'da yanındaki bir öğrencisine, Erdoğan'a hitaben bir mektup yazdırdı. Sabah namazında mektubu öğrencisine okuttu ve Allah'a şöyle dua etti:

"Allahım, Sen de biliyorsun ki sadece bir mü'min olarak ikaz vazifemi yapıyorum. Senin rızandan başka maksadım yoktur. Ahirette neden uyarmadın sualiyle karşılaşmaktan korkuyorum."

Gülen, mektubunda MGK'nın kararını ve terör kanun taslağına Hükümet'in imza atmasını üzüntüyle karşıladığını dile getirdi ve şu iki noktaya parmak bastı:

"Bu eylem plânına Hükümetçe imza atılması dindarlara bir yağlı hançer gibi saplandı ve kalplerinde ciddi bir yara açtı. Terör taslağı, bir zamanlar

dindarların başında Demokles'in kılıcı gibi duran ve onları tehdit eden Ceza Kanunu maddesi 163'ün bir benzeridir."

Gülen mektubunda, ayrıca iktidarın ordu ve yargıdaki din karşıtı çevrelerle mutabakata varıp dindarları ezme kararı aldığına dair şayianın dilden dile dolaştığını hatırlattı.

Ne yazık ki manzara buydu. 2002'de seçimleri kazanınca, "Asker bana iktidarı verir mi?" diye korkan Erdoğan, şimdi perde gerisinde bu anti demokratik güçlerle işbirliği yaparak Gülen'i bitirme eylem plânına imza atıyordu.

Gülen'in yargılanma sürecinin kitabını yazan Prof. James Harrington'un dediği gibi bir avuç gerçek yargı adamının cesur duruşları olmasa Gülen beraat kararı alamayacaktı.

Önce Türkiye'nin askeri elitleri ve laikçi güçleri ile işbirliğine giren Erdoğan, 2007 yılından itibaren bunlarla sorunlar yaşamaya başladı. Askeri elitlerin güdümündeki Yargıtay Başsavcısı, 2008 yılı Mart ayında Erdoğan'ın partisinin kapatılması için Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı. Askeri elitlerin Anayasa Mahkemesi üzerindeki ağırlığı büyüktü. Bu gidişle Erdoğan'ın partisi kapatılacaktı.

Gülen, *"En kötü sivil yönetim, en iyi askeri yönetimden iyidir."* diyordu. Her ne kadar Erdoğan, kendisine yönelik plânlar yapsa da, Türkiye'de açık bir Parlamento, işleyen bir demokratik süreç vardı. Sorunları demokratik süreçlerde halletmek her zaman daha kolaydı. Oysa, geçmişte yaşandığı gibi, yeni bir askeri dönem Türkiye'ye yıllar kaybettirecekti. Partinin kapatılması örtülü bir askeri darbe anlamına geliyordu ve Türkiye bir kapalı rejime kayacaktı.

Bu sebeple Gülen ve arkadaşları bütün güçleri ile Erdoğan'ın partisinin kapatılmasına karşı durdular. Ve parti Anayasa Mahkemesi'nde bir oy farkla kapatılmaktan kurtuldu. Anayasa Mahkemesi'nin 11 üyesinden altısı, partinin kapatılması yönünde oy kullanırken beş üye karşı oy kullandı. Ama Anayasa Mahkemesi bir karar verdi: Erdoğan'ın partisi laikliğe aykırı

eylemlerin odağı haline gelmişti. Bu sebeple para cezasına çarptırıldı. Parti, devletin hazinesinden siyasi partilere ödenen paranın yarısı olan 23,3 milyon lirayı geri ödemeye mahkûm edildi. Bu para, 2008 kuruyla 18 milyon dolardı.

2010: Gülen'in Referandum Çağrısı

Türkiye'de 12 Eylül 2010 günü yapılan anayasa referandumu yüzde 58 oyla kabul edildi, böylece 1980 ihtilalinden sonra askerler tarafından yapılan Türkiye'nin anayasası, 26 maddesinde yapılan değişiklikle kısmen sivilleştirildi ve yasaklardan arındırıldı. Seçilmiş siyasetçileri güçlerinin zirvesine çıkaran ve 12 Eylül 1980 ihtilalinin yıl dönümüne denk gelen bu referandumun en büyük destekçilerinden biri Gülen'di.

Erdoğan, referandumdan sonra Gülen'e teşekkür etti. Referanduma çok kuvvetli bir destek veren Gülen, bu referandumun Türkiye'nin geleceği için ne kadar önemli olduğunu bir metaforla şöyle vurguladı:

"Elimden gelse, mezardakilere bile kalkın oy kullanın derdim."

Gülen'in çağrısı üzerine, Türkiye dışında açılmış okullarda görev yapan yaklaşık 10 bin öğretmen, yönetici ve bu okullara destek olmak için göç etmiş işadamları, Türkiye'ye gelerek oylarını kullandılar.

Bu referandum ile, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı getirildi. Askeri darbelere katılanlara yargı yolu açılırken, yargının demokratik hâle getirilmesi ve insan haklarının iyileştirilmesine yönelik önemli değişiklikler yapıldı.

Ne var ki, 2010 yılındaki bu referandumdan sonra, Erdoğan, sivilleşmenin sağladığı bütün gücü kendisinde toplamaya başladı. Askerler devreden çekilmişti. 2002'de seçimleri kazanınca, "Asker bize iktidarı verir mi?" korkusuna kapılan Erdoğan, artık kendisini Türkiye'nin tek hâkimi görüyordu.

Erdoğan'ın başını çektiği Türkiye'nin siyasal İslâmcı hareketi, aynı zamanda İslâm dünyasının liderliği rolüne soyunmuşlardı. Yandaşlarının

gözünde Erdoğan artık İslâm âleminin yeni halifesiydi. Bu hedeflerine yürürken Gülen ve Hizmet hareketini bir engel olarak görüyorlardı. Çünkü Gülen'in Doğu'ya, Batı'ya, İslâm dünyasına bakışı ile Erdoğan'ın bakışı birbirinden 180 derece ayrı duruyordu.

Erdoğan, Filistin meselesini sürekli iç politika malzemesi yaparak istismar ediyordu. 29 Ocak 2009 günü *Washington Post* gazetesi köşe yazarı David İgnutius'un yönettiği Davos'taki panelde, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Pereze, "Siz adam öldürmeyi çok iyi bilirsiniz." diye bağırarak paneli terk etti.

31 Mayıs 2010 günü, Gazze'ye yardıma giden ve içinde sivil eylemcilerin olduğu gemiye İsrail, uluslararası sularda müdahale etti. İsrail komandoları, operasyon sırasında 10 eylemciyi öldürdüler. Bu gemiyi yola çıkaranlar, her şeyi Erdoğan Hükümeti ile birlikte koordine etmiş, birlikte plânlamışlardı. İsrail, gemiye müdahale edeceğini duyurmasına rağmen gemi Erdoğan Hükümeti tarafından durdurulmamıştı.

O dönemde İsrail'in Washington Büyükelçisi olarak görev yapan Michael Oren, 2015 yılında yayınlanan anılarında şu çarpıcı bilgiyi paylaşıyor:

"Türkiye'nin Washington Büyükelçisi Namık Tan beni aradı. 'İsrail hükümeti Mavi Marmara gemisinin Ashdod limanına yanaşması ve Kızılay görevlilerinin oradan yardım kargolarını Gazze'ye ulaştırması iznini verir mi?' dedi. Büyükelçi acilen cevap bekliyordu. Çünkü Erdoğan İran'a gidiyordu. İsrail hükümeti bu talepleri kabul etti. Büyükelçi Namık Tan çok memnun görünüyordu ve rahatlamıştı. Fakat iki gün içinde beni tekrar aradı. Erdoğan'ın bu anlaşmayı iptal ettiğini söyledi. Gemi plânlandığı gibi yoluna devam edecekti…"[182]

Bu olay, geminin vukuatsız bir şekilde İsrail'in Ashdod limanına çekilmesini Erdoğan'ın engellediğini gösteriyor. Belki de bu kararı İran ile birlikte aldı.

Gülen, bu üzücü can kayıplarından sonra *Wall Street Journal* gazetesine verdiği röportajda, yardım malzemesi taşıyan geminin İsrail devletinden izin almamasını eleştirdi. Kaldı ki Türkiye'nin yardım kuruluşları Kızılay ve Kimse Yok Mu, İsrail devletinin izni ile Gazze'de yardım faaliyetleri

yapıyordu. Bu uluslararası hukukta bir kuraldı. Yardım gemileri gidilecek ülkeden izin almalıydı.[183]

Gülen'in bu çıkışı Erdoğan'ın hiç hoşuna gitmedi. Defalarca seçim meydanlarında, "O, İsrail devletini otorite olarak tanıyor. Eğer otorite bensem, ben o izni verdim." dedi. Gülen ve Hizmet hareketini İsrail uşağı olmakla, İsrail istihbarat teşkilatı MOSSAD ile işbirliği içinde olmakla suçladı. 22 Eylül 2011 tarihli twitter mesajı şöyle: "Biz kimseyi titretmedik bugüne kadar İsrail'den başka..."

Erdoğan'a göre, Davos'ta yaşanan olaydan itibaren Gülen, İsrail ile işbirliği yaparak kendisini devirme sürecini başlattı. 2014'te Seçim meydanlarında Gülen'i suçlayarak şöyle diyordu Erdoğan: "Bunlar Güney'deki ülke hesabına hükümetimi devirmeye çalışıyorlar." Güney'deki ülke dediği İsrail'di.

Erdoğan, 19 Temmuz 2014 tarihli twitter mesajında İsrail için şöyle diyordu: "Terör devleti İsrail bir kez daha Gazze'ye saldırdı ve plajda oynayan masum çocukları vurdu. Bunlar barbarlıkta Hitler'i bile geçtiler." Erdoğan, Mısır'da Mursi'nin devrilmesinden de İsrail'i sorumlu tutuyordu: "Elimizde belgeler var, Mısır'da yaşanan olayların arkasında İsrail var..."[184]

Erdoğan, 300 maden işçisinin hayatını kaybettiği büyük maden kazasının yaşandığı şehri ziyaretinde kendisini protesto eden bir madenci yakınını 15 Mayıs 2014 günü yumruklarken, "Niye kaçıyorsun ulan İsrail dölü?" diye bağırıyordu. 25 Kasım 2014 günü İstanbul'da Kutlu Doğum Haftası programında yaptığı konuşmada ise şöyle diyordu: "Filistin'e, Mavi Marmara'ya sırtını dönenler, Arafat'taki vaatlerine ihanet edenlerdir."

Ne var ki bu söylemleri tamamen siyasi amaçlıydı ve Halife rolüyle Filistin'in koruyuculuğunu yapması seçmenlere yönelik propagandadan ibaretti. Nitekim Davos'taki panele İsrail'den çok sert tepkiler gelince, "Tepkim moderatöreydi." dedi. Seçim meydanlarında İsrail'e en ağır saldırıları yaptığında, Türkiye'nin Ceyhan limanından İsrail'in Hayfa limanına gemi ticareti devam ediyordu. Irak'ta Barzani bölgesinden çıkan

petrol de Türkiye üzerinden aynı yolla İsrail'e ulaşıyordu. 2014 itibariyle Türkiye-İsrail ticaret hacmi yıllık 5,8 milyar dolardı ve bu rakam İslâm ülkelerinin pek çoğu ile yapılan ticaretten daha fazlaydı. Erdoğan'ın iktidara geldiği 2002'de Türkiye'nin İsrail ile ticaret hacmi 1,4 milyar dolardı.[185]

Ve 2016'da İsrail ile anlaşmak için eski söylemlerini tamamen bıraktı. 2016 yılı Mart ayında Amerika'yı gittiğinde, 30 Mart 2016 günü Amerika'daki Musevi kuruluşlarının temsilcileriyle bir araya geldi. 17 Temmuz 2014 günü, "Otorite bizdik ve Mavi Marmara'ya izin verdik." diyen Erdoğan, 30 Haziran 2016 günü bu sefer, Mavi Marmara gemisindekileri suçluyor ve şöyle diyordu: "Böyle bir yardım götürmek için günün başbakanına (kendisi) mı sordunuz?"

2016 yılı Ağustos ayında İsrail ile anlaşan Erdoğan, Türkiye'nin mahkemelerinde İsrail Genelkurmay Başkanı ve gemiye müdahale eden İsrail askerleri aleyhine açılmış davayı düşürdü. İsrail'e yeniden büyükelçi gönderdi.

Gülen, İsrail ve Filistin meselesinde olduğu gibi, Suriye konusunda da başından itibaren aynı tavrı sergiledi. Suriye'de olayların başladığı 2011 yılı Mart ayından itibaren Erdoğan'ı uyardı. Gülen, 2012 yılında Los Angeles'taki Anadolu Kültür Festivali'ne katıldıktan sonra kendisini ziyarete gelen bir grup gazeteci ve yazarla görüştüğünde onlara bir mektuptan söz etti. Mektubu Gülen'e gönderen kişi, Suriyeli âlim Sait Ramazan el-Buti'ydi. Sait Ramazan el-Buti, Gülen'e gönderdiği mektubunda Türkiye'nin Suriye politikasının yanlışlığından söz ediyor ve şöyle diyordu:

"Türkiye Beşşar Esad'ı karşısına alınca, bütün Baas sistemi onun etrafında kilitleniyor. Hâlbuki Beşşar Esad,Avrupa'da eğitim almış, diyaloğa açık, yönlendirilmeye müsait. Türkiye onu yönlendirirse, Suriye kurtulur. Aksi halde Türkiye'nin bu politikası devam ederse Suriye felakete gider."

Gülen de aynı kanaatteydi. Türkiye'nin bu kadar agresif bir şekilde Suriye'deki karışıklığa dâhil olmasını doğru bulmuyordu. Bu politikanın bir sonuç vermesi mümkün değildi. Gülen, Sait Ramazan el-Buti'nin bu

mektubunu, Hükümet sözcüsü Bülent Arınç'a iletmiş, Arınç mektubun aslını da istemişti. Gülen, o gün gazetecilere şunu söyledi:

"Mektubun aslını da göndermemize rağmen değişen bir şey olmadı."[186]

Gülen, 2013 yılında kendisiyle görüşmeye gelen Erdoğan'ın bütün elemanlarına aynı şeyi söyledi:

"Suriye'de Esad'ı devirme politikasından vazgeçin. Bir sonuç alamazsınız. Bunun yerine Esad'ı demokrasiye teşvik edin. Ona Türkiye'nin 1946'da nasıl çok partili demokratik hayata geçtiğini anlatın. Onu demokrasiye geçmeye cesaretlendirmek için biz seni destekleyelim, bir dönem daha iktidarda kal deyin..."

Ama güç zehirlenmesi Erdoğan ve adamlarını kuşatmıştı. Erdoğan'ın Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, 2013 yılı Eylül ayında Pensilvanya'da görüştüğü Gülen'in bu uyarılarını dinleyeceğine, Türkiye'nin Suriye politikasını eleştiren yazarlardan yakınıyordu. Davutoğlu, "IŞİD dediğiniz, öfkeli Sünni gençler..." diyordu.

2015'teki bir görüşmemizde Gülen yine üzüntüyle Suriye'deki can kayıplarını hatırlatarak, *"Yol göstermelerimiz fayda etmedi."* dedi.[187]

2011: Rakipsiz Kalan Erdoğan, Tek Adam Yönetimine Kayıyor

12 Eylül 2010 referandumu ile Türkiye sivil haklar alanında çok önemli bir aşamayı geçmişti, ancak Türkiye'nin anayasası hâlâ askerlerin yaptığı bir anayasaydı. Yeni bir sivil anayasa yapılması beklentisi hayli yüksekti. Ancak Erdoğan, yeni anayasa yapma sürecini 2011'den itibaren giderek yavaşlattı ve askıya aldı.

Erdoğan'ın yeni bir uğraş alanı vardı artık: Kendisinden olmayanları fişlemek... Erdoğan'ın bu amaçla istihbarat teşkilatının başına getirdiği istihbarat şefi bu çalışmaları hızlandırdı. 2010 yılı Mayıs ayında bu göreve gelen istihbarat şefi, "Görevimiz devlette paralel yapıya izin vermemek." diyordu. Bu tarihten itibaren Gülen'e sempati ile baktıklarını düşündükleri hiçbir bürokratı terfi ettirmediler. Görevden almalar başladı. Erdoğan'ın

“Beni dinlemişler.” komplosu 2010 Aralık ayına rastlıyor. Bu bahaneyle Emniyet Teşkilatı’nda sürgünler, kıyımlar başlattı.

Gülen her şeye rağmen, Erdoğan ve etrafındakilerin bu yanlış hareketlerinden dönebileceklerini düşünüyordu ve onlara tavsiyeler yapmaya devam ediyordu:

“Ne olur, kırıcı ve bölücü bir dil kullanmayın; toplumun bazı kesimlerini hasım yerine koymayın; fertler arasına öfke ve ayrılık tohumları saçmayın. Kamu malına el uzatmayın, yolsuzluklara asla bulaşmayın, ihalelere fesat karıştırmayın. Lütfen, dediğim dedik yanlışlığına düşmeyin; etrafınızdaki şakşakçıların sizi aldatmasına fırsat vermeyin; herkesin fikrine saygı gösterin, istişare müessesesini çok iyi işletin ve her zaman ortak akla önem verin.”

Gülen aynı zaman diliminde bazı mektuplar da yazdı. Ne var ki, Erdoğan artık çok farklı bir yola girmişti. 2011 yılında başlayan Arap Baharı’nın kendisinden ilham aldığını düşünecek kadar kibirleniyordu. “Tahrir, Ramallah, Gazze, Amman, Şam, Bağdat bizden ilham alıyor...” diyordu.

Erdoğan ve adamlarına göre, Arap Baharı onların eseriydi. O halde İslâm dünyasının lideri olmalıydı. Fas’taki gezide, yolda bir Faslı, ona “Emire’l-mü’minin” diye bağırınca, etrafındaki gazetecilerin de duyacağı şekilde şöyle dedi: “Ona da mı ben söylettim!”

Halifelik projesinin önündeki engel Gülen’di. Üstelik Gülen, onun Orta Doğu politikalarını ve İslâm dünyasına bakışını beğenmiyordu. Hizmet hareketini bölme faaliyeti başlatan Erdoğan, Diyanet İşleri Başkanı’nı bunun için görevlendirdi.

2012: Gülen’e İkinci Tuzak

Erdoğan’ın Gülen’e karşı nasıl ikircikli bir ruh haline sahip olduğunu en iyi gösteren olaylardan birini, yıllarca konuşma metinlerini yazan ve daha sonra milletvekili yaptığı kişi ifşa etti. Bu olayın hikâyesi oldukça ilginçtir.

2012 yılı haziran ayında, dünyanın dört bir tarafında açılmış olan

okullarda okuyan öğrencilerin katıldığı Uluslararası olimpiyatların onuncusu Türkiye'de yapılıyordu.

İstanbul'da yaklaşık 53 bin seyirci kapasiteli bir futbol sahası ağzına kadar dolmuştu. Dışarıda kalan binlerce insan için dev ekranlar kurulmuştu.

Onuncusuna dünyanın yedi kıtasındaki 135 ülkeden bin 500 öğrencinin katıldığı bu olimpiyatlar 2002 yılından beri yapılıyordu. Dünyanın renkleri ismini taşıyan ve öğrencilerin şarkı, şiir gibi dallarda yarıştığı olimpiyatların final gününde öğrenciler sahnede "Yeni Bir Dünya Kuruluyor" şarkısını söylüyor ve olimpiyat kapanıyordu.

15 Haziran 2012 akşamı İstanbul'daki stadyumda olimpiyatların finali yapılıyordu. O sırada Başbakan olan Erdoğan stadyuma girdiğinde ona Türkiye'nin dünyaca ünlü futbol oyuncusu Hakan Şükür eşlik ediyordu. Hakan Şükür, Fethullah Gülen'e sempati duyan bir sporcuydu.[188]

Erdoğan, stadyum ve çevresindeki yaklaşık 100 bin insana konuşmaya başladığında, Türkiye'nin birçok televizyon kanalı canlı yayına geçti. Erdoğan doğrudan Pensilvanya'daki Fethullah Gülen'e bir çağrı yaptı.

"Gurbet hasrettir. Hasretin bedeli çok ağırdır. Faturası çok ağırdır. Biz gurbette olup şu vatan topraklarının hasreti içinde olanları aramızda görmek istiyoruz."

Erdoğan, 2002'den itibaren Gülen'in ismini hiç ağzına almadı. Birkaç sefer Gülen'e teşekkür ettiğinde, "Okyanus ötesi" ifadesini kullandı. Okyanus ötesi, siyasette Gülen için kullanılan bir ifadeydi.

Erdoğan'ın bu konuşmasından dört yıl sonra, konuşma metinlerini yazan şahıs, 25 Ağustos 2016 tarihinde Erdoğan'ın kontrolündeki *Yeni Şafak* gazetesinde şunları yazdı:

"Tayyip Erdoğan, Fethullah Gülen'i hiç sevmedi. Hiç hazzetmedi ve hiçbir zaman uyuşmadı. Tayyip Erdoğan, ne Gülen'e ne de hareketine hiçbir zaman güvenmedi. Peki, bitsin bu hasret çağrısı neyin nesidir? Siz bakmayın tribünlerdeki onbinlerce ahmağın bu çağrıyı ayakta alkışlamalarına... 2010 yılında başlayan çatışmayı görenler, bu çağrının zerre kadar muhabbet

taşımadığını, bu çağrının Fethullah Gülen'i çok fena köşeye sıkıştırdığını ve çatışmayı daha da alevlendirdiğini, bu çağrının bir siyasi dehanın manevrası olduğunu bilirler..."

Fakat bu çağrının samimi olmadığını bilen bir kişi daha vardı: Fethullah Gülen.

Erdoğan'ın *"Bu hasret bitsin."* konuşmasını yaptığı canlı yayını o gün Pensilvanya'daki ikametinde izliyordu. Başını önüne eğdi, iki elini birleştirdi, yere doğru baktı. Başını iki tarafa doğru salladı ve ağzından şunlar döküldü:

"Samimi değil, samimi değil..."

Erdoğan, yıllardır kurguladığı tuzağa Gülen'i çekmeye çalışıyordu. Ama bunu başaramadı.

2013: Erdoğan Adamlarını Gülen'e Gönderiyor, Gülen Uyarılarına Devam ediyor

Erdoğan, 2013 yılı Mayıs ayında Washington'a gelirken, Fethullah Gülen ile görüşecek misiniz sorusuna "Gökten ne yağdı ki yer kabul etmedi..." cevabını veriyordu.

Gülen'in Washington'da ayağına gelmesini istiyordu. Gülen'i Washington'da görüşmeye çağırıyordu. Bu hareket nezaket dışıydı. 75 yaşında olan ve birçok hastalıkla yaşayan Gülen'le görüşmek istiyorsa, ikametine gitmeliydi. Sonunda yardımcısı Bülent Arınç'ı Gülen'e ziyarete gönderdi, kendisi görüşmeden Türkiye'ye geri döndü.

Bülent Arınç, görüşmeden sonra Türkiye'de devletin televizyon kanalındaki bir programda, "Gülen'in emirlerini almaya gittim." diyordu ama Erdoğan, bir oyun oynuyordu. Yardımcısı Arınç'ı Gülen ile görüşmeye gönderirken, istihbarat şefi ile birlikte Washington'da Gülen aleyhine görüşmeler yapmıştı. Erdoğan, Washington dönüşü, Hizmet okullarının bir olimpiyatında daha konuştu. Yine Gülen'i ve dünyanın 175 ülkesindeki okullarda görev yapan öğretmenleri övdü. Ama bu konuşmasında Gülen'i

davet etmedi.

Bu arada Erdoğan'ın Dışişleri Bakanı Davutoğlu, eşiyle birlikte 2013 yılı Eylül ayında Pensilvanya'da Gülen ile görüştü. Gülen'e bu görüşmeyi sorduğumda, Suriye ile ilgili uyarı ve endişelerini aktardığını ifade etti. Gülen bu görüşmelerin hepsinde aynı tavsiyelerde bulundu:

"Türkiye'de iç barışa zarar verecek hareketlerden kaçının, devlet görevlilerini düşünce ve inançlarına göre fişlemeyin, aralarında ayırım yapmayın ve Suriye meselesinde girdiğiniz yanlış yoldan dönün."

Yaptığı bütün uyarılara rağmen, Hükümet'in çizgisinin değişmediğini gören Gülen, aslında bu görüşmeleri yapmak istemiyordu. Ancak Erdoğan'ın Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun ısrarlı talepleriyle bu görüşme gerçekleşti.

Hizmet hareketi ve Gülen aleyhine her türlü faaliyetin içinde olan Erdoğan'ın istihbarat şefi de ikili oynuyordu. Diyanet İşleri Başkanı ile birlikte Hizmet'i bölme projesi yürütmesine rağmen ve Hizmet mensuplarını fişletirken bir yandan da Gülen ile görüşmek için çaba harcıyordu. Erdoğan'ın Dışişleri Bakanı gibi, araya Gülen'i tanıyanları koyarak, 2013 yılında Pensilvanya'ya iki sefer gitti. Her iki gidişinde de yaptıklarını gizleyerek Gülen'e yalan söyledi.

Birbirlerine sırdaş olacak kadar yakın olan Dışişleri Bakanı ve istihbarat şefi, Gülen ile görüşmeye tamamen kötü niyetlerle gitmişlerdi. 2016 yılı sonlarında Dışişleri Bakanı bunu şöyle itiraf etti:

"Gülen ile Erdoğan'ın talimatı ve isteği ile görüştüm. Görevim onu Türkiye'ye dönmeye ikna etmekti. Türkiye'ye getirip kontrol altına alacaktık."[189]

Ama Gülen, Erdoğan ve bütün adamlarının kendisine yönelik bu husumetlerini biliyordu. Bu fitnenin patlak vermesi halinde bunun Türkiye'ye maliyetinin çok ağır olacağını bildiğinden Erdoğan'ı idare etmeye çalışıyordu. Kardeşi Seyfullah Gülen'in vefatı üzerine kendisini arayan Erdoğan ile telefonda görüştü. Erdoğan'ın bu hasret bitsin davetine olumsuz

cevap verirken Erdoğan'ı tahrik etmeyecek ifadeler kullandı.

Gülen, Erdoğan'ın kendisine ve Hizmet hareketine yönelik husumetinin ancak demokratik bir Türkiye zemininde zararsız hâle getirilebileceğini düşünüyordu. Bu yüzden, 2008'de Erdoğan'ın partisinin kapatılmasına karşı çıktı, 2010 yılındaki sivil haklar referandumuna destek verdi. Ancak Gülen'in bütün çabalarına rağmen Türkiye'nin demokrasi süreci yarım kaldı.

Gülen, 2 Kasım 2016 tarihli görüşmemizde şöyle dedi:

"Ne istediler de vermedik sorusunun cevabı şu: Ne istediysek yapmadılar..."

Gülen, görüşmelerimizde üzüntüyle bu durumu ifade ederken *"aldandık"* dedi:

"Avrupa Birliği hukuku, demokrasi dedik. Hatta bazıları bunu yanlış anladılar. Kanka (müttefik) dediler. Biz ne idareye karışırız ne siyasete karışırız. Hüsnüzannımıza yenik düştük. Demokrasi, insan hakları dedik, demokrasiyi herkes için hakka riayet olarak anladık. Bu mevzuda bir şey yapacaklarını zannettik. Buna inandık. Aldandık. İnandık, çünkü biz mü'miniz, aldanırız ama aldatmayız. Allah, aldatmadan bizi muhafaza buyursun. Sadece biz değil, âlem de aldandı, İslâm dünyası da aldandı."[190]

Erdoğan, "Ne istediler de vermedik? Bize ihanet ettiler." diyordu. Ama aslında Gülen'e ihanet eden Erdoğan ve adamlarıydı.

Alman devlet televizyonu ZDF, 2016 yılı Ekim ayında Pensilvanya'da Gülen ile yaptığı röportajı yayınlarken, Erdoğan'ı Gülen'e sarılırken gösteren kısa bir video da yayınladı. Bu video, Erdoğan'ın İstanbul belediye başkanı iken Gülen'le görüştüğü ender anlardan biridir.

Batı dünyası genelde Erdoğan'ın Gülen'e yönelik savaşını, eski müttefiklerin aralarının bozulması olarak gördü. Devlet kadroları üzerinde anlaşmazlığa düşerek...

Oysa Gülen'in istekleri devlet kadroları değildi. Nitekim Afrika'ya yeni büyükelçiler atanırken Erdoğan, Gülen'e bir mesaj göndererek 6 isim istedi. Gülen, hiçbir isim vermedi. 2011 seçimlerinde milletvekili yapmak için

Gülen'den yaklaşık 50 isim isteyen Erdoğan'a Gülen yine olumsuz cevap verdi. Yakın tanıdığı isimlerden sadece iki kişinin ismini verdi.

Gülen, Türkiye'nin doğrultusu ile ilgili endişelere sahipti. Erdoğan Suriye'yi karıştırıyordu. Filistin meselesini istismar ediyor, İsrail ile çatışmasını iç politika malzemesi yapıyor ama bunlar Filistinlilerin hiçbir derdine çare olmuyordu. İsrail yine istediği zaman Filistin'de istediği operasyonlarını yapıyordu. Erdoğan yeni Anayasa'yı sürekli geciktiriyordu. Etrafındaki bazı isimlerin de etkisiyle kendisini İslâm dünyasının lideri olarak görmeye başlamıştı. O artık sadece Türkiye'nin başbakanı değil, İslâm âleminin halifesiydi. Gülen'i suçlarken de, "İslâm ümmetinin bütün meselelerini çözeceğim ama beni engelliyor." diyordu.

Asker, siyaset denkleminden çıkmış, Erdoğan artık kendisini Türkiye'nin tek hâkim gücü görmeye başlamıştı. Kürt meselesinde de bir adım atmıyordu. Alevilerin dertlerine kulak asmıyordu. Böylece Türkiye terör ortamında sürekli şehitler vermeye devam ediyordu. Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği süreci de artık yavaşlamaya başlamıştı.

Türkiye zaman kaybediyordu. Üstelik Erdoğan giderek partizanlaşıyordu. Devlette korkunç bir fişleme furyası başlatmıştı. Herkesten biat istiyordu. Benden, benden olmayanlar ayırımı yapıyordu. Çıkardığını iddia ettiği partizan milli görüş gömleğini yeniden giymişti. O artık Emire'l-mü'minindi. Hiçbir sivil toplum kuruluşuna, cemaate ihtiyaç yoktu. Sivil toplum hizmetlerini de devlet yapacaktı.

En önemlisi, nasıl oluyordu da Gülen, onun Suriye, İsrail politikalarını desteklemiyordu? Nasıl oluyordu da Gülen, onu Türkiye'nin başkanı olarak görmek istemiyordu?

Erdoğan, birkaç yıldır perde gerisinde yürüttüğü Gülen'e karşı savaşını 2013 sonbaharında açıktan yapmaya başladı. Birden bire, hiç Türkiye'nin gündeminde olmayan bir meseleyi gündeme taşıdı: Üniversiteye hazırlık dershanelerinin kapatılması. Çünkü Hizmet, 1970'li yıllardan beri üniversite hazırlık kursları veriyordu. Birileri Erdoğan'ı, "Hizmet'in insan

kaynağı bu dershanelerden geliyor." düşüncesine inandırmıştı.

2013 yılı Aralık ayında Türkiye'de büyük bir yolsuzluk olayı patlak verdi. Başrolünde 28 yaşındaki İran asıllı Rıza Sarraf'ın olduğu bu yolsuzluk davasında Erdoğan'ın hükümetinde görev yapan dört bakan ve oğulları hakkında davalar açıldı. Bu yolsuzluk dosyalarında Erdoğan'ın oğlunun ismi de geçiyordu. Erdoğan'a göre bu davaların arkasındaki güç Fethullah Gülen'di.[191]

Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Türkiye'de yükselen bu tansiyonu düşürmek için yakın arkadaşı gazeteci Fehmi Koru'yu Gülen ile görüşmeye gönderdi. Gazeteci Koru'nun isteği üzerine, Cumhurbaşkanı Gül'e bir mektup yazan Gülen, mektubun Başbakan Erdoğan'a da bildirilmesini tembihledi. Gülen, Erdoğan'ın bu mektubu sonradan öğrenmesi halinde siyasi istismar konusu yapacağını çok iyi biliyordu. Nitekim Cumhurbaşkanı tarafından çağrılıp mektuptan haberdar edilen Erdoğan, buna rağmen gazetecilere mektubun kendisine gönderildiğini iddia ederek siyasi istismar yaptı.

Gülen, 22 Aralık 2013 tarihli bu mektupta, fişlemeler sonucunda haksız yere görevlerinden alınan bürokratların durumuna ve Hizmet hareketine çıkarılan engellere işaret etti:

"Hizmet hareketinin önünü kesmeye matuf gayretler aşikâr hâle geldi; bu yakışıksız engelleme faaliyetleri hareketin büyümesi ve genişlemesiyle eş zamanlı olarak arttı. Hayatın değişik alanlarında yalnızca iktidar partisine mensup olmadıklarından dolayı mağduriyete uğramış pek çok insanın gözyaşı döktüğüne şahit oldum; fakat bunları hiç dillendirmediğim gibi, o insanlara da sabır ve vifak tavsiye ettim."

Ama bu son tavsiyelerin de Erdoğan'a etkisi olmadı. Erdoğan, 2014 yılından itibaren, elindeki devlet imkânlarını kullanarak, Gülen ve Hizmet hareketi mensuplarının üzerine gitmeye başladı. Artık gözaltılar, tutuklamalar, insan kaçırmalar, işkenceler ve işadamlarının malvarlıklarına el koyma dönemi başlıyordu.

Erdoğan'ın görev verdiği hâkimlerin, savcıların ve polislerin Gülen'in takipçilerine karşı muameleleri sert ve tahrik ediciydi. Anayasa Mahkemesi önünde toplanıp açıklama yapan Hizmet hareketine mensup sivil toplum kuruluşları mensuplarına polis kış günü soğuk su sıkıyordu. Hizmet hareketine yakın medya kuruluşlarına el konulurken, bunu protesto etmek için bu medya kurumlarının önüne gelen kadınlara göz yaşartıcı gazla müdahale ediliyor ve kadınlar yerlerde sürükleniyordu. El konulan kurumlara, sabahın erken saatlerinde çok sayıda polisle abartılı baskınlar yapılıyordu. Müslümanların oruç tuttukları kutsal ay olan Ramazan'da insanlar gözaltına alınıyor, iftarlarını açmaları, sahur yapmaları engelleniyordu. Bazı insanlar gece yarısı gözaltına alınıyor, polisler Ramazan ayında konuldukları hücrelerin önüne gelerek su ve sigara içiyorlardı.

Gülen'e göre bütün yapılanlar, Hizmet mensuplarını ajite ederek sokağa dökmek ve terör olaylarına sebebiyet vermek içindi:

"Yapılan her şey çok zoruma gidiyor ama katlanıyoruz. Kıyımcılar, Hitler'in SS'leri gibi müesseseleri bastılar. Hizmet'i sokağa dökme gayretiydi... Bizi sokağa dökmek istediler, terör olsun istediler…"[192]

Erdoğan'ın en büyük arzusu buydu: Gülen'den ilham alan bu devasa hareketi terör örgütü ilan ettirmek. Nitekim daha 2013'te dünyanın yaklaşık 150 ülkesinde görev yapan Türkiye'nin büyükelçilerini Ankara'da toplayarak yaptığı konuşmada, "Bunları bir savcı, üç polisle terör örgütü kapsamına alır, bitiririz." diyordu. Erdoğan Ankara'da görev yapan yabancı büyükelçileri de ihmal etmiyordu. Her yıl Ramazan ayında onlara iftar daveti veriyordu. 16 Temmuz 2014 günü yapılan 7. büyükelçiler iftarında Gülen ve hareketini tehlikeli bir örgüt olarak ilan etti.

Oysa Gülen, Türkiye'de kitleleri sokağa dökerek terörize etme alışkanlıklarına karşı yıllardan beri söylediğini bir kere daha tekrar ediyordu:

"Sokakta hiçbir mesele halledilmez. Bir gün bir sokağın başında beni öldürseler bile cesedimi hemen bir kenara koyup hizmete yürümezseniz ve

hep müspet hareket yolunda bulunmazsanız size hakkımı helal etmem...”

2015 yılı yaz aylarında Erdoğan rejimi, Gülen’in öldüğüne dair haberler yaydı. Ramazan ayıydı. Gülen’in, 4 Temmuz 2015 gecesi sahurda öğrencileriyle yaptığı mukabele (Kur’ân okuma), canlı yayınlandı.

2016: 15 Temmuz Komplosu

Erdoğan, yıllardan beri perde gerisinde sürdürdüğü Gülen’e yönelik eylem plânını 2013 yılı Aralık ayında açıktan yürütmeye başladığında hazırlığını büyük ölçüde tamamlamıştı. İstihbarat teşkilatının başına 2010 yılı Mayıs ayında getirdiği kişiye verdiği görev, Hizmet hareketini bitirmekti. Bu süreçte, istihbarat teşkilatı devlet kadrolarında büyük fişlemeler yapmıştı. *The New York Times* gazetesi yazarı Thomas Friedman, Erdoğan’ın 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsünden birkaç gün sonra devlet kadrolarında yaşanan ihraçlardaki garipliği köşesinde şöyle yazdı.

“Erdoğan, darbeden sadece üç gün sonra ihraç ettiği 2 bin 750 hâkim ve savcının isimlerini nasıl tespit etti?”[193]

Avrupa Parlamentosu Başkanı Martin Shultz’un tepkisi de aynıydı:

“Darbenin üzerinden 48 saat geçtiğinde binlerce insanın tutuklanması bizi şaşırttı. Nasıl oldu da bu kadar sürede darbecileri tespit ettiniz?”

Thomas Friedman ve Martin Shultz’un soruları haklıydı. Listeler önceden hazırlanmıştı. Bu darbe teşebbüsü Erdoğan’a fişlenen bütün insanları devlet kadrolarından atma fırsatını sundu. O yüzden, darbe teşebbüsüne “Allah’ın lütfu.” dedi. Almanya Dış İstihbarat Teşkilatı Başkanı Bruno Kahl’ın, 2017 yılı mart ayında *Der Spiegel* dergisine verdiği röportajda ifade ettiği gibi, Erdoğan darbe teşebbüsünü kendisi için bir fırsata çevirip devlette ‘temizlik’ yapıyordu.

Darbe tezgâhı, Erdoğan’a altın tepside sunulmuş bir fırsat oldu. Başka türlü yapamayacağı her şeyi, Türkiye’de olağanüstü hal rejimi ilan ederek yaptı. Bunu, “Millet, bu darbe teşebbüsünü 15 saatte kendi lehine bir darbeye çevirdi. Bu gayrimenkulleri onlardan başka türlü bunlardan

alamazdık, şimdi hepsini topluyoruz." sözüyle itiraf ediyordu.

Norveç'in önde gelen haber sitelerinden *Aldrimer.no*'da, 25 Ocak 2017 günü Kjetil Stormark imzasıyla NATO kaynaklarına dayanılarak yayınlanan haberde şöyle deniliyordu:

"NATO'da ağırlıklı görüş şu: Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan, kendisine karşı darbeyi kendisi plânladı. Eğer TSK bir darbe yapmak isteseydi, bunu kesin olarak başarırlardı. Bu Türkiye'de bir gelenek. NATO'da görev yapan Türk personelin yüzde 80-90'ı tasfiye edildi. Ordu'dan atmak istedikleri 1600 kişinin ismi, darbeden hemen bir gün sonra ellerindeydi."

Erdoğan'ın uçağının 15 Temmuz 2016 gecesi darbecilerin kontrolündeki İstanbul Havaalanı'na nasıl inebildiği bir muammadır. O gece Ankara'da boş Meclis binasına, Erdoğan'ın sarayının etrafına bomba atan askeri uçaklar neden İstanbul'daki havaalanını bombalamadılar ve Erdoğan'ın inmesine izin verdiler? Erdoğan indikten sonra saatlerce bu havaalanında kaldı ve "Darbecilerin uçakları üzerimizde alçak uçuşlar yaptı." diyordu. O halde neden Erdoğan ve adamlarını korkutma amaçlı bile olsa tek bir bomba atmadılar?

Darbe kitabı onlarca dile çevrilen siyaset bilimci ve askeri tarih uzmanı Edward Luttwak'ın 16 Temmuz 2016 günü *Foreign Policy* dergisinde yayınlanan makalesinde ifade ettiği gibi, darbecilerin hiçbir şeye teşebbüs etmeden önce ilk yapmaları gereken şey, yönetimin başı olarak Erdoğan'ı yakalamak veya etkisiz hâle getirmekti. Bu darbenin birinci kuralıydı. O halde bunu neden yapmadılar? Türkiye'nin darbeler tarihine bakıldığında, hükümetin başı ele geçirilmeden akşam saat 21.00'de ilan edilen bir darbe gerçekten çok tuhaftı. Güya darbe yapanlar, Türkiye'nin güneyinde deniz kıyısındaki bir otelde kaldığını bildikleri Erdoğan'in buradan helikopterle ayrıldıktan sonra İstanbul'a uçmak için kullanacağı havaalanı ve uçakları imha etmiyorlardı. *Reuters* haber ajansı, o gece iki F-16 savaş uçağının havada Erdoğan'ın uçağına kilitlendiğini duyurdu. O halde bu savaş uçakları Erdoğan'ın uçağını neden vurmadılar veya en azından askeri bir

havaalanına inmeye zorlamadılar? İstanbul'da köprüye asker gönderen, belediye ve valilik binalarını ele geçirme plânı yapan darbecilerin bir Erdoğan plânı olmayışı akla aykırıydı.

Darbe gecesine dair çok tuhaf bir olay daha var. O gece, saat 22.40'ta Başbakan, istihbarat şefinin arar ve "Darbe oluyor, ne yapıyorsunuz?" diye sorar. İstihbarat şefinin cevabı şöyledir: "Bir şey yok, normal, biz çalışıyoruz..." Oysa darbe gecesi Başbakana "Her şey normal" diyen istihbarat şefi, o sırada Suriyeli muhalif lider Muaz el-Hatip ve Diyanet İşleri Başkanı ile istihbarat karargahında toplantı halindedir. Bu toplantının sebebi bir, iki saat sonra ortaya çıkar. Türkiye'nin 80 bin camisinde halka sokağa çıkma çağrısı yapılır. Ve birdenbire Türkiye'nin sokakları Suriye'deki cihadistleri çağrıştıran sakallı milislerle dolar. Boğaz köprüsünde teslim olan askerlerin boğazını kesen ve sivillerin üzerine ateş açarak halkı provoke edenlerin çoğu bu milislerdi. Muaz el-Hatip, Erdoğan'ın Esad'ın devrilmesinden sonra Suriye'nin başına geçirmek istediği Şam'daki Emevi Camii'nin eski imamıdır. Bu projenin bir parçası olarak Türkiye'ye yaklaşık 4 milyon Suriyeli mülteci alınmıştı. Türkiye bir Arap ülkesi olmamasına rağmen bu kadar Suriyeli alırken, Lübnan'daki Suriyeli mülteci sayısı sadece bir milyondu.

15 Temmuz komplosunun en kritik üç ismi, istihbarat şefi, Muaz el-Hatip ve Diyanet İşleri Başkanı, o gece görevlerini kusursuz yaptılar.

Fethullah Gülen, Türkiye'deki bu darbe komplosunun ertesi günü, 16 Temmuz 2016'da, Pensilvanya'da, *The New York Times*, *Reuters*, *The Guardian*, *Financial Times* gibi yayın organlarının sorularına cevap verdi. Gülen 17 Temmuz günü CNN ve CBS televizyonlarına, iki gün sonra BBC televizyonuna konuştu.

Gülen sonraki günlerde ayrıca CNN International'dan Fareed Zakaria'ya ve Alman devlet televizyonu ZDF'den Kamran Sarfiarian'a birer röportaj verdi.

The New York Times ve *Le Monde* gazeteleri, darbe olayına ilişkin

Gülen'in birer makalesini yayınlarken, Almanya'dan *Die Zeit*, İspanya'dan *El Pais* ve Mısır'dan *Al Ahram* gibi gazeteler Gülen'le röportajlar yaptılar.

Gülen bütün bu röportajlarda hem darbe olayına ilişkin iddialara cevap verdi hem de Erdoğan ile yaşadığı anlaşmazlığın tarihsel perde arkası ile ilgili çok önemli açıklamalar yaptı.

Gülen, 23 Eylül 2016 günü Almanya'nın devlet televizyonu ZDF'de yayınlanan röportajda, Erdoğan'ın Emire'l-mü'minin (İslâm'ın Halifesi) olmak için destek istediğini vurguladı:

"Bu korkunç düşmanlıklarının altında şu var: Dünyanın 170 ülkesinde açılan Hizmet okullarını kullanarak İslâm dünyasında kendisinin Emire'l-mü'minin olmasının sağlanmasını istiyordu... Bu potansiyel güç o istikamette kullanılsaydı, sesini çıkarmayacaktı. Derdi oydu. Asıl mesele, her şey onların vesayeti altında olsun... 1945'li yıllara kadar Almanya'yı iyi bilenler, bu anlayışın ne demek olduğunu tahmin edebilirler... Dün gecekonduda oturuyordu bu adam (Erdoğan)... Daha sonra saraylara villalara kondu, filoları var, gemileri var. Dünyanın değişik yerlerine taşıdığı milyarlarca paraları var. Bunlar ortaya çıkınca, ayıpları ortaya çıkınca onu da bizden bildi. Bize sempati duyanlardan bildi. Kendini emire'l-mü'minin görüyordu. Sağlam bir Müslüman görüyordu. Dolayısıyla çok ciddi bir düşmanlık beslemeye başladı. Sonra bu darbe senaryosunu uydurdu."

Gülen, Amerika'da yayınlanan *Politico* dergisine verdiği röportajda, Erdoğan ile yaşadığı uyuşmazlığın çok önemli bir diğer sebebinin ise, Erdoğan'ın Türkiye'ye getirmek istediği "sultanlık" benzeri başkanlık sistemi olduğunu anlatıyor:

"Geçmişte, ABD veya Fransa'daki gibi, başkanı denetleyen mekanizmaların bulunduğu bir başkanlık rejimi fikrini destekledim. Ancak Erdoğan'ın önerisi sultanlık rejimine yakın bir şeydi. Vicdanım rahat olarak böyle bir rejimi destekleyemezdim. Erdoğan, bana ve Hizmet hareketine, başkanlık düşüncesini açıktan desteklememiz için baskı yaptı. Daha sonra Hizmet kurumlarını kapatma tehdidinde bulundu. Eğer bu taleplere uyup biat etseydik, şimdi Türkiye hükümetiyle aramız iyi olurdu. Fakat reddettik ve üç yıldır gazaba uğruyoruz. Buna bağımsızlığın bedeli de denebilir. Bu

gerçekten ağır bir bedel… Tek üzüntüm, onun sınır tanımayan hırslarına karşı durabilecek kimse olmadığı için Türkiye'nin bu acıları yaşamaya devam etmesi…»[194]

Gülen, 25 Temmuz 2016 tarihinde *The New York Times* gazetesinde yayınlanan makalesinde, Erdoğan'ın Türkiye'de yok etmek istediği çoğulculuğun, Hizmet hareketinin ana felsefesi olduğunu belirtiyor. Gülen, *Le Monde* gazetesinde 10 Ağustos 2016 günü yayınlanan makalesinde ise, Türkiye'deki darbe olayını araştırmak üzere bir uluslararası komisyon kurulması çağrısını tekrarladı.

Erdoğan, Gülen'in bu çağrısını cevapsız bıraktı ama dünya sessiz kalmadı. Almanya'nın İstihbarat Teşkilatı Başkanı Bruno Kahl, 2017 yılı Mart ayında *Der Spiegel* dergisine verdiği mülakatta, "Darbe'nin arkasında Fethullah Gülen'in olduğuna ikna olmadık. Türkiye bizi çeşitli kanallardan ikna etmeye çalıştı ama ikna olmadık." dedi.[195]

ABD Kongresi İstihbarat Komitesi Başkanı Davin Nunes, 18 Mart 2017 günü katıldığı bir televizyon programında, "Gülen'in darbeye karıştığına dair herhangi bir kanıt görmedim." dedi.[196]

İngiltere Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu tarafından yayımlanan Türkiye raporunda "Darbe girişiminin arkasında Gülenciler'in olduğuna dair yeterli bilgimiz yok." denildi. 11 kişilik İngiliz Parlamento Komisyonu, bu raporu yazarken, Türkiye'de Erdoğan ile de görüştü.[197]

Avrupa Birliği (AB) istihbarat merkezi "Intcen" tarafından hazırlanan raporda, "Gülen'in bu girişimde bizzat rol oynamış olma ihtimali düşük." denildi.[198]

Uluslararası toplumun Gülen ve Erdoğan'ın demokrasi sicillerini yan yana getirerek, Gülen'i haklı bulduğu görülüyor. Bunda şüphesiz, İslâm dünyasında, siyasal İslâmcıların demokrasiden söz etmeyi "haram" saydığı 1990'lı yıllarda *Gülen'in "Dindarlar demokrasinin sunduğu imkânlardan yararlanmalı, demokrasiden geriye dönüş yok."* demesi ve bu tavrını hiç değiştirmemesinin büyük etkisi var.

Gülen, 1994'te *"Demokrasi'den geriye dönüş mümkün değildir."*

dediğinde, siyasal İslâmcıların hedefi olmuş, dinden çıkmakla suçlanmıştı. Gülen, 1998'de Vatikan'da görüştüğü Papa'dan Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi için destek isteyince, Erdoğan taraftarı siyasal İslâmcılar onu yine Müslümanlıktan çıkmakla suçladı.

O dönemde İstanbul belediye başkanı olan Erdoğan, Avrupa Birliği'ne karşı çıkıyor ve 1996'da demokrasi için şöyle diyordu: "Demokrasi bir tramvaydır, gittiğimiz yere kadar gider, orada ineriz."[199]

2017'de ise Erdoğan, Gülen'i demokrasiyi ortadan kaldırmakla suçluyordu. Oysa *Washington Post* gazetesinde 2 Mayıs 2017 günü yayınlanan makalede ifade edildiği gibi demokratik Türkiye'yi Fujimori'nun Peru'su yapan kendisiydi.

Medeni ve demokratik dünyanın, Erdoğan'a kulak asmayıp Gülen'in yanında durmasının çok önemli bir sebebi daha vardı:

Gülen'in takipçilerinin 1992'den beri dünyanın 175 ülkesinde açtıkları okullar, üniversiteler, hastaneler ve kültür merkezleri Gülen'in temsil ettiği İslâm anlayışını bütün dünyaya gösterdi. Erdoğan, 2013'ten itibaren bu okulları ve kurumları kapattırmak için bütün gücünü seferber etti. Ama çok az ülkede sonuç alabildi. Bunlar da demokrasileri sorunlu ülkelerdi.

Böylece Erdoğan, medeni ve demokratik ülkelerin hiçbirinde, Asya ve Afrika'daki birçok ülkede, Gülen'in takipçilerini bitirme rüyasını gerçekleştiremedi. Bunun üzerine, Türkiye dışındaki Gülen'in takipçilerine yönelik çok geniş bir casusluk ağı kurdu. Almanya, Belçika, Hollanda, Danimarka, İsveç gibi ülkelerde soruşturmalar açıldı. Casus şebekelerinin hedefi, Hizmet mensuplarının Türkiye'ye kaçırılmalarını sağlamaktı.

Daha da vahimi, 1999'dan beri ABD'nin Pensilvanya eyaletinde ikamet eden Fethullah Gülen'e suikast teşebbüsü ve Gülen'i kaçırma plânıydı. Eski CIA Başkanı James Woolsey, Mart 2017'de *Wall Street Journal* gazetesine yaptığı açıklamada, 19 Eylül 2016 günü New York'ta davet edildiği bir toplantıda bu plânın görüşüldüğünü açıkladı. Toplantıyı düzenleyen kişi, Erdoğan hükümeti için Amerika'da lobi faaliyeti yapan general Mike

Flynn'di. Türkiye'den katılanlar Türkiye'nin Dışişleri Bakanı ve aynı zamanda Erdoğan'ın damadı olan Enerji Bakanıydı. Federal kayıtlara göre, Flynn'e lobi faaliyeti için 530 bin dolar ödeme yapılmıştı.[200]

Bu toplantıdan 20 gün sonra *Huffington Post*, Gülen'e yönelik bir suikast plânını duyurdu.[201]

Wall Street Journal, 11 Kasım 2017 günü yayınladığı haberde ise, Flynn olayını soruşturan özel savcı Robert Muller'in üzerinde durduğu konulardan birini şöyle yazdı: Dört tanığın FBI'a anlattığına göre, Aralık 2017 ortalarında New York'ta 21 Club'da Flynn, Erdoğan hükümetinden kişilerle Gülen'i kaçırma plânının detaylarını görüştü. Buna göre, Fethullah Gülen'in ABD'den kaçırılması için Erdoğan hükümeti Flynn'e 15 milyon dolara anlaştı. Gülen bir gece yarısı özel bir uçakla Amerika'dan Türkiye'ye götürülecek ve Marmara denizinin ortasındaki İmralı adasına hapsedilecekti.

Erdoğan rejimi, Malezya, Pakistan, Afganistan, Sudan, Moldova, Moğolistan ve Irak gibi ülkelerde yerel yöneticilere milyonlarca dolar rüşvetler vererek Hizmet mensuplarını kaçırmaya başladı. Afganistan, Moğolistan ve Irak'ta kaçırılanlar kurtarılırken; Pakistan, Malezya, Kosova, Moldova ve Sudan'dan kaçırılan Hizmet mensupları Türkiye'ye götürülüp günlerce işkence gördüler ve hapse atıldılar.

Profesör Firestone: Bildiklerim Doğrulandı, Dünyayı İmar Eden Bir Hareket

27 Ocak 2016 günü Los Angeles'ta, Southern California Üniversitesi'ndeki odasında görüştüğüm Prof. Reuven Firestone'un odası İslâm coğrafyasının değişik bölgelerinden objelerle doluydu. İslâm tarihi uzmanı Prof. Firestone, Hizmet hareketini ve Gülen'i şöyle anlattı:

"Şu anda Türkiye'de yaşanan geçici bir dönem. Eğer bir tercih yapsaydım, 'Hizmet kazanacak.' derdim. Erdoğan, çaresizlikten dolayı 'terörist' diyor. Gülen'in karşılık vermemesi de onu sinirlendiriyor. Gülen'in onunla aynı

noktaya gelmemesine karşılık Erdoğan kavga etmek istiyor... Hizmet'in Batı dünyasında çok önemli bir rolü var. Çünkü İslâm'ın aydınlık rolünü temsil ediyor. Müslümanların Batıda çok kötü imajları vardı. Hizmet herkesi Müslüman yapma faaliyeti değil, bütün insanlara ulaşmayı hedefliyor."

Prof. Firestone, bu görüşmemizden 11 ay sonra, 5 Aralık 2016 günü Pensilvanya'da Gülen'i ziyaret etti. Prof. Firestone'a, California Üniversitesi Santa Barbara'da terörizm dersleri veren Prof. Mark Juergensmeyer eşlik ediyordu. Prof. Firestone bu ziyaretle ilgili izlenimlerini şöyle yazdı:

"Fethullah Gülen'in yaşadığı basit odayı gördüm. Görüşme yaptığımız odaya bitişikti. Yerde bir yatak, bir namaz seccadesi, birkaç kitap ve bir okuma masası... Bu görüşmemizde daha önce bildiklerim o saat itibariyle doğrulandı. Bu adam, darbe plânlayacak/plânlayabilecek bir insan değildi."[202]

Prof. Firestone'un gözlemlerinin devamı şöyleydi:

"Fethullah Gülen'in ismini ilk defa 15 yıl kadar önce duydum. Bu, fevkalâde sıra dışı insanlardan oluşan bir toplulukla olan uzun yolculuğumun başlangıcıydı. Milyonlarca insan, Gülen'den ilham alarak dünyayı daha iyi hâle getirmek için bu harekete katıldı. Dünyanın Afganistan, Pakistan, Nijerya gibi çatışmalar yaşanan coğrafyalarında ve Orta Asya, Güney Amerika, Sahra Altı Afrika gibi az gelişmiş bölgelerinde okullar açtılar. Bu okullar bilimi ve insanlığı öğretiyor. Bunların bazılarını ziyaret ettim. Gülen'den ilham alan bu hareket Hizmet adıyla biliniyor. Amerika'da Hizmet, benim yaşadığım Los Angeles bölgesi dâhil, charter okullar ve diyalog merkezleri açtı. Hizmet mensuplarıyla Los Angeles, Houston, Denver, Atlanta, Cleveland, New York ve Türkiye, Singapur, Filipinler'de beraber çalıştım, faaliyetlere katıldım. Hizmet mensuplarıyla birlikte seyahat ettim, evlerinde kaldım. Onlarla evlerinde ve benim evimde yemek sofrasında uzun tartışmalar, konuşmalar yaptım. Hizmet'in, sempatizanları ve karşıtları tarafından ele alındığı akademik toplantılara katıldım. Gülen ve ilham verdiği Hizmet hareketi hakkında yarım düzine kitap okudum. Şimdi yazacağımın bazılarına abartılı geleceğini biliyorum

ama Gülen'den ilham alan insanların içinden tanıdığım bir tek kişi çıkmadı ki takdir etmeyeyim. Bu sadece benim tecrübem değil, hepsi aynı tecrübeyi paylaşan bir düzine insan biliyorum. Aralarında din adamları, akademisyenler, hukuk adamları ve diğer mesleklerden insanlar var. Saf bir insan değilim. Mısır'da yaşadım, Türkiye'de ve Arap âleminde çok zaman geçirdim. Hâlen Pakistan, Basra körfezindeki ülkeler ve Güney Doğu Asya ülkelerine düzenli olarak seyahatler yapıyorum... Gülen'den ilham alan insanlar, Türkiye'de ve İslâm âleminde diğer din mensupları ve azınlıklara karşı oluşturulan zehirli havaya karşı panzehir konumundadırlar. Şimdi bu insanları Erdoğan Türkiye'de yaşanan olayların, ekonomi ve dış politika alanında yaşanan başarısızlıkların sorumluları gibi öcüleştiriyor, şeytanlaştırıyor. Onbinlerce öğretmen, hukukçu ve diğer mesleklerden insan, devletteki görevlerinden ihraç edildikten sonra sorgusuz, sualsiz hapishanelere atıldı. Yıllarca beraber çalıştığım insanlar şimdi ya Türkiye'den kaçıyorlar ya da bir gün ülke dışına çıkmak ümidiyle yakalanmamak için saklanıyorlar. Onları savunan avukatlar bile tutuklandılar."

16 Nisan 2017 günü Türkiye'de yapılan başkanlık referandumunu yüzde 51 ile kazandığını ilan eden Erdoğan'ın Türkiye'yi nasıl bir yola soktuğunu *The Times* ve *Washington Post* gazetelerinde aynı gün yayınlanan iki makale çok çarpıcı bir şekilde ortaya koydu.

İngiltere'nin saygın gazetesi *The Times*, 2 Mayıs 2017 günü yayınladığı başyazıda, Erdoğan'ın Türkiye'yi Stalin ve Hitler taktikleriyle yönettiğini şöyle yazdı:

"Darbe girişimi sonrası 40 binden fazla kişi gözaltına alındı. 100 bin kişi görevden uzaklaştırıldı. Sırf bu rakamlar bile düşmanlarını ezmenin ve herhangi bir potansiyel siyasi muhalefeti ortadan kaldırmanın yanı sıra, kendisini çok geniş yetkilerle ödüllendirmekte de kararlı bir Cumhurbaşkanının paranoyakça tepkilerine işaret ediyor. Öyle ki, kişisel yetkisi üzerinde gelecekte hiçbir kontrol mekanizması olmayacak, kimseye

farklı düşünme fırsatı verilmeyecek... Son referandum sonrası ikinci bir tasfiyeye başlandı, yaklaşık 14 bin polis gözaltına alındı ya da görevden uzaklaştırıldı. Binlerce polis de hapisteler. Sadakatleri sorgulanan ve sadece Gülencilere sempati beslediklerinden şüphelenilen öğretmenlere, askerlere, yargıçlara, gazetecilere ve kamu görevlilerine (hapiste) katıldılar. Şiddet içeren bir olayı kullanarak tasfiye ardına tasfiyeye girişmek, hesaplaşmak, bağımsız sesleri sindirmek sık sık mutlak güç peşindeki diktatörlerin başvurdukları bir taktik olmuştur. Stalin, Sergey Kirov'un 1934'te suikast sonucu öldürülmesinin ardından tasfiyelerine başlamıştı. Hitler de bir yıl önce Reichstag yangını sonrası hızla, binlerce muhalifinin tutuklanmasını sağlayacak yasayı hızla Meclis'ten geçirmişti."

Washington Post gazetesinde, aynı gün yayınlanan makalede ise Erdoğan, Peru'nun eski diktatörü Alberto Fujimori'ye benzetiliyordu:

"Fujimori, Peru'yu Erdoğan gibi kararnamelerle yönetirken, anayasayı yeniden yazmak için bir kurucu meclis topladı. Perululların yüzde 53'ünün onay verdiği 1993 anayasası başkanın hemen yeniden seçilmesine imkân tanıyor, iki kamaralı meclis yapısını kaldırıyor ve idam cezasını geri getiriyordu. Başkanlığın yetkilerini ciddi ölçüde güçlendiriyor ve meclisi her şeyi incelemeksizin onaylayan bir kurum haline getiriyordu. Bu yeni kurallarla, Fujimori 1995'te kolayca yeniden seçildi. İkinci başkanlık döneminde muhalefetin oyun sahasını iyice daralttı. Hükümet, istihbarat servisini kullanarak gazetecileri tehdit etti ve yargıçlara rüşvet verdi. Fujimori'nin görev süresinin 2000'de bitmesi gerekiyordu fakat destekçileri, eski anayasa çerçevesindeki ilk döneminin (1990-1995 arası) sayılmayacağını iddia etti. Muhalefet, Fujimori iktidarını sonsuza kadar sürdürme çabasına karşı çıktı, fakat eşit olmayan koşullarda çalışması gerekiyordu. Yargı ve seçim kurulu Fujimori destekçileriyle doldurulmuştu. Fujimori 2000'de, ikinci tura kalmamak için seçimlerde hile yapmaya çalıştı. Muhalefet ikinci turu boykot kararı alınca da yasadışı bir biçimde üçüncü defa seçildi. Fakat partisi Parlamento'da çoğunluğu kazanamadı. Yeniden

seçilmesinin ardından, istihbarat şefinin karıştığı bir yolsuzluk skandalı patlak verdi. Görevden alınma tehlikesiyle karşılaşınca Japonya'ya kaçtı ve istifa etti. Fujimori'nin iktidarı ele geçirme çabası zaman içinde başarısız oldu çünkü bireysel gücün güçlenmesi kurumların altını oydu. Son derece şahsileşmiş bir ortamda, parti zayıflığı nedeniyle iktidarda kalmak için yasadışı önlemlere başvurmak zorunda kaldı. 2000'de seçimlerde hile yapmaya ve muhalefet üyelerine rüşvet vermeye çalışmasının ardından, gevşek koalisyonu hızla dağılmaya başladı. Rejimin ayakta kalması Fujimori'nin şahsına bağlı olduğu için partisinde onun yerine geçecek bir başka siyasetçi yoktu. Benzer bir senaryo şimdiden Türkiye'de görülebilir. Peru'nun deneyimi şunu gösteriyor ki, başkanlık iktidarını sağlamlaştırmak uzun vadede, göründüğünden daha zor. Eğer Fujimori bir şekilde yol gösteriyorsa, o zaman Erdoğan henüz sonsuz iktidarı garantilememiş demektir."

"Allah Verdi, Allah Aldı..."

2018 yılına gelindiğinde, Türkiye'deki manzara içler acısıydı. 200 binden fazla insanı gözaltına aldıran Erdoğan, 10 binden fazlası kadın olmak üzere, 70 binin üzerinde insanı tutuklatmıştı. Hizmet hareketinin bütün kurumlarına el konulmuştu. Hizmet hareketine mensup insanlar devletteki işlerini, işadamları bütün malvarlıklarını kaybettiler. Erdoğan bununla yetinmedi. İşkencenin ve 30 günlük gözaltıların geçerli hâle geldiği olağanüstü hal rejimi altında yüzbinlerce insanı gözaltına aldırdı, işkence tezgâhlarından geçirdi. Türkiye, gözaltı merkezlerinde insanlık dışı işkencelerin yaşandığı bir Kaddafi ve Saddam rejimini andırıyordu. İnsanlar gündüz saatlerinde, istihbarata ait olduğu anlaşılan siyah camlı araçlarla kaçırılıyor, bir daha kendilerinden haber alınamıyordu. Tutuklandıktan sonra, Erdoğan'ın istihbarat teşkilatı tarafından hapishaneden alınıp işkenceden geçirilen insanlar oldu. Erdoğan, 24 Haziran 2018 günü yeniden cumhurbaşkanı seçildikten hemen sonra 18 bin 500 devlet

görevlisini daha ihraç etti. Bunların 6 binden fazlası Ordu mensubu, 9 bini polisti. Böylece iki yıl içinde ihraç ettiği devlet görevlileri 170 bine ulaştı. Son ihraç listesi 4 Haziran tarihini taşıyordu. Bu listeyi secimden önce hazırlamış, oylarını etkilemesin diye uygulamayı seçim sonrasına bırakmıştı.[203]

Erdoğan'ın baskı rejimiyle Türkiye âdeta bir açık cezaevine dönüştü. Bu zor şartlarda, fırsatını bulan binlerce insan, çok zor şartlarda Türkiye'nin Yunanistan, Bulgaristan ve Gürcistan sınırlarını kullanarak Türkiye'yi terk etti. Yunanistan sınırındaki Meriç nehrini yüzerek geçmek isteyen insanların bazıları boğulurken, 2017 yılı Kasım ayında küçük bir tekneyle Yunanistan'a geçmek isteyen bir öğretmen anne ve baba ile üç çocukları teknenin devrilmesiyle boğuldular. Cesetleri günler sonra karaya vurdu. Türkiye'den ayrılırken, "Çocuklarımız okula gidemiyor. Biz saklanıyoruz. Bir bilinmeze doğru yola çıkıyoruz." diyen öğretmen Hüseyin Maden, eşi ve üç çocuklarının bu trajik ölümleri, Erdoğan rejiminin Türkiye'yi nasıl yaşanmaz hâle getirdiğinin bir göstergesiydi. Bir diğer felaket 2018'in Ocak ayında Yunanistan sınırındaki Meriç nehrinde yaşandı. İki öğretmen aile ve üç çocukları teknenin devrilmesiyle hayatlarını kaybettiler. Anne ve babalarıyla birlikte ölen üç çocuk 11, 3 ve 2.5 yaşlarındaydı. 2018 boyunca Ege denizi ve Meriç nehrinde bu facialara yenileri eklendi. Küçük tekneler ve botlarla Türkiye'den çıkmaya çalışan öğretmenler, anneler, bebekler, çocuklar suda boğularak vefat ettiler.

1992'den itibaren dünyanın dört bir tarafına hizmet götürmek için bir göç hareketi başlatan Gülen'in öğrencileri için göç ve hicret bir hayat tarzıydı. Bu sefer Erdoğan rejiminin işkenceleri ve baskılarından kurtulmak için ülkeden ayrılıyorlardı.

Gülen bu yeni göç dalgasını şöyle anlatıyor:

"Zalimin işini kolaylaştırma olsaydı, Hazret-i Musa Mısır'dan ayrılmazdı. Hazret-i İsa saklanmazdı. Hazret-i Muhammed Mekke'den ayrılmaz, Sevr sultanlığına (mağarasına) sığınmazdı. Hz. Muhammed, Yesrib'i bir medeniyet şehri yaptı. Zalimin işini kolaylaştırma, geldim teslim oldum

deme, böyle bir şey yok... Dininizi bütün esasatı ile yaşayamadığınız zaman, yaşayacağınız bir yere göç etmeyi bazıları vacip saymıştır. Bulunduğunuz yerde müfsitlere karşı ıslah da var. Ama bir zamanlar Rusya'da olduğu gibi namaz kılanlar derdest ediliyorsa hicret vacip. Ya duracak ölesiye mücadele edeceksiniz veyahut dininizi tamamıyla yaşayacak bir yere göç edeceksiniz. Bu ikisinden birini tercih edeceksiniz... Fırsat vermemek, hainlerin işini kolaylaştırmamak lazım. Hazret-i İbrahim Kenan iline, Hazret-i Musa Eyke'ye, Efendimiz Medine'ye gitmeseydi, o hareketler inkişaf etmezdi. Hemen hemen hicret etmeyen peygamber yok gibidir."[204]

***

"Şu anda Türkiye'deki hizmetimiz açısından dillendireceğimiz bir şey; Allah verdi, Allah aldı... Sen Allah'a yakın bir insandın ama evladın da gitti, ailen de gitti, malın da gitti. Allah verdi, O aldı. Okullar gitti, işadamlarının malları gitti. Hamdolsun O Allah'a ki, O vermişti, O aldı. Zalimin zulmü karşısında içimizin yanmaması mümkün değil. Kalpte yangın var, söndür o yangını, Allah öbür taraftaki yangını söndürsün. Allah vermişti, O aldı. Allah'a binlerce hamd ü senalar olsun. O zaman sabretmeli. O müesseseleri yapanlar, Hizmet'e gönül verdiler. İçlerinde ırgat gibi çalıştılar. O müesseselerin çoğunda ben de amele gibi çalıştım... Biz Allah'ın kuluyuz, bütün dünyayı verseler, Allah'ın izniyle çizgi değiştirme niyetinde değiliz. Bu çizgi değiştirilecek bir çizgi değil. İmanla kanatlanın enginlere Allah'ın izniyle... O kurumlardan yetişenler isar ruhuyla anne babayı geride bırakarak dünyanın dört bir tarafına gittiler. Sermayeleri şu idi: Yürekten Allah'a iman ettiler ve salih amelle her işlerini yaptılar. Bir şey karıştırmadılar. Kirletmediler. Arızasız, kusursuz ortaya koydular. Cömertçe davrandılar. Her şeyi ellerinin tersiyle ittiler. Hatta çoğu zaman geride gözü yaşlı anne baba bıraktılar. Yeni evlenmiş eşler bıraktılar, gözü yaşlı çocuk bıraktılar... İsar ruhu, evvela sıratı o geçsin, evvela cennete o gitsin, başkaları için yaşama, yaşatma duygusu ile yaşama, âlem yaşasın diye ben yaşıyorum diyerek gittiler..."[205]

Erdoğan, "Ne istedilerse verdik." sözleriyle Hizmet hareketine bu imkânları kendisinin sağladığını iddia ediyordu. Oysa Hizmet kurumlarına bakıldığında, kurumların büyük çoğunluğu Erdoğan'ın iktidara gelmesinden önce açılmıştı. Erdoğan'ın iktidarı döneminde ise Hizmet kurumları, devletin eğitim alanında herkese sağladığı avantajlar dışında hiçbir özel muamele görmediler.

Sızıntı, Çağlayan Oldu...

Türkiye'deki bu manzaraya rağmen, dünyanın 175 ülkesinde okullar faaliyetlerine devam ettiler. Erdoğan, özellikle Asya ülkeleri, Afrika ve Balkanlar'da Hizmet hareketini bitirmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Bu kurumları kapattırmak için devlet yetkililerine yüz milyonlarca dolarlık rüşvetler teklif ediyordu.

Gülen her zaman ümitliydi:

"Şimdiye kadar bu tırpanlamalar hep bir umran dönemine vesile olmuştur."[206]

1979 yılında yayınlanmaya başlanan dergiye *Sızıntı* gibi mütevazi bir isim veren Gülen, Erdoğan rejiminin el koyduğu *Sızıntı* dergisi yerine yayınlanacak dergiye *Çağlayan* ismini verdi:

"*Sızıntı* aka aka göl oldu, sonra çağlayan oldu, şimdi zaten arkadaşlar *Sızıntı* yerine *Çağlayan* diye bir dergi düşünüyorlar... Üstümüze düşeni yapma, bir yandan da duaya devam etme... Cenab-ı Hak, Evrensel bir davayı cebri hicretle realize etmeye sevketti bizi... Müslümanlık dünyada bir realite. O zaman insanlar bunun en makulunu bulacaklar..."[207]

Çağlayan dergisinin ilk sayısı 2017 Nisan'ında çıktı. 9 Haziran 2017 günü Gülen'i ziyaret ettiğimde, misafirlerine *Çağlayan* dergisinin ikinci sayısından birer tane hediye etti ve şöyle dedi: *"Yarınlar kimin, göreceğiz..."*

Sızıntı yerine, çıkan dergiye *Çağlayan* ismini vermesi Gülen'in, Türkiye'de yaşananlara rağmen Hizmet hareketinin ivme kazanarak devam edeceğine olan inancının ifadesiydi. Gülen, İsveç'teki takipçilerinin kurduğu yeni bir radyoya da *Meşale* ismini verdi.

Bunlar, Gülen'in en zor zamanlarda bile asla ümitsizliğe düşmeyişinin ve her şart altında Allah'a olan bağlılığının çok güçlü birer ifadesiydi. Gülen, *"Allah'ın varlığına inanan bir insan kuyunun dibine düşse, bu kuyu bin metreden derin olsa ve ip de yoksa yine ümitsizliğe düşmemelidir. Allah var, gam yok. Ümitsizliğe düşmek, yükseleceğin merdiveni kırmaktır."* diyen bir insan... Çünkü mü'minler o kimselerdir ki, Allah düşmanları tarafından tehdit edildiklerinde *"Allah bize yeter, o ne güzel vekildir."* derler.[208]

31 Aralık 2017 gecesi Gülen'in yanındaydım. 2017 yılı biterken, Türkiye'de yaşanan feci manzaralara rağmen, aynı ümidin ve kararlılığın sesiydi Gülen:

"Bu karanlık gece Allahu âlem çok yakın bir gelecekte öyle üst üste şafaklarla aydınlanacak ki, size zulmedenler gelip önünüzde eğilecekler... Dış yüzü itibariyle çok çirkin olaylar cereyan ediyor. Ama Kur'ân, nice kerih gördüğünüz şeyler sizin için hayırlıdır diyor. Bir hâdiseyi neticeleri itibariyle değerlendirmek lazım. Bu sıkıntılar şimdiye kadar olanın çok üzerinde bu mesajın dünyaya duyurulması yollarını açacak. İleride duyacağınız, yaşayacağınız şeylerin yanında bu sıkıntılar deryada damla gibi, güneşin karşısında zerre gibi kalır. Allah en büyük devletlere nasip etmediği şeyleri sizlere nasip etti. Neredeyse açılmadığınız ülke kalmadı. Eğer peygamberler yolunda yürüyorsanız sizin de çekmeniz mukadderdir. Âdet-i ilâhî böyle... Katlanma kaderimiz oluyor. Kur'ân kötülüklerin iyilikle savuşturulmasını söylüyor. Izdırapları dindirmek için ızdırap çekiyorsunuz, güldürmek için ağlıyorsunuz, yaşatmak için yaşıyorsunuz."

Yolun Kaderi, Bahar Neşidesi...

Gülen'in Pensilvanya'da yaptığı sohbetleri ihtiva eden 15 kitaplık serinin sonuncusu 2016 yılında yayınlanırken Gülen'in kitaba koyduğu isim şöyleydi:

"*Yolun Kaderi...*"

Gülen ve takipçileri, hayatlarının her döneminde yürüdükleri yolda karşılaştıkları sıkıntılara böyle baktılar. Amerika'da yaptığı bir konuşmasında şöyle diyordu Gülen:

"Tatlı yanları bir tarafa, Kestanepazarı'nda yaşadıklarım bana Erzurum'daki talebelik ve Edirne'deki imamlık dönemlerimde yaşadıklarımı unutturdu. 1980 ihtilali ve sonrasında yaşadıklarım Kestanepazarı'nı unutturdu. 1999 ve sonrası ise 1980 ihtilali döneminde yaşadıklarımı unutturdu. 11 yıllık Amerika (o zaman 11 yıl olmuştu) hayatımda çektiklerim ise hepsini bastırdı... Ne yapalım; yol böyle. Bu yola girenlerin kaderi böyle..."[209]

Şu sözler de 2015-17 döneminde yaptığımız görüşmelerin notlarından:

"Bu, peygamberlerin yoludur. Mevlâna ne hakaretler görmüş. Vefatından 3-4 asır sonra, Osmanlılar sayesinde tanınmış... İmam Şafii zulme uğruyor, Müslüman idareciler (Abbasiler) tarafından zincirlenip Bağdat'a götürülüyor. 55 yaşında vefat ediyor ama 200 sene yaşamış gibi eserler veriyor. Ebu Hanife kırbaçlanıyor, zindana konuluyor. Ahmet İbn Hanbel zindanlara atılmış ve işkence görmüştür. İmam Rabbani zindana atılmış. Abdülkadir Geylani, Hasan Şazili, Necmeddin-i Kübra... eziyet görmeyen yok. İmam Gazzâlî kendi döneminde anlaşılamamış, başını alıp gitmiş, ıssız yerlere çekilmiş, mezarlıklarda tek başına dolaşmak zorunda kalmıştır. Gazzâlî kenara çekilmiş, Nizamiye Medresesi'nden ayrılmış. Ayrılışının kitabını yazmış. İmam Rabbani, Ali Ekber Şah döneminde Hindistan'da, yeni bir din oluşturma cereyanına karşı durmuş ve sıkıntı yaşamıştır. İmam Serahsi, Karahanlılar döneminde vergi ödemeye karşı çıktığından hapse konuyor. 15 sene hapiste kalıyor. Buhara'da talebe iken ishal olur. Heladan sonra ırmağa abdeste gitmeye mecbur kalır. Öyle soğuk ki odasına döndüğünde mürekkep donmuştur. Bir müddet göğsüne sürer, onun hararetiyle yazmaya devam eder... Bediüzzaman'ı 21 defa zehirlemişler, zindandan zindana sürmüşler. 28 seneyi sürgünde, zindanda geçirmiş. 28 yıl çekmediğim eza cefa kalmadı diyor. O zaman daha 35 yıl olmamıştı. İbni Beşiş, ömrünü mağarada yaşamış. Sühreverdi öldürülmüş. İmtihanların en büyüklerine, en ağır imtihanlara enbiyalar, sonra âlimler, ilimi ile amil olanlar maruz kalır. Kur'an, imtihan olmadan cennete gireceğinizi mi zannediyorsunuz diyor."[210]

***

"Hazret-i Davud devlet başkanı, büyük imtihanlara maruz kalıyor. Hazret-i İbrahim erken yaşlarda putlara karşı çıkıyor. Akıllıca ilzamına dayanamıyorlar ve ateşe atıyorlar... Peygamber Efendimiz tekmeleniyor, dövülüyor ama onuruna rağmen sabrediyordu. Efendimiz, çölün ortasında üç sene boykota maruz kalmış. Tahammül edilmez bir şeydi. Su var mıydı bilemeyeceğim. Ebu Talip vefat etti. Hazret-i Hatice vefat etti. Üç sene çölde çardakların altında yaşadılar. Şimdi bize sabretme zamanı, şikâyet etmemek lazım. Bunlar yokmuş gibi hizmete devam edin. Siz karakterinizin gereğini yapın.. Âyet, siz karakterinizin gereğini yapın diyor."[211]

15 Nisan 2018 günkü görüşmemizde, *"Bu dünyada bize teessür ve teessüf var."* diyen Gülen ve takipçilerinin yürüdükleri yolda, bütün bu sıkıntılara rağmen hizmet etmek felsefeleri var. Ve hiçbir şart altında Allah'ın yardımından ümidi kesmemek... Gülen, en zor şartların yaşandığı 2017 yılı

baharında yayınlanan yeni bir kitabına şu ismi verdi:

"Bahar Neşidesi..."

Çağlayan dergisinin ilk başyazısına "Bir küsuf daha sona ererken." başlığını koyan Gülen şöyle diyordu:

"Ümidimiz, recamız bir küsüf daha sona eriyor. Ümit ve recamızı hiç kaybetmedik."[212]

***

"170 ülkeye açıldınız. Öyle ise bir ülkede çekilen sıkıntıyı Cenabı Hakk'ın tecelli dalga boyunda bir lütfu olarak görün. Dünyadaki insaf dalgalanmaları boğacak onları. Dünyanın gürül gürül beyanları karşısında yarın onlar bozguna uğrayacak. Gerçek yüzleri ortaya çıkınca, köyden şehre kadar, milletin yüzüne bakamaz hâle gelecekler. Allah zulmedenlerin kollarını, kanatlarını kıracak, bunu göreceksiniz. İçeridekiler farklı bir şekilde çıkacaklar, bunu da göreceksiniz. Sizi bunca yürüdüğünüz yolda muvaffak kılan Allah, neden gelecekte muvaffak kılmasın? Allah'ın bir kere lütfettiği şey, diğer lütfedeceği şeyler için en önemli referanstır."[213]

***

"Kalacağım iddiasında olanlar öyle bir devrilip gider ki siz hayret edersiniz. Lenin iktidarı ele geçirdiği zaman kalacağını zannediyordu. Heykelleri birbir yıkıldı. İsmi cebabire ile anılır hâle geldi. Lanet ile anılan cebabireden birisi de Hitler oldu. Günümüzün zalimleri de kazdıkları kuyuya düşecekler, hep öyle olmuştur. Bir gün mesavileri ortaya dökülünce Hitler'den fazla lanetlenecekler... Devrilmeyen kalmamış. Devrileceklerinden hiç şüpheniz olmasın. Devrilip gideceklerdir. Ama siz de gelecek nesiller tarafından hayırla yadedileceksiniz. Bugünkü muvakkat mağduriyete, mazlumiyete, mahkûmiyete takılıp kalmadan meseleyi Allah'a teslimiyete ve sabrın getirilerine bağlayarak sabredeceksiniz. Allah'a müteveccih olan kaybetmez, arada sırada tsunamiler olsa bile… Unutmayın, bir gün dünyanın bağrında rengarenk bir bahar tüllenecek ve bahar düşmanları hazan yaprakları gibi düşüp gübre olacaklar. Acaba bu bahar ne zaman gelecek? O vakt-i merhuna karşı sabretmek lazım. Hiç tereddüdünüz olmasın. Tuzun ateşte erimesi gibi toz olup gidecekler. Dış yüzü itibariyle hazan ama nevbahar mesajlarıyla dolu bir dönem. Öyleyse gelin bir daha sabr-ı cemil deyin…"[214]

***

"Biz iyilik yapmaya kilitlenmiş insanlarız. Kaf dağının arkasına koysalar bile bize sarsılmamak düşer. Allah'a dayanıp yola koyulanlar hiçbir zaman yolda kalmamıştır. Anadolu'da atmosfer

tutulması olsa da, hazan rüzgârları esse de arkadan bir fecr-i sadık zuhur edecek inşallah. Ve sizler kendinizi nevbaharlar içinde göreceksiniz. Abes iş işlemez Allah, her işinde bir hikmet var. Gelecek nesiller çekmesin diye şimdi size çektiriyor. Onun sevabını alıyorsunuz."[215]

***

"Allah bizi dünyanın dört bir tarafına saçtı. Allah yolları açtı. Köprüleri Allah kurdu, siz de geçtiniz. Böylece dünyanın dört bir yanına açılma oldu. Savaşımız fakirliğe karşıydı. Çaresi eğitimdi. İnsanların ufkunu açarak dünyayı mamur etme savaşıydı bu... Şimdi bize sarsılmamak düşer. Kaf dağının arkasına koysalar bile... Allah'a dayanıp yola koyulanlar hiçbir zaman yolda kalmamıştır. Ama bu yol bazen zordur, Yunus'un dediği gibi 'menzili çoktur'. Bu zulmün bir gün biteceğine inanıyoruz."[216]

Sekizinci bölümde, 1992'den itibaren dünyaya yayılan Gülen'in takipçilerinin dünyanın her coğrafyasında, insanların ufkunu açarak dünyayı mamur etmek için yaptıkları hizmetleri okuyacaksınız... O zaman, Gülen'in hayatının en sıkıntılı döneminde yayınlanan kitabına neden "*Bahar Neşidesi*" ismini verdiğini ve *Çağlayan* dergisinin ilk başyazısında neden bahar müjdesi verdiğini belki daha iyi anlayacaksınız.

---

[174] Bakara sûresi, 2/250.

[175] 2 Şubat 2013, 17 Nisan 2014, 10 Haziran 2016, 20 Haziran 2016, 7 Temmuz 2016, 10 Temmuz 2016, 9 Aralık 2016, 29 Ocak 2017, 22 Ekim 2017 tarihli konuşmaları.

[176] 27 Kasım 2013, 14 Ocak 2018 tarihli konuşmaları.

[177] *Die Zeit*, 2 Ekim 2016.

[178] Ahmet Davutoğlu'nun Ocak 2017'de Meclis Komisyonu'na verdiği yazılı ifadesi.

[179] Erdoğan'ın 25 Ocak 2014 tarihli konuşması.

[180] *Modern Türkiye'nin Doğuşu* kitabının yazarı Prof. Bernard Lewis, Hasan Sabbah ve Haşhaşileri konu alan bir kitap yazdı. Kitabın ismi, *The Assasins*'tir.

[181] 13 Ocak 2016, 27 Mayıs 2016, 29 Mayıs 2016, 2-3-4-12-13 Haziran 2016, 15 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

[182] Michael B. Oren, *Ally*, s. 154.

[183] *Wall Street Journal*, 4 Haziran 2010.

[184] Ağustos 2013 tarihli twitter mesajı.

[185] 16 Aralık 2017 tarihli Cumhuriyet gazetesi. ABD Başkanı Trump'ın, 7 Aralık 2017 günü Tel Aviv'deki ABD Büyükelçiliğini Kudüs'e taşıma kararını açıklaması üzerine, İsrail'e işgal ve terör devleti diyen Erdoğan, muhalefetin İsrail'le ticareti durdurma ve ikili anlaşmaları feshetme çağrılarına karşılık bu yönde bir adım atmadı. İsrail İstihbarat ve Nükleer Enerji Bakanı Yisrael Katz, 14 Aralık 2017 günü "Erdoğan'ın söylemleri iki ülke arasındaki ilişkileri etkilemedi, Türkiye'nin Körfez ülkelerine ihracatının yüzde 25'i İsrail'in Hayfa limanı üzerinden gönderiliyor." dedi. 2017'de Türkiye ile İsrail arasındaki ticaret hacmi 4,9 milyar dolardı. Erdoğan'ın çağrısı üzerine İsrail'i kınamak için İstanbul'da toplanan İslâm İşbirliği Teşkilatı'nın bildirisi bile Türkiye'de

farklı yansıtıldı. İngilizce metinde yer almayan Doğu Kudüs'ün Filistin devletinin başkenti olarak tanındığına dair ibare, siyasi propaganda amacıyla Türkçe metne konuldu. İsrail Enerji Bakanı ve Erdoğan'ın damadı olan Türkiye'nin enerji bakanı, bu süreçte Türkiye ile İsrail arasında doğal gaz boru hattı inşası için en az üç defa bir araya geldiler ve anlaşmaya vardılar. 14 Mayıs 2018 günü ABD'nin Kudüs Büyükelçiliği'nin açılması üzerine Gazze'de çıkan olaylarda İsrail askerleri 60 Filistinliyi öldürdüler, binlerce Filistinli yaralandı. Erdoğan'ın yaptığı tek şey seçim öncesi İstanbul'da Kudüs mitingi yapmak oldu.

186 Şam Âlimler Birliği Başkanı Sait Ramazan el-Buti, 21 Mart 2013 günü Şam'da ders verdiği camiye yapılan intihar saldırısında öldü. Saldırıda camide bulunan onlarca insan da hayatını kaybetti.

187 15 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

188 Erdoğan stadyuma girince gördüğü manzara üzerine, bu kadar kalabalığı nasıl toplamışlar diyerek küfretti, bu küfrü yanındakiler duydu. Yıllar önce de İstanbul'da belediye başkanı iken Gülen ile görüştükten sonra yanından ayrılırken asansörde, Gülen aleyhine konuşmuş, "Yönetime gelince ilk bunları halletmek lazım." demişti.

189 Davutoğlu'nun Ocak 2017'de Meclis Komisyonu'na verdiği ifadesi.

190 16 Temmuz 2015, 12 Ocak 2016, 9 Temmuz 2016, 3 Eylül 2017, 19 Mart 2017 tarihli görüşme notları.

191 Hâlen Amerika'da tutuklu olan İranlı Rıza Sarraf bu yolsuzlukların baş aktörüdür. Türkiye'de tutuklanınca Erdoğan tarafından serbest bıraktırılan ve tatile gittiği ABD'de tutuklanan Rıza Sarraf'ın ilişkilerini araştıran FBI, onun Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan ve oğlu Bilal Erdoğan'ın vakıflarına milyonlarca dolar verdiğini belgeledi. Rıza Sarraf şebekesi, İran'a yönelik uluslararası ambargoyu Erdoğan'ın bizzat verdiği talimatlarla Erdoğan hükümetinin yardımıyla delmiş, Türkiye'den İran'a milyarlarca dolar para transferleri yapmıştı. Bunun için Rıza Sarraf'a özel bakanlar kurulu kararı ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmişti ve Erdoğan'ın İçişleri Bakanı, bu işlem için ayrıca Rıza Sarraf'tan 5 milyon dolar rüşvet almıştı. Bakanın "Senin önüne yatarım Rıza" ifadesi, Türkiye'nin siyasal literatürüne girdi. Erdoğan, bu tarihten itibaren, Parlamento'daki sayısal gücüyle, Türkiye'de demokrasiyi askıya alan kanunlar çıkarmaya başladı.

192 26 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

193 Thomas Friedman, "Trump and The Sultan", *The New York Times,* 20 Temmuz 2016.

194 *Politico,* 9 Eylül 2016.

195 *Der Spiegel,* "German Intelligence Chief Bruno Kahl interview," 20 Mart 2017.

196 *Fox News Sunday,* 18 Mart 2017.

197 *BBC,* 25 Mart 2017.

198 *The Times,* 17 Ocak 2017.

199 İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanıyken, 14 Temmuz 1996 günü *Milliyet* Gazetesi'nde yayınlanan röportajı.

200 *Wall Street Journal,* "Ex-CIA Director: Mike Flynn and Turkish Officials Discussed Removal of Erdogan Foe From U.S." 24 Mart 2017.

201 *The Huffington Post,* "Turkey Mulling attack on US Based Cleric", 5 Ekim 2016.

202 Reuven Firestone, "My Meeting With Fethullah Gülen" *www.forward.com,* Ocak 2017.

203 İsveç'in başkenti Stockholm'da faaliyet gösteren Stockholm Özgürlük Merkezi'nin gözaltında ölüm, işkence ve Hollanda'daki casusluk ağı Malezya'dan insan kaçırma raporları, *www.stockholmcf.org*

204 19 Haziran 2016, 2 Temmuz 2015, 7 Temmuz 2015, 10 Ocak 2016 tarihli konuşmaları.

205 9 Aralık 2016 tarihli konuşması.

206 22 Aralık 2016 tarihli görüşme notları.

207 9 Aralık 2016 tarihli konuşması.

208 Âl-i İmrân sûresi, 3/173.

209 16 Şubat 2013 tarihli konuşması.

210 Bakara sûresi, 2/214; Tevbe sûresi, 9/16, Ankebût sûresi, 29/2. 3 Haziran 2016, 1 Temmuz 2016, 16 Temmuz 2015, 29 Ocak 2017, 9 Aralık 2016 tarihli görüşme notları.

211 Şûrâ sûresi, 42/39-41, 43; Nahl sûresi, 16/126. 2 Ocak 2016, 29 Mayıs 2016, 9 Aralık 2016, 29 Ocak 2017 tarihli konuşmaları.

212 24 Mart 2017 tarihli görüşme notları.

213 11 Ocak 2016, 9 Aralık 2016, 22 Aralık 2016, 4 Ekim 2017, 17 Kasım 2017 tarihli görüşme notları.

214 8 Temmuz 2015, 19 Mart 2017 ve 3 Eylül 2017 tarihli konuşmaları.

215 9 Aralık 2016, 29 Ocak 2017 tarihli konuşmaları.

216 15 Ocak 2016, 9 Aralık 2016, 24 Mart 2017, 22 Ekim 2017 tarihli konuşmaları.

Sekizinci Bölüm
KITA, 175 ÜLKE 7
GÜNEY AFRİKA, BOSNA, AFGANİSTAN, IRAK, VİETNEM, KAMBOÇYA, KOSOVA, SOMALİ, ...FİLİPİNLER

“60 sene huzur dünyası rüyaları görmüşümdür. Doğulu, Batılı, Kuzeyli, Güneyli, Siyah, Beyaz birbirleriyle kucaklaşsa... Hep hasretini çekmişimdir, hep hayalim olmuştur. 60 senedir beklediğim, dünya insanlarının barış içerisinde yaşamaları...”

(19 Ocak 2016, Afrika'da Hizmet kitabının yazarı Büyükelçi David Shinn ile görüşmesinden)

2011 yılı sonlarında Pensilvanya'da Fethullah Gülen'i ziyaret eden bir din adamı ve akademisyen, “İncil'de Hazret-i İbrahim'in misyonu, insanlığa rahmet ol diye anlatılmış. Şimdi bu misyonu siz yapıyorsunuz.” deyince Gülen şu cevabı verir:

“Estağfurullah, öyle bir şey yok, yapabiliyorsak sadece görevimizi yapıyoruz.”

Konuşma şöyle devam eder:

Akademisyen: “O kadar mütevazi olmanıza gerek yok. Bu kadar insanı bir araya getiren bir mıknatıs gibisiniz.”

Gülen: *“Mıknatıs, şahıs veya şahıslar değil, bizim etrafında toplandığımız hakikatin kendisidir... Biz önce insan, sonra Müslümanız.”*

Akademisyen: “İncil, ‘İnsan sadece ekmekle yaşayamaz.’ der. Çünkü insan sadece maddeden ibaret değildir. İnsanın bir de ruhu var ve insan ruhunun da gıdaya ihtiyacı var. Siz sözlerinizle ruhları besliyorsunuz. Allah size hikmet vermiş. Allah'ın size sağlık da vermesi için ben de dua ediyorum.”

Gülen, *“Hazret-i İbrahim; Hazret-i İsa, Hazret-i Musa ve Efendimiz'in birleştiği yerdir.”* diyor. Bu, Gülen'in diğer din mensuplarına bakışını belirleyen prensiplerden biridir. Bir diğer prensip, *“Biz önce insanız, sonra Müslümanız.”* sözüdür. Bu iki prensip, Gülen'in hizmet felsefesinin, dünyanın her köşesinde bütün insanlara ulaşmasını sağladı.

Gülen 2010 yılında, İtalya'da yayınlanan *OASIS* dergisinden Michele Brignone'a verdiği röportajda şöyle diyor:

“İslâm’da önemli bir yeri olan Hazret-i Peygamber’in damadı ve dördüncü halife Hazret-i Ali, bütün Müslümanlar bizim din kardeşimizdir, Müslüman olmayan bütün insanlar ise bizim insan kardeşimizdir, der. İnsan olmak, hepimizi birleştiren ortak zemin olmalıdır. Bunun için insan, ahlâki değerlere saygılı bir ruhla yetiştirilmeli ve kalbi diğer insan kardeşlerine karşı sevgiyle dolmalıdır. Ancak bu yolla gelecek nesillere huzurlu ve mutlu bir dünyayı miras bırakabiliriz. Tarih boyunca önceki nesiller, eğitimi gelecek nesillere karşı bir görev olarak üstlenmişlerdir. İyi eğitim, her zaman bir neslin diğerine verdiği en güzel armağan olmuştur. Eğitim ve ahlâki (moral) değerler, insanı bedensel istek ve hırsların esiri olmaktan kurtarır.”

2015 yılı Mart ayında, Washington’daki Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu’nun toplantısından sonra Türkiye’ye dönmeden önce Fethullah Gülen’i Pensilvanya’da ziyaret ettiğimde, kendisine bu kitabın ana çerçevesini anlattım. Hizmet kurumlarını ve okulları görmek için gitmek istediğim ülkelerden bahsettiğimde Gülen ilgiyle dinledi.

Dünyanın 175 ülkesinde okullar ve Hizmet kurumları vardı, bu ülkelerin tamamına gitmek mümkün değildi. Ama bazı ülkeler vardı ki, oralara mutlaka gidip bu okulları ve hizmet kurumlarını yerinde görmek ve hikâyelerini yazmak istiyordum.

Gülen’e bu ülkelerden bahsederken ilk önce Güney Afrika’yı söyledim. Yıllarca siyah-beyaz mücadelesinin yaşandığı, Nelson Mandela’nın bu mücadele uğruna ömrünün tam 27 yılını hapishanede geçirdiği Güney Afrika…

Gülen’in öğrencilerinin 1999’da Güney Afrika’da okullar ve kültür merkezleri açtıklarını duyduğumda enteresan bir şey daha öğrenmiştim. “Star” ismini taşıyan buradaki okulları, açılmalarından itibaren uzun bir süre Danimarka’daki Türk işadamları finanse etmişti.

Aslında bu hikâye başlıbaşına çok çarpıcıydı. Türkiye’den bir İskandinav ülkesi olan Danimarka’ya göç etmiş, buraya yerleşip iş kurmuş Türk

işadamını, Güney Afrika'da açılan "Star" okullarının kurucusu ve destekçisi yapan şey, Gülen felsefesiydi.

Güney Afrika'nın bir başka özelliği daha vardı. Gülen'in çok yakın arkadaşlarından bir işadamı buraya gelip yerleşmiş, Nelson Mandela ile görüşerek büyük bir eğitim kompleksi kurmuştu.

Gülen'e bahsettiğim ikinci ülke Bosna'ydı. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde büyük bir insanlık dramına sahne olan Bosna... Bir zamanlar Müslümanların, Hristiyanların ve Yahudilerin barış içinde yanyana yaşadığı, "Balkanlar'ın Kudüs'ü" olarak bilinen Saraybosna'da Sırplar, Müslümanlar ve Hırvatlar arasındaki acımasız savaşın tam ortasında Gülen'in takipçileri dağlardan, tünellerden geçerek Saraybosna'ya ulaştılar. Tarih, 1994'tü. Savaşın en zor zamanlarında, Saraybosna'ya girmeyi başaran Gülen'in takipçisi öğretmenlerin Bosna'da açtığı okulları ve üniversiteyi görmek istiyordum.

Gülen'e bahsettiğim üçüncü ülke Afganistan'dı. Sovyetler'in 1979'daki işgalinden bugüne kadar kan ve gözyaşının hiç eksik olmadığı, milyonlarca insanın savaşlar ve iç çatışmalarda öldüğü Afganistan... Bir zamanlar gezginlerin güzelliğiyle övdüğü, padişahların cazibeliği sebebiyle başkent olarak seçtiği ama 35 yıldır çatışmaların hiç eksik olmadığı Kabil... Ve 1995 yılında Afganistan'da açılmaya başlanan Hizmet okulları...

Gülen'e ülkeleri sıralamaya devam ettim: Gandi'nin ülkesi Hindistan, Müslüman dünyanın Türkiye ve Mısır ile birlikte üçüncü büyük gücü olan Pakistan, neredeyse nüfusun tamamı Hristiyan olmasına rağmen 1994 tarihinden itibaren Gülen okullarına ev sahipliği yapan Kafkasya'nın sancılı ülkesi Gürcistan; Balkan coğrafyasında Bosna gibi farklı kimlikleri barındıran Arnavutluk ve Kosova; Asya kıtasında Vietnam, Kamboçya, Filipinler, Orta Asya'nın Çin sınırındaki Türki Cumhuriyetleri Kazakistan, Kırgızistan ve Cengiz Han'ın ülkesi Moğolistan...

Gülen'e, bu ülkelere gittikten sonra, yeniden kendisini ziyaret ederek, topladığım notlar çerçevesinde kendisine yeni sorular sormak istediğimi

ifade ettim ve yanından ayrıldım.

Güney Afrika'daki Gülen okulları ve buradaki faaliyetleri görmek üzere, 25 Ekim 2015 günü Güney Afrika'nın Johannesburg şehrine gittim. Siyah kıtada daha önce Fas, Etiyopya, Nijer ve Burkina Faso'ya gitmiş, buradaki okulları görmüştüm.

Şimdi Güney Afrika'da ve Doğu Afrika'nın iki büyük ülkesi Kenya ve Tanzanya'daki okulları, buradaki faaliyetleri görmek istiyordum.

Johannesburg'a indiğimde bir sürprizle karşılaştım. ABD'nin Atlanta şehrindeki Martin Luther King Merkezi'nin başkanı Prof. Lawrence Carter, Gülen'in öğrencilerinin kurduğu Turquoise Harmony Derneği'nin davetlisi olarak Johannesburg'a gelmişti. Din profesörü Carter, Turquoise Harmony'nin Johannesburg, Cape Town, Durban, Bloemfontein şehirlerindeki geleneksel yıllık buluşma yemeklerinde birer konferans verecekti. Bu konferanslara ve Güney Afrika'daki okulları ziyaret programlarına beraber katılacaktık.

Buradaki okullar "Star" ismini taşıyordu, 1999 yılında açılmaya başlanmıştı. Gülen'in İstanbul'daki yakın arkadaşlarından Ali Katırcıoğlu burada okul, hastane, cami ve öğrenci yurdundan oluşan bir külliye inşa etti. Katırcıoğlu, bu tesisi kuracağı bir ülke ararken, Gülen'in Güney Afrika'yı tavsiye etmesi üzerine buraya geldi. Bu külliyeye, İslâm tarihinin büyük âlimlerinden Gazzâlî'nin rektörlük yaptığı Nizamiye Medresesi'nin ismini vermişti.

Prof. Carter: İslâm Dünyasında 15 Yıl Gandi Gibi Bir Ses Aradım

Güney Afrika'daki Hizmet okulları ve kurumlarını Prof. Lawrence Carter ilgi birlikte keşfedecektik. Prof. Carter, 1958'de onuncu sınıftayken bizzat Martin Luther King'in, Amerika'daki siyahlar için 1867'de kurulan Atlanta'daki Morehouse College'da okuması için seçtiği öğrencilerden biriydi. Şimdi, Morehouse College'daki Martin Luther King Merkezi'nin

dekanıydı.

Bu merkez, her yıl uluslararası barış ödülü veriyordu. 2015 yılında bu ödül Fethullah Gülen'e verilmişti. Gülen, ödül törenine katılamamış, Prof. Carter, Pensilvanya'ya giderek Gülen'i ziyaret etmişti. Prof. Carter'ın bu ziyarette iki şey çok dikkatini çekti. Pensilvanya'da Gülen'in yaşadığı mekânın hiçbir yerinde herhangi bir resmi asılı değildi. Gülen çok sade bir hayat yaşıyordu ve dünyanın 175 ülkesinde açılan 2 binden fazla okul, yüzlerce kültür merkezi, hastane, üniversite gibi kurumların hiçbirine Gülen'in ismi verilmemişti. Lawrence Carter, "Çok samimi bir tanışmaydı, elimi sıkarken doğrudan gözlerimin içine baktı, her hareketi çok mütevaziydi." diyor.

Güney Afrika'yı bir hafta birlikte gezdiğimiz Prof. Carter'ın ilk konferansı, 28 Ekim 2015 akşamı Johannesburg'daki Nelson Mandela Vakfı'nda gerçekleşti. Nelson Mandela, devlet başkanlığını bıraktıktan sonraki zamanını burada geçirmişti. Çalışma odası olduğu gibi duruyordu. Konferans, Mandela'nın çalışma odası ve müzenin bitişiğindeki salonda yapılıyordu. Prof. Carter o akşam şunları söyledi:

"15 yıl dünyayı dolaştım. 38 ülke gezdim. İslâm dünyasında Gandi gibi, Martin Luther King gibi, Mandela gibi hayatını topluma hizmete adamış bir barış elçisi aradım. Çünkü Gandi, nonviolence'ın (barışçıl direniş) Hinduizmin, Budizmin, Hristiyanlığın ve İslâm'ın ortak değeri olduğunu söylüyordu. Fethullah Gülen, ABD'ye yapılan 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra terörü lanetleyen ilk İslâm âlimiydi. 11 Eylül'den sonra *Washington Post*'a, 'Terörist Müslüman olamaz, Müslüman terörist olamaz.' dedi. 15 yılın sonunda İslâm dünyasında aradığım sesin Fethullah Gülen olduğunu anladım. Fethullah Gülen, İslâmiyet'ten gelen maneviyatı ve benzeri olmayan Hizmet projesi aracılığıyla İslâm inancına karşı olanlara bile görüşlerini kabul ettirdi. Şiddete ve terörizme karşı duruşuyla barışın temsilcisi olarak Sünni İslâm'ın çok güzel bir yüzünü temsil ediyor. Gülen'e ödül verdiğimden beri dünyayı geziyorum, insanlarla görüşüyorum,

Gülen'in İslâm'ı siyasete alet ettiğine dair Müslümanlardan tek bir tepki almadım. Ödül için Gülen'i seçtiğimden dolayı kendimle gurur duyuyorum. Şiddete karşı barışçıl direnişi temsil ettiği ve pratiğe döktüğü için bu konuda dünyayı motive ettiği için Gülen'in portresini Morehouse Üniversitesi Martin Luther King Merkezi'ne astık."

Prof. Carter, 45 dakika boyunca iyi insan olmayı anlattı. Konuşmanın başlığı, "Mirası yaşamak: Sınırları olmayan iyilik"ti. (Living The Legacy, Kindness Without Borders).

O akşam Nelson Mandela Vakfı'nda her dinden, her ırktan her renkten çok elit bir topluluk vardı. Prof. Carter, Martin Luther King'in yaşadığı bir olayı şöyle anlattı: Amerika'daki sivil haklar hareketi sırasında Martin Luther King'e yaklaşan bir beyaz Amerikalı onun yüzüne tükürür. King, öfke ve rövanşla hareket etmek yerine, bir mendille yüzünü siler ve bu mendili yüzüne tüküren adamın eline vererek, "Bunun size ait olduğuna inanıyorum." der.

Bir izleyici Prof. Carter'a, "Teoriyi konuşmanız kolay ama Güney Afrika'da öğrencileri eğitmek çok zor, özellikle de uyuşturucu ve kötü alışkanlıklara karşı..." dedi. Prof. Carter, "Benim anlattıklarım teorik şeyler değil." dedi ve Gülen'in üç takipçisini sahneye davet etti.

Bunlardan birincisi Ayhan Çetin, Johannesburg'daki Turquoise Harmony'nin başındaydı ve 35 yaşındaydı. 13 yıldır Güney Afrika'da olan Ayhan, Johannesburg'daki Star okullarının ilk öğrencilerinden Nickholas Bixa'nın çok çarpıcı hikâyesini anlattı.

Nicholas Bixa, Johannesburg'da sadece siyahların yaşadığı, beyazların giremediği, suç oranı hayli yüksek olan Soweto'da 9 çocuklu bir ailedendi. İki kardeşini banka soygunlarında polis öldürmüştü. İki ablası trafik kazasında hayatlarını kaybetmişti. İki kardeşi hapisteydi.

Polisler dışında beyazların uğramadığı Soweto'ya birgün iki öğretmen geldi. Nickholas, "Onlar geldiğinde, bunlar polis mi, asker mi dedik. Ögretmen olduklarını söylediler. 150 öğrenciyi sınav yaptılar." diyordu. İki

öğretmen yeni açılacak Gülen okulundan geliyorlardı. Nicholas sınava giren bu 150 öğrenciden biriydi. 26 öğrenci aldılar. Nicholas yurda alındı ama yurttan kaçmaya teşebbüs ediyordu. Bir süre sonra kaçmaktan vaz geçti. Mezun olunca üniversiteye gitti. Üniversiteyi bitirince, mezun olduğu okulda biyoloji ve beden eğitimi öğretmeni, sonra yurdun müdürü oldu.

Bu felsefe Nicholas'ı iyi bir insan yapmıştı. Şimdi ülkesine hizmet ediyordu. Prof. Lawrence Carter'ın aradığı iyi insanlardan biri olmuştu Nicholas ve şimdi o da iyi insanlar yetiştirecekti. Ayhan, Nicholas'ın hikâyesini bitirdiğinde uzun uzun alkışlandı. Bazı katılımcıların gözlerinin yaşardığını gördüm.

Sahnedeki ikinci kişi, yıllardır Johannesburg'da yaşayan bir Türk işadamıydı. İsmi Vuslat'tı. Nelson Mandela'nın damadı ile evleri karşı karşıyaydı. Gülen'in doğduğu şehir olan Erzurum'da açılmış Hizmet okullarının ilk mezunlarından biriydi, yaklaşık 15 yıl önce Güney Afrika'ya gelmişti. Burada para kazanıyordu ve bu kazandığı paranın önemli bir bölümünü buradaki Hizmet faaliyetleri için kullanıyordu. Sahnedeki üçüncü kişi Turan'dı. Prof. Carter ile birlikte ABD'den gelmişti. Atlanta'daki kültür merkezinin yöneticisiydi. Amerika'daki Hizmet faaliyetlerinden söz etti. Güney Afrika'ya Prof. Lawrence Carter'ı getiren oydu. Son sözü Prof. Carter söyledi o gece:

"Gördüğünüz gibi ben teoriyi konuşmuyorum. Bu insanlara bakın. Dünyanın her yerinde okullar açıyor; fakirlere yardım ediyorlar; barış adına programlar düzenliyorlar. Bizim konuştuklarımızı onlar hayata geçiriyor."

Prof. Lawrence Carter, siyahların anavatanı Güney Afrika'da gördüğü manzara karşısında mutlu değildi. "Hiç olmasa burada siyahlar birinci sınıf vatandaş diye düşündüm ama burada da değiller." diyordu. Gülen okullarının burada siyahların yaşadığı bölgelerdeki başarılarından memnun olan Prof. Lawrence Carter'a göre, Afrika kıtasına yönelik sömürgeci zihniyet genel olarak devam ediyordu:

"Kıtanın iki tarafındaki okyanuslardan birinin ismi Atlantik, diğeri Hint

okyanusu... Neden okyanuslardan birinin adı Afrika okyanusu değil?"

Johannesburg'da bulunduğumuz sırada, üniversite öğrencileri, üniversitede okuma ücretlerinin yüksekliği sebebiyle ülke genelinde protestolar yapıyorlardı. Nelson Mandela Vakfı'nın duvarında Mandela'nın şu sözü asılıydı:

"Bu uzun ve çok zorlu yolculuğumuzda son adımı değil, daha ilk adımı atmış bulunuyoruz."

Gülen'in Adanmışlık Felsefesinin Güney Afrika'daki Karşılığı: Ubuntu

Turquoise Harmony'nin geleneksel yemeği, her yıl Güney Afrika'da toplum barışına hizmet etmiş ve ülkeye hizmette öne çıkmış insanlara verilen bir ödüle de sahne oluyordu. Ödülün ismi şöyleydi: Ubuntu.

Zulu dilindeki bir kelime olan ubuntu, Güney Afrika'yı yeniden kuran felsefenin adıydı. Güney Afrika, yaralarını bu düşünce felsefesiyle sarıyordu. Nelson Mandela, hayatını ve mücadelesini anlattığı *Özgürlüğe Giden Uzun Yol* kitabında, Güney Afrika'da ırkçı rejimin sebep olduğu yaraları ubuntu felsefesiyle nasıl tedavi ettiklerini şöyle anlatıyor:

"Hapishanede geçirdiğim uzun ve yalnız yıllar, özgürlük mücadelemizi, siyah ve beyaz herkesin özgürlüğü mücadelesine dönüştürdü. Bize zulmedenler de bizim gibi hürriyetlerinden mahrumdu. Çünkü önyargı ve nefretlerinin tutsağıydılar. Onları da hürriyetlerine kavuşturmak gerekiyordu. Hapishaneden çıktıktan sonra misyonum buydu. Zulmedeni ve zulme uğrayanı birlikte hürriyetlerine kavuşturmak…"[217]

Empati, uzlaşma, bağışlama, sevgi, maneviyat, umut, barışçıl direniş, restoratif adalet prensiplerinden oluşan ubuntu dili ve hayat tarzı, "Başkaları yaşıyorsa ben yaşıyorum. Onların varlığı ile ben hayattayım, onlar yaşamıyorsa benim yaşamamın bir anlamı yok." demekti. Bu tam da Gülen'in insanları harekete geçiren "adanmışlık", yani başkalarını yaşatmak için yaşama felsefesiydi. Gülen, vaaz ve konuşmalarında 50 yıldır bunu söylüyordu: *"Başkaları için yaşamak..."*

Siyahlara zulmeden Apartheid döneminden sonra ilk kadın Meclis başkanı olan, Doktor Frene Ginwala, "Bugüne kadar Güney Afrika'ya hangi millet geldiyse buradan bir şeyler almaya geldi, biz dâhil. İlk defa bu insanlar (Gülen'in takipçileri) bizim halkımıza bir şeyler vermeye gelmişler." diyordu. Ginwala, Hindistan asıllı bir Güney Afrikalıydı. Güney Afrikalı siyasetçi Johny De Lange, "Fethullah Gülen'deki sihir nedir ki, 78 yaşındaki adamı (Ali Katırcıoğlu) İstanbul'da Boğaz'daki evinden kaldırtıyor, Johannesburg'da Soweto gibi bir yeri kendisine sevdiriyor." diyordu.[218]

78 yaşındaki Ali Katırcıoğlu, 27 Ekim 2015 günü, Johannesburg'da açtığı eğitim kompleksindeki odasında yaptığımız görüşmede, bu tesisi yapmak için Nelson Mandela ile 2010'daki buluşmasını şöyle anlattı:

"Görüşme öncesinde bana Mandela'dan bir şey istemeyeceksiniz, kendisine çok yaklaşmayacaksınız dediler. İçeri girdiğimizde, benim gibi yaşlı olan Mandela, oturduğu koltuğa dayanarak ayağa kalktı. Ben de ona doğru yürüdüm ve birbirimize sarıldık. Projeyi anlattım. Hizmet'i anlattım. Gülen'in bir kitabını verdim. Çok hastamız var, bu cami ve okulun yanına bir de hastane yaparsanız çok iyi olur, buna çok ihtiyaç var dedi. Bunun üzerine kliniği projeye ilave ettik."

Johannesburg'daki Nizamiye Külliyesi inşaatı 2009'da başladı, üç yıl sonra 4 Ekim 2012'de açılışı yapıldı. Açılışa Güney Afrika Cumhurbaşkanı Jacob Zuma geldi. Nelson Mandela hayatta olsaydı, bu tesisin açılışını o yapacaktı. Bir tepe üzerinde,100 dönüm arazideki eğitim tesisinde, büyük bir okul ve okulun öğrencilerinin kalacağı 800 kapasiteli öğrenci yurdu vardı. Öğrenci yurdunda 400 öğrenci barınıyordu. Bu tesis yıllar önce Ali Katırcıoğlu'nun İstanbul'da Boğaz'ın üzerindeki bir tepede kurduğu eğitim kompleksinin bir benzeriydi.

2015 yılı Kasım ayı itibariyle günde 70-80 hasta, Nelson Mandela'nın isteği ile yapılan okula bitişik hastanede bedava tedavi oluyordu. Eğitim kompleksinin etrafında inşa edilen dükkânlar kiraya verilmiş ve bu kira geliri öğrenciler için kullanılıyordu.[219]

Tesisteki camiyi sadece Müslümanlar değil, Müslüman olmayanlar da ziyaret edebiliyordu. Hattatların kubbe boyasını 11 ayda bitirebildiği, Allah'ın 99 ismi ile süslenen, ses sistemi 150 hoparlörle kurulan caminin imamı, Amerika'da eğitim almış bir Türk ilâhiyatçıydı. Camiyi günde Müslüman olmayan 100 kişinin ziyaret ettiğini ifade etti ve şöyle dedi: "Gayri müslimleri ve kadınları içeri alan bir tek cami var, o da burası. Güney Afrika'da 9 eyalet var. Bu şehirde 110 civarında cami var."

Prof. Lawrence Carter'le Johannesburg'dan sonra geldiğimiz Durban şehrinde, konferans programına katılan Hint asıllı Profesör Michael Samuel, Gülen okullarını bilen ve bu konuda birkaç makale yazmış bir akademisyendi. Afrika kıtasındaki Gülen okullarını sorduğumda Prof. Samuel, "Hizmet hareketinde yer alan öğretmenler, başka bir meslek bulamadıkları için öğretmen olmuş değiller. Kararlı bir şekilde bu mesleği seçmişler ve işlerini aşkla yapıyorlar. Her yere uygulanabilecek bir eğitim modeli bu..." dedi.

Durban'daki Gülen okulunda 48 siyahi öğrenci yatılı olarak okutuluyordu. Okul müdürü şunları söyledi:

"Burada siyahların yaşadığı yerlere güvenlik sebebiyle hâlâ giremiyoruz. Orada okul açamadık. Ama, oradan öğrenci getirdik, yatılı okutuyoruz. Bunlar burada okusun, mezun olsunlar, oralarda okul açıldığı zaman öğretmenlik yapsınlar."

Prof. Carter ile gezdiğimiz Durban'daki Gülen okulunda görev yapan öğretmenlerden ikisi, Orta Asya Cumhuriyetleri'nden Türkmenistan'dan gelmişlerdi. İsimleri Bahtiyar ve Murat'tı. Gülen felsefesinin global sonuçlarıydı bunlar... Nijeryalı Said öğretmen, Çin sınırındaki Kırgızistan'ın Narın şehrinde eksi 40 derecede Kırgız çocuklarını eğitiyor; Kırgız öğretmen Talgat, Afrika'nın doğusunda bulunan Madagaskar'daki Hizmet okulunda Madagaskarlı çocuklara eğitim veriyordu. Adriyatik'ten Çin'e, Güney Afrika'dan Rusya'ya her renkten, her ırktan ve her dinden öğretmenlerle öğrencilerin buluştuğu mekânlardı bu okullar, Gülen'in ifadesiyle

dünyadaki "barış adacıkları"ydı.

1 Kasım 2015 gecesi Cape Town'daydık. Prof. Carter'ın "İyi insan" konferansında, yanına oturduğum Güney Afrikalı akademisyen, Cape Town şehrinin sırtını dayadığı üç dağın anlamını söyledi: "İnanç, ümit ve sevgi (faith, hope, love). Signal tepesi inancı, Aslan dağı ümidi, Table dağı ise sevgiyi temsil eder. İnanç ve ümitle sevgi dağına tırmanırsınız... (Signal hill fait, lion hope, table love... With faith and hope you climbe the love mountain)."

İnanç, ümit ve sevgi, Fethullah Gülen'in 50 yıldır bütün konuşmalarının özüydü âdeta... Bu dağların tepesine çıktığınızda, Mandela'nın yıllarca hapis yattığı Robben adası karşınızdaydı. Prof. Carter'la, sevgiyi temsil eden Signal tepesinden, Mandela'nın 27 yıllık hapis hayatının 18 yılını geçirdiği Robben adasını uzun uzun seyrettik. Prof. Carter'ı hüzünlendiren bir manzaraydı bu...

Tanzanya Cumhurbaşkanı Mwinyi: Gülen'i Erdoğan'dan Öğrenecek Değiliz

Güney Afrika'dan sonra ikinci durağım Tanzanya'ydı. Burada da okullar 1999'da açılmıştı ve 2015 yılı itibariyle Tanzanya birincisiydi. Bir zamanlar Afrika kıtasında, Doğu'ya götürülen kölelerin toplanma yeri olan Tanzanya'nın geleceğindeki olgulardan biri bu okullar olacaktı.

Tanzanya'nın başkenti Darüsselam'da, Gülen okullarından mezun olmuş ve ana dili gibi Türkçe bilen Senya, yine Gülen'in takipçilerinin açtığı Klimanjaro Kültür Merkezi'nde görev yapıyordu. Kültür merkezi ismini, 5 bin 895 metre yüksekliğindeki görkemli Klimanjaro dağından alıyordu. Afrika'nın en yüksek noktası olan bu dağa bölge insanlarının verdiği Klimanjaro (Kilima cha Ruha) ismi "Allah'ın Dağı" anlamına geliyordu.

Gülen'in insanlığa hizmet anlayışını Tanzanyalılar, kendi çocukları Senya'dan dinliyordu. Darüsselam'daki Gülen okulunu 2007'de bitirdikten sonra, Türkiye'de üniversitede fizik bölümünü bitirip 2012'de geri

döndüğünü belirten Senya'ya, "Darüsselam'daki Hizmet okulu sana ne kazandırdı?" diye sordum. Şu cevabı verdi:

"Vatan sevgisi ve vatana hizmet etmeyi öğretti. Öğretmenimiz Mehmet Deniz, Türkiye'de İngilizce eğitim veren Boğaziçi Üniversitesi mezunuydu. 'Bu genç yaşta niye buraya geldin, bu sıkıntılara katlanıyorsun? Bir Avrupalısın ama bizimle yemek yiyorsun, bizim gibi yaşıyorsun. Ya çok büyük maaş alıyorsun ya da bu işin arkasında büyük para var.' diyorduk. Cevap veremiyordu. Sonradan anladık. Sonra, bu soruları sorduğumuz için üzüldük. Şimdi Klimanjaro'da çalışıyorum. Kız kardeşim Türkiye'de sınıf öğretmenliği okuyor. Öğretmenimiz Mehmet Deniz şu anda Japonya'da..."

Bantu ve Arapça karışımı bir dil olan Swahili (Kiswahili) dilinde beyaz adamın adı Mzungu, Türkler için ise Turuki diyorlardı.

Tanzanyalı İbrahim Yunus, Tanzanya'nın başkenti Darüsselam'daki erkek koleji müdürüydü. Yıllar önce öğrencisi ve ilk mezunlarından olduğu okulun müdürüydü şimdi... Türkiye'de İngilizce eğitim veren ODTÜ fizik bölümünü bitirdi. Dönünce, mezun olduğu okulda 8 yıl öğretmenlik yaptı ve şimdi okulun müdürüydü. Türkiye'nin Giresun şehrinde bir Türk kızıyla evlenmişti ve bir kızı vardı.

Tanzanya'nın Zanzibar adasındaki Hizmet okulunu ziyaret ettiğimde, Zanzibar Milli Eğitim Bakanı'nın oğlunun da bu okulda öğrenci olduğunu öğrendim. Tanzanya'da bulunduğum sırada, 5 Kasım 2015 günü görevi yeni seçilen cumhurbaşkanına devreden Doktor Jakaya Kikwete'nin oğlu Kenya'daki Hizmet okullarından olan Nairobi International School'daydı.

Tanzanya'daki okulların yöneticileri, 1985-95 yılları arasında Tanzanya Cumhurbaşkanı olarak görev yapan Ali Hassan Mwinyi'yi ziyaret ettiklerinde, Mwinyi şunları söyledi:

"Benim ülkemin üç ana sorunu var. Sağlık, eğitim ve fakirlik. Bu okullar eğitim problemimizi çözmede yardımcı oluyor. 12 okulda 2700 öğrenci var. Bu okullar 16 yıldır burada. Bizim Türkiye'den gelecek bir telkine karşı bunları kapatmamız bizim 16 yıldır uyuduğumuzu, bu işten anlamadığımızı

gösterir. Biz bu kadar aptal mıyız? Bizim Afrika geleneğimizde misafirimiz gelir, ikramımızı yaparız, dinleriz, tebessüm ederiz, sonra işimize bakarız. 16 yıldır tanıdığımız, sürekli içimizde olan insanlara, bir iki günlüğüne gelmiş kişilerin sözleri ile işlem yapmayız. Biz bizzat gördüğümüze inanırız."

Erdoğan, okulları kapattırmak için 2017 yılı Ocak ayında onuncu kez Afrika turuna çıktı. Bu turda üç ülkeye gitti: Tanzanya, Madagaskar ve Mozambik. Tek gündem maddesi okulları kapattırmaktı. Tanzanya Cumhurbaşkanı John Magufili, açık ve net olarak Erdoğan'a okulları kapatmayacağını söyledi. Erdoğan, Tanzanya'ya ilk kez geliyordu ve gezisi yıkım amaçlıydı. Oysa Gülen'in takipçileri 20 yıl önce okul açmaya gelmişlerdi. Tanzanyalılar, Erdoğan'a tepkilerini, konuşmasını İngilizceye çevirmeyerek açıkça ortaya koydular.

Eli boş olarak Tanzanya'dan Mozambik'e geçen Erdoğan, Mozambik Cumhurbaşkanı Filipe Nyusi'ye, 20 kişilik liste verdi. Yıllar önce bu ülkeye okul açmaya, burada iş kurmaya gitmiş Hizmet insanlarının listesi... Bunların sınır dışı edilmesini, kendisine verilmesini istiyordu. Mozambik Cumhurbaşkanı, "Aramızda iade anlaşması yok, olsa bile bu insanları sana vermem." cevabını verdi. *Newsweek* dergisi, Mozambik Cumhurbaşkanı Filipe Nyusi'nin oğlunun Mozambik'teki Hizmet okulundan daha yeni mezun olduğunu yazıyor ve şöyle devam ediyordu: "Bu okullar, Mozambik Cumhurbaşkanı'nın açık desteğine sahip..."[220] Cumhurbaşkanı Nyusi, "Bu okulların hamisi benim." diyordu.

Güney Afrika'nın Johannesburg şehrinde yayınlanan *Daily Maverick* gazetesinin editörü Ranjeni Munusamy, Mozambik'te, Cumhurbaşkanı Nyusi'nin oğlunun da mezun olduğu uluslararası okulu gezdikten sonra şöyle yazıyor:

> "Görünüşe bakılırsa Afrika devletleri kaliteli eğitimi sevmişler ve kapatma isteğine kulak asmadılar."[221]

Doğu Afrika'da Tanzanya'dan sonra ikinci durağım Kenya'ydı. Kenya'da 1998'de açılan okullar, 2001'de ilk mezunlarını verdi. Kenya'daki okullar

2015'te ülke birincisiydiler.

Gülen'in öğrencileri Afrika'dan bir şey almaya gitmediler, verdiler. 2008 yılında gittiğim Büyük Sahra Çölü'nün altındaki fakir ülkelerden Nijer'de, Nijer Devlet Üniversitesi Rektörü'nün, Gülen'in takipçilerine şu sözünü hatırlıyorum:

"Bizim teşekkürümüz öncelikle Allah'a, sonra size... Çünkü sizi bize Allah gönderdi."

Kenya'da, birçok yabancı ülkenin ve kiliselerin açtıkları çok kaliteli okullar vardı. Gülen'in takipçileri Kenya'ya gelip okul açana kadar, bu ülkenin Türkiye ile bir bağı yoktu, burada Türkiye neredeyse bilinmiyordu. Ve Light Academy adını taşıyan bu okullar, 2014'te Kenya'daki bütün özel okullar arasında üniversite giriş sınavında birinci oldu. Bu başarının bir sırrı vardı: Light Academy yöneticileri, Kenya'nın 47 eyaletindeki 500 devlet okuluna gittiler, ortaokul öğrencilerine bu okulları tanıttılar. Light Academy'ye öğrenci alınırken bütün kabilelerden, etnik gruplardan ve dinlerden öğrenciler kabul edildi.

Mesela, Seventh Day Adventist Church'te, dünyadaki Hristiyan-Müslüman diyaloğunun başında olan Oscar Osildo, kız çocuğunu Nairobi'deki Light Academy'nin kız lisesine gönderirken, okulu başarısından dolayı seçtiğini ve buradaki ahlâk eğitimine güvendiğini ifade ediyordu. Kenya Dışişleri ve Ticaret Bakanı'nın kızı Nairobi'deki Light Academy Internatioal School'daydı. Somali Cumhurbaşkanı Hassan Sheikh Mohamud'un oğulları bu okuldaydı.

Kenya'daki Light Academy okullarında görev yapan öğretmenlerin yüzde 80'i, 2015 Kasım ayı itibariyle Kenya'lıydı.

Nairobi'den sonra ziyaret ettiğim Malindi şehrinde, Hizmet'in yardım kuruluşu "Kimse Yok Mu" derneğinin açtığı bir hastane vardı. Hastanenin başındaki Kenyalı genç doktor, Light Academy okullarından mezundu, sonra Türkiye'de tıp okumuştu. O gün hastane anne baba günü gibiydi. Hastanenin bahçesi ağaçların altındaki gölgeliklerde bekleyen kadınlar ve

çocuklarla doluydu. Belçika'dan gelen Türk, Faslı ve Belçikalı doktorlar heyeti, ücretsiz muayene ve tedavi yapıyordu. Bu program, yıllardır Afrika kıtasında yapılan yüzlerce ücretsiz sağlık tarama faaliyetlerinden biriydi.

Kenya'daki bütün bu faaliyetlerin yanında başkent Nairobi'de bir de yetimhane açılmıştı.

Prof. Chomsky: Gülen İlk Değil, Mandela'ya da Terörist Demişlerdi

Güney Afrika, Kenya ve Tanzanya'yı kapsayan programdan sonra Amerika'ya döndüm. 14 Kasım 2015 günü Massachussetts eyaletinin Boston şehrindeki üniversitelerden biri olan Boston College'da yapılan ve Prof. Noam Chomsky'nin de katıldığı "Orta Doğu'da Medya Özgürlüğü" konferansının bir numaralı gündem maddesi Türkiye'ydi. Hapishanelerdeki gazeteci sayısı ile dünyanın birinci ülkesi haline gelen Türkiye'de çok ağır insan hakları ihlalleri yaşanıyordu. *Hegemony or Survival* kitabını imzalattığım Prof. Chomsky'ye gazeteciler, Erdoğan'ın Fethullah Gülen'e terörist demesini sordular. Chomsky, "Bu ilk değil, bir zamanlar Nelson Mandela'ya da terörist dediler, Mandela terörist listesine alınmıştı." cevabını verdi.

Konferansın katılımcılarından biri, *The New York Times* gazetesinin Türkiye temsilcisi olarak İstanbul'da uzun süre yaşamış olan Stephan Kinzer'di. Erdoğan rejimi güçlendikçe medyaya saldırdı." diyen Kinzer, kendi yaşadığı bir olayla Türkiye'de yaşanan gelişmelerin boyutlarını gözler önüne serdi. Kinzer, Boston Globe gazetesinde, 4 Ocak 2015 günü yayınlanan makalesinde, "Bin odalı sarayında oturan Erdoğan, Avrupa Birliği normlarını reddediyor, gazetecilerin tutuklanmasını emrediyor." diye yazınca şimşekleri üzerine çekiyor:

"Türkiye'de Gaziantep Belediyesi, bana onur vatandaşlığı vermişti. Erdoğan'ın emriyle bu onur vatandaşlığı belgesini iptal ettiler. Yazıda, bin odalı saray demiştim. Biliyorsunuz Erdoğan'ın sarayı bin 100 odalı. Yüz

odasını unutmuşum."

Erdoğan'ın baskı rejiminden, Stephen Kinzer gibi çok sayıda gazeteci etkilendi. Tutuklanan, tehditlerle Türkiye'yi terk etmek zorunda kalan veya sınır dışı edilen yabancı gazeteciler olgusu, artık Türkiye'nin bir gerçeği haline geldi.

2017 yılı Ocak ayında *The New York Times* gazetesi muhabiri Rod Nordland'ın Türkiye'ye girişine izin verilmedi. Hakkında milli güvenlik aleyhine faaliyette bulunmak suçundan yurda giriş yasağı bulunan Nordland İngiltere'ye geri gönderildi. *The New York Times* gazetesi, Eylül 2014'te IŞİD'in Türkiye'nin başkenti Ankara'da, Erdoğan'ın sık sık gitttiği bir camiden eleman devşirdiğine dair bir haber yayınlayınca Erdoğan, "Adilik, edepsizlik yapıyorlar." diyerek gazeteye saldırdı, haberi yazan Türkiye muhabiri Ceylan Yeğinsu tehdit edildi. Suriyeli gazeteci Hüsnü Mahalli, 15 Aralık 2016 günü tutuklandı. Alman *Die Weilt* gazetesi Türkiye muhabiri Deniz Yücel 27 Şubat 2017 günü tutuklandı. Gözaltına alınan Hollandalı gazeteci Frederike Hanneke 9 Eylül 2015 günü sınırdışı edildi. 31 Mayıs 2014 günü İstanbul'da canlı yayın sırasında gözaltına alınan CNN International muhabiri Ivan Watson, bir süre sonra Türkiye'den ayrılmak zorunda kaldı.

Türkiye'de bu gelişmeler yaşanırken, 19 Kasım 2015 günü Boston'dan, Bosna'nın başkenti Saraybosna'ya geldim. Bosna'daki okulların hikâyesi, tıpkı Afrika kıtasındakiler gibi çarpıcıydı.

Yugoslavya'nın dağılması üzerine Bosna 1992'de bağımsızlığını ilan eder etmez, Sırpların saldırısına uğramıştı.1992 yılı Ramazan ayının birinci günü, Saraybosna'da ilk kurşunun sıkılmasıyla, ateş bütün Bosna'yı sarmıştı.

Sırp kuşatmasındaki Saraybosna'nın dünyayla tek bağlantısı Birleşmiş Milletler'in kontrolündeki havaalanıydı. Ancak Sırp keskin nişancılar şehre hâkim İgman dağını tuttuklarından yolu kullanmak imkânsızdı. Bunun üzerine Boşnaklar 800 metre uzunluğunda bir tünel yaptılar. Okul açmak için 1994 yılı Ekim'inde Saraybosna'ya giden öğretmenler, şehre 1,5 metre

genişliğindeki işte bu tünelden girdiler.

Gülen okullarını açan öğretmenler, savaşın en yoğun olduğu bir zamanda, 1994'te Saraybosna'ya geldiler. Saraybosna'nın etrafını saran bütün tepeler Sırp keskin nişancılar tarafından tutulmuştu. Saraybosna'nın içinde can güvenliği yoktu, her an bir sniper'ın kurşunlarına hedef olmak mümkündü.

Tüneli sadece Boşnak askerler kullanıyordu. Bazen de tahliyesi gereken siviller için kullanılıyordu. Bosna'ya okul açmaya gelen Gülen'in takipçisi öğretmenler, dağ köylerinde günlerce kalıp bazen donma tehlikesi geçirdiler. Epeyce uğraşıp Boşnak komutanlardan izin aldıktan sonra, yanlarında getirdikleri eğitim malzemeleri ile bu tünelden geçerek Saraybosna'ya girdiler. Sırtlarında kitapları ve malzemeleri vardı. Üç gün boyunca aç kalıp, baygınlık geçirmişlerdi ama tüneli aşmakla hedeflerine ulaştılar.

Bu tünel ve tünelin başındaki ev, bugün Saraybosna'da müze haline getirilmiş durumda. Saraybosna'ya gelenler, bu tünelin küçük bir bölümünden geçebiliyor. Eşim ve iki kızımla birlikte tünelin bu kısmından geçtik. Bir insanın geçebildiği, bazen eğilmek zorunda olduğunuz bu dar tünel, savaş şartlarında çok iş gördü. Aynı zamanda, bugün Bosna'daki okullarda binlerce öğrencinin okumasını sağlayan okulların hikâyesinin başladığı yer oldu bu tünel...

1992 Nisan'ında başlayan savaş, 1995 sonuna kadar 3,5 yıl sürdü. 250 bin Boşnak öldü, bunların 20 bini çocuktu. Binlerce insan sakat kaldı, yüzlerce çocuk kayboldu. Şehrin 77 ayrı yerinde şehitlikler vardı. Osmanlı'dan kalma mezarlığın yanındaki çocuk parkı daha sonra mezarlık oldu. Parklar, bahçeler, futbol sahaları dahi mezarlık oldu. Mezarını ziyaret ettiğim Aliya İzzetbegoviç, bu şehitliklerin birinde savaşın şehitleri ile yanyana yatıyordu.

Şehirdeki binaların yüzde sekseni yıkıldı, ayakta kalanlar delik deşikti. 2015 yılı Kasımında Saraybosna'da gördüğüm binalardaki kurşun izleri

olduğu gibi duruyordu.

Bosna'da, doğduğu şehir Travnik'i ziyaret ettiğim Nobel edebiyat ödülü sahibi, *Drina Köprüsü*'nün yazarı Ivo Andric, Saraybosna'yı şöyle tarif eder:

"Şehri ilk ziyaret edenlerin izlenimleri, burasını daha önce gördükleri şeklindedir. Oysa Saraybosna her şehre benzer ama hiçbir şehir değildir."[222]

Saraybosna yanıbaşında İgman dağları, bu dağdan fışkıran suyun oluşturduğu Bosna nehri ile gerçekten çok güzel bir şehirdi ama savaşın bütün hüznünü silüetinde hâlâ taşıyordu. Savaş sebebiyle milyonlarca insan Bosna'dan göç etti. Savaştan önce bir arada yaşayan Boşnakların, Hırvatların, Sırpların arasına duvarlar girdi. Mahalleler, caddeler ayrıldı, ortasından nehir geçen şehirde, her etnik grup nehrin bir tarafına taşındı, okullarda sınıflar ayrıldı, öğretmen odaları ayrıldı, aynı okula iki müdür atandı. "Balkanlar'ın Kudüs'ü" denilen Saraybosna fiilen parçalandı. Cami, katedral, kilise ve sinagog yine yanyanaydı ama ruhlar parçalanmıştı. Hâlbuki bu toplumda baba Boşnak, anne Sırp; baba Hırvat, anne Boşnak veya bunların tersi binlerce çocuk yetişmişti. Dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'un ifade ettiği gibi, Avrupalı liderlerin Avrupa'nın ortasında bir Müslüman devlete endişe ile bakmaları, Bosna krizini uzatmış ve bu olaylara zemin hazırlamıştı.[223]

Saraybosna'da açılan ilk okulun hikâyesi hayli enteresandır. Saraybosna'yı yukarıdan gören bir tepeciğin üzerindeki harabe üç bina okul için verildi. Binalar savaş zamanında Sırplar tarafından karargâh olarak kullanılmıştı. Duvarlarının sadece bir kısmı ayakta duruyordu. Çatılar, kapılar pencereler tamamen yanmış, yangından geriye kalanlar çöp molozu olarak duruyordu. Binaların içinde o dönemde kullanılan hücreler, değişik askeri aletler, kırılmış gözlükler, yanmış botlar, askeri elbiseler, işe yaramaz hâle gelmiş silahlar göze çarpıyordu. Gülen'in takipçileri İstanbul'da dünya futbol yıldızları karması ile Türkiye'nin milli futbol takımının oynadığı bir maç organize ettiler ve bu maçın geliri Bosna'ya okul açılması için gönderildi. İstanbul'daki bu maçı Fethullah Gülen tribünde Maradona ile yanyana

izledi. Bu futbol maçının amacı, dünyanın dikkatini Bosna'daki savaşa çekmekti.

Bosna Başbakanı Lagumdzija: İyi İnsan Olma Felsefesini Oğlumda Gördüm

2015 yılı Kasım ayında, Saraybosna Üniversitesi Ekonomi Fakültesi'ndeki odasında konuştuğum Prof. Zlatko Lagumdzija, aynı zamanda başbakanlık ve dışişleri bakanlığı yapmış sosyal demokrat bir politikacıydı. Bosna'daki Sosyal Demokrat partinin de başkanı olan Prof. Zlatko Lagumdzija'nın oğlu ve kızı Saraybosna'daki Hizmet okulunda okuyorlardı. Lagumdzija, "Sizinle bir siyasetçi, bir eğitimci ve iki çocuğu bu okullarda olan bir baba olarak konuşacağım. Bir politikacı olarak gözlemlerim var. Bir babayım, bir profesörüm, eğitimin ne olduğunu biliyorum." dedi ve şöyle devam etti:

"İspanya'da, üyeleri arasında Bill Clinton, Kofi Annan, Mihail Gorbaçov, George Papandreau gibi isimlerin olduğu Club de Madrid'in üyelerinden biri de benim. Burada The Shared Societies projesi var. Dünyada 9700 etnik grup, 7 bin dil, 17 din, 200 dini grup var. 90'dan fazla ülkede, yüzde ondan fazla azınlık nüfus var. Bosna 500 yıldır farklı dinleri, etnik grupları, dilleri bir arada yaşatan böyle ülkelerden biri... Ama eğitim sistemimiz savaşın en büyük kurbanlarından biri. Şu anda Boşnaklar, Sırplar ve Hırvatlar için ayrı ayrı eğitim sistemleri var. Öğrencilerimiz hâlâ farklı okullarda. Bosna'da üç etnik grubun ordusu savaştan sonra birleşti. Ama okullar hâlâ birleşmedi... Çocuklarımın okuduğu okula gelince... Bu okuldaki programın bizim okullardan üstün olduğunu gördüm. Global bir okuldu, kaliteliydi ve İngilizce programı vardı. Çocuğumu bırakıp öğlen alırdım, endişelenmeme gerek yoktu. Mükemmel bir felsefesi var. Ülkenin her tarafından başarılı öğrencileri toplayıp burs verdi, bizim gibi para veren ailelerin çocukları onlarla rekabet etti. Benim oğlum bir gün eve geldi, New York'a şarkı olimpiyatına gidecek bir kız öğrencinin masrafları için okul yönetimi ile görüşmemi ve bir yardım kampanyası açmamı istedi. Çocuk iyi ekonomist,

iyi mühendis olabilir ama iyi insan olmak çok önemli. Bu ülke için büyük kazanç. Ben bunu oğlumda gördüm. Bu okulda öğrenciler birbirlerinin etnik kökenini ve dinlerini sormuyorlar. Çocuklar kim olduklarını biliyorlar. Kimlikler değerli ama diğerlerinin kimlik ve aidiyetlerini takdir etmeyi öğreniyorlar. Dinler, sana yapılmasını istemediğini sen başkasına yapma, der. Voltaire, benim özgürlüğüm senin özgürlüğünün başladığı yerde biter, der. Öğretmenler öğrencilere aileleri gibi davranıyor. Benim çocuklarım, öğretmenlerini ailenin bir ferdi gibi görüyor. Açık fikirli (open minded) olmak, öğrencilere bu öğretiliyor. Öğretmenler açık fikirli değilse bunu öğretemezsiniz."

Bosna'da 2015 itibariyle hâlâ okullarda Sırp, Boşnak ve Hırvat çocuklar birleşmiş değildi ama Hizmet'in Sema okullarında birleşmişlerdi. Bosna tarihinde ilk kez bilgisayar dalında dünya derecesi getiren öğrenci bu okullarda okudu. Prof. Lagumdzija bana oğluyla ilgili ilginç bir hikâye daha anlattı. Oğlu, babaannesinin kendisine miras olarak burs parası bıraktığını öğrenmişti. Bunu babasının internetteki malvarlığı beyanını inceleyerek görmüştü. Bir gün, babasına şöyle diyor:

"Baba, ben şimdi burslu okuyorum. Burs kazanmasaydım babaannemin bana bıraktığı bu parayı benim okul giderim olarak verecektin. Şimdi bana bu parayı verir misin? Benim gibi şanslı olmayan arkadaşlarım var. Onlara yardım etmek istiyorum."

Prof. Lagumdzija, oğlu ile şöyle bir anlaşma yapar: Bu paranın belirli bir bölümünü her ay oğlu adına açılan bir hesaba yatırır. Prof. Lagumdzija, oğlunun bu karakter seviyesine erişmesinde okulun etkisini övgüyle anlatıyor ve onunla gurur duyuyordu.

Saraybosna'da, Prof. Lagumdzija'nın oğlu gibi gençlerden biri, bu okulları bitirdikten sonra, Saraybosna'daki Gülen Üniversitesi'nin genel sekreteri olmuş Admir Salihagiç'ti. 2004'te Hizmet kolejinden mezun olduktan sonra, Türkiye'de Ege Üniversitesi Tarih Bölümünü 2008'de bitirip ülkesine dönmüş ve mezun olduğu okulda öğretmenlik yapmaya başlamıştı. Şimdi

Burç Üniversitesi'nin genel sekreteriydi. Yedi senelik bir geçmişi olan bu üniversite, Bosna'daki 8 devlet ve 35 özel üniversite içinde, başarı sıralamasında üçüncüydü. Özel üniversiteler arasında birinciydi. Bin 300 öğrencinin yüzde 60'ı yerli, yüzde 40 yabancıydı ve Türkiye ile birlikte 22 farklı milletten öğrencisi vardı.

Burç Üniversitesi'ndeki odasında Admir Salihagiç, bana okul hayatı hakkında şunları anlattı:

"Başkalarına ne olacak bizim umurumuzda değildi. Meğer sadece kendini değil, başkalarını da düşünmek varmış. Böyle bir konsepti biz ilk defa orada gördük. Bir okuldan, bir eğitim kurumundan beklemediğimiz bir sıcaklığı gördük. Komünist dönemlerden tevarüs, öğretmen selam verdiyse mutlu ol, gülümsemesini bekleme denirdi. Ama burada her şey farklı. Öğretmen ilk defa arkadaşında şöyle bir şey var, onunla ilgilen diyor. İlk defa başkalarında olan kötü bir alışkanlığı düzeltmeye çalış ve para alma diyor... Yatılı okuldasın. Sana yurttan kaçma diyor, okulun arkasında sigara içme ve bunları yapan arkadaşınla ilgilen diyor. Herkesin kafasında ben daha iyi insan olayım konsepti var. Ama benimle alâkası olmayan insanı daha iyi yapayım anlayışı her insanda yok. İnsanları başkaları hakkında dertlendirmek, ne yapsam da bu insanı daha iyi bir insan yapsam, benim ülkemdeki insanlar iyi olsa, sonra dünyadaki insanlar daha nasıl iyi, dürüst insanlar olabilir derdini aşılama..."

Savaşın bitmesinden bir yıl sonra, Saraybosna'da açılan ilk okulun öğrencilerinden bir grup İstanbul'a geziye gelmişlerdi. Aralarında Sırp bir öğrenci de vardı. Gezi bitince bindikleri gemi İstanbul Boğazı'ndan Marmara denizine çıkarken bu öğrenci İstanbul'dan ayrıldığı için ağlıyordu. Marmara denizinde yol alan gemide ağlayan Sırp çocuk, dört yıllık bir vahşete sahne olan Saraybosna'nın yeniden Balkanlar'ın Kudüs'ü olabileceğinin işaretiydi.

Saraybosna Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dekanı Zühdü Hasanoviç ile fakülte binasında, 24 Kasım 2015 günü görüştüğümüzde, önce Gülen'in

öğrencileri ile nasıl tanıştığını anlattı:

"Savaştan sonra, 1995-96'da Hizmet'le tanıştım. Çeşitli İslâm ülkelerinden gelen hareketler var ama Gülen'de gördüğüm şey ihtiyaç duyduğumuz ana meselelere önem veriyor. Hizmet diğer hareketlerden farklı olarak yeni bir şeyle geldi. Aliya İzzetbegoviç'in ifade ettiği gibi bugün İslâm âleminde ahlâklı insanlar var ama kabiliyetli ve uzman insanlar yok. Ben Hizmet'te ise bunu gördüm. Ahlâki ve manevi değerleri çok güçlü ama aynı zamanda kendi işlerini büyük bir sorumlulukla yerine getiren insanlar. Hizmet tam böyle bir kâmil insan, hem bilgili hem ahlâklı insan yetiştirmeye çalışıyor. Benim bir baba olarak ve bir veli olarak Hizmet'in okullarında farkettiğim değerler bunlar. Balkanlar gerçekten çok özel bir konumda. Doğu ve Batı medeniyetlerinin çekiştiği bir yer burası. Tarih boyunca buradaki insanlar ya savaş içinde, ya savaşı beklerken hayatlarını sürdürmüşler. Zor bir hayat... Bu kadar farklı milletler ve bu kadar farklı kültürlerin bir arada yaşamaları ve bu sıkıntılara rağmen tekrar bir arada yaşamaları zor. Bu eğitim sistemi ile Hizmet öyle insanları yetiştiriyor ki, bunlar anlayan, saygı duyan insanlar... İnsanlar savaştan sonra uzak durdular birbirlerinden... Hizmet, insanları bir araya getirdi. O yüzden burada daha fazla okul açılması lazım. Hırvat ve Sırp bölgelerinde de..."

Saraybosna'ya gelişimden birkaç gün önce, IŞİD iki Boşnak askerini öldürmüştü. Balkanlar'da IŞİD ideolojisine kapılan gençlerin sayılarının artacağı korkusu vardı. Saraybosna'da cuma namazına gittiğim camideki imam, cuma hutbesinde, tarihten çok enteresan bir olayı anlatarak gençleri IŞİD'e karşı uyardı.

Hikâye şöyleydi: 100 yıl önce, bazı radikaller, Osmanlı hâkimiyeti sona eren Bosna'da Müslüman Boşnakların Müslüman olmayan bir yönetim altında yaşayamayacaklarını, bu sebeple göç etmeleri gerektiğini iddia ediyorlardı. Hatta bu fikirlere karşı çıkan Mostar müftüsünü öldürdüler. Bu hikâyeyi anlatan İmam, camideki gençleri şöyle uyardı:

"Bugün de bazıları çıkmış, cihada gitmemiz farz diyorlar. Hayır... Ne 100 yıl önce Bosna'dan göç

etmemiz farzdı ne de bugün Irak'a, Suriye'ye cihada gitmemiz farz... Size Müslüman kıyafetleri ile gelen ve elinde tesbih olan her sakallıyı iyi Müslüman zannetmeyin...»[224]

Gülen'in takipçilerinin Balkanlar'daki okulları ve faaliyetleri işte bu radikal hareketlerin panzehriydi.

Bosna'da savaş dönemi ile ilgili şöyle bir hikâye anlatılır: Bosna'da savaşmaya gelmiş bir Selefi grup, esir aldıkları Sırpları öldürmek ister. Bunu haber alan Aliya İzzetbegoviç, bombalar altında bölgeye gelerek onları engellemek ister. Grubun başındakiler, İzzetbegoviç'e "Sen kimsin, seni tanımıyoruz." derler. İzzetbegoviç, "Ben bu ülkenin cumhurbaşkanıyım." cevabını verir. Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegoviç'e yardımcısı bile itiraz eder ve "Ama Sırplar bizim esirlerimizi öldürüyorlar." der. İzzetbegoviç'in cevabı şöyle olur: "Sırplar bizim düşmanımız, öğretmenlerimiz değil... Düşmanlarımıza karşı da adil olmak görevimiz var."

Evet, Aliya İzzetbegoviç'in, "Düşmanlarımıza bir borcumuz var; o da adil olmaktır." sözü, Bosna'da yaşanan büyük insanlık dramından sonra, yeniden bir arada yaşamanın anahtarı gibiydi.

Bosna Yahudi Cemaati Başkanı: Okullar, Sırplar ve Hırvatları Bir Araya Getirdi

Bosna'daki Hizmet okullarının yöneticilerine, buradaki eğitim kurumlarına destek veren Boşnak işadamlarından biriyle görüşmek istediğimi ifade ettim. Görüştüğüm Boşnak işadamı, bir yurt binasını nasıl yaptıklarını şöyle anlattı:

"Buraya Türkiye'den insanlar gelmiş, Bosna'nın her tarafında bu kadar eğitim kurumu açmışlar. Boşnak işadamları olarak biz de katkıda bulunalım dedik. Bir vakıf kurduk. Vakfımızın hesabında 20 bin Euro'dan az bir para vardı. Bize bir yurt projesi verildi. Bir milyon euro maliyeti vardı. Biz Boşnaklar borcu çok sevmeyiz. Ama bu yurdun inşaatına başladık ve bir sene içinde eğitim öğretim dönemine yetiştirdik."

Bu yurdu ziyaret edince hayran kaldım. 100'den fazla öğrenci

barındırıyordu. Bu olay bana Hizmet tarihinin ilk himmet toplantısını hatırlattı. 1976'da Türkiye'de faaliyete başlayan ilk öğrenci yurdunun yapılış hikâyesini... Himmet toplantısında 30 bin lira toplanır, oysa maliyet 2 milyon liradır.

Saraybosna Yahudi Cemaati Başkanı Boris Kozemjakin ile Saraybosna'daki Sinagog'da görüştük. Kozemjakin, Bosna'daki okulların Hırvatlarla Sırpları ve değişik din mensuplarını bir araya getirdiğini ifade ediyor:

"Bir Ramazanda iftar için okula gittim, çocuklarla konuştum. Çok memnundular. Bosna'daki okulları ben şu şekilde tanıdım. Din müntesiplerini burada birbirlerine yakınlaştırdı. Burada Katolikler, Hırvatlar, Ortodokslar, Sırplar, Yahudiler, Bosna Sema Eğitim Kurumları'nı adaletli, herkese eşit yaklaşım, inançlara saygılı bir konumda görüyorlar, faaliyetlerine katılıyorlar. Bu anlamda da başarılı oldular. Özellikle son yaşanan savaştan sonra Hırvatlarla Sırplar arasındaki mesafe arttı, diyalog koptu. Bu ortamda okullardaki insanlar barış insanı olarak insani ilişkileri ön plâna çıkaran bir yaklaşımla Hırvatlarla Sırpların da bir araya gelmesini sağladı."

Saraybosna, gerçekten de dinlerin ve mezheplerin büyük bir buluşma mekânı... Saraybosna'nın göbeğinde 200 metrekarelik alanda iki kilise, iki cami ve bir sinagog yan yana bulunuyor.

İspanya'dan ayrılan Yahudilerin 16. yüzyıldan beri Avrupa'da Müslümanlar, Ortodoks ve Katolik Hristiyanlarla yanyana barış içinde yaşadığı sayılı yerlerden biri Bosna'ydı.

Yahudi Cemaati Başkanı'ndan sonra, Katolik İlâhiyat Fakültesi'nde "Dogmatizm" derslerine giren Prof. Mario Bernadiç ile konuşuyoruz. Bu ilâhiyat fakültesi Saraybosna Üniversitesi'ne bağlı. Bosna'daki Hizmet okulları ve üniversiteyi gezdiğini ifade edip şöyle devam ediyor:

"Halk bu okullarda çok kaliteli bir eğitim verildiğini biliyor. Bu okullar, kaliteli bir eğitim yanında, iyi bir karakter eğitimi de veriyor. Bu okullarda

gördüğüm öğretmenlerin öğrencilerle ilişkisi, ders dışında rehberlik ve rol model olma felsefesini bizim de almamız lazım. Hristiyan dünya olarak, Türkiye'ye bakışımız çok doğru değil... 500 yıllık tarihimizde şu var: Osmanlılar gelmiş, Hristiyanları öldürmüş. Bu yargılarımız kayboldu. Bu önyargılarımız sürecekti. Türk milletini tanıma imkânımız olmayacaktı. Türklerden nefret etmiyordum ama bir mesafe koyuyordum. Korkunç bir millet duygusu vardı şuur altında. Ama şimdi Türkiye'yi bu okullarla tanıdık. Türkiye'ye gittim. Türklerden dostlarımız oldu. Özellikle Hizmet insanını tanımış olduk. Çok farklı bir insan tipi ile karşılaştım. Hizmet insanının güzelliğini gördüm, herhalde bu güzelliği Allah veriyor."

Prof. Bernadiç'in bahsettiği bilinçaltının bir sebebi var. Bosna'da komünizm döneminde tarih kitaplarında Türkler düşman olarak okutuluyordu. Sokaklarda Türkler geçerken kapılarınızı kapatın deniliyordu.

Arnavut Profesör: Gülen Felsefesi, Balkanlar ve Avrupa'nın Realitesine Uygun

Bosna'dan sonra Arnavutluk'a geçtim. Arnavutluk da tıpkı Bosna gibi, farklı dinlerin, farklı etnik grupların bir arada yaşadığı bir Balkan ülkesiydi. Burada yirminin üzerinde Hizmet okulu vardı. Öğrencilerin yarısı kız, yarısı erkekti. Gülen'in öğrencileri aynı zamanda iki üniversite açmışlardı. Üniversitelerden birinin rektörü, Arnavutluk'taki Hizmet okullarından mezun olmuş Prof. Ferdinand Gjana'ydı. İki üniversitede 2 bin 500 öğrenci vardı.

Dünyadaki bütün Gülen okullarını kapattırmak için seyahatler yapan Erdoğan, 2015'in Mayıs ayında Arnavutluk'a geldi. 13 Mayıs 2015 günü Tiran'daki caminin temel atma töreninde, "Ülkenizde bir terörist grup var." diyordu.

Arnavutlar şaşkındı. Arnavut gazeteciler, iki saat boyunca Erdoğan'ın hangi terör örgütünü kastettiğini anlamaya çalıştılar. Sonunda

anladıklarında şaşkınlıkları zirvedeydi. 1993'ten beri binlerce Arnavut gencine eğitim veren okulları, iki üniversiteyi açmış olan Gülen'in öğrencilerine terörist diyordu Erdoğan...

Hem Arnavut medyasından hem de Arnavut Parlamentosu'ndan çok sert tepkiler yükseldi. Erdoğan, Tiran'a yapılacak camiyi rüşvet olarak öne sürüyor ve buna karşılık okulları kapatın diyordu. Erdoğan'ın bu konuşmasından altı ay sonra gittiğim Arnavutluk'un başkenti Tiran'da, siyasetçiler ve bilim adamlarıyla konuştum.

Tiran'da bir kafede buluştuğumuz Prof. Shezai Rrokaj, Tiran Üniversitesi'nin eski rektörüydü ve hâlen üniversitenin Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin dekanı olarak görev yapıyordu. Bir eğitimci olarak, Erdoğan'a tepkiliydi:

"Erdoğan'ın Gülen'i düşman ilan etmesi şaşırtıcı değil. Erdoğan sultanlığa doğru evrildi. Eskiden Osmanlı'nın hükmettiği toprakların, Balkanlar'ın Sultanı olmak istiyor. Sanki biz Türkiye'nin bir eyaletiymişiz gibi bize emir vermeye kalktı. Burada büyük bir Tiran camisi inşa ediliyor. Okulları kapatmazsanız camiye destek vermeyeceğim dedi. Medya, halk tepki gösterdi. Arnavutluk Parlamentosu çok net bir tavır sergiledi. Terörist kelimesini ilk duyduğumda, Erdoğan delirmiş, Allah yolundan kaymış, ne dediğini bilmiyor dedim... İnadı ve nefreti şahsiydi. Bir şey dayatıyordu bize, kendimizi hakarete uğramış hissettik… Gülen okul açın, toplumun bütünü ile birleşin diyor, Erdoğan ise okul kapatın, cami inşa edin diyor. Demokratik bir İslâm'a sahip olmak için okullar açmak ve insanları okutmak gerekir. Gülen'in okulları, Arnavutluk Milli Eğitim Bakanlığı'ndan yapılan değerlendirmelerde hem ortaokullar hem liseler, ülkedeki okulların en iyileri. Arnavutluk'un en elit aileleri, çocuklarını bu okullara severek gönderip okutuyor. Arnavutluk'ta üç din yaşandığı için radikalizme yakın hiçbir akım kabul edilmez. Gülen felsefesi bizim ülkemizin realitesine ve ihtiyaçlarına cevap veriyor. Bizim için Gülen, çağdaş İslâm'dır ve medeniyetler çatışmasını engeller. Çünkü en temelinde bilgi, bilginin ışığı

var. Arap ülkelerinde okuyan insanlardan Arnavutluk'a farklı bir İslâm geldi... İran'ın getirdiği İslâm, bizim geleneklerimize ters bir İslâm. Gülen'in temsil ettiği İslâm bize ve Avrupa değerlerine uygun."

Bütün Balkan ülkelerinde okullar vardı. Bulgaristan, Romanya, Makedonya, Bosna, Kosova, Arnavutluk, Karadağ, Sırbistan... Mesela Makedonya'da 1997'de açılan ve Türkiye'nin meşhur şairlerinden Yahya Kemal'in adını taşıyan kolejden mezun olan Sırp asıllı bir öğrenci olan Stanisa Veljkovik, Makedonya'nın tarihinde Harvard Üniversitesi'nden burs kazanan ilk öğrenci olmuştu. Prof. Shezai Rrokaj'a, "Bu gençler Balkanlar'ın kaderinde rol oynar mı?" diye sordum.

"Gülen felsefesi ve Gülen teolojisi Balkanlar'a çok uyan, Balkanlar'ı dünyanın diğer bölümüyle bütünleştirecek bir felsefe. Diğer İslâmî akımların sadece dini okul mantığı Balkanlar'ın kültürüne ters. Gülen'in farkı bu beraberliğin ancak eğitimle ve okuma ile mümkün olacağını söylüyor. Gülen'in tarihi mesajı okul, bilgi, halkları daha çok bir araya getirir, bilgisizlik halkları uzaklaştırır. Diğer dinler ve inançlar da savaşı önermiyor. Gülen'i farklı kılan, bunun nasıl gerçekleşeceğini söylüyor. Eğiterek insanları birbirine yaklaştırıyor. Sadece caminin etrafında birleşme olmaz, insanlar bilgi edinecekler. İnanç camiye hapsedilemez, daha evrensel ve geneldir. Erdoğan ve diğer akımlar, inancı camiye hapsederler. Biri camide, diğeri kilisede yaşarsa herkes kendi âleminde yaşar. Benim için Gülen, diğer medeniyetlere giden bir yoldur ya da diğer medeniyetlerin İslâm'ı bulması için bir yol..."

Mabetler dinin yaşandığı ibadet ve tefekkür mekânlarıdır. Gülen'e göre İslâm aynı zamanda bir mabet medeniyetidir. İslâm dünyasında hayır yapmak isteyenlerin en çok tercih ettiği yollardan biri cami yapmaktı. Ama Gülen, okul açmanın da cami gibi bir hayır kapısı olduğunu sürekli ifade ederek varlıklı insanları buna kanalize etti. Türkiye'den dünyaya yayılan binlerce okul böyle açıldı.

"Gülen, İslâm'ın Batıya Karşı ve Batının İslâm'a Karşı Önyargılarını Kırdı"

Arnavut şair ve yazar Agron Tufa, Gülen'in takipçilerinin Tiran'da açtığı iki üniversiteden biri olan Bedir Üniversitesi'nde derslere giriyordu. 1994-99 arasında yedi yıl boyunca Moskova'da Gorki Enstitüsü'nde edebiyat ve sanat üzerine çalışmalar yapmış, Arnavutluk Televizyonu Yönetim Kurulu Başkanı olmuştu. Üniversitedeki dersinden çıktıktan sonra, üniversitenin tam karşısındaki kafede Fethullah Gülen'i ve okulları konuşmaya başladığımızda Agron Tufa, güçlü kanaatlere sahipti:

"Ben inanıyorum ki İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu kadar etkili olan bir ikinci hareket olmadı. Vizyon sahibi, hümanizm merkezli bir hareket... Hareketin odaklandığı nokta kültür, eğitim, diyalog. İslâm'ın yeniden doğuşunu, yeniden canlanmasını hazırlayan bir hareket. Batının ön yargı ile baktığı, geri kalmış bir bölgeden çıkmış ama dünyaya yayılan bir hareket... Amin Maalof'un *Semerkand* romanında anlattığı yeniden doğuşu, rönesansı sergiliyor aslında Gülen'in hareketi... Gülen'in hümanist vizyonu, hümanizmi Avrupa'nın klasik hümanizmi değil, geleneğin en iyi değerlerini taşıyan, ideali arayan, ilâhî aşkla beslenen, geleneksel tarihi eski idealleri canlandıran bir hareket... Hem İslâm'ın Batı'ya karşı hem Batı'nın İslâm'a karşı ön yargılarını kırdı. Doğu Kur'ân'ı, bazı âyetlerini anlamından kopartıp cihadizm ve benzeri konularda farklı şekilde yansıtmış. Gülen, bunu Batı'ya doğru anlattı. Bununla aslında İslâm'ın güzelliğini anlatmış oluyor... İslâm neymiş böyle diye insanları hayrete düşürecek tek hareket bu... Şair olarak içindeki heyecanı görüyorum. Kırık Mızrap kitabında, şiirlerde ele aldığı konular ve kitaplarında işlediği konular birbirinin üstüne geliyor. Heyecan, coşku, lirizm… Gülen, şu anda modern denilen her düşünceye sahip ve herkesle paylaşıyor. Bu modernlik tekelini kaldırıyor. Gülen, Erdoğan'dan önce gerçekleri anlattı. Arnavutluk'a çok faydası olacak bu hareketin..."

Prof. Ferdinand Xhaferraj, kültür bakanlığı yapmış bir siyasetçi, 1999'da

altı ay Harvard Üniversitesi'nde bulunmuş, dünyayı bilen bir bilim adamıydı. Hizmet okullarında okuyan kızı Herda'yı örnek verdi:

"Kızım okulu bitirince Harvard, Brown, Stanford, New York, Tufts üniversitelerinden burs teklifi aldı. Şimdi Bosna'da, Mostar'daki Birleşmiş Milletler kolejinde. Savaşta yakınlarını kaybetmiş aileleri ziyaret ediyor. Bunların ihtiyaçları ile ilgileniyor. Ziyaret ettiği bir aile televizyon ve buzdolabı istiyor. Size bunları getirmeden gitmem diyor. Bu okullar iyi insanlar, iyi toplumsal liderler yetiştiriyor... Sadece bir eğitim sistemi sunmuyorlar, bir hayat modeli sunuyorlar, bugün insanlığın ihtiyaç duyduğu bir model... Aksi halde dünyanın 170 ülkesinde bu okullar olamazdı."

Eski Dışişleri Bakanı Besnik Mustafaj'ın da oğlu bu okullardan mezundu:

"Oğlum Fransa'da Paris 2 Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Edinburg Üniversitesi'nde master yaptı. Oğlum ve oğlumun arkadaşları çok iyi vatandaş oldular. Oğlumun arkadaşları İngiltere, Hollanda, Fransa'da, İtalya'da eğitim aldılar. Açık fikirliler. Bu jenerasyon sadece daha kaliteli değiller. Daha özgür ruhları var. Toplum zaten 20 yıldan fazladır bu okulları ve ürünleri görüyor. Binlerce veli var ki bunu evlerinde gördüler. Burada insanlar, Erdoğan dini kendi siyasi hesapları için kullandığını görüyor. Biz multi kültürel ve multi dini bir yapıya sahibiz. Birçok Arnavut, Katar, Yemen, Sudan, Mısır'da eğitim gördü. Radikal eğilimlere açıklar. Öncesinde Selefiler gelip medreseler açmış. Ama Arnavutluk Müslümanları kendilerini Avrupalı olarak görüyor ve Avrupa ile entegrasyonu istiyor. Bu okullarda Hristiyan da var, Müslüman da var... Birbirlerini tanımayı ve karşılıklı saygı duymayı öğreniyorlar. İslâm'la olan bu tanışma ve diyalog süreci çok doğal bir ortamda gerçekleşiyor. Bu çocuklar İslâm'ın bir barış dini olduğunu görüyor."

Gandi Şiddete Karşıydı ve Öldürüldü, Bugün Gülen Aynı Şeyleri Yaşıyor

Altı okulda iki bin öğrencinin öğrenim gördüğü Kosova'nın Prizren ve Priştina şehirlerine ve kültür merkezleri bulunan Karadağ'a gittikten sonra Sırbistan üzerinden Rusya'nın başkenti Moskova'ya geçtim. Rusya Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Rusya İslâm Dünyası'nın düzenlediği "İslâm Dünyasında Extremizmle (Aşırı Akımlar) Mücadele" toplantısına Türkiye'den davet edilen üç gazeteciden biriydim. Toplantı 8-9 Aralık 2015 günlerinde Stalin'in Moskova'da yazlık saray olarak kullandığı yerleşkede yapılacaktı. Bu programdan bir gün önce, 7 Aralık günü, Rusya Bilimler Akademisi Felsefe Enstitüsü Başkanı ve Moskova Devlet Üniversitesi Felsefe Kürsüsü Başkanı Prof. Abdüssalem Guseynov'la üniversitedeki odasında görüştük. Prof. Guseynov, bir süre önce şöyle demişti:

"Tarihte askeri başarılar ile anılan Türkiye, Gülen'in okulları ile ilk kez dünyanın gündemine bir eğitim projesiyle geldi. Gülen'in hedef alınmasına şaşırmıyorum. Martin Luther King ve Gandi de barış dediler ama öldürüldüler."

Tarihte Rusya ile Türkiye arasında çok savaş olmuştu.

Bir Rus bilim adamının Fethullah Gülen ve onun ilham verdiği okullar için yaptığı bu tespit hayli ilgi çekiciydi. Görüşmemizde Prof. Guseynov, Gülen hakkında çok net fikirlere sahipti:

"Gülen, modern dünyanın büyük düşünürlerinden... Rusya'dan onun şiddet karşıtı düşüncelerini izliyoruz. Türkiye büyük bir askeri geçmişe sahip. Türklerden böyle bir ses duymak önemli. Leo Tolstoy'un nonviolence düşüncesini çalıştım. Tolstoy, Gandi'nin öğretmeni. Gandi, Tolstoy'un kendisi için büyük kaynak olduğunu söyler. Tolstoy bütün dinlerin aynı prensiplere sahip olduğunu söylüyordu... Rusya'da insanların çoğu da Tolstoy'a karşıydı. Onun şiddet karşıtı düşüncelerine sadece Rusya hükümeti değil, Rusya'nın çoğu entelektüeli ve komünistler de karşıydı. Hatta ailesi bile karşıydı. Martin Luther King öldürüldü. Gandi öldürüldü. İkisi de şiddete karşıydı. Çünkü şiddetsizlik, şiddetten güçlüdür. İnsanların Fethullah Gülen gibi şiddet istemeyenlere karşı olmalarının sebebi bu.

Şiddet ve yalan iki kardeştir. Rusya da bir askeri güçtü, bu sebeple Tolstoy'un sesi önemliydi. Fethullah Gülen de önemli, çünkü Türkiye de asker bir millet... Bugün milletler arasında kavgalar var. Bir yola ihtiyacımız var, bu şiddet karşıtı düşüncelere, bu türden eğitim ve işbirliği düşüncesine ihtiyacımız var. Birçok defa Amerika'da bulundum. Eğer bir gün Amerika'ya gidersem Fethullah Gülen'i ziyarete giderim."

7 Aralık akşamı yemekte bir araya geldiğimiz Rusya Devlet Ekonomi Üniversitesi profesörü Leonid Sükyanin, Pensilvanya'da Gülen ile görüşmüş Rus akademisyenlerden biriydi. 2007 yılında gerçekleşen bu ziyarette Prof. Sükyanin, Gülen'e şu soruyu yöneltir:

"Hoşgörü ve diyalog kavramları niye özellikle sizinle anılıyor. Siz mi icat ettiniz bu kavramları?"

Gülen bu soruya şu cevabı verir:

"Hayır, ben icat etmedim. Ben yeni bir şey söylemiyorum. Bunlar İslâm'da var olan şeyler..."

Balkanlar ve Rusya'dan döndükten sonra, Gülen'i ziyaret ettim. Uzun notlar almıştım. Aynı zamanda yeniden Gülen'in yanında zaman geçirerek, söyleyeceklerini kayıt altına almak istiyordum.

Bu ziyaretimde, Gülen'in yanından ayrılmama iki gün kala, 19 Ocak 2016 günü Büyükelçi David Shinn, Gülen'i ziyarete geldi. 37 yıllık bir diplomasi kariyeri olan David Shinn, son olarak ABD'nin Etiyopya Büyükelçisi olarak görev yapmıştı. Diplomat olarak Lübnan, Kenya, Tanzanya, Moritanya, Kamerun, Sudan ve Burkina Faso'da bulunmuştu. Gülen'i ziyarete geldiği tarihte Georgetown Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler profesörü olarak görev yapıyordu. David Shinn'in Gülen'i ziyaret etmesinin bir sebebi vardı. Afrika'daki Gülen okulları, Hizmet kurumları ve Gülen'e gönül vermiş işadamlarının Afrika'daki faaliyetlerini konu alan *Afrika'daki Hizmet* kitabı yeni yayınlanmıştı.

Büyükelçi Shinn'in Gülen'e ilk sorusu şöyleydi: "Neyle anılmak isterdiniz?"

Gülen, bu soruya şu cevabı verdi:

"Aslında Kur'ân'ı Kerim'de İbrahim aleyhisselam; *'Rabbim gelecek nesiller katında beni yâd-ı cemil kıl.'* demiş. Buna muhalefet edemem. Fakat 60 sene huzur dünyası rüyaları görmüşümdür. İnsanların ortak evrensel değerler muvacehesinde anlaşmaları, dünya çapında sulhun tesisi, doğulu, batılı, kuzeyli, güneyli, siyah, beyaz birbirleriyle kucaklaşması... Hep hasretini çekmişimdir, hep hayalim olmuştur. 60 senedir beklediğim, bütün dileğim, dünya insanlarının barış içerisinde yaşamaları, evrensel değerler etrafında birleşip kucaklaşmalarıdır."

Büyükelçi Shinn'in ikinci sorusu şöyleydi: "Büyük bir hizmet felsefesi nasıl zihninizde oluştu? Farklı topluluklara ve din mensuplarına el uzatmanıza ne vesile oldu?"

Gülen bu soruya cevap verirken; dünyadaki 300 milyon Ortodoks Hristiyanların lideri olan ve İstanbul'da ikamet eden Patrik Bartholomeos ile 1996'da yaptığı görüşmeyi de anlattı:

"Çok ciddi bir adalet ve demokrasi düşüncesi yok ülkemizde. Ben onları (Türkiye'deki azınlıklar) sindirilmiş gördüm. Şefkatle onlara bir Müslüman olarak el uzatma mecburiyetini hissettim. İnsan, şefkati nispetinde imanda da derindir. Onlar ülkemizde ezilmiş, itilmiş, mahrumiyet içinde yaşıyorlardı. Mesela Ortodoks lideri Bartholomeos'la Heybeliada'daki kapanan okul konusunda görüşmemizde, okulun açılması arzusunu belirttiğinde, çok olumlu bulmuşumdur. Çünkü sizin âlemden beklediğiniz ne ise, âlemin de sizden beklediği odur. İnsan, verici olmalıdır. İnsana saygı Allah'a saygı sayılır. Heybeliada'da okulun açılmasıyla yetişecek olan din adamları Türkiye'yi iyi tanıyacak, entelektüel din adamları olarak dünyanın her tarafına gidecekler. O dönemde Türkiye'nin idarecilerine teklifte bulundum. 'Eğer okulu açarsanız, orada yetişen din adamlarının Türkiye'ye zararı değil, faydası olur.' demiştim."

Büyükelçi Shinn'in; "Dünyada en önemli husus tolerans, ne yazık ki farklı din ve farklı kültürlerdeki insanlar ön yargılı ve toleranstan

uzaklaşıyorlar." değerlendirmesinden sonra Gülen şöyle devam etti:

"Bir insan dinini daha çok sevebilir. Sevmelidir de. Ama başkalarını ayrı gayrı görmemeli ve her dine karşı tolerans göstermelidir. Kutsala saygı bütün dinler için olmazsa olmaz kabul ettiğim bir husustur. Bu konuyu İslâm Konferansı Teşkilatı Başkanı buraya ziyarete geldiğinde kendisiyle görüşmüştüm. Kutsala saygıyı evrensel değerler derecesine çıkarma, kimsenin dininden, anlayışından dolayı kınanmaması, aşağılanmaması için gayret gösterilmesi çok önemlidir. Allah'a ve O'nun Peygamberine dil uzatan biri, bu değerlere saygılı olan bütün insanları rencide eder. Öldükten sonra dirilme konusuna dokunulması, ahiret inancına sahip başka dinleri de dikkate alırsak, neredeyse dünya nüfusunun üçte ikisini rencide eder. Günümüzde kutsala saygı düşüncesinin bütün insanlığa mal edilmesine ciddi ihtiyaç vardır. Bu konu, bir nefret suçu olarak kabul edilmeli, bütün insanlık bu konuda anlaşabilmelidir. Barış içinde birlikte yaşamanın önemli bir unsuru olan başkasının kutsalına saygı prensibine uyulmadığı takdirde, günümüz dünyasında bu tür meseleler daha korkunç boyutlara ulaşacaktır. Birileri camileri yakacak, bir diğer taraf kiliselere, bir başka taraf da sinagoglara saldıracaktır. Önü alınmaz hercümercler yaşanacak, bu işin önü alınamayacak ve kaybeden yine insanlık olacaktır."

Büyükelçi'nin "İlham verdiğiniz hareketten dolayı teşekkür ederim. Vaktiniz aldık." sözlerine Gülen'in *"Estagfurullah vaktimiz sizinle değerlendi."* karşılığını vermesiyle görüşme bitince, Gülen misafirini asansörün kapısına kadar uğurladı.

Büyükelçi Shinn'in *Afrika'daki Hizmet* kitabında oldukça önemli tespitler vardı. Kıdemli diplomat, bir gazeteci gibi çalışmıştı. Afrika kıtasının tamamı hakkında fikir verecek şekilde kıtanın kuzeyinden, güneyinden, doğusundan batısından seçtiği Güney Afrika, Kenya, Tanzanya, Nijerya, Senegal, Fas, Mısır, Etiyopya'ya gitmişti. Okullar ve diğer kurumlarla en yaygın hizmet verilen Güney Afrika'da Müslümanların oranı sadece yüzde 3'tü. Güney Afrikalı bir din adamı şöyle diyordu: "Hizmet burada

Hristiyanları, Hinduları, Bahaileri, Yahudileri ve Müslümanları bir araya getirdi."

Nijerya'da 191 etnik grup vardı ve bunlar Gülen'den ilham alan okullardan ve diğer kurumlardan eşit olarak yararlanıyordu. 2008 sonu itibariyle 27 Afrika ülkesinde Hizmet okulları varken, sadece beş ülkede Türkiye'nin Büyükelçiliği vardı. Erdoğan, Hizmet hareketini taklit ederek, Afrika'da açılımlara girişti. 2014 itibariyle Türkiye'nin 35 ülkede büyükelçiliği vardı ama hâlâ 8 ülkede Hizmet okulları olduğu halde büyükelçilik yoktu.[225]

Prof. John Esposito, bu kitap için "Hizmet hareketi üzerine çok kitap yazıldı ama Büyükelçi Shinn, Afrika'daki Hizmet üzerine ilk kitabı yazdı. Okuyucular kitapta, Hizmet'in Afrika'daki eğitim ağı, sosyal faaliyetleri, insani yardım ve diyalog çalışmaları hakkında altın değerinde bilgiler bulacaklar." diyordu. Gülen'in takipçisi işadamları ve yardım kuruluşu Kimse Yok Mu'nun bu ülkelerdeki faaliyetlerini anlatan Shinn, kitabın sonunda her Afrika ülkesindeki okullar ve kurumların bir listesine yer verdi. 49 ülkedeki 125 okulda 40 bin öğrenci okuyordu. 2016'da okul sayısı 135 olmuştu. Bir milyar 100 milyon nüfusun 2 binden fazla farklı dili konuştuğu, yüzde 51'i Müslüman yüzde 49'u Hıristiyan Afrika kıtasında her dinden, her ırktan ve her kabileden öğrenci bu okullarda eğitim görme imkânına sahipti.

Gülen felsefesi ve Hizmet kurumlarının Afrika için bir önemi daha vardı. El-Şebab ve Boko Haram gibi örgütlerin İslâm adına terör estirdiği, kızları kaçırdığı bu kıtada Hizmet okullarına düşen görev büyüktü. Boko Haram, "eğitim haram" anlamına geliyor. İslâm adına hareket ettiğini iddia eden bir örgüt, Kur'ân'da ilk emri *"Oku!"* olan bir dine işte böyle zarar veriyordu.

Nijerya'nın kuzeydoğusundaki Yobe eyaletindeki bir Hizmet okulunun hikâyesi çok çarpıcıdır. Kız ve erkek 900 öğrencisi olan bu okul, Boko Haram örgütünün çok etkili olduğu bir bölgedeydi. Boko Haram okula 1,5 km. mesafede bir köyü basmış, 150'den fazla insanı öldürerek katliam

yapmıştı. Bölgede gece saat 11.00'den sabah 06.00'ya kadar sokağa çıkma yasağı vardı. Okul, etrafındaki yüksek güvenlik kuleleri ile korunuyor, öğretmenler iki ayda bir ancak okuldan çıkıp şehre gidebiliyordu. En yakın şehir 20 kilometre mesafedeydi ve yollarda 10 dakikada bir güvenlik kontrol noktaları vardı.

10 yıldan beri Nijerya'da varlığını sürdüren, 2014 yılında hilafet ilan eden Boko Haram, bugüne kadar yüzlerce kız öğrenciyi kaçırdı. Hizmet okullarının, doğusunda ve batısında bu radikal örgütlerin tehdit ettiği Afrika kıtasında, bu kadar yaygın bir alanda kökleşmesi umut vericiydi. Eğitim alanında doktorasını Paris'te yapan Afrika'daki ülkelerden Burkina Faso'nun Eğitim Bakanı Joseph Pare 2008'de görüştüğümüzde, "Bu okullardan öğreneceğimiz çok şey var" diyordu. 2014 yılı Haziran ayında Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da Afrika Birliği'nin ev sahipliği yaptığı olimpiyatlarda konuşmasını dinlediğim Afrika Birliği Genel Sekreteri Siyasi İşler Temsilcisi Doktor Aisha Laraba Abdullahi'nin sözleri ise şöyleydi:

"Afrika'da bu okullara daha çok ihtiyacımız var."

Cengiz Aytmatov: Romanlarımdaki Kayıp Nesil, Şimdi Bu Okullarda Yetişiyor

Türkiye'deki kaos devam ederken, dünyanın çeşitli bölgelerindeki Hizmet okulları ve kurumları hakkında bilgi toplamaya devam ediyordum. Güney Afrika, Kenya, Tanzanya, Bosna, Arnavutluk, Kosova, Karadağ ve Rusya'dan sonra, Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri'ne gittim. Bu gezi programına beş ülke dâhil ettim: Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan, Afganistan ve Pakistan...

İlk durağım Kırgızistan'dı. 4 Şubat 2016'da, çok soğuk bir kış günü Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'e geldim. Yaklaşık 2 ay boyunca Kırgızistan ve Kazakistan'ın hemen hemen bütün bölgelerindeki okulları ve Hizmet kurumlarını ziyaret ettim, notlar aldım.

2016 itibariyle Kırgızistan'da ilköğretimden üniversiteye kadar, Hizmet

okullarında ve başkent Bişkek'teki üniversitede 12 bin öğrenci eğitim görüyordu. Okulların 800-1000 civarındaki yıllık kontenjanı için 45-50 bin öğrenci sınava giriyordu. Kırgızca ve Rusçayı bilen öğrenciler, bu okullarda Türkçe ve İngilizce öğreniyor, bilgisayar kullanıyorlardı.

2011 yılında bu okulları ziyaret eden Ohio Devlet Üniversitesi tarih profesörü Carter Vaughn Findley'in dediği gibi, bu öğrencilerin çoğu kısmen ya da tamamen burslu olarak okuyorlardı. Okullar; laboratuvarlar, bilgisayarlar ve akıllı tahtalarla donanmış modern tesislerdi ve okullardan mezun Kırgız gençlerden iş hayatına atılanlar, okullarına spor salonu ve yurt gibi tesisler yapıp bağışlamaktan gurur duyuyorlardı.[226]

Kırgızistan'ın Talas şehrindeki okul açılırken dönemin Kırgızistan Başbakanı, Rus asıllı Nicolay Taniyev'di. Okulun açılışı sırasında kürsüde şu konuşmayı yaptı: "Bana bu okullar aleyhine çok raporlar geldi, itibar etmedim. İtibar etseydim, bugün bu okul olmazdı. Bu insanlardan daha ne isteyebiliriz?" Konuşmasını bitirince de "Ben de bu okullara yardım ediyorum." diyerek cebinden bir zarf çıkardı ve bunu okul yöneticilerine verdi. Zarfta beş bin dolar vardı.

Kırgızistan'da yaşayan ve çocuğunu buradaki Hizmet okuluna gönderen üst rütbeli Rus subayın sözleri şöyleydi: "Tarihi düşmanlıklar geçmişte kaldı. Dünya değişiyor. Ben bu okulları takip ediyorum. Çocuğumun da buradaki kaliteli eğitimden ve terbiye sisteminden yararlanmasını istiyorum." Türk Cumhuriyetleri'nde açılan bütün okullarda Rus öğrencilere de belirli bir kontenjan tanınmıştı. Çünkü bu ülkelerde hatırı sayılır bir Rus nüfus vardı. Örneğin Kazakistan nüfusunun yüzde 40'a yakını Ruslardan oluşuyordu.

Böylece bu Rus çocuklarla birlikte, demir perde altında 70 yıl kalan Azeri, Kırgız, Türkmen, Kazak çocukları, bu okullarda evrensel eğitim sistemiyle küresel dünyaya entegre oluyorlardı. Azerbaycan'ın başkenti Bakü'deki başkanlık sarayı Gülistan sarayında 2007'de, Amerika, Japonya ve Kanada'da doktorasını tamamlamış 27 Azeri öğrenci toplandığında Azeriler, "Şimdi bu kolejlerin önemini anladık." dediler. Mesela 2017 itibariyle,

Kazakistan'daki Hizmet okullarından 35 bin öğrenci mezun olmuştu.

Kırgızistan'da Çin sınırındaki Narın ve Karakol şehirlerinden, Kazakistan sınırındaki Talas ve Özbekistan sınırındaki Oş'a kadar ülkenin her bölgesindeki okulları gezdim. Bu okullarla ilgili çok çarpıcı hikâyeler dinledim. Mesela 2010 yılında ülkede yaşanan Özbek-Kırgız çatışmasından sonra, Oş'taki okulda okuyan çok zeki bir Özbek çocuk okula gelmemeye başlar. Babası çocuğuna zarar geleceğinden korkmaktadır. Kırgız öğretmeni, çocuğu almaya gider, öğretmeni olarak ben Kırgızım, çocuk okula gelsin, der. Baba vermez. Öğretmeni, sen çocuğu verene kadar evin önünde bekliyorum der ve evin önünde arabasının içinde yatmaya başlar. Birkaç saat sonra eve yemeğe davet edilir. Çocuğu alır, okula getirir. Bu çocuk okulu bitirir, uluslararası olimpiyatlarda derece alır. 2016 itibariyle Türkiye'nin başkenti Ankara'daki Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde okuyordu bu öğrenci... Uzak olduğu için dedesinin okula göndermek istemediği kız çocuğunu, okulun müdürü 300 km yol giderek dedesini ikna eder, okula getirir ve bu öğrenci olimpiyatlarda derece yapar. 2016 itibariyle bu öğrenci de üniversitede okuyordu.

Oş'taki bu Kırgız-Özbek çatışması sırasında Kırgız çocuklar, Özbek arkadaşlarını evlerine götürüp sakladılar. Yollar barikatlarla kapatılmıştı. Özbeklerin yaşadığı bölgelere giriş çıkış yoktu. Okullardaki Kırgız çocuklar ve aileleri, arabalarıyla bu mahallelerin önüne ekmek götürüp bırakıyorlar, telefon açarak ekmek getirdiklerini haber veriyorlardı.

Başkent Bişkek'teki lise, büyük Kırgız edebiyatçı Cengiz Aytmatov'un adını taşıyordu ve torunu da orada okuyordu.

Kırgızistan'daki okullar için, "Benim romanlarımda aradığım kayıp nesil, şimdi bu okullarda yetişiyor." diyen Aytmatov, bu okulların dünyanın geleceğinde oynayacağı rolü ise şöyle anlatıyordu: "Bu okullar, global köyün (dünyanın) baş belası terörün panzehri olacaklar."

Başkent Bişkek'e yakın bir şehirdeki okulu, Cengiz Aytmatov'un kız kardeşi Rosa Aytmatov ile birlikte ziyaret ettim. Rosa Aytmatov, o gün

öğrencilere bir konuşma yaptı ve ailesini anlattı. Cengiz Aytmatov'un babası, Stalin döneminde "vatan haini" damgası yemiş ve bir gece kurşuna dizilmiş 127 Kırgız aydından biriydi. Cesetleri Aladağ eteklerindeki bir tuğla ocağına gömüldü. Kırgızlar şimdi şehitlik olan buraya "Ata Beyt" diyorlar. 2008'de vefat eden Cengiz Aytmatov da devlet töreniyle buraya defnedildi. Rosa Aytmatov o gün anlattı. Cengiz Aytmatov ve erkek kardeşi, "vatan hainin çocukları" diye bir süre okula alınmamışlar. Onlar da her sabah okula gider gibi evden çıkar, akşam eve dönermiş. Rosa Aytmatov, "Ama şimdi abimin ismi Kırgızistan'ın her tarafında yaşıyor." dedi.

Aytmatov hayattayken, isminin verilmesine izin verdiği tek kurum Bişkek'teki liseydi. O zaman Brüksel'de büyükelçi iken, isim verme törenine geldi ve okulların onuncu yıl kutlamalarına katıldı. Aytmatov, ölümünden 10 gün kadar önce okulu ziyaret eder. *Toprak Ana* romanından bahseder: "O romanımda anlattım, savaşlardan en çok kadınlar ve çocuklar zarar görür." Öğretmenlerle görüşmesinde, "Sizler romanlarımdaki kahramanlara benziyorsunuz." sözleriyle onları över. Cengiz Aytmatov, Hizmet okulları için şöyle diyordu:

"Bu okullarda görev yapan öğretmenlerin, idealleri uğruna yaptıkları fedakârlıklar, her türlü zor şartlara rağmen yılmayışları, bana roman kahramanım öğretmen Duyşen'i hatırlatıyor. Bu fedakâr öğretmenler, *Beyaz Gemi* romanımda kaybolan çocuğu değil, Ak Asya'da kaybolmuş bir nesli arıyorlar. *Beyaz Gemi*'de kaybolan çocuğun nerede olduğunu kimse bilemez. Ama *Ak Asya*'da kaybolmuş bir neslin nerede olduğunu söylemem mümkün: İşte bu okullarda! Dünya başka yolda ilerlerken biz kendi yolumuzu bulamadan takılıp kaldık. Bu durum dünyaya kapılarını kapamış ülkelerin, bahar buzları gibi eriyerek ayrı ayrı kendi başlarına birer buzdağına dönüşmelerine sebep oldu. Bizim buzdağımıza, geleceği düşünen, gelişmeye açık bu insanların el uzattıklarını nasıl unutabiliriz?"

14 Şubat 2015 günü kahvaltıda buluştuğumuz Kırgızistan Eski Kültür Bakanı Sultan Raif, "Bizim doğal gaz ve petrolümüz yok ama yerüstü

zenginliğimiz bu okullarda okuyan çocuklar." diyordu. Kızı, Bişkek'teki kız kolejinden mezun olmuş ve Güney Kore'de Uluslararası İlişkiler okumuştu. Şimdi Birleşmiş Milletler'de çalışıyordu. Sultan Raif'e, "Bu okullar ülkenizde açılalı 25 yıl olmuş. 25 yıl sonra, ülkenizin bu yerüstü zenginliği ortaya çıktı mı?" sorusunu yönelttim. Kahvaltı yaptığımız masanın etrafından bu okullardan mezun ve cumhurbaşkanlığı başta olmak üzere çeşitli kurumlarda görev yapan Kırgız gençler vardı. Bazıları da işadamıydı. 35 yaşlarındaydı hepsi... Sultan Raif, onları işaret ederek soruma "Evet işte bunlar." cevabını verdi.

30 civarındaki okulun çoğunda müdür olarak görev yapanlar artık bu okullardan mezun olmuş ve dünyanın çeşitli ülkelerinde iyi üniversiteleri bitirmiş Kırgız gençlerdi.

Kırgız tarih profesörü Hasan Ormuşev, bu okulların ülkesi için önemini şöyle anlattı:

"1991'de bağımsız ülke olduktan sonra serbest eğitim imkânları doğdu. Sebat Eğitim Kurumları (Hizmet okulları) bağımsızlıktan sonra ilk olarak yeni bir eğitim metodu getirdi. Uluslararası eğitim metodu ve İngilizce, talim terbiye ile 10 binden fazla mezun verdiler... Kırgızistan eğitim tarihinde uluslararası düzeyde olimpiyatlarda altın ve gümüş madalyaları ilk olarak bu çocuklar getirdi."

Bişkek'teki Cambridge İpekyolu Uluslararası Okulu müdürü beni okulun bir gecesine davet etti. Okulda 25 farklı milletten 240 öğrenci öğrenim görüyordu. Gecede, birçok ülkenin büyükelçisi veya üst düzey diplomatı vardı. Afganistan, Pakistan, Suudi Arabistan gibi ülkelerin büyükelçilerinin çocukları bu okulda okuyorlardı. Bu okulda Cambridge Üniversitesi'nin uluslararası eğitim ve sınav programı uygulanıyordu.

Nazarbayev'in Erdoğan'a Cevabı: İnsan Bir Gecede Terörist Olmaz

Kazakistan'a gittikten sonra Afganistan'a geçmek istiyordum. Ama

Afganistan vizem yoktu. 2016 yılı Mart ayında, Kırgızistan'daki Afgan Büyükelçiliği'ne vize için gittiğimde, bana vize veren büyükelçilik görevlisi "Afganistan'a gitmek istediğinize emin misiniz, Kabil şu anda güvenli değil!" dedi.

"Eminim, oradaki okulları ziyaret edeceğim, randevularım var, beni karşılayacaklar." dedim. Görevli, "Size üç aylık vize verelim, belki hemen gitmek istemezsiniz, güvenli bir zamanda gitmeniz daha iyi." dedi.

O anda, 1990'larda ve 2000'lerde, savaşın en zor şartlarında Afganistan'ı terk etmeyen okullardaki öğretmenleri düşündüm. "Dünyanın neresinde ölürsek ölelim, bizi Afganistan'a gömün." diyen fedakâr Hizmet insanları aklıma geldi.

Afganistan'a geçmeden önce, topraklarının büyüklüğü dünyada 9. sırada olan Kazakistan'daki okulları ve Hizmet faaliyetlerini görecektim. 17 Mart 2016 günü, Kırgızistan'dan Kazakistan'a geçtim. Kazakistan'da, Türkistan, Çimkent, Astana, Almatı'daki okulları gezdim. Erdoğan, 2015 yılı Nisan ayında Kazakistan'a gelmiş, Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'den okulları kapatmasını istemiş, Nazarbayev bunu reddetmişti. Nazarbayev'in Erdoğan'a cevabı tarihi nitelikteydi:

"Senin bütün bakanların buraya geldiğinde bu okulları ziyaret ettiler. O zaman terörist değillerdi de şimdi mi terörist oldular? İnsan bir gecede terörist olur mu?"

Erdoğan, gittiği her ülkede yaptığı gibi, Nazarbayev'e de bir liste verdi. Listede Kazakistan'da yıllardan beri iş yapan işadamlarının isimleri de vardı ve bunlardan biri Kazakistan'da en çok vergi verenler arasındaydı. Erdoğan listedeki isimlerin Gülen bağlantılı olduklarını ve ülkeden çıkarılmalarını istiyordu. Nazarbayev, bu talepleri reddetti.

2016 yılı Nevruz bayramını görkemli dağların eteğine kurulmuş eski başkent Almatı'da geçirdim. Orta Asya'nın bahar bayramı olan Nevruz, bir festival ve şölen gibiydi.

Nazarbayev, başkenti Astana'ya taşımıştı. 21 Nisan 2016 günü Almatı'da,

Süleyman Demirel Üniversitesi'nin mezuniyet törenine katıldım.

Nazarbayev, bu okulları Türkiye'nin 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal ile birlikte açmıştı. Okullar 23 yıldır faaliyetteydi. Okullardan sonra Almatı'da bir de üniversite kurulmuştu. Türkiye'nin 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in adını taşıyan bu üniversitenin açılışını da Nazarbayev yapmıştı. Nazarbayev'in Gülen'i ve bu okulları açan insanları Erdoğan'dan öğrenmesini gerektiren bir durum yoktu. Nitekim Erdoğan'ın Kazakistan'dan ayrılmasından sonra, iki ayrı bölgenin valisi, yeni okul açılmasını istediler. Başkent Astana'ya gittiğimde, en görkemli tesislerden birinin uluslararası okul ve kolej olduğunu gördüm. Kazakistan'daki okulların genel müdürü bir Kazak'tı. Okullar başarılıydı. Mesela, Almatı'daki kız kolejinin dünyanın önde gelen ilk yüz üniversitesinde 14 öğrencisi vardı.

Stanford Üniversitesi'nin 2007'de yayınladığı *İslâm ve Devlet Arasında* adını taşıyan kitapta, Kazakistan'daki okulların başarıları vurgulanırken, mezunların dünyanın prestijli üniversitelerinden burslu kabul aldıkları belirtiliyor. 2011 yılında Almatı'daki üniversiteyi ziyaret eden, Ohio Devlet Üniversitesi tarih profesörü Carter Vaughn Findley, kız öğrencilerin erkek öğrencilerden fazla olduğunu aktarıyor.[227]

The Economist dergisi 6 Mart 2008 tarihli yazısında şöyle diyor:

"İyi İngilizce ve Türkçe konuşan gayet kibar bir Orta Asyalı gence rastlarsanız, o çocuğun bir Gülen okulunda eğitim görmüş olduğundan emin olabilirsiniz."

Türkmenistan'ın başkenti Aşkabad'da 1993'te açılan kolejin ilk mezunlarından bir Türkmen öğrenciyle 2007 yılı Kasım ayında ABD'nin Dallas şehrinde tanıştım. Eşi bir Amerikan üniversitesinde öğrenciydi, o da Dallas'taki Kültür Merkezi'nde gönüllü yöneticilik yapıyordu. Dallas'ta, 1963'te Amerikan Başkanı John Kennedy'nin suikasta uğradığı yeri görmeye birlikte gittik. Ona, "Seni okulda en çok etkileyen şey neydi?" diye sordum. "Biz yatılıydık, tuvaletler çok dağınık olurdu. Bir gece

okulumuzun müdürünü tuvaletleri temizlerken gördüm." cevabını verdi.

Avustralya'nın önde gelen terör uzmanlarından Global İslâmî Politikalar Profesörü Greg Barton'un dediği gibi, Orta Asya'daki Hizmet okulları, o yıllarda korkunç bir darboğazda olan Türk Cumhuriyetlerindeki gençlerin Batı dünyasına entegre olmalarına yardım etti.[228]

Rus profesör Rostislav Rybakov, Kazakistan ve Kırgızistan'daki Hizmet okullarında gördüğü gençleri şöyle anlatıyor:

"Dürüst olmak gerekirse bu jenerasyola ilk kez Orta Asya ülkelerinde karşılaştım. Genç, aktif, pozitif anlamda kullanacak olursak Avrupalılaşmış, çok iyi eğitim almış ve çok iyi yetişmişler. Kırgızistan ve Kazakistan dâhil, Orta Asya ülkelerinde dünyaya gelen bu gençler bu okullarla gözlerini açtılar. Gülen bu okullarla ülkesinde bir bahçıvan gibi, özgür bireylerden oluşan bir jenerasyon yetiştirdi."[229]

İstanbul'daki bir toplantıda dinlediğim Rus öğrenci Timothy, St. Petersburg'daki okulda okumuştu. Bu okula gitme hikâyesini şöyle anlattı:

"Okul açılınca Türk yemeklerine merakımdan dolayı ailemi ikna ettim. Stalin zamanındaki bir kitabı kütüphanede görmüştüm. İmambayıldı yemeğini merak ediyordum. Okulda bu yemeği yemedim ama Türkiye'yi tanıdım."

4 Nisan 2016 günü Kazakistan'ın Almatı şehrinden Tacikistan'a geçtim. Tacikistan, beş Orta Asya Cumhuriyeti ile birlikte, 1992'de okul açılan ülkelerden biriydi. Burada iç savaş sürerken öğretmenlerin can güvenliği olmadığı halde 1992-93 eğitim öğretim döneminin ortasında okulları açıldı. İç savaş sürmesine rağmen, 1993 sonunda başkent Duşanbe'de ikinci okul açıldı.

İç savaş şartlarında Tacikistan'da çeteler de ortaya çıkmıştı. Örneğin, 1994 yılında Duşanbe'ye gelen öğretmenler, bilgisayar gibi okul malzemelerini uçakla getirmişlerdi. Malzemeler havaalanında bir TIR'a yüklendi. Yolda bir çete önlerini kesti. Malzemelerin okula ait olduğunu öğrenen çete lideri, öğretmenlerden özür dilediği gibi, bir başka çetenin saldırı ihtimaline karşılık okula kadar onlara refakat etti. 1997 yılına kadar Tacikistan'daki

okullar bu şartlar altında faaliyetlerini sürdürdü. 1992-1997 arasında Tacikistan iç savaşı sırasında 150 bin insan öldü. Öğretmenler, öğrencilerini korumak için bazen onları bodruma indiriyorlardı.

İki gün Tacikistan'ın başkenti Duşanbe'de kaldıktan sonra 6 Nisan 2016 gecesi Afganistan'ın başkenti Kabil'e indim. Kabil, nice gezginlere, hükümdarlara ev sahipliği yapmıştı ama 7 Nisan 2016 sabahı gördüğüm Kabil, harabe bir şehir gibiydi. İlk gördüğüm etrafı tel örgüler ve yüksek duvarlarla çevrili binayı hapishane sandım. Ama bina Afganistan Milli Eğitim Bakanlığı'ydı. Sonra, Kabil'deki bütün devlet binalarının böyle olduğunu gördüm. Tel örgüler ve beton duvarlar, canlı bombalara karşı tedbirdi.

Afganistan, dünyanın yıllardır kanayan yarası... Afganistan için trajik zaman dilimi 1979'da başladı. 1979'da Sovyetler'in Afganistan'a girmesiyle başlayan savaş 10 yıl sürdü. Sovyet işgaline uğrayan Afgan halkı, bir milyon kayıp verdi, üç milyon Afgan, mülteci durumuna düştü. Sovyetler'in yenilgiyi kabul ederek 1989'da çekilmesinden sonra bu sefer Afgan mücahitleri arasında sonu gelmez iç savaş ve iktidar çekişmeleri yaşandı.

Bunu Taliban dönemi ve 2011 yılında ABD'nin Afganistan'a girmesi izledi. 1979'dan günümüze kadar, Afganistan'da kan ve gözyaşı hiç eksik olmadı. Ne kadar insan öldüğü bilinmiyor.[230]

Sovyetler'e karşı zafer kazanan Afgan mücahitlerinin yıllarca birbirleriyle vuruşmaları sonucunda Afganistan'da tek bir otorite mevcut değildi, ülke fiilen bölünmüş haldeydi. Afganistan'da 1994'ten itibaren Hizmet okulları açıldı. İlk okullar, Afganistan'ın kuzeyindeki Mezar-ı Şerif ve Şibirgan'da açıldılar.

1998'de, Pakistan medreselerinde okuyan ve kendileri dışında hiçbir görüşe hayat hakkı tanımayan bir öğrenciler hareketi niteliğindeki Taliban, başkent Kabil'i ele geçirip, kuzeyde de hâkimiyeti sağlayınca buradaki Hizmet okullarını işgal etti. Yazın okullarda nöbetçi kalan öğretmenler âdeta rehin alındı, Müslüman olup olmadıkları sorgulandı.

Biri başkent Kabil'de olmak üzere Afganistan'da açılmış olan dört Hizmet okulu, 2001 yılı Ocak ayına kadar zor şartlar altında eğitim faaliyetlerini sürdürdü. Okulun yönetici ve öğretmenleri okulu korumak için bekçilik yapıyorlardı. Okulların genel müdürü dağa kaldırıldı. Savaşan gruplardan birinin komutanı, oğlunun sınıf arkadaşlarını evine yemeğe davet edince, yıllardır savaştığı rakip bir komutanın oğlunun da öğrenciler arasında olduğunu görür. Onlar dağda savaşıyordu ama çocukları Hizmet okulunda aynı sıralarda yanyana okuyordu.

Taliban, 2001 Ocak ayında dört okulu da kapattı. Kapatma gerekçelerine göre bu okullar, laik insanlar yetiştiriyordu. Taliban, 2001 Mayısında bütün öğretmenleri sınırdışı etme kararı aldı. Ancak sadece üç ay sonra, 11 Eylül 2001'de El Kaide'nin ABD'ye yönelik saldırıları olunca, Taliban, aynı yılın Aralık ayında devrildi. 2002 yılı Ocak ayında da okullar tekrar açıldı.

Taliban yönetiminin devrilmesi üzerine Şubat 2002'de Kabil'de yeni geçici hükümet kuruldu. Bir süre sonra, Birleşmiş Milletler yetkilisi diplomat, 5-6 ülke elçilik mensuplarının katıldığı bir toplantıda şunları söyledi:

"Afganistan'ın geleceğine bakınca karanlık tünelin ucunda bir ışık var. Bu ışık şu okullardır. Çünkü bu okullarda Peştun, Özbek, Türkmen ve Tacik kökenli her Afgan çocuk okuyor. Belki bu nesil Afganistan'ı iç kargaşadan kurtarır."

Kabil'de bulunduğum sırada, 19 Nisan 2016 günü bombalar patladı. Saldırıya bir kilometre kadar mesafedeydim. Herat şehrinden Kabil'e dönmüştüm. Uçaktan inmiş, Kabil'in göbeğindeki Hizmet okulu Aryana Koleji'ne gidiyordum. Patlama anında büyük bir sarsıntı oldu, göğe yükselen dumanları gördüm. Bulunduğumuz yerdeki binaların camları kırıldı. Kabil sokakları siren sesleriyle inlemeye başladı. Ambülanslar olay yerine ulaşmaya çalışırken, sokaktaki Afganların yıllardır nasıl bombalarla, ölümle iç içe yaşadıklarını gördüm.

Taliban, Afganistan İstihbarat Okulu'nda (National Directorate of Security-NDS) öğrenim gören öğrencilerin bulunduğu binayı basmıştı.

Önce binanın kapıları yüzlerce kilo patlayıcı yüklü araçlarla uçuruldu, sonra polis kıyafeti giymiş Taliban mensupları içeri girip silahla sınıflarda istihbarat eğitimi alan insanları taradılar. Silahlı saldırı iki saat sürdü ve bu ünitede görevli insanların yarısı öldürüldü. Sonuç dehşet vericiydi. 64 kişi öldü, 347 kişi yaralandı. 2001 yılından beri şehir merkezinde yaşanan en büyük saldırıydı bu...

"1996 Yılında Herkes Afganistan'ı Terk Etmişti, Sadece Bu Okullar Vardı"

Kabil'de ilk gördüğümde hapishaneye benzettiğim eğitim bakanlığında 13 Nisan 2016 günü bir araya geldiğimiz Afganistan Eğitim Bakanı Dr. Assadullah Hanif Balkhi, Afganistan'ın yıllardır yaşadığı acıları şöyle özetledi:

"Okullarımızda matematik dersinde, çocuklara iki artı iki eşittir dört öğretilirken, iki mermi artı iki mermi eşittir dört deniyordu. Şimdi bunu değiştirdik, barış dönemi olsun istiyoruz. Bizim omuzumuzda silah vardı, ayaklarımız ayakkabılarımıza yapışırdı. Şimdi çocuklarımız böyle olmasın istiyoruz."

2008-2014 yılları arasında Afganistan Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapan Ghulan Farooq Wardak ile evinde konuştuğumuz 9 Nisan 2016 günü, ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Kabil'i ziyaret ediyordu. Afganistan'ın iç siyaseti hâlâ sıkıntılıydı. Taliban, neredeyse ülkenin yarısını kontrol ediyordu. Taliban'ın bombalı saldırılarından başkent Kabil de nasibini alıyordu. Farooq Wardak ile Afganistan'daki Hizmet okulları hakkında konuşmaya başladık. Şöyle başladı söze:

"1996 yılında, Pakistan'daydım. Birleşmiş Milletler'de çalışıyordum. Birleşmiş Milletler'in Afganistan programı için Afganistan'ın kuzeyindeki Şibirgan'ı ziyaret ettim. Şibirgan'da çok güzel bir okul var dediler. 1996 yılı öyle bir zamandı ki, Taliban sebebiyle diğer bütün milletler Afganistan'ı terk etmişti, sırtlarını dönmüşlerdi. Sadece bu okullar vardı. Afganistan'ın

geleceğine yatırım yapıyorlardı. Demek ki gerçek kardeşlerimiz onlardı. Eğer Hizmet'in kıymetini bilmezse bir insan Afganistan'da ne insan olur, ne Müslüman. Ben şu anda görevde olmayan, evinde oturan bir bakanım. Ama her gün Afgan halkı, çocuklarını bu okullara kaydetmek için bana müracaat ediyor."

Gülen'in öğrencilerinin iç savaş şartlarında bulundukları ülkeleri terk etmemelerinin tek örneği Afganistan değildi. Irak'ta, Bosna'da, Gürcistan'da, Tacikistan'da, Filipinler'de, Mali'de aynı şey oldu. Bu bölgelerde okullar savaş ve mahrumiyet şartları altında filizlendi.

Afganistan'da bulunduğum üç hafta boyunca ülkenin her tarafını gezdim. Mezar-ı Şerif, Kandahar, Herat, Penşir... Mevlâna'nın çocukluğunun bir bölümünün geçtiği Afganistan'ın kuzey bölgesinde bulunan Belh şehrini ve yıkık haldeki evini gördüm.

Afganistan'daki okullar, olimpiyat yarışmalarında Afganistan'a 875 madalya kazandırdılar ve üç defa hükümet tarafından devlet nişanı ile ödüllendirildiler. İlk mezunlarını 2000 yılında veren bu okullardan mezun gençler Almanya, Kanada, Amerika, İngiltere, Türkiye ve Hindistan başta olmak üzere 41 ayrı ülkede üniversite öğrenimi görüyordu. 5 bin 100 öğrencinin 402'si hukuk, 918'i tıp, 1263'ü mühendislik, 887'si iktisat okumuştu.

Afganistan'daki bu okullarda okumak için her yıl binlerce öğrenci imtihana giriyordu. İlk yıllarda başvuru yoğunluğundan dolayı okula giriş sınavı Kabil stadyumunda yapılıyordu. Mesela, 2007 yılında 600 öğrenci alınacaktı, 15 bin öğrenci sınava girdi. Sadece başkent Kabil'in Gazi Stadyumu'nda yaklaşık 3 bin 400 öğrenci ter döktü.

2008'de, Afganistan'da sekiz okulda iki bin öğrenci okuyordu. Yıllar geçtikçe bu rakamlar arttı. 2017'de 8 bine yükseldi. Bu gençler mezun oldular, devlette ve toplumsal hayatta roller üstlendiler. 2016 yılında Kabil'de bulunduğum sırada Kabil Ticaret Odası Başkanı, bu okullardan mezun genç bir işadamıydı.

Uzun süre Türkiye'de yaşayan ve Mısır, İran, Irak, Afganistan gibi İslâm ülkelerini gezip *Bir Yabancı Ülke Üzerine Notlar* kitabını yazan Amerikalı gazeteci Suzy Hansen, 2010 yılında gittiği Afganistan'da, ziyaret ettiği Hizmet okulunu şöyle anlatıyor:

"Afganistan'ı ziyaret ettiğimde, bu okulların 1990'lı yıllardan beri burada faaliyette olduğunu öğrenince şaşırdım. Bu okullar sadece Kabil'de değil, Mezar-ı Şerif, Herat, Şibirgan ve Kandahar'da da vardı. Güzel boyanmış Kabil'deki okulun arkasındaki öğrenci yurdunun önünde Afganistan'ın her tarafından öğrenciler vardı. Bazıları İngilizce bana merhaba demek için sabırsızlanıyordu. Kabil'de konuştuğum her Afgan; politikacısından aşçısına herkes, şehirdeki en iyi okulların bunlar olduğunu söyledi."[231]

Taliban'ın hüküm sürdüğü 1996-2001 arasında kız çocukları okula gidemiyordu. Taliban 1996'da kız çocuklarının okula gitmelerini yasakladı. Bu çok dramatik bir durumdu. 2016 itibariyle Afganistan'daki Hizmet okulları erkek kolejlerinden ibaret değildi. Kız kolejlerindekiöğrenci sayısını, bu okullardan şimdiye kadar kaç öğrenci mezun olduğunu merak ediyordum. Kabil'deki kız koleji 2016'daki üniversite imtihanında ilk yüze 4 öğrenci sokmuştu. Afganistan'daki kız kolejlerinde lise sonda okuyan 163 kız öğrenci, o yıl üniversite imtihanını kazandı.

Okulların genel müdürüne, bugüne kadar kaç Afgan kız öğrenciyi mezun ettiklerini sordum. 2015 sonuna kadar mezun ettikleri 5 bin 100 öğrenciden 924'ü kızdı. Hâlen 7'si ABD'de, 9'u Almanya'da, 3'ü Avustralya'da, 60'ı Türkiye'de, 14'ü Hindistan'da üniversite öğrenimi görüyordu. 924 kız öğrencinin 212'si tıp fakültesine, 88'i hukuk fakültesine gitmişti.

Taliban döneminde, Taliban'ın kurduğu "Emr-i Bil Maruf" timleri sokaklarda geziyor, insanları din bilgisi imtihanına tâbi tutuyorlardı. Kur'ân'dan bir sûreyi veya istenen bir duayı okuyamayanlar herkesin gözü önünde kırbaçlanıyor, falakaya yatırılıyordu. Camilerde namazlardan sonra, camiye gelmiş insanlar yine sınavdan geçiriliyor, sorulan dini soruları bilmeyenler sopadan geçiyordu.

Taliban'ın kuyuya attığı bir imam, kız çocuğunu okutmak için Kabil'e gelmişti ve kızını Hizmet kolejine kaydetmişti. Taliban'ın acılarını yaşamış ve kızı Hizmet okulunda okuyan bir Afganlı yerinden fırlayıp gözlerimi öptü ve şöyle dedi:

"Fethullah Gülen'i gören gözler öpülür."

2012 yılında çekilen ve en iyi yabancı belgesel dalında Oscar'a aday gösterilen *Buzkashı Boys* filminde oynayan Fawad Mohammadi, Kabil'deki Aryana Afgan kolejinin öğrencisiydi. Okul müdürünün odasında çay içip konuştuğumuz Fawad Mohammadi, okulundan ve öğretmenlerinin ilgisinden memnundu. Okulunu bitirip hayallerini gerçekleştirmek istiyordu. Kabil sokaklarında, yabancı turistlerle temas kurarak gözü dünyaya açılan Fawad, bu sayede keşfedilip *Buzkashı Boys* filminde rol almıştı. Hayatının ikinci dönüm noktası, Aryana Koleji'nde öğrenci olmaktı. Geleceğini konuşurken gözlerinin içi gülüyordu.

1935'te bahçesinde o zamanki Afgan Kralı Nadir Şah'ın öldürüldüğü bu binayı önce Almanlar okul olarak kullanmıştı, 1998'de beri Aryana-Afgan Türk kolejiydi. Taliban döneminde bir yıl kapalı kaldılar. Taliban'ın ağır şartlarına rağmen Hizmet, Afganistan'dan çıkmadı. Şimdi bütün büyük vilayetlerde kız ve erkek liseleri vardı. 2016'da üniversite imtihanına giren 524 öğrencinin 523'ü başarılı oldu.

Eski Milli Eğitim Bakanı'nın bahsettiği Şibirgan'da bu okullardan mezun ve şimdi okul müdürlüğü yapan otuz yaşındaki Mucip, Şibirgan'daki okulun 11. dönem mezunuydu. Altısı kız, beşi erkek, onbir kardeştiler. "Bu okul olmasaydı ne yapardın?" soruma "Taliban'a giderdim." cevabını verdi ve şöyle devam etti:

"Kardeşim Taliban'a gidecekti, engelledim. Biz Kandahar'daki insanlara terörist gözüyle bakıyorduk. Orası Taliban'ın merkeziydi. Kandahar'daki insanlar da bizim kâfir olduğumuzu düşünüyordu. Özbek, Peştun, Tacik aynı yerde bir araya gelmemiz mümkün değildi."

Eski eğitim bakanı Wardaak'a, Afganistan'daki okullardan mezun olan

gençlerin ülkeye katkılarını sorduğumda şu cevabı verdi:

"Çok örnekler var. Okullarını bitirdiler ve şimdi hükümette ve özel sektörde çalışıyorlar. Diğer bütün öğrenciler için rol model oldular, eğitime isteği arttırdılar. İyi insan üretmek, insanda eğitim isteğini arttırmak, bu okullar bunları yaptı. 14 yıldır bir devrim oldu bu ülkede. Eğitim seviyesini sıfırdan yüzde 42'ye çıkardık. Afganistan'da 34 eyaletin hepsinde bu okulların olmasını arzuluyorum."

Afganistan'da 2017 itibariyle 8 bin öğrencinin okuduğu 20 Hizmet okulu vardı. Bu okullar 6 bin mezun vermişti. Bu öğrencilerin yaklaşık yarısı, üniversiteyi Afganistan dışında okudular. 100'den fazla mezun ABD'ye üniversite okumaya gitmişti.

Afganistan'da bulunduğum sırada CNN, bir haber yayınladı. Haberde 2002'den beri Afganistan'a 113 milyar dolar yatırıldığı ama bir ilerleme sağlanamadığı ifade ediliyordu. Afganistan'da şartlar gerçekten zordu. Yale Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Profesör Amy Chua, savaşların arkasındaki etnik kimlik faktörünü anlattığı *Siyasi Kabileler* kitabında, Afganistan'daki bu savaşa 650 milyar dolar harcandığını ifade ediyor.[232]

Bir zamanlar Taliban'ın merkezi olan Kandahar şehrine gittiğimde Kandahar Üniversitesi'ni de ziyaret ettim. Kandahar Üniversitesi'nin öğrenci sayısı 10 bindi ve sadece 368 kız öğrenci vardı.

14 Nisan 2016 günü Kabil'de görüştüğüm Afganistan eski cumhurbaşkanı Hamid Karzai'nin elinde okulların 2016 başarı çizelgesi vardı. Afganistan'da okullar 2015'te 455 öğrencisinin 454'ünü üniversiteye yerleştirmişti. Karzai'nin kardeşlerinin çocukları Kandahar'da bu okullarda okuyordu. Karzai şunları söyledi:

"Bu okulları çok takdir ediyoruz, zor bir zamanda geldiler, iyi eğitim verdiler. Benim yeğenlerim oradalar, Kendi çocuğumu burada Kabil'deki okula gönderecektim. Fakat evimize uzak, güvenlik problemleri sebebiyle her gün halkı rahatsız etmek istemedim."

Karzai, Taliban'ın devrilmesinden sonra zor bir dönemde Afganistan

Cumhurbaşkanı olmuştu. Halen ülke siyasetinde etkiliydi. Karzai'ye Gülen'in *Le Monde* ve *Wall Street Journal* gazetelerinde yayınlanan makalelerini hatırlattım. Gülen bu makalelerinde, *"Müslümanlar olarak İslâm anlayışımızı gözden geçirmeliyiz, kansere dönüşen İslâm coğrafyasındaki aşırı hareketlerle mücadele etmeliyiz."* diyordu.

Karzai, "Günümüz Müslümanlarının ihtiyacı olan şey bu ve çok önemli. İslâm'ın makul yüzü, makul ilâhiyat…" dedi.

Kandahar'da, Kandahar Üniversitesi'ni ziyaret ettiğimde, üniversitenin nonviolence (barışçıl direniş) ve barış çalışmaları yapan araştırma merkezini de gezdim. Merkezin duvarlarında, Gandi, Martin Luther King ve Mandela'dan sözler asılıydı.

Gandi'nin şu sözü, Fethullah Gülen'in adanmışlık felsefesinin özü gibiydi:

"Kendinizi bulmanın en iyi yolu, kendinizi başkalarına hizmette kaybetmenizdir..."

Martin Luther King ve Mandela'nın şu sözleri ise Gülen'in başkalarının kusurlarını görmeme ve affetme prensiplerinin birer örneği gibiydi:

Martin Luther King, "Karanlık karanlığı yok edemez, ancak ışık karanlığı yok edebilir. Nefret nefreti yok edemez, ancak sevgi nefreti yok edebilir."

Mandela, "Bu dünyada merhametle, cezalandırmadan daha çok başarılar elde edersiniz."

Pakistan'daki Okulların Hikâyesi

28 Nisan 2016 günü geldiğim Pakistan'da başkent İslâmabad, Afganistan sınırındaki Peşaver, ülkenin liman şehri Karaçi ve Pencap eyaletinin başkenti Lahor'da okulları gördüm.

Pakistan'daki okullar, 1995 yılında açılmaya başlandı. *The Economist* dergisinin 6 Mart 2008 tarihli yazısında ifade ettiği gibi, Pakistan'daki bu okullarda okuyan öğrenciler en son teknolojiyle kurulmuş olan bilim laboratuvarlarından istifade ediyorlardı.

Pakistan'da, 2007'de 13 Hizmet okulunda üç bin öğrenci okurken, 2016'da 30 okuldaki öğrenci sayısı 10 bini aşmıştı. 50 binden fazla özel okul olduğu söylenen Pakistan'da, 30 Hizmet okulu başarılarını kanıtlamışlardı. Bu okullara Pakistan devletinin en büyük nişanı olan fedakârlık ödülü verildi. 4 Mayıs 2008'de *The New York Times*, Pakistan'daki Hizmet okulları hakkında birinci sayfadan bir makale yayınladı. Gazete, "Okullar, Batı ile birlikte var olmaktan rahatsızlık duymayan bir İslâmî bakış sayesinde mutedil bir İslâm'ı sunuyor." diyordu. Kardeşi Hizmet okulunda okuyan Pakistanlı, *The New York Times* muhabirine şöyle diyor:

"Aşiretimden iki kardeş intihar bombacısı olarak öldüler. Kardeşim bu okulda okumakla gerçek bir Müslüman olarak insanlara adil ve bilge yaklaşacak, tahammülsüzlükle değil."

Çocuğu Hizmet okulunda okuyan bir Pakistanlının gazetede yayımlanan sözleri ise şöyle:

"Her başarısızlığımızın arkasında Amerika ya da Batı'nın olduğunu düşünüyordum. Şimdi öğrendim ki asıl problem bizim içimizde..."[233]

9 Mayıs 2016 günü, İslâmabad'daki kız kolejinde sekizinci sınıfların bir dersine girdim. Öğrencilere büyüyünce ne olmak istediklerini sordum. Bir öğrenci, "Babam ve dedem Pensilvanya Üniversitesi mezunu, ben de Pensilvanya Üniversitesi'nde okuyup mühendis olmak istiyorum." dedi. Sınıftan çıktığımda, okulun müdürü, "O öğrencimiz, Pakistan Milli Eğitim Bakanı'nın kızı." dedi.

İrlanda'nın başkenti Dublin'deki Tirinity College öğretim üyesi Johnston McMaster, Hizmet üzerine yazdığı *İnançlar Arası Diyalog Etiği* kitabında, 2012-13 döneminde ziyaret ettiği Pakistan'daki Hizmet okullarında, nüfusun sadece yüzde 1,6'sını teşkil eden Hristiyan azınlığın çocuklarının da okuduğuna dikkat çekiyor.

Bu okulların direktörü, Amil Bey, "Eskiden Oxford sistemiyle İngiltere'ye gidenler geri gelmiyordu. Hizmet okullarında okuyan çocuklar tekrar geri geliyor. Bu Fethullah Gülen'in lokal vatansever, altın nesiller yetiştirme

projesine uyuyor." diyordu. Pakistan'a dışarıdan gelip, bir eğitim projesi ile bu kadar başarılı olan ikinci bir hareket yoktu. Mesela, 2017'de ABD'de yapılan "Genius" olimpiyatına Pakistan'dan katılan Shahzaib Ejaz, bu okulların öğrencisiydi. Pakistan'in Pencab eyaletinde 2016'daki Cambridge sınavında İngilizcede birinci olan Areeba Haider bu okulların öğrencisiydi.

Pakistan'da medreseler, devlet okulları ve özel okullar yan yana faaliyet gösteriyordu. Her İslâmî grubun ayrı medreseleri vardı. Farklı grupların Lahor'daki iki ayrı büyük medresesine gittim. Bu durum aslında Pakistan'da üç farklı kimlik ve üç farklı insan tipi üretiyordu. İngilizlerden önceki tek eğitim sisteminde, eğitim dili Farsça, konuşma dili Urduca iken; şimdi oldukça parçalı bir eğitim sistemi vardı. Bu sakıncaları azaltmak için medreselere İngilizce ve matematik dersleri koymaya başlamışlardı.

Karaçi'deki NED Üniversitesi'nde 2 Mayıs 2016 günü konuştuğumuz Dr. Farooq Hassan, Hizmet okulları ile ilgili şu önemli tespitleri yapıyor:

"Son 20 yılda Suudi parası çok geldi, medrese ve mescitler açıldı. İran etkisi var. Pakistan toplumu ikisini de test etti ve bıktı. Çünkü kavgalarını bizim topluma taşıdılar, sekteryen olguları kaşıdılar. Üçüncü seçeneği test etmeye başladık: Hizmet. Bu model alınmalı, ektstremist (aşırılılıkçı) değil, barışçıl. Bu modelde İslâmî çoğulculuk var. Bediüzzaman, bizim düşmanımız diğer dinler ve medeniyetler değil, bizim ve diğer medeniyetlerin ortak düşmanı fakirlik, cehalet ve iftirak diyor. Cehalet terörizm ve ektsremizmin (aşırılığın) kaynağıdır. Fakirlik, cehaletin sonucudur. Bu bir fasit daire, ikisi birbirinin sonucu..."

Pencap Üniversitesi (UCP) Rektörü M. Zafarullah Khan, "Bu okullar bilim olimpiyatlarında başarılar elde ediyorlar. Öğrencileri sorumlu ve iyi insan olarak yetiştiriliyor. Pakistan'ın bu okullara ihtiyacı var." diyor.

Pakistanlı âlim Mevlâna Ahmed Ali Kasuri'nin Gülen ile ilgili fikirleri şöyleydi:

"Benim birinci şahsiyetim Fethullah Gülen. Fikirleri, temsil ettiği değerler, İslâm'ı temsil tarzı, barış ve sevgiyi esas alması. Mevlâna,

Muhammed İkbal ve Fethullah Gülen… *Sonsuz Nur* kitabını yakın arkadaşlarıma hediye ettim. Keşke şu anda Hizmet okullarında uygulanan sistem Pakistan'daki bütün okullarda uygulansa. Dört kızım var, dördü de eğitim sektöründe, bu ihtiyacı biliyorum."

Lahor'daki Institute of Public Policy'nin başkan yardımcısı Sahid Najam, Gülen felsefesinin global dünya için önemini şöyle ifade ediyor:

"Dünyanın dârü'l-harp ve dârü'l-İslâm olarak ayrıldığı bir zamanda Hizmet, bütün insanlığa hizmet etmek için ortaya çıktı. Benim için İslâm'ın gerçek yüzü buydu. Bu okullar Pakistanlı yetiştiriyor, dünya vizyonuna sahip sorumlu Pakistanlılar yetiştiriyor."[234]

Pakistan'ın İngilizce yayınlanan önde gelen gazetelerinden *The News*'in yayın yönetmeni Süheyl Umar'ın gözlemleri de farklı değildi:

"Hizmet hareketinin Pakistanlı mistiklerden farklı olarak, Hindistanlı mistiklerden farklı olarak iki avantajı var. Türkiye'den olması, merkez bir İslâm ülkesi olması, bütün dünyaya konuşması, bütün dünyaya hitap eden bir mesaj üretmesi… Seküler ve askeri ideolojilerden farklı olarak tasavvuf kaynaklı İslâm. Lahor, sufilerin bölgesi. 40-50 km ara ile birer ermişin mezarını bulursunuz. Lahor'da çok iyi okullar var. Eğer Hizmet okulları burada isimlerinden söz ettiriyorlarsa, demek ki başarılılar."

26 Ocak 2016 günü Los Angeles'ta görüştüğüm California Devlet Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Sophia Pandya, Hizmet okullarının Pakistan gibi ülkelerdeki önemine şöyle değiniyor:

"Pakistan ve Yemen gibi yörelerde medrese sistemi var. Hizmet buralarda çok okul üretti ve aileler çocuklarını bu okullara gönderme şansını elde etti. Hizmet buralarda ekstremizme (aşırı akımlara) karşı bir alternatif sunuyor. İslâm dünyasında iyi eğitimli dini liderler, imamlar yok. Hizmet İslâm'ın yumuşak yüzünü temsil ediyor. Hizmet mensupları İslâm hakkında konuşmuyorlar, İslâm'ı temsil ediyorlar. Bu İslâm formu dışlayıcı değil, kuşatıcı İslâm ve ultra selefi, tekfir ideolojisine karşı…"

Erdoğan'ın okulları kapattırmak için gözüne kestirdiği ülkeler arasında Afganistan ve Pakistan da vardı. Sırf bu amaçla Pakistan'a dört defa gitti,

Pakistan Başbakanı Nevaz Şerif ve Pencab Eyaleti Başbakanı kardeşi Şahbaz Şerif'le defalarca görüştü. Katıldığı uluslararası toplantılarda Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani ile de en az beş defa bu okulların kapatılmasını görüştü.

Bir defasında, Endonezya'dan dönerken uçağını Pakistan'ın başkenti İslâmabad'a indirtip Pakistan Başbakanı Nevaz Şerif ile havaalanında yine bu konuyu konuştu.

Ne yazık ki, Pakistan Hükümeti 2016 yılı Kasım ayında Erdoğan'ın baskılarına boyun eğip, ülkedeki 108 öğretmenin aileleri ile birlikte ülkeden ayrılmalarını istedi. Oysa daha 2013'te Erdoğan Pakistan'a gittiğinde Nevaz Şerif, yaptığı konuşmada bu okulları övmüştü. Bu karar üzerine Erdoğan Pakistan'a bir daha gitti. Ama Pakistan'daki yüksek mahkemeler, Hükümet'in bu sınırdışı kararlarını durdurdular. Buna rağmen, bu öğretmenler Birleşmiş Milletler'den sığınma istediler ve mağduriyetler yaşadılar.

Beyrut'taki Amerikan Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Berkley ve Johns Hopkins gibi üniversitelerde hocalık yapan Afganistan Cumhurbaşkanı Eşref Gani bu okulların Afganistan'ın geleceği için önemini bilen bir isimdi. Afganistan Hükümeti bu okullarda görev yapan Hizmet mensuplarının görevden alınması ve iade edilmesi taleplerini kesin bir şekilde reddetti. Cumhurbaşkanı Danışmanı ve Afganistan Demokrat Hukukçular Derneği Başkanı Abdussukur Dadres, okulları karalamaya çalışan Erdoğan rejimine bir basın toplantısı ile cevap verdi ve "Bu okullardaki öğretmenlere terörist diyenler akıl hastanesine gidip akıl sağlıklarını kontrol ettirmeliler." dedi. Afganistan Parlamentosu Maarif ve Yüksek Eğitim Komisyonu Başkanı Kemal Nasır Usuli'nin Erdoğan'a cevabı ise şöyleydi:

"Bu okullardan mezun öğrenciler dünyanın farklı ülkelerinde üniversite bitiriyor, dönüp Afganistan'a hizmet ediyorlar."

Sonunda Erdoğan rejimi Afganistan'ı Türkiye'de üniversite eğitimi gören

5 bin Afgan öğrenciyi sınır dışı etmek ve Türkiye'de mülk sahibi olan Afganlıların malvarlıklarına el koymakla tehdit etti. Erdoğan, Afganistan'ın siyasi düzenini daha da istikrarsızlaştıracak tehditlerde de bulunuyordu. Afganistan Hükümeti bu baskıya daha fazla direnemeyince, bu sefer veliler devreye girdi. Okullarda okuyan 8 bin öğrenci velisini temsil eden Veli Komitesi, bir milyon imza topladı.

Irak Coğrafyasındaki Hizmet Okulları

İlki 2009 yılında olmak üzere Irak'a gidişlerimde, 1994 yılında açılmaya başlanmış buradaki Hizmet okullarını ziyaret ettim. Erbil, Süleymaniye, Musul, Basra, Bağdat ve Kerkük'teki okullarda farklı etnik ve dini gruplara mensup binlerce öğrenci okuyordu.

Irak coğrafyasındaki Hizmet okulları 1994'te ilk olarak Kürtlerin yaşadığı ve Kürdistan olarak adlandırılan Irak'ın kuzey bölgesinde açıldı. 2014 yılında, Irak coğrafyasındaki 32 okulda 14 bin 500 öğrenci okuyordu. Bağdat ve Basra'da da okullar açılmıştı. Erbil'de ayrıca "Işık" adını taşıyan bir Hizmet üniversitesi vardı, bu üniversitenin bir kampüsü de Süleymaniye'deydi. Bağdat ve Basra'da Şiiler çocuklarını okutmak için bu okullardan daha fazla istiyordu.

2014 yılı haziran ayında Musul'u ele geçiren IŞİD; Erbil'e doğru yürüyünce, Türkiye'ye yaz tatiline gelmiş olan Irak'taki okullarda görevli 850 öğretmen ve yönetici, tatillerini yarıda bırakıp Irak'a döndüler. 2016 itibariyle, Irak coğrafyasındaki Hizmet okullarında okuyan öğrenci sayısı 16 bine çıkmıştı. Kürdistan bölgesi hükümeti, Erbil'deki Üniversite'nin Süleymaniye'deki kampüsü için yeni bir arsa tahsis etti.

Bu okullar, etnik ve sekteryen çatışmalara IŞİD terörünün de eklenmesiyle 21. yüzyılın en vahşi katliamlarına sahne olan Irak coğrafyasında, her etnik ve dini gruba mensup öğrencilerin yanyana okuduğu mekânlardı. Bir gün Kerkük valisi, buradaki okulu ziyarete gelir. Öğrencileri tanımak için adlarını, hangi aileye mensup olduklarını ve

babalarının ne iş yaptıklarını sorar. Aldığı cevaplar karşısında hayretini gizleyemez. Bu çocuklar; Sünni, Şii, Arap, Kürt, Türkmen, Hristiyan, Âsurî ve Keldâni gibi çok farklı ailelerden gelmektedir. Aralarındaki samimiyet ve sevgi dikkatini çeker. Vali öğrencilere şöyle hitap eder:

"Ben pek çoğunuzun babasını tanıyorum. Onlar mecliste, çarşıda, pazarda malesef bir araya gelemedikleri gibi görüştüklerinde de anlaşmaktan mahrum bulunmaktadırlar."

2008'de açılan Kerkük'teki kız koleji 2016 da üniversite sınavlarında Irak'ta birinci oldu. 2018 itibariyle Bağdat, Basra, Erbil, Suleymaniye, Dohuk, Soran ve Kerkük'te kız liseleri vardı. IŞİD girene kadar Musul ve Ramadi'de de kız okulları vardı. Saddam Hüseyin'in Kürtleri zehirli gazla katlettiği Halepçe'deki kız ve erkek okullarında öğrencilerin tamamı burslu okutuluyordu.

Erdoğan'ın, Hizmet okullarının kapatılması için en çok baskı yaptığı yerlerden biri burasıydı. Kürt bölgesi, petrol akışı dâhil birçok yönden Türkiye'ye bağımlıydı. Buna rağmen Kürdistan Hükümeti, Erdoğan'ın defalarca yaptığı çağrılara rağmen okulları kapatmadığı gibi, Erdoğan'ın kurduğu vakfa da devretmedi. Bu okullar, Irak Kürtlerinin en zor zamanlarında, 1994'te açılmıştı. O yıllarda bu bölgede çatışmalar eksik olmuyordu. Buna rağmen, öğretmenler okulları bırakıp Erbil'i terk etmediler.

Diğer taraftan Kürt Hükümeti bir anket yapmış ve halkın ezici bir çoğunluğunun okullardan memnuniyetini görmüştü. Erdoğan, Kürt Hükümeti'ne, "Okulları kapatmazsanız, bizdeki petrol paranızı alamazsınız." tehditlerine rağmen, Kürtler okullara dokunmadılar. Hatta okulların imkânlarını daha da arttırdılar.

Erbil'e bir ziyaretimde, Erbil çarşısında, Hizmet okullarından mezun bir Kürt gencine, bu okuldan mezun olmak sana ne kazandırdı dediğimde şu cevabı verdi:

"Dört dil biliyorum. Kürtçe ve Arapça biliyordum. Buna Türkçe ve

İngilizce ilave oldu. Işık kolejini bitirdikten sonra üniversiteyi Türkiye'de okudum. İngiltere ve Amerika'da okuyan arkadaşlarım var. Şimdi İngilizcem sayesinde bütün dünya ile, Türkçem sayesinde İstanbul ile ticaret yapıyorum."

1997 ve 2008'de gittiğim Gürcistan'da beş Hizmet okulu, bir üniversite ve beş ilkokul vardı. 1995'te açılan ve Uluslararası Karadeniz Üniversitesi adını taşıyan Tiflis'teki üniversitede on ayrı ülkeden bin öğrenci okuyordu. Kolejler ve ilkokullardaki öğrenci sayısı ise bin 800 civarındaydı. Üniversitede Müslüman, Hıristiyan, Yahudi, Azeri, Ermeni, Yunan, Kürt öğrenciler bir arada okuyordu. Gürcistan'da iç savaş sırasında, Devlet başkanı Şevardnadze'ye suikast düzenlendiğinde, güvenlik güçleri, bölgedeki her yeri aradıkları halde, Hizmet okuluna girip arama yapma gereği duymuyorlardı. Fethullah Gülen ile ilgili bir kitap yazan Gürcü profesör Nodari, "Bir annenin karnında çocuk taşıması gibi 9 ayda bitirdim kitabı... Kur'ân bu dönemde yaşanıyor. Gürcü-Rus savaşı sırasında insanlar ülkeden ayrıldılar, Hizmet mensupları buraya geldiler." diyordu.

Pensilvanya'da Gülen'i ziyaret ettiğim 2016 yılı Haziran ayında, Gürcistan'daki Hizmet okullarının uzun yıllar genel müdürlüğünü yapmış Mesut Bozkır'ın vefat haberi geldi. Gülen, kendisini tanıyıp tanımadığımı sordu. Gürcistan'daki okulların programlarına katılmak için 2009'da Gürcistan'a gittiğimde tanıştığımı söyledim. Başkent Tiflis'te görüştüğümüz Mesut Bozkır'ın o günkü şu sözünü not aldım:

"Şu anda Türkiye'den 3-4 bin aile gelse, burada çocukları bizde okuyan Gürcü ailelerin evlerinde misafir edebilirim."

Bu, Hizmet okullarının Gürcistan'da ne düzeyde benimsendiklerinin bir göstergesiydi.

Fethullah Gülen'le 1990'lı yıllarda röportaj yapan İtalyan gazeteci Michele Zanzucchi, ziyaret ettiği Gürcistan'daki Hizmet kolejini şöyle anlatıyor:

"Tamamen Hıristiyan bir ülkede ve öğrencilerin tamamına yakını

Hıristiyan ailelerin çocuğu olmasına rağmen Müslüman öğretmenler bu insanlara hizmet veriyor. Hem de arada hiçbir ırk bağı olmadan...”

Üstelik bu sadece Gürcistan'a özgü bir olay değil... Güney Afrika'da, Romanya'da, Arnavutluk'ta, Bulgaristan'da, Kamboçya'da, Vietnam'da...

Ankara'da televizyon programı yaptığım 2013 yılında, kanala staja gelen İpek Üniversitesi öğrencisi Leyla, Gürcistan'daki bir Hizmet okulundan mezundu. Üniversite'nin defilesinde ülkesinin geleneksel kıyafetleri ile yürüyen Leyla dört dil biliyordu: Rusça, Gürcüce, Azerice ve Türkçe...

Avustralya kıtasında Hizmet okulları 1994'te açılmaya başlandı. 2009 itibariyle 16 Hizmet okulu vardı. 2011 yılında, Türkiye'nin önde gelen akademisyenlerinden Prof. Mehmet Altan ile birlikte Sidney'e gittik ve buradaki Hizmet okullarının olimpiyat gecesine katıldık. Bu okullar, Avustralya'ya gelen Boşnaklar için yeni bir fırsat olmuştu. 2012'de, bu okullardaki 2200 öğrencinin 200'ü Boşnaktı. Buradaki Hizmet okulları ve kültür merkezleri, diğer kıtalarda olduğu gibi, Müslümanların, Hristiyanların, Yahudilerin ve birçok etnik gruba mensup insanların bir araya gelip buluştuğu, tanıştığı platformlardı.

Moğolistan, Kamboçya, Vietnam, Hindistan ve Filipinler'e 2016'da gitmeyi plânlıyordum. Ancak Erdoğan rejimi muhaliflerin pasaportlarını iptal ediyor, bulundukları ülkelerde ajanları ile kaçırma teşebbüsünde bulunuyordu. Artık benim de Türkiye pasaportum güvenli değildi ve bu ülkelere gitmeyi ertelemek zorunda kaldım. Erdoğan'ın ajanları, Türkiye'deki insan hakları ihlallerine karşı sesini yükselten NBA oyuncusu Enes Kanter'i 2017 yılı Mayıs ayında Endonezya'da kaçırma teşebbüsünde bulundu.

2016 itibariyle Moğolistan'daki 5 Hizmet okulunda 1600 öğrenci okuyordu. 1998'de Moğolistan'daki ve 2002'de Kazakistan'daki kolejleri ziyaret eden Cenevre Üniversitesi Öğretim Üyesi Profesör Pierre Montandon, Moğolistan'da bir pazar yerini gezerken, Hizmet okulunda okuyan üç Moğol öğrenciyle karşılaşmıştı. Mükemmel bir İngilizceye sahip

bu çocuklar, tıp ve mühendislik dallarını tercih edip üniversiteyi Türkiye'de okumak istediklerini söylemişti.

Prof. Montandon, Moğolistan'daki okullar için şöyle diyordu:

"Ben orada çölün ortasında bir İsviçre gördüm. Bu profesyonellik, Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirasından geliyor... Bu kolejler, Avrupa'ya Türk işçi akınının yaşandığı 1960'lı yıllarda başlamış olsaydı, bugün Avrupa Türkiye'ye muhtaç olacaktı."

Türkiye'nin kurucusu Atatürk, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Montandon'un dedesini eğitim danışmanı olarak Türkiye'ye davet etmişti. Ancak dedesi, eşinin karşı çıkması üzerine o yıllarda Türkiye'ye gelememişti. Türkiye'ye gelip bu gelişmelere tanıklık yapmak, torunu Montandon'a kısmet olmuştu. İstanbul'a gelip Gülen'le görüştüğünde, "Moğolistan'daki genç Türk öğretmenleri gördüm. Onlara bu fedakârlık ruhunu nasıl vermişsiniz hayret ettim." diyen İsviçreli profesör, Gülen'in *Yitirilmiş Cennete Doğru* kitabını okuyunca tepkisi şöyle oldu:

"Bu kitap benim eğitimimle uyumlu bir ahlâk dersi. Bu dinamik ve yenileştirici İslâm'ın bugünün Avrupa'sında şüphesiz yeri vardır."[235]

Moğolistan'daki bu okullar, 2016'da uluslararası kalite ödülü aldılar. Moğolistan'daki okulları kapattırmayı başaramayan Erdoğan, son olarak Türkiye'nin Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşarı'nın da içinde bulunduğu bir heyeti gönderip, "Madem okulları kapatmıyorsunuz. Bu okulları yöneten Hizmet mensuplarını ülkenizden çıkarın, size 300 milyon dolar yardım yapayım." teklifinde bulundu. Ama Moğollar, Erdoğan'a olumlu cevap vermediler.

Bir süre sonra Erdoğan'ın ajanları, Moğolistan'daki okulların Genel Müdürü Veysel Akçay'ı kaçırma teşebbüsünde bulundu. Veysel Akçay, 27 Temmuz 2018 günü Moğolistan'ın başkenti Ulan Batur'da kaçırıldı. Onu götürecek istihbarat uçağı havaalanında bekliyordu. Olayın duyulmasıyla Moğolistan'da şiddetli tepkiler yükseldi. Moğol hükümeti Veysel Akçay serbest kalana kadar bu uçağın kalkışına izin vermedi. Böylece Erdoğan'ın

ajanları çaresiz Veysel Akçay'ı serbest bıraktılar.

Nüfusunun yüzde 95'i Budist olan Kamboçya'daki Hizmet okulu sayısı 2008 itibariyle üçtü ve bu okullarda bin öğrenci okuyordu. 1975'te iktidarı ele geçiren Pol Pot'un yaptığı katliamla 20'nci yüzyılın en büyük insan kayıplarından birinin yaşandığı Kamboçya'da, başkent Phnom Penh'de okul 1997'de açılmış ve eğitim öğretime bir öğrenci ile başlamıştı. Burası aynı zamanda "Angkorwat" adını taşıyan dünyanın en büyük Budist tapınağının bulunduğu şehirdi. Bu okula 1998'de girip 2002 yılında mezun olan, İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesi'ni bitiren ve ABD'de mastır yapan Kamboçyalı bir öğrenciyle tanıştım. Öğretmenlerinin kısaca "Dom" diye çağırdığı Sok Udom Deth adındaki bu öğrenci, okula başladığında 13 yaşındaydı. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nü bitiren ve ABD'de Ohio Üniversitesi'nde Güneydoğu Asya Çalışmaları Merkezi'nde master yapan Dom, mezun olduğu Hizmet okulunu tek cümlede şöyle anlatıyor:

"Bu okul, küresel dünyaya adım attığım yerdir."

Kamboçya, Türkiye ve Tayland'daki okulları ziyaret eden California'daki Baptist Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Daniel Skubik, Los Angeles'ta 2016 yılı Ocak ayında yaptığımız görüşmede, şunları anlattı:

"Eğitim boyutu en çok bizi etkiledi. Din dersi yok okullarda ama Allah'ın öğrenci ve öğretmenlere rehberlik ettiğini gördük. Bunu daha önce hiçbir okulda görmedik. Hiçbir dinin öğretilmediği bu sınıflarda, Allah'ı gördük. Öğretmenler kendilerini bütünüyle okullarına ve öğrencilerine veriyorlar. Saat 08.00 ve 16.00 arası öğretmenleri değil, 24 saat ve bir haftanın öğretmenleri… Bunu Tayland, Türkiye ve Kamboçya'da gördük. Vietnam ve Tayvan'daki okulları ziyaret edip, oradaki öğretmenleri ve öğrencileri görünce ağlayan arkadaşlarım var. *Love is a Verb* filmini izlediğimizde yapımcı dedi ki ben inançlı bir insan değilim ama Gülen'in bir holyman (Allah adamı) olduğunu biliyorum. Fethullah Gülen evrensel değerlerden bahsederken, dini değerlerden bahsetmiyor. İnanan ve inanmayan farkı da yok. Herkes için adalet, Allah sevgisi ve Allah için sevmek diyor."[236]

Tayland'daki bu okullarda Budist, Hindu, Müslüman ve Hristiyan olmak üzere dört dine mensup öğrenciler okuyordu, Vietnam'da da Hizmet okulları vardı. Vietnam'daki üç Hizmet okulunda okuyan öğrenci sayısı ise

500'dü.

Erdoğan, Afrika'dan Asya'ya, Balkanlar'dan Orta Doğu'ya görüştüğü devlet başkanlarına Hizmet okullarını kapatmaları karşılığında çeşitli ekonomik işbirliği anlaşmaları ve yardım teklifleri yapıyordu. Bir Asya ülkesinin devlet başkanı bu teklifleri reddedince Erdoğan çaresiz şöyle mırıldanıyor:

"Bu adam satın alınamaz."

Afrika'daki birçok devlet başkanı, Erdoğan'dan gelen astronomik rakamları reddederek onurlu duruşlarıyla tarihe geçtiler. Erdoğan her ülkede, Gülen ve Hizmet hareketi için farklı argümanlar kullanıyordu. Rusya Devlet Başkanı Putin'e verdiği dosyalarda "Bunlar Amerika için çalışıyor." derken, Amerika'ya verilen dosyada "Bunlar radikal dinci, şeriat devleti kurmak istiyorlar." deniliyordu. Erdoğan, Şubat 2014 kış olimpiyatlarının açılışı için gittiği Soçi'de Putin ve Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev'e okulları kapatmaları için birer dosya verdi.

Irak'ta Kürdistan yönetimine yaptığı gibi, birçok ülkeye kredi kesme, devlet şirketlerinin ihalelerini iptal etme gibi tehditlerde bulunuyordu. Mesela Azerbaycan'ı, Türkiye'de 17 milyarlık iş yapan devlet petrol şirketi SOCAR üzerinden tehdit ediyordu. Erdoğan, Azerbeycan'a gittiğinde, buradaki Hizmet okullarından mezun öğrencilerin devlet kademelerindeki görevlerinden alınmalarını istedi.

Fethullah Gülen, 13 Aralık 2014 günü Almanya'nın önde gelen gazetelerinden *Süddeutsche Zeitung*'da yayınlanan röportajında, Erdoğan'ın okulları kapattırma girişimlerine dair soruya şu cevabı veriyor:

"Erdoğan her ülkede bize karşı ayrı argümanlar bulmaya çalışıyor. Orta Asya'daki eski Sovyet cumhuriyetlerinde, Amerika'nın ajanları olduğumuzu söylüyorlar. Amerika'da fundamentalist dinciler olduğumuzu, İslâm ülkelerinde ise çocuklarını dinden uzaklaştırdığımızı söylüyorlar. Bu yolla Erdoğan, dostluk köprülerini yıkıyor, paranoyasını Türkiye dışına taşırıyor ve ülkeye zarar veriyor."[237]

Erdoğan'ın sırf okulları kapatmak için defalarca gittiği Afrika ülkelerinde

yaşanan olaylar ibret vericidir. 2014 yılı Nisan ayında Kenya'ya gittiğinde, Kenya Devlet Başkanı Uhuru Kenyatta'ya okulları kapatma karşılığında Kenya devlet okullarını tabletlerle donatmayı vaat etti.

2016 yılında Kenya'ya bir daha gitti Erdoğan... Bu sefer okulların kapatılması karşılığında 1,5 milyar dolar yatırım sözü verdi. Kenya Cumhurbaşkanı'nın cevabı çok netti:

"Daha önce de konuştuk. Raporlar hazırladık, bu okullar başarılı. Kapatamayız. Bu konuyu burada kapatalım."[238]

Bu gezisinde Uganda'ya da giden Erdoğan, Uganda Devlet Başkanı Yoweri Museveni'den aynı cevabı aldı. Museveni, Hizmet hareketine terör örgütü diyen Erdoğan'a, "Delilleriniz nedir, mahkeme kararlarınızı gönderin, hukukçularıma inceleteceğim. Gereğini yapacağım." cevabını verdi.

Uganda Cumhurbaşkanı, Erdoğan'ı Somali'deki faaliyetlerinden dolayı da uyardı:

"Size Somali ile ilgili sorularım var. Gönderdiğiniz paralar teröristlerin eline geçiyor. Üzerinize vazife olmayan şeylere karışmayın. Benim orada askerlerim ölüyor. Siz sadece insani yardım işleriyle ilgilenin."[239]

Erdoğan 2016 yılı Eylül ayında görüştüğü Güney Afrika Devlet Başkanı Zuma'dan aynı taleplerde bulundu, sonuç alamadı. Bu sefer Eğitim Bakanı'nı Güney Afrika'ya gönderdi. Güney Afrika Devlet Başkanı Zuma 5 Ekim 2017 görüştüğü Erdoğan'ın eğitim bakanına şunları söyledi:

"Bana da terörist dediler, hapis yattım, sürgüne gittim. Terör yuvası dediğiniz eğitim kurumunu ben açtım. Bir daha kardeşlerim dediğim insanlara terörist demeyin, bu taleplerle yanıma gelmeyin. Burası demokratik bir ülke..."

Erdoğan, küçük bir Afrika ülkesi olan 2 milyon nüfuslu Gambiya'daki bir okulun kapatılması için 300 milyon dolarlık kredi vaadinde bulundu. Okul geçici olarak kapandı, sonra tekrar açıldı. Cibuti'ye gittiğinde, okulları kapatın dedi, hâlbuki burada okul yoktu.

Önemli bir Afrika ülkesinin devlet başkanı Erdoğan için şöyle diyordu: "Amerika'da başkanlara uygulandığı gibi Türkiye'de de siyaseti iki dönemle sınırlamak lazım. Erdoğan üçüncü döneminden itibaren yoldan çıktı." Erdoğan'ın 2010 yılından itibaren yaşadığı güç zehirlenmesini en doğru ifade eden sözlerden biriydi bu...

Erdoğan, 2015 yılı yazında gittiği Endonezya'da, buradaki 6 Hizmet okulunun kapatılması için Endonezya devletine dosya verdiğini uçağındaki gazetecilere açıkladı. Dosyada, Endonezya'daki Hizmet'e mensup veya sempati ile bakan işadamlarının isimleri de vardı.

Erdoğan, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Beyaz Saray tarafından yalanlanan ilk başbakan oldu. "Gülen'i Obama'dan istedim. Obama mesajı aldım dedi." sözleri üzerine Beyaz Saray, bu sözlerin doğru olmadığını bütün dünyaya duyurdu. Bunun üzerine Erdoğan, "Amerika bunları destekliyor, Obama 8 yıl boyunca beni aldattı." demeye başladı.

Aynı şeyi yeni başkan Trump'a da yaptı, Trump da onu yalanladı. "Efsanevi bir seçim zaferi kazandınız, seçilmeniz Orta Doğu'da büyük umutlar uyandırdı." ifadeleriyle Trump'a yanaşmaya çalıştı, son ABD'ye gidişinde 11 milyar dolarlık uçak anlaşması imzaladı. Ama ABD yönetiminden yüz bulamadı. Bu sefer, "ABD bize karşı dürüst değil, artık Rusya ila yola devam edeceğiz." demeye başladı.

Latin Amerika ülkesi Brezilya'da 400 civarında Türk vardı ve bunların yaklaşık üçte biri Hizmet hareketine mensuptu. Erdoğan, buradaki okulları ve diyalog merkezlerini kapattırmak için Brezilya'ya bir seyahat plânlıyordu. Brezilya hükümeti, bunu kabul etmedi. Erdoğan rejimi, buradaki Hizmet mensuplarını takip etmesi için bu ülkeye ajanlar gönderdi.

Erdoğan'ın gidemediği ülkelerden biri Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nden Kırgızistan'dı. Kırgızistan Cumhurbaşkanı Almaz Atambayev'in 2014 yılı Haziran ayında Ankara'ya yaptığı ziyarette Erdoğan, onu ülkesindeki Hizmet kurumlarını kapatmaya ikna etmek için bir saatten fazla konuştu. Erdoğan, "Bunlar benim düşmanlarım, sen bunları

tanımıyorsun, bunlar sana da darbe yapar." diyordu. Atambayev'in cevabı şöyle oldu:

"Okulları kapatamam. Bunu halka izah edemem. Kırgız halkı da böyle bir şeyi kabul etmez. Bence Türkiye'deki 75 milyonu kucakla..."[240]

Bunun üzerine Erdoğan, imzalanacak anlaşmadaki bütün yardım maddelerini geri çekti. Ve Erdoğan, Asya ve Afrika'da birçok ülkeye defalarca ziyaretler yapmasına rağmen, bu tarihten itibaren Kırgızistan'a hiç gitmedi. Kırgız Cumhurbaşkanı, yüksek miktardaki kredi tekliflerini, yardım paralarını ve hatta Erdoğan'ın bir özel uçağının kendisine verilmesi teklifini kabul etmedi.

Atambayev'in görev süresi bitince Erdoğan, 2018'in Eylül ayında Kırgızistan'a gitti. Ama Kırgızistan'ın yeni Cumhurbaşkanı Sooronbay Ceenbekov'dan da aynı cevabı aldı. Kırgızlara 130 kişilik bir liste veren Erdoğan, 13 kişinin acilen sınır dışı edilmesini istiyordu ama amaçlarına ulaşamadı.

Erdoğan Kazakistan'daki Hizmet okullarını kapatmak ve bu okullarda görev yapan öğretmenleri Türkiye'ye getirip hapse atmak için 2017 yılı Eylül'ünde bir daha Kazakistan'a gitti. Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev, okulların kapatılması talebini tekrar reddederek, Erdoğan'a şu cevabı verip konuyu kapattı:

"Bu öğretmenler suçlu ise bana delil getirin. Bu öğretmenlerin hiçbir suçu yok ve ben onlara kötülük yapamam. Bunları teslim edemeyiz."

2017'nin Ekim ayında Türkiye'ye giden Nijerya Devlet Başkanı Buhari'den Erdoğan'ın isteği, bu ülkede bulunan 1000 Hizmet mensubunun sınırdışı edilmesiydi. Nijerya Dışişleri Bakanlığı'ndan 23 Ekim 2007 günü yapılan açıklama şöyleydi:

"Türkiye'nin Hizmet hareketiyle bağlantılı olduğu iddiasıyla istediği bin kişiyi iade etmiyoruz. Nijerya'da yasal yollarla bulunan herkes, Nijerya ve uluslararası kanunların koruması altındadır."

Nijerya, Hizmet okulları ve hastanelerinin kapatılması talebini de

reddetti.

2017 yılı Mayıs ayında gittiği Hindistan'da Hizmet mensuplarının sınırdışı edilmesini isteyen Erdoğan, bir yıl sonra 2018'in Mayıs ayında İngiltere'ye gittiğinde, 15 Mayıs 2018 günü görüştüğü İngiltere Başbakanı Theresa May'e, İngiltere'deki Hizmet mensuplarının listesini vererek, bunların Türkiye'ye verilmesini istedi. O gün, İngiltere Yazarlar Birliği ve insan hakları kuruluşları görüşmenin yapıldığı yere gelerek Erdoğan'ı pankartlarla protesto ettiler.

Bütün bu ülkeler, neden Erdoğan'ın sözlerine itibar etmediler? Çünkü yıllardır Hizmet mensupları ve Hizmet kurumlarını, bu kurumların nasıl insanlar yetiştirdiğini biliyorlardı.

Dokuzuncu, onuncu ve onbirinci bölümlerde, dünyanın dört bucağına iyilik ve hizmet için dağılan bu adanmış insanlara ilham veren Global Dünya'nın Vaizi Fethullah Gülen'in vizyonunu bulacaksınız.

---

217 Nelson Mandela, *Long Walk to Freedom,* s. 624.

218 Mark Mathabane, *The Lessons of Ubuntu,* Skyhorse Publishing, 2018. Fethullah Gülen barış ödülü ilk önce Mandela'nın hapishane arkadaşı Ahmat Katradya'ya verildi. Daha sonra aynı ödül Doktor Janvale'ye, Nelson Mandela'nın eşine, Gracia Michell, Desmon Tutu ve Afrika Birliği Başkanı Nkosazana Dlamini Zuma'ya verildi. Dinlerarası diyalog ödülü verilen Arcbishop Doktor Tabu Mahoba Anglikan Kilisesi'nin başında, Raymond Ackermans, işadamıydı.

219 Nizamiye eğitim kompleksinin arkasındaki mezarlıkta, Güney Afrikalı çocukları eğitmek üzere buraya gelen Moğolistanlı Alim Beg de yatıyordu. Türkiye'de ilâhiyat eğitimi alan Alim Beg, Mısır'da Gülen'in öğrencileri ile tanıştıktan sonra Hizmet'e gönül verdi. 2014'te Johannesburg'da trafik kazası geçirerek hayatını kaybetti. İki mezar daha vardı. Biri, buradaki eğitim kurumlarını desteklemek üzere göç etmiş Esnaf Ömer'in mezarıydı. Ömer, 47 yaşında kalp krizinden vefat etti. Diğer mezar, Osmanlı devleti tarafından buraya gönderilen konsolos Mehmet Remzi Efendi'nin. 30 km öteden mezarı nakledildi.

220 *Newsweek,* "President Erdogan's Africa agenda, From Bussines to Embassy Building", 26 Ocak 2017.

221 *Daily Maverick,* "Sultan of Zing: Erdogan's power trip makes African pit stop", 26 Ocak 2017.

222 Saraybosna, Franz Ferdinand'ın 1914 yılı Temmuz ayında suikasta uğramasıyla Birinci Dünya Savaşı'nın tetiklendiği şehirdi aynı zamanda... Ferdinand'ın vurulduğu nehir kenarındaki köşe, şimdi küçük bir müze gibi.

223 Büyük göçe rağmen yine Boşnak nüfus çoğunluktaydı. Nüfusun yüzde 43'ü Boşnak, yüzde 33'ü Sırp, yüzde 17'si Hırvat, yüzde 10'u da diğer milletlerden oluşuyordu. Bosna'da 4 yıl süren savaş NATO müdahalesi ile bitti. Bosna Savaşının hikâyesini anlatan kitaplardan biri Amerikalı gazeteci David Halberstam'ın, *War in a Time of Peace: Bush, Clinton and the Generals* adını taşıyan kitabıdır. Boşnaklar ve Hırvatlar bir federasyon kurdu, Sırplar ise Bosna devlet sınırları içinde ayrı bir cumhuriyet oldu. Ayrı başbakanları, alfabeleri ve meclisleri olacaktı. Toprakların yüzde 49'u Sırplara, kalan yüzde 51 ise federasyona bırakılmıştı. Dayton anlaşmasına göre ülkeyi üç cumhurbaşkanı sekizer ay süreyle dönüşümlü olarak yönetecekti. Buna "Cumhurbaşkanı Konseyi" deniliyordu.

224 Bosna'yı fetheden Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet, 1478'de Katoliklerin, Ortodoksların ve Bogomillerin dini özgürlüklerine dair bir ferman yayınladı. 1878'de Osmanlı fiilen Bosna'yı Avusturya Macaristan İmparatorluğu'na terk etti. O

tarihlerde binlerce insan o toprakları terk etti, 1. Dünya savaşında binlerce Bosnalı katledildi, ya da göç ettirildi. Boşnaklar 2. Dünya savaşında ise 100 binin üstünde şehit verdiklerini belirtiyorlar. Osmanlı döneminin meşhur seyyahı Evliya Çelebi'nin belirttiğine göre, Saraybosna'da 180 sıbyan mektebi, 47 tekke, 177 cami vardı. Nadide el yazma eserlerin bulunduğu milli kütüphane savaşta bombardımana uğradı ve binlerce eser yandı.

225 David H. Shinn, *Hizmet in Africa,* s. 46-48-75. Mısır'daki ilk Hizmet okulu 2009 yılında Kahire'de açıldı. Açılışa Mısır'ın müftüsü Ali Cuma ve Mısır'ın önde gelen âlimlerinden Muhammed Umara da katıldı.

226 Martin Marty (ed.), *Hizmet Means Service,* s. 13-14.

227 Martin Marty (ed.), *Hizmet Means Service,* s. 14; Berna Turam, *Between Islam and The State,* s. 89-108.

228 Barney Zwartz, "A different jihad", *The Age,* 22 Temmuz 2009, Avustralya.

229 Serhii Lashchenko, *The Day Newspaper,* 18 Kasım 2010, Ukrayna.

230 Afganistan'da konuştuğum insanlar, Afganistan'daki iç savaş şartlarının aslında Sovyet işgalinden önce, 1973'te başladığını ifade ettiler. 1973'te Afganistan'da bir askeri darbe yaşanıyor ve Cumhuriyet ilan ediliyor. Bu tarihten itibaren Afganistan'da istikrarsızlık başlıyor ve bu süreç, Sovyetlerin 1979'da ülkeye girmesini sağlıyor. Bu, Afganistan'ın 45 yıldır iç savaş içinde olduğunu gösteriyor.

231 Suzy Hansen, "The Global Imam", *The New Republic,* 2 Aralık 2010.

232 Nicole Gaouette, "U.S. inspector general paints grim picture of Afghanistan reconstruction", *CNN,* 7 Nisan 2016 ; Any Chua, *Political Tribes,* s. 60-65.

233 *New York Times,* 4 Mayıs 2008.

234 Lahor'da 4 Mayıs 2016 günü yaptığımız görüşme.

235 Gülen'in öğrencilerinden Profesör Şerif Ali Tekalan, Profesör Montandon'la 1980'li yılların başında İsviçre'de başlayıp günümüze kadar süren ilişkisini "İsviçre'den Moğolistan'a" adını verdiği kitabında anlatıyor.

236 26 Ocak 2016 günü Los Angeles'ta yaptığımız görüşme.

237 *Süddeutsche Zeitung,* "Charge of the Preacher", 13 Aralık 2014.

238 Bu görüşme 2 Haziran 2016 tarihinde Nairobi'de gerçekleşti.

239 Bu görüşme 1 Haziran 2016 tarihinde Kampala' da gerçekleşti.

240 Bu görüşme, 4 Haziran 2014 tarihinde Ankara'da gerçekleşti.

Dokuzuncu Bölüm
GLOBAL DÜNYANIN VAİZİ

"Bülbül yalvarır yakarır ama gülün yağını başkaları sürüp gezer. Bülbül gibi olmalı... Bizim mesleğimizin esası bu... Yol yapma bize, rahat yürüme başkalarına, say ü gayret bize, ganimet başkalarına... 'Cennetin kapısında bile, önce girmek size düşer.' diyenlere, 'Yapmayın efendim, biz vazifemizi yaptık, siz buyrun deriz...'"

(2015 yılındaki bir sohbetinden)

Rusya'da yayınlanan *Rodina* (Vatan) dergisinden gazeteci Tatyana Flippova, Fethullah Gülen ve ilham verdiği hareket hakkında bir belgesel yapmak üzere 2007'de İstanbul'a geldi. Rus kadın gazeteci, Gülen'in takipçilerinin kurduğu Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı'nın İstanbul'daki merkezinde röportajlar yapıyordu. Röportaj yaptığı isimlerden biri, 1970'li yıllardan beri Gülen'in yanında yetişen bir ilâhiyatçıydı.

Rus kadın gazeteci, Gülen'in bu öğrencisine şu soruyu sordu: "Fethullah Gülen'i tarihte en çok kime benzetebilirsiniz. Gandi mi, Mevlâna mı, Mandela mı, Dalay Lama mı?"

Ben de o gün röportajın yapıldığı salondaydım. Gülen'in öğrencisi şu cevabı verdi:

"Bu insanlar içinde belki en fazla Mevlâna'ya benzetebiliriz. Fakat Gülen'in Mevlâna'dan bir farkı var. Mevlâna 800 sene evvel, 'Kim olursan ol, yine de gel!' diyordu. Gülen ise, 800 sene sonra bugün, 'Kim olursan ol, biz sana geleceğiz, yeter ki kapılarını bize aç.' diyor..."

Bu benzetmeyi, bu kitabı yazarken görüştüğüm farklı ülkelerdeki birçok insandan da duydum. Fethullah Gülen'i böyle tanımlıyorlardı: Kapılarını açan herkese giden insan...

Nitekim Gülen, 2010'da *The New York Times* gazetesine verdiği röportajda şöyle diyor:

"Siz gelmek istiyorsanız lütfen gelin, kalplerimiz, sinelerimiz size açık ama gelemiyorsanız, evlerinize ve ülkelerinize gelmemize izin verin. Bizi birazcık dinleyin ve sizi dinlememize izin verin ki, belki böylece birlikte güzel şeyler bulabilir ve insani düşüncenin şiirinde yeni cümleler kurabiliriz."[241]

Gülen, hayatı boyunca insanlara gitti. Bu misyonunu 1960'lı yıllardan itibaren önce anavatanı Türkiye'de icra etti. Türkiye'nin her tarafına gitti. Camide vaaz dinlemeye gelmeyenlerin ayağına gitti, kahvehanelerde oyun oynayan insanlara gitti. Düğün salonlarında, sinema salonlarında binlerce insana konferanslar verdi. Üniversite öğrencilerine ulaşmak için yeni yollar keşfetti. Camide akşam saatlerinde, onların zihnini kurcalayan sorulara cevaplar verdi. Bunlar, o güne kadar Türkiye'de görülmemiş şeylerdi.

Gülen, 2016 yılına gelindiğinde bütün Türkiye'de sayıları 2 bin 500'e ulaşmış olan okul, yurt ve üniversitelerin inşasını böyle sağladı. Türkiye'nin potansiyelini harekete geçirdi.

1992 yılından itibaren Türkiye'nin bu potansiyeli dünyaya yayıldı. Dünyanın 175 ülkesinde iki binden fazla okula, 20 üniversiteye, hastanelere, binlerce kültür ve diyalog merkezine böyle ulaşıldı.

Gülen'in öğrencileri dünyanın her tarafına dağıldılar. Bu, İslâm peygamberi Hazret-i Muhammed'in arkadaşları sahabilerin dünyanın dört bir tarafına dağılmalarından sonra, belki de İslâm tarihindeki ikinci büyük göç hareketidir. İyilik ve hizmet üretmek üzere yola çıkan insanların, kapılarını açan her ülkeye gittikleri bir hareket...

Gülen, 2006'da Moğolistan'da ölen ve oraya gömülen Hizmet okulları genel müdürünün hayatını anlatan kitaba yazdığı önsözde şöyle diyor:

"Elimden gelse, Türkiye'den bir milyon kişinin hicret etmesini, yollara düşmesini sağlasam... Sanayici, işadamı, doktor, yüksek lisans öğrencisi, üniversite öğrencisi... Bulundukları yerde değerlerimizin temsilcisi olsalar... Kur'ân-ı Kerim, Nisâ sûresinin 100. âyetinde, *'Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde çok güzel yerler ve bolluk bulur.'* diyor. Muhacir, hicret ettiği yere orada ölmek niyetiyle gitmelidir. Yoksa şartlar biraz ağırlaştığında dönmeyi düşünebilir..."

Moğolistan'daki okulların genel müdürü Âdem Tatlı, 1990'da Sovyet etkisi sona eren ve bağımsız olan Moğolistan'a 1994 yılında gitti. Nüfusunun yüzde 90'ı Budist olan bu ülkede, Türkiye'den giden öğretmenlerle okullar

açtı. Moğol imparatorluğunun 800. kuruluş yıldönümü vesilesiyle bu okullara özel devlet nişanı verildi. Tatlı, 24 ağustos 2006 günü bir trafik kazasında öldüğünde cenazesinde Müslümanlar, Hristiyanlar, Budistler, Yahudiler, ateistler, Türkler, Moğollar, Ruslar, kısacası Moğolistan'daki herkes vardı.[242]

Gülen, Türkiye'de takipçilerine her türlü baskının yapıldığı, aleyhine yüzden fazla davanın açıldığı bir dönemde bile, 9 Aralık 2016 tarihinde kendisini ziyaret ettiğimde, oturduğu salonda bulunan az sayıdaki misafirine şöyle dedi:

"Bunlara takılmayın. Dünyada 200 ülke mi var, bunların 170'ine mi gitmişsiniz. Geriye 30 ülke kalmış. Oralara da gidin..."

Tarihte Gülen gibi, bir devletin bütün imkânları harekete geçirilip yok edilmek istenen ikinci bir İslâm âlimi göstermek zordur. Evet, İslâm'ın büyük âlimlerinin neredeyse tamamı çok büyük sıkıntılara maruz kaldılar. İslâm'ın dört büyük mezhebinin kurucusu dört büyük imamın hepsi; Ebu Hanife, Ahmet İbn Hanbel, İmam Şafii ve İmam Malik dönemin hükümdarları tarafından hapsedildi, kelepçelendi, kırbaçlandı. Ama Gülen ve takipçilerine yapılanların İslâm tarihinde ikinci bir örneğini görmek gerçekten zordur. 2018 itibariyle 75 binden fazla takipçisiyle birlikte Gülen'in 100'den fazla kadın, erkek akrabası tutuklanmıştı. Kardeşleri, yeğenleri ve onların çocukları dâhil... Gülen'in takipçisi olarak suçlanıp tutuklanan kadın sayısı 15 bine yaklaşmıştı. Olağanüstü hal rejimi altında gözaltına alınıp, avukat olmadan günlerce işkenceli sorgulardan geçirilen insanların sayısı 400 bini aşmış, onbinlerce Gülen takipçisi Türkiye'yi terk etmek zorunda kalmıştı.

Darbe emri vermekle suçlanan Gülen, bu darbe teşebbüsünden tam bir yıl önce, birlikte olduğumuz 15 Temmuz 2015 günü şunları söyledi:

"Ben karıncaya basmam. Bir yılanın belini kıran ilâhiyatçı arkadaşımla bir yıl konuşmadım. Çok sevdiğim bir arkadaşımdı. Gösteriş olsun diye, yılanın belini kırdı. Ne hakkın var?.. Mina'da iken Efendimiz'in yanına bir

yılan geliyor. Zarar vermesin diye sahabe onu kovalıyor. Yılan deliğine giriyor. Efendimiz, *'Siz onun şerrinden kurtuldunuz, o sizin şerrinizden kurtuldu.'* buyuruyor. Yakın tarihte lavaboya bir kelebek gelmiş. Abdest aldığım lavabo. Abdesti yarım bıraktım. Kelebek kayboldu, sonra kapının arkasında gördüm, elime aldım, balkona çıkardım. Havayı görünce uçtu. Ne kadar sevindim, bilemezsiniz. Ne kadar yaşar? Bir hafta mı yaşar, bir sene mi? Ne kadar yaşarsa yaşasın. Bunun insanın iç derinliği hâline gelmesi lazım."

Gülen'in, 14 yaşında vaaz kürsüsüne çıkmasından itibaren dile getirdiği konulardan biri, başka insanlara eziyet etmemektir. Babasının görev yaptığı camide ilk kez vaaz kürsüsüne çıkarıldığında, camiye geç gelip safı yararak öne geçmeye çalışan birini görünce, bu hareketin yanlışlığını İslâm tarihinden bir örnekle anlattığını daha önce ifade etmiştik.

Üç Kere Hacca Gittim, Hacerü'l-esved'i Öpmek Nasip Olmadı

Gülen, görüşmelerimiz sırasında, 8 Ocak 2016 günü, sadece normal zamanlarda değil, ibadet yaparken de insanlara eziyet edilemeyeceğini çok çarpıcı bir örnekle anlattı. Hacca giden Müslümanlar, Mekke'de Kâbe'yi tavaf ederken, Kâbe'nin köşesine yerleştirilmiş Hacerü'l-esved'i öpmek için büyük bir yarış sergilerler. Bu sırada ezilenler olur. Kadınlar ve erkekler aynı anda tavaf görevlerini yaptıkları için kadınlar açısından bu daha da büyük bir eziyettir. Hacerü'l-Esved'in cennetten geldiğine inanılır ve Hazret-i Peygamber, tavaf sırasında Hacerü'l-Esved'i öpmüştür. O öptüğü için hacılar da tavaf esnasında Hacerü'l-Esved'i öpmek için yarışırlar. Gülen, üç defe hacca gitmesine rağmen neden Hacerü'l-Esved'i öpmediğini şöyle anlattı:

"Üç kere hacca gittim. Hacerü'l-Esved'i öpmek nasip olmadı. Onun sevabı var ama millete eziyet edemezsiniz. Bir sefer, 15 gün Harem-i Şerif'te (Kâbe'yi kuşatan Mescit) kaldım. Bir kere öpmek nasip olmadı. Çünkü eziyet edecektim. Eziyet kati yasak edilmiş. Ama Efendimiz, Hacerü'l-

Esved'i öpmeden haccın olmaz demiyor. Temkinli ve saygılı olduğumu gören oranın bekçisi öpeyim diye beni çekti... Araya bir kadın girdi, kadının sırtına binecektim, çarpacak gibi oldum. Vazgeçtim. Nasip olmadı." (Gülen, Hacerü'l-Esved'e saadetli taş mânâsına gelen Hacerü'l-es'ad diyor)."

Gülen bir hac görevi sırasında, kaburgasında bir problem olduğunu, tavaf esnasında çok darbe yediğini, kaburgasını tutarak tavaf görevini tamamladığını ifade ediyor. Yakın zamana kadar hacda, hacı adaylarının en çok eziyet yaşadığı yerlerden biri de "şeytan taşlama" alanıydı. Hac görevinin bir parçası olan şeytan taşlama, Mina'da şeytanı temsil eden kayalığa hacıların topladıkları küçük taşları fırlatmasıdır. Burada büyük izdiham yaşanırdı. Sonuncusu 2015 yılında olmak üzere yaşanan izdihamlarda yüzlerce hacı hayatını kaybetti. Bazen de hacıların şeytana attığı taşlar, bir diğer hacının kafasına isabet ederdi. Ölümleri azaltmak için daha sonra bu kayalığın etrafına iki katlı bir yapı inşa edildi. Gülen, yaşadığı bir olayı şöyle anlatıyor:

"Birini gördüm, şeytanı temsil eden sütunun tepesine çıkmış, elindeki sopa ile kafasına vuruyor. Şeytan taşlama da dalga oldu, arkadan biri beni itti. Ben de genç, güçlüyüm, önümdekini ittim. Döndü bana 'Benim ne günahım var?' dedi. Yanıma aldığım taşlar düştü, toplayayım dedim, baktım eziyorlar. Onun için insanı temkine çağıran, eziyet etmeyin diyen âyetler var..."[243]

Benzer bir izdiham Peygamberimiz Hazret-i Muhammed'in kabrinin bulunduğu Medine'deki Mescid-i Nebevi'de yaşanır:

"Ebu Hanife, belki 40'tan fazla Medine'ye gitmiş, Peygamber Efendimiz'i uzaktan selamlamış. İnsanlar ziyarette Peygamber Efendimiz'in kabrinin parmaklıklarına yapışıp aşırılıklar gösterebiliyor. Oysa Ebu Hanife orada mahcubiyetle iki büklüm oluyor, Efendimiz'in ruhaniyetinden hayâ edip O'nu uzaktan selamlıyor. Ben de ona uydum."

Gülen, bu uzaktan selamlamayı hem tevazu ve mahviyete hem de başkalarına eziyet vermemeye bağlıyor.

Mü'min; iman eden, emniyet ve güven duyulan demektir. Mü'min, elinden ve dilinden emin olunan insandır, o halde kimsenin hakkına

tecavüz etmemelidir. İslâm, bir mânâda, helal ve haramdan ibarettir, yani helal, haram şuuru içinde yaşamaktır. Mü'min, selim akıl, selim kalp ve selim ruh sahibidir. (Akl-ı selim, kalb-i selim, ruh-i selim). Kur'ân, Hazret-i İbrahim'i anlatırken, Allah'ın ona selim akıl verdiğini ve selim bir kalbi olduğunu ifade ediyor. Kendisine ve başkasına zarar verme düşüncesi olmayan kalp, selim kalptir. Herkesi Allah'tan ötürü kabul etmek de selim bir kalbi ifade eder.[244]

Gülen'e göre, adil bir toplumun inşası için insanlar mevsimlik koyu Müslüman değil ama devamlı düz Müslüman olmalıdır. Gülen bu çerçevede her Müslümanın temel İslâmî bilgileri, hak ve hukuku içeren en az 30 kitap okumasını tavsiye ediyor, hacca gideceklere ve evleneceklere liyakat konusunda kurs ve diploma verilmesinden söz ediyor. Hac ibadeti sırasında yaşanan izdihamlar Gülen'in bu tavsiyesinin ne kadar önemli olduğunu gösteriyor. Evlenecek çiftlere İslâm'ın evlilik hukukunu anlatan seminerlerden sonra sertifika veya diploma verilmesi, özellikle birçok yanlış evliliğin yaşandığı doğu toplumları dikkate alındığında çok çarpıcı bir olaydır. Gülen bunu özellikle evlenecek çiftlerin birbirlerinin haklarını bilerek bilinçli evlilikler yapmaları için dile getiriyor. Bunlar, İslâm âleminde daha önce bu ölçüde dile getirilen hususlar değildir:

"Hacda tavaf, namaz gibidir ama insanlar hassasiyet göstermiyor. Tavaf edeple yapılmalı. Televizyonda o tavafları görünce Allah'ın evinde bu kadar cehalete hayret ediyorum. Hacda insanlar keşke çok yiyip içmese, tuvalete çok ihtiyaç duymasalar. İnsanlar hacca gönderilmeden her şey öğretilip öyle gönderilseler keşke... Arafat'ta vakfe alanı var. Alanın dışına çıkanların haccı olmaz. Kalabalıkta taşmalar oluyor."

Dinin emirlerini yerine getirdiği iddiasında olan bir insan, kamu hukuku içinde yer alan hususlara dikkat etmek zorundadır. İslâm'da kamu hakları aynı zamanda Allah hakkı kabul edilmiştir.[245] Allah hakkı, kamu hakkı söz konusu olunca, onu ödemeden, helalleşmeden insanın Cennet'e girmesi mümkün değildir.

Gülen günlük hayata dair şu örneği veriyor:

"Şoför olsam, kimsenin şeridini kesmem, kimsenin hakkına tecavüz etmem. Yolculuklarda ciddi önlem alınmalıdır. İnsan ne kendisine ne de başkasına zarar verme hakkına sahiptir."[246]

Trafik kurallarına uymak bir mü'min için vaciptir. Bu kurallar uzun yıllar, araştırmalar ve tecrübelerle oluşmuştur. Eğer uzmanlar, şu kadar hız yapan bir şoför direksiyon hâkimiyetini kaybeder diyorlarsa, bu hızın üzerine çıkmak intihara teşebbüs, bundan dolayı meydana gelecek ölümler de intihar ve cinayet olarak mahşerde (hesap gününde) insanın karşısına çıkar. Bu, kasta benzeyen adam öldürmedir. Hayat bir emanettir. İnsan bedenine karşı da sorumludur. Hazret-i Peygamber, yüzme bilmeyenin denizde yolculuğunu nehyediyor.

"Kur'ân'daki Cennet Tasvirleri, İdeal Bir Dünya Resmidir"

Müslümanın tabiata karşı yükümlülüğü de aynıdır. Seferde ve savaşta bile tabiata zarar verilemez. Kur'ân-ı Kerim'in "Neml" adını taşıyan 27. sûresinde (karınca kıssasının anlatıldığı sûre), savaşta tabiata zarar verilmemesi karıncalar üzerinden muazzam bir hikâye ile anlatılır. Hazret-i Süleyman'ın ordusu Karıncalar Vadisi'ne geldiğinde onları gören bir karınca şöyle seslenir:

"Ey karıncalar haydi yuvalarınıza girin. Süleyman ve orduları sizi fark etmeyerek ezip çiğnemesinler."[247]

***

"Hazret-i Peygamber, hicret esnasında mahlûkatı ezmemek için yol değiştirmiştir. Zemahşeri için derler ki, küçükken bir güvercinin ayağını kırmış, annesi "Oğlum, Allah da senin ayağını kırsın!" demiş. O da hayatının son dönemlerinde topal olarak devam etmiş... Sahabe, tabiin ve tebe-i tabiin döneminde öyle insanlar yetişti ki farkında olmadan bir çekirgeye basmışlarsa gelip Halife'ye bunun cezasını sordular. Tarihi süreçte camilerin ve minarelerin alınlarında kuşlar için yapılmış yuvacıklar, göçmen kuşlar ülkelerinden geçerken yabani hayvanlara yem olmasınlar diye

konakladıkları yerlere yuvalar yaptıran vakıflar kurulduğu görülür. Dini duygunun yaktığı sevgi ateşi bütün canlıları kapsar. Hazret-i Ömer gibi bir kimse, kısa zamanda Hazret-i Cebrail'in yanında yerini alacak seviyeye ulaştı. Develerle güreş tutan Hattaboğlu, artık karıncaya basmaz hâle geliverdi."

***

"Bir yerde karınca varsa dikkatli basıyorum, yere bakarak yürüyorum. Arkamda kaldırımda yürüyen arkadaşlara, 50 defa, dikkat edin, karıncaya basmayın derim. Biz karıncaya basmaz efendileriz..."[248]

***

"Şöyle bir şey oldu: Odama arılar giriyordu. Ben gelen arıları tekrar tabiatın bağrına salardım. Bir tanesi baktım gidemiyor ve aksıyordu. Yerinde öyle kalakalmış uçamıyor. Bal verdim, fakat baktım umursamıyor. Belki su ihtiyacı vardır diye su verdim ama içmedi. Bu sefer benim odamda mahrumiyet yaşadı diye hıçkıra hıçkıra ağladım. Avcılar kampında (1968, İzmir) bizim mutfağımızı çok ciddi fareler sarmıştı. Yine biz onları öldürmedik. Sonra bütün o fareler kayboldu."

Gülen, 1960'li yıllarda bir kamp yerinde, etrafı kuşatan sineklere, haşerat için ilaç kullanılacağı zaman, *"Bu hayvanları öldürmeye hakkımız yok."* diyerek kampın yerini değiştirdi. Kampın yerini değiştirmek, çadırların sökülüp yeniden kurulması, tuvalet çukurlarının yeniden kazılması demekti. Buna rağmen Gülen, o böcek ve sineklerin yaşamasına öncelik verdi. Yine, kampa gelen bir araba ağaca çarpar ve hızlı çarpmanın etkisiyle araba kısmen ağaca girer. Gülen, ağacın kesilmesine izin vermez ve birkaç sefer ağacı kontrol eder.

50 yıl sonra, 2013'te Gülen'in onursal başkanı olduğu Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı, Erdoğan'ın cami yaptırdığı İstanbul'un en yüksek tepesinin göçmen kuşların uçuş güzergâhı olduğunu hatırlattı. Aslında İstanbul'da böyle bir camiye ihtiyaç yoktu.

1990'lı yıllarda Türkiye'nin değişik yerlerinde yanan ormanları yeniden

ağaçlandırmak için girişimlerde bulunan Gülen, *"Çevreye sahip çıkmak, ekolojik dengeyi korumak ve kollamak Müslümanın aslî görevleri arasındadır. Bu; dinî, millî, vatanî bir görevdir."* diyor ve şöyle devam ediyordu:

"Çözüm, bu milletin her ferdine ağaç diktirmektir. Evlenen her çifte, askere giden her gence, liseden mezun olan ve üniversiteyi kazanan her öğrenciye, göreve başlayan her memura, bir işe giren herkese, emekli olan bir insana ağaç diktirilmeli ve bu, toplumda bir ahlâk haline getirilmelidir… Keşke herkes hayatında en az on tane ağaç dikse... Efendimiz'in hayat-ı seniyyeleri açısından meseleyi ele alacak olursak bir kere çöl, kurak ve çorak bir yer olan Mekke'yi korunma havzası içine alıyor. Diyor ki *'Mekke'nin otu kesilmez.'* Medine'ye teşrif buyurunca diyor ki *'Allah Mekke'yi harem kılmıştı, ben de Medine'yi harem kılıyorum.'* Bir korunma alanı içine alıyor. Otuna ağacına dokundurmuyor. İnsanlığın İftihar Tablosu buyurur ki, *'Kıyamet koparken elinde bir fide olursa onu dik.'* Kıyamet koparken ağaç dikeceksen, dünyadan ümidini kesmemişsen dünyayı ağaçlandırmak mecburiyetindesin."[249]

Gülen, Kur'ân-ı Kerim'de içinde ırmaklar akan cennet tasvirlerinin insanlara yaşanabilir bir dünya dersi verdiğini ifade ediyor:

"Kur'an'daki Cennet tasvirleri, suların kaynağından çıktığı gibi korunması, bağ ve bahçeler... Cennet resmi ideal bir dünya resmidir. Cennet resmedildiği zaman, insanların dünyayı Cennet haline getirmeleri o resme göre olur, dünya yaşanabilir hâle gelir. Suların kaynağından içilmesi, ekolojik denge... Keşke bağ bahçe yapanlar buna göre yapsalar... Savaşta bile tabiatı tahrip edemezsiniz, eko sistem açısından çok önemlidir."[250]

İslâm mimarisinde camilerin etrafında şekillenen şehir ve kasabalarda, inşa edilen evlerde çevreye ve tabiata uyum gözetilmiştir. Bu şehirlerde, ev ve sokaklarda bir sanat, incelik ve güzellik vardır. İslâm sanatının en kapsamlı şekilde temsil edildiği mekânlar camilerdir. Mabetler birer sanat harikasıdır. Müslümanlar cami mimarisinde tabiattaki güzelliğin bir versiyonunu realize ettiler. Köprülerde, çeşmelerde, medreselerde de bu sanat ve mimariyi görmek mümkündür. Ne var ki günümüzün Müslüman toplumlarında şehirlerde tabiattan kopuk bir hayat vardır ve camilerin etrafı lüzumsuz yapılarla dolduruluyor.

Yale Üniversitesi profesörü Maria Rosa Menocal'ın, 2002 yılında yayınlanan *Dünyanın Gururu: Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler İspanya'da Nasıl Birlikte Yaşama Kültürü Oluşturdular?* kitabı, ismini Kurtuba'dan alıyor. O dönemde Kurtuba şehri silueti, mimarisi, bahçeleri, su kemerleri, taşla döşenmiş ve aydınlatılmış caddeleri, mabetleri, hamamları, 70 kütüphanesi ve entelektüel zenginliğiyle dünyanın gururuydu. Kurtuba'nın büyük kütüphanesinin 44 ciltlik kataloğu 600 bin eserin bilgisini ihtiva ediyordu. İspanya'nın Akdeniz kıyısındaki şehri Valencia yakınlarında bir kâğıt fabrikası kurulmuştu. Prof. Menocal, "Kurtuba'da inşa edilen kütüphanelerin benzerlerine yüzyıllar boyunca Roma İmparatorluğu bünyesinde rastlanmadı, Roma'da bu kütüphanelerin hayali bile yoktu. Avrupa'daki en büyük kütüphanede belki ancak 400 eser vardı. İbni Sina'nın *el-Kanun fi't-Tıbb* (Tıbbın Kanunu) kitabı, Avrupa'da tıbbın temel başvuru eseriydi." diyor.[251]

Sekizinci yüzyılda Orta Doğu'da nüfusu 50 binin üzerinde 13 şehir varken, Avrupa'da sadece Roma'nın nüfusu bu kadardı. Onuncu yüzyılda dünyanın büyük ve görkemli şehirleri Bağdat, Kurtuba, Kahire, Buhara gibi yerlerdi. Bağdat, Moğollar tarafından talan edildiği 1258'e kadar, dünyanın en gelişmiş, en zengin şehriydi ve aynı zamanda bilim akademisi olan kütüphanesiyle (House of Wisdom) aydınlanmanın merkeziydi. (City of Light).[252]

"Keşke Sesimi O Kadar Yükseltmeseydim..."

Afrika kıtasında Gülen'in öğrencilerinin açtıkları okulların ve kurumların hikâyesini *Afrika'daki Hizmet* ismiyle kitaplaştıran ve 19 Ocak 2016 günü Gülen'i ziyaret eden ABD'nin eski Etiyopya Büyükelçisi David Shinn'in Gülen'e sorduğu sorulardan biri şöyleydi:

"Keşke yapsaydım veya keşke yapmasaydım dediğiniz şeyler var mı?"

Gülen, bu soruya şu cevabı verdi:

"Kendi ülkemde 1950'li yılların başından itibaren hep vaaz ettim,

konuştum. Keşke sesimi ayarlasaydım, yanlışlarını başkalarının yüzüne çarpmasaydım, daha yumuşak davransaydım diye nefis muhasebesi ile kendimi kınıyorum. Bir de Türkiye'de Museviler, Hristiyanlar, farklı düşüncede olanlarla 1990'lı yıllarda münasebete geçebildik. Keşke onlarla ilişkilerimiz daha erken başlasaydı, daha erken onlara kalbimizi açsaydık. Keşke Allah'ın yarattığı bütün din mensuplarına, 30 sene önce değil de daha önce el uzatabilseydik. Yunus'un (Şair ve Mutasavvıf Yunus Emre) *'Yaradılanı severiz yaradandan ötürü dediği gibi...'*"

Gülen'in, "*Keşke sesimi yükseltmeseydim.*" dediği bu vaaz, hayatındaki nefis muhasebesi örneklerinden sadece biridir. Bu hadisenin hikâyesi şöyledir. Gülen'in İzmir'e ilk geldiği yıldı. Çok sevdiği eski Edirne müftüsü Yaşar Tunagür, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı olmuştu, ancak bazıları onu hazmedemiyordu. Gülen, Kur'ân-ı Kerim'in Hucurât sûresinin 9. âyetini cami kürsüsünde okuyarak, Tunagür aleyhine kampanya yapanları eleştirdi. Âyet şöyle:

"*Eğer mü'minlerden iki zümre vuruşacak olurlarsa, aralarını düzeltin, barışı sağlayın. Buna rağmen onlardan biri diğerine tecavüz ederse, mütecaviz tarafla Allah'ın emrine dönünceye kadar savaşın. Dönerlerse, o takdirde aralarını adaletle düzeltin ve hep âdil davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever.*"

Gülen, 2015'in Temmuz'unda, bu olayı şöyle anlattı:

"Bu âyeti cami kürsüsünde okurken, sesimin tonundaki rahatsızlık bile kulaklarımda hâlâ çın çındır. İlk defa burada açıyorum. Hâlâ rahatsızlık duyarım. Yaşar Hoca çok ilâhiyatçıdan daha bilgiliydi. Ondan sonra gelen Diyanet İşleri Başkanlarının hepsinden daha çok hizmet yaptı. Ona itiraz ediyorlardı. Ama canınız sıkıldığı zaman bile sesinizi ayarlayın, yumuşak konuşun. Kendinizi tam haklı görmeyin. Karşı tarafa da hak verin. Sonra, 60 sene pişmanlık yaşamayın... Konuşurken ses tonunu güzel ayarla. Ne tiz perdeden el âleme sitem ediyor gibi ne de insanların kulaklarını kepçe yapmasına sebebiyet verecek kadar yavaş konuş. Lokman sûresi'nin 19. âyeti, yürüyüşünde mutedil ol, sesini alçalt, diyor."[253]

Bir Müslüman, şair Necip Fazıl'ın dediği gibi, öyle olmalı ki girdiği denizi

tatlandırmalıdır:

"Hayatımda her gün sorguladığım kareler var. Keşke hutbelerde, gelen bazılarının damarlarına basmasaydım. Hazret-i Musa, Firavun'a giderken, Allah, Hazret-i Musa'ya kavl-i leyyinle git, tatlı dille ve yumuşak bir tarzda hitap et diyor. Böylece Firavun en azından Hazret-i Musa'ya anlaşma zemini veriyor. Hazret-i Musa'nın onun sihirbazlarını yenmesiyle de itikadı sarsılıyor. Denizde boğulurken şüphe içindeydi."

Kur'ân-ı Kerim, İbrahim sûresinde güzel söz ve kötü sözü şu çarpıcı ifadelerle tarif ediyor:

"Güzel söz, kökü yerin derinliklerinde sabit, dalları ise göğe doğru yükselmiş bir ağaç gibidir ki Rabbinin izniyle her zaman meyvesini verir. Kötü söz ise gövdesi toprağın üstünden kolayca çıkarılabilen, kökleşip yerleşmeyen değersiz bir ağaca benzer."[254]

Gülen, 6 Haziran 1980 günü İzmir'de verdiği vaazda, bu konuyu şöyle anlatıyor:

"Müslüman söz söylerken kavl-i leyyince (yumuşak üslupla) hareket etmeli, yani yumuşak bir üslupla konuşmalı, ilişkilerinde yumuşak olmalı, konuşurken kötü şeyleri tasvirden uzak, güzel şeylerden bahsetmelidir… Mü'min, dünya ve ahiret hayatı için faydasız olan işlerden uzak olacak, hiçbir işe yaramayan sözler söylemeyecek. Mü'min söz ve beyanında öncelikle Allah'ın hoşnutluğunu arayacak. Mü'min gece belki 50 defa kalkıp namaz kılacak ve şu muhakemeyi yapacak: Benim istikamet içinde maksadımı beyan etmem, senin hoşnutluğunun celbine vesile değilse beni konuşturma diye Allah'a yalvaracak..."

Allah, Hazret-i Peygamber'in insanlara yumuşak davranmasını övüyor ve *"Eğer kaba, katı yürekli biri olsaydın insanlar senin etrafından dağılıverirlerdi. Öyleyse onların kusurlarını affet."* diyor. Kur'ân, insanın kızgınlık anında öfkesini yutmasının faziletinden üç ayrı sûrede, üç kez bahsediyor.[255] Takva sahipleri öyle kimseleredir ki kızdıkları zaman öfkelerini yutar, karşıdakinin kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever.

Müsamaha etme, kusurlara bakmama ve affetme Allah nezdinde bir fazilettir. Bu fazileti gösterene Allah da aynı şekilde muamele eder. Güzel ve temiz sözler Allah'a yükselir, güzel ve makbul işi de Allah yükseltir. Cahillere aldırış etmeyerek; af ve müsamaha yolunu tutan, bu iyiliği ile Allah'ın sevgisine mazhar olur. Dişini sıkarak sabretmek ve kusurları affetmek, ancak büyüklere yaraşan örnek davranışlardandır. Daha güzeli, insanın güçlü iken affetmesidir. Kötülüğü en güzel tarzda iyilikle uzaklaştırmak, faziletten yana nasibi olanların kârıdır.[256]

İnsan, elini kolunu kesenlere, "Allahım bunları affetmeden beni huzuruna alma." diye dua eden Hallac-ı Mansur gibi olmalıdır. Sadi Şirazi'nin dediği gibi, insanın hayatında hem bu dünyada hem ahirette rahat ve selameti iki şey temin eder:

"Dostlarına karşı mürüvvetkarane muaşeret ve düşmanlarına sulhkarane muamele etmek..."

İyi insan, kobra yılanlarına bile insanca yaşama adabını öğreten, akreplere insanları ısırma yöntemini unutturan insandır. İyi insan sözleriyle kobra yılanını deliğinden çıkarıp dans ettirebilir, yeter ki nağmesini bulsun. Akrebe sözünü dinletebilir, yeter ki söyleyiş tarzı bozuk olmasın. İnsan kin, nefret, öfke ve hırsın zindanına düşmemeli, bu duygularını ebedi bir zindana mahkûm etmelidir.

2007 yılı Kasım ayında ABD'de kendisini ziyaret eden bir doktorun "nefrolog" olduğunu, nefrolojinin böbrek hastalıklarıyla ilgili bilim dalı olduğunu öğrenen Gülen, *"Keşke bir de toplumdaki nefreti temizleyecek nefretoloji diye bir şey olsaydı!"* dedi. Gülen'e göre toplumun nefretten arınmasının yolu, *"Biri bana elli defa kötülük yapsa, bütün bunlar benim ona kötülük yapmamı meşru kılmaz."* düşüncesinin bütün fertlere hâkim olmasıdır. İyi insan, yolu cehenneme bile düşse, burada cehennem zebanileriyle dahi sohbet etmesini bilen insandır.

Gülen'e göre başkalarının hatalarına karşı gözsüz, kulaksız ve dilsiz olabilmek büyük erdemlerdendir. Birinin bir ayıbını örtmek, ona atlas

elbise giydirmekten daha hayırlıdır:

"Allah sizinle bir mukabelede bulunuyor: Başkasının günahını örterseniz ben de sizin günahınızı örterim… Bence bunu kaçırmamalı. Bunda ilâhî bir talattuf var. Sûre isimlerine bakın... Zina, iftira gibi hükümler daha çok olmasına rağmen, sûreye Nûr sûresi denmiş ve bu konu bir âyet. Bunlar insan ve topluma bakan önemli şeyler, kusurlara göz yummalı ve ilâhî ahlâkla ahlâklanmalıyız. İstemez misiniz Allah sizi de affetsin, o halde insanları affedin. Biri buraya geldi. Hakkınızda şöyle yanlış şeyler söyledim, hakkınızı helal edin dedi. Ben öyle bir şey bilmiyorum, öyle dediğinize ihtimal vermiyorum cevabını verdim. Hiç kimse yarın sizin yanınıza geldiği zaman suçluluk psikolojisine girmesin. Mesafe koyma bize ait olmamalı, önemli olan insanlar özür dileme adına geri döndükleri zaman sizi aynı yerinizde bulmalarıdır. Bulunduğunuz yerde durmanız lazım ki aradaki mesafe açılmasın. İnsanın durduğu yerde durması bir fazilettir. Geldiklerinde yaptıkları yanlışları yüzlerine vurup onları utandırmak, ezmek doğru değildir. Doğru olan, gönlünüzde herkes için bir sandalye olmasıdır. Gönlümüzü kale kapıları gibi açalım, pasaportsuz ve vizesiz girebilsinler…"

Allah, Nûr sûresinde, *"İçinizde fazilet ve imkân sahibi olanlar affedip müsamaha göstersinler. Siz de Allah'ın sizi affedip müsamaha göstermesini istemez misiniz?"* diyor. Bu, Allah ahlâkı ile ahlâklanmaktır.[257]

Allah, kimseyi insanların kusur ve günahlarını ortaya çıkartmak için görevlendirmemiştir. Hiç kimse yeryüzünde Allah'ın savcısı olmadığı gibi yol ayrımında durmuş trafik memuru da değildir. Allah bizi ne cehennemin ateşçisi ne de cennetin kapıcısı yapmıştır. İnsan başkalarının kusurlarını görmemek için âdeta gözlerine mil sürmeli, bunları duymamak için kulaklarına kurşun dökmelidir. İnsan, başkasından gördüğü kötülükleri, bilgisayarının hafızasındaki gereksiz dosyaları siler gibi kafasından silip atmalıdır:

"İmam Hadimi, birini fuhuş anında görsen, on defa bakıp, emin olunca

la havle çekip git diyor. Ben bir defa bakınca, ihtimal yanlış gördüm de, la havle çekip git diyorum. Başkasının savcısı değilim ki..."

Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılma dönemecine girdiği dönemde, Müslümanlar ile Hindular arasında çatışmalar vardır. Çocuğunu kaybeden bir Hindu baba, Müslümanlardan bir çocuk öldüreceğine ant içer. Fırsatını yakaladığı anda da bir Müslüman çocuğa saldırır. Olayı görenler müdahale eder ve çocuğu kurtarırlar. Ardından bu Hindu'yu Gandi'nin yanına getirirler. Gandi, niçin masum bir çocuğu öldürmek istediğini sorar. Hindu baba, "Onlar da benim çocuğumu öldürdüler." der. Gandi'nin ona cevabı şöyle olur:

"Bunun senin ölmüş çocuğunu geri getirmeyeceğini biliyorsun. Eğer ille de ölmüş çocuğunun yerini doldurmak istiyorsan, onlardan bir çocuk al, evlatlık edin ve onu kendi öz evladın gibi bağrına bas."

Gülen'e göre bu olay ister gerçek bir hikâye, ister efsane olsun, önemli olan bu hikâyedeki Gandi kadar iyi insan olabilmektir.[258]

Bir menkıbede anlatıldığı üzere; Hazret-i İbrahim yanına gelenlere inanıp inanmadıklarını sorup, inananlara ziyafet sofraları hazırlayarak inanmayanları ikramsız geri yollayınca Allah, Hazret-i İbrahim'e hitaben *"Ey İbrahim, onlar senelerden beri beni inkâr ediyor ve Zât'ıma yakışmayan değişik isnatlarda bulunuyorlar. Fakat Ben her şeye rağmen onların rızıklarını kesmedim."* diyerek bu hakikati hatırlatmıştır.[259]

İnsan, Allah'ın Bir Sanat Eseridir; En Büyük Yatırım İnsana Yapılmalıdır

İnsan, insan olarak Allah'ın bir sanat eseridir; Allah'ın sorumlu, onurlu kuludur. Kâinat insan için yaratılmıştır ve onun hizmetindedir. İnsanlara, sadece insan oldukları için saygı duymak ve sevmek, Yaratıcıya olan sevgi ve saygının bir ifadesidir. Bir kişi sadece kendisi gibi düşünenleri seviyor ve onlara sevgi duyuyorsa bu gerçek sevgi ve saygı değildir. Bu, bencilliğin ve kendini putlaştırmanın ifadesidir.[260]

Gülen, 1998 yılı Nisan ayında Fransız gazeteci Nicole Pope'a verdiği mülakatta bunu şöyle anlattı:

"En önemli mesele ahlâken mükemmel ve faziletli insan olma meselesidir. Farabi gibi ütopya yazarları, faziletli şehirden bahsedenler, şehri öne çıkarmışlardır. Hâlbuki insan daima önde düşünülmelidir. Şehir, medeniyet, ülke, belde arkadan gelir."[261]

1999'da Kanadalı yazar Fred Reed'e verdiği röportajda ise şöyle diyor:

"Hazret-i Ali'nin bir sözü var ki, ikinci cümlesi çok etkileyicidir: 'Sen kendini küçücük bir zerre sanıyorsun ama aslında tüm âlemler senin içinde kökleşmiştir.' İnsan Allah'ı yansıtan parlak bir ayna gibidir... Daha açık olmak gerekirse, insan özel bir varlıktır."

Bu yüzden en büyük yatırım, insana yapılan yatırımdır. Faziletli insanlardan oluşan bir toplum oluşturmak bazen bir, iki, hatta üç nesil sürecek bir çaba ister. Din, böyle insanlardan meydana gelmiş bir toplum hayatı adına yeri başka hiçbir şeyle doldurulamayacak bir dinamiktir. Çünkü insanlar mevcut kanunların yüzde 60-70'ini zekâlarıyla aşabilir. Onları durduracak tek şey faziletli yaşamaktır. Toplumdaki fertlerin kanun, kural ve yönetmeliklere devlet gücüyle ve hukuk zoruyla boyun eğmelerinden daha güzel olanı, bunu iman gücüyle ve gönüllü yapmalarıdır. Hikmetin başı ve insanlarda fazilet hissi Allah korkusuna dayanır. Din, İnsanın bu seviyeye erişmesine, gerçek insan olmasına yardım eder. Fazilet sahipleri aynı zamanda dünyada düzensizliği ve haksızlığı gidermeyi görev edinmiş insanlardır.[262]

Böyle bir toplumun inşası için çocuklar daha beşikteyken adanmışlık türküleriyle büyütülmeli ve rol gereği bile olsa çocuklar yalana alıştırılmamalıdır. Çünkü şuuraltı beslenme bu dönemde gerçekleşir. Bu yüzden anne ve babaların çocuklarını yetiştirecek ölçüde pedagoji ve psikolojiye ait bu bilgilere sahip olmaları gerekir. Nesilleri ihmal etmek, kalplerini ve ruhlarını inançsız hâle getirmek en büyük günahlardandır. Evlatlarını iyi yetiştirmeyen anne babalar affedilmez bir günah işlemişlerdir.

Hazret-i Ali'nin dediği gibi, insan bütün âlemlerin içinde gizli olduğu bir

varlıktır. İnsan sırlı mânâları nefsinde toplayan, bütün âlemlerin numunesi, bütün hakikatleri nefsinde tayyeden bir dürülmüş kitap mahiyetindedir. Bu sebeple kendisini küçük görmemelidir. İnsan Allah'ın isimlerinin en cami aynasıdır, bütün hakikatlere bir fihristtir. Allah, *"Ben arz ve semaya sığmadım ama mü'min kulumun kalbine sığdım."* diyor. Arz ve sema o kadar geniş olmasına rağmen, Allah'ın *"Mü'min kulumun kalbi beni alır."* demesi kalbin ne kadar önemli olduğunu anlatıyor. Allah bilgisinin yeri kalptir. Dil beyti-i Hudâ'dır. Hilafet unvanı, insanda odaklanan işte bu büyük mânâyı ifade eder.[263]

İnsanın kendisini bilmesi ve bir kitap hükmünde olan kâinatı bilmesi onun Allah'ı bilmesini sağlar. İnsan da kâinat gibi okunması gereken bir kitap hükmündedir. İnsanda hep iyinin ve güzelin nüveleri vardır. Kötünün ve çirkinliğin nüveleri gibi gözüken şehvet, öfke ve intikam gibi şeyler bile bir bakıma, dolaylı güzellikler için fidanlıklar hükmündedir. Öfke duygusu insana, nefse karşı öfkelenmek için verilmiştir. İnat, hakta sebat için verilmiştir. İnsan hep daha mükemmeli istemelidir. Olduğu yerde kalan kuş, havada bile olsa düşer. İnsan sürekli bir değirmen taşı gibi hakikatin etrafında dönmelidir.[264]

İnsan, kendisine verilen imkânları en son milimine kadar değerlendirip kâmil insan olma yolunu araştırmalıdır. Aramayan bulamaz. Ciddiyetle arayan bulur. Marifet peşinde olan, içinde bal olduğunu bildiği çeliğin etrafında altı ay dolaşıp delik arayan, delik bulamayınca bir yerden tükürük atan ve çeliği paslandırıp delmeye uğraşan karınca gibi olmalıdır.

"Allah bize ne vermişse, akıl, mantık, his, muhakeme, vicdan, önsezi, sır, hafi, ahfa, fiziki güç, kuvvet, bunların hepsini birden seferber ederek kullanma, bunları yaratılış gayesine uygun kullanmak. Asıl mesele bunu yapmak..."[265]

Kamil insan, her an Allah'ın huzurunda olduğu tavırlarından belli, görüldüğü zaman Allah'ı hatırlatan insandır. Hakiki mü'min Allah'ı ifade eden bir âyettir.[266]

İnsanın yaratılmasında maksat, insanı kâmil olma, Allah'ı hakkıyla bilme

ve onu amele dökmedir. İnsan dünyaya Allah ile münasebetlerini güçlendirmek için gelmiştir ve insana yeryüzü halifeliği makamı bunun için verilmiştir. İnsan için gerçek hayat ilim ve irfanla kabildir. Öğrenmeyi ve öğretmeyi ihmal edenler, öğrendiklerini başkalarına aktarmayanlar hayatta olsalar bile ölü sayılırlar.[267]

Bilinmesi gerekli olan şeylerin başında Allah gelir. Dine hizmet edenler ne yaparlarsa yapsınlar, asli vazifeleri Allah'ı sevdirmektir. İslâm dini, Allah'ı sevdirme dinidir. Allah için nasihat, Allah'ı sevdirme ve tanıtma demektir. Allah sizi sevmedikçe, siz Allah'ı başkalarına sevdiremezsiniz.

Gülen'in düşüncesinde, yeryüzünde hiçbir şey i'la-yı kelimetullahtan daha önemli değildir. İ'la-yı kelimetullah, öncelikle Yaradan'a karşı bir kulluk borcu ve yaratılmışa karşı bir hizmet görevidir. "Önümüzdeki elli, yüz seneyle ilgili projeniz nedir?" diye sorulduğunda Gülen, *"Allah rızası ve i'la-yı kelimetullah. Başka bir şey değil."* cevabını veriyor.

2014'te Prof. John Esposito'nun, "Bu güne kadar dünya tarihinde görülmeyen bir hareketi 10 senedir izliyorum; İslâmiyet'te bugüne kadar böyle bir açılım olmadığı gibi; Hristiyanlıkta, Musevilikte, Uzakdoğu dinlerinde de yok. Nasıl bir duygu sizi bu işe itti?" sorusuna Gülen şu cevabı veriyor:

"Âlemşümul bir din olan İslâmiyet'i bütün güzelliği ile göstermek, en yüksek yaratılışta yaratılan insanlığın istifadesine sunmak duygusu bizim için itici bir faktör oldu. Bu dine gerçekten inanmış bir ruh, bütün insanlığı Yaratandan ötürü sever, şefkat gösterir ve gönlüne girene mutlaka bir sandalye sunar, onun gönlüne giren ayakta kalacağı endişesine kapılmaz. İslâm bütün İnsanlığı kucaklayacak evrensel insani değerlere sahip bir dindir. İslâm'ın özüne uygun yaşandığı bir atmosferde neşet ettim... Efendimiz'in *'İnsanların en hayırlısı insanlığa hizmet edendir.'* ifadesi bize rehber oldu. Çok küçük imkânlarla ve dar dairede de olsa Allah'ın sevki ile yeni bir dünya; sulh-u umumiyi temin edecek, düşmanlığın olmadığı, birbirine saygılı yepyeni bir dünya inşa edilebileceği inancıyla Hizmet

gönüllüleriyle beraber bir yolda yürümeye koyulduk. Cenab-ı Hak da adanmış ruhları hep bir sonraki adımlara sevk etti ve şu anki manzarayı hâsıl eyledi."

Nasıl ki bir insan 70 senelik kısa bir dünya hayatında rahat etmek için 15-20 yılını okulda öğrenci olarak geçiriyorsa; iki kutup arası rakamlarla ifade edilemeyecek ebedi bir hayatı kazanmanın en garantili yolu, insanlara Allah'ı anlatmaktır. Gönüllere talip olmak, her insana Allah'ı anlatmak, Allah'ı duyurmaktır. Hiçbir iş, insanları iyiliğe çağırmak ve kötülükten alıkoymak kadar kıymetli ve kutsal değildir. Bir insanın Allah'la tanışmasına vesile olmak, üzerine güneşin doğup battığı her şeyden hayırlıdır.

Dünya ve Ahiret Mutluluğunun Kaynağı İ'la-yı Kelimetullah'tır

Bunun içindir ki, Allah yeryüzüne bütün peygamberleri sadece bu görevle göndermiştir. Eğer Allah indinde Allah'ı anlatmaktan daha kutsal bir görev olsaydı, en sevdiği kulları olan peygamberleri o görevle gönderirdi. İ'la-yı kelimetullah gibi yüksek bir hizmette Allah tarafından istihdam edilmiş olmak, başlı başına en büyük mükâfattır. Çünkü dünya ve ahiret mutluluğunun kaynağı i'la-yı kelimetullahtır.

Kur'ân-ı Kerim'de iki yerde geçtiği gibi, dünya hayatı ölümden sonraki ebedi hayat karşısında bir gün veya daha az bir zaman dilimi gibidir. Kur'ân perspektifinde dünya hayatı, ahiretin yanında geçici ve değersiz bir metadan, geçici bir oyun ve eğlenceden başka bir şey değildir. Dünya hayatı ahiret karşısında rüzgârın savurduğu çerçöp gibidir. Allah'ın insanlara verdiği mal, mülk, çoluk çocuk dünya hayatının süsleridir, birer imtihan konusudur. Bu dünya hayatı, insanların kendi aralarındaki karşılıklı övünme, mal ve nesil çoğaltma yarışıdır. Allah nezdinde insana değer kazandıran şey ne malları ne de evlatlarının çokluğudur, iman edip yararlı işler yapmasıdır. İnsan mal, mülk istemekten usanmaz ama ahiret asıl yerleşilecek yerdir, ebedi ahiret diyarı hayatın ta kendisidir. Allah katında baki kalacak olan şey, dünyada yapılan yararlı işlerdir.[268]

"Biz buralı değiliz, burası bir han... Bu dünya için boğuşanlar ne yaptıklarını bilmiyorlar. Rabbimizle irtibatta kusur etmemek lazım... Allah tarafından sevilmek ne demektir? Bir milyon sultanlığı aşar. İnsanın nihai hedefi bu olmalı, kalbi itminana kavuşmalı. Madem Allah var, her şey var. O olduktan sonra insanın ne eksiği olur ki? Biz yolcuyuz, ahiret eksenli yaşamak lazım. Dünya öbür âleme götüren köprü, ahiret varidatını veren tarladır... Bu yüksek hedeflere kilitlenmiş insanlar, berisini tenezzül sayar. Zât-ı Ulûhuyet'in hoşnutluğu karşısında trilyon sene cennet hayatı bile bir şey ifade etmez. İnsan Rıdvan'a talip olmalıdır."[269]

"Elim ayağım tuttuğu müddetçe hizmet etmeliyim mülâhazası taşımalıyız. Ben hizmet ederken ölmek istiyorum." diyen Gülen, i'la-yı kelimetullah yolunda yürüyen insanları tanımlarken *"adanmış ruhlar"* deyimini kullanıyor. Adanmış ruh, 71 yıllık ömrünün 35 yılını zindanlarda geçiren, zincirlere bağlanıp ağır işkencelere tabi tutulan *Güneş Ülkesi*'nin yazarı İtalyan düşünür Tommaso Campanella (1568-1639) gibi, elinin teriyle demir parmaklıkları çürütmeli ve düşüncelerinden taviz vermemelidir. Bu güç, ancak 60 yaşından sonra hapis hayatından kurtulan Campanella'yı ve verdiği özgürlük mücadelesini geleceğe taşıdı. Michelangelo'yu (1475-1564), sanatın zirvesine çıkaran da adanmışlığıydı.[270]

Bu gönüllüler hareketinin en önemli dinamiği adanmışlıktır. Dünyanın kan revan içinde olduğu birçok bölgede hizmet eden bugünkü gönüllüler, yaşanmazları yaşayan ve yaşatan mânâ erleridirler. Onlar gözyaşı ve fikir işçiliği ile dünyayı bir iman ve inanç bahçesine dönüştürme peşindedirler. Diğergamlık ve başkaları için yaşamak sevginin en büyük alametidir. Yaşatma ideali, kalbi Allah sevgisi ile dolu olanların bir vasfıdır. Hasbilik ve adanmışlık üzerine kurulmuş bir davadır bu…

"Biz saniyeyi senelere çevirme mimarları olmaya çalışıyoruz. Mesleğimiz yaşama değil, yaşatma mesleğidir. Yaşatma arzusuyla yaşama zevkinden vazgeçme hareketi, sevgi yoluna adanmışlar hareketi... Bunlar da şahsi arzulardan vazgeçme ile olabilir. 15-20'li yaşlardan itibaren dinime hizmetten başka bir şey düşünmedim. Bizim için iki vazife var. Hizmetten asla dur olmamak, hizmet delisi, hizmet sevdalısı olmak ve hizmetin

neticesini Allah'tan bilmek... Bu hususta cennet bile talep edilmez. Sadece rıza-i ilâhî istenir. Her şey sizin zamanınızda gerçekleşmeyebilir. Bir sonraki nesil, ondan sonraki nesil bazı şeyleri görebilir. Önemli olan sizin kendi zamanınızda üstünüze düşen vazifeyi yapıp yapmadığınızdır. Eğer bu işin hakikatinin delisi iseniz öbür tarafa da gitseniz Allah size işinizin buradaki semerelerini seyretme imkânı verir. Ama işin esası onu burada görmemektir, görmeyi istememektir. Allah'ın öbür taraftaki lütufları çok daha engin ve çok daha başkadır. Orada gözün görmediği, kulakların işitmediği, hiçbir hayalin tasavvur edemeyeceği lütuflar sizi bekliyor. Hedefimiz, dünyanın her tarafı güllerle dolsun. Sonra Allah bizi götürsün (ruhumuzu alsın)."

Bir insan şerefini arttırmak istiyorsa, varlıkların en şereflisi olarak yaratılmış insana hizmet etmelidir. İmana ve insanlığa hizmet eden kişi, fani hayatını ebedileştirmiş ve ebedi mutluluğu elde etmiş olur. Hayır işlerinde yürüyenler niyetlerinden dolayı, hayatlarında yapmak isteyip de yapamadıklarının da sevaplarını alırlar. Allah'ın en sevdiği kişi, ona iman eden ve insanlara faydalı olandır. Kur'ân-ı Kerim, *"Hayırlı işlerde birbirinizle yarışın."* diyor. Kur'ân, birçok âyetinde mü'minleri yararlı işler yapanlar olarak tarif ediyor. Allah, iman edip yararlı işler yapanların günahlarını örtüp affedeceğini ve onları en güzel şekilde mükâfatlandıracağını vadediyor.[271]

Adanmış insan, kendisine bir arpa kadar değer vermez. Yaşama zevkini yaşatma zevki adına terk etmiş kişidir. O, kendi zevk kaynaklarına kezzap dökerek kurutmuş kimsedir. Kendisini herkesten aşağı, herkesi kendinden üstün görür. Başkalarını kendine tercih eder.

Adanmış insan, kimse varlığına takılıp tereddüt yaşamasın diye hep bir Huma kuşu gibi gölgesiyle var olma yolunu seçer. Görünebilme noktalarında durmaz ve ganimete adını yazdırmaz. Huma kuşu; talih kuşu, devlet kuşu olarak bilinir. Daima göklerde uçar, asla yere inmez ve gölgesi kimin başına düşerse iyi talihe ereceği düşünülür. Ayaklarının olmadığı ve

dirisinin asla ele geçmediği rivayet edilir.

2016 yılı mayıs ayında ABD'nin Chicago şehrinde görüştüğüm Chicago Üniversitesi öğretim Üyesi Prof. Martin Marty'ye, 2015'te Fethullah Gülen ile yaptığı görüşmeyi sordum. Prof. Scot Aleksandr ile birlikte Gülen'i ziyaret etmişlerdi. Bu ziyareti, editörlüğünü yaptığı ve California Üniversitesi'nin yayınladığı *Hizmet Means Service* kitabının çıkmasından sonra yapmıştı:

"Kitap yayınlanana kadar ziyaret etmedim. Gülen ile görüşmemde yüzde yüz bir sekine hissettim. Çok mütevazi. Sufi gelenekten gelmesine rağmen, bir mantık profesörü gibi konuşuyor. Görüşmemizde baktım ki, o da bizimle, bizim meselelerimizle ilgili. Görüşme tek taraflı değildi. Bugünlerde ruhu olmayan ve mantıksız hareket eden biriyle mücadele etmek durumunda olduğu için çok rahatsız olduğunu sanıyorum. İnsanlar iyiliği ve güzelliği reddedemez. İnsanlar bir iddiayı reddedebilir ama nezaketi kimse reddedemez. Gülen'in cömert bir ruhu var. Kendisini başkalarının istifadesine hazır tutuyor. Kimseye tepeden bakmıyor. Bunu vaazlarında görebiliyorsunuz. Vaazlar normalde tek yönlüdür. Ama Gülen, sanki karşıyı dinlermiş gibi ona göre konuşuyor. Keşke Türkçe bilseydim. Birçok kitabı bitirince, kapatıp bırakıyorum, bitirdim diyorum. Ama Gülen'in kitaplarında bir karşılıklı konuşma var. 'Hadi karşılıklı konuşmaya başlayabiliriz.' diyor."[272]

Prof. Martin Marty'nin dediği gibi, Gülen ve takipçileri, kendilerini insanlığın istifadesine hazır tutan, hayatlarını Hizmet'e adamış insanlardır. Onlar, siyasi kavga ve emellerden uzaktırlar. Çünkü Allah rızası için dine ve insanlığa hizmet etmenin maddi bir karşılığı yoktur. Hizmet felsefesine göre, bir tek şeyin beklentisi içinde olunabilir, bir tek şey için hırs gösterilebilir. O da Allah rızasıdır. Kendisini Allah yoluna adamış insanlar, devlet ve hükümette mevki alma gibi sevdalar taşımamalıdır. "Ben din için çalışayım; Allah bana iktidar versin." düşüncesi, Allah'la pazarlık yapmaktır.

"Şu işin (Hizmet'in) bir gününü terk edince cumhurbaşkanı olma yolu açılacak olsa benim arkadaşımsa ona talip olmaz. Peygamberlerin mirasını devam ettirmeyi insan neye değiştirirse değiştirsin hata etmiş olur. Dünyaya, valiliğe, kaymakamlığa talip olma değil, Allah'ı anlatmaya talip olma… Rabbim dinimi anlatma vazifesini aldığında canımı alsın. Ben bir tek

şeyin arkasından koşarım, o da Rabbim ve rızası. Onun dışındakiler deniz suyu gibidir. Ona doyamazsınız. En büyük makamı da elde etseniz, yine de doymaz, ötesini istersiniz."

Adanmış insanın bedeli sadece Allah rızası olmalıdır. Gaye-i hayali i'la-yı kelimetullahtır ve fiyatı cennettir, Allah rızasıdır. Bunların dışındaki hiçbir şey insana bedel olamaz. İnsanın izzet, haysiyet ve şerefi hepsinden daha yüksektir. Satın alınamayan insan olmak lazımdır. Allah'ın rızasına kilitlenmiş birisi hiçbir şeyle satın alınamaz. Gaye rızaya ermektir. Bunun en önemli vesilesi de i'la-yı kelimetullahtır. Adanmış insan, Allah'ın kendisine verdiği her şeyi infak eder. İnfak her şeyde olur; ilimde, malda, düşüncede... Amel defteri kapanmayacak insanlar arasında şunlar sayılmıştır: Yolcular için ibadet ve barınma mekânı yapanlar, su ihtiyacı olan bir beldeye nehirden veya kuyudan su temin edenler, hayatta ve sağlıklı iken malından infak edenler, ilmini başkalarının istifadesine sunup insanlara ilim öğretenler…

Kur'ân, Allah yolunda infakı şiddetle tavsiye eder, Allah rızası ve ahiret için mü'minleri mallarını bağışlamaya ve kötülüğe iyilikle mukabele etmeye davet eder. Kur'ân, Allah'a verdikleri sözde duran mü'minlerin vasıfları olarak infak etmeyi ve kötülüğe iyilikle mukabele etmeyi birlikte sayar. Onlar bollukta da, darlıkta da Allah yolunda harcarlar. Kendileri de pek ihtiyaç duydukları halde yiyeceklerini, sırf Allah'ın rızasına ermek için fakire, yetime, esire ikram ederler ve "Biz size sırf Allah rızası için ikram ediyoruz, yoksa sizden karşılık beklemediğimiz gibi, bir teşekkür bile beklemiyoruz." derler. İnfak edenler, mallarını Allah'a ödünç vermiş olurlar. İnfak insanın kendi iyiliği için ahirete yaptığı hazırlıktır. İnsan ahirete her ne gönderirse mutlaka onu Allah'ın nezdinde bulacaktır, hem daha üstün, daha hayırlı ve mükâfatı, yani kârı kat kat artmış olarak... Allah, infak edenlerin günahlarını bağışlayacağını ve kusurların örteceğini vaat ediyor.[273]

Allah'tan Niyazım Ahirete Giderken Geride Beş Kuruş Bırakmama...

Gülen, kitaplarını ve kendisine hediye olarak gelen bütün değerli eşyaları vakfetti. Ahirete bir tek kuruşla gitmek istemediği gibi, yakınlarına geride miras olacak en ufak bir malvarlığı olmayacaktı. Gülen, bir dönem yakın arkadaşlarına evlerin en fazla üç odası olması tavsiyesinde bulundu. İşadamı olmayan, imamlık veya öğretmenlik yapan yakın arkadaşlarının çoğunun bir evi yoktu. İmamlık yapan bir yakın arkadaşı, miras kalan bir daireyi vakfetti.

"Allah'a hep dua ettim, 'Ya Rabbi, bana, kardeşlerime, aileme dünyevi imkânlar verme! Kardeşlerimi birilerinin iş yerinde, fabrikalarda çalışmadan halas eyleme! Allahım, beni onlarla utandırma!' dedim. İşçi olarak çalıştılar, işçi olarak emekli oldular ve hiçbir şeye sahip olmadılar. Çoğu kira evinde oturuyorlar. Kendi adıma da öyle düşündüm, onlar adına da öyle düşündüm. Bana lazım değil bu, dünya bana lazım değil. Herkes beni evvel ahir kut-u layemutla geçinen bir insan olarak tanısın. Cami penceresinde üç sene kalırken esasen, işte o dünyanın metaına temas etmemek içindi... Altı sene bir tahta kulübede döşeksiz yatarken, dünya mal u menaline meyletmemek içindi. Allah buna şahit... Ben belli ölçüde cami pencerelerinde, tahta kulübelerde yaşadım. Dünya zevki namına bir şey tatmadım diyebilirim. Tefahür niyetiyle değil, benim döşeğim ancak 55 yaşından sonra oldu (ağlamaklı), yanlarım ağrımaya başlamıştı, o güne kadar hasırda yattım. Yatağım yoktu. Tahtamın üzerine oturdukları zaman burada mı yatıyorsun derlerdi. Bir defa yemek yemeye imkânım varsa bir defa yemek yiyordum, diğerini çayla, bir simitle idare ediyordum. Allah'tan niyazım; ahirete giderken geride beş kuruş bırakmama... Sırtımdaki elbiselerimi de sadece iç çamaşırı, gömleğim kalmak üzere, onları da vererek, ahirette hesabını vereceğim bir şeyle Allah'ın huzuruna gitmek istemem. Şimdi kitapların telifleri var, ondan çok memnun değilim, fakat başka bir imkânım da yok.. Belli şeylerde onu kullanıyorsunuz, bazı arkadaşların ihtiyaçlarında kullanıyorsunuz, hastanede kullanıyorsunuz..."[274]

2015'in Ramazan bayramında, yeni gelen telif parasıyla bütün misafirlerine hediye dağıtan Gülen şöyle diyordu:

"Hepinize birer çikolata (hediye) dağıtacağım. Teliflerim geliyor. Öbür tarafa (ahirete) giderken hiçbir şey bırakmak istemiyorum. Allah'ın huzuruna giderken, bir arpa kadar hesapla gitmemek lazım."

Gülen, bu kitap telifleriyle yaşadığı mekândaki odasının ve dersler,

sohbetler için kullandığı salonun kira bedeliyle beraber diğer masraflarına karşılık her ay düzenli olarak vakfa bağışta bulunuyor. Bu bedel normal bir kiradan çok yüksek bir rakamdır. 21 Ocak 2017 tarihli görüşmemizde şöyle dedi:

"Ahirette Allah sorar, burası vakıf binası. Her ay kira veriyorum. Bu salondaki halıyı kendim satın aldım ki üzerinde namaz kılayım... Hizmet'e ait bir paraya elimi sürmedim."

Kim Allah için olursa, Allah da onun için olur. Allah'ın değer verdiği şeylere saygı duymak Allah'a saygı duymaktır. Hırs rıza-i ilâhiyi tahsil için verilmiş, onun vesilesi ise i'la-yı kelimetullahtır. Dünya hırsı aldatır ve insanı Peygamber silkinden koparan duygudur: *"Allah'ın rızasını bir an önce tahsil etmeye çalışma haricinde hırs bir mü'min için çok hatarlıdır..."*[275]

"Kamil bir insanın kamilane bir sözü: 'Faniyim fani olanı istemem. 'Ebedi saadeti hiçbir şeye değişmem." diyen Gülen şöyle devam ediyor:

"Beklentisizlik, ücretsizlik peygamber mesleğidir. Enbiya-i izamin hepsi aynı şeyi söylüyor: 'Yaptığımız hizmetlerin karşılığında bir sey beklemiyoruz.' Ben sevgi karşısında bir şey beklemiyorum, çünkü karşılığı olan şeyler samimi değildir. Bir beklentimiz varsa o Hak'tandır. Adanmışların gelecek adına hesapları olmaz... Tasavvuf, âleme yâr olup bar olmamadır diyor, İbrahim Hakkı. İnsan, Allah'ın rızasına kendi arzularını eklememeli. Başka şey istemeye gerek yok. Âleme yar olup bar olmamalı. Ya bağistan olacaksın ya da haristan olacaksın ve dikenlere teslim olacaksın. Hak seni doğru bildikten sonra, halk seni nasıl biliyorsa bilsin. Bediüzzaman 'Ben kendimi beğenmiyorum, beni beğenenleri de begenmiyorum.' diyor. Bülbül, *in ecriye illa alellah* (ecrini Allah'tan bekleme) kahramanıdır. Gülün başında çok dil döker ama gülün yağını başkaları sürer... Kendimiz için yaşamamalıyız, sahabi yaşarken geride ne bırakmış? Emevi ve Abbasi serveti, sahabinin bıraktığı şeyler. Başkalarına bırakıp gitmek lazım. Sen toprağın bağrına tohum at, toprağa emanet et tohumu, bırak git, gözün arkada kalmasın, o başağa yürür. Arkadan kim gelirse gelsin, kim hasat ederse etsin. Mesleğimizin esası..."[276]

***

"Cenabı Hakk'ın emirleri karşısında ağaçlar gibi ol, kök sal. Dalına konan kuştan, gölgene sığınandan, meyveni yiyenden bir şey talep etme. İsterse kuşlar dalına konmasın, kimse gölgene

gelmesin. Ama sen hep bir ağaç gibi ol. Söğüt gibi... İnsan yüksek hedeflere yönelmeli, o zaman Allah katlayarak verir... Hiç kimse Allah'ın mükâfatlandırdığı gibi mükâfatlandıramaz ki! O zaman, ne diye yaptığınız işi insanlardan mükâfat beklentisine bağlayacaksınız ki?.."[277]

Havariler ve Sahabiler Dini Hakiki Mânâda Yaşadılar, İnancın Kahramanları Oldular

Din yolu, peygamber yoludur. Dinin muhafazası peygamber mesleğidir. Öyleyse insan tıpkı peygamberler gibi fevkalâde hacalet ve tevazu içinde bu görevi yerine getirmelidir. Bu dünya hizmet dünyasıdır, mükâfatın yeri ahirettir. Bediüzzaman'ın, *"Allah için çalış, Allah için hareket et, Allah için tanış."* sözü bunu çok güzel ifade ediyor. Bir taraftan "Allah bana güç verirse Samanyolu'nu yerinden oynatabilirim, kimse olmasa Allah'ın izniyle dünyanın rengini değiştirebilirim." diyecek kadar insanın himmeti âli olmalıdır. Ama bir taraftan da "Ben olmasaydım bu işler daha iyi olacaktı." diye düşünecek kadar kendisini mükâfatta yok saymalıdır.

"Bizim yerimizde başkası olsa, meseleyi ikiye katlardı. Bizim düşüncemiz bu olmalı... Fetih sûresinde Allah mü'minlere istiğfarı vaat ettiğini söylüyor. Bu, kazanılan fethin ve başarıların üzerine söyleniyor. İnsanların bunları kendilerinden bilmesi mümkün olduğundan, buna dikkat çekerek istiğfar etmelerini söylüyor. Aynı şeye Nasr sûresinde de işaret ediliyor. Allah'ın takdiri dışında başarıları düşünme ve kuvvetine güvenme, kendini bir şey sanma farkına varmadan şirke girmedir. Burası istiğfar makamıdır. İmkân varsa her gece *el-Kulûbu'd-dâria*'daki Hasan Basri hazretlerinin istiğfarla ilgili usbiyesini (haftalık virdi, zikri) okumalı. İstiğfar çok önemlidir. Ben hayali yanılmalar karşısında her gün 100 defa istiğfar ediyorum. Hadis günde 100 defa istiğfar edin diyor. Efendimiz farklı zamanlar içerisinde bir günde 100 defa istiğfar ediyor. Dili istiğfara alıştırma çok önemlidir."

Adanmış insanlar, dini tabiatı haline getirmiş insanlardır. Din, halden (temsilden) ve muameleden ibarettir. Hristiyanlığın hızla yayılmasında havarilerin Rabbani olmaları, yani adanmış olmaları önemli bir faktördür.

Onlar adanmışlardı. Hiçbir şey onları davalarından vazgeçiremiyordu. Adanmış insan böyle olmalıdır. Hazret-i İsa'nın havarileri ve Hazret-i Muhammed'in arkadaşları sahabiler, gittikleri ülkelerin dillerini bilmiyorlardı. Ama Hazret-i İsa'dan sadece otuz yıl sonra takipçileri Roma'yı sarstı. Bunun sebebi onlardaki dava adamı gücüydü. Havarileri ve sahabileri başarılı kılan şey samimiyetleri ve yürekli olmalarıydı. Onlar inancın kahramanlarıydı.

Samimiyet öyle bir sırdır ki, buzdağlarını bile eritir. İlk dönem Hıristiyanları olan Hazret-i İsa'nın saf ve samimi takipçileri, arenalarda aslanların ağzına atıldılar, ağaçlarda sallandırıldılar ve ateş dolu hendeklere atıldılar. Ama bütün bunlara rağmen dinlerinden dönmediler. Ve bu uzun mücadeleler sonunda başarılı oldular. Konstantin, Hıristiyanlığı Roma'nın resmi dini olarak kabul etti.

İslâm'la ilk buluşanlar, çok kısa bir zamanda tarihin akışını değiştirdiler. Hazret-i Osman döneminde Hazar denizi aşıldı, Amuderya'ya varıldı, Aral gölü çevresi ve Palandöken Müslümanlıkla tanıştı. Hazret-i Ali döneminde İslâm, Öküz nehrine ve Cebelitarık boğazına kadar bu dava adamları sayesinde ulaştı. O dönemde Müslüman elçileri, Çin sarayına kadar ulaştıran şey buydu.[278]

İslâm kaynakları Hazret-i Muhammed zamanında yaşamış olan yüz bin sahabeden bahsetmesine rağmen Medine mezarlığında yatan sahabe sayısı on bin bile değildir. Demek ki geriye kalanları i'la-yı kelimetullah için yollara düştüler. Sahabiler dünyanın neresinde bir kara parçası olduğunu duymuşsa oraya Allah'ın adını duyurmaya gittiler. Allah'ın yüce dinini en üst düzeyde temsil ettiler. Onlar dünyaya karşı çok ilgisiz, ahirete çok düşkündüler. Dıştan bakanlar onlara deli derdi. Çünkü onların yaptıkları şeyler, aklı durduracak, hayalleri donduracak çaptaydı. O yüzden, otuz sene kadar süren sahabe dönemi, ihtişamlı bir dönemdir. Sahabe ve ondan sonra gelen iki neslin asrı, yalanın olmadığı ve yalandan alabildiğine uzak kalındığı bir asırdır. Yalan onlardan sonra zuhur etmiştir.

Gülen ABD'deyken bir gün babasını rüyasında gördü. Yanındaki bir arkadaşı rüya tabirleri ansiklopedisine baktı. Ansiklopedide, rüyasında babasını gören kişinin muradına ereceği, bir yitiği varsa onu bulacağı yazılıydı. O gün Gülen'in yanında olanlar, bunu Gülen'in yakın bir zamanda Türkiye'ye dönmesini sağlayacak şartların oluşması şeklinde yorumladılar. Ancak Gülen'in onlara cevabı çok farklı oldu:

"Benim yitiğimi bulmam çok zor. Çünkü benim yitiğim hepimizin yitirilmiş cennetidir. Yitiğimiz manevi dinamiklerimiz, dinimizi anlatma heyecanıdır. Yitirdiğimiz yolumuzdur... Diğer yitiklerime gelince, onlara zerre kadar bile önem vermem. Zaten başka bir şeyim de olmadı ki onları yitirmiş olayım. Kendimi bile yitirsem, Allah şahit ki aklıma gelmez. Yeter ki biz, bir an önce kaybettiğimiz asıl yitiğimizi bulalım."

Adanmış insan, iddia adamı değil, hareket ve aksiyon adamıdır. İnsanların teveccühünü, nazarlarını aramaz, onlar Allah'ın ihsanıdır:

"Sevgi kahramanları, mutlaka dünyanın her tarafına gitmeli, Hak ve hakikati muhtaç gönüllere ulaştırmalıdırlar. Bu sayede dünyanın değişik yerlerinde, şu anda insanlara ütopya gibi gelen, evrensel insani değerlere saygıyla dopdolu bir yapıya sahip fert, aile ve toplumlar meydana gelecektir. Bu adanmışlar, Müslüman diliyle İslâm'ı anlatırken, davranışlarıyla da onu yaşamak ve insanlara numune olmak zorundadırlar. Bunun için de onlar ubudiyetlerinde, tefekkürlerinde, anlayışlarında, muamelelerinde, ticaretlerinde ve sosyal ilişkilerinde doğuyu ve batıyı hayran bırakacak bir seviye insanı olmalıdırlar. Ancak bu sayede, insanlara bu hal ve davranış dili karşısında ütopik gibi gelen bir insanlık anlayışı gösterilebilecektir... Evrensel insani değerler adına bir yeniden diriliş olan bu mesele için herkes neyi varsa onunla seferber olmalıdır. Fabrikası olan fabrikasıyla, işi olan işiyle, zekâsı olan zekâsıyla, ilmi olan ilmiyle, idraki olan idrakiyle, enerjisi olan enerjisiyle seferber olarak, mukadder olan yeni bir dirilişte payının olmasına çalışacaktır."[279]

Bugün ihtiyaç duyulan insan, *"Ateş nereye düşerse düşsün beni de yakar."* diyen, dünyanın neresine bir ateş düşse bağrı yanacak kadar duyarlı olan insandır. Hangi vadide, hangi dağın arkasında olursa olsun, mazlum bir çocuğun hali bu insanın içine bir kıvılcım gibi düşer. Böyle bir insan, başkaları için yaşar:

"Mesleğimizin temel esaslarından, ateş nereye düşerse beni yakar. 'Ateş düştüğü yeri yakar.' bencil insanların sözüdür. 'Ateş hem düştüğü yeri hem de beni yakar.' insan olmaya adım atmış, mesafe almaya başlamış insanların sözüdür. 'Ateş önce beni, sonra düştüğü yeri yakar.' işte bu gerçek kemale ermiş, diğergam insanların sözüdür. Bediüzzaman'ın cehennemin ateşleri içinde yanmaya razıyım ifadesi, insan-ı kâmil olmanın bir neticesidir. Hazret-i Ebu Bekir, 'Allahım vücudumu öyle büyüt ki cehennemi ben doldurayım, oraya başkaları girmesin.' diyor."

"Hizmet, Yüksek İnsani Değerler Etrafında Toplanmış İnsanlar Hareketidir"

2006 yılında Gülen'i ziyaret eden Maryland Üniversitesi siyaset bilimi profesörü ve Orta Doğu uzmanı Louis Cantori, Gülen'le yaptığı sohbette, "Gülen hareketi" deyimini kullanınca Gülen şu itirazı yaptı:

"Bu hareketin benim ismimle anılmasına razı değilim. Ortada bir dert var. Bu dertten muzdarip olanların bir araya geldikleri bir dava var. Mutlaka bu harekete bir isim koymak istiyorsanız şöyle diyebilirsiniz: Yüksek insani değerler etrafında toplanmış insanlar hareketi. Bu, insan merkezli bir harekettir ve felsefesini İslâm Peygamberi Hazret-i Muhammed'in bir Yahudinin cenazesi geçerken *'O da bir insan'* diyerek ayağa kalkmasından alır."[280]

Hazret-i Peygamber, önünden bir cenaze geçince ayağa kalkar. Yanındakiler, *"O bir Yahudi."* derler. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber, "O da bir insan." cevabını verir. Prof. Cantori, Mısır'ın başkenti Kahire'deki Ezher Üniversitesi'nde İslâm Felsefesi üzerine çalışmış önemli bir Orta Doğu uzmanıydı.

Gülen 2008'de, *Foreign Policy* dergisine verdiği röportajda, Hizmet hareketinden "Gülenizm" olarak söz edilmesini ve takipçilerine "Gülenist" denilmesini kabul edemeyeceğini şöyle ifade ediyor:

"'Gülenizm', 'Gülenist' gibi şeyleri kabul etmiyorum... Bazı insanlar benim bir hareketin lideri olduğumu düşünüyorlar. İnsanlığa hizmet eden ve Allah'ın rızasını kazanma peşinde olan insanların gayretini görmezden geliyorlar. İnsanların cömertliğini görmezden geliyorlar."[281]

2015 yılı Aralık ayında Gülen'in öğrencilerinin ABD'nin Maryland eyaletinde, Atlas okyanusunun kenarındaki bir otelde yaptıkları bir haftalık kitap okuma kampını ziyaret ettim. Gülen ve Hizmet hareketi üzerine *Embrace The World* (Dünyayı Kucaklamak) kitabını yazan Washington'daki Georgetown Üniversitesi Öğretim üyesi Prof. Ori Soltes de kampı ziyarete gelmişti. Prof. Ori Soltes, Amerika Katolik Üniversitesi'nden Prof. Sidney Griffith ile birlikte birkaç ay önce Gülen'i Pensilvanya'da ziyaret etmişti. Bu görüşmede Prof. Soltes, Gülen'e şu soruyu yöneltmişti:

"Hz. Muhammed bugün gelse, IŞİD için ne derdi?"

Gülen, Prof. Soltes'in bu sorusuna cevap verirken, sözlerine şu düzeltmeyi yaparak başladı:

"Ben o Peygamber ufkuna sahip değilim ki bu sorunuza cevap vereyim..."

Prof. Soltes, bu sorusuna Gülen'in böyle bir girişle cevap vermesini, o görüşmenin en etkileyici anlarından biri olarak aktardı.

Foreign Policy ve *Prospect* dergilerinin dünyada "100 büyük entelektüel" oylamasında, takipçilerinin yoğun katılımı ile 2008'de birinci olması üzerine, *Foreign Policy* dergisinin "Dünyanın büyük entelektüelleri listesinde isminizin birinci olması karşısında neler hissediyorsunuz?" sorusuna Gülen şu cevabı veriyor:

"Dünyada önemli bir kişi olarak seçilmeyi hiçbir zaman ne hayal ettim ne de istedim. Hep Allah'ın mütevazi bir kulu ve insanlığın mütevazi bir ferdi olmak istedim. Kur'ân, insanın, Allah'ı bilmesi ve Allah'a ibadet etmesi için yaratıldığını söyler. Bu kulluğun gereği, dünyayı kandan ve kötülüklerden arındırarak imar etmektir. Bu, dünyada her şeye ve her yaratılana derin bir şefkatle muamele etmeyi gerektirir. Bu benim hayat felsefem ve beni dünyadaki bütün unvanlardan, şöhretlerden alıkoyar."[282]

2014'te *The Atlantic Monthly* dergisinin muhabiri Jamie Tarabay, Gülen'e şu soruyu yöneltiyor: "Biraz önce yaşadığınız yeri gördük. Çok küçük bir yatak, küçük bir hasır ve küçük bir oda gördüm. Burada ihtiyacınıza yetecek kadar alan varken neden bu kadar küçük bir mekânla yetiniyorsunuz?"

Gülen'in cevabı şöyle:

"Mütevazi bir ailede utangaç bir kişilik olarak yetiştim. Bütün hayatım böyle geçti. Medresede öğrenci olduğum zamanlar, daha sonra da hep böyle mütevazi mekânlarda yaşadım. Çünkü kendimi onların içinde gördüğüm insanlar gibi yaşamak istiyorum. Hiçbir mânâda kendimi onlardan üstün görmedim. Bu aynı zamanda tabiatımın bir gereği. Ben ahirete inanıyorum. Bunun doğru hayat olduğuna inanıyorum. Kendimi bu dünyaya çok fazla bağlamak istemiyorum."[283]

Her gün yaptığı ve dünyanın dört bir tarafında yüzbinlerce insana ulaşan konuşmalarında kendinizi sıfırlayın diyen Gülen, gerçekten de kendisini sıfırlamış bir insan:

"Keşke hep küçük kalsaydım ve bu kadar dedikoduya şahit olmasaydım. Çok hatırıma gelmiştir, keşke dört yaşlarında ölseydim diye... Keşke Hizmet böyle inkişaf etseydi de ben Edirne'deki cami penceresinde kalsaydım; Kestanepazarı'ndaki Tahta Kulübemde hayatıma devam etseydim. O basit, sade hayat benim burnumun ucunda tütüyor. Allah bugün neler lütfetmiş ama ben o günleri özlüyorum. Şimdi Üç Şerefeli'yi görünce gözlerim yaşarıyor... Kendime âlim nazarıyla hiç bakmadım. Elmalılı'ya Bediüzzaman'a allâme diyorum. Ama kendime âlim değil, uveylim (alimcik) bile demedim. Ve insanları yanıltmamaya çalıştım. Kendimi ne müçtehit, ne müceddit görmedim. Allâme Hamdi Yazır'a 'Sen müçtehit misin?' diye sorduklarında, 'Ben değilim ama onu görsem tanırım.' diyor. Ben görsem de tanıyamam."

Alman gazetesi *Süddeutsche Zeitung* muhabirinin, 2014 yılı aralık ayında yönelttiği "Eski bir Amerika Büyükelçisi, sizi Türkiye'nin en güçlü ikinci adamı olarak nitelendirdi. Kendinizi nasıl görüyorsunuz?" sorusuna Gülen'in verdiği cevap aynı mahiyette:

"Bu yakıştırmalardan dolayı Allah'tan af dilerim. Beni biraz tanıyanlar, bilinmek ya da meşhur olmak istemediğimi bilirler. Ben hiçbir zaman bilinerek maddi veya manevi bir paye elde etme peşinde olmadım. 76 yıllık hayatım bunu gösteriyor. Eğer bu Hareket'te, alkışlanmayı hakeden faaliyetler varsa, bu alkış, Hareket'in mensuplarına yapılmalıdır."[284]

2007 yılı Kasım ayında Gülen'le görüşmek üzere Pensilvanya'da bulunduğum sırada ziyaretine gelen Profesör Simon Robinson,

İngiltere'deki Leeds Üniversitesi'nin yöneticilerinden biriydi ve "global etik" dersleri veriyordu. Profesör Simon Robinson, 25-27 Ekim 2007 tarihlerinde Londra'da yapılan Fethullah Gülen konferansını organize eden kişilerden biriydi ve bu konferanstaki konuşmasında, Gülen için "İslâm dünyasının Albert Einstein'ı" deyimini kullandı. 17 Kasım 2007 akşamı yaşadığı üç katlı evin ikinci katındaki salonda Gülen'le akşam yemeği yiyen İngiliz profesörün, Gülen'e sorduğu sorulardan biri şöyleydi:

"Ölümünüzden sonra Hareket'e ne olur?"

Gülen, omuzlarını basitçe silkerek, *"Ne olacak? Dua edecekler."* cevabını verdi.[285]

Evden ayrılan Profesör Robinson Gülen'den hayli etkilenmişti, "Bu zatın etrafında bir aura var." diyordu. Aura, bir insanın etrafını saran ışık hâlesi (daire şeklinde ışık) demekti. Profesör Robinson'un *Sorumluluğun Metafiziği: Fethullah Gülen ve İslâmî Düşünce* (The Spirituality of Responsibility, Fethullah Gülen and Islamic Thought) kitabı, 2017 yılında yayınlandı.

Süddeutsche Zeitung gazetesinin "Bu Hareket, Fethullah Gülen'den sonra var olacak mı?" sorusuna cevap veren Gülen yine aynı istikamette sözler kullanıyor:

"Benim dünya görüşümü paylaşmayan insanlar bile bu Hareket'i destekliediler. Bizim görüş açımız her zaman evrensel değerler oldu. Afrika'da hiç tanımadığımız insanlar oradaki okulların, hastanelerin finansmanına ortak oldular. Bunlar, kendilerinden hiçbir beklentimiz olmayan insanlardı. Her gece yatağa, sabah uyanacak mıyım şüphesi ile giriyorum. Fakat bu Hareket'in geleceği ile ilgili en ufak bir şüphem yok..."[286]

Şu ifadeler *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız* isimli kitabından:

"Hizmetlerin hiçbiri bizimle kaim değildir. İronik bir dille ifade edecek olursak, arzın altındaki öküz değiliz ki, öldüğümüz zaman yer yıkılsın."[287]

Şu sözlerini de 2016'daki bir görüşmemizde not almışım:

"Allah dilemeseydi, ben bu işin onda birini bile yapamazdım demek lazım. Öyle olmak lazım... Ben

çiğ et yiyen bir kadının çocuğuyum, diyor Peygamber Efendimiz. Enaniyet, sağlam bir terbiye ortamından geçmemeden kaynaklanıyor. Sadi Şirazi, 'Kobra yılanı ile bir postu paylaşabilirsin ama nefsinle asla.' diyor."[288]

Gülen bunları anlatırken, oturduğu salonda, 30 saniye arayla hikmetli sözler, gösteren elektronik levhadan Hazret-i Ali'nin şu sözü çıktı:

"İnsanların içinde insanlardan bir insan ol."

Şairlerden, âlimlerden özlü sözlerin, Kur'ân-ı Kerim'den âyetlerin, hadislerin, beyitlerin ve şiir mısralarının yüklendiği bu elektronik levhadan birer tane Gülen'in namaz kıldığı mescitte ve misafirlerini kabul ettiği salonda bulunuyor. Binden fazla tablo içeren bu elektronik yayın, insanı sürekli hayatı sorgulamaya ve derin bir tefekküre davet ediyor.

"Cami Penceresini ve Tahta Kulübe'deki Hayatımı Özlüyorum"

Gülen, 2015 ve 2016 yıllarındaki görüşmelerimiz sırasında, cami penceresindeki ve Tahta Kulübe'deki hayatına duyduğu özlemi birkaç defa dile getirdi:

"Ne kadar özlüyorum o kulübeyi bilemezsiniz. Üç sene o cami penceresinde yattım. Gündüz oraya gidip bir saat yatayım. Kestanepazarı, Tahta Kulübe ve Üç Şerefeli, belki gençliğimde önemli izler bıraktıklarından, unutamam buraları... Cami penceresini ve Tahta Kulübemi unutamıyorum. Tahta Kulübemi tekrar isterim. O cıvıl cıvıl talebeleri özlüyorum."[289]

Pensilvanya'ya geldiğinden itibaren, şu anda yaşadığı mekânda, küçük bir evde kalan Gülen, gelen misafirleri ve ders verdiği öğrencileri için aynı mekânda biraz daha büyük bir binaya geçmek zorunda kaldı. Yeni mekânda da küçük bir odası ve misafirlerini kabul ettiği küçük bir salonu vardı. Ama bu hep içinde bir ukde olarak kaldı. İçinde yaşadığı bu yeni binanın diğerine göre büyüklüğü hep onu rahatsız etti. Bu yüzden küçük binaya "Ana Bina" adını verdi.

21 Ocak 2016 günü şöyle dedi:

"Ben hep bir kulübede yaşadım. Burada (yeni binada) çok sıkılıyorum. Bu kalabalık ders halkası olmasa diğer tarafa (küçük binaya) gidip

kalacağım."

2016'da Alman *Die Zeit* gazetesinde yayınlanan röportajında Gülen; *"Başkalarının üstünde olan bir önder olarak görmüyorum kendimi... Benim imzam şöyledir: Hiç..."* diyor. Gülen'in yaşadığı mekânda duvara asılı hat sanatı tablolarından birinin üzerindeki yazı şöyle: Hiç...[290]

Gülen, bu düşüncelerle, *Sızıntı* dergisinin başyazılarına ismini koymadı. Onun ismi yerine yazıların sonunda üç yıldız yer alıyordu. Camide ve çeşitli mekânlarda üniversiteli gençlerin sorularına verdiği cevaplar *Asrın Getirdiği Tereddütler* ismiyle kitaplaştırıldığında, müstear isim olarak "M. Abdülfettah Şahin"i kullandı. Çocukluğunda ders aldığı bazı âlimler Gülen'i, "Allah'ın fethi" anlamına gelen Fethullah ismi yerine, "Allah'ın kulu" anlamına gelen Abdülfettah ismiyle çağırıyorlardı. Bu, onu hayatında her zaman mütevazi olmaya davet eden bir hatırlatmaydı. Bu ifade zihnine öylesine yerleşti ki yıllar sonra kitaplarına müstear isim yaptı. Bu, Gülen'in karakterinin tam bir tanımlamasıydı: Şan ve şöhretten uzak, insanlar arasında Allah'ın bilinmeyen bir kulu olmak...[291]

Bazı konuşmalarından derlenmiş *Hitap Çiçekleri* isimli kitaba ismi konulunca Gülen, bunu yapanlara sitem etti ve bu kitabı okumadı:

"İçimden geçen şey şuydu. Ben ölür giderim, hiçbir kitabın üstünde ismim yazılı olmasın mülâhazam vardı. Arkadaşlar hutbelerden, vaazlardan bazı şeyleri toplamış, *Hitap Çiçekleri* adıyla neşretmişlerdi. Ben ciddi tavır koydum. 'Ne hakla benim adımı koyuyorsunuz.' dedim. 'İsmim hiçbir yerde, hiçbir yazıda, hiçbir kitapta, hiçbir makalede duyulmadan ölüp gitmek istiyorum Allah'a.' demiştim, bayağı gönül koymuştum. *Sızıntı*'da ve daha sonraki yayınlarda bu mülâhazamı devam ettirebilir miyim, dedim. Bazı kitaplar vardı ki isim koymak istiyorlardı. Onlara da müstear adları koyuyordum... Mürekkep balığı gibi kendi izimi göstermemeye matuftu. Beni bilmesinler, dünyadan giderken ne dünyevilik adına ne de o türlü şeyler adına arkada bir iz bırakmama... Fakat daha sonra, arkadaşlar hakkım olmadığı, liyakatim olmadığı halde, belki isimle o kitaplar daha çok okunur diye bana bazı şeyleri dayatmışlardır. Bazen istemediğim halde bazı şeyleri kabulleniyorum. Kitapların üzerine imza atan insanlar, ben onlara gerçek yazar, onlara gerçek muhtevalı kitap nazarıyla baktım. Biz o kıratta, o evsafta insan değiliz."[292]

Gülen, sonraki yıllarda arkadaşlarının bu yoğun ısrarları üzerine kitaplarına isminin konulmasına razı oldu ama bir şartla, bu kitaplarda ticari kaygılar ön plânda olmamalıydı:

"O dua mecmualarında, hakikat adına, irşat adına ortaya konan şeylerde katiyen ticari mülâhaza esas alınmamalı. Hatta gönlümden geçen şey şuydu. Bu kendi yağıyla kavrulsun, bu çark kendi imkânlarıyla dönsün yeter bence... Bir şey kazanma düşünülmemeli, başka şeyler satsınlar, kazanacaklarsa kazansınlar. Kazanma haram değildir. Zengin olma da haram değildir. Bunlar güzel şeylerdir, önemli olan bu zenginliği bir zincir gibi kendi duygu ve düşüncesine vurmamaktır."[293]

Gülen'e yaptığım ziyaretlerde, kendisinden en sık duyduğum ifadelerden biri Bediüzzaman'ın şu sözü:

"Ben kendimi beğenmiyorum; beni beğenenleri de beğenmiyorum."[294]

Gülen'e göre yüce değerler peşinde olan bir insanın yapması gereken ilk iş, Allah karşısında kendisini sıfırlamaktır:

"İnsanlardan neferi, rakamlardan sıfırı severim... Sıfır çok güzeldir. Arapçada sıfır demek olan nokta ondan da güzeldir. İşte insan kendini öyle görmelidir. Kendini her gün birkaç defa sıfırlamalıdır... İnsanın kendisini silip bir kenara koymaması düşünce afetlerindendir. Kendini silemeyen, Allah'ı bulamaz. Allah'ı bulman için kendini silmen lazım. Kendini yok saydığın anda varlık adına önemli bir adım atmış olursun... Gönülden beğendiğim insan, iddiasız insandır. Vasiyetim olsun. Elinizden geldiğince çevrenizi kendi benliğinden, egosundan uzaklaştırmaya çalışın. Günümüzde insanı egoizme sevk eden öyle unsurlar var ki, bu çağ bencillik çağıdır."

İnsan "Ben sıfırım" derken bile kendisini günümüzde kullandığımız sıfır olarak değil, Arapçada küçücük nokta olan sıfır olarak görmelidir. Önemli olan sıfırın kıymetsizliği ile Sonsuz'un (Allah'ın) kıymetini duymaktır. Çünkü yeryüzündeki bütün kum taneleri ve çakıl taşları birer sıfır olsa, bunların sol tarafına en büyük bir rakam gelse, ortaya çıkan bu müthiş sayı bile Sonsuzluk karşısında hiçbir şey ifade etmez. Trilyonlarca yıl ömürleri olan galaksiler bile ezel ve ebed karşısında sıfırdır. İnsan hep kullar içinde

bir kul olmalı, kendini hiçbir şey görmemelidir:

"Sıfırla kendini, sıfırla ki sonsuzla münasebetin kuvvetlensin. Sonsuza en yakın sıfırdır."

Gülen bir öğrencisinin küçük kızıyla yaptığı konuşmayı şöyle anlatıyor:

"Ben ona 'Sen falan hanımefendisin.' deyince o da bana 'Hiçbir şey efendi.' demişti. Benim imzam o: Hiç. İnsan kendini buna inandırmalı... Tabiatımda olan bir şey, beni içerisinde gördükleri bir meselede, orada olmak istemem. Bu adamın dahli var diyecekleri bir ortamda bulunmak istemem. Ben burada da birçok yere, Orta Asya gibi yerlere de gitmedim. İnsanların ruhlarında şirke sebebiyet vermek istemiyorum. Size bakıp her şeyi sizde görmelerinden sıkılıyorum."

25 Kasım 2007 günü ABD'de benim de bulunduğum sohbetinde şöyle dedi:

"Allah sonsuzdur, sen sıfırsın... Allah'a ait şeyleri bir kenara koyup Allah'a tekmil verdiğinde bak bakalım sende sana ait ne kalıyor? Hiçbir şey..."

İnsan ne kendini beğenmeli, ne de yaptığı ibadetleri beğenmelidir. Bir insan ömür boyu başını secdeden kaldırmasa, Allah'ın lütuflarının karşılığı olmaz. Kendini küçük gören Allah nezdinde büyük olur. İmam Rabbani (1564-1624), tasavvufun en yüksek mertebelerine erişmiş bir zat olmasına rağmen, "Hiçbir zaman nefsim itibariyle kendimi bir merkep seviyesinde görmedim." demektedir. En büyük insanların en büyük özelliği, zirveleri ihraz ettikleri halde akıbetlerinden endişe etmeleridir. Alvarlı'dan Yunus'a, âlimler ve tasavvuf büyüklerinin hepsi nefsinden şikâyet etmiştir. Büyüklüğün alameti tevazu, küçüklüğün alameti kibirdir.[295]

"Çocukluğumdan bu yana övülmeyi sövülme kabul ettim. Dövülmeyi sevmeli, övülmeden nefret etmeli. Bu, Müslüman ahlâkıdır. Müslüman, övülmeyi sövülme gibi görmelidir... Yaptığı bütün pozitif şeyleri çok küçük görme, benim yaptığım şeyler bir ceviz kabuğunu doldurmaz diyerek yaptığı her şeyi çok küçük görme, Ehlullah'ın dediği şeylerdir bunlar... İnsan, büyük şeylere mazhar olduğu halde kendini karınca görmesi lazım. Ahiret tutkusu, ibadet ü taatla kendinden geçme, meleklerin önüne geçme ama kendini köpekler gibi görme, gökte uçarken kendini solucan gibi görme: Mü'min

çelişkisi..."[296]

Firavun, Nemrut, Karun, Napolyon ve Hitler'in Sonunu Getiren Kibir ve Kuvvet Çılgınlığıydı

Kendini büyük görme kompleksi, kendini bir şey görme, yani gurur, insan tabiatındaki derin bir boşluktur. Ben yaptım, ben başardım, bendeki bilgi ve güçten dolayı bu iş oldu demek, kendilerini Allah'ın yerine koyarak "Ben yarattım." diyen Firavun ve Nemrut'un düşünce tarzıdır. Firavun, *"Ey halkım, Mısır'ın yönetimi benim elimde değil mi, ayaklarımın altından akan şu nehirler, ırmaklar benim değil mi? Sizin en yüce rabbiniz benim."* diyordu. Karun da onun yolundaydı ve *"Bu serveti kendi bilgimle elde ettim."* diyordu.[297]

Kibriyle yoldan sapanlardan biri olan Karun, Hazret-i Musa'nın kavmindendi. Böbürlenerek halka zulmetti. Ona hazineler dolusu öyle bir servet verilmişti ki, o hazinelerin anahtarlarını bile güçlü ve kuvvetli bir bölük zor taşırdı. Halkı ona, *"Allah'ın sana ihsan ettiği bu servetle ebedi ahiret yurdunu mamur etmeye gayret göster, Allah sana ihsan ettiği gibi sen de insanlara iyilik et, sakın ülkede nizamı bozma peşinde olma, çünkü Allah bozguncuları sevmez."* dedi. Ama Karun, *"Ben bu servete sadece ilmim ve becerim sayesinde kavuştum."* cevabını verdi. Karun, bir gün yine bütün ihtişam ve şatafatıyla halkının karşısına çıktı. Dünya hayatına çok düşkün olanlar, *"Keşke bizim de Karun'unki gibi servetimiz olsaydı, adamın amma da şansı varmış, keyfine diyecek yok."* dediler. Derken Karun, serveti ve sarayıyla yerin dibine geçti. Çünkü o, suç işlemeyi meslek edinmiş sicillilerden biriydi.[298]

Nefis ve kötü tutkuların esaretinden kurtulamamış bir insan, dünyayı fethetse bile mağlup sayılır. Oysa asıl zafer, bir insanın içindeki ihtirasları dizginlemesi ve bu duygulara geçit vermemesidir. Roma imparatorluğu, o müthiş lejyonlarıyla, senatosundaki kanunilikle, dinlere tanıdığı özgürlükle belli bir dönem ayakta kaldı. Ne zaman ki Neron geldi ve Hıristiyanlara

zulüm yapmaya başladı, onun bu delice davranışları Roma'nın sonunu getirdi. Bu, kuvvetin dehayı alt etmesiydi. Napolyon'un dehasını delik deşik eden, Büyük İskender'in başını döndüren, Hitler'i çağın delisi haline getiren şey aynıydı: Kuvvet çılgınlığı...

Napolyon, 1811'de "Bütün bu güç beni dünyanın diktatörlüğüne sürüklerken başka ne yapabilirim?" diyordu. Hitler, 1942'de "Rusya'yı aldıktan sonra Hindistan'ı fethetmem için sadece 200-300 bin asker yeter..." diyordu. Rusya'yı fethetme çılgınlığı hem Napolyon'un hem de Hitler'in sonunu getirdi.[299]

Bencilliği aşmak zor bir konudur. Benlikten vazgeçme çabası, Allah için verilecek bir uğraştır. Büyük olmanın en açık göstergesi yüzün daima yerde olmasıdır. Tekke ve zaviyelerde hep yüzü yerde olanlar pervaz edip yükselmişlerdir.

İnsan, gürültü insanı değil, bilgi insanı olmalıdır. Küçüklüğün göstergesi gürültülü olmaktır. Meyveli ağaçların dalları meyvelerle donandıkça, dalların gözü hep toprakta olur. Çünkü ağaç bir taraftan toprağın bağrına yeni fidanlar salmak ister; diğer taraftan da dalları ağırlığını taşıyamayınca toprağa doğru eğilir.[300]

Yaptığı hayırları hiç gören, yaptığı en küçük hatayı Everest tepesi kadar büyük gören ve bunda temadi eden güzel Müslümandır. Güzel Müslüman olmakta süreklilik daha güzeldir. Kendini beğenenler, başkalarını beğenmeyenler, ceviz ağacı gibi, altında bir şey yetişmesine izin vermez. Nefsiyle yaka paça olmayan, elini başkalarının yakalarından çekemez. Başkalarının kusurları ile meşgul olurken insanın kendi günahını görmemesi en büyük günahtır. İnsan kendisini kötülüklerin merkezi, başkalarını iyiliklerin merkezi olarak görmelidir. "Kusur bende değil, beni anlamayanlarda." demenin, 'Ben sizin en yüce efendinizim." demekten farkı yoktur. Hazret-i Ömer, kıtlık zamanı başını yere koyuyor, "Allahım Ömer'in günahlarından dolayı ümmet-i Muhammed'i mahvetme!" diyordu. Bu, uyanık bir kalbin sesidir. Benlik insanları yutan bir girdaptır. İnsan nefsi ve

enaniyeti itibariyle kendini yok saymazsa, varlığa eremez. Üzerine bir çarpı koymazsa husuf yaşamış olur. İnsan güneşe doğru (hakikat) yürümeli, gölgesini arkasına almalıdır.[301]

Hazret-i Lokman oğluna şöyle nasihat ediyor:

"Evladım kibirli davranarak insanlara yüzünü dönme, yeryüzünde çalımlı çalımlı yürüme. Çünkü Allah kibirle kasılan, kendini beğenmiş, övünüp duranları asla sevmez. Yürürken ölçülü mutedil yürü, konuşurken sesini ayarla, bağırarak konuşma…"[302]

Kibirliler âyetleri anlama liyakatlerini yitirirler. Allah'ın rahmeti kibirlileri değil ancak mütevazi olanları büyütür ve yüceltir. Kur'ân, *"Kibirli kibirli yürüme... Zira ne kadar kibirlenirsen kibirlen, ne yeri yarabilirsin ne de dağların boyuna erişebilirsin. Böylesi davranışların hepsi kötü olup Rabbi'nin nazarında hoş görülmeyen şeylerdir. Allah övünüp duran, kibirli, kendini beğenmiş kimseleri sevmez."* diyor.[303]

İnsan başkalarının işini kendi işinden evvel alkışlamalıdır. Hazret-i Peygamber, *"Kendin için sevip arzuladığın şeyi başkaları için de düşün, o zaman gerçek Müslüman olursun, başkaları hakkında hüsnü zan etmek, ibadetlerin en hayırlısıdır."* diyor. Hüsn-ü zanda (iyi niyette) yanılmak, su-i zanda (kötü zanda) isabet etmekten daha iyidir. Ne var ki Müslümanlar bugün bu fazilete uzaklar. Bunu yapamadılar, âlemi kendi yerlerine koyamadılar.[304]

İnsan en küçük hatasını ve günahını unutmamalı ama en büyük faziletini ve iyiliğini unutmalıdır. Hataları hiç unutmamak ama yapılan iyilikleri unutmak için iradi gayret sarfetmek mücahededir. 70 sene önce bir karıncaya bastımsa bunu hiç unutma. Sabahtan akşama koştur ama akşam, sabahki iyiliklerinin hepsini unut:

"Cihanları fethetse, 'Hatırlamıyorum' diyecek kadar yürekli olup kendini geride görme ama en küçük günahını unutmama. Bir insan 60 yıl önce işlediği günahı hatırladığında ürperti duymuyorsa, Allah'a karşı vefalı değildir."[305]

İnsanın noksanını bilmesi irfandır, derin kulluktur. Noksanını bilmeyen irfandan habersizdir. Şahsi kemalat insanın hep kendini eksik görmesine

bağlıdır. Sevapta yürümek ne kadar Allah katında makbülse, hatadan dönmek ve "Ben yanlış yapmışım.! diyebilmek o kadar faziletlidir. Bazen haklı olduğu halde doğru bildiği bir şeyde insanın iki adım geri atması da bir fazilettir. İnadın gözü kördür, meleği şeytan, şeytanı melek gösterebilir. İslâm'ın ruhi meselelerinden biri de diyalektiğe girmemedir. İnsanda cidal, demagoji, diyalektik, dilbazlık varsa ilhamdan mahrum kalır. Halde ve temsilde kaybeden o boşluğu demagoji, diyalektik ve yalanlarla doldurmaya çalışır. Ama yalanlarla hakikatin boşluğu doldurulamaz. Yalanla hiçbir şekilde dine hizmet edilmez, edilemez. Müslüman aldanır ama aldatmaz. Hazret-i Peygamber, *"Mü'min aldanan bir civanmerttir. Hangi alan olursa olsun, aldatan bizden değildir."* diyor.

İyi insan kırdaki ve bayırdaki deliklerde yılan, çıyan arayacağına, elindeki feneri kalbine çevirmelidir. İnsan için kendi nefsinden (benliğinden) daha keskin ve daha "yavuz" bir düşman yoktur. En muteber düşmanlık, insanın kendi benliğine düşman olmasıdır. Çünkü benlik insanın içinde beslediği azgın bir kurt gibidir, hatta azgın kurttan daha yırtıcıdır. Maneviyat büyüklerinden Vehbi Efendi bunu anlatırken, *"Aciz kaldım zalim nefsin elinde..."* diyor.

İyi insan kendisi hakkında sürekli suç arayan, her gün bu yöndeki kişisel tahkikatını genişleten bir savcı, başkası için ise sürekli bir fahri avukat gibi olmalıdır. İnsanın, kalbindeki haset duygusunu bir pas gibi görüp silme mücadelesi bir ibadettir. Çünkü haset ve kıskançlığın insana yaptıramayacağı kötülük ve ihanet yoktur. İnsan, şiddetli rüzgârlar karşısında devrilmemek için toprağın derinliklerine doğru kök üstüne kök salan ağaç gibi irfanda ve Allah'a kullukta derinleşmelidir.[306]

Gülen, *Wall Street Journal* ve *The New York Times* gazetelerinin röportaj talepleri üzerine 26 Mayıs 2010 günü talebelerine şöyle dedi:

"İki önemli gazete röportaj istedi. Fakat inanın çok aklıma geliyor, bunlarla kendini ifade etmek gibi bir şey mi olur diye… Ve Allah'tan korkuyorum."

Bitmeyen Romana Verdiği İsim: Ve İnsan Aldandı…

Hazret-i Peygamber *"Sizin hakkınızda en çok korktuğum şey küçük şirktir."* deyince sahabiler *"Küçük şirk nedir?"* diye sorarlar. Bunun üzerine *"Küçük şirk riyadır, görünme arzusudur."* cevabını verir. Allah'ın zerre kadar insanın kendisine değer vermesine rızası yoktur. Böyle bir şey akla geldiği zaman, insanın mağlubiyeti olur. İnsan iradesini sonuna kadar kullanmalı ama yapılan şeyleri kendinden bilmemelidir. Yapılan şeyleri kendinden bilince kirlenir. Günümüzde insanın buna ihtiyacı çoktur. Azamet ve kibriya ilâhî sıfatlardır. Allah, *"Bunlarda bana şerik olanı cehenneme sürerim."* buyuruyor.

"Mesleğimiz görünmeme, şöhret kapıları açılınca ortadan kaybolma. Allah'ın bilmesi yeterli bana... Biz hiçbir zaman, işin gürültü ve şamatasında olmamalıyız. Hatta çiçeklerini bile meyvelerini verdikten sonra sessizce açan turunç gibi olmalıyız."[307]

***

"Yapılan işlerin ancak binde birinin bize ait olduğu söylenebilir. Onu da Allah cebir olmasın diye lütfedip vermiştir. Yoksa esasen her şeyi yapan Hazret-i Allah'tır. Müslüman olmamızda, mescide gelmemizde, Hizmet'te devam etmemizde ve daha pek çok hayırlı işimizde bizim etkimiz yok denecek kadar azdır. Her şeyi yapan Allah'tır. İnsan şöyle düşünmeli: Ben hiçbir şeye sahip olmayan bir insanken, Allah tarafından böyle şerefli bir görevle serfiraz kılındım. Merhum büyük bir gönül sultanının dediği gibi,

Değildir bana layık bu bende,

Bana bu lütuf ile ihsan nedendir?

Bilemiyorum niçin bana verdi de başkasına vermedi. Allah bazen küçük insanlara büyük lütuflarda bulunur... Hadis, *'Bazen Allah bu dini facir (günahkâr) bir adamla da teyit ve takviye eder.'* diyor.[308] Herkes kendisini Allah'ın dini teyit ettiği o facir ve fasık adam bilmelidir. Mü'minler yaptıkları hizmetlerde muvaffakiyet yaşıyorlarsa, bu hadisi hiç akıllarından çıkarmamalıdırlar. Kendilerine olan teveccühü, Allah'ın kendilerini istihdam etmesi şeklinde düşünüp Allah'a sığınmalı ve hep bu endişeyle yaşamalıdırlar. Kendimiz hakkında hüküm verirken kalbimiz sürekli nifak endişesi ile atmalı... Nitekim Hazret-i Ömer, hayatı boyunca kendisinin münafık olabileceğinden endişe etmişti.

Endişe edenlerden biri de Hazret-i Aişe idi."

***

"Ölüm varken insanların makam, mansıp, şöhret, para gibi fani şeylere dilbeste olması mucib-i hayret... Ama bunlar yüce bir mefkûre adına talep ediliyorsa, Allah'ın rızası hedefleniyorsa mahzuru yok. Fakat hedef bu değilse, değmez."

Mefkûre insanı Hazret-i Nuh gibi 950 sene yaşasa, değer. Çünkü bu şekilde dünya çok verimli bir şekilde değerlendirilmiş olur.[309]

"Yerdeki yüze kimse basmaz. Tevazu, o kişideki hiçbir şeyi azaltmaz. 'Bu kadar şahin, bu kadar kartal varken, Allah bizimle bunları yaptırıyor.' demeli, tevhidi görmeli, böbürlenmemeli... Bazen alkışlanmanın sarhoşu oluyoruz. Hâlbuki biz marifetin, marifetullahın sarhoşu olmalıyız. Egoizmanın babası şeytandır. 'Ben' diyene Allah kapıyı açmaz. O kapıyı (benlik kapısını) ilk defa şeytan açmıştır. Sonra kibrini ortaya koymuştur. Ciddi bir haset var şeytanda. Kibrin ve hasedin babası da şeytandır."[310]

Allah, yeryüzünde bir halife yaratacağım dediği zaman şeytan, *"Şayet benden daha büyük olursa itaat etmem."* demişti. Şeytanı mahveden şey Allah'a şöyle karşı gelmesidir: *"Benden üstün kıldığın bu mu?.. Ben ondan üstünüm, çünkü beni ateşten, onu ise çamurdan yarattın."*[311]

Kur'ân'da, Hazret-i Âdem'e secde emrinin anlatıldığı yerlerde şeytandan "İblis" diye söz edilir. İblis, karıştıran, hayırdan ümidini kesmiş bir melun demektir. Şeytan insanı mevkisinden düşürür, ayağını kaydırır. Nitekim şeytan, Hazret-i Âdem'i şöyle cennetten uzaklaştırdı:

"Âdem, ister misin sana ebediyeti, ölümsüzlük ağacını, zamanın geçmesiyle zeval bulmayan bir devlet ve saltanatı göstereyim. Rabbinizin size bu ağacın meyvesini yasaklamasının tek sebebi, sizin meleklerden veya ölümsüz hayata kavuşanlardan olmanızı önlemektir."

Kur'ân, *"Böylece Âdem, Rabbine karşı geldi de yenildi. Şeytan insanın aklını çeler ve ona Allah'ı hatırlamayı unutturur. Şeytan kimin arkadaşı olursa, artık o, arkadaşların en kötüsüne düşmüş demektir. Şeytan dostlarını azgınlığa sürükler. O sizi hep çirkin işlere teşvik eder."* diyor.[312]

Hazret-i Âdem yeryüzüne indiğinde onu ilk karşılayanlardan biri yine şeytandı. İnsanlık tarihi bir anlamda, Goethe'nin *Faust* adını taşıyan kitabında ortaya koyduğu Faust-Mefisto kavgasıdır ve henüz bitmiş değildir. Faust-Mefisto kavgası, insanın şeytanla mücadelesidir. Faust toy bir delikanlı, kendi ömrünü yaşayan bir varlıktır. Şeytan ise bütün insanlığın ömrünü yaşayan bir ucubedir.

Goethe'nin *Faust* kitabının sonunda belirttiği gibi bu mücadele, şeytanın Hazret-i Âdem'e düşmanlığı ve Hazret-i Âdem'in oğlu Habil'in kardeşi Kabil tarafından öldürülmesiyle başlamıştır. Bu, iman ile inkârcılığın, daha genel mânâda iyilik ile kötülüğün kavgasıdır. Hazret-i Âdem'in çocuklarından Habil çoban, Kabil ziraatçıydı. Habil beğendiği bir koyunu kurban etti. Kabil ise koyun kesmeye yanaşmadı. Kabil, ürünün iyi kısmından kurban etmeye de kıyamadı ve kıymetsiz başaklardan oluşan bir demeti kurban olarak sundu. Sonuçta Habil'in kurbanı kabul oldu ama Kabil'in kabul olmadı. Bunun üzerine Kabil, kardeşi Habil'e "Seni öldüreceğim." dedi.[313]

"Şeytan, Hazret-i Âdem'den bu yana nicelerinin ayağını kaydırmak için nice sistemler geliştirmiş. Kur'ân boşuna, *'Rabbim, şeytanın kışkırtmalarından Sana sığınırım... Onların yanımda bulunmalarından sana sığınırım Rabbim.'* demiyor."[314]

Hazret-i Meryem'i dünyaya getiren annesi şöyle dua etti:

"Ya Rabbi ben bir kız doğurdum. Onun adını Meryem koydum. Onu da, onun neslinden gelecekleri de o melun şeytanın şerrinden korumanı niyaz ediyorum."[315]

Böylece Hazret-i Meryem, dünyadaki bütün kadınlara üstün kılındı. Dünyada da, ahirette de en itibarlı ve Allah'a en yakın kullardan olan Hazret-i İsa'yı dünyaya getirdi.[316]

Gülen, gençliğinde Erzurum'da *Ve İnsan Aldandı* adını verdiği bir roman yazmaya başladı. Yazdığı kısımları Erzurum'daki bir medrese arkadaşına okutan Gülen, ondan teşvik edici sözler gelmeyince bu romanı yarıda bıraktı.

"*Ve İnsan Aldandı*. Yazılmamış romanımın ismi... Ve çıksın bir babayiğit 'Ben aldanmadım.' desin. 'Gençliğimde aldanmadım, çevreme aldanmadım,

mal ve mülküme aldanmadım…' Haydi desin! 'Bu dünyaya adım attığımdan beri akı ak, karayı kara olarak gördüm.' desin. 'Tenezzül etmedim dünyanın hiçbir nimetine.' desin, haydi desin!.."

Gülen'in ABD'de yaşadığı evin duvarlarına asılmış levhaların birinde "Ve İnsan Aldandı" yazısı yer alıyor.

Büyük Cihad: Ölene Kadar Nefisle Mücadele

Gülen'e göre cihad, insanın kendisine karşı verdiği savaşın adıdır. İnsanın bütün gücünü kullanması demek olan cehd kelimesinden gelen cihad, insanın tüm engellere karşı göğüs gererek kendi özüne ermeye çalışmasıdır. Büyük cihad budur. İnsanın varlığında kin, nefret, gurur, benlik, haset gibi ne kadar yıkıcı duygu varsa, bunların tamamına karşı cihad ilan etmesi çok zor bir iş olduğundan, buna büyük cihad denilmiştir. Bir savaştan Medine'ye dönen Hazret-i Peygamber, *"Şimdi küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz."* der. Büyük cihadın ne olduğu sorulduğunda *"Nefisle cihad."* cevabını verir.[317] Çünkü düşmanla olan cihad geçici ama nefisle olan cihad daimidir. Bundan dolayı büyük olan cihad nefisle olandır.

Tasavvuf büyüklerinden Kuşeyri (986-1072), şöyle diyor:

"Âyetler nefislerle mücahedeye işaret eder. Çünkü senin en azılı düşmanın seninle birlikte olan nefsindir."

Bu mücahede, insanın kendi özünü bulmasına kadar, yani marifetullaha (Allah bilgisi) ulaşmasına kadar sürer. Büyük cihad, gerçek insan olma, kâmil insan olmaya yükselme eylemidir. İnsan bu cihad ruhu ve mücahedesi nispetinde canlılık kazanır. Bu mücahedede marifetullaha, yani Allah bilgisine ulaşma vardır. Kâinatı ve Allah'ı bilme, insanı bilme vardır. İnsan bu sırların peşinde olmalıdır. Yaratılışımızın amacı Allah'ı ve kâinatı bilmektir. Kâinatta yaratılan her şey Allah'ın sanatıdır. İnançta, bilgide ve maneviyatta bu düzeye erişme kalple bağlantılıdır, çünkü ilâhî sevgi ve bilginin kapısı kalptir. Cennete gitmek çok önemli bir olaydır ama insanın ondan önce isteyeceği şey, Allah'ı doğru bilme ve hiçbir zaman Allah'tan

gafil olmamadır.

Küçük cihad ise başka insanların özleriyle buluşmalarına yardım etme, insanlar ile Allah arasındaki engelleri bertaraf etme faaliyetidir. Bu, sanıldığı gibi illa savaş meydanında savaşmak değildir. Çünkü cihad, özünde savaş değil, bir ibadettir. Savaş, küçük cihadın sadece mecbur kalındığı zaman devletçe başvurulması gereken bir şeklidir ve yapılması belli şartlara bağlanmıştır.

Büyük cihadda başarılı olan bir insanın çoğunlukla küçük cihadı da kazanması muhakkaktır. Fakat büyük cihadda kaybeden insanın, küçük cihadı kazanması zordur. Hem büyük cihadın hem küçük cihadın amacı, "kâmil insan" olma yolunu açmaktır. Asıl hedef dışarıdaki düşmandan önce, nefsin cehaletine ve şehevatına karşı cihad etmektir. İnsanın nefsiyle cedelleşmesi, içindeki fena huylarla yaka paça olması ve kendini ıslaha çalışması hayatının sonuna kadar devam eder.

Bir insanın canıyla Allah yolunda cihat etmesi, yalnızca savaş meydanında ölmesinden ibaret değildir. Allah yolunda ayağın tozlanması da canla cihat demektir. Cihad savaş meydanlarında kılıçla olabileceği gibi, güzel bir söz, iyi bir nasihat ve Allah yolunda zorluk ve meşakkatlere göğüs germek şeklinde de olabilir. Cihadın yelpazesi, doğudan batıya kadar geniştir. Bazen bir kelime, bazen bir susma, bazen sadece yüzünü ekşitme, bazen bir tebessüm, bazen bir meclisten ayrılma, bazen de bir meclise girme, kısacası yaptığı her işi Allah için yapma ve bu yolda sevgi ve öfkeyi Allah'ın rızasına göre ayarlama, bütünüyle cihadın içine girer:

"Allah Resûlü, yolda başkalarına eziyet verir, takılır düşer düşüncesiyle bir taşı yol kenarına itmeyi imanın bir parçası olarak bize anlatmış. Bunu yapan insana ahirette öyle bir sevap verilir ki insanın başı döner. 'Bu kadar büyük sevap ve mükâfat bu küçük ameliye için mi?' der..."[318]

***

"Konuşurken üslubun saygılı olması ve asla incitici, kaba ve kırıcı olmaması dinin bir kuralıdır ve Kur'ân'da üzerinde hassasiyetle durulur. İnsanlara saygılı olmak, misafire ikramda bulunmak, Peygamber Efendimiz'in buyurdukları üzere, bir mü'min kardeşinin yüzüne tebessümle bakmak, hatta

bir kuyudan su çekip onu susamış bir insana veya hayvana vermek ya da yardım olarak yanındaki insanın kovasına boşaltmak, yolculara eza veren şeyleri yollardan kaldırmak..."

Hayatın her safhasında, cemiyetin her kesiminde, toplumu ıslah adına sürdürülen bütün gayretler cihad sayılır. Hayır olan cihad, ilme bağlıdır, kılıçla yapılan cihadın temeli de ilimdir. Cihad bir iç ve dış fetih dengesidir. Bunun biri diğerinden ayrıldığında cihad, cihad olmaktan çıkar. Birinden miskinlik, diğerinden anarşi çıkar. İçini zapt u rapt altına alamamış, riyanın burnunu kıramamış kişilerin cihad adın yaptıkları şeyler kuru gürültü ve huzursuzluk kaynağıdır.

Gerçek mânâsıyla cihad, bir bakıma insanın yaratılış amacıdır ve yeryüzünde ondan daha önemli bir vazife yoktur. Cihad, ammenin hukukuna sahip çıkma, Müslümanların hukukunu gözetme ve Allah'ın haklarını vermedir. Müslümanların günümüzdeki teknik imkânları, bilgi ve bilgi teknolojilerini elde etmeye çalışmaları ve bunu Allah'ın rızası istikametinde kullanmaları cihad kapsamına girer.

Küçük cihad anlamında savaş, insanların öldürülmesi, beldelerin harap edilmesi itibariyle doğrudan doğruya güzel değildir. Bu cihadı güzelleştiren, vasıta olduğu şeylerdir. Bu cihad, mütecavizlerin durdurulması ve mazlumların korunması itibariyle güzeldir. Haklara riayet eden, sulh dairesinde yaşamayı kabul eden, insanların hürriyetini ihlale çalışmayan insanlara karşı muharebeye kalkışılması Müslümanlığın kabul ettiği bir esas ve tavsiye değildir. Esas olan emniyet ve güven ortamının sağlanması ve insanca yaşama ortamının oluşturulmasıdır. Bu niyetler olmadan yapılan uğraşlar, cihad adı altında kargaşa meydana getirir.

Ne var ki İslâm tarihinde bu denge her zaman korunamamıştır. Cihadı sadece düşmanla savaşmak olarak algılayan İslâmî akımlar çıkmıştır, oysa Allah yolunda cihad edecek erlerin öncelikle kendi nefsani arzularını aşmaları gerekmektedir. Önemli olan, sonuca ulaşmak değil, hak yolda olmak, her türlü meşakkat ve sıkıntıya göğüs germek, çalışıp çabalamak ve gayret sarfetmektir. Genelde devletin güçlü olduğu zamanlarda sefer adını

taşıyan savaş, bilhassa devletin çökmeye başladığı zamanlarda cihad adını almıştır.

Günümüzde Müslümanlara düşen görev, cihadı insanları ürküten mânâsından kurtarmaktır. İslâm dünyasında bazı akımlar, Batı karşısındaki askeri ve teknolojik yenilgi üzerine, kurtuluşu İslâm'ı siyasileştirmede, siyasi bir sistem olarak algılamada buldular ve radikalizme yöneldiler. Hâlbuki İslâm bir din olarak aklî aydınlanma ve kalbî nurlanmaya dayanır. Din, aklın ve kalbin doyurulmasına dayandığı için iman ve ibadet en önde gelir. İman ve ibadetin meyvesi de güzel ahlâktır ve ahlâk bir yönüyle ibadettir. Güzel ahlâk, insanın karakterini mükemmelleştirir.

Gülen, 31 Mayıs 2000 tarihli bir konuşmasında şöyle diyor:

"Günümüzde Müslüman olanlar veya Müslümanlıklarını yeni keşfedenler ne hikmetse hemen radikalizme kayıyor. Siyasi veya toplumsal sahaya yöneliyorlar. Hâlbuki bütün mesele 'ben'de (insanda) başlar, 'ben'de (insanda) biter."

Bu yüzden dünyada reform isteyenler başta kendilerini değiştirmelidir. Önce kendi iç dünyalarındaki nefret, garaz ve kıskançlıktan arınmalı ve dış dünyalarını her türlü erdemle süslemeliler ki diğer insanları daha iyi bir dünyaya götürecek yola taşıyabilsinler. Bugün ihtiyaç duyulan şey İslâm'da reform ya da İslâm devleti değil, fertlerin kendilerini değiştirmeleridir. Hazret-i Peygamber şöyle diyor:

"En iyi olanınız ahlâken en mükemmel olanınızdır."

"İnsanı en çok cennete götüren şeyler Allah korkusu ve iyi ahlâktır."

***

"Hesap gününde terazide hiçbir şey güzel ahlâktan daha ağır değildir."

***

"Güzel ahlâkla bir insan her gün oruç tutan her gece ibadet eden insanın seviyesine erişir..."

Gülen; Kenya ve Doğu Afrika'da günlük olarak yayınlanan *Daily Nation*

gazetesinde yayınlanan röportajında; dünyayı ıslah etmek isteyenlerin, önce kendilerini ıslah etmeleri gerektiğini şöyle ifade ediyor:

"Doğruyu yalnızca kendimizde görme ve başkalarının sahip bulundukları güzelliklere saygı göstermeme bencilliğinden kurtulmak zaruridir. İnsanları birbirinden koparan menfaatçiliğe, ırk-renk-etnisite ve kabileye dayalı tefrikalara yol açan sebepleri mutlaka ortadan kaldırma üzerinde durulmalıdır... Dünyayı ıslah etmek isteyenler, önce kendilerini ıslah etmelidirler. Eğer onlar başkalarını daha iyi bir dünyaya yönlendirmek istiyorlarsa, önce iç dünyalarını kin, nefret ve kıskançlıktan temizlemeli, dış dünyalarını da faziletlerle bezemelidirler... Asla ümitsiz olmamalıyız. İyilik ve güzellik, doğruluk ve fazilet insan oluşun özünü teşkil eder. Dolayısıyla insanlık, özünü mutlaka keşfedecek ve inanç, merhamet, diyalog, karşılıklı saygı, adalet ve haklar temelinde yeni bir dünya mutlaka kurulacaktır."[319]

"İsrafil Sura Üflese Bu Hizmet Durmamalı, Devam Etmeli..."

Hizmet için dünyanın dört bir tarafına yayılan ve eğitim kurumları, kültür merkezleri açan binlerce Gülen takipçisi işte bu anlayışın temsilcileridirler. 1990'lı yıllardan beri dünyanın bir bölgesinden diğerine bu göç hareketi devam ediyor. Gülen, yıllardır Almanya, Fransa, Hollanda gibi ülkelerde yaşayan ve bu ülkelerde iş kurmuş olan Türklerin de yeni bir ülkeye göç edebileceklerini belirtiyor. Bu hareketin içindeki insanların en önemli vasıflarından biri, gittikleri her yerde bir güven unsuru olmalarıdır.

Hizmet mensupları, bulundukları coğrafyalarda insanların gönlüne girerken, "Bu insanlar aldatmaz" dedirten evsafta insanlardır. Hizmet mensuplarının bir diğer özelliği içinde yaşadıkları çağı yakalamış olmaktır.

Gülen başta kendi yaşantısıyla bunu ortaya koydu. 1990'lı yılların başında Paris-Lyon seferini yapan hızlı trende seyahat ediyor, Londra'daki uçak müzesini geziyor, Roma'da Rönesans dönemi eserlerini inceliyor, ABD'de uzay üssü NASA'yı ziyaret ediyor, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği için Papa'dan destek istiyordu.

Gülen, 1950'li yılların başında Erzurum'da öğrenciyken, giyimine çok dikkat ettiği için medrese arkadaşları kendisine şöyle diyordu: "Arkadaş

biraz takva sahibi olsana." Medrese arkadaşları ütülü pantolonu "takvaya" aykırı buluyorlardı, ancak Gülen'e göre dindar bir insanın, imkânları ölçüsünde düzgün giyinmesi takvanın ta kendisiydi. Gülen 1950'li yıllarda sadece ütülü pantolonuyla değil, okuduğu romanlarla da medrese arkadaşlarını şaşırtmıştı.

Gülen, 23 Kasım 2007 günü misafirleriyle sohbet ederken, *"İlâhiyatçılar roman okumuyor."* dedikten sonra İlâhiyatçı bir yakın arkadaşını işaret ederek şöyle dedi: *"Keşke bin tane roman okusaydı."*

Gülen, kütüphanesindeki Osmanlı Divan Şiiri kitaplarını anlatırken şöyle diyor:

"Bende 40 tane Divan var. Kanuni, Muhibbi ismiyle yazmış, divanı var. Hürrem Sultan'ın şiirlerini okudum. Kadın o dilin inceliklerini nasıl kavramış? Fatih İngilizce, Arapça, Fransızca bilmiyor ama divanı var… Yavuz Sultan Selim şair, şiirlerini Farsça yazmış. Keşke içimizden edebiyatla uğraşan birkaç kişi olsa. Neslimizde çok edebiyat zevki yok. En azından birkaç edebiyat kitabı okumalı..."

Binin üzerindeki vaaz kaseti milyonlarca insana ulaşan Gülen'in vaazlarındaki gücünün aynı zamanda onun edebiyat kapasitesinin bir eseri olduğunda şüphe yok. En çok sevdiği şeylerden ikisi edebiyat ve tarih sohbeti yapmaktır. Edebiyat ve sanat dergisi *Yağmur*'a başyazılar yazan Gülen'in yüzlerce şiiri var.

"Edebiyat bir milletin ruhi yapısını sanat ve estetik anlayışını ifade eden önemli bir dinamiktir. İnsanlığın tarih boyunca elde ettiği bilgi birikimini nesilden nesile aktarmanın en önemli yollarından biri edebiyattır." diyen Gülen'in *"çocukluk şiirim"* adını verdiği bir şiirdeki bazı mısralar şöyle:

"Vefa umarken candan
Doldu gözüm hicrandan
Kaldım yaya dermandan
Hızlanla mı bitsin bu an..."

Yıllarca Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'nun yayımladığı *Bilim ve Teknik* dergisinin en iyi okurlarından biri olan Gülen, bu kurumun "Bilim ve Teknik Serisi" olarak yayımladığı kitapları okuyordu. 1995'te Türkiye'nin gazetelerine verdiği röportajlarda Mozart'ın müziğinden, Picasso'nun resimlerinden bahseden Gülen şöyle diyordu:

"Hint coğrafyasındaki musikiyi çok severim. Hint müziği dünyada kadim (eski) müziklerden biridir. Ganj havzasındaki sesler, sedalar çok engin, çok içten, çok ince, insana çok tesir eder. Hint ve Mısır bölgesi insanlarının sesleri farklıdır. İçli ve yanık söylüyorlar. Klasik Batı müziği de çok hoşuma gider. İçeride (odasında) bazen ilâhî ve naat söylüyorum..."

Bir gün Emile Zola'nın *Gerçek* romanından, bir başka gün Sartre'ın *Bulantı* romanından bahseden; Dostoyevski'nin bütün kitaplarını okuduğunu söyleyen Gülen, aslında Müslümanlara çağa uygun, zihni çoğulculuğa açık Müslüman modelini sunuyordu.

Forbes dergisi, 2008 yılı Ocak ayında portresini yayımladığı Fethullah Gülen için, "Modern dünyada tüm Müslümanlara ilham veren vaiz." deyimini kullanıp şöyle devam ediyor:

"Gülen, Müslümanlara kendilerine sunulan tüm fırsatları değerlendirmelerini öğütlüyor."[320]

Dünyanın dört bir tarafında yüzlerce okul açılmasının üzerinden 26 yıl geçti. Şimdiye kadar 175 ülkede yüz binlerce öğrenci bu okullardan mezun oldu. Bu okulların doğu ile batının buluşmasında, kıtalar arası yeni bağlantılar ortaya çıkmasında çok önemli roller oynayacağı muhakkak...

Bu okullar sadece Asya'da, Afrika'da açılmadılar. Avrupa ve Amerika'da da açıldılar ve başarılı oldular. *Le Monde* gazetesi, 5 Kasım 2006'da Almanya'daki okulların başarıları üzerine bir analiz haber yayınladı. Bu okulların göçmen çocukların eğitim problemlerine hitap ettiğini, Alman okulları tarafından da rahatlıkla örnek alınabileceğini yazdı. Almanya'daki okulların Alman sistemi içinde nasıl başarılı oldukları, yine *Le Monde* gazetesine 21 Ocak 2008 günü haber olurken, *The Economist* dergisi 6 Mart 2008 tarihli iki ayrı makalede dünya çapındaki eğitim ve hizmet projelerini

övdü.

Osmanlı coğrafyasında bir zamanlar yabancıların açtığı okul sayısı binden fazlaydı. 1999'da Türkiye'yi ziyaret eden ABD Başkanı Bill Clinton, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada İstanbul'daki Amerikan okulu Robert Kolej'ini şöyle anlatmıştı:

"1863 yılında, Amerika Birleşik Devletleri dışındaki ilk Amerikan koleji (Robert Kolej) kapılarını Türkiye'nin gençlerine açtı. Boğaziçi kenarında bulunmasına izin verilen tek yabancı enstitü buydu."

Yıllarca Türkiye'nin siyaset ve kültür hayatına, Türkiye'nin ekonomisine yön veren işadamlarının çoğu, Türkiye'de açılmış olan Amerikan, Alman, Fransız okullarından mezun oldular. Türkiye'de Fransızca eğitim veren okullardan biri olan Galatasaray Lisesi, "Batı'ya açılan pencere" sloganıyla tarihe geçti. Bu okullardan mezun aydınlar, işadamları ve siyasetçiler, yüzleri Batı'ya dönük insanlar oldular.[321]

Günümüzde Hizmet okulları benzer buluşmaların, milletlerarası benzer tanışmaların mekânları haline geldiler. Sibirya'da yayımlanan *Viremya* gazetesinin Rus muhabiri Elena Vetrova, 13 Ocak 2001 günü şunları yazdı:

"Bizde, yani Rus halkı içinde Türk kelimesinin neden kırıcı ve insanı küçük düşürücü bir kelime olduğunu anlamıyorum. Küçükken okulda kompozisyon yazdığımız zaman eğer kötü yazarsak bize "Seni gidi Türk!" diyorlar ve iki veriyorlardı. Evde yaramazlık yapınca annemiz, babamız bize, "Seni Türklere vereceğim!" diyorlardı. Ve o zamanlarda Türkleri çok kötü tanıyorduk. Ne zamanki bizlere daima kötü olarak tanıtılan bu Türkler buraya geldi, o zaman biz onları daha yakından tanımaya başladık. Türkler için Sibirya çok uzak ve ulaşılmaz bir yer olarak biliniyormuş. Buraya gelmeden önce burada geyiklerin dolaştığını, kızaklarla yolculuk yapıldığını zannediyorlarmış."

2008'deki Davos Ekonomik forumunda, "İslâm ve Batı: Diyalog Yıllık Raporu" başlığını taşıyan rapor, kültürlerarası diyaloğu arttırmaya yönelik önemli bir girişim olarak Orta Asya ülkelerine yayılmış olan Hizmet

okullarına dikkat çekti.

17 Ağustos 2017 tarihinde Gülen'i ziyaret ettiğimde, Avustralya'dan iki misafiri vardı. Biri profesör, diğeri gazeteciydi. Onlarla sohbetinde, sorularını cevaplandırırken şunları söyledi:

"İsrafil sura üflese, kıyamet kopsa, bu hizmet durmamalı, devam etmeli. Diktatörler ve tiranlar hep olmuş ama gelip geçici olmuşlar. Sonunda insani değerler galip gelecek ve durduracak bunları... Bir yere kadar zulüm ve vesayet devam eder. İnsanlık ve insani değerler galip gelecek. Hizmet bütün dünyada duyuldu. Goethe'nin dediği gibi insanın şeytanla kavgası Hazret-i Âdem'den beri devam edegeliyor. Bu gayretlerle bütün problemler giderilir mi, bütün problemler biter mi? En azından problemleri lokalize etmiş oluruz. İnsanlık olduğu kadarıyla huzura ermiş olur."[322]

Bir Dua, İbadet ve Ders Mekânı...

Gülen'in Pensilvanya'daki günlük hayatına şahit olduğunuzda, hayatının merkezine üç şeyi yerleştirdiğini görürsünüz: Dua, ibadet ve ilim... Evet Gülen'i en iyi tarif edecek ifade şudur: O bir dua ve ibadet insanıdır ve hayatı boyunca ilim peşinde oldu.

30 Ocak 2012 günü dua saatinde neler yaşandığını bir öğrencisi günlüğüne şöyle yazmış:

"Dua saatinde *Kulûb-u Dâria* taksim edildi. Hocama Üveys Karani'nin tazarruu ve Hasan Basri'nin usbiyesi denk gelmişti. Kendisi zaten bu istiğfardan çok bahseder. Şimdi de okurken gözleri dolu dolu ve ağlayarak okuyor. Bazen eliyle gözlerinin yaşını siliyor. Gözlerine bakıyorum, kıpkırmızı olmuş. 'Dağıttığınız *Kulûb-u Dâria* her gün bitiyor mu?' dedi. Biz 'Evet' deyince 'Çok iyi!' dedi. Dua ederken o kadar tatlı ağlıyor ki bir çocuk masumiyetinde... İnsan merak ediyor Rabbi'yle arasında nasıl bir münasebet var acaba?"

Gülen'in yaşadığı mekân dua, ibadet ve talebeleriyle yaptığı derslere göre dizayn edilmiştir. Yatağının bulunduğu küçük odasının kapısı, misafirlerini kabul ettiği salona açılır. Bir koridor, bu salonu misafirleriyle namaz kıldığı büyük salona (mescide) bağlar. Koridor ve salonların duvarlarında,

Kur'ân'dan âyetler ve hat sanatının muhteşem örneklerinden levhalar asılıdır.

Mescidin duvarlarına asılı levhaların birinde *"Kalpler ancak Allah'ı zikretmekle tatmin olur."* âyeti var.[323] İbadetin ve duanın özünü anlatan bir âyettir bu... Ve mescitten çıkarken, kapının yanına asılmış şu yazı:

"Ya sükût et ve düşün, ya Allah'a yaklaştıracak şeyler konuş ya da evrad ü ezkar ile (dua ve zikirle) meşgul ol ama asla aktüalite ile (günlük siyaset ve haberlerle) meşgul olma."

Namaz kılınan bu salondan çıktınız, Gülen'in misafirlerini kabul ettiği ve yatağının olduğu küçük odaya bitişik salona doğru ilerliyorsunuz. Koridor boyu asılı levhalar yine sizi tefekküre, ibadete ve duaya, kısacası dinin özüne davet eder. Mâide sûresinin 54. âyeti ve Tevbe sûresinin 24 âyeti uzun koridorda üç ayrı yere asılı. Bu koridor, bazen aylarca hiç dışarı çıkmayan Gülen'in namaz vakitlerinde her gün defalarca gidip geldiği bir doğal yürüyüş alanıdır.

Yatağının bulunduğu küçük oda bir paravanla ikiye ayrılıyor. Birinci bölümde çalışma masası ve kitapları var. Çalışma masasının üzerinde ezan okuyan bir saat, üzerinde çalıştığı dosyalar, tefarik şişeleri, farklı güzel kokuların belli ölçülerde karıştırıldığı küçük kaplar var. İkinci bölümde ise yatağı, teheccüd mushafı, seccadesi, ilaçları, pervane ve yelpaze var. Öğrenci evlerindeki gibi sade olan yatağının ayak ucunda bir ağaç işleme var, bu ve duvardaki *"Vema tevfikî illa billah"* âyeti, hassasiyetle insan boyundan yüksektedir. Bu âyet, halkını doğru yola davet eden Şuayb peygamberin ifadesidir ve *"Muvaffak olmam sadece Allah'ın yardımı ile olur."* anlamına geliyor.[324]

Gülen'den klasik İslâmî bilimler dersi alan öğrencisi Ahmet Kurucan'ın dediği gibi Gülen, duayı ve ibadeti hayatının merkezine oturtmuştur ve âdeta bir dua abidesidir: "Hocaefendi *'Rabbiğfir verham ve ente hayrurrahimîn.'* (Yarlığa Rabb'im ve merhamet buyur, Sen merhameti en hayırlı olansın!) duasını (Mü'minûn sûresinin son âyeti) günde 100 defa

zikrediyor desem ne mübalağa etmiş ne de yalan söylemiş olurum."

Bu ve bunun gibi birçok duayı Gülen'den duyarak ezberlediğini ifade eden Kurucan, büyük dua kitabının nasıl hazırlandığını şöyle anlatıyor:

"1986 yılındaydık. *Dua Mecmuası*'nın ikinci baskısı yapılacak. Ders okutma işine bir müddet ara verdi. Ara vermesinin sebebinin dua mecmuası olduğunu bilmiyorduk. Herkes gitti, birkaç kişi kaldı. O birkaç kişiyle, sabah kahvaltısından gece yarılarına kadar kütüphanede her gün o *Dua Mecmuası*'nda yer alan nebevî beyanların sıhhatini araştırdık. Hem de hep birlikte. Önce her bir hadisin senet tahkikini yapıyor, rical kitaplarına bakıyor, usul-ü hadiste belirlenen formlar içinde adını koyuyorduk. Ardından metne geçiyor, metnin tahkiki üzerinde duruyorduk. Hiç unutamam, bir gün sabahtan öğleye kadar Efendimiz'in bir duasında yerini alan bir kelimenin, beyan-ı nebevî'de nasıl yer aldığını araştırdık. Hâlbuki o kelime lügate göre üç ayrı şekilde söylenebiliyordu ama önemli olan mânâ-muhteva bütünlüğünün yanı sıra Fem-i Güher-i Nebi'den o kelimenin nasıl çıktığını bulmaktı. Sadece bir örnek üzerinde göstermeye çalıştığım bu hassasiyeti Hocaefendi, dua mecmuasının bütününe şâmil kıldı ve bu çalışmayı yaklaşık bir ayda ancak bitirebildik."

Gülen 2016 Ramazan ayına, "Dua Ramazanı" dedi ve talebeleriyle misafirlerine tekrar duanın önemini hatırlatıp şöyle dedi:

"Kendi için yaşamayan insana ihtiyaç var. Bediüzzaman gibi..."[325]

Ramazan başında şeker hastalığından dolayı kan testi için hastaneye gitmek üzere dışarı çıktı. Neredeyse iki yıldır dışarı çıkmamıştı. Şeker hastalığı sebebiyle, günde iki iğne vuruyordu. Sahurda ve iftarda ancak birer bardak çay içebiliyordu. Gülen'in bazen Ramazan'ın tamamı bazen son 10 gün itikâfa girdiği bu mekânda teravih namazları hatimle kılınıyordu. Gülen özellikle Ramazan'ın son 10 günü geceleri hiç uyumamaya özen gösteriyordu.

"Ahir ömrümde bir naat ve münacatla gitmek isterim..." diyen ve pek çok naat yazan Gülen bu süreçte 2016 Ekim'inde "*Tevhidname*" duasını yazdı.

İnsanın Allah'a ibadet mükellefiyeti ve duaya olan ihtiyacını anlatan Gülen, her şeyden önce bedenimiz dâhil sahip olduğumuz her şeyin Allah'a ait olduğunu hatırlatıyor. Ve bütün bunlar Allah'ın kuluna ilk tevfikidir. En büyük hediye hayattır. 10 dakika bile ne büyük sermayedir? Hayatımız ziyan edilecek bir şey değildir. Allah'ın verdiklerini O'na vermeli ki ebediyete kadar muhafaza etsin. Sadece bu dünyada yaptığımız amellerle cenneti peyleyemeyiz. İbadetlerimizle ancak cennete ehil hâle gelebiliriz. Hiçkimse Allah'ın fazlı olmadan cennete giremez.[326] Allah bizi ibadetlerle özümüzü bulmaya, özde derinleşmeye çağırıyor, cennete ehil hâle getiriyor:

"Allah insanlar bir şey istemeden veriyor. O kadar çok şey veriyor ki, o şeyleri aldıktan sonra insanlar ömür boyu Allah'a şükretseler yine verdiği nimetlerin karşılığını eda edemezler. Allah'ın bize vermediği ne kalmış ki? Gözlerinizin yerini değiştirin, dudaklarınızın vaziyetini değiştirin bakalım... Ve siz bu nimetlerin karşılığı olarak O'na hiçbir şey vermemişsiniz. Günde 1-2 saat O'na ibadetle teveccüh etmeniz lazım... O'na inandığınızdan dolayı O size mü'min dedi. Mü'min olmanın hakkını verin... Bunlara çok yabancılaşmışız. Hakikatlerin öksüzü, yetimi haline gelmişiz. Tekkeler, zaviyeler bu hakikatlerle inlerdi. Onlar duyarak söylüyorlardı. Sonra zihinler dağılınca bunlar kayboldu. Oysa onlar nur meclisleri idi. Her gün bir kere daha iman ediyorlardı."[327]

***

"Biz kat kat mükâfatımızı almışız. Yokluk öyle bir karanlık ki, Allah bizi orada bırakmamış, varlık ziyasına kavuşturmuş, bizi hayvan yapmamış... O zaman bize düşen bunları bize ihsan edene şükür etmektir. Şükür ise karşılığını sadece O'ndan bekleyerek üzerine düşeni yapmak demektir."[328]

Hakikatin Bilgisine Ameli İmanla, Dua ve İbedatle Ulaşılır

Din yüsürdür, dini yaşanmaz hâle getirmemek lazım ama dini mükemmel yaşama mefkûre haline getirilebilir. İnsanı hakikate ulaştıracak yol budur. Çünkü teori ile insan Müslüman olmaz, amelle olur. İman amelle derinleşmelidir. Kur'ân, iman kelimelerinde, her gün yeniden bir hamleyle farklı görmeyi ifade ediyor. Aynı şekilde teorik bilgiyle Allah bilinemez. Allah ancak amelî imanla bilinebilir. Bu gerçeği ifade için Bergson (1859-1941), hakikatin ancak vicdanî duyuş ve sezişle

bulunabileceğini ifade ederken; Kant (1724-1804), Allah'ın amelî akılla bilinebileceği üzerinde durmuş ve "Allah nazarî akılla bilinemez, Allah ancak amelî akılla bilinebilir." demiştir.[329]

İmam Gazzâlî'nin (1058-1111) rektörlük yaptığı Nizamiye medresesinden ayrılması, bu hakikati bulmak için birkaçıştır. Gazzâlî "Asıl hayat sofilerin yaşadığı hayattır." diyerek *İhyau ulûmi'd-din*'i yazıyor:

"İmam Gazzâlî, dereler tepeler aşıyor, ızdırapla kıvranıyor ve çare arıyor. Kalp ve ruh hayatında derinleşme peşinde oluyor. Zahiri ilimlerde zirveleri tuttuktan sonra, o ilimlerin dar kalıpları içine sıkışıp kalmıyor, onlara ayrı bir kıymet ve derinlik kazandıran Rabbanilik ve ruhanilik ufkuna yöneliyor. Zira Gazzâlî'ye göre manevi ve metafizik buudu olmadığı takdirde, âlimlerin kitaplarda söyledikleri sözler, nazarinin ötesine geçmemektedir. Hakikat bilgisine ulaşılması, nazarinin ameliye çevrilmesi ve kalp ufkunda yaşanan bir hayat tecrübesiyle mümkündür. Dolayısıyla kalp ve ruh yörüngesinde bir hayat yaşayanlar, diğer ilim ehline göre daha az kırılma ve dökülmelere maruz kalırlar."[330]

Tefsir, hadis, fıkıh, belağat sahasındaki kitaplar ile birlikte tasavvufa dair bir kitabı da hemen hemen her ders grubuna okutan Gülen, "Tasavvuf"un İslâm'ın kalp ve ruh hayatı olduğunu ifade ederek *Kalbin Zümrüt Tepeleri* eserinde bu hayat seviyesine ulaşmanın ve bu hayatı yaşamanın yol haritasını ortaya koydu. Maneviyat büyüklerinin kalp ve ruh hayatından bahsederek onlar gibi yaşama gayreti ortaya koymadan menkıbe Müslümanlığı ile teselli olmanın yanlışlığına dikkat çekti

Varlığı tam kavrayabilmek için hem tasavvufî düşünceyi, hem ilmî araştırmayı beraber götürmek gerektiğini ifade eden Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri* serisinde kelama ait konular ile tasavvufu iç içe işliyor. Böylelikle kalp ve ruh hayatının İslâm'ın inanç esasları üzerinde yapılanması gerektiğini vurguluyor. Gülen'e göre tasavvuf ile İslâm sanatı arasında da çok önemli bir ilişki vardır. İslâm sanatı, kalp ve ruh seviyesinde bir hayat yaşamakla mümkün olur.

Esas itibariyle insan, işlediği amelleriyle cennetini oluşturur. Cennet ve cehennem insanların amelleri ile inkişaf eder. Amelî iman, gerçek imanın

tabiatın bir parçası haline getirilmesidir. İrfan, bilginin insan tabiatının derinliği haline gelmesi demektir. İlim, bir argümandır, temeldir. Asıl olan irfandır, marifettir, marifetullahtır. İrfan, ilimden sonra gelir. Müslümanların kalp ve ruhun yörüngesinde seyahate ihtiyaçları vardır ve bu seyahat ancak bu irfanla mümkündür. Marifet teorik bilgiyle değil, ibadette derinleşmeyle olur, marifetle desteklenmeyen amel durur. Bugünkü Müslümanlar, üç asırlık bir boşluğun çocuklarıdırlar. Kalp ve ruh toplumu oluşturmadan bir İslâm abidesi ikame edilemez. İslâm'ın ilk döneminin insanları tebliğde temsilin gücünü arkalarına alıyorlardı. Değişik yerlere gittiklerinde onların dili yoktu, fakat insanlar onları dinliyorlardı.

"Rical okurken gördük. Yaş ortalaması 80-90. 150 yıl yaşayan var. 20-30 tanesi 120 yaşında. 130 yaşında insan var. Demek ki çok temiz yaşamışlar, çok düzgün yaşamışlar, tabiatı tahrip etmemişler. Eskiden yaş ortalaması düşüktü, şimdi hijyen var, yaş ortalaması yüksek deniliyor, Hâlbuki öyle değil... Rical'de tanıdığım insanlarda, dinin ruhuna ciddi bir bağlılık var. Bir günde Kur'ân-ı Kerim'i hatmeden insanlar var. Bir hadisin ricalinden şüpheye düşüp, katıra binip Medine'den Şam'a gidenler var. Öyle derin bir kalbi ve ruhi hayat var. Sabaha kadar ibadet var... İmam Buhari, 600 bin hadis biliyor. Kitabına 7 bin 397 hadis almış. Ahmet İbni Hanbel, rivayetlere göre bir milyon hadis tespit etmiş, eserine 40 bin kadarını almış.. Günümüzde insanların hafızaları bohemlik ve malayanilik ifade eden şeylerle meşgul olduğundan dolayı bir dağınıklık, unutkanlık yaşanıyor. Bediüzzaman'ın zekasından bahsettiği Hennad İbn Seriyy ne kadar iffetli, ibadete karşı ne kadar sabırlı bir insan. Onun için Rahibü'l-Kufe denmiş. Kufe'nin en abidi. 487 hadis rivayet etmiş."[331]

Gülen'in bahsettiği bu zat, hayatını ilme vakfeden ve hiç evlenmeyen âlimlerden biriydi. Hazret-i Peygamber'in sözlerini konu alan hadis ilmi alanında bir otorite kabul edilen Gülen'in hafızasında binlerce hadis olduğu söyleniyor. Hadis biliminde bir hadisin Hazret-i Peygamber'e atfedilebilmesi için bu sözün nakledicileri olan kişilerin (ricalin) Hazret-i Peygamber'e ulaşana kadar bilinmesi gerekiyor. Gülen hadisleri nakleden ricalin hayatlarını, bu ilimdeki yerlerini çok iyi bilmektedir

Bugünkü Müslümanlar, İslâm'ın ilk çağındaki işte bu ruhtan çok uzaktırlar. Hazret-i Peygamber, *"İnsanlar öyle bir dönem yaşarlar ki Kur'ân*

bir vadide, onlar bir vadide..." diyor. Bugünkü Müslümanlar Kur'ân'sızlık gurbetini, Kur'ân da cemaatsizlik gurbetini yaşamaktadır:

"Kendim ve kardeşlerim adına 'Allahım, iman-ı kamil, ubudiyet-i kamile, marifet-i tamme ver.' diyorum…Marifet adına hep bilme gayreti içinde olmalıdır. Marifet avcısı her zaman Allah'a saygılıdır. Marifet peşindedir, gayretinde süreklilik vardır. Sürekli kıvranma ve sürekli 'Daha yok mu?' deme önemlidir. Bunun davranışlara yansıması ile geceleri abid, gündüzleri zahid olmalıdır. İsteme ve cehd önemlidir. İstemeyene Allah gazaplanır. En büyüklerin, enbiya-i izamın istediğini istiyorum demelidir insan. Bazen 50 sene dua etmek icap eder... Uluhiyeti, Rububiyeti, Ku'an'ı, hadisi, Peygamberimiz'i doğru anlamak için Allah'a dua etmek... Bunlar önemli şeyler. Allah'tan her şeyi isterken bunları neden istemiyoruz? Dualarımızı istikametle taçlandırmalıyız. Kamil istikamet... Efendimiz'in saçlarını bembeyaz hâle getiren, istikamet talebidir."

İnsanın kendi iç ve dış enginliklerini görmesi anlamına gelen hikmeti en iyi anlayanlar, ibadetin de zirvesini teşkil eden sofiler olmuşlardır:

"İnsan-ı kamil olmak için irfan lazım. İrfan yitiği ve yetimi insanlarız. Arifin can gözlerinde nuru irfan olur. Arif olmayan bilmeye dünya ve mafiha nedir... Amelde derinlik, ihlasla ve rıza hedefli gözünü iştiyakullaha dikip yürümekle olur. Marifetle lebriz edercesine... Fakat günümüz Müslümanları bir mânâda 4. asırdan, bir mânâda İstanbul'un fethinden bu yana fünun-u müspeteye kapalı, kalp ve ruh hayatı açısından kendilerini rölantiye almış. Allah'la gecele, Allah'ı hecele... İnsan namaz kılmaya alışmışsa ibadeti emir olarak değil, tabiatının bir gereğiymiş gibi yapar hâle gelir. 24 saat namaz kılsa yine kafi değil deme, hayatı ibadetle taçlandırma... Efendimiz, *'Siz dünya nimetlerinden zevk aldığınız gibi ben ibadetten zevk alıyorum.'* diyor. Ayakları şişinceya kadar ayakta durmuş. Hazret-i Aişe namaz kılıp ayakta ağlıyordu, işte bu ruh. Sahabi birbiri ile karşılaşınca 'Gel hele bir miktar daha iman edelim.' derdi... Kur'ân-ı Kerim'in üçte biri haşir, neşirden bahsediyor."[332]

Risalet görevi gelince, gece namazının öneminden dolayı, Müzzemmil sûresinde Hazret-i Peygamber'e, insanlara Kur'ân mesajını sunarken, önce mutlaka ve mutlaka gece ibadet yapması ve Kur'ân-ı Kerim tilavet etmesi emrediliyor:

"Ey örtüsüne bürünen Resûlüm, geceleyin kalk da az bir kısmı hariç geceyi ibadetle geçir. Duruma göre gecenin yarısında veya bundan biraz daha azında veya fazlasında ibadet etmen de yeterlidir. Kur'ân'ı tertil ile, düşünerek oku... Muhakkak ki geceleyin kalkıp ibadet etmek daha tesirlidir..."[333]

Gece namazı, gecenin yarısını ibadetle geçiren Hazret-i Peygamber'e farzdı, ümmetine ise sünnettir. O, geceleri ayaklarının altı şişinceye kadar namaz kılar; şayet herhangi bir mazereti sebebiyle, bu şekildeki gece ibadetini aksatacak olsa, bu defa onu gündüz katlayarak kaza ederdi. Bunu anlatmak için tasavvuf büyüklerinden Busîrî (1211-1294), "*Ben o peygamberin sünnetine karşı vefasız davrandım; zira o ayakları şişmeden yatmıyordu.*" diyor. Bediüzzaman'ın dediği gibi, gece namazı, berzah karanlığını aydınlatır, insan elden geliyorsa gecede 50 rekât namaz kılmalıdır.

"Peygamber Efendimiz yüce ufkun insanıdır ve Allah ile münasebeti en iyi O bilir. Dolayısıyla mü'minler O'na bakmalı, O'nun sabah akşam her gün yaptığı duaları öğrenmelidir.... Efendimiz'in hayatının her faslında yaptığı duaları bilseniz, hayatında hep dua etmiş dersiniz sadece..."[334]

Hazret-i Peygamber'in hayatı hep hamd etrafında geçiyor. Sadece şakir değil, hep hamdle gürleyen yani Allah'ın büyüklüğünü ifade eden bir hayatı vardı. Unvanı olan 'Mustafa' öz, safi demektir. Varlığın özü mânâsına gelir. Hazret-i Peygamber, kamil bir kul olması hasebiyle, Allah ile olan münasebetin adabını en iyi bilen O'dur. Müslümanlar O'nu ve getirdiklerini sevmelidirler. Ne var ki duaları Müslümanlar arasında yaygınlaşmamış, bazıları camiye bile girmemiştir.

Hazret-i Peygamber, *"Allah'tan Firdevsi isteyin."* diyor. Firdevs cennetin en müstesna yeridir. Duada hassasiyet istiyorsak, peygamberane olmasını tercih etmeliyiz. Duada evvelen ve bizzat Hazret-i Peygamber'in yaptığı dualar tercih edilmelidir. Onun duaları, dilimizden düşecek en isabetli sözlerdir.

İnsanı Bir Şükür Fabrikası Haline Getirecek Dualar

İnsanın adil olması, dini diyanete geçirmesiyle olabilir. Muhteşem bir

diyanet, muhteşem bir adaleti doğurur. Satırlara dökülmüş kitaba değil, yaşayan kitaba ihtiyaç vardır. İlmiyle amel eden ama bunu Allah rızası için yapan âlim makbuldür. Cahil, ilmiyle amel etmeyendir. İlim amele kaynaklık yapmıyorsa kuruması mukadderdir. Daha önce gelenlerden bazıları cemaatle namazı kaçırdıklarında birbirini taziye ediyorlardı. Ve bazıları çocuğu öldüğünde insanların taziye yapıp da ebedi hayatını ilgilendiren cemaatle namazı kaçırdığı zaman taziyeye gelmemelerine şaşırıyordu.

"İnsan günde bin defa elini kaldırıp 'Ne olur Ya Rabbi bugünkülerle beraber yapmış olduğum bütün duaları, esman, sıfatın, Kur'ân ve Hazret-i Muhammed'in hakkı için kabul buyur.' dese yine de kendisine bahşedilen nimetlerin hakkını vermiş olmaz. Zaten Allah da bizden hakkını istemiyor. Zekâtını istiyor. Hepsini istese veremeyiz. Çünkü hiçbir şey bize ait değil. Allah'ın size bahşettiği şeyleri bir kenara koyun, varlığınız adına neyiniz var? İşlerinizi aksatmadan iyi bir mesai taksimi ile her gün duaya da vakit bulursunuz. Her şey yapılmalı ama dua mutlaka ihmal edilmemeli... İnsan bir şükür fabrikası haline gelmeli. Yani sürekli şükretmeli. (Ellerini gösterip) ne güzel yarattın, Sana hamdolsun Ya Rabbi..."

Kur'ân-ı Kerim, mü'minleri anlatırken, "*Geceleri mürgüler, seherde istiğfara dururlar.*" diyor.[335] Mü'minlerin istiğfar zamanı olan seher vakti, fecirden öncedir ve gecenin üçte birine denir. Allah, Hazret-i Peygambere şöyle hitap ediyor:

"Ey Resûlüm sabah, akşam Rabbi'nin adını zikret. Gecenin bir kısmında da O'na secde et, geceleyin uzun bir süre de O'nu tesbih et. O'na ibadet et... Gündüzün güneş dönüp gecenin karanlığı bastırıncaya kadar belli vakitlerde namaz kıl ve özellikle sabah namazını... Sana mahsus olmak üzere gecenin bir kısmında kalkıp Kur'ân oku, teheccud namazı kıl..."[336]

***

"Geceyi ihya çok önemlidir. Kur'ân'da kaç yerde nazara veriliyor. Erken yaşta alışınca bırakma da olmaz, mutlaka gece kalkıp kabrin karanlığına ışık salmalı, insanları zorlamadan teheccüdü telkin etmeli... İbadet insanı dinlendirir. Teneffüsü namazla yapın. Ruhu dinlendirmek olur. Allah'ın misafiri

olmak varken, neden döşeğe misafir olayım ki?.. Asıl tevbe, herkes uyurken, geceleri kalkıp içini dökmeyle olur... Gece, melekût âleminin kapılarının aralandığı, semavî birtakım menfezlerin açıldığı ve ötelerin müşahede edildiği bir zaman dilimidir... Hayatın asıl musikisi hep gecelerde bestelenir, gecelerde söylenir, gecelerde tonunu bulur. Gece, muzdarip ve çilekeşlerin ızdıraplarını içinde besteleyip seslendirdikleri muhteşem bir konservatuvardır... Gece-gündüz münacaat ve inleme içinde geçen bir ömür görmek isteyen, Resûlullah'ın hayatına baksın. Allah Resûlü, dualarını hayatının içine paylaştırmış ve hep bu nurdan kristaller üzerinde yürümüştür..."

***

"Ümmet-i Muhammed günümüzde duayı terk etmiş gibidir. İnsan gece kalkmalı ve *Kulub-u Daria*'daki güzel sözlerle içini Rabbi'ne dökmeli. Çok güzel dualar bunlar. Şu anda İslâm dünyasının maruz kaldığı şey Haçlı seferlerinden daha perişandır. Çoluk çocuk, yağmur duasına çıkar gibi her akşam duaya çıkın. Keşke herkes en az haftada bir defa bir araya gelse ve sadece dua etse. Ne kadar çok isterdim. Çocuklarınızı kucağınıza alın ve onlara da dua ettirin. Efendimiz, *'Dua ibadetin özüdür.'* diyor. Her hafta mutlaka bir dua günü olmalı. Dua Allah ile amudi irtibatın yoludur. Allah, yakınlığı duaya bağlamış."

Gülen, 14 0cak 2018 günü yaptığım ziyarette, misafirleriyle sohbet ederken, *"Allah bize istenecek şeyleri söylemiş."* diyerek Bakara suresinin 201. âyetini okudu. Bu âyetteki dua şöyle:

"Ey Yüce Rabbimiz, bize bu dünyada da iyilik ve güzellik ver, ahirette de iyilik ve güzellik ver. Ve bizi cehennem ateşinden koru!"

Allah, Hazret-i Peygamber'e şöyle dua etmesini söylüyor:

"Ya Rabbi, gireceğim yere dürüst olarak girmemi, çıkacağım yerden de dürüst olarak çıkmamı nasip et..."[337]

19 Ocak 2016 günkü görüşmemizde *"'Allahım beni şeytandan uzaklaştır...' Yatağıma girerken bu duayı okumadığım yok gibidir."* diyen Gülen'in en sık yaptığı dualardan bazıları şöyle:

"Allahım beni meccanen yarattın, meccanen insan yarattın, meccanen de bağışlamanı diliyorum… Allahım bizi adanmışlardan eyle. Allahım göz açıp kapayıncaya kadar dahi olsa, hoşnut olmayacağın şeylerle bizi başbaşa bırakma... Allahım Seni tanıyabilmek için marifetimi ve aşkımı arttır.

Allahım Seni delice seven kullarından eyle. Allahım ben senden Seni istiyorum, Senden hoşnudum ama benim ihtiyacımı da Sen biliyorsun. Allahım ne olur ruhumun abidesi dimdik dursun. Allahım bize bizi gaflete sokacak, unutturacak şeyler verme, bize seni hatırlatacak tevcihlerde ve teveccühlerde bulun. Allahım iltifatlarınla beni şımartma. Allahım neticesinde seni kaybedeceğim bir muvaffakiyeti bana verme... Allahım aklımı ve fikrimi koru. Allahım bize neyi nerede nasıl konuşacağımızı öğret. Allahım kendimi düz bir insan gibi göster, hatalarımı kendime göster. Allahım beni bana unuttur ve kendimden bahsetmeyi bana kerih göster... Ya Rabbi insi ve cinni şeytanlardan ve nefs-i emmareden sana sığınırım. Ya Rabbi bana ihsan edeceğin her şeyle sıfır olduğumu hatırlayayım... Ya Rabbi Senden Seni istiyoruz. Ne olur ya Rabbi huzurunun mehabetini kalbime duyur. Ya Rabbi bize kerem kıl, bizi et muhterem."

***

"Efendimiz'in dualarından, *'Beni bir an bile Sensiz etme!'* bir zirvedir ve her mü'min için geçerli olmalıdır… Kıtmirinizin her gün 20 defa yaptığı dua: Bahtına düştüm Allah'ın beni bana bırakma, ben yapamam. En fazla endişe ettiğim şey ayağımın kaymasıdır... Şeytan, Hazret-i Âdem gibi bir safiyullaha kısmen dediğini yaptırdığına göre, kime nasıl tesir eder bilinmez. Herkese nasıl yaklaşacağını iyi bilir. Kimisinin gıpta damarını, kimisinin haset damarını kullanır. İsm-i Azam duasını bilen bile kayıyor. Demek ki hiç kimsenin garantisi yok. 'Aman ya Rabbi, aman ya Rabbi, ona fırsat verme!' demeli. Hepimiz birbirimize dua etmeliyiz... Validemin öğrettiği bu duayı hep okurum: 'Allahım beni vakitlerin en sevimlisinde en uygun saatte uyandır ve nezdindeki en güzel amelleri işlemeye muvaffak kıl.' Sohbetlerde cübbemin cebinde *Cevşen* bulunduruyorum, kalbimin üstüne gelen cebe *Cevşen* koyuyorum. İnanma meselesi..."

Hazret-i İbrahim, Hazret-i Nuh, Hazret-i Süleyman, Hazret-i Yusuf ve Hazret-i Musa'nın duaları Kur'ân-ı Kerim'de yer alıyor. Hazret-i İbrahim'in dualarından bir bölüm şöyle:

"Ya Rabbi, bana hikmet ver ve beni hayırlı kulların arasına dâhil eyle… Gelecek nesiller içinde iyi nam bırakmayı, hayırla anılmayı nasip eyle bana… Naim cennetlerine varis olanlardan eyle beni ya Rabbi…Ey kerim Rabbimiz, beni, annemi, babamı ve bütün mü'minleri kıyamet günü affeyle…"[338]

Hazret-i Nuh şöyle dua ediyor:

"Ya Rabbi beni, anamı, babamı ve evime mü'min olarak girenleri, erkek ve kadın bütün mü'minleri affeyle… Ya Rabbi beni yalancı saymalarına karşı Sen yardım et bana… Ya Rabbi beni güvenli ve kutlu bir yere indir, Çünkü en uygun şekilde yerleştiren Sensin."[339]

Hazret-i Süleyman'ın duası şöyle:

"Ya Rabbi beni nefsime öyle hâkim kıl ki, gerek bana gerek ebeveynlerime ihsan ettiğin nimetlere şükredeyim. Seni razı edecek yararlı işler yapabileyim. Bir de lütfedip beni hayırlı kulların arasına dâhil eyle… Affet beni ve bana benden sonra hiç kimseye nasip olmayacak bir hâkimiyet lütfet. Çünkü Sen lütufları son derece bol olan Vehhabsın."[340]

Hazret-i Yusuf, Mısır'a vezir olup yıllardır hasretini çeken babası Hazret-i Yakub'a kavuşunca şöyle dua ediyor:

"Ya Rabbi, Sen bana iktidar ve hâkimiyet verdin. Kutsal metinleri ve rüyaları yorumlama ilmini öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan, dünyada da ahirette de Mevlâm, Yardımcım Sensin. Sana tam itaat içinde bir kul olarak canımı al ve beni hayırlı ve salih insanlar arasına dâhil eyle.."[341]

Hazret-i Musa, Firavun'un zulmünden kurtulduktan sonra yoldan çıkan kavmi için Allah'a şöyle dua ediyor:

"Ya Rabbi, şimdi bizi aramızdaki beyinsizlerin yaptıkları yüzünden helak mı edeceksin? Sensin bizim Mevlâmız, affet bizi, merhamet eyle… Sen affedenlerin en hayırlısısın. Bize bu dünyada da, ahirette de iyilik nasip et. Biz Sana yöneldik, Senin yolunu tuttuk."[342]

"Seni Hakkıyla Bilemedik Allahım..."

2016 Ramazan ayında bir gün *"Allah'a hamd olsun teravihimi rahat kıldım, bu yaşlarda insan 40 rekât fazladan kılabilir. Gençliğinizde çok namaz kılın, belli bir yaştan sonra o kadar ilave yapamazsınız."* diyen Gülen, ibadette gençliğin ve sağlığın çok iyi değerlendirilmesi gerektiğini şöyle ifade ediyor:

"Hadis, beş şeyin kıymetini bil diyor. Gençliğini ihtiyarlığından evvel ganimet bil. Önemli bir sermaye, onunla ahiret adına, kabir adına sermayeni, servetini arttırmaya bak. Sıhhatini de hastalığından evvel ganimet bil... Bediüzzaman, 'Hastalar Risalesi'nde bu iki şey üzerinde durur ve gençlik ve sıhhat gaflettir der."[343]

Az uyku gibi az yemek de dua ve ibadet hayatında çok önemlidir. Hazret-i Peygamber, hiçbir zaman sofradan doyarak kalkmamıştır. Sahabiler de böyle bir hayat yaşadılar. Onları takip eden İslâm âlimlerinin hayatları da böyleydi.[344]

Mesela Bediüzzaman, içtiği çorbanın bile tanesini yemiyordu, vefat ettiğinde 45-50 kilo civarındaydı. Bu disiplinli yaşamanın sebebi kalbi diri tutmaktır. Maneviyat büyüklerinden Fuzayl İbni İyaz'ın (v. 803) dediği gibi çok konuşma, çok yeme, çok uyuma kalbi öldürür. Sofradan doymadan kalkmak, gözün yemekte kalmasını sağlamak lazım. Bu, hamd duygusunu tetikler.

"Belli zamanlarda her gün 40 rekât namaz kılıyordum. Riyazet yapıyordum. 2-3 saat yatardım… Çok uyumamak, çok yememek unutkanlığı azaltır. Çok uyumama ve zihni aktif tutma, hafıza adına en önemli hususlardandır. Tıka basa yeme israftır. Şişmanlık doktorların ifadelerine göre birçok hastalığın ana sebebi. Depresyonda bile şişmanlığın etkisinden söz ediyorlar. Peygamber Efendimiz, *'Ümmetim hakkında en çok korktuğum şeyler karın büyüklüğü (göbek bağlamak), çok uyku, tembellik ve yakin (iman) azlığıdır.'* buyuruyor. Bu dördü arasında telazüm var. Birbirini tetikliyor bunlar. Biri diğerinin sebebi, diğeri berikinin sonucu oluyor. Dikkat etmek lazım..."

Gülen daha sonra çocukluğunda tanıdığı büyük İslâm âlimlerinin isimlerini tek tek saydı ve şöyle devam etti:

"Hiçbirini şişman görmedim, hepsini kadid, iskelet gibi çok zayıf gördüm, biri hariç. O da çok yaşlıydı, belki bedeni rahatsızlıklarından dolayı çok hareket etme imkânı yoktu."[345]

Dua ve ibadette devamlılık esastır ve hayat ona göre programlanmalıdır. Allah, Hazret-i Zekeriya'ya hitap ederken, *"Rabbini çok zikret, sabah ve*

akşam onu tesbih ve tenzih et." diyor.[346] Mü'minler imanlarında sadık ve samimi, Allah'ın huzurunda itaatla divan duran ve seher vaktinde Allah'tan af dileyenlerdir. Allah'ın âyetlerini dinlediklerinde, aşina oldukları gerçekleri bulmaları sebebiyle gözleri yaşla dolup taşar ve dua ederek Allah'a yalvarırlar. *"De ki duanız olmazsa Rabbim size niye değer versin ki?"* diyen Furkan sûresinin 77. âyetini çok sık hatırlatan Gülen, insan hayatında dua ve ibadette devamlılığın önemi hakkında ayrıca şunları ifade ediyor:

"Allah insanlara her zaman yakındır. Esas uzak olan insandır. Cismanî istekleri, arzuları, hırsları insanı Allah'tan uzaklaştırır. İşte dua ile insan bu uzaklığı aşmaya çalışır. Bu zaviyeden dua, insanın Allah'a karşı olan uzaklığını aşma çabasının adıdır... Efendimiz'in hayatına bakın; hayatının her karesinde dua vardır. Bağışlayın; helaya girerken dua, çıkarken dua; yatarken dua, kalkarken dua; elbise giyince dua, evden çıkınca dua. Hasılı; dua, dua, dua. Dua, Efendimiz'in hayatının içine işlenmiş dantelalar gibidir..."[347]

***

"İmanın yolu ibadet-ü taattan geçer. İnsanlarda dua duygusunu geliştirme de bir vazifedir. Hem de ahireti, nübüvveti anlatma gibi bir vazife. Sürekli duaya kilitlenmek lazım. Bugün İslâm âleminde olan problemler için insanlar çocuğu kuyuya düşmüş biri gibi dua ederek Allah'a yalvarmalı..."

***

"Geceyi ihya etmeye başlayan, diriliş yoluna girmiş olur ve bir "ba's-ü bade'l-mevt" (yeniden diriliş) temsilcisi olur. İnsanımız gece hayatını iki rekât bile olsa, onu mesaisine eklemelidir. Gündüz koşturan gece ibadet etmelidir. Tabakat kitapları böyle insanların hikâyeleriyle doludur. O insanlar, dini ayakta tutan esaslardı."[348]

***

"Bakın dünyayı fethedenler, o zor şartlar altında namazlarını hiç bırakmışlar mı?.. Eğer onlar o şartlarda namazlarını terk etselerdi, bugün geriye İslâm adına bir şey kalmazdı... İnsanın kendisi ölü olursa, başkasına can verebilir mi? İnsanın (ibadet ve dua ile) canından can dökülmeli ki başkalarına can verebilsin, diriliş eri olabilsin... Taşı aşındıran, mermeri delen suyun gücü, kuvveti değil, damlaların sürekliliğidir. Allah'la oturup kalkmaya, Allah'la olan münasebetlerimizi sürekli kontrol etmeye ihtiyacımız var."

Gülen'in yaşadığı mekânda dua ve ibadeti tamamlayan üçüncü husus ders halkası ve misafirleriyle yaptığı sohbetlerdir. 1985 yılından beri hep yeni katılan talebelerle yenilenir bu ders halkası… Her talebe İslâm'ın yüzlerce ciltlik klasik eserlerini derinlemesine öğrenerek bu ders halkasından ayrılır. Uzun bir tefsir müzakeresinin ardından Gülen, 2017-18 döneminde talebeleriyle bu sefer hadis müzakeresine başlamıştı. 14 Temmuz 2017 tarihli görüşmemizde, *"20 kadar hadis kitabını müzakere ediyoruz."* dedi. Bu hadis kitapları onlarca ciltten oluşuyordu. Hadis müzakeresinin bitmesinden sonra, 25-30 kitapla yine aynı şekilde karşılaştırmalı olarak fıkıh usulü dersleri başladı.

Bütün hayatı bu şekilde öğrenmek, öğretmek, dua ve ibadetle geçen Gülen hala, *"Seni hakkıyla bilemedik Allahım..."* diyordu.[349] Bütün büyük âlimlerin ve tasavvuf büyüklerinin seslendirdiği bir duygudur bu…

80 yaşındaki Gülen, ayrıca doğudan ve batıdan bilim adamı, yazar, entelektüel ve gazeteci misafirleriyle görüşmeler yapıyordu. Bazılarına şahit olduğum bu görüşmelerde Gülen, doğu ile batı arasında büyük uçurumların yaşandığı dünyamızda, adil ve huzurlu bir geleceğin inşasına dair düşüncelerini ortaya koydu ve İslâm âleminin yaşadığı büyük krizlerden nasıl kurtulabileceğine dair fikirlerini paylaştı.

---

241 *New York Times,* 11 Haziran 2010.

242 Moğolistan'ın başkenti Ulanbatur'da, 26,5 metre boyunda 150 kilo altınla kaplanmış dünyanın en büyük Budist heykeli bulunuyor.

243 4 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

244 Enbiyâ sûresi, 21/51; Sâffât sûresi, 37/84. Kur'ân'da bir sûrenin ismi İbrahim'dir. Hazret-i İbrahim'in kıssası diğer sûrelerde de defalarca anlatılmaktadır.

245 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 195. 30 Aralık 2015 tarihli görüşmemizde Gülen, *"İslâm hukukunda amme hakkı, Allah hakkı söz konusu olunca ne kadar insan varsa, tek tek hakkını helal etmezse insan yakasını kurtaramaz."* dedi.

246 25 Mayıs 2016 tarihli konuşması.

247 Neml sûresi, 27/18. Nisa sûresinin 94. âyeti ise şöyle: *"Ey iman edenler, yeryüzünde Allah yolunda sefere çıktığınız zaman son derece dikkatli davranın."*

248 29 Haziran 2016, 16 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

249 Hollanda televizyonuna 1999'da verdiği röportaj.

250 1 Temmuz 2015, 7 Haziran 2016, 2 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

[251] Maria Rosa Menocal, *The Ornament of the World,* s. 33-35, 104, 113, 211.

[252] Graham Fuller, *A World Without Islam,* s. 247; Martin Kramer, "Islam's Sober Millennium", *The Jerusalem Post,* 31 Aralık 1999; Fernand Braudel, *A History of Civilizations,* s. 71. Bizans döneminde 50 bin nüfusu olan İstanbul, Osmanlı döneminde 700 bin nüfusa ulaştı. Dokuzuncu yüzyılda Bağdat'ta Halife'nin yıllık geliri, Bizans İmparatoru'nun yıllık gelirinin beş katıydı. (Fernand Braudel, *A History of Civilizations,* s. 71, 90).

[253] 7, 12, 13 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

[254] İbrahim sûresi, 14/24, 25, 26.

[255] Âl-i İmrân sûresi, 3/134, 159; Şura sûresi 42/37; Yusuf sûresi, 12/84.

[256] Teğâbün sûresi, 64/14; Fâtır sûresi, 35/10; A'râf sûresi, 7/199; Mâide sûresi, 5/13; Şûrâ sûresi, 42/43; Fussilet sûresi, 41/34-35; Mü'minûn sûresi, 23/96; Kasas sûresi, 28/55; Hac sûresi, 22/37; Bakara sûresi, 2/195; İsrâ sûresi, 17/53; Lokman sûresi, 31/22; Muhammed sûresi, 47/21.

[257] Nûr sûresi, 24/22.

[258] 17 Eylül 2013 tarihli konuşması.

[259] 13 Şubat 2006 tarihli konuşması.

[260] 21 Ocak 2018 tarihli konuşması; *Çağ ve Nesil,* s. 43.

[261] Fransız Le Monde gazetesi muhabiri Nicole Pope'la 28 Nisan 1998 tarihli görüşmesi.

[262] Hûd sûresi, 11/116.

[263] 9 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

[264] 17 Ocak 2016 görüşme notları.

[265] 20 Haziran 2010 tarihli konuşması.

[266] İbn Mace, *zühd* 4.

[267] Bakara sûresinin 30. âyeti *"İnsan yeryüzünün halifesi olarak yaratılmıştır."* diyor. En'am sûresinin 165. âyeti şöyle: *"Allah sizi dünyada halifeler yaptı."* Neml sûresinin 62 âyeti ise şöyle: *"Allah sizi dünyada halifeler yaptı."*

[268] Gülen'in 28 Aralık 2015 ve 10 Ocak 2016 tarihli konuşmaları. Kehf sûresi, 18/19; Mü'minûn sûresi, 23/113. Ayrıca bkz.: Bakara sûresi, 2/96; Âl-i İmrân sûresi, 3/14-15, 117, 196; Enfâl sûresi, 8/28, 67; Tevbe sûresi, 9/38, Yûnus sûresi, 10/23-24; Ra'd sûresi, 13/26; Nahl sûresi, 16/107, 117; İsrâ sûresi, 17/18; Kehf sûresi, 18/45-46; Kasas sûresi, 28/60; Ankebût sûresi, 29/64; Hadîd sûresi, 57/20; Ahzâb sûresi, 33/28-29; Sebe sûresi, 34/37; Mü'min sûresi, 40/39; Fussilet sûresi, 41/49; Şûrâ sûresi, 42/20, 36.

[269] 4 Temmuz 2016, 12 Ocak 2016, 13 Ocak 2016, 26 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

[270] Tommaso Campanella, *The City of the Sun: A Poetical Dialogue* (University of California Press, 1981). İlk defa 24 yaşında hapse giren, defalarca işkenceye uğrayan Campanella, 1599'da zincire bağlanarak götürüldüğü Napoli'de kalenin içindeki zindana atıldı. 1602'de idam cezasına çarptırılan Campanella, deli numarası yaparak idamdan kurtuldu, ama deli olmadığının ispatlanması için 14 ay ağır işkencelere tabi tutuldu. Elleri arkadan bağlanarak 36 saat askıda, sivri uçlu odunların üzerinde tutulmak bu işkencelerden biriydi. 1604'te kaçma teşebbüsünde bulununca, 4 yıl boyunca zindanda elleri ve ayaklarından zincire bağlandı. Zindandan Galileo'ya yazdığı mektupta, "Penceresi olmayan, rutubetli bir zindana gömüldüm." diyordu. 27 yıl zindanda kalan Campanella, *Güneş Ülkesi* kitabını bu esaretinde, gardiyanların kendisine getirdiği kâğıt parçalarına yazdı. *Güneş Ülkesi,* herkesin eşit olduğu, adaletin ve ahlâki değerlerin hâkim olduğu, bilge ve liyakatli insanlar tarafından yönetilen, bütün bilim dallarında ilerlemiş bir toplum ütopyasıdır.

[271] Bakara sûresi, 2/25, 58, 62, 82, 112, 148, Âl-i İmrân sûresi, 3/57, 115, 148, Nisâ sûresi, 4/122, 124, Mâide sûresi, 5/9, 48, 93, En'âm sûresi, 6/127, 164, A'râf sûresi, 7/42, 43, Tevbe sûresi, 9/112, Yûnus sûresi, 10/26, Hûd sûresi, 11/23, 115, Yûsuf sûresi, 12/56, Ra'd sûresi, 13/29, İbrahim sûresi, 14/23, Nahl sûresi, 16/30, 31, 32, 97, İsrâ sûresi, 17/9, 19, Kehf sûresi, 18/30, 31, 107, 108, Meryem sûresi, 19/60-63, 96, Tâhâ sûresi, 20/75, 76, 112, Enbiyâ sûresi, 21/73, 94, Hac sûresi, 22/14, 23, 24, 50, 56, Kasas sûresi, 28/80, 83, 84, Ankebût sûresi, 29/7, 9, 58, 59, Rûm sûresi, 30/15, 44, 45, Lokman sûresi, 31/8, 22, Secde sûresi, 32/17, 19, Ahzâb sûresi, 33/31, Sebe sûresi, 34/4, 37, Fâtır sûresi, 35/7, 8, 32-35, Sâffât sûresi, 37/40-50, Zümer sûresi, 39/34, 35, Mü'min sûresi, 40/40, 58, Fussilet sûresi, 41/8, 33, Şûrâ sûresi, 42/22, 23, 25, Zuhruf sûresi, 43/72-73, Câsiye

sûresi, 45/30, Ahkaf sûresi, 46/12-14, 15-16, Muhammed sûresi, 47/2, 12, Fetih sûresi, 48/29, Tûr sûresi, 52/19-28, Necm sûresi, 53/31-32, Vâkıa sûresi, 56/10-40, Hadîd sûresi, 57/21, Mücadele sûresi, 58/22, Talâk sûresi, 65/11, Dehr sûresi, 76/5-7, 14-44. âyetleri bunlardan bazılarıdır.

272 Prof. Martin Marty ile 17 Mayıs 2016 günü Chicago'da John Hancock binasının 59. katındaki ofisinde görüştük.

273 Ra'd sûresi, 13/22; Kasas sûresi, 28/542; Âl-i İmrân sûresi, 3/134, 922; Dehr sûresi, 76/8-92; Hadîd sûresi, 57/7, 10, 11, 182; Bakara sûresi, 2/3, 195, 245, 2542; Müzzemmil sûresi, 73/202; Teğâbün sûresi, 64/16, 172; Mâide sûresi, 5/12.

274 Mayıs 2004, 31 Temmuz 2008, 20 Aralık 2013 tarihli konuşmaları.

275 24 Kasım 2012 tarihli konuşması.

276 Hazret-i Nuh, kavmine *"Bu hizmetten ötürü sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan ancak Rabbü'l-âlemin'dir."* diyor. Hazret-i Nuh'un bu sözlerinin yer aldığı Şuara sûresinde dört peygamber daha (Hazret-i Hud, Hazret-i Salih, Hazret-i Lut ve Hazret-i Suayb) kavimlerine aynı sözlerle hitap ediyorlar. Bkz.: Şuarâ sûresi, 26/109, 127, 147, 164, 180. Ayrıca konuyla ilgili şu âyetler var: Furkan sûresi, 25/57; Mü'minûn sûresi, 23/72; Yûnus sûresi, 10/71; Hûd sûresi, 11/29, 51; Tûr sûresi, 52/40; Kalem sûresi, 68/46; En'âm sûresi, 6/90; Yûsuf sûresi, 12/104; Furkan sûresi, 25/57; Sebe sûresi, 34/47; Yâsîn sûresi; 36/21, Sâd sûresi, 38/86.

277 15 Ocak 2016 tarihli görüşme notları ve18 Şubat 2012 tarihli konuşması.

278 Öküz nehri, Orta Asya içlerinden gelen ve Hazar denizine dökülen bir nehirdir.

279 M. F. Gülen, *Sohbet Atmosferi,* s. 71. Bu kitap Gülen'in 1980 öncesi konuşmalarını içeriyor.

280 Bu görüşmede bulunan Gülen'in öğrencilerinden Ahmet Kurucan'la 2007 yılı Kasım ayında ABD'de yapılan görüşmenin notlarından.

281 *Foreign Policy,* 4 Ağustos 2008.

282 *Foreign Policy,* 4 Ağustos 2008. Merkez sol kesimi temsil eden ve aylık yayınlanan İngiliz *Prospect* dergisi ile Amerikan muhafazakar *Foreign Policy* dergilerinin 2008'de yaptıkları dünyada ilk yirmi entelektüel anketi.

283 *The Atlantic Monthly,* 14 Ağustos 2014.

284 *Süddeutsche Zeitung,* 13 Aralık 2014.

285 Martin Marty (ed.), *Hizmet Means Service,* s. 88-89.

286 *Süddeutsche Zeitung,* 13 Aralık 2014.

287 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 49.

288 11 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

289 4 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

290 *Die Zit,* 2 Ekim 2016.

291 Fettah, Allah'ın bir ismidir ve "Her türlü güçlük ve sıkıntıları açıp gideren, kulları arasında hüküm veren ve onların kalplerini hidayete açan." demektir.

292 Aralık 2004 ve Temmuz 2008 tarihli röportajlar.

293 Aralık 2004 tarihli röportaj metni.

294 19 Mart 2011, 21 Ocak 2016 tarihli konuşmaları.

295 14 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

296 11 Ocak 2016, 20 Mayıs 2016, 13 Ocak 2017, 1 Ocak 2016, 4 Ocak 2016, 17 Ocak 2016, 14 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

297 Zuhruf sûresi, 43/ 52, Kasas sûresi, 28/78.

298 Zuhruf sûresi, 43/51-53, Nâziât sûresi, 79/23-24; Kasas sûresi, 28/76-81.

299 Desmond Seward, *Napolyon ve Hitler,* s. 16.

300 28 Nisan 2012 tarihli konuşması.

301 26 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

302 Lokman sûresi, 31/17-19.

303 A'râf sûresi, 7/146; İsrâ sûresi, 17/37-38; Hadîd sûresi, 57/23; Nahl sûresi, 16/23; Kıyâmet sûresi, 75/33-35; Mürselât sûresi, 77/48.

304 11 Ocak 2016, 29 Mayıs 2016, 10 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

305 2 Nisan 2011 tarihli konuşması.

306 13 Temmuz 2015, 9 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

307 17 Mart 2012 tarihli konuşması.

308 Buhari, *cihad* 18.

309 Hazret-i Nuh, halkının arasında 950 yıl yaşadı. Ankebût sûresi, 29/14. âyeti.

310 Ocak-Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

311 İsrâ sûresi, 17/61-62; Sâd sûresi, 38/71-83; Kehf sûresi, 18/50.

312 Bakara sûresi, 2/34, 36; A'râf sûresi, 7/11-12; Tâhâ sûresi, 20/116-124; Mücadele sûresi, 58/19; Nisâ sûresi, 4/38, 119; A'râf sûresi, 7/22, 202; En'âm sûresi, 6/43, 142; Mücadele sûresi, 169; Hicr sûresi, 15/30-33; A'râf sûresi, 7/20, 21; Tâhâ sûresi, 20/120,121; Lokman sûresi, 31/34; Fâtır sûresi, 35/5; Hadîd sûresi, 57/14:.

313 Mâide sûresi, 5/27-31. âyetleri, Habil ve Kabil'in hikâyesi.

314 Mü'minûn sûresi, 23/97.

315 Âl-i İmrân sûresi, 3/36.

316 Âl-i İmrân sûresi, 3/42, 45.

317 Beyhaki, *Zühd*, s.165, Münavi, *Feyzu'l Kadir,* 4/511.

318 1 Eylül 2012 tarihli konuşması.

319 *Daily Nation,* 30 Temmuz 2004.

320 18 Ocak 2008, *Forbes* dergisi bünyesindeki *Oxford Analytica* dergisi.

321 Bu okulların bir bölümü hâlen Türkiye'de faaliyet gösteriyor. İstanbul'daki Amerikan okulu Robert Kolej ile birlikte Fransız okulları Saint Joseph, Saint-Michel, Notre-Dame de Sion, Alman Lisesi ve Avusturya lisesi bunlardan bazılarıdır.

322 İsrafil'in sura üflemesi şu Kur'ân âyetlerinde geçiyor. En'âm sûresi, 6/73: *"Sura üfleneceği gün de hâkimiyet O'nundur."* Kaf sûresi, 50/20, 21, 41 ve 42: *"Sura üfürülür, kalk borusu çalar... O gün herkes beraberinde bir muhafız bir de şahit olarak Yüce Divan'a gelir... Münadinin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver, bütün insanların o sayhayı kesin ve gerçek olarak işitecekleri güne kulak ver, işte o gün mezarlarından kalkış günüdür."* Hâkka sûresi, 69/13-15: *"Artık sura kuvvetle üflendiğinde yer ve dağlar yerlerinden kaldırılıp bir tek darbe ile çarpılıp paramparça edildiğinde, işte o gün olan olur, kıyamet o gün kopar…"* Müddessir sûresi, 74/8-9: *"Sura üflendigi gün, doğrusu o çok çetin bir gün…"* Nebe sûresi, 78/18: *"O gün sura üfürülür, siz de bölük bölük gelirsiniz..."* Nâziât sûresi, 79/6 -7: *"Günü gelince sura ilk üfleme yeri şiddetli bir depremle yıkacak, onu izleyen ikinci üfleme herkesi mezarından kaldıracak."*

323 Ra'd sûresi, 13/28.

324 Hûd sûresi, 11/88.

325 20 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

326 29 Haziran 2015 tarihli görüşme notları.

327 22 Temmuz 2008, 16 Ocak 2016 tarihli konuşmaları.

328 14 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

329 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 256.

330 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 186.

331 Ocak-Mayıs 2016 tarihli görüşme notları. İmam Buhari'nin eseri *el-Cami'üs-Sahih,* Ahmed Bin Hanbel'in eseri *el-Müsned* ismini taşıyor.

332 8 Ocak 2016, 15 Ocak 2016, 16 Haziran 2015, 16 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

333 Müzzemmil sûresi, 73/1-4, 6.

334 23 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

335 Zâriyât sûresi, 51/18.

336 Dehr sûresi, 76/25-26; İsrâ sûresi, 17/78-79.

337 İsrâ sûresi, 17/80.

338 Şuarâ sûresi, 26/83-85; İbrahim sûresi, 14/41.

339 Nûh sûresi, 71/28; Mü'minûn sûresi, 23/26, 29.

340 Neml sûresi, 27/19; Sâd sûresi, 38/35.

341 Yûsuf sûresi, 12/101.

342 A'râf sûresi, 7/155-156.

343 1 Temmuz 2016 ve 8 Ocak 2016 tarihli konuşmaları.

344 21 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

345 2012 yılı Şubat ayındaki bir konuşması. Gülen bunları anlatırken her defasında kilolu insanların da hafife alınmaması, genetik ve fiziki yapı gibi faktörlerin olabileceği ikazını yapıyor.

346 Âl-i İmrân sûresi, 3/41

347 22 Aralık 2012 tarihli konuşması. Dua ve ibadette devamlılığını önemine işaret eden bazı âyetler şöyle: Secde sûresi, 32/7, *"Ne az şükrediyorsunuz…"* Nahl sûresi, 16/78, *"Annesinin karnından çıkarken hiçbir şey bilmeyen insana kulak, göz ve kalb verilmesi şükretmesi içindir."* *Mü'minun sûresi 78, "Şükrünüz ne kadar da az…"* Fâtır sûresi, 35/12, *"Umulur ki bütün bu nimetlere şükredersiniz."* Ra'd sûresi, 13/28, *"Gönüller ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."* Hicr sûresi, 15/99, *"Sana ölüm gelip çatıncaya kadar Rabbine ibadet et." Taha sûresi 130, "Güneşin doğmasından ve batmasından önce Rabbi'nin yüceliğini ilan et, O'na hamdet. Gecenin bazı vakitlerinde, gündüzün bazı taraflarında da O'na ibadet et ki memnun ve mutlu olasın."*

348 18 Ocak 2016, 20 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

349 14 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

Onuncu Bölüm
DOĞU VE BATI

"Müslüman düşüncesi ve mantığı sarsıntı geçirdi, İslâm coğrafyası kendisini tarih içinde ayakta tutan bütün dinamiklerden uzaklaştı. İslâm dünyası, ahlâktan inanca, ekonomiden eğitime, siyasetten sosyal hayata kadar tarihin en bunalımlı günlerini yaşadı... Hayatın her alanındaki bu buhran, Müslümanların Kur'ânî çizgiden devamlı uzaklaşmalarına yol açtı, bu durum dinin evrenselliğine gölge düşürdü ve din fonksiyonunu eda edemez hâle geldi."

(1999 yılındaki bir konuşmasından)

Fethullah Gülen ile röportaj yapmak için 28 Ocak 2015 günü Pensilvanya'ya gelen Moskova Devlet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Dünya Politikaları Bölüm Başkanı Prof. Vitaly Naumkin, aynı zamanda Rusya Devlet Başkanı Viladimir Putin'e siyasi danışmanlık yapıyordu. Prof. Naumkin'e verdiği röportajda Gülen, İslâm adına terör estiren El Kaide, IŞİD gibi örgütlerin, İslâm'ı nasıl yanlış yorumladıklarını şöyle anlatıyor:

"Kur'ân'ı anlayamayanlar, sadece bazı yerleri alarak, hangi şartlarda geçerli olduğuna bakmadan âyetlerle hükümler vererek katliamlar gerçekleştirmişlerdir. Oysa büyük bir İslâm âlimi olan Abdurrahman Azzam, *Ebedi Risalet* isimli kitabında, 'Asr-ı saadetteki savaşlar müdafaa harpleridir.' demiştir. Kur'ân'ın bütünlüğünü anlamadan, şartlar ve konjonktüre göre istedikleri şekilde parça parça alıp çarpıtanlar, İslâm'ın apak yüzüne kara çalmışlardır. Öncesine, sonrasına bakmadan bir âyetin sadece *'Müşrikleri nerede görürseniz öldürün.'* kısmı alınıyor ve benzer yanlış sonuçlar çıkartılıyor. Âyet öncesi ve sonrası kopartılarak âdeta cımbızlanır gibi bir kelimeye bağlı olarak ele alınırsa o zaman Bin Ladin ve benzerlerinin mülâhazaları karşımıza çıkmaktadır... İslâm'da savaşın da, barışın da kuralları vardır. Bu kuralları görmezden gelerek kendi kendine harpler ilan etmeler, katliamlar yapmalar, insanları esir almalar vahşettir ve affedilmeyen bir cinayettir."[350]

Gülen'in bahsettiği *Ebedi Risalet* kitabı, 1946'da *er-Risaletü'l-Halide* ismiyle Arapça olarak yayınlandı. Kitabın yazarı Mısırlı âlim Abdurrahman Azzam, Arap Birliği'nin kurucu babası ve ilk genel sekreteridir. İngilizcesi 1993 yılında *Hazret-i Muhammed'in Ebedi Mesajı* (The Eternal Message of Muhammad) ismiyle İngiltere'de yayınlanan kitabında Azzam, İslâm'ın savaşa bakışını şöyle anlatıyor:

"Kur'ân'ın savaş ile ilgili âyetlerini analiz ettiğimizde ve Hazret-i Peygamber'in hayatındaki olayları takip ettiğimizde O'nun savaş ve seferlerinin her biri, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde savunma savaşları ve savunma seferleridir. İslâm savunma savaşı prensibini vaz' etmiştir ve bu prensibe uymayı emreder. Ancak Mekke'de zulüm ve baskı görüp Medine'ye göç etmeleri engellenince Müslümanlara savaş izni çıkmıştır. İslâm'da savaş ilan etmenin hedef ve amaçları şöyledir: Tiranlığı sonlandırmak, insanların hak ve hürriyetlerini korumak, dine uygulanan baskıyı engellemek ve bütün insanlar için inanç hürriyetini temin etmek…"[351]

Prof. Raymond William Baker'in vurguladığı gibi İslâm bir savaş ve kılıç dini değildir.[352] Kur'ân-ı Kerim barışa öncelik veriyor, barışı teşvik ediyor ve saldırıya uğramaması halinde Müslümanlara savaş izni vermiyor. Bu konudaki Kur'ân âyetleri şöyle:

"Sizinle savaşanlara karşı siz de Allah yolunda savaşın, fakat haksız yere saldırmayın. Muhakkak ki Allah haddi aşanları sevmez… Mescid-i Haram'ın yanında onlar sizinle savaşmadıkça, siz de onlarla orada savaşmayın… Şayet onlar vazgeçerlerse, siz de savaştan vazgeçin… Ey iman edenler hepiniz toptan barış ve selamete girin." (Bakara sûresi, 2/190, 191, 192, 208).

***

"Bir takım kimselere beslediğiniz kin ve öfke, sakın sizin onlara saldırmanıza yol açmasın… Siz iyilik etmek, fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşın, günah işlemek ve başkasına saldırmak hususunda birbirinizi desteklemeyin… Onlar sizden uzak durur, sizinle savaşmaz ve size barış teklif ederlerse, o takdirde Allah onlara saldırmanıza yol vermez." (Nisâ sûresi, 4/86, 90)

***

"Seninle sözleşme yapan bir millette sözleşmeye aykırı bir hainlik alameti tesbit edersen, savaş açmadan önce anlaşmanın artık geçersiz kaldığını ilan et ki bunu bilme hususunda iki taraf da eşit olsun… Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de yanaş ve Allah'a güven." (Enfâl sûresi, 8/58, 61)

***

"Şayet size selam verilirse, siz de ondan daha güzel bir tarzda selam verin,

en azından verilen selamın misli ile karşılık verin." (Mâide sûresi, 5/2

***

"Kendileriyle anlaşma yapmanızdan sonra, şartları hiçbir şey eksiltmeksizin tamamen yerine getiren ve sizin aleyhinizde hiçbir kimseye destek vermeyen müşriklerle sözleşmenin müddeti tamamlanıncaya kadar, anlaşma şartlarına riayet edin. Allah kendisine karşı gelmekten, özellikle ahdi bozmaktan sakınanları sever… Eğer müşriklerden biri senden sığınma hakkı isteyip yanına gelmek isterse, sen ona güvence ver, şayet Müslümanlığı benimsemezse, onu kendisini güvenlikte hissedeceği yere (vatanına) ulaştır… Mescid-i Haram'ın yanında anlaşma yaptıklarınız size karşı dürüst davrandıkça siz de onlara dürüst davranın… Eğer anlaşmadan sonra yeminlerini bozar, bir de dininize hücum ederlerse, artık kafir güruhunun o öncüleriyle savaşın." (Tevbe sûresi, 9/4, 6, 7, 12)

***

"Kendilerine savaş açılan mü'minlere savaşmaları için izin verildi. Çünkü onlar zulme maruz kaldılar… O mü'minler ki tamamen haksız yere, sırf 'Rabbimiz Allah'tır.' dediklerinden ötürü yerlerinden yurtlarından kovulmuşlardı. Eğer Allah insanların bir kısmının zararını diğer bir kısmı ile savmasaydı manastırlar, kiliseler, havralar ve Allah'ın adının çok anıldığı mescitler yıkılır giderdi." (Hac sûresi, 22/39-40)

***

"Dininizden ötürü sizinle savaşmayan, sizi yerinizden yurdunuzdan etmeyen kâfirlere gelince, Allah sizi onlara iyilik etmeden, adalet ve insaf gözetmeden men etmez. Çünkü Allah adil olanları sever… Allah sadece dininizden ötürü sizinle savaşan, sizi yerinizden, yurudunuzdan kovan ve kovulmanıza destek veren kâfirleri dost edinmenizi meneder." (Mümtahine sûresi, 60/8, 9)

Hanefi fukahasına göre, Hazret-i Ali'nin görüşlerinden mülhem olarak, bir grup veya devlet askerini hazırlamışsa, Müslümanlara doğrudan saldırmadıkça Müslümanlar onlara saldıramaz. 13 sene Mekke'de ve

Medine'nin ilk iki yılında savaş yoktur. Sonra müdafaa savaşlarına müsaade edilmiştir. Hazret-i Peygamber döneminde Hindistan'da, Roma'da çok müşrik vardı. Ama "Gidin onları öldürün" demedi.

Yale Üniversitesi'nde, İslâm dünyasındaki radikal hareketler üzerine doktora çalışması yapan bir akademisyen, 2016 yılı Ocak ayında Fethullah Gülen'i ziyarete geldi. O gün Gülen'le görüştüğünde ben de oradaydım. Gülen'e şu soruyu yöneltti: "İslâm dünyasında radikalleşme başını almış gidiyor. Her ay IŞİD'e yüzlerce kişinin katıldığı söyleniyor. Bu nasıl son bulur?" Gülen, bu soruya şu cevabı verdi:

"Hakiki Müslümanlık realize edilince... Karmatiler, Haşhaşiler aynı şeyi yapmışlar. Hariciler, Haruriler aynı şeyi yapmışlar. El Kaide ve onun bağrında yetişen IŞİD'e Neo-hariciler diyebilirsiniz. İslâmî kaynakların doğru anlaşılması lazım. İki şey esastır: İslâmiyet'i kaynaklarıyla ortaya koymak lazım ve arızasız, kusursuz temsilcilerinin ortaya çıkması lazım. O kaynaklarla hal ve davranışlarımızın örtüşmesi inandırıcı olur. Bu olmadan cihanda sulh ve salah olmaz. Bütün savaşlar İslâm'da müdafaa savaşıdır. Yani durup dururken insanları düşüncelerinden, inançlarından, sistemlerinden dolayı öldürmek diye bir şey yok. Malınıza, ırzınıza, canınıza saldırı olursa meşru müdafaa hakkı doğar."[353]

İslâm Âlimleri, Savaşın Kurallarına Dair Kitapları 13 Asır Önce Yazdılar

Orta Doğu bölgesinde yıllarca görev yapan, *Beyrut'tan Kudüs'e* kitabının yazarı Thomas Friedman, Irak, Suriye ve Afganistan'da IŞİD ve El Kaide terörünün en büyük kurbanlarının Müslümanlar olduğunu hatırlatarak, bu olaylara "Müslümanların 30 yıl savaşları" adını verdi. Bu oldukça çarpıcı bir tespitti. Gerçekten de Müslümanların bugünkü durumu, kanlı mezhep savaşlarına sahne olan Orta Çağ Avrupa'sını çağrıştırıyor. Friedman'ın dediği gibi, İslâm'ın adını kullanan bu terör örgütlerini durduracak şey, İslâm âleminden yükselecek güçlü itirazlardı. Gülen, en baştan itibaren sesini kuvvetli bir şekilde yükseltti. Rice Üniversitesi sosyoloji profesörü Helene Rose Ebaugh'nun dedigi gibi Gülen, 11 Eylül saldırılarından sonra taziye

mesajı veren ilk dini liderdir.

Washington Post gazetesinde 21 Eylül 2011 günü yayınlanan Gülen'in mesajı şöyleydi:

"İslâm, bu tür terörist saldırılarını nefretle karşılar. *'Bir kişiyi öldürmüş olan, bütün insanlığı öldürmüş gibidir.'* diyen bir dinden binlerce kişinin ölümüne cevaz vermesi beklenemez. Terör bilhassa İslâmî bir gaye adına kesinlikle kullanılamaz. Terörist Müslüman, Müslüman terörist olamaz."

Gülen, El Kaide ve Usame Bin Ladin'e karşı her zaman ses verdi. "*Bin Ladin İslâm'ın temiz çehresini kirletti, Ladin'den nefret ediyorum.*" dedi. IŞİD'e karşı aynı duruşu sergiledi. 17 Eylül 2014 günü *The New York Times, Wall Street Journal, Washington Post, Los Angeles Times* ve *Chicago Tribune* gazetelerinde yayınladığı ilanda aynı kuvvetli mesajı verdi:

"Bu terör grubunun acımasızca işlediği vahşetleri şiddetle kınıyorum. İslâm adına işledikleri bu eylemler yüz kızartıcıdır ve insanlığa karşı bir suçtur. El Kaide, IŞİD ve Boko Haram'ın ortak noktaları totaliter ideolojileri ve insan onurunu reddetmeleridir. Bunların Kur'ân prensipleri ve Hazret-i Paygamber'in uygulamaları ile hiçbir ilgisi yoktur."

Ne yazık ki, İslâm kelime olarak "barış" anlamına gelmesine rağmen, tarihin en vahşi terör örgütlerinden biri kendisine "İslâm Devleti" (IŞİD) adını verdi ve dünyada böyle tanındı.

İslâm âlimleri tarafından bu konuyla ilgili 13 asır önce yazılan kitaplarda Hazret-i Peygamber'in ısrarla tavsiye ettiği şu hususlar vurgulanmıştır: Savaşa giderken ekili tarlaları ve meyve bahçelerini çiğnemeyin, mabetlerde yaşayan rahiplere, keşişlere, kendilerini Allah'a vermişlere saygı gösterin ve onları incitmeyin, sivilleri öldürmeyin, kadınlara karşı münasebetsiz davranmayın, çocuklara ilişmeyin, mağlûpların duygularını yaralamayın, yerli halktan hediye kabul etmeyin, askerlerinizi yerlilerin evlerinde barındırmaya kalkmayın...

Ömrünü İslâm ve Orta Doğu üzerine araştırmalara adayan, bu alanlarda birçok kitap yazan Prof. Bernard Lewis'in vurguladığı gibi, İslâm savaşın

kurallarını özenle düzenlemiştir. İslâm hukukçuları savaşlarda ateşli silahların ve zehirli okların kullanılması, düşman su kaynaklarına zehir konulması hususlarını tartışmışlar ve bunların masum insanların ölümüne sebebiyet vermesi üzerinde durmuşlardır. İslâm'ın savaş kurallarına göre Müslümanlar yaptıkları anlaşmalara saygılı olmak; ateşkes bozulmadan önce makul bir şekilde gerekçesini karşı tarafa bildirmek; kadınları, çocukları ve yaşlıları öldürmemek, savaş esirlerine işkence yapmamak ve onları sakatlamamak mükellefiyeti altındadırlar. Bu sebeple Müslümanlar, Doğu Akdeniz'de Romalıların elindeki yerleri aldıklarında, Afrika'nın kuzeyi ve Avrupa'da fetihler yaptıklarında, buraları daha önce alanların icra ettikleri barbarlıkları yapmadılar.[354]

Gülen'in konuşmalarında sıklıkla bahsettiği Selahaddin Eyyubi, 1187'de Kudüs'e girdiğinde, sadece Avrupa'dan gelen Hristiyanları şehirden çıkardı. Fidye, küçük rakamlarda tutuldu, fidye verme imkânları olmayanlar affedildi. Hatta Selahaddin Eyyubi, Avrupa'dan gelen bazı Hristiyanların fidyelerini bizzat ödedi. Bu adaleti, Avrupa'da Selahaddin Eyyubi'nin vaftiz edildiği, annesinin Fransız olduğu gibi söylentilere sebep oldu. Oysa Haçlılar 1099'da Kudüs'e girdiklerinde erkek, kadın, çocuk ayırımı yapmadan herkesi öldürdüler.[355] 8 Ekim 2002'de Fransa Parlamentosu'nda konuşan dönemin Fransa Başbakanı Jean Pierre Raffarin'in, "Selahaddin Eyyubi, Haçlıları yenilgiye uğrattı, Kudüs'ü kurtardı." sözleri, tarihi bir gerçeğin ve hayranlığın ifadesidir.[356] Selahaddin Eyyubi'nin biyografisini yazan İngiliz tarihçi P. Howard Newby, o dönemde Şam'da Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudilerin birlikte barış içinde yaşadıklarını ifade ederken çarpıcı bir örnek veriyor. Romalılar döneminde Kudüs'ten kaçmış olan üç bin kişilik Yahudi cemaati Şam'da kendi üniversitelerini kurmuştu. Şam'daki Hristiyan cemaati de St. Mary kiliseleriyle her türlü din ve ibadet hürriyetine sahiptiler.[357]

Maalesef bugün cihadın anlamı değiştirilmiş ve kirletilmiştir. İnsanları İslâm dinine geçmeye zorlamak adına, başka inanç mensuplarına şiddet

uygulayanların yaptıkları cihad değil barbarlıktır. Müslüman, ben adam öldüreyim cennete gideyim, diyemez. Adam öldürerek cennete gidilmez, Allah'ın rızası kazanılmaz. Allah nazarında hayat çok önemlidir. Allah, gönderdiği din ile insanın canını, korunması gereken beş aslî değerden biri saymıştır. Öyle ki İslâm, tek bir insanı öldürmeyi bütün insanları öldürme, tek bir insanın hayatını kurtarmayı da bütün insanların hayatını kurtarma olarak kabul eder. Ferdin hakkı ile toplumun hakkı eşittir, bunlardan biri diğerine feda edilemez.

Din, Müslümanların yaşadıkları baskılara fertlerin canlı bomba eylemleriyle cevap vermesini tasvip etmez. Bu konuda kimse fetva veremez. Fertler din adına canlı bomba, intihar komandosu olamaz, canlı bomba yapılamaz. Canlı bombalar intihara girer. Böyle intihar edenlerin cenaze namazı kılınmaz. Alman gazeteci Rainer Hermann'ın; "Ama onlar savaşıyor ve İslâm adına öldürüyorlar?" sorusuna Gülen şu cevabı veriyor:

"Bir profesör bana, bu insanların cennet ve cehennemin var olduğuna dair sağlam inançları mı onları canlı bomba olmaya sevk ediyor diye sormuştu. Hiç düşünmeden, 'Böyle yapanlar cennete değil, cehennemin ortasına düşerler.' dedim. Din adına öyle şey olmaz. Din adına cinayet işleyerek adaleti, hakkaniyeti ayaklar altına alma, cinayeti bir dinî esas gibi gösterme olamaz. Bu dinle telif edilemez."[358]

İslâm'da şahıslar savaş ilan edemez. Bu karar devlete bırakılmıştır ve savaş da en son seçenektir. Gülen, Hazret-i Süleyman ve Sebe Melikesi hikâyesinde insanlığa çok önemli bir savaş dersi verildiğini belirtiyor. Hazret-i Süleyman ile Sebe Melikesi arasında, elçilerle yapılan diplomatik görüşmelerle savaş engellenir. Danışmanlarının, "*Biz güçlü, kuvvetliyiz, savaşçı bir milletiz. Ama yetki sizindir, değerlendirip münasip gördüğünüz emri verin.*" tavsiyesi üzerine Sebe Melikesi savaşın çok yıkıcı sonuçlarına işaret ederek şöyle der:

"*Hükümdarlar bir ülkeye girince oranın düzenini alt üst eder, halkının eşrafını da sefil ve zelil ederler.*"[359]

Gülen bu konuda şu değerlendirmeyi yapıyor:

"Bütün diplomasi yolları değerlendirilmeli, şayet netice alınamıyorsa o zaman B plânları (savaş) uygulanmalı. Diplomasi esastır... Savaş hakkı ikame adına bile olsa, İslâm'a göre en son tercih edilen şeydir. Çok masum insanlar da ölüyor. Sosyal hayatta, ekonomide çok acı şeyler bırakıyor. O milletin yeniden derlenip toparlanması yarım asır istiyor. Kaba kuvvetle meseleler hallolmuyor. Çocuklar kan kokusuyla büyüyor..."[360]

Sebe bugünkü Yemen bölgesidir. Kur'ân-ı Kerim'de 34. sûre bu ülkenin adını taşır. Kur'ân bu ülkeyi şöyle tarif ediyor:

"Sağdan ve soldan iki bahçe ile çevrili, sırt sırta vermiş birbirlerinden görülebilen nice feyizli kasabalar ve bunlar arasında düzenli ulaşım imkânlarına sahip, geceleri ve gündüzleri güven içinde gezilen ve dolaşılan bir ülke…"[361]

17 Şubat 2017 tarihinde Gülen'in şu sözlerini not almışım:

"Müslümanlık bir kavga dini değildir. 20 sene evvel demiştim: Müslüman, terörist olamaz. Terörist, Müslüman olamaz."

İslâm medeniyetinin bugün yaşadığı sıkıntıları *Hata Neredeydi* ve *İslâm'ın Krizi* kitaplarında irdeleyen Prof. Bernard Lewis de bunu şöyle ifade ediyor:

"ABD'ye yönelik 11 Eylül saldırılarının ne İslâm doktrini ve hukukunda yeri vardır ne de İslâm tarihinde örneği ..."[362]

Evrensel İnsani Değerlerin Üç Ayağı

Gülen'e göre Müslümanlar, dinlerini arızasız yaşadıkları ve dini değerlerin revaçta olduğu dönemlerde bilimde, sanatta, ekonomide, devlet yönetiminde dünyanın en güzel sistemlerini ortaya koydular. Ama, İslâmî değerlerden uzaklaşıp cehaletin, ahlâksızlığın, hurafelerin esiri haline gelince, bağı kopmuş tesbih taneleri gibi darmadağınık oldular, perişanlardan daha perişan hâle geldiler.

Birkaç asırdır süren bu durumu tersine çevirmek ancak yeni bir rönesansla, İslâmî düşünceyi yeniden gerçekleştirmekle mümkündür. 6 Ocak 2016 günü, Arnavutluk'tan kendisini ziyarete gelen bir ilâhiyat profesörünün bu konudaki sorusuna verdiği cevapta Gülen şöyle dedi:

"Din eğitiminde ilâhiyat talebelerine bütüncül bir bakış verilmesi çok

önemlidir. İslâmî ilimleri Hicri ikinci, üçüncü ve dördüncü asırda (8. yy.-10. yy. arası) ele alan insanlar gibi, Kur'ân-ı Kerim'in çok iyi bilinmesi lazım. İmkân varsa ilâhiyat birinci ve ikinci sınıfta okuyanları pozitif bilimlere yönlendirmek lazım. Bir ilâhiyatçının bir astrofizikçiyi, bir antropoloğu anlaması lazım. Hicri beşinci asra kadar (11. yüzyıl) böyle olmuş. Zehravi'nin (936-1013) aletleri sekiz asır kullanılmış. İbni Sina (980-1037), 57 yaşında vefat ediyor. Yazdığı tıbba dair kitap sekiz asır okunuyor. Harizmi'nin (780-850) cebir kitabı kaç asır okutuluyor… Nesillerin birbirlerini anlamasını sağlamak lazım. Beşinci asırdan itibaren İslâmî ilimler, fen bilimleri ve tekke birbirinden ayrılmış. Bu üç gerçek bir hakikatin aynı yüzü. Bu üç hakikatin yeniden izdivaç eder gibi bir araya getirilmesi lazım. Fakat bir nesille olacak iş değil. Birkaç nesil ister."

Gülen'e yaptığım ziyaretlerde, defalarca bu konuya temas ettiğini gözlemledim. Gülen'in sözlerinden tuttuğum bazı notlar şöyle:

"Hicri beşinci asrın ortalarına doğru, İslâmî düşünce heyecanını kaybetti. Beşinci asrın başına kadar tekvini, teşrii emirler çok iyi dercedilmiş. Elefend tabirini kullanırlar. Didik didik etmişler, müracat ettikleri kaynakları pamuk gibi hallaç etmişler. Analizler yapmışlar, sentezlere gitmişler, ahkam vaz' etmişler, yaşadıkları devirde boşluk bırakmamışlar. Batının 8 asır sonra muvaffak olduğu şeyleri, ta Hicri dördüncü asırda (10. yy.) realize etmişler. İbni Sina'nın *Şifa*'sına çok az şey ilave edebilirsiniz. *Şifa* ve *Tıbbın Kanunu* okuyun. Bugünkü modern tıptan farklı bir şey söylemiyor... 8 asır Endülüs'te tıp dünyasında Zehravi'nin alet ve edevatını kullanmışlar. Razi (1149-1209) müfessir ama aynı zamanda bir tıp doktoru. Abbasi döneminde Benu Musa kardeşler, bin sene evvel, Küre-i arzın çapını, şeklini birkaç metre farkla söylüyorlar. Uçma denemeleri yapmışlar... El âlem Endülüs'te, Bağdat'ta Müslüman âlimlerin ortaya koyduğu şeyleri almış Rönesans'ta değerlendirmiş... Ama bizde bunlar durmuş, o insanlar bir daha yetişmemiş. İstanbul'un fethi ile her şey durdu. Sanayi inkilabını, Rönesansı kaçırdık... Ne ilim aşkı, ne hakikat aşkı, ne araştırma aşkı kalmış. Pozitif bilimlerle İslâmî bilimler birbirinden ayrılmış. Bu ayrılık Müslümanların aleyhine olmuş. Büyük ölçüde medreselerde hem pozitif ilimlere, hem kalp ve ruh hayatına karşı yobaz yetişmiş. Onlara yobaz denilmiş, bunlar da diğerlerine dinsiz demişler. Her biri kendi dünyalarının mahkumu olmuşlar. Düşünce kopukluklarına sebebiyet vermiş bu... Bugün öyle imrendirecek bir toplum yok, bize hakiki Müslüman denilemez.

İmrendirici halimiz yok."[363]

Gülen'in bahsettiği Benu Musa kardeşler, 9. yüzyılda Bağdat'ta yaşamış üç Müslüman bilim adamı kardeştirler. İsimleri Muhammed, Ahmed ve Hasan'dı. Astronomi, geometri ve mekanik alanında önemli buluşlar yaptılar. Dünyanın çevresini yaklaşık 39 bin kilometre olarak buldular.

İslâm tarihi profesörü Martin Kramer, "Eğer 10. yüzyılda, Nobel bilim ödülleri olsaydı, hepsini Müslüman bilim adamları alırdı. İslâm'ın bilim akademileri, bilim adamı yetiştirmede rakipsizdi. İslâm, dönemin süper gücüydü. Fakat bugun İslâm dünyasının en iyi bilim adamları ve akademisyenleri, eğitim için dışarıya gidiyor ve çoğu geri dönmüyor." diyor.[364]

İslâm bilginlerinin Rönesans'a katkılarını anlatan çok yeni ve çarpıcı bir çalışma, Alman tarihçi Prof. Hans Belting'in imzasını taşıyor. 2011'de Harvard Üniversitesi'nin yayınladığı kitap, *Floransa ve Bağdat: Rönesans Sanatı ve Müslüman Bilimi* ismini taşıyor. Rönesans sanatında bir devrime yol açan perspektif teorisini (opticay theory-ilmü'l-manazir) Bağdat'ta formüle eden kişi olan 11. yüzyıl matematikçisi İbni Heysem (Alhazen) ve Orta Çağ'ın Müslüman matematikçilerinin geliştirdiği sistemin, Rönesans sanat ve estetiğine temel oluşturmasının hikâyesidir bu... Prof. Belting "Bağdat, Rönesans üzerinde derin etkileri olan Müslüman(Arap) bilimini sembolize eder." diyor.

El Kindi (801-873) gibi Müslüman astronom ve filizoflar, sayı sistemini (arabic numerals) bulan Müslüman matematikçiler, İslâm bilimini Batı'da otorite haline getirdiler. Karanlık oda fotoğraf tekniğinin (camera obscura) mucidi İbni Heysem (965-1040), bu etkilerin en büyüklerinden birini yaptı. Çünkü onun teorisi, Rönesans'ın resim teorisi oldu.

Prof. Belting, geçmiste Doğu ile Batı arasında bilim alanında yaşanan etkileşimin daha sonra neden koptuğunu anlatırken Gülen'e benzer bir tespit yapıyor:

"Endülüs, Müslümanların, Yahudilerin ve Hristiyanların barış içinde verimli bir şekilde bir arada

yaşadıkları bir dönemin adıdır. Bugünkü dünyayı ayıran şey, rijit ideolojik bariyerlerdir."[365]

Gülen, *Yeni Ümit* dergisinin Nisan 1999 tarihli sayısında yayınlanan "İslâm Düşüncesinin Ana Karakteristiği" başlıklı yazısında şöyle diyor:

"İslâm'ın, başka milletlerden alınabilecek değerlere karşı sonuna kadar açık olduğu bir gerçektir. İslâm; fizik, kimya, matematik, astronomi, hendese, tıp, ziraat, sanayi ve diğer teknolojileri bir zamanlar nereden olursa olsun alıp değerlendirdiği, geliştirip arkadan gelenlere emanet ettiği gibi, bugün de kimden olursa olsun alınabilecek her şeyi alır. Aslında insanın yeryüzünde Allah'ın halifesi olması da, Müslümanın derin bir hakikat aşkı, bir ilim tutkusu, bir araştırma sevdasıyla çalışmasını, öğrenmesini, her hususta maharet sahibi olmasını gerektirmektedir... İlim ve teknolojiler, öteden beri milletler arasında teatî edilegeldiği gibi, el değiştire değiştire bundan sonraki sahiplerinin emanetçiliğinde de sürüp gidecektir. Zaten bunların dini ve milleti de söz konusu değildir."

1979 yılı yazıydı. Gülen belinden rahatsızdı ve günlerdir yatıyordu. Ancak *Sızıntı* dergisinin başyazısı onu bekliyordu. Öğrencileri, dergiyi onun başyazısı olmadan çıkarmak istemiyorlardı. Gülen'e nazı geçen insanlardan biri, doktoru Kudret Ünal'dı. Gülen'e, "Hocam, yatarak da yazabilirsiniz." dedi. Gülen'in yatağında yazdığı bu yazı "İnsanı Yükseltme" başlığını taşıyordu ve *Sızıntı* dergisinin Temmuz 1979 tarihli 6. sayısında yayınlandı. Gülen, bu yazısında şöyle diyordu:

"Geçmişten bugüne tefekkür ve ilim hayatımıza hizmet edenler, sa'y ve gayretlerinin semerelerini bizzat görmemelerine rağmen, insanlık için çalışmış, didinmiş, ilim ve kültür adına yığın yığın miras bırakmışlardır. Eğer böyle olmasaydı, bugün yeryüzünde ne ilimden ne de medeniyetten söz etmek mümkün olmayacaktı... Mükemmel ve faziletli insan da yine beşerî sa'y ve cehdin semeresidir. Bütün tarih boyunca, bir nesil, diğer bir neslin terbiyesini derpiş etmiş ve bunu kendine vazife bilmiştir."[366]

Gülen'in evrensel insani değerler anlayışı, onun bilim anlayışı ile paraleldir. Gülen evrensel insani değerlerin üç ayağı olduğunu belirtmektedir: Semavi dinlerden süzülüp gelen değerler, günümüze kadar bilimin ürettiği değerler ve bütün milletlerin kültürlerinden,

geleneklerinden süzülüp gelen değerler...

Gülen bu evrensel insani değerler anlayışı sebebiyle, Doğu'da ve İslâm dünyasında köklü bir geçmişi olan Batı karşıtlığının faydasızlığı ve zararları hakkında çok önemli çıkışlar yaptı:

"Batı'yı bugün Batı yapan onun eşya ve hadiseleri hallaç etmesi, varlığın altından vurup üstünden çıkması, kâinatı yorumlaması, Allah'ın kudret ve iradesinden gelen şeriat-ı fitriye diyeceğimiz fiziğin, kimyanın, astronominin kaynağı sayılacak kâinat kitabını, bu besteyi bir senfonizma ile seslendirmesidir. Bu Müslümanların da bir vazifesidir, bunu yapmalıydılar."[367]

***

"Batı bilimsel düşünce ile rönesansa yürürken, bizde fen bilimleri, müspet bilimler kapı dışarı edilmiştir... Evet askeri alanda çok büyük başarılar ve zaferler elde etmişizdir ama aynı başarıyı bilim alanında gerçekleştiremedik. 21. yüzyılda olmamıza rağmen, bilim seviyemiz ve bilim düşüncemiz ortada... Bu sebeple, şimdi asıl inkılap bu alanda yapılmalıdır."[368]

***

"Mutlak mânâda, kayıtsız şartsız bir Batı düşmanlığı, zannediyorum bizi çağın dışına iter. Ve zaman tarafından elenirsiniz. Kaldı ki onlar bizden alınacak şeyleri almada diriğ etmemişler. Azıcık bilim tarihi okuyanlar bilirler ki, Batı'da Rönesans olmadan önce, gerçek mânâda bir Rönesans Hicri 5. asırda Asya'da gerçekleşmiş. Birunilerden, Harizmilere, İbni Sinalara kadar... Endülüs'te, Asya'da seslerini hissettirecek şekilde, gürül gürül bir ses haline gelmiş, büyük bir medeniyetin soluğu olmuşlardır. Ve yine birçok bilim tarihçisinin ifadesine göre, Batı'da gerçekleşen rönesansın temelleri, Asya'da atılmıştır... İnsaflı Batılı yazarlar bunu itiraf etmiştir. Batılıların alıp geliştirdiği şeyleri, bence bizim bugün almamızda hiçbir beis yoktur... Bunlarla dünyada ilmi, teknolojiyi temsil eden bir genç nesil yetiştirebiliriz... Avrupa ile makul bir noktaya yürümemiz geleceğimiz adına güzel şeyler vaat edebilir... Biz Batı'nın bizim için avantaj sayılacak çok yanlarından mahrum kalmışızdır..."[369]

İslâmî Bilim ve Avrupa Rönesansı'nın Oluşumu kitabının yazarı Columbia Üniversitesi İslâmî Bilimler Profesörü George Saliba, Kopernik'in (1473-1543) Müslüman astronomlar Nasreddin Tusi (1201-1271), İbni Şâtır (1304-1375) ve el-Urdi'nin (v. 1266) metinlerinden yararlandığına dair delillere kitabında yer veriyor.[370]

Bir Medeniyetler Tarihi kitabının yazarı Fransız tarihçi Fernand Braudel

şöyle diyor:

"Hastalıkların tedavisinde kullanılan merhem, şurup, arıtılmış su gibi ilaç ve tekniklerin yarısı Batı'ya İslâm dünyasından geçti. Kan dolaşımını Müslüman âlim ve doktor İbni Nefis (1210-1288) keşfetti. Müslüman tıbbı, Avrupa'da uzun süre, daha ötesi olmayan bir seviye olarak kabul edildi... Harizmi'nin 16. yüzyılda Latinceye çevrilen Cebir kitabı Batı'da temel başvuru kitabıydı."[371]

Prof. Bernard Lewis ise *Hata Neredeydi* ve *İslâm'ın Krizi* kitaplarında şunları anlatıyor:

"Yüzyıllar boyunca medeniyetin ve insanlığın gelişmesinde İslâm ön saftaydı. İslâm kıtalararası ve uluslararası bir medeniyet oluşturdu. Bu medeniyet bilimde ve sanatta insanlık tarihinin zirvesine ulaştı ve o çağlarda Avrupa hem bilimde hem sanatta İslâm medeniyetine bağımlıydı… Klasik İslâmî medreseler birer yükseköğretim ve araştırma merkezleriydi ve daha sonra kurulan Avrupa üniversitelerine model oldular. İslâm dünyası, bilim ve teknolojide, zamanı ölçen aletler dâhil dünyaya öncülük ediyordu. Eski Yunan, Roma ile bugünkü Avrupa arasında İslâm, dünyaya liderlik yapan medeniyetti. Bu dönemde İslâm güçlü ve zengin bir bilimi, endüstriyi, ticareti ve edebiyatı temsil ediyordu. Doğu, bu bilimlerin ve yeni endüstrilerin doğduğu yerdi, ticaret ve üretimin dünyaya yayıldığı, düşünce ve ifade hürriyetine sahip bir dünyaydı. Büyük İslâm medeniyeti, Müslüman olmayanların da Müslümanlarla birlikte yaşadıkları bir çatıydı. Bütün dünyayı ileri götürdü ve zenginleştirdi. Ama daha sonra Rönesans ve teknoloji devrimi ile Avrupa öne geçti. 16. yüzyıla kadar bilimde öğrenci olan Batı öğretmen olmaya başladı, bu tarihten itibaren öncülük rolünü kaybeden Doğu ise çıraktı artık... Rönesans ve teknoloji devrimi İslâm dünyasını âdeta pas geçti ve İslâm medeniyeti 300 yıldır gerilemede… Bugün neredeyse İslâm dünyasının tamamı yoksulluk ve baskı altında. Dünya Bankası'nın verilerine göre, İslâm ülkelerinde fert başına düşen milli gelir, dünya ortalamasının yarısına tekabül ediyor... Eğer Müslümanlar 'Bunu bize kim yaptı?' demekten kurtulup, 'Nerede hata yaptık?' sorusunu sormaya başlarlarsa, şikâyet ve mağduriyet psikolojisinden kurtulurlarsa, kendi aralarındaki ayrılıkları bir kenara bırakıp enerjilerini, kaynaklarını ve kabiliyetlerini birleştirirlerse eski ihtişamlı İslâm medeniyetini yeniden ihya edebilirler. Ama radikaller ajandalarında başarılı olursa dünyayı, özellikle de İslâm dünyasını karanlık bir gelecek bekliyor."[372]

İslâm, dünya ve ahiret dengesini esas alır. Kur'ân, *"Allah'ın sana verdiği her şeyde ahiret yurdunu ara, onu izle ve sürekli o yolda yürü, bu arada*

dünyadan da nasibini unutma." demektedir.[373] İslâm, ferdin salih amel peşinde olmasını emrettiği gibi, paranın, toprağın, zamanın rantabl değerlendirilmelerini, onlardan en fazla verim alınacak şekilde kullanılmalarını da emreder.[374]

Müslümanlar ne dünyayı kaybetmeli ne de ahireti kaybetmelidirler. Aşağıdan bakarken, el etek öperken, eteğinizde zebercetler de olsa, düşüncenizi kabul ettiremezsiniz. Hazret-i Peygamber, "*Sahabiler yıldız gibidirler.*" diyor. Denizin dibindeki mercanlar diyebilirdi ama yüksekteki yıldızı işaret etmesi bir ufku gösteriyor. Çünkü aşağıdan bağırdığınız sürece Hazret-i İsa bile olsanız sesinizi kimseye dinletmeniz mümkün değildir. Gökte uçanların yerde sürünenlerle arkadaşlık yaptığı nerede görülmüştür? [375]

Din, dünya ve ahiret dengesini kuracak şekilde yaşanabilir bir sistemdir ama Müslümanlar hayatı ihmal edince hayatın dizgini başkalarının eline geçer. Bu dengenin bozulması Müslüman düşünceyi felç etti.[376]

İslâm'ın klasik eserlerinin okutulduğu medresenin en büyük hatası, fen bilimlerini ve İslâm'ın ruhi hayatını bağrından söküp atmasıdır. Medreselerde muhalif düşünceye temsil hakkı tanıyacak bilimsel ve idari yapılanma yoktu. Medrese sadece kapılarını pozitif bilimlere kapatmadı. Sanat ve estetiğe imkânlar sağlayan, onları besleyen tasavvufa da kapalı kaldı.

2010 yılı Haziran ayında *The New York Times* gazetesine verdiği röportajda Gülen, buna şöyle işaret ediyor:

> "Belli bir zaman sonra, belirli dini ilimler dışında her şey medresenin dışına atıldı. Kur'ân'ın ve kâinat kitabının beraber okunması ve bu ikisinin fizik, astronomi, matematik bilimlerine öncülük etmesi, dayanak olması prensibi gözardı edildi. Medreseler, teknolojiye ve bilimsel düşünceye ayak uyduracak kabiliyetler yetiştiremedi."[377]

Medreseler gibi, İslâm'ın tasavvuf kolunu temsil eden tekkeler de asli fonksiyonlarından uzaklaştı. Böylece şekilciliğe saplanan medrese ve tekke birbirlerinden ayrıldı. Bu, kalp-kafa beraberliğinin bozulmasına sebebiyet

verdi. Sonra, inkılâp ruhu öldü, araştırma cehdi yara aldı, hakikat aşkı unutuldu.

Oysa İslâm medeniyetinin mayasında hür düşünce ve estetik vardır. İslâm; imandır, ibadettir, ahlâktır, insani değerleri yükseltme sistemidir, düşüncedir, ilimdir ve sanattır. İbni Sina'nın dediği gibi, bilim ve sanat iltifat görmediği bir ülkeyi terk eder.

Gülen'e göre Müslümanlar, Batı felsefesi ve kültürü ile karşılaştığı günden beri yenilmişliğin travmasını yaşıyorlar. Bazı Müslümanların da Batı bilimi karşısında başları döndü. Şimdi, araştırma laboratuvarında çalışmaktan bitap düşmüş, peygamberane bir azimle, evinin yolunu unutacak kadar bu alanda çalışacak Rabbanilere ihtiyaç var.

Gülen, 24 Aralık 2015 günü, aralarında üç kadının da bulunduğu 14 sosyal bilimci ile görüşmesinde şunları söylüyor:

"Pozitif bilimcilerin ilâhiyatçıları, ilâhiyatçıların pozitif bilimcileri anladığı elit bir sınıf yetiştirmeliyiz. Gerekirse 25 sene sabrederiz. Böyle işler ancak çeyrek asırda, yarım asırda olur. Birbirini anlayacak elit bir sınıf... Kimyacıların, biyologların, ilâhiyatçıların, fizikçilerin beraber yazdığı bir Kur'ân tefsiri, 1000 sayfadan belki 100 cilt..."

Şu sözleri, Gülen'in 8 Ocak 2016 tarihli konuşmasından not almışım:

"Benim hayalim, ilâhiyat birinci ve ikinci sınıfı okuduktan sonra, bu öğrencileri pozitif ilimler alanına, tekvinî emirler alanına yönlendirmek. Mesela tıbba yönlendirilsinler... Bunu hakiki mânâda realize etmek lazım. Çağımızın aydınları birbirlerini anlamalılar."

Gülen, 2016 yılı Ocak ayındaki bu konuşmalarının birinde, meseleleri matematiksel olarak ele almak anlamına gelen "riyazi düşünce"yi üç yıldır ayrıntılı olarak yazmak istediğini ifade etti.[378]

31 Mart 2010 tarihinden itibaren öğrencileriyle beş yıl boyunca farklı coğrafyalarda, farklı yüzyıllarda yazılmış 30 ayrı Kur'ân tefsirini mütalaa eden Gülen, şöyle diyordu:

"30 tefsiri birden mütalaa etme imkânı oldu. Onlara bu zamanın yorumlarının ilave edilmesi lazım. Ortak akılla, fen bilimleri, tekke ve zaviyenin varidatı ile beraber, İslâmî ilimleri bilenlerin bir araya gelerek yazacakları bir tefsir... Antropolog konuşurken, astrofizikçi konuşurken tefsirci hadisçi, fıkıhçı onu anlaması lazım... Bunlar bir araya gelerek bir tefsir ortaya koyacaklar."[379]

Mesela İslâm rönesansının zirve yaptığı bir dönemde yetişen İmam Gazzâlî (1058-1111), kendi döneminde bunu yapmaya çalıştı. Gazzâlî önce zahiri ilimlerde yüksek bir ufku yakalamıştır. Öyle ki kendi dönemi itibariyle ulaşılabilecek bütün kaynak eserlere ulaşmış, kütüphaneler dolusu kitabı hallaç etmiş ve neticede gelecek nesillere çok bereketli eserler bırakmıştır. Bu sebeple kendisine "Hüccetü'l-İslâm", yani "İslâm'ın Delili" unvanı verilmiştir. Yaşadığı dönem olan hicri beşinci asır (11. yüzyıl) bir açıdan İslâm rönesansının zirveye ulaştığı bereketli bir çağdır:

"İmam Gazzâlî, *İhya*'sıyla bütün İslâmî ilimleri yeniden diriltmeyi hedeflemiştir, kendi dönemine göre bir ihya hareketine girmiştir. *İhyau ulûmi'd-din* demiş. Yeniden bir diriliş ve ciddi bir kabul görmüş. Aradan bin sene geçmesine rağmen hâlâ eserlerinden istifade ediliyor. Bu onun eskimediğini gösterir, ufkunu gösterir. En çok okunan âlimlerden biri. Gazzâlî, ilimde bir devdir ve bizim Rönesansımızın yaşandığı dönemdir. İbni Sina, tababet yanında mistikliği, sofiliği vardır. Razi dönemindeki doktorlardan ileri olacak şekilde tıpta ehil, kelam ve şiirde de öyle... İbni Rüşd, Farabi, İbni Sina önemlidir. İlim ile dinin çakışmadığını göstermişler."[380]

Allah, Kur'ân'da *"Dünyaya salih kullarım varis olacak. Tevrat ve Zebur'da da yazdık... Allah içinizden iman edip yararlı işler yapanlara kesin olarak vaat buyurur ki, daha önce mü'minleri dünyada hâkim kıldığı gibi, kendilerini de hâkim kılacak, tam bir güvene erdirecektir."* diyor.[381] Kur'ân-ı Kerim'de ifade edilen bu insanlar çağdaş bilimlere vâris olmalıdır. Bu, bilim ve fennin, ahlâk ve inançla evliliğidir. Bilim hem dinin daha iyi öğrenilmesini sağlar hem de zenginlik getirir. Müslümanlar ancak İslâmî bilgiyi ve modern bilgiyi harmanlayarak cehalet, fakirlik ve iftiraların üstesinden gelebilirler. Bu medeniyet binasının mimarisi peygamberler tarafından çizilmiştir. Bu binayı yükseltecek ise hakiki Müslümanlıktır.

"Einstein Haklıydı; Dinsiz Bilim İnançsızlık, Bilimsiz Din Fanatizm Doğurur"

Gülen'e göre, sağlıklı bir toplumun inşası için dinin ve bilimin değerleri yan yana olmalıdır. Bilim tarihinin büyük dehası Albert Einstein'ın deyimiyle "Bilimsiz din topal, dinsiz bilim kördür." Çünkü dini dikkate almayan bir eğitim inançsızlığı, bilimsel eğitim eksikliği ise fanatizmi doğurur. İlâhî mesajdan mahrum eğitim ve bilim, belli ideolojilerin yedeğine girince gerçeğin yolunu kesen bir gulyabani haline gelir. Semavi bir gerçek olan din de eğer fanatik düşüncenin eline geçerse kin, nefret ve intikam duygularının kaynağı haline gelir. Bilim dinden kopuk olunca öldürücü bir silaha dönüşür. Din akıldan, hayattan ve bilimden kopuk olunca insanların ve milletlerin arasına duvarlar ören bir taassup kurumuna dönüşür. Kendileri dışındaki herkesi "zındık" ve "münafık" olarak gören bir dini anlayış dini, insanları Allah'tan uzaklaştıran bir fobiye dönüştürür. Din adına sergilenen fanatizm yobazlıktır. Yobaz, sadece bugünün bir paraziti değildir. Eski çağlardan bu yana türlü türlü ses ve şekillerde ayakta duran bir virüstür.

İnsanlığın dünya ve ahiret mutluluğunu hedef alan bir dünya kurmak için Gazzâlî'yi okuyanlar Pascal'ı unutmamalı, Mevlâna'yla sema'a kalkanlar laboratuvara uğrayıp Pasteur'ü selamlamayı ihmal etmemelidir.

14 Mayıs 2017 günü Gülen'e, 1970'li yıllarda konferanslarında alıntılar yaptığı İngiliz bilim adamı James Jeans'in *Esrarlı Kâinat* ve Amerikalı psikiyatr Henry Link'in *Dine Dönüş* kitaplarının İngilizce baskılarını gösterdim. Her iki kitaba da bakıp inceledikten sonra, "*Pascal'ın üzerimde tesiri daha büyük. Manastırda gökyüzüne bakarken hıçkıra hıçkıra ağlayan bir insan...*" dedi. Gülen, seneler önce Pascal'ın manastırda gökyüzüne bakarken Allah'ın yüceliği karşısında ağlaması sahnesinin tablosunu yaptırıp *Sızıntı* dergisinde yayınlamıştı. Pascal, "*Allah akılla değil ancak kalple idrak edilebilir. Filozofların bahsettiği değil; İbrahim peygamberin, İshak'ın, Yakub'un bahsettiği Yaratıcı…*" diyen bir bilim adamıydı ve her konuşmasını

"Allah beni hiç terk etmesin!" duasıyla tamamlıyordu.[382]

Gülen, Kur'ân-ı Kerim'den esinlenerek formüle ettiği, "yeryüzü mirasçıları"nın, yani ideal neslin vasıflarını sayarken şöyle diyor:

"Bunlar Kur'ânî ahlâkı temsil edenler, yaşadığı çağın şuurunda olanlar, ilim ve fenle mücehhez olup her zaman dünya ve ukba muvazenesini iyi kurabilenlerdir. Evvela dinin salahatle yaşanmasına ve İslâm'ın hayata hayat olmasına gayret etmek, sonra da çağın ilim ve fenlerine vâris olmak şarttır... Müslümanlar, iç yapıları, kalbî ve ruhî hayatları itibarıyla deformasyona maruz kaldılar. Dış yapıları itibarıyla da çağın çok gerisinde kaldılar. Böyle bir deformasyon veya çağın gerisinde kalma, ister bir-iki asırdan beri ardarda gelen harici engellemelerden kaynaklansın, isterse bizim cehalet, zaaf ve yetersizliğimizden meydana gelsin fark etmez. Muhakkak bir şey varsa, o da, son asırlarda İslâm ümmetinin sürekli kan kaybetmesi ve çağlar boyu kendisini ayakta tutan, yeryüzünün hakiki mirasçısı kılan güç kaynaklarına karşı alâkasız kalmasıdır... Hele bu talihsiz dönemde, idare ve idare edenlerin zaafı bütün bütün yürekler acısıdır... Din gitmiş, dünya da elde edilememiştir... İslâmiyet'i özüne uygun şekilde anlayıp, duygu, düşünce, his, şuur ve iradeleri sağlam, i'lâ-yı kelimetullah düşüncesiyle dimdik, ilmî hayatları itibarıyla sistemli, iş ve davranışlarında güvenli, karakterli, kalp ve kafa izdivacına muvaffak olmuş salih kullar arasına girerek yeryüzünün hakiki vârisleri olduğumuzu bir kere daha ispat edelim."[383]

İdeal nesiller, çağdaş bilimlerle geleneksel bilimleri aynı potada eritme ve bütünleştirme başarısını göstermelidirler:

"Gönülleri fizikten metafiziğe, matematikten ahlâka, güzel sanatlardan tasavvufa, kimyadan ruhaniliğe, astronomiden enfüsiliğe, hukuktan seyr ü sülûka (tasavvuf) kadar bütün ilim, zeka, irfan, varidat ve füyuzat sahalarına açık ruh ve mânâ hekimleri... Evet bugün, her şeyden daha çok, dünü, bugünü bir arada görebilecek; kâinat, insan ve hayatı birden perspektife alabilecek, varlığın sebepler buuduna açık, milletlerin ve cemaatlerin varoluş ve yıkılış senaryolarına vakıf, sosyoloji ve psikososyolojinin hata ve sevaplarına hâkim dimağlara ihtiyaç var... Varlığı tam kavrayabilmek için hem tasavvufi düşünce, hem ilmi araştırma çifte usulünü kabul etme mecburiyetindeyiz... Gerçekleştirilebildiği takdirde böyle bir bakış zaviyesi sayesinde, ilim dinin bir buudu haline gelir... Her

yerde din ile ilim el ele yürüyecek, iman ile akıl sarmaş dolaş her yere meyvelerini saçacak...”

Kur’ân ilim öğrenmeyi Müslümanlara bir görev olarak emretmektedir. Vahiy ile bilim arasında bir çelişki yoktur. Tam tersine bilim ve Kur’ân birbirlerini açıklamaktadır. Bu ufuk, Müslümanların zamanla kaybettikleri bilimlere bütüncül bakma anlayışıdır. Bu ufka ulaşmak, yani sebeplere riayet etmek aynı zamanda dini bir görevdir. İnsan, Sünnetullah denilen şeriat-ı fıtriyenin prensiplerine uymadığı zaman, büyük ölçüde dünyada, belli nispette de ahirette cezalandırılır. İnsan öncelikle iradesinin hakkını vermelidir ve İslâmiyet iradenin hakkını vermeyi ibadet saymıştır. Doğru olan, kadere razı olmak; ancak aklı son noktasına kadar kullanmaktır. Gülen, İstanbul ve çevresinde 1999’da yaşanan depremde 20 bin insanın ölmesine ilâhî takdir denilmesi üzerine şöyle diyor:

“Allah, takdirini insanların iradesine bağlamış. Eğer insanlar fay hatlarının üzerinde çürük bina yapmışsa başlarına gelene ilâhî takdir demeleri Allah’a karşı saygısızlıktır...”[384]

Gülen’in vurguladığı, bilimin toplumla bütünleşmesidir. Ortaya koyduğu eğitim sistemi, bilimsel bilgi ile ahlâki değerleri aynı potada eritmeyi öngörüyor. Bu bilim anlayışı ahlâk, hak ve adalet eksenli yeni bir dünya kuracaktır. Bunun için İslâmî düşünce yeniden gerçekleştirilmelidir. Bu bir yeni rönesans olacaktır. Bu sebeple Müslümanların Batı bilimi ve sosyal biliminin anti tezi olmalarına gerek yoktur. Enerjilerini, yeni nesilleri bu bilim ve ahlâk anlayışına göre yetiştirmeye adamalıdırlar.

1996 yılında Urfa ilinde sezaryenle doğum yaparken kendisine verilen kan AIDS’li çıkan bir kadın ve yeni doğan kızına AIDS virüsü bulaşmıştı. Bu ailenin dramını ne zaman televizyon haberlerinde izlese gözyaşlarına hâkim olamayan Gülen, “*Yüz öğrenci öğretmenleriyle bir araya gelip bu hastalıklara çare bulup bir insanın kurtuluşuna vesile olsalar, hepsi cennete girer.*” diyordu.

Batı, Doğu’dan aldığı her şeyden faydalandı. Doğulu ilim adamlarının isimlerini değiştirinceye kadar bunları kendisine nakletti. İbni Sina’ya

Avicenna, İbni Rüşd'e Averroes, Farabi'ye Alpharibus, İbni Heysem'e Alhazen, Gazzâlî'ye Algazel ve El-Kindi'ye Alkindus ismini verdiler. Batı, rönesansı gerçekleştirirken, bilim ve teknoloji inkılâbını yaparken Müslümanlar uyukluyordu. Batı gerek Greklerden ve gerekse Roma ve Hıristiyanlıktan aldığı esasları, dinamikleri bir araya getirerek önce baş döndürücü Rönesans'ını yaşadı ve onun üzerine sanayi inkılabını kurdu. Müslümanlar ise o dönemde henüz, bu meselelerin rüyasını bile görmüyordu. Batı sürekli ilerlerken Müslümanlar her türlü atılıma kapalı, atalet içinde yaşadılar.

Bugün Müslümanlar da dünyadan aldıkları şeyleri kendi değerler blokajı üzerinde şekillendirebilir. İlme karşı fermuarı çekip içine kapanan doğu medeniyetinin bu perişan durumdan kurtulması, Batı'nın bilim ve fenlerinin, doğunun inanç ve ahlâk felsefesi fideliğinde boy atmasıyla olacaktır.

"Dünyayla Entegrasyona Hazır Olduğumuzu Göstermeliyiz. Günümüz Müslümanları Bunun Tam Tersi..."

9-10 Haziran 2016 günlerinde, Gülen'in şu sözlerini not almışım:

"Dünya ile entegrasyona hazır olduğumuzu, problem çıkarmadan beraber yaşayacağımızı ortaya koymak lazım. Günümüz Müslümanları bunun tam tersi..."

İslâm dünyası ve Türkiye adına, onsekizinci yüzyıl, muhakemesini kullanmayan taklitçilerin asrıydı. 19. yüzyıl, geçmişiyle ve tarihi dinamikleriyle zıtlaşanların asrıydı. 20. yüzyıl, bütünüyle yabancılaşanlar, kendini inkâr edenlerin, ışık ve rehberlerini hep dışarıda arayanların çağıydı. 21. yüzyıl ise, bir inanç ve inanmışlar asrı, yeni bir rönesans çağı olacaktır. Bu rönesansı yeni nesil sağlayacaktır. Bu nesil din, ilim, sanat, ahlâk, iktisat gibi her alanda yeni kurumlara omuz verecektir.

Gülen, 1979'dan itibaren başyazılarını yazdığı *Sızıntı* dergisinin Mart 1991 tarihli sayısında yayınlanan "Yeni İnsan" başlıklı yazısında şöyle diyor:

"Düşünen, muhakeme eden, akıl ve tecrübe kadar ilhama ve vicdana inanan, yepyeni bir insan doğacaktır... Elbette ki bu yeni insanın doğumu çok kolay ve rahat olmayacaktır. Ama mevsimi gelince, bu mübarek veladet mutlaka gerçekleşecek ve bu ay yüzlü nesil aramızda belirecektir. Yeni insan, düşüncesi hür, iradesi hür, tasavvurları hür, düşünen, araştıran, inanan, ruhaniyata açık ve ruhanî zevklerle dopdolu bir insandır. O kendi dünyasını kurma yolunda, azamî derecede çağının imkânlarından yararlanmanın yanında, bir lahza bile Hak düşüncesinden ayrılmayacak... Yeni insan, ilimden sanata, teknolojiden metafiziğe, her sahada söz sahibi ve kendini alâkadar eden her mesele ile içli dışlıdır. Doyma bilmeyen ilim aşkı, her gün daha bir başkalaşan mârifet tutkusuyla bütün varlığa karşı sevgiyle dopdolu ve insani değerlerin koruyucusu ve kollayıcısıdır... Yeni insan, inşa ruhuna sahip ve her türlü şablonculuğun karşısındadır. Hep yaşadığı devrin önünde yürür. Yeni insan tam bir denge insanıdır... Yeni insan bir fatih ve kâşiftir. Her gün benliğinin derinliklerinde ve fezanın enginliklerinde yeni burçlara bayrağını diker, âfâk ve enfüsün sırlı kapılarını zorlar. İmanı ve irfanı sayesinde eşyanın perde arkasına ulaştıkça daha da şahlanır."

Şayet bugün Müslümanlar tebliğe bağlı temsili ve herkes bizim gibi olsun anlayışı yerine evrensel insani değerlerle birlikte hal dilini kullansalardı her şey çok farklı olurdu:

"Kendi huşunetimiz, hırçınlığımız, kabalığımız insanların gözünde Efendimiz'in de böyle tebellür etmesine sebebiyet veriyor. 'Demek ki Peygamber de böyleydi!' diyorlar. Günümüzde aşırıya giden insanlar bir kanaat oluşturdular. Bu kanaati izale çok zaman alır. Gelecek nesiller zorlanır. Sahabi gibi bir hayat yaşamak, adanmışlık ruhu ile hareket etmek lazım. İnandırma adına sahabi gibi olmak varken, huşunetle insanları yola getireceğimizi zannediyoruz. Detayı öne çıkarıyoruz."[385]

Kendi dönemlerinde yüzbin civarında olan sahabilerin yaptıklarını nice büyük topluluklar yapamamıştır.[386] Bugün dünyada yaşayan Müslüman nüfusu 1,7 milyar civarında olduğu söylenmesine rağmen, Müslümanların nüfusları oranında bir fonksiyon eda ettikleri söylenemez. Çünkü bugünün

Müslümanları Kur'ân'ın istediği kıvam ve seviyede değildirler. Ayrıca birbirlerine düşmüş haldedirler, birbirleriyle uğraşıyorlar. Tearuz ve tesakutlar fasit dairesinde birbirlerini yiyip bitiriyorlar. Bazı insanların namaz kılmaktan alınları ve dizleri nasır bağlayabilir; fakat esas bilginin özüne ulaşamadıklarından dolayı ifrat ve tefritlerden kurtulamazlar, Gelenekler, eğer dinin mantığı ile beslenmezse, bundan taassup doğar. Zaten bugün İslâm dünyasında din taassup seviyesinde yaşanıyor.[387]

"Müslümanlar basit düşünce kalıplarını aşamadılar, çağı idrak etmekte geç kaldılar. Bunun, Afrika'da derdest edilip Batı'ya götürülen kölelerin durumundan farkı yoktur. Maalesef, birkaç asırdır Müslümanların hali budur. Bu, İslâm'ın itibar ve şerefini koruyamamak, Müslümanlığın küçük görülmesine yol açmak demektir. Müslümanlar yüzünden İslâm hor ve hakir sayılıyorsa, bu Müslümanlar da Allah nezdinde hor ve hakir sayılır."[388]

***

"Yakın geçmişi itibarıyla bütün İslâm dünyası; inancı, ahlâkı, düşünce sistemi, eğitim, sanayii, siyasi ve içtimaî (toplumsal) durumu itibarıyla en bunalımlı dönemlerinden birini yaşamıştır. Müslümanlar, içinde yaşadıkları dünyadan habersiz kalmış, içinde yaşadıkları dünya sürekli gelişip yenilenirken, Müslümanlar çok gerilerde kalmış ve birkaç düzine eski şeyi tekrarla meşgul olmuşlardır. Bugün gelişen dünya şartlarında Müslümanlar başka bir dünyada, devrimizin insanları başka bir dünyada yaşamaktadır. Hazret-i Ali, 'Evlâtlarınızı kendinizden sonraki devre göre yetiştirin.' demektedir. İşte bu, düşünen, ilim yapan insanların işi olacaktır. Onlar çağlarını okuyacak, düşünecek, düşündürecek ve yığınların şaşkınlık yaşamalarına meydan vermeyecektir. Bugün insanlığın beşte birini teşkil eden Müslümanlar, bu kahrolası esaret çağından kurtulmaya çalışmaktadır."[389]

Müslümanların günümüzde vesayet altında olmaları en büyük afettir. Günümüzde Allah'a şöyle yalvaracak kıvamda Müslümanlara ihtiyaç vardır:

"Allahım canımı al ama var olduğu günden bu yana hiç bu kadar derbeder ve perişan vaziyete düşmeyen ümmet-i Muhammed'i bu sefalet ve rezaletten kurtar!"[390]

***

"İslâm'a karşı insanlarda imrenme duygusu uyanmalı, uyandırmalı. 'Yahu ne güzel bir dinmiş, ben içine giremiyorum ama güzel bir dinmiş...' Türkiye'ye bakan insan, İslâm'a imrenir mi? Suriye'ye bakan İslâm'a imrenir mi?... Zavallı âlem-i İslâm böyle bir hercümerc yaşarken size bakıp teveccüh edemezler.

Zirveden, tepeden konuşan insanların (radikal İslâmcıların) beş kişiye İslâm'ı sevdirdikleri düşünülemez. Günümüzde Müslümanların etraflarına tesir edememelerinin temelinde Müslümanlığın şekli olması, Müslümanların temsilzede olmaları var..."[391]

***

"Müslümanlarda uyandırılması gereken asıl şey, İslâmî aşktır, şevktir, heyecandır. Müslümanlar, bunları bir kenara bırakmış, Müslümanlıklarını şekle emanet etmiştir. İnsanımız okumuyor. Nasıl bu insanları okumakolik haline getirebiliriz? Kitap okuma seferberliği ile bunu yapmak lazım. Müşterek mütalaa edilen kitaplarda, cemaatle kılınan namazda olduğu gibi bir bereket vardır. Çoğu yerde zamanı zayi ettiğimizi düşünüyorum. Beyin fırtınaları yaparak, başkalarının fikirlerine saygı duyarak zamanı değerlendirmeliyiz. Zaman uçup gidiyor. Hayatımızı iyi değerlendiremedik. Ben caminin penceresinde her gün bir kitap okurdum, iki olabilirdi. Ve okuduğum kitaplara haşiyeler düşebilirdim. Müzakerelerin ayrı bir bereketi var. Hafıza gençken çok okumalı. Senelik okuma hedefleri belirlenmeli... Biz üç asırlık bir boşluğun çocuklarıyız. Medrese dönemimde bir hocanın hutbesinde dinledim. 'Biz Müslümanlığın koridorunda dolaşıyoruz, lobisine giremedik.' dedi. Hakiki ulema hasreti yaşıyoruz. Bir şeyler bilen var ama her şeyi bilen yok. Medrese ilimlerini bilen var, kalp ve ruh ilimlerini bilen var. Pozitif bilimleri bilen var. Ancak bunların üçünü bilen yok. Bunları mezcetmeliyiz."

***

"Bugün okumuyoruz ve okumadığımızın utandırıcı neticeleri de meydandadır. Düşüncede sığ, yeni terkipler yapmaktan mahrum bir yığın haline geldik. Okumaya karşı sadece iştahsız değil, aynı zamanda nefret eder durumda birçoğumuz. Öyleyse, İslâm'ın ilk emri *'Oku!'* fermanına herkesten evvel icabete en muhtaç bizleriz... Bizim dünyamızın insanı, senede bir kitap okumaz, bir yerde oturup iki saat düşünmez. Türkiye'de hiç kitabın olmadığı devirlerde Bediüzzaman yazmış ve 'okuyun' demiş, zira kitap okumayınca, insanın insanlığının inkişaf etmesi zordur... Bir şey olduğuna inanarak, bir kimyager gibi özenerek, eşeleyerek okursanız, yeni terkiplerle daha farklı bir şeyler bulabileceğinize inanarak okursanız, bakarsınız Allah sizi yeni yeni tespitlere vardırır... Aklın nuru, kalbin ziyası denilen ilimler bir bütün halinde mütalaa edilmelidir."[392]

2003'te bir araştırmaya göre, dünyada en çok kitap satılan 27 ülke içinde bir tek İslâm ülkesi yok. Listenin en başında ABD, 27. sırasında ise Vietnam var. Oysa Halife el-Hakim döneminde (961-976 arası) Kurtuba'daki

kütüphanede 400 bin eser varken, 400 yıl sonra, "Bilge" unvanı verilen Charles V'in Fransa'da 900 eseri vardı. El-Hakim, İsfahani'nin (897-967) *"Kitabü'l-eğanî"* eserinin ilk nüshasını almak için ona saf altın bin dinar gönderdi.[393]

Gülen'e göre bugün Müslümanların, umumi seferberlik ilan edercesine kendilerini okumaya vermeleri gerekiyor. Mü'min, kitapları cennete yükselten merdivenin birer basamağı olarak kabul edip, bol bol okuyacak ve okuduklarını da başkalarına anlatmaya çalışacaktır. İslâm dünyasında, bir heyet tarafından yeni içtihatlar yapılmalıdır. Bir din âlimi, hem sosyolog, hem psikolog hem de iktisatçı olamayacağına göre, o zaman bu işi ancak uzman kişilerden oluşacak bir heyet halledebilir.

"Allah Cahilleri Sevmez"

Gülen, vaaz ve konuşmalarında Doğu'dan ve Batı'dan birçok düşünür, aydın, yazar ve âlimin kitaplarına, sözlerine atıflar yapıyor. Doğu'dan çok sık alıntı yaptığı isimlerden biri *Gülistan* kitabının yazarı Sadi Şirazi'dir. Gülen'in, 14 Temmuz 2015 günü sohbet halkasındakilerle konuşmasından aldığım notlardan biri şöyle:

"Sadi Şirazi, 'İlmiyle amel etmeyen nadan, cahil sayılır.' diyor. Kur'ân'da Cuma sûresi, bunlardan ciltlerle kitap taşıyan merkep diye bahseder."

İnsan sahip olduğu bilgiyi hayatına hâkim kılmazsa, ilim amele kaynak olmazsa, kuruması mukadderdir.[394] Bu, insanın başkalarına nasihat etmeden önce, bu nasihatleri kendisinin uygulamasını gerektirir. Allah'ın Hazret-i İsa'ya emri de önce kendine nasihat etmesi şeklindedir:

"Allah'ın Hazret-i İsa'ya emri: Ya İsa evvela nefsine nasihatta bulun. O bu nasihati kabul ederse sonra halka vaaz et, yoksa benden utan."[395]

Allah'ı gösterme adına, okunaklı bir kitap olan insan, kendini iyi anlarsa Allah'ı iyi anlar. Bu tasavvufçuların üzerinde durduğu bir konudur. Bu mânâdan uzaklaşanlar, Allah'ı bilememişlerdir. Denebilir ki, Grek felsefesinin temelinde bu bilgi vardır. Milattan 400 sene önce Sokrates'in

mektebinin alnında yazılı olan şey şudur: "Ey insan, kendini bil!" Sokrates'in "Kendini tanı" dediği şey, İslâm tasavvufçularının "Nefsini bilen Allah'ı bilir." dedikleri konudur.[396]

İnsan, mahiyetine göre kendisini keşfetmesi lazımdır. Kristof Kolomb'un Amerika'yı keşfi değil, en zoru insanın kendini keşfetmesidir. Allah insana akıl vermiş, eğer insan aklın hakkını vermezse, Allah ahirette bunun hesabını sorar. Her insan zamanının çocuğudur. Dolayısıyla geçmişle yetinmemeli ve çağındaki imkânları avlamaya çalışmalıdır. Geçmişin bilgilerini sadece ezberlemek yeterli değildir, bu bilgiler yeni terkiplere ulaşma açısından dikkate alınmalıdır. En azından Müslümanlar menkıbelerini okuduğu zatlara benzemeye çalışmalı, onları yükselten amelleri hayatlarına uygulamalıdır.

Kur'ân, insanın cehalete ve zalimliğe açık bir yönü olduğundan bahsediyor. Marifet yolunda bilinmesi gerekli olan şeylerin başında Allah gelir. Kendini bilen Rabbini de bilir, kendini unutan Allah'ı da unutur. Bilgi insanı marifete ulaştırmazsa, marifet insanı Allah'a yaklaştırmazsa, insanda kabalık ve softalığa sebep olur. Bu da insanı Allah'tan uzaklaştırır.

Gülen, 1980 öncesindeki bir vaazında, bunları şöyle anlatıyor:

"Cehalet Allah'ın hoşlanmadığı bir durum, cahil de Allah'ın, Kur'ân'ın ve İslâmiyet'in sevmediği bir tiptir. İnsanlığını müdrik hiç kimse cehalete razı olmaz. Diger taraftan İslâm'a göre cahil, Allah'ı kendi azametine göre bilmeyen insan demektir. Onun için Ebu Cehil, devrinde çok kültürlü olmasına rağmen kendisine cehaletin babası mânâsına Ebu Cehil denmiştir... Herkes bu dünyada marifetini artırmak mükellefiyeti altındadır... İnsan gözünü yumup geçemez... Allah, Kur'ân'da sık sık tafsilatıyla üzüm, hurma gibi çeşit çeşit nimetleri nasıl yarattığını anlatır... Kur'ân-ı Kerim çok yerde irfanımızı artırsın diye âyat-ı tekviniyeye, yaratılışlarıyla Allah'ı gösteren âyetlere dikkatimizi çeker... Bu itibarla insanın gerçek insanlığı, marifetiyle doğru orantılıdır."

Tahkiki imanın yolu tetkik ve araştırmadır. İlim ehlinin ayaklarının altına

melekler kanatlarını sererler. Kâinat pek çok kanun ve kıstaslarıyla, olup biten hadiselerin arkasında Allah'ın mevcudiyetini göstermektedir. Kâinat bir büyük kitaptır. Hangi harfini yoklasan mânâsı hep Allah çıkar. Bediüzzaman'ın ifade ettiği gibi Kur'ân, *"Ey Ehl-i Kitap"* hitabıyla, okumuşlara, mektep ehline hitap etmektedir. Marifete giden yol, nazari olarak ilimden, ameli olarak ibadetten geçer. İmanın bir tabiat haline gelmesi amel ile olur. İnsan ilmini imanla zenginleştirmelidir.[397]

Zühdü yanlış anlayanlar İslâm dünyasını fakir hâle getiriyor. Cehalet ile fakirlik arasında ciddi bir ilişki vardır. Cehaleti gidermedikçe fakirliği gideremezsiniz.[398] Kamil mânâda takva, dinin manevi hayatla ilgili prensiplerini yerine getirmekle beraber, Allah'ın kâinata koyduğu kanunlara da riayetle mümkündür. Takva, tekvini emirleri okuma, teşrii emirlere uyma ve Allah'ın himayesine girmeyi derinleştirmenin adıdır. Tasavvufta seyr-i sülûk-u ruhaninin sonu olmadığı gibi, ilimde de araştırmanın sonu olmaz. Hakikat aşkı, araştırma aşkına, araştırma aşkı bulma aşkına, o da ilim aşkına götürür. Kur'ân-ı Kerim'deki *"ya'kılûn"* kelimesi, akletme olarak yorumlanmıştır ama, akıl yürüterek eşya ve hadiseleri okuma, tefekkür yoluyla akıldan hasıl olacak ürünlere ulaşma, aklı değerlendirmek suretiyle varlığı sağma anlamına da gelir.[399]

İnsanın ana rahminde yaratılış sürecini anlatan Kur'ân âyeti, *"İşte bak da Yüceler Yücesi Allah'ın ne mükemmel yaratan olduğunu bir düşün."* diyor (Mü'minûn sûresi, 23/14). Hayatı, ölümü, gece ile gündüzün peş peşe gelişini anlatan âyet şöyle devam ediyor: *"Öyleyse hâlâ aklınızı başınıza alıp bunları bir düşünmez misiniz?"* (Mü'minûn sûresi, 23/80). Yerden, gökten, buluttan, yağmurdan, şimşekten bahseden âyetlerden sonra, *"Allah gece ile gündüzü birbirine çeviriyor. Geceyi gündüze, gündüzü geceye dönüştürüyor, sürelerini uzatıp kısaltıyor. Elbette bunda görebilenler için alınacak bir ders vardır."* (Nûr sûresi, 24/41) diyor.

Kur'ân, birçok âyetinde insanı, aklını kullanmaya ve düşünmeye çağırıyor:

"Artık aklınızı başınıza almayacak mısınız?.. Hiç aklınızı kullanmıyor musunuz?" (Bakara sûresi, 2/44, 76).

⋆⋆⋆

"Hala akıllanmayacak mısınız?" (Mâide sûresi, 5/32).

⋆⋆⋆

"Hiç düşünmüyor musunuz?" (En'âm sûresi, 6/50).

⋆⋆⋆

"Ne kadar da az düşünüyorsunuz... Hâlâ aklınızı başınıza almayacak mısınız?" (A'râf sûresi, 7/3, 169).

⋆⋆⋆

"Hâlâ gerçekleri düşünmeyecek misiniz?.. Aklınızı kullanıp bunu anlamaz mısınız?.. Göklerde ve yerde neler var neler, bir baksanıza!" (Yûnus sûresi, 10/3, 16, 101).

⋆⋆⋆

"Hiç düşünmez misiniz?" (Hûd sûresi, 11/51).

⋆⋆⋆

"Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?" (Yûsuf sûresi, 12/109; Hûd sûresi, 11/17; Enbiyâ sûresi, 21/67).

⋆⋆⋆

"Neden aklınızı başınıza almıyorsunuz?.. Olur ki aklınızı kullanıp bunları düşünürsünüz..." (Mü'minûn sûresi, 23/67, 85)

⋆⋆⋆

"Hâlâ aklınızı çalıştırmayacak mısınız? Hâlâ gerçeği görmeyecek misiniz?" (Kasas sûresi, 28/60, 72).

⋆⋆⋆

"Hâlâ aklınızı kulanmayacak mısınız? Ne olmuş size, aklınızı mı kaybettiniz?" (Sâffât sûresi, 37/138, 154).

⋆⋆⋆

"Ne de az düşünüyorsunuz?" (Neml sûresi, 27/62; Mü'min sûresi, 40/58).

⋆⋆⋆

"Hâlâ gereğince düşünmez misiniz?" (Secde sûresi, 32/4).

***

"Düşünün de ibret alın ey akıl sahipleri." (Haşir sûresi, 59/2).

***

"Neden düşünmüyorsunuz?" (Enbiyâ sûresi, 21/10).

Her şeyi en güzel yaratan Allah, insanların bu güzelliği görmeleri için peygamberler ve kitaplar gönderdi. Allah'ın güzel ve ölçülü yaratmasına dair âyetler, insanları göze, kulağa hitap eden estetikle tefekkür ve imana davet eder. Tabiattaki sanat ve güzellik, bu sanat ve güzelliğin hakiki kaynağı olan Allah'a işaret eder.[400] Tabiattaki ve insandaki bu güzelliklerin asıl kaynağı, Allah'tır. Bu konudaki âyetler şöyle:

"Her şeyi yaratıp nizam veren ve her şeyin varlığını bir ölçüye göre belirleyen Allah'tır." (Furkan sûresi, 25/2).

***

"Muhakkak ki Biz her şeyi bir ölçü ile yarattık." (Kamer sûresi, 54/49).

***

"Bu, her şeyi muhkem ve mükemmel yapan Allah'ın sanatıdır." (Neml sûresi, 27/88).

***

"Yarattığı her şeyi güzel ve muhkem yaptı… Sonra insana en uygun şeklini verdi, size kulaklar, gözler, gönüller verdi." (Secde sûresi, 32/7, 9).

***

"Göğü biz çok sağlam bir şekilde bina ettik… Yeryüzünü de biz döşedik. Bakınız biz ne de güzel döşedik. Her şeyi de çift yarattık ki düşünüp ders alasınız." (Zâriyât sûresi, 51/47-49).

***

"Biz dünya semasını yıldızlarla kandillerle süsledik, bozulup yıkılmaktan koruduk." (Fussilet sûresi, 41/12).

***

"Bakın gündüzün sinip gizlenen yıldızlara, dolaşıp dolaşıp yuvalarına, yörüngelerine giren gezegenlere…" (Tekvir sûresi, 81/15, 16).

***

"İşte bakın Allah nasıl da gök âlemini sağlam bina etti. Allah onu direksiz yükseltti ve kusursuz işleyen bir sisteme bağladı." (Nâziât sûresi, 79/27, 28).

***

"Seni yaratıp mükemmel yaratılış veren, her canlıyı bir ölçüye göre yaratan Rabbi'nin yüce adını tenzih et…" (A'lâ sûresi, 87/1, 3).

***

"Gök ve ay bir hesapla hareket ederler, Göğü bu ahenkle O yükseltti ve mizanı koydu." (Rahman sûresi, 55/5, 7, 8).

***

"Yedi kat göğü birbiriyle uyum içinde yaratan O'dur. Rahman'ın yaratmasında hiçbir nizamsızlık göremezsin. Gözünü çevir de bak, herhangi bir kusur görebilir misin? Biz yere en yakın göğü lambalarla donattık… Üstlerinden kuşların saf saf dizilip kanatlarını açıp yumarak dolaşmalarını hiç görmüyorlar mı?" (Mülk sûresi, 67/3, 4, 5, 19).

***

"Gökten bir ölçüye göre su indiren O'dur." (Zuhruf sûresi, 43/11)

***

"Allah, insanın bütün vücut sistemini düzenledi ve insana dengeli bir hilkat verdi." (İnfitâr sûresi, 82/7).

***

"Allah Sizi yarattı, hem de size güzel güzel suretler verdi." (Teğâbün sûresi, 64/3).

Alexis Carrel'in *İnsan Denen Meçhul* kitabında ifade ettiği gibi, insan, anatomisi ile ele alınsa bile hakikaten saygı duyulması gereken bir abidedir. İnsan iç ve dış yapısı itibariyle öyle mükemmeldir ki, Allah'tan başkasına secde edilse, insana secde edilirdi... İnsan, Allah'ın bütün Esma-i

Hüsna'sının cami bir aynasıdır. Böylesine mükemmel bir varlık olan insanı maddi ve manevi boyutlarıyla okumaya başladığınızda derin tefekküre dalmamanız mümkün değildir. İnsanı ister el, ayak, göz, kulak, burun, dil, dudak gibi maddi yanıyla ele alın, isterseniz hakiki mahiyeti itibariyle ele alın, doğru okunabildiği takdirde, insanı derin düşünceye sevk edecek mükemmel bir kitap gibidir. Gülen şöyle devam ediyor:

"Kalbi misal veriyorum, kalbe Allah bir tane damar bağlardı, sonrada ucuna birkaç tane kılcal bağlardı, beslenin beslenebiliyor musunuz bakalım. Birkaç tane ana damar koymuş oraya... İki tane böbrek koymuş, biri rantabl çalışınca yetiyor ama Allah iki tane koymuş... Kâinat da böyledir. Allah'ın var ettiği kâinat kitabında aykırı hiçbir şey yoktur, her şey çok dengelidir. Âlem Allah'a delalet etmesi, nişan olması, emare olması açısından bir şeydir..."[401]

Tıpkı insanın yaratılmasındaki mükemmellik gibi, Kur'ân kâinattaki kusursuz ahenge tekrar tekrar dikkat çekiyor ve insanı sürekli düşünmeye, araştırmaya davet ediyor:

"Gökte burçları yaratan, onların içinde bir kandil (güneş) ve nurlu bir ay yerleştiren Allah yüceler yücesidir… Tefekkür ederek ders almak veya şükretmek isteyenler için gece ile gündüzü peş peşe getiren O'dur…" (Furkan sûresi, 25/61, 62).

⋆⋆⋆

"Güneş de bir delildir onlara. Akar gider yörüngesinde… Ay için de bir takım safhalar, duraklar tayin ettik. Dolaşa dolaşa nihayet eski hurma salkımının çöpü gibi kuru, sarı, kavisli bir hâle gelir. Ne güneş aya kavuşabilir, ne gece gündüzün önüne geçebilir. O gök cisimlerinden her biri birer yörüngede akar durur… Güneşi ve ayın her biri bir yörüngede yüzmektedir." (Yâsîn sûresi, 36/38, 39, 40; Enbiyâ sûresi, 21/33).

⋆⋆⋆

"Hiç üzerlerindeki göğe bakmazlar mı?.. Onu nasıl sağlamca bina edip süslediğimizi, onda en ufak bir çatlak, dengesizlik olmadığını düşünmezler mi? Yeri de döşedik, oraya dengeyi sağlayacak sağlam, ulu dağlar yerleştirdik. Orada gönüller, gözler açan her ceşit bitkiden çiftler bitirdik." (Kaf sûresi, 50/6, 7).

⋆⋆⋆

"Hiç düşünmezler mi ki gök nasıl kurulup uçsuz bucaksız yükseltilmiş? Dağlar nasıl da yeri tutup,

dengeleyen direkler halinde dikilmiş? Yeryüzü nasıl yayılıp hayata elverişli kılınmış?" (Ğâşiye sûresi, 88/17-20).

***

"Şüphesiz göklerde ve yerde mü'minler için Allah'ın kudret ve hikmetine dair çok deliller vardır... Gece ve gündüzün peş peşe gelip müddetlerinin uzayıp kısalmasında, Allah'ın gökten yağmur indirip yeryüzünü diriltmesinde, rüzgârları evirip çevirmesinde, akıllarını kullanıp düşünecek kimseler için Allah'ın kudretine ve hikmetine dair birçok deliller vardır. İşte bunlar da Allah'ın âyetleridir..." (Câsiye sûresi, 45/3, 4, 5, 6).

***

"Hayvanların işkembe ile kan arasında ürettiği sütte, hurma ve üzümde, bal arısının karnından çıkan balda, aklını çalıştıran ve düşünen kimseler için Allah'ın kudret ve hikmetine dair deliller vardır... Gökyüzünün genişliğinde Allah'ın emrine ram olarak uçan kuşları görmezler mi?" (Nahl sûresi, 16/66-69, 79).

***

"Elbette bunda düşünen kimseler için alınacak bir ders var... Elbette aklını çalıştıran kimseler için bunda alınacak nice ibretler var..." (Nahl sûresi, 16/11-12).

***

"Artık düşünüp ibret almanız gerekmez mi?.. Haydi var mı ibret alan?... Haydi var mı düşünen ve ibret alan?" (Vâkıa sûresi, 56/62; Kamer sûresi, 54/15, 17, 32, 40, 51).

İslâm Âleminin Bu Katı Selefilerin Elinden Kurtulması, 1-2 Nesil Sürecek Bir Gayret İster

Günümüz Müslümanları, sadece modern bilimden uzak kalmadılar, Kur'ân bilgisi ve Kur'ân çizgisinin çok ötesinde bir hayat yaşıyorlar ve bu durum, onları Peygamber ufku ve Peygamber çizgisinin dışına savuruyor. Ders halkasındaki öğrencilerine İslâm'ın klasik eserlerini okutan Gülen'in, ayrıca onlara yakın dönem ve günümüz âlimlerinin, yazarlarının kitaplarını ödev olarak verdiğini ifade etmiştim. Ödevi alan öğrenci, kitabı okuyor, özetliyor ve ders halkasında bu kitabın sunumunu yapıyordu.

Gülen'e sık ziyaretler yaptığım 2015-2018 döneminde, sunumu yapılan kitaplardan biri *Selefiye* adını taşıyordu ve Mısırlı âlim Muhammed İmâra tarafından yazılmıştı. Kitap, bugün İslâm dünyasında aşırı akımların ilham aldığı Selefiliğin tarihi süreç içinde nasıl siyasi bir ideoloji haline geldiğini anlatıyordu.

Selefiye kelime anlamıyla, "geçmiş insanlar, soy, fazilet ve önce gelip geçenler" demektir. Selefilere göre dinin bütün inanç ve ibadet meselelerinin naslara dayanması gerekir. Çünkü Allah, inanılması gereken hükümleri vahiyle bildirdiği gibi onları ispat ve takviye edecek aklî delillere de yine naslarda işaret etmiştir. Dolayısıyla bunları anlama çabası dışında başka deliller aramaya ihtiyaç yoktur. Kur'ân ve hadise bir bütün halinde bakmadan ziyade parçacı yaklaşan Selefiler; âyet ve hadislerin zahirine göre hükmediyor, mânâ ve muhtevaları üzerinde çok durmuyorlar.

Selefiler, İslâm'ın ilk asırlarından sonra dine çeşitli hurafe ve yanlış anlayışların girdiğini, nasların ve diğer ilk kaynakların yerine ulemanın şahsî görüşlerinin önem kazandığını, tasavvuf ve tarikatların halkı miskinleştirdiğini, dolayısıyla yeniden İslâm'ın özüne dönülmesi gerektiğini söylerler. Cihadî selefizmde demokrasinin bir küfür sistemi olduğu vurgulanır. Serbest seçimlere katılmak, sol partilerle ittifak yapmak veya koalisyon kurmak, Parlamento'ya katılıp yasama faaliyetinde bulunmak insanı küfre sokan işler olarak kabul edilir. Selefilere göre hayat, iman ve cihaddan ibarettir. İslâm ümmetinin içine düştüğü siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntılar, emperyalist güçlerin Müslümanlar üzerinde oynadıkları oyunlar en az akidevi konular kadar önemlidir. Daha çok hâkimiyet, devlet, Yahudiler, Haçlılar, Amerika, siyonist komplolar, dünya ve İslâm âlemindeki siyasi mücadeleler hakkında yazar ve konuşurlar. Ortadoğu'daki radikal dini uyanışın önünde en büyük engel olarak mevcut Arap monarşilerini gördüklerinden, adalet ve özgürlük temalarına ağırlık verirler.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında İslâm âleminde ekonomik ve sosyal

şartların giderek ağırlaşması, Batı'ya bağımlılığın daha da artması, ayrıca din ve inanç özgürlüğü üzerinde baskıların görülmesiyle Selefilik hareketi sertleşme eğilimine giriyor ve bu süreç Selefiliği bir dinî ideoloji haline getiriyor. Batı ve Sovyet blokları arasındaki Soğuk Savaş şartlarının etkisiyle 1970'lerden itibaren bu hareketler ivme kazanıyor.

Gülen, "Selefi" olarak adlandırılan bütün grupları aynı çizgide görmemekle birlikte, günümüzde İslâm dünyasında aşırılığı temsil eden selefi hareketlere karşı şöyle diyor:

"Kaba bir Selefilik, IŞİD'in, El Kaide'nin, Boko Haram'ın doğmasına sebebiyet verdi... Günümüzün İslâm dünyası, insanları İslâm'dan ürkütmüş. İnsanlar IŞİD'e bakarak İslâm'dan ürküyorlar, onları besleyenlere bakarak ürküyorlar. Dinin temel disiplinlerini öğrenen ilâhiyatçıların pozitif ilimleri de bilmesi lazım. Bu olmadan ne o katı Selefilerin etkisinden İslâm âleminin kurtulabilmesi, ne laboratuvarlarımızda bir şey tahakkuk ettirmek mümkün, ne de kalbi ve ruhu hayat (İslâm tasavvufu) adına bir şey yapılabilir... İslâm'ın insana dair ortaya koyduğu disiplinlere bakın. Fakat gelin, görün ki vahşi telakki ediliyoruz. Suriye'nin, Irak'ın haline bakın."[402]

Selçuklu ve Osmanlı'dan gelen hoşgörü kültürü ve çoğulcu anlayış Anadolu ve Balkanlar'da radikal Selefiliğin yayılmasına izin vermemiştir. Buna rağmen, Osmanlı döneminde Kadızadeliler diye bir selefi hareket çıktı. Bunlar ezanı ve Kur'ân'ı güzel sesle okumanın caiz olmadığını, resmin haram olduğunu söylüyor, Peygamber zamanında olmayan camilerin minarelerini yıkmaya teşebbüs ediyorlardı.

Gülen'e, Bosna ve Arnavutluk'ta gördüklerimi anlatıp Selefiliğin Balkan ülkelerini tehdit eder hâle geldiğini, Balkanlar'daki Hizmet okullarının bu işin panzehri olduğunu ifade ettiğimde, *"Okullar iyi ama yeterli bulmamak lazım."* diyerek konunun önemini vurguladı.[403]

İslâmiyet duyarak yaşamadır, özdür, ruhtur. Ama Selefilerde şekilcilik vardır. Dinin ruhunu kavrayamayanlar Selefilik, Haricilik, Rafızilik ve Bâtınilik gibi cereyanlara sebep olmuşlardır. Karmatiler ümmeti kılıçtan geçirdi. Hasan Sabbah da benzer bir hareketin lideridir.

"Öyle tuhaf bir selefilik var. Dine mahruti bakamama, değişik şeylerle görmeme... Selefilikte İslâm'ın

kalbi ve ruhi hayatından uzaklaşma diye bir şey var. Katı Selefilik, nasçılık, bu radikal hareketler usulü, esası, fürua feda ediyorlar. *Yessiru vela tuessiru* (Kolaylaştıran, zorlaştırmayın) hadisi bu mânâyadır. İfratlar Selefiligi doğurdu. Hakikatbin olanların yolu dengedir, sırat-ı mustakimdir."[404]

Hazret-i Peygamber, *"İsrailoğulları 72 fırkaya bölündü, benim ümmetim de 73 fırkaya bölünecek."* diyor. Bu 73 fırkadan sadece biri istikamet üzeredir ve bu yol Peygamber yolu, sahabe yoludur.

Allah, Hazret-i Peygamber'in üç duasından ikisini kabul etti, diğerini Ümmet'in iradesine bıraktı. Kabul edilen dualaları, ümmetinin Hazret-i Nuh ve Hazret-i Salih kavimleri gibi toptan helak olmamaları ve helak olmalarına sebep olacak toptan bir kıtlığa maruz kalmamaları. Ümmet'in iradesine bırakılan dua ise ümmetin birlik ve beraberlik içinde olması... Gülen, Hazret-i Peygamber'in sözünü ettiği 73 fırka içinde Peygamber yolunda olmanın Allah'ın bir ihsanı olduğunu ifade ediyor.

Gülen'e göre, İslâm dünyasında bu Selefi akımların doğmasının ve kitlelerin İslâm'ın özünden mahrum bir hayat yaşamalarının sebeplerinden biri, Kur'ân-ı Kerim'i Arap alfabesi ile okumakla yetinmeleri, Arapça bilmedikleri için de Kur'ân âyetlerinin ne dediklerini anlayamamalarıdır:

"Şekli Müslüman olmuşuz. Keşke özde Müslüman olabilseydik... Vicdanlarda Kur'ân'a karşı uyarılacak saygı vazifeniz olsun. Bu size vasiyetim olsun. Maalesef bizim milletimiz Kur'ân'ı kendi enginliği ile anlayamamıştır. Kur'ân'a saygı göstermek istiyorsak sürekli ondan bir şeyler sağmalıyız. Kur'ân kurandır, bir medeniyet kurmuştur... Kur'ân'ın her devre ve her çağa bir hitabı vardır. Ona göre yorumlanmalıdır."[405]

İslâm dünyasının her tarafında Ramazan ayında, Kur'ân-ı Kerim'i, her gün bir cüz okumak suretiyle 30 günde baştan sona hatmetme geleneği vardır. Özellikle camilerde yapılan ve "mukabele" denilen bu hatimde, Kur'ân'ın Arapçası okunmakta ve Arapça bilmeyen geniş kitleler, âyetlerin anlamına vakıf olamamaktadır. Gülen, 2016 yılı Ramazan ayında, ders halkasındaki öğrencileriyle, Kur'ân-ı Kerim'i Arapçası ve değişik meal örnekleri ile okurken şu hatırasını anlattı:

"Üç Şerefeli Cami'de (1960'lı yılların başı), namazdan sonra okunan aşırlarda Kur'ân'ı mealiyle

okuyordum. Yaşar Hoca'ya (dönemin Edirne müftüsü) şikâyet etmişler, 'Genç bir hoca Kur'ân'ı mealiyle okuyor, günah işliyor.' demişler. Hoca, bir ikindi vakti gelmiş, minberin orada dinlemiş, bana bir şey söylemedi..."[406]

Camide namazdan sonra Kur'ân-ı Kerim'in mealini okumayı günah sayan anlayışların Müslümanları cahil bıraktığı muhakkaktı. Gülen, 6 Haziran 1980 günü İzmir'de cami kürsüsünde verdiği vaazda bunu şöyle anlatmıştı:

"Cami kubbeleri altındadır mü'min ama kalbi ve kafasıyla Hazret-i Muhammed'in irfanına ulaşamamıştır, Allah'ı bilmiyor ve anlatamıyor. Bu, sırat-ı müstakimin dışında olmak demektir. Sırat-ı müstakim bilinmesi gerekli olan şeyleri bilmektir."

Tam 37 yıl sonra 19 Mart 2017 tarihinde ziyaret ettiğimde Gülen aynı şeyi söyledi: *"Günümüz Müslümanları Allah'ı bilmiyorlar."*

2016 yılı Ramazan ayında, her gün akşam iftardan önce ve sabah namazından sonra olmak üzere iki kez öğrencileri ile üç saat kadar Kur'ân mütalaası yapan Gülen'in en çok üzerinde durduğu konu buydu:

"Burada yaptığımız gibi camilerde mukabele yapılmasını arzu ediyorum. Bir sene, iki sene, üç sene, camiye gelenler farkında olmadan Kur'ân muhtevasına vakıf olurlar. Şimdi yapılan mukabelenin sevabı var ama Kur'ân muhtevasını bilme ayrı mesele... Kur'ân okuma, ilim ve araştırma aşkını sürekli insanda uyarıyor, Kur'ân-ı Kerim'e önem verilmesi duygusunu insanlarda yaygınlaştırmak lazım. Kur'ân'ı sevdirmek lazım, çünkü senelerden beri Kur'ân-ı Kerim yetimdi. Camilerde okunsa ve mukabele yapılsa da Kur'ân-ı Kerim yetimdi. Size inmiş gibi okumuyorsanız, Kur'ân'dan fersah fersah uzaksınız. Siz Kur'ân yetimi, Kur'ân da bugünkü ferasetsiz Müslümanların yetimi. O yönüyle Kur'ân yetimdir ve toplum cahildir. Tekke'yi de, zaviyeyi de, medreseyi de cühela ele geçirdi. Bir Kur'ân-ı Kerim'in bilinmesi çığrı açılsa... Rabbimizin kelamı, insan dininin hangi disiplinlere dayandığını görür."[407]

Gülen açıklamalı meal okumayı tavsiye ediyor, hatta mümkünse kısa bir tefsirle takip etmenin daha iyi olacağını ifade ediyor. Ama Kur'ân mutlaka tefsirlerden öğrenilmeye çalışılmalıdır.

Gülen, İslâm'ın bilgisine sahip olmayan, İslâm'ın kutsal kitabı Kur'ân-ı Kerim'in içeriğinden habersiz kitlelerin, siyasal İslâmcıların peşine bir sürü

gibi takılmalarından muzdaripti:

"Camide boy gösterdikleri halde haramı irtikaptan çekinmeyen düzenbazların, yalancıların arkasına bir daha düşüyorlar."[408]

Kitleleri kontrol altında tutmak istiyorsanız, onları bilgiden mahrum edin. Hidayet bulunduğunuz yerde hâkim olmazsa, dalalet bir tiran gibi gelip yerini alır. İnsanlar tiranlıktan ancak eğitim yoluyla kurtulabilirler. Sosyal adaleti sağlayacak şey de bilgi ve eğitimdir.[409]

Üniversitede Ağlatan İslâm Videosu

2010 yılında *The New York Times* gazetesi muhabirinin, "Sizce, bugün Müslümanlar için geleneksel dinî inançları modern toplum ile uzlaştırmanın en büyük zorluğu nedir? Müslüman kesimdeki fundamentalistler ile Batı arasındaki çatışmanın sona ereceğini düşünebilir miyiz?" sorusuna Gülen şu cevabı veriyor:

"İslâm'ın ruhunun üç temel esası vardır. Eğer onlardan birini ihmal ederseniz diğer dinamikleri de etkiler ve İslâm'ın ruhunu yaralar. Bu üç temel esas şöyle özetlenebilir:

1. İçinde bulunduğumuz çağı anlamaya çalışırken, İslâm'ı Kur'ân'ın özüne ve Hazret-i Peygamber'in hayatına bakarak yorumlama,

2. Nasıl ki Kur'ân Allah'ın bir kitabı ise kâinat da Allah'ın gücünü ve iradesini yansıtan bir kitaptır. Bir evrensel kitap olan kâinatı, Kur'ân ile birlikte anlamaya çalışmalıyız.

3. Dünya ve ahiret, fizik ve metafizik, ruh ve madde dengesini muhafaza etme...

Hicri 5. asra kadar (11. yüzyıla kadar) Müslümanlar felsefi, ruhi, mistik ve sufi sistemler kurdular. Çünkü hakikati bulma aşkına sahiptiler ve ilme karşı iştiyakları vardı. Fakat daha sonra, yaşadıkları zamana ayak uyduramadılar ve entelektüel seviyeyi kaybettiler. Bunun sonucu olarak Batı'ya karşı bir mantalite gelişti. Bu karşıtlık inanç prensiplerinden değil, bu mantaliteden ileri geliyordu. Batılıların bazı davranışları da bu Batı karşıtı mantaliteyi desteklemiş olabilir. Sorunuzun ikinci kısmındaki çatışmaya gelince, bunun bitmesi, insanların bir araya gelip konuşmalarına bağlıdır. Eğer baskı va kaba güce dayanan bir sistem yerine, evrensel insani değerler temelinde bir diplomasi oluşturabilirsek, başkalarının tepesine bir balyoz gibi inmek yerine onlara yumuşak üslup ve iyi niyetle gidersek, fundamentalistlerle bu çatışma minimize olacak. Bir ülkenin ilerlemesi ve

demokrasisine yapılacak yardım için kaba güç kullanılınca, bu gelecek nesillere miras olarak kalıyor ve tepeden aşağıya bütün topluma yayılıyor. Oysa böyle bir ülkeye yumuşak güç ve insani yardımlarla girilince, insanlar kalplerinin kapılarını açarlar."[410]

Doğusunda ve batısında çatışmaların eksik olmadığı 7,5 milyar nüfuslu dünyamızda, Katoliklerle Protestanlar arasında 30 yıldan fazla süren çatışmaların yaşandığı Kuzey İrlanda'dan Güney Afrika'ya kadar Hizmet'in diyalog ve kültür merkezleri, okulları var… Afganistan, Irak, Bosna, Kosova, Filipinler, Makedonya gibi dini ve etnik çatışmalar yaşanan dünyanın sancılı coğrafyalarında Hizmet, insanların bir araya gelmesini sağlayan kayda değer faaliyetler yaptı.

Gülen, 2016 ve 2017'deki görüşmelerimizde şunları söyledi:

"Biz hemen her insanla anlaşabiliyoruz. Hristiyan, Musevi, Budist, Brahman... Eski Ahit, Yeni Ahit'in burada farklı dönemlere ait tercümeleri var. Hint kutsal metinleri Vedaları, Upanişadları burada arkadaşlara özetlettirdim, müzakere ettirdim. Türkiye'de Hristiyanlarla aynı sofrayı paylaştık… Edirne'de iken cumartesileri zaman zaman havraya gider, arkaya oturur, mezamirleri dinlerdim. 20 kadar erkek, uşşak makamında mezamir okuyorlardı. Herkes kendi milletini, meşrebini, dinini sevebilir. Bu, başkalarına adaveti gerektirmez. İnsanlığa saygı esastır. İnsan sevilmek için yaratılmış bir varlıktır... Biz renk körüyüz. Ne renk, ne desen umurumuzda değil. Böyle bir düşüncenin hâkim olmasına dünyanın ihtiyacı var."[411]

Gülen, Türkiye'deki Hristiyan ve Musevi din adamları ile görüşen ilk İslâm âlimi oldu. 1996 yılında İstanbul'da, Ortodoksların dinî lideri olan Fener Rum Patriği Bartholomeos ile görüştü. 1998'de Vatikan'a giderek Papa 2. John Paul ile bir araya geldi. Ermeni Patriği Mesrob Mutafyan, Musevilerin dinî liderleri David Aseo ve Eliyahu Bakshi Doron ile görüşmeler yaptı. Bu sebeple radikallerin hücumuna uğradı. Ama Gülen, bu hücumlara ve tehditlere rağmen, Doğu ile Batı arasında köprüler inşa etmeye ve Müslümanları bu konuda bilinçlendirmeye devam etti. Gülen şöyle diyor:

"Başkalarını kendi konumunda saygı ile karşılamalı; Musevilerle de, Hristiyanlarla da diyalog içinde ve saygılı halde olmalıyız. Bizler peygamber olarak Hazret-i İsa'yı başka peygamberlerden

ayırmadığımız gibi, annesine de, Meryem Validemiz, ifade ve hissi ile saygıda kusur etmeyiz. Kur'ân'da ismi geçen tek kadın, Hazret-i Meryem'dir ve adına sûre vardır. Hazret-i İsa, bir sayfada 5 defa geçmektedir... Bir Musevi ile bir Müslüman kendi aralarında cedelleşiyorlar. O Hazret-i Musa üstündür deyince, Müslüman ona bir tokat aşkediyor. Onlar da Müslümanların zimmetinde, Medine vesikasıyla anlaşmışlar. Efendimiz'e geliyor, şikâyet ediyor. Efendimiz orda buyuruyor ki, beni Musa İbn-i İmran'a tafdil etmeyin..."[412]

Gülen'in dünyaya geldiği Anadolu, binlerce yıl nice medeniyetlere beşiklik yapmıştır. Prof. James Harrington'un ifade ettiği gibi, Büyük İskender, Gordion düğümünü bu topraklarda kesti. Homer'in *İlyada* destanındaki Achilis, Truvalılarla bu topraklarda savaştı. Osmanlı devleti bu topraklarda kuruldu. Hazret-i İsa'nın havarileri bu topraklardan geçtiler. Her yıl binlerce Hristiyan, hacı olmak için bu topraklara gelir. Ve bu medeniyetler mirasının en görkemli açık hava müzesi İstanbul'dur.

Ne yazık ki, Türkiye'ye hâkim olan siyasal İslâmcı anlayış, bırakın diğer medeniyetlerin mirasını korumayı, İslâm medeniyeti'nin İstanbul'daki eserlerine karşı bile hoyratça davrandı. Erdoğan İstanbul belediye başkanı iken Gülen, içinde tarihi Topkapı sarayının da bulunduğu Sarayburnu'nun (tarihi yarımada) korumaya alınmasını istedi. Ancak bunu bile yapmadılar. Erdoğan'ın bazı yoldaşları, Bizanslılar tarafından yapıldığı gerekçesiyle tarihi İstanbul surlarının yıkılmasından söz ettiler.

Gülen, İstanbul hasretini biraz olsun dindirmek için tarihi yarımadanın helikopterle denizden çekilmiş bir resmini, ışıklı tablo olarak, misafirlerini kabul ettiği salonun önündeki koridora astı. Ve her gün misafirleri ile namaz kılmak için mescit olarak kullanılan salona geçerken 6 metrelik bu ışıklı tablonun önünden geçiyor.[413]

Gülen, 13 Temmuz 2015 günü üzüntüyle bu durumu şöyle anlattı:

"Bir gün harap olmuş İstanbul surları da aklı başında idareciler tarafından tamir edilecek. Hiçkimse Fatih, Yavuz, Bayezıt kadar dindar olamaz. Surların yıkılmasına müsade etmemişler. Koridorda resmin önünden geçerken içim cız ediyor. O tarihi eserleri harıl harıl yıkıyorlar.

Kabalık... Roma'da, eski gladyatörlerin savaştığı stadyumu korumaya almışlar. O eski Roma'yı kirletmemek için inkişafı Roma'nın dışında yapmışlar. Kaldığımız 500 senelik otelde Cem Sultan'ın portresi vardı. Sen Pierre kilisesinin önü... İstanbul'da o kadar şey tahrip olmuş ki tamiri çok zor. 1950'li yılların sonunda İstanbul'a geldim. O ne silüet, şiir gibi bir şehirdi..."

Doğu ile Batı arasındaki zihni mesafe uzaklıklarının boyutlarını göstermesi bakımından Gülen'in bir öğrencisinin 2004 yılında yaşadığı şu olay çok çarpıcıdır:

ABD'de Pensilvanya eyaletinin Allentown şehrindeki Northhampton Üniversitesi'nde Siyasal Bilimler Fakültesi'nde dinler tarihi dersi vardı. Dersin hocası Profesör Harold Weiss, derslerini anlatırken videolar da gösteriyordu.

İslâm'la ilgili video, çok eski yıllarda Hint Müslümanlarının oldukça ilkel sayılabilecek görüntülerinden ibaretti. Görüntülerde çıplak dolaşan, dilenen, şeyh diye gösterilen bir kişinin ayaklarını öpen insanlar vardı. Bazı insanlar ellerinde taşlarla secde edip taşları öpüyordu. Görüntülerde eski ve kirli burkalar içindeki kadınlar vardı. Görüntüler baştan sona Müslümanlığın ne kadar çirkin bir inanç sistemi olduğu imajını veriyordu.

Sınıftaki Hıristiyan ve Yahudi öğrencilerin bazıları bu görüntüler karşısında gülüyordu. On beş dakika geçmişti ki sınıftaki Gülen'in öğrencisi ağlamaya başladı. Bütün sınıf o anda sustu. Profesör Weiss, videoyu durdurdu ve ışıkları yaktı. Gülen'in öğrencisi, ayağa kalktı. Aslında sınıftan çıkmak istedi. Ama Profesör Weiss hemen yanına gelip, "Ne oldu, bir şey mi oldu?" dedi. Gülen'in öğrencisi, "İslâm bu değil!" cevabını verdi. Prof. Weiss, "Ben dört üniversitede ders veriyorum. Dördünün de kütüphanesine baktım. İslâm'la ilgili en yakın tarihli videoyu aldım." dedi. Gülen'in öğrencisi, "Bu gösterdiğiniz görüntüler, olsa olsa bin, iki bin kişinin yerel inanışlara dayanan bir hayat tarzı. Bunun günümüzün İslâm yaşantısıyla bir ilgisi yok. Gerçek İslâm bu değil. Ben bile Müslüman

olduğum halde bu görüntülerden korktum." cevabını verdi.

Profesör Weiss videoyu kapattırarak, "O zaman sen söyle. Namazı günde niye beş defa kılıyorsunuz? Neden taşa tapıyorsunuz? Kurbanda niye o kadar kan döküyorsunuz?" dedi. Profesör video görüntüsünde insanların taşlarla yere eğilmelerini Müslümanların hac görevi sırasında Kabe'de bulunan Hacerü'l Esved'e gösterdikleri saygıyla karıştırmıştı. Müslümanların inancına göre, Hazret-i İbrahim ve oğlu Hazret-i İsmail Kabe'yi inşa ettikleri zaman, manevi bir yönlendirmeyle bu taşı dağdan alıp Kabe'ye koymuşlardı. İslâm'da taşlara tapmak söz konusu değildi. Tam tersine taşa tapmak, İslâm öncesi Cahiliye dönemine ait bir âdetti ve İslâm bu putlara tapmayı kaldırmıştı. Müşriklerin baskısıyla 622'de Mekke'den ayrılmak zorunda kalan Hazret-i Peygamber, 8 yıl sonra 630'da Mekke'ye girdiğinde Kabe'yi ve Mekke'yi bu putlardan temizlemişti. Gülen'in öğrencisi, Prof. Weiss'in kurban ve namaz sorularına da cevap vermeye çalıştı.

O gün o derste bu olayı yaşayan öğrenci, İzmir İlâhiyat Fakültesi'ni bitiren ve uzun yıllar Fethullah Gülen'in yanında kalıp ondan İslâm klasikleri dersleri alanlardan biri olan Osman Şimşek'ti. Şimşek dersten sonra, hem okumakta olduğu bu üniversitenin hem de Profesör Weiss'in ders verdiği diğer üç üniversite olan Lehigh Üniversitesi, Carbon Üniversitesi ve Temple Üniversitesi'nin kütüphanelerine baktı. Gerçekten de Profesör Weiss'in dediği gibi bu dört üniversitenin kütüphanelerinde İslâmiyet hakkındaki en yeni tarihli video buydu. Üstelik bu dört üniversitenin kütüphanelerinde İslâm'la ilgili video sayısı ikiyi, üçü geçmiyordu.

Doğu'yla Batı'nın Gerçek İmanda Buluşması Hayatımın En Büyük Gayesi Oldu

Bugün, Fethullah Gülen'in öğrencileri ve onun hayat felsefesinden ilham alan binlerce insan, dünyanın her köşesinde artık "gerçek İslâm"ın sesi olarak kabul görüyorlar. Gülen şöyle diyor:

"Doğu ile Batı'nın gerçek iman konusunda kaynaşıp kader birliğine ulaşması, hayatımın en büyük gaye ve emellerinden biri olmuştur. Bütün dünyanın Allah'a inandığı günü hayal ediyorum ve bu hayalin cihanlara değdiğine inanıyorum... Tam cennete girmenin eşiğinde olduğum bir sırada bana gelip Doğu ile Batı'nın bütünleştiğini, kendi değerlerini koruyarak ve birbirlerine saygı içinde bu iki dünyanın iç içe girdiğini söyleseler, bunu hayatımda bana verilmiş müjdelerin en büyüklerinden biri kabul ederim."

Gülen'e göre, dünyanın dört bir tarafında açılan okullar, kültür ve diyalog merkezleriyle yapılan hizmetler, Doğu ile Batı'nın buluşma mekânlarıdır. Gülen, *"Keşke bugün sayıları yüzlerce olan okullar, binlerce olsaydı."* sözlerini kullanıyor ve şöyle devam ediyor:

"Eğer gerçekten Samuel Huntington'un iddia ettiği gibi geleceğin dünyasında bir medeniyetler çatışması yaşanacaksa, eğer böyle bir dalga kabarmış geliyorsa, yapılacak şey, bu çatışmayı yaşamadan önce, önüne daha büyük bir dalgakıran koyarak o dalgayı parçalamaktır. Bunun için âdeta cihad (seferberlik) ilan edilmelidir."

Bugün dünyanın dört bir tarafında değişik milletlere mensup binlerce kişi Hizmet insanına, *"Müslümanlığı bize siz tanıttınız ve sevdirdiniz."* diyor. Çünkü bu insanlar, Müslümanın kan dökücü, kavgacı ve fesat çıkarıcı olmadığını somut örneklerle gördüler.

2006 başında Gülen'i ziyaret eden Chicago Üniversitesi öğretim üyesi Profesör Scott Aleksandr, üzerinde Hazret-i Peygamber'in isminin yazılı olduğu bir kristal hediye etti. Profesör Aleksandr, Gülen'e bu hediyesini verirken, "Bana Hazret-i Muhammed'i siz sevdirdiniz. Ben hediye olarak size O'nun adını getirdim. Arkadaşlarınızı gördüğüm zaman, sahabeyi görüyor gibi oluyorum." dedi.

Gülen'e göre, dünyanın dört bir tarafında insanlar belki en az 40 yıl Hizmet insanının öncülük ettiği faaliyetleri seyredecek, beklentisiz ve sadece Allah'ın rızası için yapıldığını göreceklerdir. Çünkü güven, emniyet ve istikamet Hizmet'e gönül vermiş insanların en büyük kredileridir.[414]

26-27 Nisan 2001 tarihinde Washington'da Georgetown Üniversitesi'nin Müslüman-Hıristiyan Karşılıklı Anlayış Merkezi'nce Hizmet hareketi üzerine yapılan sempozyumun organizasyon heyeti başkanı Prof. Dr. John Esposito şöyle diyordu:

"Objektif konuşacak olursak, Gülen'le ilgili mühim olan şey, sadece fikirleri üzerine konuşmak değil, fakat 'İşte size müesseseleşmiş fikirler.' deme meselesidir. Yani insanlar onun fikirlerinin ne denli etkili olduğunu tartışmak zorunda değil; tek yapmaları gereken, tüm dünyada kurulmuş okullara, üniversitelere ve bunların nasıl kayda değer başarılara imza attığına bakmak. Ve Gülen'in İslâm ile modernliğin bağdaşabileceği ve nasıl dönüşüm sağlanabileceği hususundaki düşüncelerinin Türkiye'de, Orta Asya'da ve şimdi de Avrupa ve Amerika'da ne tür etkilere yol açtığını görmek. Hem İslâm dünyasındaki hem de Batı'daki insanların Gülen'i, fikirlerini ve bunların yansımalarını bilmeleri önem taşıyor."

Avustralya'da Deakin Üniversitesi'nde global İslâmî politikalar profesörü olan Greg Barton'un ifade ettiği gibi, Gülen'den ilham alan Hizmet hareketi, İslâm dünyasında klasik İslâm düşüncesini eleştirel modern düşünce ile sentezlemeye çalışan ilerlemeci bir harekettir ve diğer İslâmî gruplar için de bir rol modeldir.[415]

Hizmet hareketinin sosyolojisi hakkında bir kitap yazan Houston Üniversitesi sosyoloji profesörü Helen Rose Ebaugh'nun yaptığı tanımlamayla Gülen, Müslümanların herhangi bir korku ve önyargı taşımadan eğitim ve bilimle ilerleme sağlayarak dünya ile her türlü bütünleşmeyi başarabileceği bir ilerlemeci İslâm'ı temsil ediyor. Bu İslâm anlayışında iyi Müslüman olmak, aynı zamanda bilim, matematik ve teknoloji alanında çağın bilgileri ile mücehhez olarak toplum hayatına aktif olarak katılmak demektir. İnsan hem iyi bir Müslüman hem de iyi bir doktor, mühendis, ve araştırmacı olabilir. Eğitim, Müslümanları bugünkü cehalet, fakirlik, yolsuzluk, nefret, aşırılık, ırkçılık gibi problemlerden kurtaracak yoldur. İnsan iyi eğitimle birlikte ahlâki ve manevi değerlere de

sahip olunca, Allah ile irtibatı topluma karşı görevlerini ona hatırlatır. Başkalarına yardım, bu birincil görevlerdendir. Gülen'in sürekli eğitime vurgu yapmasının temel sebepleri bunlardır.[416]

Suzy Hansen'in 2010 yılı Aralık ayında *The New Republic* dergisinde yayınlanan "Global İmam" başlıklı makalesinde ifade ettiği gibi, Gülen'den ilham alan Hizmet hareketi, Müslümanlar modern hayatla bütünleşmeli diyen, bilim diyen, eğitim diyen bir harekettir. Gülen, Türkiye'de insanları yurtdışında bilim alanında doktora yapmaya teşvik etti ve cesaretlendirdi.[417]

İslâm âleminin en eski ve köklü eğitim kurumlarından olan Mısır'ın başkenti Kahire'deki Ezher Üniversitesi'nde hazırlanan *Fethullah Gülen'in Hizmet Modeli: Toplum ve Ümmetin Yeniden Dirilişinde Bir Model Analizi* tezinin danışmanı Prof. Mecdi Abdülgaffar şöyle diyor:

"Fethullah Gülen'i ve Hizmet hareketini yakından tanıma fırsatı buldum. Müslümanlar olarak ihmal ettiğimiz iki noktaya ciddi bir şekilde eğilmiş: Eğitim ve ilim..."

En geç geri dönen yatırımlar ilme ve eğitime yapılan yatırımlardır ama buna değer... Bir Afrika atasözü şöyle der: "Eğitim pahalı diyorsun ama cehaletin maliyetini düşün." En zor yetişen ve değişen insandır. Bir ağaca aşı yaparsınız ona göre meyve verir ama insan öyle değildir. Bir ülkeye ve millete en hayırlı hizmet ancak eğitim yoluyla yapılabilir. Zihniyet değişimini eğitim sağlar. Zihniyet baş keserek değişmez. Nesiller süren bir çaba gerektirir toplumun geneline mal olmuş bir zihniyet değişimi...

"Bizim eğitim alanında faaliyet göstermemizin sebebi barış, sukünet ve huzurlu bir dünya arayışıdır. Yıllar boyunca cami vaazlarında, konferanslarda ve yazılarımda hep şunu ifade ettim: Herkes için sevgi ve saygı dolu bir nesil yetiştirmeliyiz; barışı inşa etmeye ve başkalarıyla birlikte yaşamaya açık bir nesil... Herkese eğitim müesseseleri kurmalarını tavsiye ettim. Şunu söyledim; ülkemizde ve dünyada barış ve uzlaşma sadece ve sadece okuyan, düşünen, açık görüşü ve irfanı ile bildiklerini paylaşan bir nesil yetiştirmekle mümkün olabilir."[418]

Yeryüzündeki bütün problemlerin temelinde insan unsuru yattığı için bütün problemler gelip insana dayandığı için bu problemleri aşmanın

birinci yolu eğitimdir ve eğitim, insanlara hizmet etmenin en önemli yoludur. İnsanla başlayan problem insanla çözülür. İnsanda başlayan problem insanda biter. Bugün global bir köyde yaşadığımıza göre, insanlığa hizmet ve başka medeniyetlerle diyalog, yine öncelikle eğitimden geçmektedir. Eğitimle, akıl ve tecrübeye aynı değeri veren, akıl ve tecrübeye verdiği değeri vicdan ve iç müşahededen esirgemeyen bir nesil yetiştirilmelidir. Bu nesil düşünecek, araştıracak, inanacak, modern imkânları en üst seviyede kullanmasının yanı sıra, ahlâkî ve manevî değerleri de ihmal etmeyecektir.

Bediüzzaman'ın ifade ettiği gibi, kalbin gıdası ulum-u diniyedir (dini ilimler), aklın nuru ise fünun-u medeniye yani fen bilimleridir. İkisinin imtizacı ile hakikat tecelli eder. Bunlar iftirak ettikleri zaman, birincisinden taassup; ikincisinden hile ve şüphe doğar. Bu iki hastalığı da ancak eğitilmiş insanlar tedavi edebilir. Bağnaz ve eğitimden yoksunlar bu işin üstesinden gelemez. Din ilimleri ile müspet ilimleri birlikte götürecek eğitim yuvaları ile bu başarılabilir. Netice itibariyle her şey bilgiye bağlıdır. Bilgisiz hiçbir şey olmaz... Eğitim; dünya ile entegrasyonda bunun için çok önemlidir. Bugünün dünyasında hiçbir ülke tek başına olamaz ve dünya ile entegrasyonun yolu eğitimden geçer:

"Yolumuz sevgi yolu, Hazret-i Mevlâna gibi, 70 millete açık... İyilik yapma adına fırsat yakalayınca, zemin müsait olunca onu yapmaya çalışırız... Gelecek adına köprüler kuruyoruz. Birlikte yaşama kültürü oluşturmaya çalışıyoruz."[419]

Eğitimin özellikle Müslüman toplumlar için bir önemi daha vardır. Gülen, 27 Ağustos 2015 günü *Wall Street Journal* gazetesinde yayınlanan "Müslümanlar aşırılık kanseri ile mücadele etmeli" başlıklı makalesinde bunu şöyle anlatıyor:

"Müslümanlar müspet ve insani bilimler, sanatla birlikte her insana saygının da içinde mezcedildiği eğitim imkânlarını toplumlarının her ferdine sunmalıdır… Müslümanların sağlıklı dini eğitim hürriyetlerinin temini, radikallerin aşırı ideolojilerini yaymalarının önünde kritik bir set

olabilir. Müslüman toplumların birçoğunda olduğu gibi, dini hürriyetler kısıtlandığı zaman, din ehliyetsiz ve radikal kimselerin yorumuna bırakılmış oluyor… Kendisini İslâm Devleti olarak adlandıran grup Orta Doğu'da katliamlar yapmaya devam ederken, Müslümanlar olarak bize düşen, IŞİD ve onu taklit eden ve benzeri terör örgütlerinin totaliter ideolojileriyle yüzleşmektir... Teröristler Müslüman kimliği ile ortaya çıktıkları için Müslümanlar bu problemi inkâr edemezler ve terör kanserinin toplumda yayılmasını engellemek için ellerinden geleni yapmakla mükelleftirler... Kur'ân-ı Kerim'de tek bir masumun öldürülmesini bütün insanlığı öldürmeye denk tutan âyet misal olarak verilebilir. (Mâide sûresi, 5/32). Hazret-i Peygamber savunma maksatlı meşru bir savaşta dahi, savaşçı olmayan insanlara, bilhassa kadınlar, çocuklar ve din adamlarına karşı şiddeti kesin bir dille yasaklamıştır. Müslümanlar olarak bizler dünyanın her yanında barış arayan insanlarla dayanışma göstererek, bu değerleri temsil etmek mecburiyetindeyiz..."

Financial Times gazetesinde 28 Eylül 2012 günü yayınlanan makalesinde *"İslâm denlince insanların aklına ilk gelen intihar bombacıları oluyor."* diyen Gülen, 17 Aralık 2015 günün *Le Monde* gazetesinde yayınlanan makalesinde ise şöyle diyor:

"Bu grupların terör eylemlerini icra ederken kendi sapık ideolojilerini din kisvesine bürümeleri 1,5 milyar Müslüman ile birlikte beni de dağidar ediyor… Bizim etnik, milli veya dini kimliğimizden önce insanlığımız gelir… Acı çeken her insanın acısını dini veya etnik kimliği ne olursa olsun empatiyle karşılamadıkça ve aynı iradeyle o acıyı dindirmeye çalışmadıkça medeniyetin ilerlemesi mümkün değildir."

Global dünyada din, devlet, siyaset, demokrasi ve özgürlükler ilişkisi hâlâ münakaşası yapılan konulardır ve özellikle İslâm âlemi için bu başlıklar büyük önem taşıyor. On birinci bölümde Gülen'in din, devlet, siyaset, demokrasi ve özgürlükleri hangi zeminde nasıl konumlandırdığını bulacaksınız.

[350] Bu röportajın geniş bir bölümü, 10 Mart 2016 günü *Moskovsky Komsomolets* gazetesinde yayınlandı. 14 Mart 2016 günü Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi'nin web sitesi de bu röportajı yayınladı.

[351] Abdurrahman Azzam, *The Eternal Message of Muhammed,* s. 144-145.

[352] Raymond William Baker, *One Islam, Many Muslim Worlds,* s. 246.

[353] 16 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

[354] Bernard Lewis, *Crises of Islam, Holy War and Unholy Terror,* s. 39; Bernard Lewis, *What Went Wrong,* s. 101.

[355] Karen Armstrong, *Holy War,* s. 178, 259.

[356] Bernard Lewis, *Crises of Islam, Holy War and Unholy Terror,* s. 49.

[357] P. Howard Newby, *Saladin in His Time.*

[358] *Frankfurter Allgemeine Zeitung,* 6 Aralık 2012.

[359] Neml sûresi, 27/33, 34.

[360] 23 Haziran 2016 ve 24 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

[361] Sebe sûresi, 34/15, 18.

[362] Bernard Lewis, *Crises of Islam, Holy War and Unholy Terror,* s. 154.

[363] 10-16-19 Ocak 2016, 17 Haziran 2015, 10 Şubat 2017 tarihli görüşme notları.

[364] Martin Kramer, "Islam's Sober Millennium", *The Jerusalem Post,* 31 Aralık 1999. İbni Sina'nın *Tıbbın Kanunu* eseri ve Müslüman bilim adamlarının kullandığı anatomi terminolojisi yüzyıllar boyunca Avrupa üniversitelerinde okutuldu. Biruni (973-1050), Benu Musa kardeşler gibi, dünyanın yarıçapını ve çevresini bugüne yakın değerlerle buldu. Müslüman astronomların üstünlüğü 15. yüzyıla kadar sürdü, usturlap gibi aletleri Avrupa denizciliğinde uzun zaman kullanıldı.

[365] Hans Belting, *Florance and Baghdad: Renaissance Art and Arab Science,* s. 1-8.

[366] Gülen yıllar sonra, 1997'de doktoruna bir latife yaparak, *"Bana bir gün, yatarak da yazabilirsin demiştin."* dedi.

[367] *Zaman,* 4 Eylül 1999.

[368] 28 Nisan 2007 tarihli konuşması.

[369] *Zaman,* 15 Ağustos 1995; *Yeni Yüzyıl,* 25, 27 ve 27 Temmuz 1997.

[370] George Saliba, *Islamic Science and the Making of Europian Renaissance,* s. 193-232.

[371] Fernand Braudel, *Bir Medeniyetler Tarihi,* s. 80-82.

[372] Bernard Lewis, *What Went Wrong,* s. 3-7, 81, 125, 156, 159; Bernard Lewis, *Crises of Islam, Holy War and Unholy Terror,* s. 4, 25, 112, 117, 128, 164.

[373] Kasas sûresi, 28/77.

[374] M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 71.

[375] 10 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

[376] 26 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

[377] New York Times, 11 Haziran 2010.

[378] 6 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

[379] 17 Şubat 2017 tarihli görüşme notları, 31 Mart 2010 tarihinde müzakereli tefsir ve fıkıh okumaya başlandı. 2015 yılı Mart ayında bu derslere altı gün katıldım. Bir âyetle ilgili yaklaşık otuz tefsirden karşılaştırmalı ders yapılıyordu.

[380] M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 186.

[381] Enbiyâ sûresi, 21/105; Nûr sûresi, 24/55.

[382] Blais Pascal, *Reasons of the Heart,* (Marvin R. O'Connell, William B. Eerdmans Publishing Company, 1997).

[383] M. F. Gülen, "Yeryüzü Mirasçıları", *Yeni Ümit,* Ocak 1993.

[384] 28 Nisan 2007 tarihli konuşması.

[385] 28 Nisan 2007 tarihli konuşması.

[386] Kaynaklarda bahsedilen yüz bin sahabi rakamına çoluk çocuklarının da dâhil edildiği kabul edilir. *Bir Medeniyetler Tarihi*

kitabının yazarı Fernand Braudel, İslâm medeniyeti en geniş sınırlarına ulaştığında Müslüman nüfusun 30-50 milyon, dünya nüfusunun ise 300-500 milyon aralığında olduğunu ifade ediyor. (Sayfa 61). *Pew Research Center*'ın verilerine göre, 2050'ye kadar dünyanın nüfusu yüzde 35 oranında artarken, Müslüman nüfus yüzde 73 artarak yaklaşık 3 milyara yükselecek.

387 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 170.

388 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 73.

389 1983'ten itibaren başyazılarını yazdığı dini ilimler ve düşünce dergisi *Yeni Ümit*'in 1992 yılı Ekim sayısı; M. F. Gülen, *Diriliş Çağrısı,* s. 59-66.

390 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 172-173.

391 16-17 Ocak 2016, 26 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

392 M. F. Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler* 3/34-35, *Fasıldan Fasıla* 1/ 76-77, *Kırık Testi,* s. 193-194 ve 30 Mart 2013 tarihli konuşması.

393 Bernard Lewis, *Crises of Islam, Holy War and Unholy Terror,* s. 115; Fernand Braudel, *Bir Medeniyetler Tarihi,* s. 72-78.

394 6 Şubat 2018 tarihli görüşme notları.

395 15 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

396 Temmuz 2008 tarihli konuşması.

397 Aralık 2004 tarihli bir konuşmasından. İslâmî literatürde Ehl-i kitap'la, Hristiyanlar ve Museviler kastedilir. Gülen, *"Ya ehle'l-kitab hitabına Müslümanlar da girer. Hitapta bildirilen vasıflar önemlidir. Bunlar Müslümanlarda da varsa, o hitaba dâhildirler. Yahudi ve Hristiyanlarla ilgili olsa da Kur'ân'daki her âyete Müslümanlar muhataptır."* diyor. (21 Ocak 2018 tarihli görüşme notları).

398 14 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

399 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 225-226.

400 İslâmi etikte Allah, gerçeğin, iyiliğin ve güzelliğin kaynağıdır. İslâm düşüncesinde güzellik, metafizik bir güzellik anlayışıdır, Allah'ın Cemal isminin bir yansımasıdır.

401 17 Temmuz 2008 tarihli görüşme notları.

402 10 Ocak 2016, 19 Haziran 2016, 16 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

403 3 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

404 16 Ocak 2016, 17 Ağustos 2017 ve 13 Mayıs 2018 tarihli görüşme notları.

405 14 Temmuz 2015 tarihli görüşme notları.

406 4 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

407 4-15-19-21-22-30 Haziran 2016, 1-4-13 Temmuz 2016 tarihli görüşme notları.

408 17 Ocak 2016 tarihli görüşme notları.

409 Martin Marty (ed.), *Hizmet Means Service,* s. 101.

410 *New York Times,* 11 Haziran 2010.

411 17 Ağustos 2017, 3 Eylül 2017, 22 Ekim 2017, 29 Haziran 2016 ve 21 Temmuz 2018 tarihli görüşme notları.

412 Prof. Vitaly Naumkin'e verdiği röportaj ve 31 Temmuz 2008 tarihli görüşme notları.

413 Bu ışıklı tablonun hikâyesi şöyle: Gülen, Topkapı sarayını, mütevazi bir yaşama mekânı olması sebebiyle Osmanlı devletinin gerçek sembolü olarak görür. 2013 yılında, *"Topkapı'yı çok seviyorum. Daha sonra bir sürü borçla yapılan diğer saraylar Osmanlı'yı öldürmüş. Kanuni'ye kadar padişah cenazeleri saraya gelmiş, Kanuni'den sonraki cenazeler saraydan çıkmış... Topkapı'nın şöyle bir resmi olsa da baksam..."* der. Bunun üzerine Ahmet Binicioğlu isimli fotoğrafçı, 5 bin dolara bir helikopter kiralayıp, denizden tarihi yarımadanın resmini çeker. Yarımada'daki kötü yapılaşmalar görüntüyü bozduğundan, ancak denizde alçak bir uçuşla bu fotoğrafı elde eder. (10 Ağustos 2013). Ahmet Binicioğlu, 2015 yılı kurban bayramında 49 yaşında vefat etti.

414 2 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

415 Barney Zwartz, "A different jihad", *The Age,* 22 Temmuz 2009, Avustralya.

416 Helen Rose Ebaugh, *The Gülen Movement: A Sociological Analysis of a Civic Movement Rooted in Moderte Islam.*

[417] Suzy Hansen, "The Global Imam", *The New Republic,* 2 Aralık 2010.

[418] *New York Times,* 12 Haziran 2010.

[419] 15 Temmuz 2015, 8 Ocak 2016, 20 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

On Birinci Bölüm
DİN, DEVLET, SİYASET, DEMOKRASİ, ÖZGÜRLÜKLER VE KADIN HAKLARI

"Arzu ederim ki, demokrasi bir gün öyle gelişsin ki, insanların maddî ve manevî; dünyevî ve uhrevî bütün ihtiyaçlarını görebilecek bir zemin hazırlasın... Kabre kadar benim ihtiyaçlarımı gördüğü, bana imkânlar hazırladığı gibi ahirete hazırlanmamı sağlayacak bir zemin de hazırlasın..."

(Profesör Vitaly Naumkin'e 2015'te verdiği röportajdan)

2016 yılı Haziran ayıydı. Ramazan orucu başlamıştı. Gülen, her Ramazan ayında olduğu gibi akşam iftardan önce ve sahurdan sonra öğrencileriyle Kur'ân dersleri yapıyordu. Kur'ân-ı Kerim'de, Hazret-i Süleyman'ın kıssasının anlatıldığı 27. sûrede (Neml), Hazret-i Süleyman, danışmanları ile görüşürken onlara *"Değerli danışmanlarım!"* diye hitap ediyordu.

Hazret-i Süleyman'ın sarayına davet ettiği Sebe Melikesi Belkıs da davet mektubunu danışmanlarıyla görüşürken onlara, *"Değerli danışmanlarım!"* diye sesleniyor ve şöyle devam ediyordu: *"Bu mesele hakkında görüşlerinizi istiyorum. Pek iyi bildiğiniz gibi sizi çağırmadan, size danışmadan hiçbir meseleyi hükme bağlamam."*

Sebe halkını bir kadın hükümdarın yönettiğini vurgulayan Kur'ân, onun güçlü bir yönetimi ve büyük bir tahtı olduğunu ifade ediyor. Gülen, Sebe hükümdarı Belkıs'ın bir kadın olmasını ve danışmanlarına bu hitabını birer demokrasi unsuru olarak şöyle değerlendirdi:

"Bakın işte demokrasi... Belkıs ne kadar demokrat bir kadın. Etrafındakilerin fikirlerini alıyor. Vüzera ile üsttekilerin münasebeti açısından, Parlamenter sistemde olduğu gibi demokratik bir hava var. Çok akıllı bir kadın... Uluslararası diplomaside bunlar çok önemli şeyler. Gerçek sistem, idare sistemi bu. Kur'ân-ı Kerim bu dersi veriyor. Ama bugünkü diktatörler gibi, halayıklarınıza tepeden emir verirseniz, onları konuşturursunuz. Melikler, krallar, Yezidler, tiranlar böyle yapar... Sebe melikesi Belkıs, daha inanmamış, güneşe tapıyor ama demokrasi dersi veriyor. Çok demokrat, insanların düşüncelerine saygı duyuyor. Aynı zamanda da bir kadın hükümdar..."[420]

Kur'ân-ı Kerim'de, Hazret-i Musa'nın Firavun ile karşılaşma ânı ve Firavun'un sihirbazlarıyla münazaraları da dört ayrı sûrede çok teferruatlı bir şekilde anlatılır. Firavun, sihirbazları ile Hazret-i Musa'nın yapacakları münazara öncesinde Hazret-i Musa'ya, *"Uygun bir buluşma vakti tayin et,*

düz geniş bir alanda buluşalım." der ve söz hakkı verir. Münazaranın zamanını ve kimin önce başlayacağını Hazret-i Musa tayin eder ve Firavun buna uyar. Hazret-i Musa, halkın en yoğun şekilde bu münazarayı izleyebilmesi için tatil olan bir bayram gününü ve sabah vaktini tercih eder: "*Karşılaşma zamanı bir bayram günü olsun ve halk sabahleyin toplansın.*"

Firavunun sihirbazlarının ellerinde değnekleri ve ipleri, Hazret-i Musa'nın ise asası vardır. Sihirbazlar, "*Musa, istersen hünerini önce sen ortaya koy, istersen biz ortaya koyalım.*" derler. Hazret-i Musa, "*Hayır, önce siz marifetinizi ortaya koyun.*" cevabını verir. Böylece münazara sihirbazların ellerindeki değnekleri ve ipleri yere atmalarıyla başlar. Sonra sıra Hazret-i Musa'ya gelir. Münazara Hazret-i Musa'nın galibiyetiyle sonuçlanır ve sihirbazlar, Allah'a iman ettiklerini ilan ederler. Firavun'un "*Benden izin çıkmadan mı ona inandınız, demek ki size sihri öğreten ustanız oymuş, ellerinizi ve ayaklarınızı farklı yönlerden keseceğim, sizi hurma dallarına asacağım! Kimin azabının daha şiddetli, daha devamlı olduğunu o zaman anlarsınız!*" tehditleri sihirbazları bu kararlarından döndüremez.

Sihirbazlar, "*Mümkün değil, bize gelen bunca delillere ve bizi Yaratan'a karşı seni tercih edemeyiz. İstediğin hükmü ver, senin hükmün nihayet bu dünyada geçer. Biz Rabbimize iman ettik. O'nun günahlarımızı, özellikle bizi yapmaya zorladığın sihir günahını affedeceğini umuyoruz. İman edenlerin öncülerinden olduğumuzdan ötürü, umarız ki Rabbimiz günahlarımızı affeder.*" cevabını verirler.[421]

Gülen anlatıyor:

"Zamanı bile peygamber feraseti, tam da halkın tatil edildiği gün... Hem de Hazret-i Musa'nın stratejisine uygun olarak kuşluk vakti. Sihirbazlar 'Önce sen hünerlerini ortaya koy.' diyorlar. Hazret-i Musa, 'Siz elinizde ne varsa yere atın görelim.' diyor. Burada böyle bir müsamaha görülüyor. Şimdi çağın firavunlarından birine gitseniz, gel seninle bir konuşalım, tartışalım derseniz, zindanı boylarsınız. Günümüzün firavunlarına bir şey teklif etseniz, 'Siz çıldırmışsınız.' derler. Eski firavunlar mı insaflı, şimdi

İslâm kıyafeti giymiş çağdaş firavunlar mı... Firavunun toleransı, demokratik telakkisi, Firavun olmasına rağmen...”

Aynı günlerde Gülen’in şu sözlerini not almışım:

“Devletin başında rehberler olmazsa, ister istemez diktatörlüğe varıyor. İdeal sistem, Raşid halifeler dönemi (632-661). Her halife ayrı bir kabileden geliyor. Gerçek mânâda demokrasi o demek. İnançlara, fikirlere saygı... Emevi dönemine (661-750), Abbasi dönemine (750-1262) bakın... Osmanlı’da 2. Mahmud’a kadar (19. yüzyıl başı) diktatörlük olmamış. Ulemanın gözüne bakmışlar. Ulemadan kopunca esasen bunlar başlamış...”[422]

Âlimler, Siyasal İslâmcılar Tarafından Her Zaman Tehdit Olarak Görüldüler

Harvard Üniversitesi öğretim üyesi Noah Feldman, 2008 yılında yayınlanan *İslâm Devleti’nin Yükselişi ve Çöküşü* kitabında, tam da Gülen’in sözünü ettiği olguya işaret ediyor. Princeton Üniversitesi’nin yayınladığı kitabında Feldman, İslâm tarihinde ulemanın devre dışı kalmasıyla yaşanan felaketleri çarpıcı örneklerle anlatıyor. Günümüzde siyasal İslâmcıların ulemayı bir tehdit olarak gördüklerini ve tasallutları altına almaya çalıştıklarını ifade eden Feldman’ın şu öngörüsü 2010`dan itibaren Türkiye’de gerçekleşti:

“İslâmcıların iktidarı ele geçirdikleri halde güçler dengesini kurumsallaştırmada ve hukuk düzenini yeniden tesis etmede başarı sağlayamaması durumunda hepimiz sıkıntı içine gireriz. Bu durumda, İran İslâm Cumhuriyeti gibi, kurulacak diğer İslâm devletleri de yandaşlarını hayal kırıklığına uğratacak, dünyanın geri kalan kısmıyla da çatışıp duracaktır. Tecrit edilen söz konusu devletler, sonunda muhtemelen kendi vatandaşlarına veya komşularına düşman kesilecektir... İran örneğinin de ortaya koyduğu gibi, İslâm adına kurulmuş bir hükümetin anayasal açıdan laik bir mutlakiyetçi hükümet kadar yozlaşması ve vatandaşlar nezdinde eşit ölçüde itibar kaybetmesi mümkündür.”[423]

İran’daki rejim, Ayetullah Humeyni’nin 1979’da İran devriminden sonra tesis ettiği bir siyasi ideolojidir ve siyasal İslâm’ın Şii versiyonudur. Bu yüzden İran’da önde gelen birçok din adamı Humeyni’nin bu siyasi

ideolojisine karşı çıktı. İran'daki rejimin bugün Türkiye'nin siyasal İslâmcıları ile çok sıkı bir işbirliği içinde olmasının sebebi budur. Humeyni ideolojisi ile Tayyip Erdoğan'nın halifelik projesi siyaseten birbirlerinin kopyası gibidirler. Erdoğan'ın Tahran'da görüştüğü İran'ın dini lideri Ayetullah Hamaney'e "Rehber" ve İran'a "ikinci evim" demesinin sebebi buydu. Erdoğan'ın, Sünni İslâm dünyasının en büyük âlimlerinden olan Fethullah Gülen'i yok etme mücadelesi gibi, İran rejimi de Humeyni ideolojisini benimsemeyen din adamlarını tasfiye etti.

Humeyni, kurduğu rejime karşı çıkan İranlı Şii din adamlarına "sarıklı düzenbazlar" sözleriyle hakaret edip şöyle devam ediyordu: "Bu mollaları imha etmek son görevim olacak…" Bu din adamları için özel bir mahkeme kuruldu, böylece İran'ın yüzlerce seçkin din adamı tutuklandı, unvanları geri alındı. Humeyni'nin dine getirdiği yorum, devletin resmi ideolojisi olarak İran'ın yeni anayasasına girdi. Mao'nun Çin'de uyguladığı kültür devriminin benzerini İran'da uygulayan Humeyni, üniversiteleri iki yıl kapalı tutup müfredatlarını tamamen değiştirdi. İran'ın solcularını devletten tamamen tasfiye ederek onlara, "Amerika'ya, Avrupa'ya gidin." diyen Humeyni'nin, İran ordusunu tasfiye edip 125 bin kişilik Devrim Muhafızları'nı kurarken de taktiği aynıydı: İran ordusu devrik şahın ordusuydu, şah da Amerika'nın ajanıydı.[424]

Ayetullah Muhammed Kazım Şeriatmedari, Humeyni tek adam rejimi kurunca ilk itiraz edenlerden olur. Humeyni, Şeriatmedari'yi tutuklatır, bu yaşlı din adamı işkenceye maruz kalır. Rejime muhalefetini sürdürmediğine dair bir açıklama yapmaya zorlanır. Bu açıklamadan sonra kansere yakalanır. Ama hastanede tedavisi engellenir. Cenazesi, yattığı hastanedeki tuvaletin yakınına gömülür. Oysa Şeriatmedari, devrimden önce Humeyni'yi tutuklamak isteyen İran şahına itiraz ederek, Humeyni'yi kurtaranlardan biridir.

Humeyni'ye itiraz eden bir diğer din adamı Ayetullah Ali Hüseyin Muntazari'dir. Devrimde binlerce İranlının öldürülmesi yetmiyormuş gibi

Humeyni, üç bin siyasi tutuklunun idam emrini verince Muntazari, sesini yükseltir. Oysa, kendisi Humeyni'nin halefidir ve Humeyni'den sonra İran'ın dini lideri olacaktır. "Humeyni ölene kadar sus." diye tavsiye edenlere Ayetullah Muntazari şu cevabı verir: "İnsanların öldürüleceğini bile bile yatağa girince uyuyamıyorum..." Muntazari, Humeyni'nin devlet ideolojisine şöyle itiraz eder: "İslâm ve demokrasinin bağdaştığına inanıyorum, çünkü İslâm özgürlüğü destekler. Bugün uygulanan İslâm değil ve ben buna karşıyım." Humeyni hemen Ayetullah Muntazari'yi haleflikten azleder ve tasfiye eder. Lübnan şiilerinin lideri Muhammed Hüseyin Fadlallah da dini tekeline alan Humeyni rejimine itiraz eder.[425]

Tayyip Erdoğan, Türkiye'de hâkimiyetini kurarken, Humeyni'nin taktiklerini birebir uyguladı. Halifelik projesinin önünde engel olarak gördüğü Gülen'den ilham alan bütün eğitim kurumları ve üniversiteleri kapatırken, okulların müfredatını kökten değiştirdi. Türkiye'nin ordusundan binlerce subayı uzaklaştırıp Humeyni'nin Devrim Muhafızları benzeri bir ordu kurarken; yargı, Milli Eğitim ve Emniyet başta olmak üzere on binlerce insanı devletten uzaklaştırırken onları "Gülenci" diye damgaladı. Tıpkı Humeyni gibi solcuları en sona bıraktı. Önce solcuları yanına aldı, sonra tasfiye sırası onlara geldi. 15 yıllık sürgün döneminin son bölümünü Paris'te geçiren ve Paris'ten bindiği uçakla Tahran'a inip devletin başına geçen Humeyni, İran'ın solcularına "Avrupa ve Amerika'ya gidin." diyordu. Kızını ve oğlunu Amerika'da okutan Erdoğan da kendisine muhalefet eden Türkiye'nin solcularına "Batının ve Amerika'nın ajanları." diyor. Fethullah Gülen ve Hizmet hareketini de aynı ifadelerle itham ediyor.

Modern Türkiye tarihi, aynı zamanda bir demokrasi mücadelesi tarihidir ve Fethullah Gülen, hayatının her döneminde demokrasiden yana tavır koydu, demokrasi taraftarlarının safında yerini aldı.

Gülen, sadece dindar insanlara demokratik haklarının verilmesinden söz etmedi. Türkiye'de bütün toplum kesimlerinin hak ve özgürlüklerden eşit

yararlanması için mücadele verdi. Türkiye'de hatırı sayılır bir nüfusu temsil eden Alevilerin ibadet mekânı olarak gördükleri cemevlerinin devlet tarafından tanınması ve bazı mali haklar alması için devlet yöneticilerini teşvik etti. Kürt vatandaşların ana dilde eğitim hakları başta olmak üzere anayasal haklarının verilmesi için Parlamento'ya açık çağrılar yaptı, başbakanlara mektuplar yazdı. Türkiye'de Hristiyan azınlıkların kapatılmış eğitim kurumlarının açılması ve mülkiyet haklarının iadesi için mesajlar verdi.[426]

2000'li yıllara kadar Türkiye'de anti demokratik, laik güçlere karşı kalkan olan Gülen, özellikle 2010 yılından itibaren bu sefer siyasal İslâmcılara karşı demokrasinin koruyuculuğunu yaptı. Bu dönem, Gülen'in hayatındaki en şiddetli mücadele dönemidir. Çünkü Türkiye'de laik kesimin korkuları haklı çıktı ve Erdoğan'ın siyasal İslâmcı partisi için demokrasinin sadece bir araç olduğu anlaşıldı. Üstelik Erdoğan, Gülen'in Türkiye'de dindarlar ve entelektüeller üzerindeki manevi otoritesinden ciddi rahatsızdı. Ve Müslümanlar üzerinde otoritesi olan bir âlimi hiçbir zaman hazmedemedi, onu yok etme kararı aldı.

Sonuçta, İslâm dünyasında, İslâm ile demokrasinin yanyana yaşadığı model ülke olarak görülen Türkiye büyük bir çöküntü yaşadı. Demokratik Türkiye'nin yerini, İran'daki Humeyni rejimi ve Hitler'in Almanya'daki Nazi rejimi karışımı "İslâmcı Nazi rejimi" aldı.

Gülen, bu çalkantılı yıllarda da demokrasiden yana güçlü tavrını sürdürdü. Türkiye'de yaşanan bu baskıcı dönemin geçici olduğunu, kitlelerin demokrasiden umutlarını kesmemeleri gerektiğini vurguladı. Bu, Erdoğan rejiminin zulmüne maruz kalan yüzbinlerce insanın ve aile fertlerinin demokratik düzen dışına çıkmalarını ve meşruiyet çizgisinin dışına taşmalarını önledi. Erdoğan rejimi, insanlık dışı uygulamaları ile gözaltına alınan ve tutuklanan yüzbinlerce insanı ağır işkencelerle terörize etmeye çalışırken, Gülen bu insanlara sabır ve dayanma tavsiyesinde bulundu:

"Biz, muhabbet fedaileriyiz, husumete vaktimiz yoktur, diyoruz. Silahla, hoyratlıkla üzerimize gelenlere, yumruğumuzla bile mukabele etmiyoruz. Yüz ekşitmekle bile mukabelede bulunmuyoruz, sert bir kelimeyle bile mukabelede bulunmuyoruz; çünkü bunları, insani karakterimize aykırı buluyoruz. El-âlem yapmış bunu fakat biz yapmayacağız; ahd ü peymânımız var, yapmayacağız.. Ezseler bile onlar gibi davranmayacağız. Öldürseler dahi onlar gibi davranmayacağız... Onlar gibi davranmaktansa on defa ölmeyi tercih edeceğiz, yirmi defa ölmeyi tercih edeceğiz, Allah'ın izni ve inayetiyle. Allah'a güvenmenin ve Allah yolunda olmanın gereği budur. Katlanacağız bunlara, Allah'ın izni ve inayetiyle. Ve Cenâb-ı Hak'tan gelen o şeyleri hep hoşnutlukla karşılayacağız."[427]

***

"Osman Hulusi Efendi'nin dedigi gibi;

El ile dövseler de,

Dil ile sövseler de,

Bin kez incitseler de,

Bir can incitmeyesin…

Doğru yolda yürürken, insan öldürülse bile kimseye el kaldırılmamalı… Gerçek insan olmak, mukabele-i bi'l-misile manidir. İçimiz yanıyor, sarsıntı yaşıyoruz. Fakat mü'min sarsılsa da devrilmez. Madem Rabbimiz var, ne diye sarsılacağız?.. (Hizmet insanları) iki senedir terör ölçüsünde baskılara maruz kaldıkları halde yumruklarını sıkmadılar. Kaldığım odalar, talebelerle meşgul olduğum yerler gözümün önüne gelince burnumun kemikleri sızlıyor ama Kur'ân sabrederseniz bu sizin için daha hayırlıdır diyor... Mü'minler her zaman mü'mince davranacak, Campanella'nın *Güneş Ülkesi*'nde anlattığı insanlar gibi…"[428]

Kardeşleri ve yeğenleri başta olmak üzere kendi aile fertlerinden Gülen soyadını taşıyan insanların neredeyse tamamının da tutuklandığı bir süreçte Gülen'in bu duruşu, belki de Türkiye'nin Afganistan, Irak ve Suriye gibi bir iç savaşa girme sürecini engelledi. Aslında Erdoğan'ın istediği buydu ve iktidarını akacak kanla daha da pekiştirecekti. Gülen, hayatının bu en zor döneminde, işte bu tavrıyla Türkiye'nin demokratik geleceğine bir kere daha hizmet etti.

Fethullah Gülen'in bu dönemde yaşadıkları, onun Türkiye'nin siyasal

İslâmcılarına boyun eğmemesinin, onların güdümüne girmemesinin bir sonucudur. Erdoğan'ın dini konulardaki akıl hocası, ilâhiyat profesörü Hayrettin Karaman, bunu gazetedeki köşesinde açıkça şöyle yazdı:

"Gülen fırkası, halifeye biat etmediği için devlet yakasına yapıştı ve hak ettiklerini yapıyor."[429]

Halife Erdoğan'dı. O, sadece Türkiye'nin değil, Humeyni gibi İslâm dünyasının lideriydi. O halde Gülen ve takipçileri, ona kayıtsız şartsız biat etmeliydiler. Aynı ilâhiyatçı, "Siyasi partiler Batının başımıza bela ettiği kuruluşlardır. Müslümanların birinci görevi laik düzeni değiştirmektir." diyerek, demokratik düzeni reddediyor ve Erdoğan'ın Türkiye'de kurmak istediği hilafet rejimine zemin hazırlıyordu.[430]

Fethullah Gülen'in yaşadıkları, Prof. Noah Feldman'ın tespitlerini haklı çıkarıyor. Prof. Feldman'in ifade ettiği gibi, Osmanlı devletinin çökmesinden sonra İslâm dünyasında yirminci yüzyılda ortaya çıkan devletlerin karakteristik özelliği, yöneticinin devlet organları ve toplum üzerinde kontrolsüz bir tahakküm kurmasıdır. Bu bölgede Osmanlı'nın yıkılmasından sonra kurulan monarşilerin büyük çoğunluğu başarısızlığa uğradı, bunların yerini tek adam rejimleri aldı. Bu devletlerin hiçbiri güçlü bir Meclis ya da bağımsız bir yargı oluşturamadı. Bunun sonucu olarak İslâm dünyasını saran bu mutlakiyetçi rejimler altında büyük felaketler yaşandı.

Sünni İslâm dünyasının büyük bölümündeki yöneticilerin başına buyruk oluşlarının asıl sebebi, devlet hayatında ulemanın tarihi rolünün ortadan kalkmasıdır. Siyasi güçleri ve resmi görevleri olmayan âlimler, İslâm dünyasında hukukun koruyucusu oldular, iktidarı dizginleyen güç onlardı. İslâm'da âlimler Peygamberin vârisleri ve hükümdarın hukuk sınırları içinde kaldığını denetleyen otoritedirler. Mesela Osmanlı'da âlimler bu güçleriyle Osmanlı sultanlarını İslâm'ın sınırları içinde tuttular. Kral yasaya tâbi değildir ifadesi, Osmanlı padişahları için geçerli değildi. *"Emr-i sultani ile nâmeşru meşru olmaz."* prensibi ulemanın güçlü duruşuyla tatbik ediliyordu. Onlar da hukuka tâbiydi. Âlimler bu görevlerini yerine

getirirken mal, mülk, makam talep etmezler, hedefleri idarecinin gücünü kırmak da değildir. Ulema idarecilerin vatandaşların mallarını müsadere etme (yağmalama) kabiliyetlerini sınırlandırdı. İslâm hukukunun koruduğu beş temel değerden biri malvarlığıdır. İslâm hukuku mülkiyeti kutsal gördüğü kadar yöneticilerin hırsızlığını yasaklar. Bu, yöneticilerin soygunculuk dürtülerini dizginler. Devletin hazinesi soygunla değil, ancak meşru vergiler ve gelirlerle doldurulabilir. Ulema, bu rolünü yaklaşık bin senelik bir gelenekle oynadı.[431]

İslâm tarihinde âlimlerin rolüyle ilgili çok çarpıcı örnekler vardır. Gülen, 2017 yılı şubat ayında, İslâm tarihinden şu çarpıcı örnekleri verdi:

"Molla Hüsrev, Fatih'e 'dur' deyince, Fatih durduğu gibi, iki adım geriye atıyordu. Ebu Suud Efendi 'dur' deyince Kanuni durduğu gibi, iki adım geriye atıyordu. Menkibe ama Kanuni 'Beni bu fetvalarla gömün.' diyor... Harun Reşit, Fuzayl İbni İyaz'ın ayağına gidiyor, 'Bana nasihat et.' diyor. Fuzayl İbni İyaz, onun kusurlarını yüzüne söylüyor. 'Milletin hakkını alıyorsun. Ebu Bekir alıyor muydu, Ömer alıyor muydu?' diyor. Harun Reşit, hıçkıra hıçkıra ağlıyor, gönülden gelen bir istekle onu dinliyor."[432]

İslâm, haksızlık yapan ve adaletin dışına çıkan yöneticilere karşı âlimlerin seslerini yükseltmelerini emrediyor. Bir hadiste Hazret-i Peygamber, "*En büyük cihad, zalim sultan karşısında hakkı haykırmaktır.*" diyor.[433] İslâm tarihinde âlimler, zalim yöneticelere karşı korkusuzca durmuşlardır. Bu, İslâm'ın onlara yüklediği görevi yerine getirmenin bir gereğidir. Âlimler, zalim yöneticilerin zulmüne uğramaktan değil, Allah'ın emrettiği bir görevi yerine getirememekten korkar. Zalim ve adaletsiz yöneticiye karşı sessiz kalmak bu görevi yerine getirmemektir ve bu âlimlerin misyonuyla bağdaşmaz. Kur'ân-ı Kerim'in ifade ettiği gibi, Allah'tan hakkıyla ancak âlimler korkar. Çünkü ulema, umuru arka plânıyla bilen demektir. Bu onların Allah'a karşı görevlerini yerine getirmelerini gerektirir.[434]

İslâm tarihi profesörü Haim Gerber'in vurguladığı gibi, âlimler bir adaletsizlik gördüklerinde hükümdara karşı konuşmaktan çekinmediler.[435] Âlimlerin bu görevlerini yerine getirmeleri, yöneticilerle aralarına bir mesafe koymalarına, yöneticilerin ayaklarına gitmemelerine, onların

memuru olmamalarına bağlıdır. İslâm tarihinin büyük âlimlerinden Mevlâna Halid Bağdadi'nin (1779-1827) takipçilerine nasihatleri şöyledir:

"Sakın zenginlerle, hükümdarlarla, idarecilerle senli benli olmayın. Onlar yemek yedirmeyi, iltifatta bulunmayı hatta tebessümlerini bile rüşvet vasıtası olarak kullanmak isteyebilir. Eğer onların tesiri altına girerseniz ömür boyu diyet ödeme mecburiyetinde kalırsınız. Elinizdeki imkânlarla yetinin... Unutmayın hükümdar ve idareciler, elinize ve kolunuza vuracakları prangalarla sizi kontrol altında tutmak ister."[436]

İmam Azam Ebu Hanife (699-767), Adalet Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı görevlerini kabul etmedi. Osmanlı Padişahı Fatih'in hocası Akşemsettin, vezirlik teklifini geri çevirip İstanbul'dan uzak küçük bir beldeye yerleşti. Bediüzzaman (1877-1960), Cumhuriyet'in ilk yıllarında devletin maaş ve görev teklifini kabul etmedi.

Hazret-i Peygamber Kendisini Melik Yapmadı, İstişareden Vazgeçmedi

İslâm dünyasının yıllardır yaşadığı perişaniyeti, krizleri, savaşları, yönetim zaafiyetlerini gözlemleyen Gülen, çarenin demokrasi olduğunu ilk ilan eden İslâm âlimidir. Gülen bir şey daha söyledi: "*İslâm'ın ruhuna en uygun idare tarzı demokrasidir.*" Bunu ifade ederken de sürekli olarak Hazret-i Peygamber ve dört halife döneminden referanslar verdi.

Yöneticileri demokratik olgunluğa davet ederken sürekli olarak dile getirdiği konulardan biri, Hazret-i Peygamber ve dört halifenin istişareye, yani demokratik yönetime verdiği önemdir. Şura, Arapça "şevr" kökünden gelir ve bir anlamı da petekten bal çıkarmaktır. Şura, pek çok selim akıldan en ballı düşünceyi çıkarma demektir. Gülen, kendi hayatından da örnekler vererek, yöneticileri demokratik karar süreçleri oluşturmaya davet etti.

"Efendimiz, *'İstişare eden haybet yaşamaz.'* buyuruyor.[437] 'Allah, istişare eden yöneticiye, eğrildiği zaman onu düzeltecek ve doğru yola yönlendirecek yardımcılar ihsan eder.' buyuruyor. Bunu bir devleti idare etme meselesinden ele alın da küçük bir birimde insanları idare etmeye kadar her şeyde çok geçerli bir disiplin olarak görüyorum. İstişare sayesinde ben hiç kaybetmedim şimdiye kadar...

Belki iş büyüdükçe yani kendimce sorumluluk da arttıkça ona daha fazla önem vermeye başladım. Daha ciddi, arkadaşların fikirlerine mutlaka müracaat ediyordum. Ve bu gün de o huyumu terk etmedim. Kendi kafama göre bir şey yaptığımı hatırlamıyorum. Mülâhazalarımı not eder, arkadaşlarıma anlatırım, onlar 'Şu şöyle olsa nasıl olur?' derlerse, çok rahatlıkla 'Sizin dediğiniz gibi olsun.' derim... Hayatım boyunca dediğim dedik demedim. Zira bunu tarihte Firavunlar, Nemrutlar demişti... Bana bir mesele gelince fikrimi söylüyorum, 'Siz daha iyi bilirsiniz.' diyorum... Kendi düşünceme bağlı kalmaktansa, başkalarının fikirlerine saygılı olmayı öteden beri bir zenginlik emaresi olarak gördüm. Bu, çok akıl bir akıldan daha hayırlıdır mülâhazasına dayalıydı. Birinin fikri hâkim olmamalıydı. İçimizde dahi yoktu."[438]

İslâm uleması, şûrânın İslâm'ın temel prensiplerinden olduğu ve mutlaka hayata mâledilmesi gerektiği konusunda ittifak etmişlerdir. İslâm'ın hedeflediği hususların başında insanlar arasında eşitliğin sağlanması, cehaletle savaş ve bilginin yaygınlaştırılması, halkın idareyi kontrol edip gerektiğinde idarecileri sorgulaması, yöneticilerin sorumsuzca davranışlarını engelleyip tasarruflarını sınırlandırması gelir. Şûrâ, hem idare eden hem de idare edilenler için bir haktır ve bu hakkı kullanmada taraflardan birinin diğerine karşı üstünlüğü yoktur.

Hazret-i Ebu Bekir (573-634), devlet başkanı seçildiğinde şöyle diyordu:

"Ey insanlar, en iyiniz olmadığım halde size başkan seçilmiş bulunuyorum. İdaremde isabetli olduğum sürece bana yardım edin. Doğruluktan ayrılırsam beni düzeltin. Doğruluk emanet, yalancılık hıyanettir. İçinizden zayıf olan, hakkını alıncaya kadar benim yanımda kuvvetlidir. İçinizden kuvvetli olan ise, başkası hakkını ondan alıncaya kadar benim yanımda zayıftır. Allah ve Resûlü'ne itaat ettiğim sürece bana itaat edin. Şayet bu itaattan ayrılırsam bana itaat etmeniz gerekmez."

Toplumu ilgilendiren meselelerin istişareye sunulması bir sorumluluk olduğundan, idareci bu sorumluluğu yerine getirmediğinde mesul olacağı gibi idare edilenler de fikirlerinin alınmak istendiği konularda görüşlerini bildirmediklerinde mesul olurlar. Hatta sadece görüşlerini bildirmemekle değil, görüşlerinin alınmasında kararlı olmadıkları zaman da vatandaşlık

görevini yerine getirmemiş sayılırlar. Bir istişare heyetinde bir fert düşüncesini ifade ederken, akıbeti ile ilgili endişe duyuyorsa, orada istişarenin hakkı verilmiyor demektir.

Hazret-i Peygamber, *"Kendisiyle istişare edilen insan bir güven insanıdır; kendisine bir husus danışılan kimse kendi hakkında karar veriyor olma ölçüsünde düşüncesini bildirmelidir."* buyurur. Hazret-i Peygamber'in hayatına bakıldığında, vahyin sınırları dışında kalan her mesele ve her problemin şûrâdan geçirildiği, toplumun reyine sunulduğu ve sonra icraya konulduğu görülür:

"Hazret-i Peygamber, Allah'tan vahiy almasına rağmen, 'İstişareye ihtiyacım yok.' demiyordu. Allah dileseydi O'nun yanına iki melek koyar, biri hayra diğeri şerre giden yolları gösterirdi. İnsanın çevresi çok önemli. Tek başına dahi de olsa insan yine yanlış yapar. Arapların güzel bir sözü var: 'İki akıl bir akıldan daha hayırlıdır.' 1000 deha seviyesinde aklınız olsa, yine de 3-4 tane normal insanla istişare edin... Efendimiz'in Miraç'ta namaz konusunda Hazret-i Musa'ya danışması tarihi tecrübeye önem vermedir ki bu, hukukta da önemli bir esastır."

Allah, Kur'ân'da Hazret-i Peygamber'e *"İşleri onlarla meşveret et."* diyor.[439] İstişareyle üç tane saf insan, bir dâhinin alamayacağı sonucu alır. En akıllı insan, istişareye en çok saygılı ve başkalarının düşüncelerinden de en çok yararlanan insandır. Şûrâyı önemsemeyen bir toplumun fertleri tam mü'min sayılamayacağı gibi, kâmil mânâda Müslüman kabul edilmemiştir.[440]

"Elli dâhinin dimağına sahip dâhi bir kişinin fikri ile hareket etmektense, sıradan üç insanın ortak aklına müracaat etmeyi, onlarla istişareyi tercih ederim… Bazı bencil insanlar vardır. Akıllarının aşkın olduğuna inanırlar, Bence bunlar yarım akıllı insanlardır. Bana göre tam akıl, elli tane, yüz tane aklı yanına alıp, onların akıllarından da istifade eden insandır. Yeterli akıl bütün düşüncelere, bütün fikirlere saygılı olan akıldır. O çok geniş bir akıl kullanır. Bu hiç kaybetmez Allah'ın izniyle, hiç hüsrana uğramaz."[441]

İslâmî anlayışta, yöneticilik talip olunması gereken bir mazhariyet değil,

büyük bir sorumluluktur. Gülen, hayatı boyunca siyasetle arasında derin bir mesafe koydu ve yönetime talip olmadı. Arkadaşlarına da aynı şeyi tavsiye etti. 2005 yılında Pensilvanya'da kendisini ilk ziyaretimdeki şu sözünü hatırlıyorum:

"Siyaseti zerre kadar aklından geçiren bir arkadaşım varsa, bu işi (Hizmet'i) anlamamış demektir."

Gülen, 1966 yılında İzmir'e vaiz olarak geldiğinde, yöneticilik yaptığı Kestanepazarı Yurdu ve camisini yöneten bir idare kurulu vardı. Gülen ve arkadaşları hiçbir zaman bu idare kuruluna dahi talip olmadılar.

Hazret-i Muhammed bir peygamberdi, bir devlet başkanıydı ama birinci tercihi Allah'ın bir kulu olmaktı:

"Bakın Efendimiz için Kur'ân, *'Kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı ne yücedir.'* diyor. (İsrâ sûresi, 17/1). *'Kulunu'* diyor, kulluk vasfıyla onu ön plâna çıkartıyor. Çünkü kulluk en büyük makamdır."

***

"Cebrail, *'Allah sormaktadır, Melik bir Peygamber mi, yoksa kul bir peygamber mi olmak istersin?'* diyor. Efendimiz, *'Kul bir Peygamber olmayı isterim.'* cevabını veriyor. Fakir olarak yaşadı ve vefat ettiğinde arkada hesabını veremeyeceği bir mal bırakmadı. Aile fertlerinin iaşesini karşılamak için bir Yahudiden veresiye yiyecek satın almış, karşılığında da ona kalkanını rehin bırakmıştı. Vefat ettiğinde kalkanı rehindi. Adanmış ruhlar, son nefeslerine kadar zahidane bir hayat yaşamalıdırlar. Mü'min bırakın dünyada alkışlanmayı, takdir edilmeyi, ahiret nimetlerinde de kardeşini nefsine tercih etmelidir... Hazret-i Süleyman ve Hazret-i Davud gibi bazı peygamberlere saltanat da verildi, fakat onlar asla mütevazi hayatı terk etmedi, bütün imkân ve gücü peygamberlik görevlerini yerine getirmek için kullandılar."

Allah, Hazret-i Davud'a şöyle hitabediyor:

"Davud, Biz seni ülkede hükümdar yaptık, sen de insanlar arasında adaletle hükmet, keyfine uyma

ki seni Allah yolundan saptırmasın. Allah yolundan sapanlara, hesap gününü unuttukları için şiddetli bir azap vardır."[442]

Devleti ayakta tutan adalettir. Bakara sûresinin 251. âyetinde, mülkün yanında hikmet zikrediliyor. Çünkü hikmetsiz mülk bir şey ifade etmez. Zorbalığa yol açar. Allah, Hazret-i Davud'a verilen hükümranlığın bu hususiyetini şöyle nazara veriyor:

"Güçlü ve kuvvetli bir kulumuz olan Davud'u hatırla. O daima Allah'a yönelirdi. Biz onun hâkimiyetini güçlendirdik, ona hikmet, nübüvvet, isabetli karar verme ve meramını güzelce ifade etme kabiliyetini verdik... Davud'a tarafımızdan bir imtiyaz verdik."[443]

Gülen, 4 Temmuz 2015 gecesi sahurda öğrencileriyle yaptığı ve canlı yayınlanan mukabelede (Kur'ân okuma) okunan âyetlerle ilgili değerlendirmeler yaparken, "*Peygamber'in sarayı yoktu.*" dedi. Gülen, Ramazan'dan sonraki konuşmalarında da Hazret-i Peygamber'in yaşadığı evin sadeliğini, O'nun vefatından sonra devleti yöneten dört halifenin nasıl birer hayat yaşadıklarını anlattı:

"Hane-i Saadet, Peygamber Efendimiz'in mübarek evi... Üç odalı, dört odalı... Bilmem ki dördüncü bir kişinin gömüleceği bir yer var mı? Hazret-i Ömer oraya gömülmek istiyor. Hazret-i Aişe, 'Orayı kendim için düşünmüştüm ama Hazret-i Ömer'i nefsime tercih ederim.' diyor... Hazret-i Ebu Bekir'in iki oğlu var, Muhammed ve Abdurrahman ama onlara birer kulübe bırakmadı. Hazret-i Ali fakirlerden fakirdi... Hazret-i Ömer'in sarayı yoktu, villası yoktu. Hazret-i Ömer, Kudüs yolunda şalvarını yamıyor, çünkü ikinci bir şalvarı yoktu. Yanındaki ile beraber münavebeli deveye biniyor. Rahipler 'Büyüklerimiz böyle birinden bahsediyorlardı.' diyorlar. Kudüs'ü problemsiz alıyor. Sadece Şam'da ordu için 40 bin yedek at besleniyordu. Ama o yolculuğunu tek deve ile yapıyor, 'Milletin malı, fazlasına hakkım yok.' diyor... 'Namaz kılmam lazım.' diyor. 'Ya Emire'l-mü'minin Mescid-i Aksa'da namız kıl.' diyorlar. 'Hayır, burada Müslümanın da Hristiyanın da Musevinin de hakkı var. Namaz kılarsam benden sonra burayı mescide çevirirler.' diyor. Mescitten dışarı çıkıyor ve çakılların üzerine seccadesini serip namaz kılıyor. Hazret-i Osman, 500 deveyi yükü ile İslâm'a bağışlayan insan. Mekke ve Medine'nin en zenginlerindendi. Fakat halife olduğu dönemde mescitte kumdan döşek ve yastık üzerinde yatıyordu. Türkiye kadar 20 yeri idare eden koca halifenin evi öylesine basitti ki evinin arka duvarını yıkıp, eve girip şehit ediyorlar. Nerede onlar, nerede bizim Müslümanlığımız..."[444]

Hazret-i Ebu Bekir halife olarak kendisine takdir edilen maaşın bir bölümünü her gün bir testiye attı. Vefatından sonra bu para yeni halife Hz. Ömer'e getirildi. Hazret-i Ömer, Hazret-i Ebu Bekir'in bu davranışı için tarihe geçen şu sözü söyledi: "Senden sonra Müslümanlığı yaşamamıza âdeta fırsat bırakmadın." Hazret-i Ömer, devlet reisi iken "Halkın orta tabakası nasıl geçiniyorsa bana öyle bir maaş tayin edin. Ben öyle bir Peygamber'in ümmetiyim ki bir bardak su ve iki hurma ile hayatını geçiriyordu." diyordu.[445]

Gülen'in verdiği bu örnekler gerçekten çarpıcıydı. Bir tarafta Kudüs'ün anahtarlarını almaya bir tek deveyle giden Hazret-i Ömer, diğer tarafta, günümüzün en zengin devlet başkanları listesinde yer alan, cuma namazlarına bile abartılı zırhlı araç konvoylarıyla giden İslâm ülkelerinin devlet başkanları... Ankara'daki bin 100 odalı sarayla yetinmeyen Erdoğan, Osmanlı döneminden kalma İstanbul'daki sarayları kullandığı gibi, Boğaz'ın üzerindeki bir Osmanlı köşkünü yeniden restore ettirip kendisine tahsis etmişti. Siyaset Bilimci Edward Luttwak'ın ifade ettiği gibi beş parasız olan ve gecekondu hayatından gelen Erdoğan, devletin başına geçince milyarder olanlardandı ve milyarlarca dolar servetinden söz ediliyor.[446]

Oysa İslâm tarihinin önde gelen evliyalarının hayatlarını anlatan *Hilyetü'l-evliya* kitabında Halife Ömer Bin Abdülaziz'in sadece bir gömleği olduğundan bahsediliyor. Ne yazık ki ondan sonra gelen halifeler döneminde Şam'da saraylar yapılıyor ve sarayların etrafını muhafızlar sarıyor. Gülen, İstanbul'da Osmanlı devletinin son döneminde inşa edilen Dolmabahçe sarayını ziyaret ettiğinde, rehberin sarayın işlemelerinde 15-16 ton altın kullanıldığını belirtmesi üzerine geziyi tamamlamadan saraydan ayrılır:

"15-16 ton altın kullanıldığını öğrenince içim bunaldı, Sarayın ana salonundan döndüm. Hem de Duyun-u Umumiye borçlarının belimizi büktüğü bir dönemde Dolmabahçe sarayı bu kadar ton altınla yapılmış..."[447]

Gülen, İslâm tarihinden çok çarpıcı örnekler vermeye devam ediyor:

"Sahabiden bazıları, tabiinden bazıları, doğru dürüst evleri yok, çardaklarda yaşıyorlar. Hadi sefere deyince eşyalarını yükleyip gidiyorlar."[448]

Günümüzde, Türkiye'de yaşandığı gibi, İslâm ülkelerindeki en büyük problemlerden biri devleti yönetenlerin akrabalarını kayırması ve bu akrabaların devlet imkânlarıyla aşırı zenginleşmeleridir. Gülen, yine Hazret-i Peygamber'i ve dört büyük halifeyi örnek veriyor. Hazret-i Peygamber, beytü'l-mal'den torunu Hazret-i Hüseyin'in ağzına attığı bir hurma karşısında parmağını ağzına sokarak onu çıkartan bir liderdi.[449]

Hazret-i Osman, akrabalarına yardımda bulunurken kendi mamelekinden veriyordu. Hazret-i Ömer devlette büyük istidatları öne çıkardı. Oğlu Abdullah'ın idareci olmasını isteyenlere, "Bir evden bir kurban yeter." diyordu. Çünkü devleti idare etmeyi bir meziyet değil, ağır sorumluluğu olan bir yük olarak görüyordu. Ve devlet idaresinin babadan oğula geçmesiyle saltanat yolunun açılacağını biliyordu. Dört büyük halifeden sonra Emevilerin, Abbasilerin düştükleri hata budur: Yakınların gözetilmesi.

Hâlbuki İslâm, idarecilere yakınlarını devlet, millet imkânlarıyla himaye etmemelerini salık verir. Çünkü liyakati olan insanlar yerine liyakati olmayanları kayırmak, milletin hukukunu gasptır. Gülen anlatıyor:

"Raşit halifelerden sonra gelen yöneticilerin bazıları adaleti muhafaza edememiş ve adam kayırmışlardır. Mesela bir yere idareci tayini veya ganimet taksimi söz konusu olunca hemen kendi yakınlarını tercih etmişlerdir. Hâlbuki Raşid halifelerden hiçbiri sırf kendilerine yakın oldukları gerekçesiyle akrabalarını belli makamlara getirmemiş, çevrelerine ayrıcalık tanımamış ve adam kayırmaya gitmemişlerdir. Çünkü bir ümmet içinde emanet ehline verilmediği zaman ve yakınlara iltimas geçilmeye başlandığında o ümmetin işi bitmiştir."[450]

***

"Hulefa-i Raşidin (dört halife), o halifeler çok müstakim, çok doğru idiler. Ama Emevilerin, Abbasilerin bütünü için aynı şeyi söyleyemeyiz. Osmanlıların bütünü, Asya'daki İslâmî devletlerin bütünü için de aynı şeyi söyleyemeyiz. Hakkaniyetin, adaletin, istikametin, sosyal adaletin bütün insanlar için eşit şekilde uygulandığını söyleyemeyiz. Bazı hükümdarlar İslâm'ın arkasına saklanarak

bazı zulümler, haksızlıklar yapmıştır. Bazen içtihat hatalarına girerek İslâm adına bir kısım cinayetler işlenmiştir. Günümüzde bunun daha vahşileri işleniyor. Kur'ân'ı bilmemekten kaynaklanıyor bunlar."[451]

Hazret-i Peygamber, kimsenin onuru rencide edilmeden, hediye, ganimet meselesini topluluğun içinde ortaya söylüyor, konuma gelen hediye ve ganimetlerin o şahsa ait olmadığını bildiriyor, valileri uyarıyordu. Bir gün idarecilerden biri Hazret-i Peygamber'e gelir, hediyeleri göstererek, "Bunlar devlete, bunlar da bana gelen hediyeler." der. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber çok rahatsız olur ve bir cuma günü hutbede bütün idarecilere hitaben, *"Siz evde otursanız, bu hediyeler size gelir miydi?"* der.[452] Sahabeye ganimet gelince, *"Ben sizin için fakirlikten değil, ganimetlerde dünyalıklarda tenafüse girmenizden endişe ediyorum."* diyordu.

Gülen, yakın arkadaşlarına şöyle sesleniyor:

"Arkadaşlara şiddetle tavsiye ediyorum; mamelekleri olmasın, kimseden hediye kabul etmeyin, müstağni olun... Bana gelen hediyeleri, konuma verdiklerinden dolayı, bazılarını başkalarına hediye ediyorum, bazılarını da vakfa bırakacağım. O görevde, o konumda olmasan o hediye sana gelir mi?"

***

"Allah Resûlü, *'Ya Rabbi, beni bir miskin olarak haşret!'* diyor. Miskin, fakirden daha aşağı bir mertebedir. Bahreyn'den gelen ganimet için parmağını uzatarak, ben başka bir şeyden değil, bundan dolayı korkuyorum, bunun için birbirinizle yakapaça olacaksınız, diyor..."[453]

Günümüzde siyasal İslâmcıların devleti âdeta bir ganimet gibi görmeleri, devleti ele geçirince bir daha bırakmamak için her yola başvurmaları manidardır. Siyaset onların hayatlarının birinci amacıdır. Dini tekelleri altına almaları ve Kur'ân'a siyasi bir kitap gibi bakmaları alâmet-i farikalarıdır. Oysa Kur'ân siyasi bir kitap değildir. Müslümanları doğru yola ve ahlâklı bir hayata davet eden bir rehber dir.

Gülen'in 1994'te *"Türkiye'de ve dünyada demokrasiden geriye dönüş mümkün değildir. Eğer dini özgürlükler ve insan hakları varsa, Müslümanların bir İslâm devleti peşinde olmalarına lüzum yoktur."* dediğinde Türkiye'nin radikal siyasal İslâmcılarının yegâne hedefleri bir din

devleti kurmaktı. Onların gözünde mevcut devlet tağuttu. Laik ve demokratik devlet yapısına küfür düzeni, şirk düzeni diyorlardı. Ama aynı radikal İslâmcılar ne zamanki devleti ele geçirdiler, o zaman Gülen'i devlet düşmanı ilan ettiler. Çünkü artık devlet, onların ganimetiydi.

"Devlet Dikte Edince Militarizm İbadet İçine Bile Girdi"

İslâm toplumlarında diktatörlüğe giden yolu açan anti-demokratik ideolojiler hemen her ülkede vücut bulmuş ve bazen devletle özdeşleşmiştir. Hâlbuki Amerika'da ABD Bağımsızlık Savaşı'nın komutanı ve ilk başkanı George Washington'dan sonra "Washingtonculuk" diye bir siyasi ideoloji ortaya çıkmamıştır. İngiltere'de İngiliz siyasetinin en tanınmış isimlerinden Winston Churchill'den sonra "Churchillcilik", ya da Fransa'da, Özgür Fransa Kuvvetleri'nin komutanlığını yapan ve Dördüncü Cumhuriyet'in devlet başkanı olan Charles de Gaulle'den sonra, "De Gaullecülük" diye bir siyasi ideoloji devlete egemen olmamıştır. Ancak Türkiye'de Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ten sonra Kemalizm (Atatürkçülük) ya da Mısır'da Nasır'dan sonra Nasirizm diye bir siyasi ideoloji ortaya çıkmış ve devlete egemen olmuştur. Orta Doğu'da yakın zamana kadar devletleri esir alan Baasçılık da böyle bir ideolojiydi.

İslâm dünyasında, bu anti-demokratik ideolojiler, dini de kontrol altına aldı ve kendi siyasi emelleri için dini sömürdüler. Mesela Türkiye'de, devlet dini kontrol etmek için Cumhuriyet'in ilanından sadece bir yıl sonra Diyanet İşleri Başkanlığı'nı kurdu. Devlet için bu o kadar önemliydi ki, Diyanet Teşkilatı ve Türkiye'nin askeri teşkilatlanması olan Genelkurmay Başkanlığı, aynı gün, 3 Mart 1924 günü Parlamento'da görüşülüp kabul edildi. Bugün Türkiye'de, ülkenin her tarafında, sayıları 80 binden fazla olan bütün camilerde, her cuma günü Ankara'dan gelen aynı hutbe okunur. Camilerde görevli imamlar ve vaizler devlet memurudur. Her ilde bu teşkilatın başındaki kişi olan müftü, devlet memurudur. Diyanet İşleri Başkanı da bir devlet memurudur ve devlet protokolünde, Hükümet'teki

bir bakana bağlanır, Diyanet'in yönetimi o bakana tâbidir.

Türkiye'nin camilerinde okunan hutbelerle ilgili yapılan bir araştırma, ortaya çok çarpıcı sonuçlar çıkarmıştır. 2003-2005 yılları arasında 150 cuma hutbesi üzerinde yapılan araştırmada, konusu Allah sevgisi olan sadece beş hutbe vardı. Bu 150 hutbede ülke, millet, milliyetçilik ve Türk kelimeleri 263 defa geçerken; insan hakları, eşitlik, özgürlük ve İslâm kardeşliği kelimeleri yalnızca 29 kez geçti. Savaş kelimesi 135 defa, milli ve dini değerler için savaşmanın ve öldürmenin kutsallığı anlamında pozitif olarak geçerken, sadece 9 kez negatif anlamda kullanıldı.[454]

Bugün İran ve Türkiye'de yaşanan olay, İslâm toplumlarında böyle bir geçmişi olan tiranlık ve despotluğa dini bir kılıf giydirilmesidir. İran'da Humeyni'nin devlete hâkim kıldığı "velayet-i fakih" ideolojisi böyledir. Bu yüzden Humeyni'nin bu ideolojisine karşı çıkan Şii âyetullahlar tasfiye edildiler. 2015 Türkiye'sinde bu sefer Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin tek adamı haline geldi ve Erdoğanizm Türkiye'ye hâkim oldu. Erdoğan'ın Suriye'de Beşşar Esad'ı devirme gayretinin perde gerisindeki itici güç, İslâm dünyasının halifesi olma projesiydi. Erdoğan'ın fetvacısı ilâhiyat profesörü Hayrettin Karaman'ın açıkça ifade ettiği gibi Fethullah Gülen'in suçu, Halife Erdoğan'a biat etmemesiydi.

Gülen, Türkiye'de devletin dini kontrol etmesini anlatırken; "*Devlet telakkisini dinin detaylarında da görmek mümkün. Devlet dikte edince militarizm ibadetin bile içine giriyor... Şimdiki şenaat ve denaatlerin arkasında da devletin diktesi var... Diyanet şu anda vesayete giren kurumların başında geliyor.*" diyor.[455] Bu sebeple Gülen, Diyanet Teşkilatı'nın özerk olması gerektiğini ve Diyanet İşleri Başkanı'nın seçimle işbaşına gelmesi gerektiğini ifade ediyor. Gülen, aynı düşüncesini yüksek yargı kurumlarının üyeleri için de ifade ediyor.[456]

The Economist dergisinin 18 Ocak 2018 tarihli analizinde ifade ettiği gibi Türkiye'de Diyanet, siyasal İslâm'ın hizmetine girdi. Türkiye'de Diyanet'in ve yargının siyasetin tasallutuna girmesinin yol açtığı acı sonuçlar Gülen'i haklı

çıkardı. Erdoğan, 2017'de Diyanet İşleri Başkanı'na talimat vererek, Gülen'in ve Hizmet hareketinin din dışı olduklarına dair bir rapor hazırlattı. Bu raporda Gülen'in İslâm'la Hristiyanlığı birleştirmek istediği, yazılarında putperest Yunan mitolojisinden simgeler kullandığı, Zerdüştlük ve Roma Putperestliğinden aldığı kavramlarla İslâm'ı tahrif etme misyonunu yerine getirdiği iddia ediliyordu.

Ve bu raporu hazırlatan Diyanet İşleri Başkanı, raporu açıklamasından birkaç gün sonra Erdoğan tarafından görevden alındı. Böylece Diyanet İşleri Başkanı, Erdoğan'ın siyasi menfaatleri için kullanıp bir kenara attığı yüzlerce bürokrattan biri oldu.[457]

Gülen, Müslümanlar için önemli bir gece olan "Berat gecesi"ne denk gelen 21 Mayıs 2016 akşamı yaptığı ve canlı yayınlanan konuşmasında, İslâm dünyasında bugün hâlâ sürmekte olan ve devleti, toplumu bütünüyle kuşatmış olan anti demokratik geleneğin sebep olduğu acıları hatırlattı:

"Bugün İslâm dünyası kan kusuyor. Bunlar bir yönüyle başlarında bulunan tiranların yanlış idarelerinden kaynaklanıyor... General Adülkerim Kasım, Arif, Saddam Hüseyin... Hafız Esad, bazıları '80 bin insan şehit etti.' diyorlar..."

Ardından da Hizmet hareketine gönül veren insanlara çağrısını yaptı:

"Katlayarak hizmetle yoğunlaşın, Müslümanlık el Kaide değil, Boko haram değil. Müslümanlığın bu olmadığını dünyaya göstermek, Müslümanlık adına yapılacak en önemli şeydir. Bunlar İslâm'ın mübarek çehresini kirletmiştir. Bu kiri temizlemek, dünyanın her tarafındaki adem-i merkeziyet esaslı hizmet hareketlerine düşüyor. İnsanları yeniden gerçek insanlığa uyandırma, İslâm'ın çehresindeki bu zifti bu kiri temizlemek... Allah'ın size verdiği şeylerle ahireti peylemeye bakın..."

Konuşmasından sonra Gülen'e, "Konuşmanız bir saat 25 dakika sürdü." dediğimde, "*Hitler'i örnek vermediğime üzüldüm. Hep İslâm dünyasındaki fecailerden gittik.*" cevabını verdi.

Gülen, işte böylesine anti demokratik ideolojilerin ve diktatörlerin esiri

haline gelen İslâm dünyasında, "Çare demokrasi." diye seslendi. Birçok yerde siyasal İslâmcıların şeriat devleti peşinde koştuğu, radikal hareketlerin demokrasiye "küfür düzeni" dediği şartlarda gür bir sesle demokrasi demek hiç de kolay değildi. Radikallerin tehditleri üzerine Türkiye'de devlet Gülen'e 1996-99 döneminde koruma tahsis etmişti. Ama Gülen, bir İslâm âlimi olarak, bütün risklerini üstlenerek, Kur'ân-ı Kerim'de ifade edilen âlim sorumluluğunun bir gereğini yaptı. Özellikle bizim kuşağımız, bu yönüyle Gülen'e çok şey borçludur. Bu kuşağa demokratik düşünceyi, demokratik idarenin önemini Gülen öğretti.

Dini Politize Edenler Dine Çok Büyük Zarar Verdi

2000'li yılların başı itibariyle Türkiye, İslâm ile demokrasinin model ülkesi olarak görülüyordu. Ne var ki acıklı hikâyesini okuduğunuz gibi, 2010 yılından itibaren her şey değişti, demokratik bir Türkiye rüyasının yerini Erdoğan ve siyasal İslâmcı kadrosunun dar görüşlü İslâm dünyasının liderliği ve halifelik projesi aldı. Gülen, dini siyasetlerinin basit bir aracı haline getiren Türkiye'nin siyasal İslâmcılarının dine nasıl zarar verdiklerini şöyle anlatıyor:

"Bir ideolojiyi dinin yerine koydular. İdeoloji denecekse şayet, diktatörlük ideolojisi, devlete hâkim olma ideolojisi... Toplumu parçaladılar. İyi insanların elinde bu kırıkların yırtıkların düzelmesi çeyrek asır sürer. Şimdi yapabildiğimizi yapmaya bakacağız. Madem Hizmet evrensel bir mesele haline geldi, bütün dünyayı alâkadar ediyor, bütün dünya duydu, dünya merak ediyor, kendimizi anlatma adına bir seferberliğe ihtiyaç var."[458]

"*Bazı meseleler var ki siyasi olmakla, parti kurmakla çözülmez, vicdanlara hükmedilemez.*" diyen Gülen, Mısır'da yaşananları örnek veriyor:

"Seyyid Kutup cezaevinde yazdığı hatıralarında 'Birinci mesele imanmış, siyasete girmekle hata etmişiz.' diye yazdı."[459]

Siyasi düşünceler, parti anlayışı dine bina edildiği zaman din bu hâle geliyordu. Dinin siyasi bir ideoloji haline gelmesiyle siyasilerin kusurları ve arızaları dine aksediyor, siyasilere tepki, dine tepkiye, siyasilerden nefret,

dine nefrete dönüşüyor. Dinin siyasallaşması, din adına siyasi güç peşinde koşulması, dinin siyasetin ve idare anlayışının aracı haline getirilmesi demek yozlaşma demektir. Dinin siyasallaşması, dinin ruhunu karartmadır, din düşmanlığı yapmak kadar zararlıdır. Bu sebeple dini siyasallaştıranlar, din adına ülkeyi yönetme iddiasında bulunanlar, aslında dine en büyük kötülüğü, en büyük ihaneti yapmış oluyorlar. Din ile siyaset karıştığında hem din hem siyaset zarar görür ama en çok din zarar görür. Oysa din her türlü siyasi anlayışın üzerinde temsil edilmelidir, bütün siyasi düşüncelerin üzerinde tutulmalıdır. Çünkü din herkesin dinidir. Din, hiçbir dünyevi gayenin enstrümanı haline getirilemez. Din, insanın hayatını kalp eksenli düzenleyip yaşamasına dayanır. Bu ruhi tarafını ihmal edip dini tamamen dünyevi bir ideoloji haline getirmek yanlıştır.[460]

Alman *Die Zeit* gazetesinin, 2016'da yönelttiği "Sizin İslâm öğretinize göre daha yüksek mertebede olan hangisidir: İlâhî hak mı, dünyevi hak mı? Şeriat mı, yoksa anayasa mı?" sorusuna verdiği cevapta Gülen, "*Dini önderlerin politikayı belirlediği rejimleri hiçbir zaman onaylamadım.*" diyor. Gazetenin "İdeal bir Müslüman devlette, Hristiyanların, Yahudilerin, Budistlerin dinlerini uygulamasına izin veriliyor mu?" sorusuna ise şu çarpıcı cevabı veriyor:

"İdeal bir İslâmî devlet ne demek? İslâm bir dindir, bir yönetim şekli değildir."[461]

İslâm tek tip bir devlet yapısı öngörmez ve İslâm tarihinde birbirinden çok farklı devlet sistemleri bulunuyor. İslâm'da ne idareyi ne de siyaseti tek bir kalıba sıkıştırmak mümkün değildir. Adalet, din özgürlüğü, fertlerin ve azınlıkların haklarının korunması, yöneticilerin seçilmesinde halkın söz sahibi olması, yöneticilerin icraatlarından mesul olmaları, azınlık veya çoğunluğun tahakkümüne izin verilmemesi, hem İslâm'ın hem de demokrasinin kabul ettiği ortak değerlerdir.[462]

The New York Times muhabiri Brian Knowlton'un, "Daha iyi anlamak için soruyorum. Sizin anlayışınıza göre İslâm ve demokrasi tamamen uyuşuyor öyle mi?" sorusuna Gülen, "*Burada anahtar mesele İslâm, Hristiyanlık veya*

Musevilik, hangi din olursa olsun, din mensuplarına sadece müsade etmek değil, bu insanların dinlerini yaşamalarını kolaylaştırmaktır. Demokratik bir toplum herkese inancını yaşama hürriyetini sağlamalıdır. Demokrasi bugün belki de bunu en iyi sağlayacak sistemdir." cevabını veriyor.[463]

Bir ülkede insanlar düşünce ve inançlarını özgürce ifade etme, dinlerini yaşayabilme, mülk edinme gibi özgürlüklere sahiplerse, Müslümanların ve diğer din sahiplerinin o ülkenin rejimini değiştirme gibi bir görevleri yoktur. Bu özgürlüklerin olmadığı yerlerde yapılacak şey şiddete asla başvurmadan, demokratik yollarla bu özgürlükler için gayret göstermektir.[464]

Gülen, 9 Temmuz 2015 tarihli görüşmemizde, demokrasinin isminden çok uygulamasının önemli olduğunu anlatırken şu çarpıcı örneği verdi:

"Humeyni darbe yaptı, 'İslâm Cumhuriyeti' dedi. İdarenin muhtevası önemli..."

Erdoğan, siyasi hayatı boyunca Gülen'den ilham alan Hizmet hareketinin, partisinin arka bahçesi haline gelmesini bekledi. Ancak Gülen'in, siyasete bakışı 1960'lı yıllardan itibaren çok netti. Bunu, 1968'de Erdoğan'ın o zamanki lideri Necmettin Erbakan'a da söylemişti:

"Bütün siyasi partilere eşit yakınlıktayız ve siyasete girmeyeceğiz."

Gülen, siyasi partilerle ilişkisini hep bu cümle ile anlatır. "Eşit uzaklıktayız" yerine "eşit yakınlıktayız" ifadesini kullanması dikkat çekicidir. Çünkü uzaklık kelimesinde yadırgama ve hoşnutsuzluk vardır. Oysa eşit yakınlık olumlu bir ifadedir. Gülen'in siyasetin dışında olması, siyasetle uğraşanlara değersiz insanlar gözüyle baktığı anlamına gelmiyor. Elbette, siyaset de toplumsal bir ihtiyaçtır ve demokrasilerde ülkeyi yönetecek bir siyasetçi sınıfına ihtiyaç var. Ancak Gülen ve arkadaşları siyaseti akıllarından geçirmemektedir ve siyasilerden beklentileri, dini siyasete alet etmemeleridir.

Gülen, 8 Mayıs 2006 tarihli konuşmasında bunu şöyle anlatıyor:

"Bir ufuktan bahsediyorum; makam, mansıp, rütbe, pâye, mal, mülk gibi dünyalıklar bir yana, Allah'tan alıkoyan her ne olursa olsun ona karşı kalbin

kaymamasının lüzumunu, masivaya gönül bağlamamanın gereğini anlatmaya çalışıyorum. Heyhat ki, genel düşüncem bu istikamette olmasına rağmen, bazıları hâlâ siyaset sahnesinde rol alma, devleti ele geçirme ve idareye hâkim olma sevdası gibi isnatlarda bulunuyorlar. Oysa ben kullardan bir kul olarak Allah'ın rızasını kazanmaktan başka her türlü düşüncenin ve hele fâikiyet (üstünlük) mülâhazasına bağlı olarak idari, siyasi bir pâye devşirmenin karşısında olduğumu defalarca ifade ettim... Teşvikçisi olduğum hizmetlerde dünyevi hiçbir hedefim yoktur; Türkiye'yi bütün zenginliğiyle ve imkânlarıyla getirip bana teslim etseler de, onu küçük Tahta Kulübemdeki hayatıma tercih etmeyi ve makama, mansıba, mala, mülke temayülde bulunmayı döneklik sayarım. Göz ucuyla da olsa, dönüp ona bakmayı Rabbime karşı vefasızlık ve davama da ihanet kabul ederim... Evet, benim iki elim var, şayet yüz elim de olsaydı, onları i'lâ-yı kelimetullahtan başka bir gaye için kullanmayı asla düşünmezdim."

Gülen, her zaman siyasallaşmış İslâm'ın ve böyle bir anlayışın Türkiye'ye hâkim olmasının karşısında oldu. Sıklıkla vurguladığı bir cümle şöyledir:

"Din, ideolojik veya siyasi bir mesele değildir."

Hizmet hareketi mensuplarının neden siyaset dışında kalmaları gerektiğini anlatırken ayrıca şöyle der:

"Bizi seven insanlar yüzde 85 olabilir ama siyasete girip parti kursak yüzde ona düşer."

Dinin siyasallaşması ile ortaya çıkacak büyük tehlikeyi ısrarla ve defalarca dile getiren Gülen'in ne kadar haklı olduğu, 2013 yılından itibaren ortaya çıktı. Erdoğan ve siyasal İslâmcı kadrosu, birkaç yıl içinde Türkiye'yi demokrasi yolundan çıkarıp tanınmaz hâle getirdiler. Türkiye beş yıl içinde Orta Doğu'daki Baas rejimlerinden çok daha kötü bir diktatörlüğe dönüştü. Ve 2018 itibariyle Türkiye, Harvard Üniversitesi profesörleri Steven Levitsky ve Danial Ziblatt'in yayınladığı *Demokrasiler Nasıl Ölür* kitabındaki örnek ülkelerden biriydi artık...[465]

"Hür Düşünce ve Hür İrade İslâmî Topluma Mal Edilemedi"

İslâm toplumlarında özgürlükler alanında yaşanan sıkıntılar da yeni değildir ve tıpkı yönetim problemleri gibi tarihi bir arka plânı vardır.

2012 yılı Eylül ayıydı. Gülen, yakın arkadaşları ile bir konuyu görüşüyordu. Katılımcılardan biri, düşüncelerini açıklamaya başlarken bir saygı ifadesi olarak Gülen'in sözlerine atıf yaptı ve *"Buyurduğunuz gibi..."* dedi.

Gülen bu ifadeye *"Ne buyurması Allah aşkına, burada istişare ediyoruz..."* tepkisini gösterip sözlerini şöyle sürdürdü:

"Hür düşünceli ve hür iradeli olmalıyız. Yakın tarihimiz itibarıyla böyle bir anlayışın İslâmî topluma mâl edilemediği bir gerçek..."

Gülen, Fransa'da Sorbonne Üniversitesi'nde felsefe eğitimi gören yazar Nurettin Topçu'nun *İsyan Ahlâkı* kitabına atıf yaparak şöyle diyor:

"En ters şeylere bile ihtimal verecek şekilde hür düşünecek insanlar olmalıyız. Bu seviyede hür ve muhalif düşünmek, bu seviyede bir isyan ahlâkı... Her meseleyi kuşkuyla kurcalayanlar bir şeyler ortaya koyabilirler. Statükoya bağlı olanlar, ancak kitap böyle dedi, derler. Kopyacılık ve şablonculukla bir yere varılmaz. Beyin sancısı olan insanlara ihtiyaç var."

Ne var ki, İslâm tarihinde böyle bir düşünce özgürlüğü geleneğinin önüne set çekildiğini de şöyle ifade ediyor:

"İslâm'da özgür düşünce esastır. Fakat Emeviler döneminde bir kırılma yaşanıyor. Allah'a kulluk, kula kulluğa, güç ve kuvvete kulluğa evrilmeye başlıyor. Saltanat ve saltanatı sürdürme öncelikli hâle geliyor. Dünyevi saadet ve refah merkeze oturuyor. Kazanımları kaybetmeme endişesi ağırlık kazanıyor... Allahım hürriyet demeli, üç asırdır Müslümanlar kürek mahkûmu, ya Rabbi demeliyiz..."

Bazı âlimler ve Gülen, İslâm'ın koruduğu beş temel değere hürriyeti de dâhil ediyorlar ve bunları altıya çıkarıyorlar. Bu beş değer; nefsin korunması, dinin korunması, aklın korunması, malın korunması ve neslin korunmasıdır. Gülen geleceğin dünyasını inşa etmelerini beklediği ve *"yeryüzü mirasçıları"* adını verdiği neslin sekiz özelliğinden biri olarak, *"hür*

düşünebilme ve düşünce hürriyetine saygı"yı sayıyor.

İnsan hür olduğu sürece vardır; insanın hürriyetine prangalar vurulmuşsa, artık o "mezar-ı müteharrik bir bedbaht" ve talihsizdir. Üzerinde değişik vesayetler olduğu sürece, insan gerçek mânâsıyla insan değildir, insanlığından çok şeyler kaybetmiştir. Bütün bu sebeplerle hürriyet çok önemlidir:

"Ben hep arkadaşlara telkin ediyorum. Her meseleyi birbirimize karşı saygıyı koruyarak müzakere edebiliriz. Müsademe-i efkârdan bârika-yı hakikat doğar. Ebu Hanife talebeleriyle meseleleri sürekli müzakere ediyordu. Bazen onun, bazen Ebu Yusuf'un, bazen İmam Muhammed'in görüşü istikametine bir karara varılıyordu. Ebu Hanife'nin görüşü istikametinde bir karar alınıyordu; ama sonradan diyordu ki: Ben kaynakları bir kez daha gözden geçirdim. Benim değil sizin dediğiniz doğruymuş."[466]

2018'in Ramazan ayında Gülen'i bir ziyaretimde, uluslararası çatışmalarda arabuluculuk görevi de olan bir akademisyen, Gülen'in iftar öncesi talebeleriyle yaptığı 1,5 saat süren mukabeleye katıldı. İftardan sonra Gülen'in misafirlerini kabul ettiği salonda bu akademisyen Gülen'e şöyle dedi: "Mukabelede talebelerinizle ilişkinize baktım. Size büyük saygıları var ama aynı zamanda derse katılma ve size soru sormada büyük özgüvene sahipler ..."

Gülen'in cevabı şöyle oldu:

"Ben onları talebe olarak değil; ders arkadaşı, müzakere arkadaşı olarak görüyorum. Ve onların içinde olmakla ahiretimi kazanacağımı ümit ediyorum."[467]

Beş yıl boyunca talebeleriyle otuz civarında tefsiri mütalaa ve müzakere eden Gülen, Seyyid Kutub'un tefsirini okuturken yer yer gözyaşlarına hâkim olamaz ve Kutub'un Ehl-i Sünnet çizgisine uymayan bazı görüşlerine katılmadığını ifade sadedinde şunları söyler: "*Seyyid Kutub'un bu görüşlerine yaşadığı çok zor şartlar tesir etmiş olabilir...*" Çünkü herkes zamanının çocuğudur:

"Dünyada en uzun ömürlü bir şey baldır. Onun da bir ömrü vardır. Vücudumuzdaki değişimle Allah bize bir ders veriyor. Kalbi ve ruhi hayatla

kendinizi yenileyin… Kadı Beyzavi ve Razi kendi zamanlarının çocukları. Onlara saygı duyalım, fakat her şeyi onlarda aramayalım. Haşiyeler ve şerhler döneminde biraz hafıza donukluğu olmuştur. Mesela *Hikem-i Ataiyye*'ye elli şerh yazılmış. Büyükleri takdir etmek güzel ama kendi düşünce alanlarını daraltmışlardır. Bu bizim tarihi hatamızdır..."

Hazret-i Ömer, camide bir hutbe esnasında kendisine itiraz eden yaşlı bir kadına hiç tepki göstermeden itirazını yerinde buluyor ve "Yaşlı bir kadın kadar da dinini bilmiyorsun!" diyerek sözünü geri alıyor. Hazret-i Ömer'in bu davranışı herkese örnek olmalıdır:

"Belki biz yanlış düşünüyor, yanlış konuşuyor ve yanlış yapıyoruzdur... El-âlem, peygamberleri bile sorgulamış. Biz kimiz ki sorgulanmayacağız? Tabi ki sorgulayacaklar. Sıradan insanlarız. Yanlış yapmış olabiliriz."

Gülen, 27 Ağustos 2015 günü *Wall Street Journal* gazetesinde yayınlanan makalesinde şöyle diyor:

"Müslümanlar insan hayatı, izzeti ve hürriyeti gibi değerleri daha gür bir sesle müdafaa etmelidirler. Bunlar aynı zamanda temel İslâmî değerlerdir ve hiçbir liderin, dini olsun siyasi olsun, bunları insanların elinden almaya hakkı yoktur. Dinimizin ruhuna sadakat aynı zamanda kültürel, sosyal, dini ve siyasi çeşitliliğe de saygılı olmayı gerektirir. Cenab-ı Hak, Kur'ân-ı Kerim'de, insanların birbirlerini tanımasını, insanı farklı yaratmasının hikmeti olarak sunmuş (Hucurât sûresi, 49/13) ve bütün insanları kerim yarattığını beyan buyurmuştur (İsrâ sûresi, 17/70)… Müslüman toplulukların devletleri, demokratik değerleri eğitim müfredatlarına işlemelidir. Sivil toplumun da karşılıklı saygı ve hoşgörüyü yaygınlaştırmada önemi bir rolü vardır. Hizmet camiası fertlerinin 150'den fazla ülkede bini aşkın eğitim müesseseleri ve diyalog merkezleri kurmasının arkasında bu saik vardır… Müslümanların tarih boyunca medeniyetin ilerlemesinde büyük katkıları olmuştur. Bizim en büyük katkımız, karşılıklı saygı, hürriyet ve adaleti kucakladığımız dönemlerde olmuştur."[468]

Allah namazda statü, mevki, renk, ırk ayrımı olmadan huzurunda herkesin yanyana durmasını emreder. Müslümanlar, hacda da aynı tip elbiseyi giyer. Hazret-i Peygamber, bütün insanların tarağın dişleri gibi eşit olduklarını beyan eder; ayrıca şöyle der: "*Hepiniz Âdem'densiniz, Âdem de topraktandır. Ey insanlar, kardeş olunuz...*"

İnsanların hak ve hürriyetleri, hiçbir gücün onlara bahşedeceği şeyler değildir. Bunlar, Allah'ın insan olarak herkese doğuştan verdiği hak ve özgürlüklerdir. İslâm, özgür irade esasına dayanır ve bütün prensipleri bu temel üzerinedir. İslâm, diğer din mensuplarının düşünce, inanç ve ibadet hürriyetlerini de güvence altına alır. Bir inancın takipçisi olup olmamaya fertler kendi özgür iradeleri ile karar vereceklerdir. İnsanlar, bir dine girmeye veya bir dinin gereklerini yapmaya zorlanamaz. Hazret-i Peygamber daha en başta diğer din mensuplarına olağanüstü bir hoşgörü ile ulaşmış, gayrimüslimlere bu şekilde davranmaları için Müslümanlara örnek olmuştur. Müslümanlar diğer inançlara ve hayat tarzlarına saygılı davrandılar ve insanlara düşüncelerinden ve inançlarından dolayı baskı uygulamadılar. Kur'ân'da din hürriyeti ve dini tebliğde zorlamaya yer olmadığı defalarca ifade ediliyor:

"Dinde zorlama yoktur." (Bakara sûresi, 2/256)

⋆⋆⋆

"Seni onların üzerine muhafız olarak göndermedik!" (Nisâ sûresi, 4/80)

⋆⋆⋆

"Peygamberin görevi sadece tebliğden ibarettir..." (Mâide sûresi, 5/92)

⋆⋆⋆

"Peygambere düşen sorumluluk sadece tebliğ etmektir." (Mâide sûresi, 5/99)

⋆⋆⋆

"De ki ben sizin üzerinizde muhafız değilim..." (En'âm sûresi, 6/104)

⋆⋆⋆

"Biz seni onların üzerine muhafız olarak göndermedik." (En'âm sûresi, 6/107)

⋆⋆⋆

"Ben sadece sizin iyiliğinizi düşünerek öğüt veriyorum, yoksa sizin üzerinizde muhafız değilim." (Hûd sûresi, 11/86)

⋆⋆⋆

"Sen ey Resûlüm sadece bir uyarıcısın..."; "Senin görevin sadece tebliğ etmektir." (Ra'd sûresi, 13/7, 40)

⋆⋆⋆

"Peygamberlere açık bir tebliğden başka bir vazife düşer mi? Senin açık bir tebliğden başka bir görevin yoktur." (Nahl sûresi, 16/35, 82)

⋆⋆⋆

"Ey Resûlüm, Seni onların üzerine bir kefil olarak göndermedik..."; "Ben sadece bir elçi olmaktan başka ne olabilirim ki..." (İsrâ sûresi, 17/54, 93)

⋆⋆⋆

"De ki ey insanlar, benim görevim sırf sizi açıkça uyarmaktır." (Hac sûresi, 22/49)

⋆⋆⋆

"Peygamber'in görevi açıkça bir tebliğden başka bir şey değildir." (Nûr sûresi, 24/54)

⋆⋆⋆

"Biz seni sadece mujdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik." (Furkan sûresi, 25/56)

⋆⋆⋆

"Sen onların üzerinde yönetici değilsin." (Şûrâ sûresi, 42/6)

⋆⋆⋆

"Ben sadece açıkça uyaran bir elçiyim." (Şuarâ sûresi, 26/115)

⋆⋆⋆

"Ben sadece uyarmakla görevli elçilerden biriyim." (Neml sûresi, 27/92)

⋆⋆⋆

"Elçinin görevi imana zorlamak değil, açıkça tebliğ etmektir..."; "Ben ancak gerçek durumu bildiren, uyaran bir elçiyim." (Ankebût sûresi, 29/18, 50)

⋆⋆⋆

"Sen onları kuvvet kullanarak imana getirecek bir zorba değilsin. Sen sadece uyaran bir elçisin." (Kaf sûresi, 50/45)

⋆⋆⋆

"Sen onlar üzerindeki bekçi değilsin." (Zümer sûresi, 39/41)

⋆⋆⋆

"Sen sadece uyarıcı bir peygambersin." (Fâtır sûresi, 35/23)

***

"Açıkça tebliğden başka bir şeyle yükümlü değiliz biz…" (Yâsîn sûresi, 36/17)

***

"Ben sadece uyaran bir peygamberim..."; "Bana sadece uyarmak için gönderilen bir elçi olduğum vahyolunuyor." (Sâd sûresi, 38/65, 70)

***

"Ben açıkça uyaran bir elçiden başka bir şey değilim..."; "Ben sadece benimle gönderilen mesajı size duyuruyorum (Ahkaf sûresi, 46/9, 23)

***

"Benim vazifem sadece Allah'ın mesajlarını tebliğ etmektir (Cin sûresi, 72/20)

***

"Elçimizin görevi sadece açık bir tebliğden ibarettir." (Teğâbün sûresi, 64/12)

***

"Sen insanları irşada devam et. Zaten senin gorevin sadece irsad edip düşündürmektir. Yoksa sen kimseyi zorlayacak değilsin." (Ğâşiye sûresi, 88/21-22)

İslâm, herkesin dininin icaplarını yaşamasını ve bu konuda hiçbir zorlamaya maruz kalmamasını taahhüt eder. İslâm'ın düşünce ve inanç özgürlüğü hususundaki kararlılığı çok nettir. Hazret-i Peygamber döneminden itibaren azınlıklar dinlerini özgürce yaşama, çocuklarına diledikleri gibi eğitim verme, lüzumlu müesseselerini ve mabetlerini inşa etme hürriyetine sahip oldular. Din ve inanç hürriyetinin özü, herkesin özgürce, istediği inancı seçmesi, seçtiği bu dinin icaplarını hiçbir engelle karşılaşmadan yaşayabilmesi ve bu inancını başkalarına öğretebilmesidir.[469]

Prof. Bernard Lewis, "İslâm tarihinde, Müslümanların ve Yahudilerin İspanya'dan sürülmesine benzer bir hadise yoktur." diyor.[470] Hristiyanlar ve Yahudiler dinlerini özgürce yaşadılar. Medine döneminde yaşanan bir olay,

din ve inanç özgürlüğü açısından çok çarpıcıdır:

"Peygamber Efendimiz Mekke'den Medine'ye hicret ettiklerinde, Medine'de Arapların yanı sıra Yahudi kabileleri ve az sayıda Hıristiyan da vardı. Yahudiler ve Hıristiyanlar, kitap ehli yani ilâhî bir din ve kitaba sahip oldukları için müşrik Araplar onlara saygı gösterirlerdi. Bu Araplar içinde bilhassa çocukları yaşamayan kadınlar veya aileler, çocukları yaşarsa onları Yahudi veya Hıristiyan yapacaklarına söz verirlerdi. Peygamber Efendimiz Medine'ye hicret ettiklerinde bu şekilde Yahudi veya Hıristiyan olmuş Araplar vardı. Bunların babaları, anneleri Müslüman olunca bu çocuklarını da Müslüman olmaları için zorlamaya kalktılar. Bunun üzerine, dinde zorlama olmayacağı, dinin ilâhî bir teklif olup, insanların onu kendi hür iradeleriyle kabul ve reddetmeleri gerektiğini ifade eden âyet indi ve bahis mevzuu Arapları çocuklarına zor uygulamaktan men etti."[471]

***

"Efendimiz, Hıristiyanlara karşı çok iyi davranıyor. Hazret-i Ömer, Filistin'i fethettiği zaman hem Hıristiyanlara hem de Yahudilere karşı çok iyi davranmış. Selahaddin-i Eyyubi onlara karşı çok iyi davranmış. Fatih İstanbul'u fethedince, Ortodokslar ve Ermeniler, Müslümanların müsamahasını, hoşgörüsünü görüyor... Bunlar Ehl-i Kitap. Onlara hitabında Kur'ân, "*Ya ehle'l-kitap…*" diyor. Bediuzzaman Ehl-i Kitab'ı ehl-i mektep olarak yorumluyor. Hiç kimsenin yapmadığı bir yorumu yapıyor, "Ya ehle'l-mektep…" diyor. Siz okumuş insanlarsınız..."[472]

***

"Efendimizin enbiya-i izama karşı saygısı var. Hazret-i Mesih'e saygısını ifade ediyor. Buyuruyor ki, *'Beni Musa İbn-i İmran'a (Hazret-i Musa) tafdil etmeyin…'* Efendimiz öbür âleme intikal ederken buyurur ki, *'Zımmiye (gayri müslime) eziyet eden bana eziyet etmiş olur. Onlara haksızlık yaparsanız, bana haksızlık yapmış olursunuz.'* Hazret-i Ömer vefat ederken buyurur ki, 'Zimmîleri size emanet ediyorum.' İki şey emanet eder, biri zımmilerdir. Müslüman fatihler Halep'e geldiklerinde, Şam'a geldiklerinde, Humus'a geldiklerinde Hristiyanlarla karşılaştılar. Hristiyanlar Müslümanları tanıyınca onların zimmetini kabul ettiler. Bir aralık Heraklius çok büyük, karşı konulmaz ordularla Antakya'ya kadar gelince Şam'da bulunan Ebu Ubeyde, o orduya karşı koyamayacağını anlayınca Hristiyan büyüklerini çağırdı ve 'Ben sizi koruyamayacağım, oysaki zekât ölçüsündeki bu vergiyi (cizye) sizi korumak için almıştım, gelin bunu geri alın, çünkü haksızlık yapmış olurum.' dedi. Hristiyanları korumak için alınan cizyeyi dağıttı ve öyle geriye çekildi."[473]

"İslâm Dünyasında Kadın Mağdur, Mazlum ve Geleneklerin Mahkûmudur"

Gülen'in İslâm'da kadının konumu ve kadın haklarına dair açıklamaları da oldukça önemlidir. Gülen'e göre, İslâm dünyasında kadın mağdur ve mazlumdur, İslâm âleminin birçok yerinde kadın, geleneklerin mahkûmudur.

2015'in Aralık ayında Pensilvanya'da bulunduğum sırada, 14 sosyal bilimci akademisyenin Fethullah Gülen ile görüşmesinde, erkek akademisyenler gibi, kadın akademisyenler de Gülen'e sorular yönelttiler. Gülen, kadının toplumdaki yerine dair sorulara verdiği cevapta şunları söyledi:

"İslâm'ı tam anlayamıyoruz. Kur'ân'daki "*kavvâmûn*" kavramı (Nisâ sûresi, 4/34) erkeklerin üstünlüğü mânâsına gelmiyor. Orada yükün önemli bir bölümünün erkeğe yüklenmesi ifade ediliyor. Peygamberimiz ve O'nun Raşid halifeleri döneminde, kadınlar hayatın içindeydi, toplumun her yerinde vardılar. Birçok şeye katılıyorlardı. O zaman camilerde şimdiki gibi mahfiller yoktu. Kadınlar erkeklerin arkasında saf bağlayıp namaza dururlardı. Hazret-i Aişe ordular komutanıydı. Hint, Müslüman olduğunun ertesi günü savaşa katıldı. Daha sonra İslâm'ı sertleştirenler, kadının alanını daralttılar. Şimdi gelenekler sebebiyle kadınların hayatını biz daraltıyoruz, zorlaştırıyoruz. Bugün Batılı ülkelerin durumu da iç açıcı değil. Kaç kadın devlet başkanı var, kaç genelkurmay başkanı var? Kadınlar hayatın her alanında erkeklerle bu yarışı sürdürecekler. Kadını eve hapsetmek doğru değil, kendi isteği ile evde oturmak isteyen oturur."

Bir diğer kadın akademisyenin o akşam Gülen'e sorusu çok çarpıcıydı: "Eşim de akademisyen, ben de akademisyenim. Ama eşim bir erkek olarak akademik hayatta ilerlemek için benden daha avantajlı, evlilik hayatında kadınlar akademik kariyerlerinde geri kalıyorlar. Bu nasıl aşılabilir?"

Gülen, böyle bir durumda, erkeğin akademisyen eşine yardım etmekle yükümlü bulunduğunu ifade etti. Ailevi yükümlülüklerin buna göre dizayn

edilmesi gerektiğini ifade edip şöyle dedi:

"Geçim sıkıntısı gibi şeyler buna mani olmamalı. Erkek, eşine yardım etmeli ve onun da akademik hayatında ilerlemesini temin etmeli. Hayat müşterektir."

Türkiye'de 7 Haziran 2015 günü yapılan seçimlerde 550 üyesi olan Meclis'e 98 kadın milletvekili girmesi üzerine Gülen şunu söyledi:

"Meclis'e bu kadar kadın girdi diye millet övünüyor. Niye Meclis'in yarısı bayan değil? Meclis'te ne zaman kadın sayısı erkek sayısına denk gelirse o zaman kadın haklarını konuşalım."[474]

Devlet ve toplum hayatında kadınların istihdam edilmesinin erkeklere göre oranı sorulduğunda *"yüzde 50, yüzde 50"* cevabını veren Gülen, *Wall Street Journal* gazetesinde 27 Ağustos 2015 günü yayınlanan makalesinde şöyle diyor:

"Müslümanlar kadın ve erkek haklarının eşit olmasının savunucusu olmalıdır. Kadınlara toplumda almak istedikleri her türlü rol için fırsat verilmeli ve eşitliklerini inkâr eden sosyal baskılardan korunmalıdırlar. Efendimiz'in zevce-i pâkleri Hazret-i Aişe, bu konuda güzel bir örnektir ki, kendisi hem bir âlime, öğretici ve toplum lideri rollerini oynamıştır."

Kur'ân-ı Kerim'de serancamesi anlatılan Hazret-i Meryem'in kendi döneminde mabede girmesine izin vermeyenlere karşı çıkarak, onların direnişine rağmen mescide bir kadın olarak girmesi, kadınlık âlemi açısından bir başkaldırıştır. İmran, mabedin hizmetine vereceği bir erkek evlat istedi, bunun için dua etti ama Allah ona bin erkek evlat kıymetinde Meryem'i lütfetti. Kur'ân-ı Kerim'de en uzun üç sûreden birinin ismi "Nisa"dır. Orta Çağ'dan beri birçok toplumda kadının ruhu olmadığı kabul edilmiş ve kadına şeytan denilmişken, İslâm mütemadi olarak kadının konumunu yükseltti:

"İslâm'ın esas kaynakları ve selef-i salihinin örnek hayatları dikkatlice incelenirse, Müslüman kadının evine kapatılmadığı ve haklarının çiğnenmediği açıkça görülecektir… İslâm, kadını da, erkeği de birer insan olarak muhatap kabul etti ve bir hamlede yeni bir statü ile kadını mübarek bir varlık olma düzeyine yükseltti. Kız çocukları hafife alınamayacak ve hele asla öldürülemeyecekti... Kur'ân'ın

tasviri açısından bakılacak olursa, bu iki varlığın birbirini tamamlayıcı birer fenomen oldukları hemen anlaşılacaktır… İslâm'da temel hak ve mesuliyetler açısından kadın-erkek arasında bir fark yoktur. İslâm'ın temel esaslarında kadının inanç ve düşünce hürriyeti, mülkiyet ve tasarruf hakkı, kanun karşısında eşitlik ve adaletle muamele görme hakkı, evlenme ve aile kurma hakkı, özel hayatın gizliliği ve dokunulmazlığı hakkı gibi konuların hiçbirinde erkekten farkı yoktur. Kadının savaşlara katılması caiz görülmüş, okuması, eğitim görmesi teşvik edilmiştir... Kur'ân-ı Kerim'de geçen iki kadının şahitliği meselesi, sadece şifahî şahitlikle alâkalıdır. O zaman kadın tam olarak sosyal hayatın içinde değildi. Yoksa ihtiyaç duyulduğunda bazı yerlerde kadının tek başına şehadeti olur. Kaldı ki, bu mesele kadınlara mahsus bir durum değildir. Hak ve adaletin gerçekleştirilmesine mani görüldüğü yerde, bedevî erkeklerin şahitliği hakkında da, söz konusu olmuştur. Şahitlerin toplumun her alanında bulunmama, her şeyi görememe gibi durumlar her zaman söz konusu olabilir. Esas olan hak ve adaletin gerçekleştirilmesidir."

***

"Daha sonra İslâmî değerlere ters birçok uygulamaya Müslümanlar maalesef imza attılar, İslâmî kaynakları yanlış yorumladılar. Çeşitli kültür ve inançlara mensup topluluklar, İslâm'a girmeleriyle birlikte eski inanç ve kültür kırıntılarını da sürdürdüler. Kendi geleneklerine İslâm libası giydirmeleri, âdet ve geleneklerini dinin esaslarıymış gibi görüp göstermeleri ve belli dönemlerde bu çizgide bir kısım içtihatlar yapmaları sebebiyle kadının hakları yendi, zamanla kadın daha dar bir alana itildi ve bazı yerlerde hayattan bütün bütün tecrit edildi. Kaba bir anlayış; hoyrat, katı yürekli bir düşünce bu doğal sistemi mahvetti. Tarih boyunca bu yanlış anlayış ve uygulamalar İslâm'a mal edildi. Kadına ikinci sınıf muamelesi yapan bu anlayışların dinde yeri yoktur ve bunların İslâm'a fatura edilmesi doğru olmaz."[475]

Ne var ki bu mağduriyet, mazlumiyet ve mahkûmiyet İslâm'a maledilmektedir. Oysa kadını eve hapseden İslâm değil, İslâm âleminde hâlâ varlığını sürdüren bu katı anlayışlar, farklı kültürler ve geleneklerdir.

Prof. Bernard Lewis, "Klasik İslâm medeniyetinde kadının sahip olduğu mülkiyet haklarına Batıda kadınlar sahip değildi." diyor.[476] Gülen, İslâm toplumlarında kadının önünün açık olması bakımından edebiyat sahasında Leyla Hanım ve Fıtnat Hanım'ı örnek veriyor:

"Fıtnat Hanım'la Leyla Hanım edebiyatımızda kadınların serkârı gibi geliyor bana. Hissiyatlarına

göre seçtikleri kelimelerle düşüncelerini âdeta bir dantela işler gibi işlemişler. Allah'a gönülden bağlılar. Leyla Hanım'ın naatına ben de öyle çok yanarım:

"*Yanarsam nar-ı aşkınla yanayım ya Resûlallah,*

Kapında bağrıyanık bir gedayım ya Resûlallah…

İki mısra sonra şöyle devam ediyor:

Gittim boynumda zincir ile o Ravza-i Pak'e,

Görenler beni divane sansın ya Resûlallah…"[477]

The Atlantic Monthly dergisinden Jamie Tarabay'ın "İslâmî geleneğe göre kadının rolü annelikten mi ibarettir?" sorusuna Gülen şu cevabı veriyor:

"Hayır, değildir. Anneliğin müstesna yeri mahfuz, kadınların hususi halleri gözetilerek askerlik, hekimlik, hâkimlik ve cumhurbaşkanlığı da dâhil her rolü üstlenebilmesi için imkân tanınmalıdır. Nitekim tarih boyunca Müslüman kadınlar hayatın her diliminde kendine göre katkıda bulunmuşlardır. Hazret-i Aişe başta olmak üzere, Hazret-i Hafsa ve Hazret-i Ümmü Seleme, fukaha ve müçtehitler arasında yer almaktaydı ve onlara erkekler müracaat ediyordu. Bu misaller dikkate alındığında İslâm'da esasen kadının hayatını kısıtlama ve hareket alanını daraltmanın söz konusu olmadığı anlaşılır."[478]

Kız çocuklarının hiçbir değerinin olmadığı cahiliye toplumunda Hazret-i Peygamber çocukları ve torunlarını kucağında, omuzunda taşıyordu. Hatta bazen nafile namazlarda kız torununu sırtında taşıdığı olurdu. Secdeye inerken yere koyar, secdeden kalkarken yine omzuna alırdı. Bir gün namaz bitince cemaatten biri "Ey Allah Resûlü, namazda secdeyi öyle uzun tuttunuz ki bir hadise meydana geldiğini veya sana vahiy indiğini zannettik." dedi. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber şu cevabı verdi: "*Torunum sırtıma bindi, acele etmeyi ve hevesi bitmeden onu sırtımdan indirmeyi uygun bulmadım. Kendisi ininceye kadar bekledim.*" Hazret-i Peygamberin torunları 6-7 yaşlarındaydı. Bu sevgisini öyle bir toplumda açığa vuruyordu ki, bu insanlar o güne kadar kız çocuklarını diri diri gömüyorlardı. Onun bu davranışları anne babalara ve eğitimcilere çok şey anlatmaktadır.

Kur'ân, cahiliye döneminde kız çocuklarına yapılan muameleyi şöyle anlatıyor:

"Onlardan birine bir kızının dünyaya geldiği mujdelenince öfkesinden ve üzüntüsünden yüzü mosmor kesilir. Mujdelendigi bu kötü haberin etkisiyle utanıp eşinden dostundan saklanmaya çalışır. Simdi ne yapsın? Hor, hakir, itilip kakılan bir bela olarak onu hayatta mı bıraksın, yoksa toprağa mı gömsün, ne yapsın diye kara kara düşünür! Dikkat edin, ne fena hükümlerdi verdikleri bu hükümler!" (Nahl sûresi, 16/58-59)

***

"Kız çocuğunun dünyaya geldiği haberini alınca birden yüzü mosmor kesilir, kederinden yutkunur, durur." (Zuhruf sûresi, 43/17)

***

"Diri diri gömülen kız çocuğuna hangi suçtan ötürü öldürüldüğü sorulduğu zaman…" (Tekvir sûresi, 81/8-9)

2012 yılı Temmuz ayında Gülen, Pensilvanya'da ders halkasındaki talebelerine tefsir dersi veriyordu. O günkü derste üzerinde durulan Kur'ân âyetlerinden biri kadınlara dairdi.[479]

Salondaki bir misafir, Batı dünyasında bu âyetler delil gösterilerek İslâm'ın kadını fitne unsuru olarak gördüğüne inanıldığını söyledi. Gülen, şu cevabı verdi:

"Bana göre tam aksi; burada kadının fitne unsuru olması değil, erkeğin kadına karşı zaafı anlatılıyor... Güzeller Güzeli Yaratıcı, kadına cemalinden bir parıltı vermiş ve onu tenasübü, güzelliği, edası ve endamıyla erkeğin gönlüne çok cazip gelebilecek bir hilkatte yaratmıştır. Bazıları, o cazibe karşısında iradelerinin hakkını vermekte zorlanabilirler; kadını bir imtihan vesilesi görür ve onun karşısında iradesiz davranmamak için de sabah akşam ellerini açıp Allah'ın hıfz u himayesine sığınırlar. Yoksa mü'minler, kadının şer, bela ve fitne olarak yaratıldığını asla düşünmez ve kadın fitnesinden korunma dualarını o bâtıl inanca bağlamazlar. Aslında erkek de kadın için bir imtihan aracıdır ve kadın da erkek sebebiyle başına gelebilecek şerden, beladan ve fitneden sürekli Hazret-i Hafîz'e sığınmalıdır."[480]

Doğu toplumlarında, kadınların eşleri tarafından dövülmesi, özellikle eğitim seviyesi düşük bölgelerde yaygın karşılaşılan bir durumdur. Gülen, günümüzde bu duruma en sert tepki gösteren İslâm âlimidir. Konuşmalarında, *"Zayıf olan kocaları tarafından dövülen kadınlar uzak doğu sporlarını öğrenebilirler. Hatta o erkeklere tazir bile uygulanabilir. Vurduğu kadar vurulabilir. Maalesef, herhalde kompleksten, bugün birçok insan hanımlarını dövmekte."* dedi. Kur'ân-ı Kerim'de vurgulanan kadına nasihatin bazı toplumlarda kadını öldüresiye dövme olarak alındığını hatırlatan Gülen şöyle diyor:

"Kadına nasihat öldüresiye dövme olarak alınmış... Kur'ân'daki ifade, nazil olduğu toplumun öldüresiye dövme âdeti itibariyle ve bütün yollar defalarca denendikten sonra hafifçe kulaklarını çekin, incitme ve acıtma olmayacak mânâsına gelir... Hadis'te Efendimiz *'İncitmeyin'* diyor. Dinimize göre, kadın çocuğunu emzirmek zorunda bile değildir."[481]

İslâm âleminde yaygın bir gelenek, eşlerin akrabaları aracılığıyla, birbirlerini yeterince tanımadan evlenmeleridir. Gülen, *"Evlilikten önce nişanlılık dönemini uzatmaya çalışmalı. İç müşahedelerle meseleye bakmalı, aceleye getirmemeli. Karşılıklı ruhları okuma önemlidir. Nişanlılık meselesi, bugün daha önemli hâle geldi."* diyor ve şöyle devam ediyor:

"Evliliğin ne olduğunu bilmeden evlenen insanlara ev kurdu diyemeyiz. Yuvada yıkılmış bir toplumun ayakta kalması çok zordur. Sevmeye ve aşka değer veririm ama herkese bir sertifika almayı mecbur kılarım. Evlenecek insanlara eğitim verilmeli. Evlenecek çiftler evlilik öncesinde bir takım kurslardan geçirilmeli ve bu kurslarda başarılı bir şekilde diplomasını, sertifikasını alanlar evlendirilmelidir. Bu eğitim sürecinde evlenmekten maksadın ne olduğu, eşler arasında sağlıklı bir ilişkinin nasıl kurulması gerektiği, onların birbirlerini nasıl idare edeceği ve çocuk eğitimi gibi konular sağlam bir blokaj üzerine oturtulmalıdır. Zira evlenecek insanlar bu konuda sağlam bir donanıma sahip olurlarsa, bir araya gelerek oluşturacakları bu aile bir cennet yuvası haline gelecektir. Eşlerin birbirine sabretmesi bir ibadettir. Yuvayı bir cennet köşesi olarak devam ettirdiklerinden sevapdar olurlar."[482]

***

"Ev idaresi çok önemlidir. Nitekim bazı fakihler, ev siyasetini kavrayamamış, bir aileyi idare

edebilecek dirayet ve kiyaseti kazanamamış, kavgacı bir kimsenin evlenmesini mahzurlu görmüşlerdir. İnsanın bu seviyeyi kazanması, yuva kurallarını öğrendikten sonra evlenmesi, en makul olan yoldur... Kur'ân, insanları aile hayatına çağırır ve evliliğin pek çok hikmet ve faidelerine işaret eder. Kur'ân-ı Kerim'de evlilik, eşlerin birbirleri arasındaki bir anlaşma ve ciddi bir teminat olarak ele alınır. Ayrıca, Kitab-ı Mübin eşlerin birbirleriyle iyi geçinmelerini ısrarla vurgular. Bu arada, herhangi bir geçimsizlik söz konusu olduğunda da, topluma bir kısım sorumluluklar yükler. Bütün bütün geçinme imkânı olmayınca son çare olarak; Allah'ın en sevmediği bir iş olan boşanma yolunu gösterir."[483]

İslâm hem evlilik boyunca hem de boşanma halinde kadına güzel muameleyi şiddetle tavsiye eder:

"Eşlerin birbirleri üzerinde hakları vardır... Ey kocalar eşlerinizin hukukuna tecavüz etmek kasdıyla, zarar vermek için onları alıkoymayın... Birbirinize lütuf ve mürüvvet göstermeyi unutmayın." (Bakara sûresi, 2/228, 231, 237)

***

"Eşlerinizle hoşça, güzelce geçinin... Kadınların hakkını çiğnemekten sakınırsanız, unutmayın ki Allah iyi davranışlarınızın karşılığını size fazlasıyla verecektir." (Nisâ sûresi, 4/19, 128)

***

"Eşlerinizin hukukuna zarar vermekten sakının... Güzellikle ayrılın... İmkânı geniş olan, imkânına göre nafakayı bol versin..." (Talâk sûresi, 65/1, 2, 3, 7)

***

"Bağışlayacağınız hediyelerle onları memnun ederek güzel bir şekilde boşayın..." (Ahzâb sûresi, 33/49)

Gülen, erkeklerin birden fazla kadınla evlenmeleri hususunda şu açıklamaları yapıyor:

"İmam nikâhı kıyılarak, hususi şartlar altında ancak cevazdan, ruhsattan bahsedilir. Birden fazla kadınla evlenmenin sünnet olduğuna dair Kur'ân-ı Kerim'de ve hadislerde herhangi bir kayıt yoktur. Nisâ sûresinde bir kadınla evlilik âdeta zaruret derecesinde teşvik edilir. Dolayısıyla kimse, dört kadınla evlenmeyi bir sünneti yerine getirme şeklinde düşünemez; âdeta dinî bir emri yerine getirme iddiasında bulunamaz... Bir kadınla evlenmek esastır, zaruretler birden fazla evliliği gerektiriyorsa, kadınlar arasında adalet esastır. Kur'ân, *'Aralarında adaletle muamele yapamamaktan korkarsanız, bir*

tane yeter. Adalet için bu daha uygundur.' diyor. Dolayısıyla, birden fazla evlilik sünnet değildir, ibadet hiç değildir. Kimse zaaflarına dinî bir kisve giydirip, sonra bunu bir sevap gibi sunmamalıdır. Bu, dinin istismarıdır. Dinde poligamiyi tecviz edenler bunu bir ruhsat olarak görmüşler. Gerçekten bir zaruret hali olur, savaş halleri olur, pek çok kadın ortada kalır."[484]

1997 yılında Türkiye'de; başı örtülü öğrencilerin üniversitelerde okumalarının yasaklanması üzerine Gülen; başörtüsünün dindeki yerini anlatarak şunları ifade etmişti:

"Çocukların okumasına mani olma durumlarının söz konusu olduğu bir dönemde dinin usulü (esasları) ve fürûu (o esaslara bağlı ama onlara nazaran ikinci, üçüncü dereceden konular) açısından yaklaşarak bunun esaslar ve İslâm'ın beş şartı kadar ağır bir mesele olmadığını ifade etmiş ve başörtüsü veya okulu tercih konusunu insanların vicdanına havale etmiştim. O zaman benim vicdani kanaatim de okumaktan yanaydı."[485]

İslâm'da kadınların örtünmesi farzdır, Gülen'in ifade ettiği husus, başörtüsünün itikadi meselelere göre konumudur:

"Kur'ân'da örtünmeden bahsedilir ama nasıl örtünüleceği, şekli açıklanmaz. Şekil üzerinde durmak, İslâm'ın geniş ufkunu daraltmak olur, zevksizlik olur. Hatta İslâm dinini bir kostüm dini haline getirmek olur ki, bunlar yanlıştır. Başörtüsü de aynı şekilde üzerinde durulacak usul, yani imanın ve İslâm'ın esaslarından, şartlarından değildir. Bunlardan dolayı, insanın âdeta dinin dışında tutulması dinin ruhuna aykırıdır. Bu konuda dayatmalar, ısrarlar ifrattır ve zorlamadır. Hatta nefret ettirmedir."[486]

---

[420] Gülen'in 20-26 Haziran 2016, 2-5 Temmuz 2016 tarihli dersleri. Hazret-i Süleyman'ın *"Değerli danışmanlarım..."* dediği Kur'ân âyeti; Neml sûresinin 38. âyeti. Sebe Melikesi Belkıs'ın *"Değerli danışmanlarım..."* dediği Kur'ân âyetleri; Neml sûresi 29 ve 32. âyetleri. Sebe halkını bir kadın hükümdarın yönettiğini, onun güçlü bir yönetimi ve büyük bir tahtı olduğunu ifade eden Kur'ân âyeti Neml sûresinin 23. âyeti.

[421] A'râf, Yûnus, Tâhâ ve Şuarâ sûrelerinde Hazret-i Musa ile Firavunun sihirbazlarının karşılaşma anı teferruatlı olarak anlatılıyor. A'râf sûresinin 103-137. âyetleri, Yûnus sûresinin 75-92. âyetleri, Tâhâ sûresinin 24-79. âyetleri ve Şuarâ sûresinin 10-66. âyetleri. O dönemde bilge insanlar kabul edilen sihirbazların iman etmesinden sonra Firavun baskı ve zulmünü daha da azgınlaştırdı. Hazret-i Musa'ya inananları şehit etti, birçok insanın canına kıydı.

[422] 24 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

[423] Noah Feldman, *The Fall and Rise of the Islamic State,* s. 15, 80, 88, 90, 147.

[424] Ray Takeyh, *Hidden Iran, Paradox and Power in The Islamic Republic,* s. 25-28.

[425] Raymond William Baker, *One Islam, Many Muslim Worlds,* s. 106-108; Ray Takeyh, *Hidden Iran, Paradox and Power in The Islamic Republic,* s. 48.

[426] BBC televizyonunda, 27 Ocak 2014 günü yayınlanan röportaj, *Zaman* gazetesinde 5 gün boyunca yayınlanan röportajın 20

Mart 2014 tarihli üçüncü bölümü, Erbil'de Kürtçe yayın yapan *Rudaw* gazetesinde, 24 Haziran 2013 günü yayınlanan röportaj.

427 18 Nisan 2018 tarihli konuşması.

428 4 Mayıs 2018 ve 21 Temmuz 2018 tarihli konuşmaları.

429 *Yeni Şafak,* 4 Ağustos 2017.

430 *Yeni Şafak,* 13 Eylül 2015, 3 Temmuz 2016.

431 Noah Feldman, *The Fall and Rise of the Islamic State,* s. 80, 88, 90, 147,19-55, 59-79, 9-11.

432 10 Şubat 2017 tarihli konuşması.

433 Ebu Davud, *melâhim* 17.

434 Fatır sûresinin 28. âyeti.

435 Haim Gerber, *İslâm Hukuku ve Kültürü,* s. 65.

436 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 37.

437 Taberani, *Mu'cemu'l-evsat,* 6/365

438 Eylül 2004, Aralık 2004, 9 Aralık 2012, 23 Haziran 2016 tarihli konuşmaları.

439 Âl-i İmrân sûresi, 3/159.

440 29 Mayıs 2016, 29 Eylül 2012 tarihli konuşmaları; *Yeni Ümit* dergisinin 24. sayısında "Şûra" başlığı ile yayımlanan yazı.

441 27 Nisan 2018 tarihli görüşme notları, Eylül 2004 tarihli röportaj metni.

442 Sâd sûresi, 38/26.

443 Sâd sûresi, 38/17, 20; Sebe sûresi, 34/10. Sebe sûresinin 11. ve 13. âyetleri: *"Ey Davud ailesi, hepiniz yararlı işler yapınız… Ey Davud hanedanı, şükür gayreti içinde olun…"*

444 25 Aralık 2015, 26 Mayıs 2016, 27 Aralık 2015 tarihli konuşmaları.

445 17 Kasım 2017 ve 14 Ocak 2018 tarihli konuşmaları.

446 *Los Angeles Times* gazetesinin 21 Ekim 2011 tarihli haberine göre Libya'yı 42 yıl yöneten Muammer Kaddafi öldürüldüğünde 200 milyar dolar serveti vardı. ABD Başkanı Barack Obama, 2011'in Şubat ayında Kaddafi'nin ABD'deki 30 milyar dolar servetini donduran bir kararı imzaladı. Malezya Başbakanı Necib Razak, iktidardan düşünce evlerinde yapılan aramalarda valizler içinde 29 milyon dolar nakit para, 273 milyon dolar değerinde mücevher, saat, lüks el çantaları bulundu. Malezya'da görevi devralan hükümete göre Necib Razak ve yakın çevresinin çaldığı paranın miktarı 8,5 milyar dolardı. *New York Times* gazetesi, 15 Mayıs 2018 günü yayınladığı "Malezya'nın hırsız adamı" başlıklı habere göre, Razak İsviçre ve Singapur'daki bankalara 681 milyon dolar aktardı, eşine aldığı bir pırlanta gerdanlığın değeri 30 milyon dolardı. Habere göre ABD'de aklanan kara paranın miktarı ise 1,5 milyar dolardı.

447 19 Mayıs 2016 ve 19 Haziran 2016 tarihli görüşme notları. Gülen, saraylarda zevki sefasını yaşayanlar için *"mütrefin"* ifadesini kullanan Vakıa sûresinin 45. âyetini hatırlatıyor. Bu âyet, *"Onlar dünyada iken refah içinde şımarırlardı."* diyor.

448 18 Ocak 2016 tarihli konuşması.

449 17 Nisan 2014 tarihli konuşması.

450 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 174. Dört halife ve Hazret-i Hasan'ın altı aylık hilafeti hak, ondan sonra gelenler izafi hilafet olarak kabul edilir.

451 *Frankfurter Allgemeine Zeitung,* 6 Aralık 2012.

452 17 Ağustos 2017 tarihli konuşması.

453 19 Mart 2017 tarihli konuşması.

454 Martin Marty (ed.), *Hizmet Means Service,* s. 165.

455 30 Aralık 2015, 25 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

456 25 Mayıs 2016 tarihli görüşme notları.

457 Aynı Erdoğan daha sonra 2018'in Mayıs ayında Vatikan'a giderek Papa ile görüştü ve Papa'dan dua istedi. Erdoğan'ın Papa'dan bir diğer isteği Gülen ve takipçileri ile ortak mücadele etmekti.

458 22 Aralık 2016 tarihli görüşme notları.

459 31 Aralık 2015 tarihli görüşme notları.

460 *OASIS,* Aralık 2010; *Financial Times,* 11 Mart 2014.

461 *Die Zeit,* 2 Ekim 2016.

462 *Frankfurter Allgemeine Zeitung,* 6 Aralık 2012.

463 *The New York Times,* 11 Haziran 2010.

464 *Şarkü'l-Avsat,* 24 Mart 2014.

465 Steven Levitsky, Daniel Ziblatt, *How Democracies Die,* s. 84-86, 96.

466 *Zaman,* 31 Mart 2004.

467 10 Haziran 2018 tarihli görüşme notları.

468 Bu konudaki Kur'ân âyetleri şöyle: Hucurat sûresi 13. âyet: Ey insanlar, birbirinizi tanıyıp sahip çıkmanız için sizi milletlere sülalere ayırdık… Rum sûresi 22. âyet: O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri de lisanlarınızın ve renklerinizin farklı olmasıdır. Nahl sûresi 93 ve Maide sûresi 48. âyetleri: Allah dileseydi, sizin hepinizi bir tek ümmet yapardı. Fatır sûresi 11. âyet: Allah, atanız Âdem'i topraktan yarattı. İsra sûresi 70. âyet: Gerçekten biz Âdem'in evlatlarını şerefli kıldık, onları yarattığımız varlıkların çoğuna üstün kıldık. Mü'min sûresi 67. âyet: Sizi topraktan yarattı. Rum sûresi 20. âyet: O'nun varlığının ve kudretinin delillerinden biri sizi topraktan yaratmış olmasıdır. Mearic sûresi 39. âyet: Hiç kimsenin öteki insanlar üzerinde böbürlenmeye hakkı yok. Herkes aynı nesneden yaratıldı.

469 *OASIS,* Aralık 2010 sayısı.

470 Bernard Lewis, *What Went Wrong,* s. 114.

471 *Frankfurter Allgemeine Zeitung,* 6 Aralık 2012. Gülen, 2 Temmuz 2016 tarihli görüşmemizde *"Zorlama olsa, Efendimiz Necranlı Hristiyanları Mescid'e kapatıldı."* dedi.

472 *Zaman,* 30 Mart 2004.

473 31 Temmuz 2008, tarihli konuşması ve 19 Ekim 1995 tarihli Hollanda televizyonu röportajı.

474 11 Temmuz 2015 ve 26 Haziran 2016 tarihli görüşme notları.

475 *Muslim World,* Temmuz 2005; *Frankfurter Allgemeine Zeitung,* 6 Aralık 2012; *The New York Times*, 11 Haziran 2010 ve Gülen'in 19 Haziran 2015, 26 Haziran 2016 tarihli konuşmaları.

476 Bernard Lewis, *What Went Wrong,* s. 83.

477 20 Temmuz 2008, 4 Ağustos 2012 ve 6 Şubat 2018 tarihli görüşme notları.

478 *The Atlantic Monthly,* 14 Ağustos 2014.

479 Âl-i İmrân sûresi, 3/14; Enfâl sûresi, 8/28; Yûsuf sûresi, 12/29, 34 ve ve Teğâbün sûresi, 64/14-15. âyetleri bu konuya dairdir.

480 7 Temmuz 2012 tarihli konuşması.

481 9 Haziran 2016, 19 Haziran 2015, 20 Temmuz 1997 tarihli konuşmaları.

482 M. F. Gülen, *Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* s. 255.

483 *Muslim World,* Temmuz 2005.

484 *Yeni Yüzyıl,* 28 Temmuz 1997.

485 *Milliyet,* 25 Ocak 2005.

486 *Yeni Yüzyıl,* 20Temmuz 1997.

Index

Numbers

1. Abdülhamit 47
2. Mahmud 142
2. Selim 14

A

AAO 74
Abant 62, 66
ABD Göçmenlik Bürosu (USCIS) 72
Abdullahi, Aisha Laraba 99
Abdülgaffar, Mecdi 139
Abdülkadir Geylani 88
Achilis 138
Adalet Partisi 24
Administrative Appeals Office (AAO) 74
Ahmediye 10
Ahmet İbn Hanbel 88, 108, 123
Akademik Araştırmalar Vakfı 30
Akçay, Veysel 105
Akmescit 16
Aksan, Ramazan 73
Akyazılı, Nefi-Zehra 29
Akyol, Taha 60
Aleksandr, Scott 113, 139
Alexis, Carrel 36, 136
Algazel 133
Alhazen 130, 133
Ali Ekber Şah 88
Aliyev, İlham 105
Alkindus 133
Alpharibus 133
Altan, Mehmet 105
Alvarlı Efe Hazretleri 10, 11, 13, 78, 117

Amil Bey 103
Anadolu Kültür Festivali 81
Anayasa Mahkemesi 3, 80, 81, 84
Andric, Ivo 95
Annan, Kofi 95
Apartheid 92
Arınç, Bülent 82, 83
Aseo, David 70, 138
Aslan, Muzaffer 13
Atambayev, Almaz 106
Atatürk, Mustafa Kemal 28, 49, 68, 105, 146
Averroes 133
Avicenna 133
Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 74
Aydınlar Cemiyeti 25
Aydın, Mehmet 62
Aymaz, Abdullah 28, 32, 70
Aytmatov, Cengiz 99, 100
Aytmatov, Rosa 99, 100
Azzam, Abdurrahman 128

B

Bacon 35
Bahtiyar 93
Baker, Raymond William 5, 128
Balkanlar'ın Sultanı 97
Balkhi, Assadullah Hanif 101
Balzac 35
Bartholomeos 70, 71, 76, 98, 138
Barton, Greg 100, 139
Barzani, Mustafa 49
Bayezıt 138
Bektaş, Osman 13
Belma hanım 10
Belting, Hans 130
Benu Musa kardeşler 130

Bergson 35, 123
Berkley 104
Bernadiç, Mario 96
Birlik, Abdullah 24
Birlik, Mustafa 24, 74
Bixa, Nickholas 92
Boko Haram 99, 129, 137
Bozkır, Mesut 104
Braudel, Fernand 131
Brignone, Michele 91
British Museum 53
Buhari, Muhammadu 106
Bulliet, Richard 6
Busîrî 123
el-Buti, Sait Ramazan 81, 82
Buzkashı Boys 102
Büyükçelebi, İsmail 30
Büyük İskender 118, 138

C

Campanella, Tommaso 113, 143
Camus 36, 37
Canan, İbrahim 45
Cantori, Louis 115
Carter, Lawrence 3, 91, 92, 93
Celata, Pier Luigi 63
Cem Sultan 138
Cengiz Han 59, 91
Chomsky 94
Chua, Amy L. 102
Churchill, Winston 146
Clinton, Bill 95, 121
Comte 35
Cumhuriyet Halk Partisi 10

Ç

Çalışkan, Hilmi 55
Çetin, Ayhan 92
Çetinkaya, Hikmet 79
Çiçek, Cemil 80

D

Dadres, Abdussukur 104
Dalay Lama 108
Dalzell, Steward 74, 75
Dante 35
Darendeli Hulusi Efendi 13
Darrow, Clarence 75
Darwin 34
Davutoğlu, Ahmet 79, 82, 83
de Gaulle, Charles 146
de Gaullecülük 146
Demirel, Süleyman 37, 61, 100, 104
Demokles 80
Demokrat Parti 10
Deniz, Mehmet 93
Descartes 35
Deth, Sok Udom 105
Diyanet 21, 25, 44, 66, 82, 83, 85, 110, 144, 146, 147
Doron, Eliyahu Bakhsi 70, 138
Dostoyevski 36, 49, 121
Dr. Bernard 37
Dr. Kleaveland 72
Durkheim 35
Duyşen 100
Duyun-u Umumiye 146
Dünya Ekonomik Forumu 62

E

Ebaugh, Helene Rose 129, 139
Ebu Bekir 144
Ebu Cehil 134

Ebu Hanife 88, 108, 109, 144, 148
Ebu Suud Efendi 144
Ebu Talip 88
Ecevit, Bülent 62, 63, 64, 66, 71
Eddington 35
Edison 35
Einstein, Albert 5, 6, 21, 34, 35, 116, 132
Ejaz, Shahzaib 103
Enver (amcası) 10
Erbakan, Necmettin 24, 60, 148
Erim, Nihat 47
Ersoy, Mehmet Akif 9, 13, 39
Esad, Beşşar 79, 81, 82, 85, 147
Esad, Hafız 147
Esposito, John 3, 14, 78, 99, 112, 139
Eşrefpaşalı/-lar 37
Evliya Çelebi 14, 33
Evren, Kenan 36, 44, 45, 49, 62

F

Fadlallah, Muhammed Huseyin 143
Farabi 112, 132, 133
Fatih Sultan Mehmet 25, 35
Feldman, Noah 142, 144
Ferguson, Niall 5
Feyerabend 35
Fıtnat Hanım 151
Findley, Carter Vaughn 99, 100
Finger, Evelyn 79
Firavun 37, 78, 110, 117, 125, 142, 144
Firdevsi 59, 124
Firestone, Reuven 86
FİS 60
Flippova, Tatyana 108
Flynn, Mike 6, 86
Frantz, Douglas 68

Friedman, Thomas 84, 129
Fujimori, Alberto 85, 86, 87
Fuzayl İbni İyaz 125, 144

G

Galileo 69, 75
Gandi, Ela 4
Gandi, Mahatma 4, 5, 91, 92, 98, 103, 108, 111
Gani, Eşref 104
Gauguin, Paul 63
Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı 59, 60, 61, 108, 110
Gazneli Mahmut 12
Gerber, Haim 144
Ginwala, Frene 92, 93
Gjana, Ferdinand 97
Goethe 35, 40, 119, 122
Gorbaçov, Mihail 58, 95
Göçmenlik Bürosu 72, 73, 74, 75
Gstrein, Heinz 63
Guseynov, Abdüsselam 4, 98
Gül, Abdullah 79, 84
Gülen, Fakirullah 14
Gülen, Kutbettin 46
Gülen, Mesih 30, 46
Gülen, Nizameddin 14
Gülen, Ramiz 8, 12, 13, 14, 17, 30, 54, 68
Gülen, Refia 8, 46, 58
Gülen, Salih 10, 46
Gülen, Seyfullah 83
Gülen, Sıbgatullah 8
Güney, Yılmaz 49
Güven, Ali Rıza 28

H

Habbab İbn Eret 20
Hacı Sıtkı Efendi 11

Haider, Areeba 103
el-Hakim 134
Halim Baba 38
Hallac-ı Mansur 17, 111
Hamaney, Ayetullah 142
Hanneke, Frederike 94
Hansen, Suzy 102, 139
Harizmi 130, 131
Harrington, James 5, 74, 75, 80, 138
Harun Reşit 144
Hasan Basri 114, 122
Hasanoviç, Zühdü 96
Hasan Sabbah 137
Hasan Şazili 88
Hassan, Farooq 103
el-Hatip, Muaz 85
Hayriye Hanım 17
Hegel 35
Hennad İbn Seriyy 123
Heraklius 150
Herkül 3
Hermann, Rainer 129
Hızır 31
Hitler 5, 6, 9, 81, 84, 86, 88, 117, 118, 143, 147
Homer 138
HSYK 3
Hugo, Victor 36, 46
Huma kuşu 113
Hume, David 35
Humeyni, Ayetullah 4, 63, 68, 76, 142, 143, 147, 148
Huntington, Samuel 63, 139
Hürrem Sultan 121
Hüseyin İbn Ebî Talip 44

I

IMF 38

Intcen 85
Isaacson, Walter 6
IŞİD 5, 76, 82, 94, 96, 104, 115, 128, 129, 137, 140

İ

İblis 119
İbni Beşiş 88
İbni Hacer 47
İbni Heysem 130, 133
İbni Nefis 131
İbni Rüşd 132, 133
İbni Sina 110, 130, 131, 132, 133
İbni Şâtır 131
İbrahim Hakkı 114
İgnutius, David 81
İhramcızade İsmail Efendi 13
İkbal, Muhammed 4, 5, 63, 103
İmam Malik 31, 108
İmam Rabbani 53, 88, 117
İmam Serahsi 88
İmam Şafii 88, 108
İmâra, Muhammed 136
İmralı adası 86
İmran 151
İncirlik 75
İnönü, İsmet 37
İsfahani 134
İslâmcı Naziler 6, 76, 143
İslâm Konferansı Teşkilatı 98
İsmail Fakirullah 14
İsrafil 121
İsrail dölü 81
İsrail uşağı/-ları 79, 81
İzzetbegoviç, Aliya 95, 96

J

Jeans, James 34, 35, 132
Juergensmeyer, Mark 86

K

Kaddafi 87
Kadı Beyzavi 149
Kadızadeliler 137
Kahl, Bruno 84, 85
el-Kaide 76, 101, 128, 129, 137
Kandahar 4, 102, 103
Kant 35, 123
Kanter, Enes 105
Kanuni 121, 144
Karabekir, Kazım 8
Karaca, Cem 62
Karadeniz, Orhan 73
Karaman, Hayrettin 143, 147
Karlov, Andrey 79
Karun 78, 117
Karzai, Hamid 102, 103
Kasım, Adülkerim 147
Kasuri, Mevlâna Ahmed Ali 103
Katırcıoğlu, Ali 30, 91, 93
Kayaban, Kadir 73
Kemalizm 146
Kennedy, John 100
Kenyatta, Uhuru 106
Kerry, John 101
KGB 58
Khan, M. Zafarullah 103
Kısakürek, Necip Fazıl 70, 110
Kiang, Nelson 36
Kikwete, Jakaya 93
King, Martin Luther 3, 4, 91, 92, 98, 103
Kinzer, Stephan 94
Kirov, Sergey 86

Knowlton, Brian 148
Koç, Vehbi 37
Komünizmle Mücadele Derneği 37
Konstantin 115
Kopernik 131
Koru, Fehmi 84
Kozemjakin, Boris 96
Kramer, Martin 130
Kurucan, Ahmet 70, 122
Kuşeyri 119
Kutlu Doğum Haftası 81
Kutub, Seyyid 147, 149

L

Lagumdzija, Zlatko 95
Lenin 38, 40, 88
Levitsky, Steven 148
Lewis, Bernard 129, 130, 131, 150, 151
Leyla 105
Leyla Hanım 151
Link, Henry C. 37, 132
Luttwak, Edward 3, 4, 84, 145

M

Maalof, Amin 97
Maden, Hüseyin 87
Magufili, John 94
Mahalli, Hüsnü 94
Mandela, Nelson 4, 30, 91, 92, 93, 94, 103, 108
Mao 4, 142
Maradona 95
Marcus 36
Marks, Karl 34, 35, 138
Marovitch, Georges 63, 70
Martin, Lenore 70
Marty, Martin 5, 113

Mavi Marmara 81
May, Theresa 106
McMaster, Johnston 103
Mengüşoğlu, Takiyüddin 35
Menocal, Maria Rosa 110
Meriç nehri 87
Mevlâna Cami 35
Mevlâna Celaleddin Rumi 19, 55, 140
Mevlâna Halid Bağdadi 35, 144
Meydani, Recep 62
MGK 45, 47, 80
MIT 36
Michelangelo 63, 113
Mimar Sinan 52
Mohammadi, Fawad 102
Mohamud, Hassan Sheikh 94
Molla Ahmet (dedesi) 13
Molla Hüsrev 144
Montandon, Pierre 105
MOSSAD 55, 79, 81
Mozart 121
Muhibbi 121
Muhyiddin İbni Arabi 53
Muller, Robert 86
Munise hanım (büyükannesi) 13
Muntazari, Ayetullah Ali Huseyin 143
Munusamy, Ranjeni 94
Murat 93
Mursi 81
Museveni, Yoweri 106
Mustafaj, Besnik 97
Mutafyan, Mesrob 138
Mwinyi, Ali Hassan 93

N

Nadir Şah 102

Najam, Sahid 103
Napolyon 117, 118
Nasır 146
Nasreddin Tusi 131
NATO 4, 8, 84
Naumkin, Vitaly 128, 142
Nazarbayev 100, 106
Nazi/-ler 6, 62, 76, 143
NBA 105
Necmeddin-i Kübra 88
Nedim 26
Nemrut 117, 144
Neo-hariciler 128
Neron 118
Newby, P. Howard 129
Nobel 6, 36, 74, 95, 130
Nobel Enstitüsü 62
Nodari 104
Nordland, Rod 94
Nunes, Davin 85
Nursi, Bediüzzaman Said 13, 14, 18, 19, 24, 25, 28, 60, 64, 69, 70, 88, 103, 114, 115, 116, 117, 122, 123, 125, 134, 140, 144, 150
Nyusi, Filipe 94

O

Obama, Barack Hussein 106
O'Connor, John 63
Oğuz boyları 8
Olero, Samuel 62
Oren, Michael 81
Ormuşev, Hasan 100
Osildo, Oscar 94

Ö

Ömer Bin Abdülaziz 18, 31, 146
Özal, Hafize 47

Özal, Korkut 47
Özal, Turgut 38, 40, 41, 45, 47, 48, 53, 54, 58, 62, 100
Özek, Çetin 70, 75

P

Pandya, Sophia 103
Papandreau, George 95
Pare, Joseph 99
Pascal 35, 132
Pasteur 132
Paul, 2. John 63, 64, 138
Perez, Şimon 81
Picasso 121
PKK 49, 59
Pol Pot 105
Pope, Nicole 36, 53, 112
Putin 105, 128

R

Rabia Sultan 47
Raffarin, Jean Pierre 129
Raif, Sultan 100
Razi 130, 149
Reed, Fred 36, 112
Refah Partisi 59
Reichstag yangını 86
Repetto, Bruce 67
Resul Bey 20
Robinson, Simon 5, 116
Rrokaj, Shezai 97
Rumi Forum 75
Rusya İslâm Dünyası 98
Rybakov, Rostislav 101

S

Saddam 87, 104, 147

Sadi Efendi 11
Sadi Şirazi 12, 111, 116, 134
Saduk 78
Salahuddin, Mian İqbal 5
Salem cadıları 75
Saliba, George 131
Salihagiç, Admir 95
Samuel, Michael 93
Sarfiarian, Kamran 85
Sarıtoprak, Zeki 8
Sartre 36, 37, 121
Scaparrotti, Curtis 4
Schiller 35
Sebe Melikesi 129, 142
Selahaddin Eyyubi 129, 150
Selçuk, İlhan 69, 71
Sena, Cemil 35
Senya 93
Seyfullah 8
Shakespeare 35
Shinn, David 5, 91, 98, 99, 110
Shultz, Martin 84
Sırrı Efendi 8
Sıtkı Efendi 11
Skubik, Daniel 105
Soğuk Savaş 8, 14, 42, 51, 55, 63, 80, 137
Sokrates 69, 70, 75, 78, 134
Soltes, Ori 115
Songar, Ayhan 70
Stalin 4, 79, 86, 98, 100, 101
Suad 35
Sühreverdi 88
Sükyanin, Leonid 98

Ş

Şahinkaya, Tahsin 44

Şahin, M. Abdülfettah 117
El-Şebab 99
Şeriatmedari, Ayetullah Muhammed Kazım 143
Şerif, Nevaz 104
Şerif, Şahbaz 104
Şevardnadze 104
Şimşek, Osman 139
Şükür, Hakan 82

T

Tagore 63
Taliban 4, 5, 101, 102
Talu, Ahmet 38
Taniyev, Nicolay 99
Tan, Namık 81
Tanpınar, Ahmet Hamdi 9
Tarabay, Jamie 116, 151
Tarhan, Sait 64
Tatlı, Âdem 108
Terörle Mücadele Kanunu 73
Timothy 101
Tokat 13
Topçu, Nurettin 36, 70, 148
TRT 48, 60
Trump 106
TSK 25, 60, 73, 84
Tufa, Agron 97
Tunagür, Yaşar 19, 21, 25, 110, 137
Türkeş, Alpaslan 43

U

Umar, Süheyl 103
el-Urdi 131
Usame Bin Ladin 128, 129
Usuli, Kemal Nasır 104

Ü

Üç Şerefeli Cami 16, 17, 19, 21, 68, 116, 137
Ünal, Ali 55
Ünal, Kudret 26, 130
Üveys Karani 122

V

Valjean, Jean 46
Vehbi Efendi 118
Veljkovik, Stanisa 97
Vetrova, Elena 121
Voltaire 95
Vuslat 92

W

Wardak, Ghulan Farooq 101, 102
Washington, George 146
Watson, Ivan 94
Weiss, Harold 138, 139
Woolsey, James 6, 86

X

Xhaferraj, Ferdinand 97

Y

Yargıtay 3, 74, 80
Yavuz, Hayati 49
Yavuz Sultan Selim 121, 138
Yazır, Elmalılı M. Hamdi 36, 116
Yeğinsu, Ceylan 94
Yıldırım, Suat 19
Yunus Emre 10, 69, 89, 110, 117
Yunus, İbrahim 93
Yücel, Deniz 94

Z

Zakaria, Fareed 85
Zanzucchi, Michele 35, 104

Zehravi 130
Zemahşeri 18, 109
Ziblatt, Danial 148
Zlatko Lagumdzija 95
Zola 121
Zuma, Jacob 93, 106

Bibliyografya

Abdullah Azzam, *The Eternal Message of Muhammed,* The Islamic Texts Society, The Alden Press, Oxf
.Cambridge, İngiltere, 1993

.Ahmed İbn Hanbel, (164-241 h.); *el-Müsned,* I-VI, Müessesetü Kurtuba, Mısır

.Alexis Carrel, *The Man Unknown,* Inspirational Library, Wilco Publishing, Mumbai 2

.Amy Chua, *Political Tribes, Group Instincts And the Fate of Nations,* Penguin Press, New York, Şubat 2

.Barney Zwartz, "A different jihad", *The Age,* 22 Temmuz 2009, Avustr

.BBC, 25 Mart 2

.Berna Turam, *Between Islam and The State,* Stanford Üniversitesi, California 2

.Bernard Lewis, *Crises of Islam: Holy War and Unholy Terror,* The Modern Library, New York, 2

.*The Assassins,* Basic Books, Kasım 2002 ,_____

.*The Emergence of Modern Turkey,* Oxford Üniversitesi, Eylul 2001 ,_____

.*What Went Wrong,* Oxford Üniversitesi, Oxford-New York, 2002 ,_____

.Brad Gooch, *Rumi's Secret, The Life of te Sufi Poet of Live,* HarperCollins, New York, 2

Buhârî, Ebû Abdillah, Muhammed İbn İsmail (v. 256 h.); *Sahîhu'l-Buhârî,* I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmi
.İstanbul, 1979

.Cumhuriyet, 16 Aralık 2

.Daily Maverick, "Sultan of Zing: Erdogan's power trip makes African pit stop", 26 Ocak 2

.Daily Nation, 30 Temmuz 2

David H. Shinn, *Hizmet in Africa: The Activities and Significance of the Gülen Movemenet,* Ts
.Publishers, Loyola Marymount Universitesi, Los Angeles, Eylül 2015

.David Halberstam, *War in a Time of Peace: Bush, Clinton and the Generals,* Scribner, Eylül 2

.Der Spiegel, "German Intelligence Chief Bruno Kahl interview", 20 Mart 2

.Desmond Seward, *Napoleon and Hitler,* Viking Penguen, New York 1

.Die Zeit, 2 Ekim 2

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen,* I-V, Çağrı Yayınları, 2. ba
.İstanbul,1413/1992

.Edward Luttwak, "Erdogan's Purge is a Secterian War", *Foreign Policy,* 3 Ağustos 2

.Fernand Braudel, *A History of Civilizations,* Viking Penguen, New York 1

.Financial Times, 11 Mart 2

.***Foreign Policy,*** 4 Ağustos 2

.***Fox News Sunday,*** 18 Mart 2

.***Frankfurter Allgemeine Zeitung,*** 6 Aralık 2

.Aralık 2012 6 ,_____

George Saliba, *Islamic Science and the Making of Europian Renaissance,* MIT üniversitesi yayını, Bos
.2011

.**George Weigel,** *Witness to Hope,* Cliff Street Books, Harper Collins, New York, 1

.**Graham E. Fuller,** *A World without Islam,* Little Brown And Company yayını, New York, Ağustos 2

.**Haim Gerber,** *Islamic Law and Culture,* Brill Academic, Leiden, 1

Hans Belting, *Florance and Baghdad: Renaissance Art and Arab Science,* The Belknap Press, Harv
.üniversitesi, Cambridge-Massachussets, 2011

Helen Rose Ebaugh, *The Gülen Movement: A Sociological Analysis of a Civic Movement Rooted in Mod*
.*Islam,* Springer, New York-Londra, 2009

.**Henry C. Link,** *The Return to Religion,* lulu.com, Ocak 2

.***Huffington Post,*** 5 Ekim 2

İbn Mace, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen,* I-II, Çağrı Yayınları, 2. baskı, İstan
.1413/1992

James Costa, *Darwin's Backyard, How Small Experiments Led to A Big Theory*, W. W Norton Comp
.Birinci Baskı, New York, Eylül 2017

James Harrington, *Wrestling With Free Speech, Religious Freedom and Democracy in Turkey; The Polit*
.*Trials and Times of Fethullah Gülen,* University Press of America, Maryland-ABD, 2011

.**James Jeans,** *The Mysterious Universe,* Kessinger Publishing, Whitefish, Montana, ABD, Eylul 2

Jerry Bergman, *The Darwin Effect, The Influence on Nazism, Eugenics, Communism, Capitalism and Sex*
.Master Books, New Leaf Publishing, Birinci Baskı, Green Forest, Arkansas, ABD, Eylül 2014

Johnston McMaster, *A Word Between Us: Ethics in Interfaith Dialogue,* Centre for Hizmet Studies, Lon
.2015

.**Karen Armstrong,** *Holy War,* Anchor Books, New York, 2

.**Kazım Karabekir,** *Günlükler, 1906-1948,* Yapı Kredi Yayınları, Birinci Baski, Istanbul, Kasım 2

.**Nicole Poye,** *Le Monde,* 28 Nisan 1

.***Los Angeles Times,*** 21 Ekim 2

.***Louis Fischer,*** Gandi, *Gandhi, His Life and Message for the World),* Thorndike Press yayını, Main, ABD, 1

.**M. F. Gülen,** *Asrın Getirdiği Tereddütler,* Nil Yay., İstanbul 2

.*Bahar Neşidesi,* Süreyya Yay., yy., 2017 ,_____

.*Buhranlı Günler ve Ümit Atlasımız,* Nil Yay., İstanbul 2015 ,_____

.*Çağ ve Nesil,* Nil Yay., İstanbul 2010 ,_____

.*Diriliş Çağrısı,* Nil Yay., İstanbul 2010 ,_____

.*Fasıldan Fasıla 1,* Nil Yay., İzmir 1997 ,_____

.*Kalbin Zumrut Tepeleri,* Nil Yay., İstanbul 2010 ,_____

.*Le Monde,* 10 Ağustos 2016 ,_____

.*Ölçü Veya Yoldaki Işıklar,* Nil Yay., İstanbul 2010 ,_____

.*Sohbet Atmosferi 1,* Nil Yay., İstanbul 2014 ,_____

.*Sonsuz Nur,* Nil Yay., İstanbul 2010 ,_____

.Şura", *Yeni Ümit,* Nisan 1994" ,_____

.Yeryüzü Mirasçıları", *Yeni Ümit,* Ocak 1993" ,_____

Mahatma Gandi'nin otobiyografisi, *Mohandas K. Gandhi, Autobiography: The Story of My Experim*
.*with Truth,* Beacon Press, Boston, 1993

.**Maria Rosa Menocal,** *The Ornament of the World,* Little Brown and Company, Boston-New York 2

.**Martin Kramer,** "Islam's Sober Millennium", *The Jerusalem Post,* 31 Aralık 1

Martin Marty (ed.), *Hizmet Means Service, Perspectives On An Alternative Path Within Islam,* Califo
.Universitesi, Oakland, California, 2015

Marvin R. O'Connell, *Blais Pascal, Reasons of the Heart,* William B. Eerdmans Publishing Comp
.Michigan, 1997

.**Michael B. Oren,** *Ally,* Random House, New York, 2

.***Milliyet,*** 25 Ocak 2

.***Moskovsky Komsomolets,*** 10 Mart 2

.٢٠٠٥ ***Muslim World***, Temı

Münavi, Zeynüddin Muhammed Abdürrauf b. Tacilarifin b. Ali (v. 1031/ 1622); *Feyzu'l-Kadîr şe*
..*Câmii's-sağîr,* I-VI, el-Mektebetü't-ticâriyyetü'l-kübrâ, Mısır, 1356 h

.**Nelson Mandela,** *Long Walk To Freedom,* Little Brown and Company, New York 2

.**Nevval Sevindi,** *Fethullah Gülen ile Global Hoşgörü ve New York Sohbeti,* Timaş Yay., İstanbul, Nisan 2

.*Yeni Yüzyıl,* 20-29 Temmuz 1997 ,_____

New York Times, "Turkey's Vast Purg Evokes Parallel To Joe Maccarthy, Stalin And The Cult
.Revulution", 16 Eylül 2016

.Haziran 2010 12 ,_____

.Mayıs 2008 4 ,_____

.*Newsweek,* "President Erdogan's Africa agenda, From Bussines to Embassy Building", 26 Ocak 2

.**Noah Feldman,** *The Fall and Rise of the Islamic State,* Princeton Üniversitesi, Princeton, Birinci Baskı, 2

.**Nurettin Topçu,** *Yarınki Türkiye,* Dergâh Yayınları, Nisan 2016, İstar

.***OASIS,*** Aralık 2

Ori Z. Soltes, *Embracing The World, Fethullah Gülen's Thought and Its Relationship to Jalaluddin Rumi*
.*Others,* Tughra Books, New Jersey, 2013

.**P. Howard Newby,** *Saladin, In His Time,* Dorset Press, New York 1

.***PBS radyosu,*** Religion & Ethics, 21 Ocak 2011, A

.***Politico,*** 9 Eylül 2

Ray Takeyh, Hidden *Iran: Paradox and Power in The Islamic Republic,* Times Books, Birinci Baskı, N
.York, Ekim 2006

Raymond William Baker, *One Islam Many Muslim World: Spirituality, Identity and Resistance ac*
.*Islamic Lands,* Oxford Üniversitesi yayını, New York, 2015

.**Reuven Firestone,** "My Meeting With Fethullah Gülen", *www.forward.c*

.**Samuel Huntington,** "The Clash of Civilizations?", *Forreign Affairs,* 1993

.*The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order,* Simon&Schuster, New York, 1996 ,_____

.**Serhii Lashchenko,** *The Day Newspaper,* Ukraine, 18 Kasım 2

Simon Robinson, *The Spirituality of Responsibility, Fethullah Gülen and Islamic Thought*, Bloomsb
.Academic yayını, Birinci Baskı, Londra, 2017

.**Steven Levitsky,** *How Democracies Die,* Crown Publishing yayını, Birinci Baskı, New York, Mart 2

.**Suzy Hansen,** *Notes On A Foreign Country,* Farrar, Straus and Groux yayını, Birinci Baskı, New York 2

Suzy Hansen, *The Global Imam,* The New Republic, 2 Aralık 2

.***Süddeutsche Zeitung,*** "Charge of the Preacher", 13 Aralık 2

Aralık 2014 13 ,_____

.***Şarkül Avsat,*** 24 Mart 2

.**Şemsinur Özdemir,** *Hocaanne ve Ailesi,* Ufuk yayınları, İstanbul, 2

Şükran Vahide, *Islam in Modern Turkey, An Intellectual Biography of Bediüzzaman Said Nursi,* New Y
.Devlet Universitesi yayını, Albany, New York, 2005

Taberani, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (260-360 h.); *el-Mu'cemü'l-evsat,* I-IX, Dâru'l-Harameyn,

.hire, 1415 h

.***The Atlantic Monthly,*** 14 Ağustos 2

Tommaso Campanella, *The City of the Sun: A Poetical Dialogue,* California Üniversitesi yay
.Berkeley, Los Angeles, 1981

.***The Huffington Post,*** "Turkey Mulling attack on US Based Cleric", 5 Ekim 2

.***The New York Times,*** 11 Haziran 2

.***The Times,*** 17 Ocak 2

.**Thomas Friedman,** "Trump and The Sultan", *The New York Times,* 20 Temmuz 2

Nicole Gaouette "***U.S. inspector general paints grim picture of Afghanistan reconstruction",*** CNN; Polit
.Tribes, Prof. Any Chua, Penguin Press, 7 Nisan 2016

Wall Street Journal, "Ex-CIA Director: Mike Flynn and Turkish Officials Discussed Removal of Erdo
.Foe From U.S." 24 Mart 2017

.Haziran 2010 4 ,_____

.Kasım 2017 11 ,_____

Walter Isaacson, Einstein, Hayatı ve Dünyası (*Einstein, His Life and Universe),* Simon&Schuster, New Y
.2007

.***Yeni Şafak,*** 13 Eylül 2

.Temmuz 2016 3 ,_____

.Ağustos 2017 4 ,_____

.***Yeni Yüzyıl,*** 20 Temmuz 1

.Temmuz 1997 28 ,_____

.***Zaman,*** *2* Haziran 2

.Mart 2004 30 ,_____

.Mart 2004 31 ,_____

0512-12019